JONATHAN SWIFT

Călătoriile lui Gulliver; Povestea unui poloboc și alte satire

Editura Univers

CLU

Lucrurile satirizate de Swift au trecut... Se naşte totuşi întrebarea cum şi de ce supravieţuieşte atît de bine marele maestru?... Nu pentru că a scris o carte foarte populară care, adaptată lecturii celor mici, are parte de nemurirea de care se bucură literatura bună pentru copii, din generaţie în generaţie... Pricina capitală a nemuririi lui Swift este stilul. De acest termen se abuzează uneori; corect înţeles e însă foarte semnificativ. Swift a excelat în stil; el supravieţuieşte prin stil.

Hilaire Belloc

Lei 37

clu

Editura Univers

Clasicii

Literaturii Universalè

Coperta de *Vasile Socoliuc*

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS.

Jonathan Swift

CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER
POVESTEA UNUI POLOBOC
ȘI ALTE SATIRE

În românește de LEON LEVIȚCHI și ANDREI BREZIANU

Editura Univers

București, 1985

CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER

Traducere, prefață și note de
LEON LEVIȚCHI

În perioada în care Jonathan Swift (1667—1745) scria *Călătoriile lui Gulliver* (publ. 1726), iar contemporanul său iluminist Daniel Defoe (1661—1731) compunea o capodoperă nu mai puțin celebră, *Robinson Crusoe* (1719), descrierile de călătorii aveau în urma lor o tradiție bogată în istoria literaturii engleze. Înseși începuturile acestei literaturi (sec. V—VII) sînt strîns legate de relatarea unor peregrinări pe mare și pe uscat, după cum ne-o sugerează cîteva din primele titluri de poeme scrise în anglo-saxonă: *Călătorul* (Widsith), *Rătăcitorul* (The Wanderer), *Navigatorul* (The Seafarer).

În epoca de înflorire a feudalismului, povestirile marinarilor întorși din călătorii îndepărtate se bucură de multă trecere în mijlocul unor ascultători predispuși să dea crezare celor mai fantastice descrieri, iar literatura vremii se îmbogățește cu lucrări ce nu țin seama decît pe alocuri de adevărul vieții. Astfel, *Călătoriile* (Voyages and Travels) lui Sir John Mandeville, compuse pe la mijlocul sec. al XIV-lea, împletesc cîteva motive realiste cu elemente dintre cele mai fanteziste și extravagante. Autorul pretinde că în Egipt a întîlnit femei cu pietre nestemate în loc de ochi, că în India există diamante de sex masculin și feminin, zămislind diamante mai mici, sau că în Oceanul Pacific se găsesc insule formate din epavele vaselor naufragiate.

Astfel de „descrieri" au fost populare în Anglia și în perioada marilor descoperiri geografice sau în cea a colonizării.

Marele merit al *Utopiei* (1515—1516) lui Thomas More este de a fi ecolit elementul fantastic și, recurgînd la o descriere de călătorii *doar ca prelext*, de a-i fi împrumutat un conținut social precis — biciuirea necruțătoare a stărilor de lucruri din Anglia și descrierea comunității sociale ideale din insula Utopia.

În *Călătoriile lui Gulliver*, „inventatorul ironiei", cum îl numește Taine pe Swift, înmănunchează diferitele aspecte ale celor două tendințe amintite mai sus, inspirîndu-se uneori direct din experiența înaintașilor, dar luîndu-și cea mai mare parte a materialului din lumea propriilor sale observații; ca urmare, lucrarea devine unitară numai prin puterea geniului său original.

Neglijînd veridicitatea exterioară, însă cultivînd adevărul interior, Swift îmbină realul cu fantasticul în stilul specific Renașterii. Incredibilul din primele două călătorii ale lui Gulliver sînt piticii de o șchioapă din Lilliput și uriașii înalți cît niște clopotnițe din Brobdingnag; în cea de a

treia călătorie (Laputa), ci e reprezentat de insula zburătoare, iar în cea de a patra — de caii înțelepți și de yahoo-i. Acestea sînt, propriu-zis, singurele *elemente fantastice*, iar dacă printr-o „voită renunțare la incredulitate" (cum avea să se exprime mai tîrziu S.T. Coleridge) le acceptăm inițial, tot ce decurge în continuare e perfect logic și firesc. Să mai adăugăm faptul că marele scriitor realist are întotdeauna grijă *să-și pregătească cititorii:* înainte de a face cunoștință cu lilliputanii, Gulliver își dă seama că iarba pe care s-a culcat e „foarte măruntă și moale"; din primele clipe ale debarcării în țara uriașilor e „surprins de înălțimea ierbii" etc. Insistența deosebită asupra preciziei măsurătorilor (redată cifric) ne împacă de asemenea destul de curînd cu fantasticul „inițial"; iar dacă ținem seama și de intenția urmărită de Swift, aceea de a crea o galerie de figuri satirice care, prin forța generalizării și plasticității, amintesc de harul artistic al lui Chaucer (în *Povestirile din Canterbury*), dar nici într-un caz de umorul său binevoitor *(kindly)*, înțelegem că autorul nu a făcut apel, ca atîția predecesori, la credulitatea cititorului, ci la cu totul alte sentimente.

Și cum ar fi putut proceda astfel cel mai neconformist dintre scriitorii iluminismului englez? Ca și *Utopia* umanistului More, *Călătoriile lui Gulliver* — în afara meritelor sale literare — constituie unul dintre cele mai prețioase documente ale epocii lui Swift. Compusă în perioade diferite ale vieții scriitorului, cartea îmbină autobiografia cu cronica socială.

* * *

Jonathan Swift s-a născut în Irlanda, la Dublin, din părinți englezi. Tatăl său a murit cu cîteva luni înainte de nașterea scriitorului, iar mama sa l-a lăsat în seama unui unchi, Godwin.

Swift a cunoscut de timpuriu sărăcia și lipsurile, precum și umilința întreținerii din pomenile zgîrcite ale rudelor. Și-a început studiile la Kilkenny, apoi le-a continuat la colegiul Trinity din Dublin; studiile universitare și le-a întrerupt datorită lipsei sale de interes față de scolasticismul și pedantismul academic, stigmatizat în cap. V din *Laputa*.

După revoluția din 1688, Swift a părăsit Irlanda și, cu ajutorul mamei sale care locuia în acea vreme la Leicester, a fost angajat ca secretar al lui Sir William Temple, la Moorpark. Aici a cunoscut-o pe Esther, o copiliță în vîrstă de numai șase ani, devenind preceptorul și tovarășul ei de joacă. „Stella", cum îi spunea el (v. *Jurnalul pentru Stella*, 1713), a fost într-adevăr singura stea luminoasă a vieții sale chinuite. În *Călătoriile lui Gulliver*, Stella este întruchipată în Glumdalclitch (fetița fermierului uriaș din Brobdingnag), unul din puținele personaje ale cărții față de care Gulliver-Swift nutrește simpatie: „...Eu îi spuneam Glumdalclitch sau mica mea dădacă, și m-aș face vinovat de adîncă nerecunoștință, dacă nu aș aminti cu cinstea cuvenită grija și dragostea ei pentru mine, pe care aș dori din toată inima să le pot răsplăti așa cum merită..." (cap. II).

În casa lui Temple, Swift își desăvîrșește cultura, citind cu aviditate operele clasicilor (o dovadă a profunzimii cu care i-a studiat e călătoria în Laputa, cap. VII—VIII) și totodată, face cunoștință cu cei mai de seamă oameni ai timpului. Astfel, scriitorul obține o audiență la Wilhelm al III-lea de Orania, pe lîngă care stăruie cu rugămintea să-i încredințeze un post. Regele se arată dispus să-l numească fără întîrziere... căpitan de cavalerie, descriindu-i, totodată, metoda olandeză de preparare a sparanghelului. În *Călătorii*, Swift nu l-a cruțat, satirizîndu-l alături de Carol al II-lea și Iacob al II-lea: „Trei regi m-au asigurat că, de-a lungul domniei lor, nu au înțeles niciodată să prețuiască un om de merit și dacă totuși acest lucru s-a întîmplat, se datorește de bună seamă unei greșeli..." etc. (Laputa, cap. VIII).

În 1695 Swift îmbrățișează cariera bisericească în speranța de a deveni episcop, dar nu capătă decît o modestă funcție ecleziastică într-un cătun umil din Irlanda, Kilroot. Convins că nereușita lui se datorește intrigilor urzite de doamnele de la curtea reginei Anne, scriitorul își bate joc de ele în *Gulliver* pe un ton atît de sălbatic, încît pasajele respective au trebuit să fie „ajustate" în diferite ediții (Brobdingnag, cap. V).

La Kilroot, Swift compune una din cele mai remarcabile satire din literatura engleză, *Povestea unui poloboc* (Tale of a Tub, 1697, publ. în 1704), în care ironizează aspecte din viața religioasă a Angliei. Controversele dintre Tramecksan și Slamecksan (Lilliput, cap. IV) sau discuția dintre Gulliver și calul înțelept, stăpînul său, cu privire la cauzele războaielor (în țara Houyhnhnm-ilor, cap. V) sînt rezumate destul de complete ale acestei lucrări.

Tot la Kilroot, Swift scrie *Bătălia cărților* (The Battle of the Books, 1697) unde, pentru a lua apărarea lui Temple în disputa dintre „antici" și „moderni", el se declară de partea anticilor. Unii dintre autorii moderni satirizați de Swift sînt din nou supuși atacurilor nemiloase ale scriitorului în *Călătoriile lui Gulliver* — de exemplu, dr. Bentley, reeditat de filologul care urma să-l instruiască pe Gulliver în Laputa (cap. II).

După moartea lui Temple (1699), — Swift pleacă iar în Irlanda unde devine capelanul earl-ului de Berkeley. Este perioada cînd scriitorul începe să se intereseze din ce în ce mai activ de lupta dintre partidele politice whig și tory, înregimentîndu-se în rîndurile celui dintîi; este, de asemenea, perioada în care, treptat-treptat, Swift își dă seama de rădăcinile adevărate ale răului social și, depășind concepțiile strîmte și soluțiile iluzorii ale primilor iluminiști (Addison, Steele etc.), cultivă o ură neîmpăcată față de feudalism, fără a saluta însă cuceririle sau făgăduințele burgheziei, consolidată după 1688. După cum au subliniat numeroși critici, trecerea în 1710 a lui Swift în tabăra tory-ilor nu a fost acțiunea unui „transfug", ci a unui om care, din ce în ce mai edificat cu privire la practicile reprobabile ale partidului whig aflat la putere (mită, favoritism, rapacitate, împilare a

celor umili etc.), și-a creat o vreme unele iluzii despre adversarii acestuia. De fapt, pamfletele publicate de Swift în primul pătrar al sec. al XVIII-lea oglindesc zbuciumul, căutările și lupta din ce în ce mai îndîrjită a scriitorului împotriva viciilor societății burgheze în general (*Propunere pentru vînzarea universală a fabricatelor irlandeze*, 1720; *Scrisorile postăvarului*, 1724 etc.). Dar care din problemele de actualitate din această perioadă nu sînt la fel de bine reflectate în *Călătoriile lui Gulliver?* În descrierea împăratului din Lilliput se pot distinge trăsături caracteristice regelui George I; starea de lucruri de la Curtea din Lilliput satirizează, în realitate, guvernarea Angliei sub Harley și Bolingbroke (tory); nesuferitul Flimnap (Lilliput) îl reprezintă pe Sir Robert Walpole, veșnicul cal de bătaie al lui Swift; Reldresal e Stanhope; regina din Lilliput are multe asemănări cu regina Anne; războiul Capetelor Turtite parodiază războaiele care s-au încheiat cu pacea de la Utrecht (1713); capturarea flotei din Blefuscu (Franța) reprezintă eforturile miniștrilor tory de a asigura supremația navală a Angliei în timpul negocierilor de la Utrecht; inventarul întocmit de cei doi ofițeri lilliputani după ce l-au percheziționat pe Gulliver ridiculizează rapoartele secrete ale comitetelor instituite de Walpole pentru a supraveghea activitatea iacobiților (mai ales în Irlanda, pentru al cărei popor Swift are o deosebită simpatie); regele din Brobdingnag e prințul de Wales (George al II-lea); locuitorii din Lagado sînt londonezii între 1718—1720 (în perioada faimoasei „Afaceri a companiei South Sea"[1]) etc.

Cît privește perioada dintre publicarea *Călătoriilor* și moartea scriitorului (1726—1745), declinul, melancolia și umbrele negre ale nebuniei care au caracterizat-o sînt prefigurate în roman prin dezechilibrul sporadic al frazei, prin tonul reținut, dar brăzdat în răstimpuri de „crăpături și fisuri prin care țîșnesc flăcări intermitente" (G.H. Mair), prin deznădejdea ce se desprinde din ultima parte a lucrării. Cu adevărat, Swift începe să se identifice cu neconsolații struldbrugi (Laputa, cap. X).

Mutatis mutandis, există o „sinonimie" între Gulliver, eroul, și Jonathan Swift, autorul, sau dintre *Călătoriile lui Gulliver în mai multe țări depărtate ale lumii* (Travels into Several Remote Nations of the World — titlul complet al lucrării) și peregrinările lui Swift într-o societate îndepărtată de idealurile sale de iluminist protestatar.

* * *

[1] Un vast plan financiar potrivit căruia directorii companiei South Sea (Marea Sudului, respectiv Oceanul Pacific) au făcut guvernului englez oferta de a plăti colosala datorie națională a Angliei în schimbul unor hîrtii de valoare și a unor privilegii comerciale exclusive.

Nu este de loc ușor să desprindem elementul autobiografic de ceea ce este „cronică socială" în *Călătoriile lui Gulliver;* amîndouă se împletesc atît de strîns, încît în cele ce urmează nu vom căuta decît să amplificăm autobiografia în sensul deslușirii liniilor mari ale lucrării — un șir neîntrerupt de atitudini subiective prezentate obiectiv și care, în lumina adevărului istoric, nu ne pot apărea decît ca atitudini juste față de realitățile tragice din viața socială a Angliei; și, iarăși, ca un șir neîntrerupt de viziuni în care *particularul* capătă, cu o ușurință lesne de înțeles la un scriitor viguros, forța și prestigiul *generalizării.*

În *Călătoriile lui Gulliver,* ochiul, imaginea, perspectiva sînt atotstăpînitoare într-un univers al proporțiilor. Dîndu-și în vileag concepția realistă în artă, Shakespeare le spunea actorilor, prin gura lui Hamlet, că scopul artei actoricești „a fost și este de a ține, cum s-ar spune, oglinda în fața naturii" (Actul III, scena I). Se poate oare spune despre arta lui Swift în *Călătoriile lui Gulliver* că devine o oglindă a naturii și a realității? Da, însă numai în măsura în care nu este implicată aluzia, dublul înțeles, alegoria. Ea descrie realist ființele și fenomenele ce i-au fost încredințate spre cercetare — piticii, uriașii, yahoo-ii. Această realitate este însă, la rîndul ei, o oglindă a altei realități — a Angliei de la începutul secolului al XVIII-lea. În felul acesta, sîntem spectatorii unui *joc de oglinzi.*

În sensul acelorași efecte optice, putem spune că în cursul primei călătorii a lui Gulliver, Swift folosește *binoclul, dar pus la ochi invers.* În Lilliput, oamenii sînt mici — și nu numai la trup, ci și la suflet. La început, Gulliver își face iluzii cu privire la regele-pitic și curtea lui; treptat-treptat însă, el își dă seama tot mai mult de adevăr, înfățișîndu-i cititorului întregul alai de vicii ale curții și aristocrației engleze din epoca lui Swift: vanitatea (regele-pitic se intitulează pompos „spaima universului"); ambiția nemăsurată (regele vrea să supună Blefuscu pentru a nu mai avea nici un rival); despotismul (monarhul dispune în chip arbitrar de viața și avutul lilliputanilor); nerecunoștința (cu toate serviciile aduse de Gulliver regelui, acesta se hotărăște să-l piardă); pompa deșartă (parăzile ordonate de rege); intrigile, lupta pentru putere (întrecerile „acrobatice"); cruzimea (adoptarea propunerii ca lui Gulliver să i se scoată ochii, precum și „justificarea" acestei măsuri); corupția, lingușirea, ipocrizia etc.

În cea de a doua călătorie, Swift pare să recurgă la aparate optice mărităoare — lupa, microscopul. Ca o respectare riguroasă a proporțiilor, de data aceasta oamenii întîlniți de Gulliver sînt adevărați uriași. Au însă uriașii aceștia un suflet mare? Dintre personajele caracterizate mai complet, numai Glumdalclitch (Stella) — întruchiparea nevinovăției de copil — și regele din Brobdingnag — monarhul ideal preconizat de iluminiști — sînt mari la suflet. În schimb, fermierul înstărit în casa căruia Gulliver găsește adăpost — și împotriva lui pare să se îndrepte tăișul satirei din această parte a lucrării — este meschin și avid de bani și, nedîndu-se îndărăt de

la nimic, îl istoveşte cu desăvîrşire pe Gulliver prin reprezentaţiile de bilci puse de el la cale pentru a stoarce un cîştig cît mai mare.

În Laputa şi Lagado, oamenii duc o viaţă atît de ruptă de rosturile ei firesti, încît jocul de perspective aminteşte de folosirea caleidoscopului. Zugrăvindu-i pe savanţii academici din Lagado, care extrag raze de soare din castraveţi sau construiesc case pornind de la acoperiş în jos, Swift (imitîndu-l pe Rabelais) parodiază scolasticismul şi speculaţia stearpă, cu gîndul la o serie de manifestări ridicole ale Societăţii regale din Londra (înfiinţată în 1662).

Este interesant de notat că exact cu un secol înainte, în *Atlantida* (1626), Bacon închina un adevărat imn ştiinţei, în care vedea o izbăvire a omului din ghearele mizeriei şi suferinţei. Cîte nădejdi sînt prefirate printre rîndurile cărţii lui Bacon, şi cîtă dezamăgire ghicim în sufletul lui Swift, după un veac de răstălmăciri ale menirii ştiinţei! Cîtă deosebire între „căutătorii de soare cu oborocul" şi camerele acustice, turnurile meteorologice, grădinile botanice şi zoologice, proiectele de submarine, de telescoape sau telefoane (sic) din *Noua Atlantidă!*

Că Swift vedea rădăcinile răului în orînduirea socială bazată pe privilegii reiese dintr-o lectură atentă a întregii sale opere, sau din lectura unei singure strofe, extrem de semnificativă, din *Balada planului South Sea*, anexată Călătoriei în Laputa:

Directorii de la South Sea
Se ghiftuiesc la nesfîrşit;
Căci peştele cel mic, cum ştim,
E de cel mare înghiţit.

(Strofa 19)

Tabloul grotesc-sumbru, oferit de caleidoscop în Laputa, pregăteşte utopia din partea a patra a *Călătoriilor* — sugerarea unei societăţi „naturale" a oamenilor. Suprema pildă de înţelepciune ne-o dau caii, stăpînii degeneraţilor yahoo-i; iar yahoo-ii devin, pînă la urmă, oglinda lui Gulliver şi, prin el, a întregii umanităţi. E ultimul instrument optic folosit de Swift şi, totodată, ultima sa generalizare.

Mistificarea e evidentă. Atîtea premize corecte l-au făcut pe Swift să tragă atîtea concluzii corecte, încît a putut miza şi pe o ultimă aprobare a cititorului.

Dar cititorul nu-i dă dreptate lui Swift atunci cînd acesta înfierează umanitatea în întregul ei. Cititorul a simpatizat cu autorul ori de cîte ori l-a purtat prin culisele şi hrubele cele mai dosnice ale unei lumi imorale; a aplaudat tablourile în mărime naturală, reproducerile micşorate sau mărite, după fantezia omului care, ca bunicuţa din *Scufiţa Roşie* are „ochii atît de mari ca să vadă mai bine"; s-a împăcat cu masca omului de

ştiinţă ce foloseşte fraze imitativ savante şi imitativ avocăţeşti, în general scurte şi seci, lipsite de metaforă şi poezie, asemenea unor bucăţi de cremene pe care numai imaginaţia cititorului le poate lovi ca să scapere; şi cu ajutorul comentariilor de veacuri a deslușit tîlcul unei cărţi, care nu a fost nicidecum scrisă pentru copii (cum a încercat Occidentul s-o înfăţişeze adesea), ci pentru *struldbrugii* englezi care au depăşit de mult vîrsta iluziei şi a basmului de tip Münchhausen. Dar cum s-ar putea împăca cititorul cu satira nimicitoare la adresa tuturor oamenilor? De parcă însuşi Swift nu ar fi recunoscut că într-o lume de Flinap-i, de Reldresal-i, de exploatatori, de nebuni, de hoţi sau de oameni-fantome, există o Glumdalclitch sau prietenul laputan, sănătos la minte şi la trup, care se indignează de năzdrăvăniile cîrmuitorilor, sau o familie iubitoare ce-l aşteaptă pe Gulliver cu dragoste, sau, mai presus de toate aceste excepţii, marea mulţime a plugarilor din Brobdingnag şi poporul împilat din Lilliput!

Aceasta este marea omisiune a lui Swift. Ea îi explică deznădejdea şi funestele sale urmări de mai tîrziu, precum şi gustul amar ce-l încercăm cînd, tot aşteptînd o fărîmă de dragoste din partea sufletului său înnegurat, sîntem nevoiţi să închidem cartea şi să murmurăm cu regret cuvîntul teribil „mizantrop", după ce am repetat, aproape mecanic, caracterizarea măgulitoare a lui Taine: „Swift, inventatorul ironiei". Totuşi, în ciuda acestui moment de dezacord, Swift rămîne pe piedestalul pe care i l-am ridicat iniţial, prin cutezanţa protestului său social-moral şi prin arta ce l-a susţinut.

LEON D. LEVIŢCHI

REPERE CRONOLOGICE: SWIFT ŞI FUNDALUL EPOCII

Cele opt decenii ale vieţii lui Swift au drept teatru o lume în mutaţie, sfîşiată de paradoxuri, — poziţia Angliei în mijlocul ei acuzînd un caracter tot mai marcat de pivot al dezvoltării capitaliste mercantile şi utilitare, îmbarcată ferm spre sîngeroasa cucerire a hegemoniei mondiale.

Ţările Europei sînt frămîntate de o criză cu caracter complex; în ciuda multor descoperiri tehnice şi industriale, economia, încă precumpănitor agrară, e irosită de o stare cvasicontinuă de beligeranţă: pîrghia ei, naţionalismele; scopul, acumularea aurului; subnutriţia, mortalitatea infantilă ridicată, molimele frecvente, fac ravagii. În palate străluceşte rafinamentul clasic. Bibliotecile sînt inundate de cărţi. Lupta pentru întîietate — după înfrîngerea Spaniei de la 1588 — se joacă între Anglia, Ţările de Jos, Franţa şi puterea habsburgică; la est — Semiluna înfruntă răsăritul Rusiei lui Petru cel Mare; la scara planetară, spiritul oceanic se transformă pretutindeni în spirit colonialist. Negoţul de sclavi ia un avînt monstruos. Anul naşterii lui Swift coincide cu anul semnării Tratatului de la Breda (1667), prin care Olanda, biruită, cedează Angliei limba de pămînt a cărei cetate de scaun, Noul Amsterdam, devine pentru totdeauna *New York*. Populaţia Angliei trece cu puţin de cinci milioane de locuitori; Londra are în jur de 800.000 de suflete. În 1688, «Glorioasa revoluţie», înfăptuită de vîrfurile burgheziei, înlătură pe Iacob al II-lea de la tron: porţile capitalismului britanic se deschid larg unei ascensiuni fără precedent în istorie.

Războaie

1667—1668	*Războiul de devoluţie:* Ludovic al XIV-lea înfruntă coaliţia Spaniei, Angliei, Suediei şi Olandei, pentru succesiunea la tronul Spaniei.
1683	*Asediul Vienei:* puterea turcă se repliază înfrîntă spre sud-est.
1688—1697	*Războiul Ligii de la Augsburg*, opunînd rivalităţile puterilor continentale şi Angliei, ambiţiilor Franţei (Pacea de la Ryswick, 1697)
1690	*Bătălia de la Boyne:* Irlanda intră pentru două sute de ani în orbita necruţătoare a politicii naţionale şi economice dictate de la Londra.
1700—1721	*Războiul nordic:* prin înfrîngerea lui Carol al XII-lea, Petru cel Mare, îşi asigură hegemonia la septentrion; (armata

suedeză înfrîntă la Poltava, 1709; Pacea de la Nystadt, 1721).

1701—1714 *Războiul de succesiune la tronul Spaniei:* 1704, englezii capturează Gibraltarul. În 1707, Anglia devine «Marea Britanie», prin anexarea Scoției: (1713: Pacea de la Utrecht).

1733—1735 *Războiul de succesiune la tronul Poloniei* (Tratatul de la Viena, 1738).

1741—1748 *Războiul de succesiune la tronul Austriei* (Tratatul de la Aix-la-Chapelle, 1748).

Tehnică și știință:

Epoca stă sub semnul unui mare progres teoretic și practic, afectînd cu precădere domeniul opticului și mecanicului. Urmînd descoperirilor lui Galileu și Kepler, Newton formulează legile mecanicii *(Principia*, 1687).
Primul telescop (Newton, 1671).
Prima mașină cu aburi, utilizînd piston cilindric (1687). Samuel Morland (1666) și Leibniz (1671, 1694) creează primele mașini de calculat, după Pascal (1642).

1675 Leibniz descoperă calculul infinitezimal.

1680 Borelli aplică legile mecanicii la interpretarea proceselor vitale *(De motu animalium)*.

1707 Papin acționează o primă ambarcațiune cu aburi.

Descoperiri geografice:

Cercetarea planetei e practic încheiată. Europenii intră pentru prima oară în contact cu civilizații de stadiu neolitic (triburile *topinambu* din Brazilia, *irochezii* din ținutul marilor lacuri nord-americane etc.). Corolarul acestei întîlniri este extirparea sau exploatarea sălbatică a celor din urmă de către cei dintîi. La jumătatea secolului al XVII-lea conturul ultimului continent, *Terra Australis incognita*, devine cunoscut grație olandezului Tasman. Rusia explorează, prin Spătarul Milescu, China.

Litere, artă, filosofie:

Criza de conștiință consecutivă Reformei își urmează cursul, ascuțită de centrarea tot mai exclusivă pe material. Tendințe contradictorii împletesc barocul și clasicul; raționalismul lui Descartes rodește în cîmpul gîndirii, netezind drumul ilu-

minismului mecanicist, senzualist și enciclopedic. Aria centrală a culturii vestice se extinde și spre răsărit; reflectarea omului înglobează toate regiunile planetei.

1667 Racine: *Andromaque*, Milton: *Paradise Lost.*

1686 Fontenelle: *Entretien sur la pluralité des mondes.*

1687 Disputa despre noțiunea de progres în literatură și științe se dezbate, începînd de la Academia franceză *(Querelle des Anciens et des Modernes.)*

1688 La Bruyère: *Les Caractères.*

1690 Locke: *An Essay on Human Understanding.*

1700 Leibniz: *Nouveaux essais sur l'entendement humain.*

1719 Defoe: *Robinson Crusoe.*

1721 Montesquieu: *Lettres Persanes.*

1725 Vico: *Scienza nuova.*

1731 Abatele Prévost: *Manon Lescaut.* Antioh Cantemir, ambasador al Rusiei la Londra.

1733 Pope: *An Essay on Man.*

1734 Voltaire: *Lettres Anglaises.* Dimitrie Cantemir: *The History of the Growth and Decay of the Othman Empire* (Cea dintîi ediție engleză).

1734 Hume: *Treatise on Human Nature.*

1742 Fielding: *Joseph Andrews.*

În arhitectură:

Ludovic al XIV-lea construiește Versailles. Sir Christopher Wren reclădește și modernizează Londra, distrusă de marele foc din 1665; edificiul neoclasic al catedralei *Saint Paul* e inaugurat în 1697.

În pictură:

William Hogarth dă un nou avînt artei gravurii; pictează în ulei faimoasele serii burgheze *A Rake's Progress, A Harlot's Progress, Marriage à la Mode* și *The Election*, frescă vividă a moravurilor epocii.

În muzică:

Henry Purcell (1658—1695) scrie *Dido and Aeneas* (pe la 1690); curînd după 1700, G.F. Haendel se stabilește la Londra; premiera oratoriului *Messiah* are loc la Dublin (patru ani înainte de moartea lui Swift), în 1741. Vivaldi moare în același an, 1741; J.S. Bach în 1750.

1667 JONATHAN SWIFT vine pe lume la Dublin, în ziua de 30 noiembrie, orfan de tată, ca fiu al lui Abigaile Erick Swift; Jonathan Swift, tatăl, decedase în aprilie, acelaşi an.

1668 Pruncul e luat în Anglia de doica sa, fără de ştirea mamei.

1671 Copilul e readus în Irlanda.

1673 Şcolar la *Kilkenny Grammar School*, echivalent irlandez al celebrului *Eton College*.

1681 Urmează cursurile arid clasicizante ale aşezămîntului *Trinity College*, din Dublin, pe care le absolvă, doar *speciali gratia*, în 1686.

1688 Moare Godwin Swift, unchiul şi susţinătorul său. Jonathan Swift se mută la mama sa, în Leicester, Anglia.

1689 Secretar privat al lui Sir William Temple, în casa căruia întîlneşte probabil pentru prima oară pe tînăra Esther Johnson (Stella), de care avea să-l lege o afecţiune de o viaţă.

1690 Revine în Irlanda.

1691 Din nou în Anglia; secretar al lui Sir William Temple, la proprietatea acestuia de la Moor Park, în ţinutul Surrey.

1692 Publică în gazeta *The Athenian Mercury* primele sale încercări poetice, în stil pindaric: *Ode to the Athenian Society* (Odă obştei Ateniene) ş.a. În iulie acelaşi an, primeşte titlul de *Master of Arts* la Oxford.

1694 Mai: părăseşte pentru a doua oară slujba de secretar al lui Sir William Temple, trecînd iarăşi în Irlanda.
Octombrie: este hirotonisit diacon al bisericii anglicane.

1695 Ianuarie: devine preot, primind o modestă funcţie eclezias-tică la Kilroot, în vecinătatea Belfastului (Ulster).

1696 Mai: revine pentru a treia oară în slujba lui Sir William Temple. Între 1696 şi 1699 compune *A Tale of A Tub* (Povestea unui poloboc) şi *The Battle of Books* (Bătălia cărţilor).

1697 Decembrie: renunţă la parohia de la Kilroot, în favoarea unui prieten, reverendul John Winder.

1698 Ianuarie: moare Sir William Temple.

1699 Swift revine în Irlanda, stabilindu-se la Dublin în calitate de capelan al lordului Berkeley, de curînd numit *lord justice* (ministru de justiţie) al provinciei.

1700 Vicar la parohia Laracor. În toamna aceluiaşi an este ales membru în sfatul capitular al catedralei *Saint Patrick* din Dublin.

1701 Primeşte titlul de doctor în teologie *(Doctor of Divinity)*, la *Trinity College*, Dublin. În acelaşi an revine în Anglia, unde scrie *Discourse of the Contests and Dissensions in Athens*

and Rome (Discurs cu privire la gîlcevile şi zavistiile Romei şi Atenei).

Împreună cu doamna Rebecca Dingsley, Stella se stabileşte în Irlanda; Swift se mută în Irlanda la sfîrşitul aceluiaşi an.

1702 Moare regele William al III-lea. Între aprilie şi octombrie Swift se află din nou în Anglia.

1703 Noiembrie: nouă şedere în Anglia.

1704 Mai: publică anonim *A Tale of a Tub* (Povestea unui poloboc) *The Battle of Books* (Bătălia cărţilor) şi *The Mechanical Operation of the Spirit* (Lucrarea mecanicească a spiritului); Swift revine la parohia Laracor din Irlanda.

1705 Aprilie: călătorie în Anglia, în apărarea drepturilor bisericii din Irlanda faţă de abuzurile exercitate de autoritatea metropolitană.

1707 Noiembrie: Nouă călătorie în Anglia, cu acelaşi scop.

1708 Lordul Wharton e numit Guvernator al Irlandei. Swift scrie pamfletele: *Argument Against Abolishing Christianity* (Argument împotriva abolirii credinţei creştine), *Project for the Advancement of Religion* (Proiect pentru propăşirea religiei), *The Sentiments of a Church of England Man with Respect to Religion and Government* (Simţămintele unui cleric anglican cu privire la religie şi la ocîrmuirea ţării); publică sub pseudonimul Isaac Bickerstaff vestitele pamflete ridiculizînd previzerile astrologului John Partridge pe anul următor *(The Bickerstaff Papers)*.

În 1708 o cunoaşte pe Hester Vanhomrigh (Vanessa), de care îl desparte o diferenţă de douăzeci de ani; o relaţie ambiguă avea să se perpetueze între ei pînă la moartea Vanessei (1723).

1709 Iulie: Swift revine la parohia Laracor.

1710 *Meditation upon a Broomstick* (Meditaţie asupra unei cozi de mătură).

Mai: încetează din viaţă mama lui Jonathan Swift.

Septembrie: Swift revine în Anglia.

În septembrie 1710 începe să scrie *Jurnalul* său confidenţial către Stella, continuat cu regularitate pînă în iunie 1713.

Octombrie: e prezentat lui Harley, Marele Cancelar al Eşichierului (ministrul de finanţe), rupe cu partida *Whig* şi începe să colaboreze la gazeta *The Examiner* a partidei *Tory* (noiembrie 1710 — iunie 1711).

Noiembrie: pamfletul *The Art of Political Lying* (Arta mincinii politice) apare în gazeta *The Examiner* (nr. 15, 9 noiembrie).

1711 Februarie: i se publică *Miscellanies in Prose and Verse* (Scrieri miscelanee în vers și proză). În cursul aceluiași an apare pamfletul pacifist *The Conduct of the Allies* (Conduita Aliaților) care se bucură de un uriaș succes (11.000 exemplare sînt vîndute într-un răstimp foarte scurt), contribuie la demiterea generalului Marlborough din fruntea oștirii și la victoria în alegeri a partidei *Tory*, în luna decembrie a aceluiași an.

1713 Iunie: Jonathan Swift este numit decan al catedralei *Saint Patrick* din Dublin.

Septembrie: Swift revine în Anglia.

1714 Februarie: împreună cu reprezentanți ai partidei *Tory* și cîțiva intelectuali de vază — printre care Pope, Arbuthnot, Gay — pune temeliile clubului Scriblerus.

Iunie: Se retrage la Letcombe, Berkshire; după moartea reginei Anne și căderea partidei *Tory* (septembrie), revine în Irlanda și se stabilește definitiv la Dublin. Vanessa îl urmează.

1716 Probabila căsătorie secretă cu Stella.

1720 Swift apără interesele Irlandei în pamfletul *A Proposal for the Universal Use of Irish Manufacture* (Jalbă pentru generala folosință a manufacturei irlandeze); începe compunerea capodoperei *Gulliver's Travels* (Călătoriile lui Guliver).

1721 *Letter to o Young Gentleman, lately entered into Holy Orders* (Carte către un june domn de curînd primit la sfînta hirotonisire) și *Letter of Advice to a Young Poet* (Carte povățuitoare către un tînăr poet).

1722 Afaceristul Wood primește din Anglia patentă pentru a bate monedă în dezavantajul evident al Irlandei: peste 300 tone de cupru (valorînd în jurul a 60.000 lire sterline) urmau să fie aruncate pe piață la valoarea de peste 100.000 lire.

1723 *Letter to a Very Young Lady on her Marriage* (Carte către o tînără domniță cu prilejul căsătoriei ei). Moare Vanessa.

1724 August — decembrie: *The Drapier's Letters* (Scrisorile postăvarului) zădărnicind, în cele din urmă, tentativa lui Wood.

1726 Swift vizitează Anglia unde e primit de șeful de cabinet Walpole, căruia îi reproșează în față, dar fără rezultate, atitudinea față de Irlanda. Între martie și august locuiește la Alexander Pope. Apare poemul autobiografic *Cadenus and Vanessa* (Cadenus și Vanessa, scris în 1713. La 28 octombrie ies de sub tipar *Călătoriile lui Gulliver*, singura operă pentru care Swift a fost retribuit (a primit 200 de lire de la librarul

Benjamin Motte); pînă la 5 noiembrie primul tiraj e complet epuizat.

1727 Ultima călătorie a lui Swift în Anglia.

1728 28 ianuarie: moartea Stellei. Swift scrie *On the Death of Mrs. Johnson* (La moartea Doamnei Johnson), bucată cunoscută mai ales sub titlul de *Character of Stella* (Caracterul Stellei).

1729 Octombrie: *A Modest Proposal for Preventing the Children of Poor People of Ireland from Being a Burden to their Parents or the Country* (Smerită jalbă spre a împiedica pruncii Irlandei de a deveni povară pentru părinți și pentru țară).

1731—1732 *Verses on the Death of Dr. Swift* (Versuri pentru moartea Decanului Swift), publicate abia în 1739.

1735 Cu încuviințarea tacită a lui Swift, librarul dublinez George Faulkner publică cea dintîi ediție a *Operelor* (4 volume); autorul e desemnat printr-un lung șir de inițiale: J.S.D.D.D.S.P.D.

1738 *A Compleat Collection of Genteel and Ingenious Conversation* (Atotcuprinzătoare culegere de politicoase și cultivate conversații).

1739 Declin tot mai marcat al sănătății fizice și mentale: Swift e minat de o formă de *vertigo labirintian* (maladia lui Menière), afectînd urechea internă și activitatea cerebrală.

1740 Ultima scrisoare.

1742 Atac violent al maladiei și pierderea definitivă a conștiinței.

1745 19 octombrie: plîns de săraci, nevoiași și de oamenii simpli, Jonathan Swift încetează din viață, în vîrstă de 78 de ani. Trei zile mai tîrziu, la miezul nopții, conform instrucțiunilor testamentare, rămășițele lui pămînteşti sînt inhumate alături de ale Stellei, în catedrala *Saint Patrick* din Dublin.

Epitaful, gravat pe lespede neagră, dictat prin testament încă din 1740, grăiește și astăzi în felul următor:

HIC DEPOSITUM EST CORPUS
JONATHAN SWIFT. S.T.P.
HUJUS ECCLESIAE CATHEDRALIS
DECANI:
UBI SAEVA INDIGNATIO
ULTERIUS COR LACERARE NEQUIT.

ABI, VIATOR,
ET IMITARE, SI POTERIS,
STRENUUM PRO VIRILI LIBERTATIS VINDICEM.
OBIIT ANNO (1745)

MENSIS (OCTOBRIS) DIE (19)
AETATIS ANNO (78)[1]

Actualitatea perenă a acestui faimos epitaf a fost turnată în versuri moderne de W.B. Yeats:

Swift sailed into his rest:
Savage indignation there
Cannot lacerate his breast.
Imitate him if you dare
World-besotted traveller; he
Served human liberty.
(*Collected Poems*, 1, Macmillan, 1933)

*

Swift, care împărţise o treime din venitul său de paroh în binefaceri la săraci, rezerva prin testament restul economiilor sale fundării unui aşezămînt destinat îngrijirii incurabililor de boli mintale, *Saint Patrick's Hospital for Imbeciles*, care-şi va deschide porţile în 1757.

*

Jonathan Swift fusese cu şapte ani mai tînăr decît Daniel Defoe, mai bătrîn cu un an decît Giambattista Vico, cu şase ani mai în vîrstă decît Dimitrie Cantemir, cu opt ani mai mare decît Saint-Simon, mai vîrstnic decît Montesquieu cu douăzeci şi doi de ani, şi decît Voltaire cu douăzeci şi şapte de ani. La naşterea lui Swift, Descartes murise de şaptesprezece ani, iar Pascal de cinci ani. Swift are şapte ani atunci cînd moare Milton, zece cînd moare Spinoza, doisprezece cînd moare Hobbes.
Rousseau se naşte cînd Swift are patruzeci şi cinci de ani iar Kant atunci cînd scriitorul englez împlinise cincizeci şi şapte de ani.

ANDREI BREZIANU

---

[1] Aici odihneşte trupul lui Jonathan Swift, doctor în sfînta teologie, decanul acestei catedrale: necruţătoarea indignare nu-i mai poate sfîşia acum sufletul. Mergi mai departe, trecătorule, şi imită, de te-ncumeţi, cerbicia neînfrîntă a celui ce-a fost un apărător al libertăţii. Trecut la cele veşnice în 19 octombrie 1745, în vîrstă de 78 de ani.

OPERA

Ca lucrare de referință pentru proză, ediția apreciată drept cea mai bună este *Prose Works of Jonathan Swift*, tipărită eșalonat, începînd din 1939, de casa editorială *Oxford University Press* (« The Shakespere Head Edition», dirijată de Herbert Davis):

Vol. I: *A Tale of a Tub*, with Other Early Works, 1696—1707 (1939)
II: *Bickerstaff Papers and Pamphlets on the Church* (1939)
III: *The Examiner and Other Pieces Written in 1710—1711* (1940)
IV: *A Proposal for Correcting the English Tongue. Polite Conversation, etc.* (1957)
V: *Miscellaneous and Autobiographical Pieces; Fragments and Marginalia* (1962)
VI: *Political Tracts, 1711—1713* (1951)
VII: *History of the Four Last Years of the Queen* (1951)
VIII: *Political Tracts, 1713—1719* (1953)
IX: *Irish Tracts, 1720—1723 and Sermons* (1948)
X: *The Drapier's Letters and Other Works, 1724—1725* (1941)
XI: *Gulliver's Travels* (1941)
XII: *Irish Tracts, 1728—1733* (1955)
XIII: *Directions to Servants and Miscellaneous Pieces, 1733—1742* (1959)
XIV: *Index* (în curs de publicare).

La acestea se adaugă edițiile îngrijite de Sir Harold Williams:
The Poems of Jonathan Swift, 3 volume (Oxford University Press, 1937, reeditate în 1958)
The Journal to Stella, 2 volume (Oxford University Press, 1948)
The Correspondence of Jonathan Swift, 5 volume (Oxford: The Clarendon Press, 1963—1965).

LUCRĂRI ȘI STUDII CRITICE DE SINTEZĂ

În engleză:

Craik, H. *The Life of Swift*, 2 vol. (London Murray, 1894)
Ehrenpreis, I. *The Personality of Swift* (London, Methuen, 1958)
Mr. Swift and his Contemporaries (London, Methuen, 1962)
Ewald, W. B. Jr. *The Masks of Jonathan Swift* (Cambridge, Harvard University Press, 1954).

Johnson, M. *The Sin of Wit: Jonathan Swift as a Poet* (Syracuse University Press, 1950)
Quintana, R. *The Mind and Art of Jonathan Swift* (London, Oxford Univ. Press, 1936, reeditat în 1953).
Williams, K. *Swift and the Age of Compromise* (Kansas Univ. Press, 1958).

În alte limbi:

Henriette Cordelet, *Swift* (Paris, 1907), în colecția «Cahiers des la Quizaine» dirijată de Péguy
H. Fluchère, *Swift: Satire et mystification* («Europe», 463, nr. 11, 1967).
M.A. Korn, *Die Weltanschauung Jonathan Swifts* (Jena, 1935)
E. Pons, *Swift: les années de jeunesse et le Conte du tonneau* (Strasbourg și Londra, 1925)
H. Reimers, *Jonathan Swift: Gedanken und Schriften über Religion und Kirche* (Hamburg, 1935).

Referințe bibliografice prezentate exhaustiv sînt cele cuprinse în lucrările monumentale:

H. Teerink, *A Bibliography of the Writings in Prose and Verse of Jonathan Swift*, D.D. (Haga, 1937) revăzută și reeditată de A.H. Scouten (Philadelphia, 1963).
L.A. Landa, J.E. Tobin, *Jonathan Swift: A List of Critical Studies Published from 1895 to 1945* (New York, 1945).
M. Voight, *Swift and the Twentieth Century* (Detroit, 1964).

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ A TRADUCERILOR ȘI ADAPTĂRILOR ROMÂNEȘTI DIN OPERA LUI SWIFT

1 *Calletoriile lui Gulliver în țere departate, de la Swift*, traduse de I.D. Negulice și confruntate cu originalul engles de D. Em. Angelescu. Ediție illustrată cu 80 figure totu de traducătorulu. Bucuresci, Tipografia Iosef Kopainig, 1848, vol. I, 262 pp., vol. II, 281 pp. + XV (În alfabet de tranziție).
2 *Gulliver în țera piticilor*, după Swift. Pe limba românească de Demas. Ilustratu cu șase gravuri în culori după aquarelele originale ale pictorului C. Ofterdinger. Bucuresci, I.G. Haimann, 1885 (7 pp. + 5 f. ilustr.).
3 Swift: *Trei ani de suferință. O călătorie curioasă.* Trad. din englezește și o notiță biografică de Caion. Bucuresci, 1898 (IV + 61 pp.).
4 Swift: *Pățaniile lui Gulliver. Gulliver în țara piticilor* și *Gulliver în țara uriașilor*. Bucuresci, «Biblioteca pentru toți», no. 198, 1902 (80 pp.).
5 Swift: *Călătoriile lui Gulliver* (trad. de R.D. Rosetti) Buc., 1905 (147 pp.).
6 Swift: *Gulliver în țara uriașilor* (urmare la nr. 198 a Bibliotecii pentru toți), trad. Haralamb G. Lecca, Buc. 1909, «Biblioteca pentru toți» no. 543 (144 pp.).

7 Swift: *Gulliver în țara piticilor*, trad. de Ludovic Dauș, București, ed. Viața românească, «Alcalay», 1920 (88 pp. cu ilustrații).

8 *Gulliver în țara piticilor*. Poveste după Swift. Prelucrare de Moș Ene (M. Drumeș), «Bucur Ciobanul», 1942 (16 pp. cu ilustrații).

9 *Gulliver în țara uriașilor*. Povestire după Swift. Prelucrarea de Moș Ene (M. Drumeș), «Bucur Ciobanul», 1942 (16 pp. cu ilustrații).

10 Swift: *Călătoriile lui Gulliver* (în țara liliputanilor, a uriașilor și în țara nechezilor) trad. de Mihail Straje, București, «Veritas», 1946 (172 pp + 16 pl.).

11 Swift: *Călătoriile lui Lemuel Gulliver care a fost mai întîi chirurg, apoi căpitan pe cîteva corăbii în mai multe țări ale lumii*, București, Ed. de Stat, 1947 (351 pp.).

12 Swift: *Călătoriile lui Gulliver*, Buc. ESPLA, BPT. 1952 (384 pp.).

13 Swift: *Călătoriile lui Gulliver*. Traducere și prefață de Leon D. Levițchi, București, Ed. tineretului, 1956 (316 pp.).

14 Swift: *Călătoriile lui Gulliver*. În rom. de Leon D. Levițchi. Buc. Biblioteca școlarului, 1959 și 1964 (352 pp.).

15 Swift: *Călătoriile lui Gulliver*. În rom. de Leon D. Levițchi, București, Ed. pentru literatură, B.P.T., 1967 (XXXV—386 pp.).

16 Swift: *Povestea unui poloboc, satire și alte pamflete*, traducere, studiu introductiv și note de Andrei Brezianu, București, Editura Univers 1971 (LIII + 379 pp.).

17 Swift: *Jurnal pentru Stella*, traducere, prefață și note de Andrei Brezianu București, Editura Univers, 1973 (XXXII + 549 pp.).

EDIȚII NEDATATE:

16 Swift: *Călătoriile lui Gulliver:* I În țara piticilor. II În țara uriașilor. Trad. de Tr. Popescu Tracipone. Cu ilustrațiuni în culori, București (95 pp.).

17 Swift: *Gulliver în țara piticilor și uriașilor*. Tradus și prescurtat de S.R., București (74 pp.).

18 Swift: *Gulliver în țara piticilor*. București (56 pp.).

19 Swift: *Pățaniile lui Gulliver în țara piticilor și uriașilor*. Edițiune ilustrată, București (206 pp.).

20 Swift: *Pățaniile lui Gulliver*. Ed. ilustrată «Căminul» — Biblioteca literară și științifică, no. 303—306 (220 pp.) [1932].

21 Swift: *Gulliver în țara piticilor*, povestit de Panait Nicolae, Buzău (56 pp.), [1938].

22 Swift: Gulliver în țara piticilor. Trad. de Ad. Z. București (64 pp.) [1938].

A.B.

EDITORUL[1] CĂTRE CITITOR

Autorul acestor Călătorii, dl. Lemuel[2] Gulliver, este un vechi şi bun prieten al meu, întrucîtva înrudit cu mine pe linie maternă. Acum vreo trei ani, plictisit de mulţimea curioşilor care veneau să-l vadă în casa lui de la Redriff[3], dl. Gulliver şi-a cumpărat un petec de pămînt cu o casă confortabilă nu departe de Newark[4], în Nottinghamshire[4], ţinutul său natal, unde locuieşte şi acum, retras de lume dar bucurîndu-se de stima vecinilor.

Cu toate că dl. Gulliver s-a născut în Nottinghamshire, unde trăia tatăl său, l-am auzit spunînd că familia lui se trage din Oxfordshire[5]; ceea ce pot adeveri şi eu pentru că în cimitirul de la Banbury[6], în comitatul amintit, am văzut mai multe morminte şi monumente ale Gulliver-ilor.

Înainte de a pleca din Redriff, el mi-a încredinţat textele ce urmează, dîndu-mi libertatea să dispun de ele după cum voi socoti de cuviinţă. Le-am citit cu atenţie în trei rînduri. Stilul e cît se poate de limpede şi simplu şi singura mea obiecţie este că autorul, după obiceiul călătorilor, intră în prea multe amănunte. Impresia unor lucruri petrecute aievea stăruie de-a lungul tuturor paginilor cărţii. Mai mult decît atît, autorul şi-a crecat o asemenea faimă prin veridicitate, încît vecinii săi din Redriff o menţionau ca pe un fel de zicală: cînd cineva făcea o afirmaţie, îşi întărea spusa adăugînd că e adevărată de parcă ar fi rostit-o dl. Gulliver.

La îndemnul mai multor persoane de vază cărora, cu permisiunea autorului, le-am arătat textele, mă încumet acum să le trimit în lume, nădăjduind că, măcar pentru o vreme, ele ar putea fi un amuzament mai potrivit pentru tinerii noştri nobili decît obişnuitele mîzgăleli despre politică şi partide.

---

[1] Personaj inventat — autorul prefeţei este Swift însuşi.

[2] Nume biblic.

[3] Redriff sau Rotherhithe, suburbie londoneză pe ţărmul de sud al Tamisei.

[4] Newark, oraş în Nottinghamshire (Nottingham sau Notts), comitat în nordul Angliei centrale.

[5] Oxfordshire sau Oxford, comitat în sudul Angliei centrale.

[6] Oraş comercial, vestit centru al puritanismului în sec. XVI.

Volumul de față ar fi fost de două ori mai mare dacă nu mi-aș fi luat îngăduința să elimin nenumărate pasaje referitoare la vînturi și maree, precum și la schimbările de temperatură și poziție din timpul călătoriei, descrierile amănunțite, în stil marinăresc, ale felului cum se conduce o navă pe furtună; de asemenea, notarea longitudinilor și latitudinilor. Am temeiuri să cred că dl. Gulliver ar putea fi oarecum nemulțumit, dar am socotit cu cale să potrivesc lucrarea cît mai pe măsura înțelegerii celor mai largi pături de cititori. Totuși, dacă propria mea neștiință în treburile marinărești m-a făcut vinovat de unele greșeli, numai eu sînt răspunzător de ele; iar dacă vreun călător va avea curiozitatea să vadă întreaga povestire, așa cum aceasta a ieșit de sub pana autorului, voi fi gata să i-o pun la îndemînă. Cît despre alte amănunte privitoare la autor, cititorul le va afla din primele pagini ale cărții.

Richard Sympson[1]

[1] Richard Sympson a fost editorul mai multor lucrări ale lui Sir William Temple (1628—1699), politician, diplomat și om de litere, care l-a angajat pe Swift ca secretar. Este posibil, totuși, ca Sympson să fie pseudonimul poetului Alexander Pope (1688—1744), bun prieten al lui Swift. Pope a intervenit pe lîngă editorul londonez Mott pentru tipărirea *Călătoriilor lui Gulliver.*

O SCRISOARE A CAPITANULUI GULLIVER CĂTRE PRIETENUL SĂU SYMPSON

Eşti dispus, nădăjduiesc, să mărturiseşti în chip public, ori de cîte ori ţi se va cere, că în urma numeroaselor şi supărătoarelor tale insistenţe, am încuviinţat să publici o descriere foarte dezlînată şi incorectă a călătoriilor mele, sub rezerva că vei angaja vreun tînăr gentleman de la una din cele două universităţi[1] *ca să le aşeze în cuvenita ordine şi să îmbunătăţească stilul, aşa cum, la îndemnul meu, a procedat prietenul meu Dampier*[2] *cu cartea sa* Călătorie în jurul lumii *(A Voyage Round the World). Nu-mi amintesc însă ca eu să-ţi fi îngăduit să omiţi sau, cu atît mai puţin, să adaugi ceva. Drept care, cu privire la adaosuri, declar că renunţ la orice de asemenea natură; mai ales la un paragraf despre maiestatea sa răposata regină Anna*[3]*, cea de pioasă şi slăvită aducere-aminte — cu toate că am cinstit-o şi respectat-o mai mult decît pe orice altă fiinţă omenească. Dar tu, sau intermediarul tău, s-ar fi cuvenit să aveţi în vedere că eu nu am dorit şi nici nu ar fi fost frumos din partea mea să laud vreun animal cu a noastră alcătuire în faţa stăpînului meu* Houyhnhnm[4]*, ca să nu mai spun că aşa ceva ar fi fost cu totul greşit. După cîte ştiu, aflîndu-mă eu un răstimp în Anglia în perioada cît a domnit maiestatea sa, dumneaei a guvernat printr-un prim-ministru; ce zic, chiar prin doi prim-miniştri, dintre care unul a fost lordul Godolphine*[5] *şi al doilea lordul Oxford*[6]*, aşa că ar însemna să mă faci să spun* lucruri care nu au fost[7]*. De asemenea, în descrierea Academiei Proiectanţilor şi în mai multe pasaje din expunerea pe care i-am făcut-o stăpînului meu* Houyhnhnm, *ai intervenit fie*

---

[1] Oxford şi Cambridge.

[2] William Dampier (1652—1715), navigator şi aventurier englez. Şi-a descris călătoriile în mai multe cărţi. Swift îi imită uneori stilul.

[3] Anna (Anne) Stuart, regină a Angliei între 1702—1714.

[4] „Calul înţelept" (v. cartea a IV-a a *Călătoriilor*).

[5] Contele Sidney Godolphine (1645—1712), lider de seamă al partidului tory (conservator), a fost ministru de finanţe şi, practic, prim-ministru în primii opt ani de domnie ai reginei Anna.

[6] Robert Harley, conte de Oxford (1661—1724), unul din fruntaşii partidului tory, ministru de finanţe între 1710—1714. A fost un prieten apropiat al lui Swift.

[7] Întrucît în limba cailor înţelepţi nu existau cuvinte pentru minciună şi înşelătorie, stăpînul lui Gulliver, Houyhnhnm, se exprima în felul acesta.

omițînd lucruri importante, fie forfecîndu-le și modificîndu-le într-atîta încît aproape că nu-mi mai recunosc lucrarea. Mai demult, cînd ți-am făcut unele aluzii într-o scrisoare, ai avut amabilitatea să-mi răspunzi că ți-e teamă să nu superi pe cîte cineva; că oamenii aflați la putere urmăresc atent ceea ce se publică[1], *gata nu numai să interpreteze ei să și pedepsească tot ce aduce a* aluzie răuvoitoare *(parcă așa îi spui). Dar, rogu-te, cum ar putea ceea ce am spus eu cu mulți ani în urmă, de la o depărtare de aproximativ cinci mii de leghe și sub o altă domnie, să se poată aplica la vreunul din* yahoo[2]*-ii care se spune că guvernează acum turma; mai ales într-o vreme cînd nefericirea de a trăi sub ei nu-mi apăsa gîndurile și nu mă îngrijora? Oare nu am cele mai serioase motive să mă plîng cînd îi văd pe* yahoo*-i trași în trăsuri de* houyhnhnm*-i, ca și cum aceștia ar fi dobitoace și ceilalți făpturi cu judecată? Iar evitarea unei priveliști atît de monstruoase și dezgustătoare a fost motivul principal al retragerii mele aici.*

Cam acestea am vrut să-ți spun în legătură cu tine și cu încrederea pe care ți-am acordat-o.

În-al doilea rînd nu pot decît să deplîng propria mea lipsă de judecată cînd, cu totul împotriva voinței mele, m-am lăsat înduplecat de stăruințele tale și ale altora precum și de falsele voastre raționamente să accept publicarea călătoriilor mele. Fii bun și amintește-ți de cîte ori te-am rugat, atunci cînd îmi vorbeai despre serviciul adus astfel societății, să ai în vedere că yahoo*-ii sînt o specie de animale cu totul incapabile de îndreptare prin precepte și pilde, după cum s-a dovedit; că, împotriva așteptărilor mele, în loc să văd, măcar pe această insuliță, că s-a isprăvit cu toate abuzurile și corupțiile, iată, după mai bine de șase luni de avertizări, n-am auzit ca această carte să fi avut vreun efect în sensul intențiilor mele. Credeam că ai să mă înștiințezi printr-o scrisoare că răfuielile și intrigile politice au încetat; că judecătorii sînt învățați și nepărtinitori, avocații cinstiți și modești, trădînd măcar urme de judecată dreaptă, iar Smithfield*[3]*-ul e înroșit de flăcările piramidelor de colecții de legi cărora li s-a dat*

---

[1] Aluzie la „legea cenzurii". Ea fusese desființată în 1695, dar un secretar de stat avea dreptul să pună sub urmărire și să aresteze pe un autor găsit vinovat de „clevetiri".

[2] *Yahoo*-ii, oamenii coborîți la starea de animalitate, descriși în Cartea a IV-a a *Călătoriilor*.

[3] Smithfield, cîmp în fața porții londoneze unde aveau locu întreceri, întruniri populare, bîlciuri etc. În timpul domniei Mariei Tudor (1553—1558), care a dus o politică religioasă de intoleranță tinzînd spre reîntronarea catolicismului, sute de anglicani au fost arși pe rug la Smithfield. Maria Tudor a fost poreclită „Maria sîngeroasă" (Bloody Mary).

foc; că educația tinerilor aristocrați s-a schimbat cu desăvîrșire; că doctorii au fost ostracizați; că femelele yahoo *sînt pline de virtute, onoare, adevăr și bun simț; că s-a sfîrșit cu palatele și audiențele marilor miniștri; că inteligența, meritul și învățătura sînt răsplătite; că toți cei care publică lucruri scandaloase în proză și versuri au fost condamnați să nu mănînce altceva decît hîrtie și să nu bea decît cerneală. Nu aveam umbră de îndoială că vei încuraja aceste reforme precum și alte mii de reforme asemănătoare ce puteau fi deduse cu limpezime din preceptele expuse în cartea mea. Or, trebuie să recunoaștem, șapte luni*[1] *ar fi fost de ajuns pentru a se corija toate viciile și nebuniile la care sînt expuși* yahoo-*ii. Aceasta, dacă firea lor ar mai fi fost cît de cît înclinată spre virtute sau înțelepciune. Totuși, în loc să-mi vii în întîmpinare în vreuna din scrisori, îl împovărezi mereu pe curierul nostru cu defăimări, „chei"*[2]*, reflexii, memorii și „a doua parte"*[3] *în care sînt acuzat că îi critic pe dregători, că înfățișez ca degradată natura umană (ei îi mai spun astfel) și că nedreptățesc sexul feminin. Constat, iarăși, că autorii acestei maculaturi nu sînt de acord între ei; pentru că unii nu mă consideră autorul propriilor mele călătorii, iar alții îmi pun în seamă cărți cu care nu am nici în clin nici în mînecă.*

Constat, de asemenea, că editorul tău a fost atît de neglijent încît a încurcat perioadele și a greșit datele plecărilor și întoarcerilor mele din călătorii, neînregistrînd anul, luna sau ziua reală. Am auzit, de altfel, că după tipărirea cărții, manuscrisul original a fost distrus în întregime; iar mie nu mi-a rămas nici un exemplar. Totuși, ți-am trimis cîteva corecturi[4] *pe care poți să le introduci în cazul cînd va apare o a doua ediție. De fapt, întrucît nu le consider definitive, îi las pe cititorii judicioși și de bună credință să le interpreteze după cum cred ei.*

Am auzit că unii din corăbierii noștri yahoo *critică limbajul meu marinăresc, spunînd că în multe locuri el este impropriu sau învechit. Ce pot să spun în apărarea mea? În primele mele călătorii, cînd eram tînăr, am fost îndrumat de marinarii cei mai vîrstnici și m-am deprins să vorbesc ca ei. Dar mi-am dat seama după aceea că* yahoo-*ii de pe mare, asemenea celor de pe uscat, născocesc tot felul de cuvinte pe care le schimbă de la un an la altul; îmi amintesc că*

---

[1] Cartea a fost publicată la 28 octombrie 1726, respectiv cu 5, nu cu 7 luni înainte de 2 aprilie 1727 (cum este datată scrisoarea lui Gulliver). Greșeli de datare și calcul (întîmplătoare?) se întîlnesc și în *Călătorii*.

[2] „Interpretări", „tălmăciri", de fapt repovestiri.

[3] Repovestiri ale unor „călătorii" scrise de autori francezi și puse pe seama lui Gulliver în 1727.

[4] Corecturi făcute de Swift pe textul primei ediții.

după fiecare întoarcere a mea în țară, vechiul lor fel de a vorbi era atît de schimbat încît aproape că nu-l puteam înțelege. Am mai observat că ori de cîte ori vreun yahoo de la Londra vine să mă vadă din curiozitate, nici unul din noi doi nu e în stare să-și exprime părerile într-un chip inteligibil pentru celălalt.

Dacă mi-ar păsa cît de cît de critica yahoo-ilor, aș avea temeiuri să mă plîng împotriva unora dintre ei care au mers pînă acolo încît mi-au considerat cartea de călătorii drept o simplă născocire a minții mele iar alții au lăsat să se înțeleagă că houyhnhnm-ii și yahoo-ii nu sînt mai reali decît locuitorii Utopiei[1].

Trebuie să mărturisesc că în privința ființelor din Lilliput, Brobdingrag (pentru că așa se cuvine să se scrie, nu Brobdingnag) și Laputa, nu am auzit încă despre vreun yahoo atît de prezumțios încît să pună la îndoială existența lor sau faptele pe care le-am povestit în legătură cu ele; pentru că adevărul convinge de îndată pe oricare cititor. Dar este oare mai puțin probabilă relatarea mea despre houyhnhnm-i sau yahoo-i, cînd e atît de clar că mii și mii dintr-aceștia din urmă se află chiar în acest oraș[2] și că ei se deosebesc de frații lor animalici din țara houyhnhnm-ilor numai prin aceea că vorbesc repede și nedeslușit și nu umblă dezbrăcați? Am scris tot ce-am scris pentru a-i îndrepta, nu pentru a le cere aprobarea. Lauda întregului lor neam ar fi de mai mică însemnătate pentru mine decît rînchezatul celor doi houyhnhnm-i amărîți pe care îi țin în grajd; pentru că, degenerați cum sînt, ei mă ajută să-mi sporesc unele virtuți fără vreun adaos de vicii.

Își permit aceste dobitoace nenorocite să creadă că am decăzut într-o asemenea măsură că îmi apăr adevărurile? Deși sînt un yahoo, toți cei din țara houyhnhnm-ilor știu prea bine că în doi ani de zile, datorită învățăturilor și exemplului slăvitului meu stăpîn, am putut să mă dezbar (cu multă greutate, mărturisesc) de deprinderea diavolească de a minți, ocoli, înșela și vorbi cu două înțelesuri, atît de înrădăcinată în sufletele celor din neamul meu, mai ales al europenilor.

---

[1] Este vorba despre celebra lucrare *Utopia*, scrisă în limba latină între 1515—1516 de gînditorul umanist englez Thomas More (1478—1535). Utopia (din grec. *ou* și *topos* „loc care nu există") reprezintă un sistem social politic ideal.

[2] Comentatorii subliniază că Swift a uitat că scrie aceste rînduri din casa în care s-a retras în comitatul Nottinghamshire.

Mai sînt şi alte lucruri de care aş putea să mă plîng cu această regretabilă ocazie, dar cred că m-am necăjit şi te-am necăjit destul. Recunosc cu toată sinceritatea că de la ultima mea întoarcere în ţară încoace mi-au revenit unele stricăciuni ale naturii mele de yahoo, *în urma convorbirilor avute cu unii din specia ta, mai ales cu unii din sînul familiei mele — pentru motive lesne de înţeles. Altminteri nu ar fi trebuit să mă avînt niciodată într-un proiect atît de absurd ca acela de a reforma neamul* yahoo *în acest regat. Acum însă am renunţat pentru totdeauna la asemenea planuri vizionare.*

2 aprilie 1727[1]

[1] Scrisoarea de faţă a fost publicată pentru prima oară de abia în ediţia din 1735 a cărţii.

Partea întîi

CĂLĂTORIA ÎN LILLIPUT

CAPITOLUL I

Cîteva cuvinte ale autorului despre el însuşi şi familia sa. Primele îndemnuri la călătorie. Naufragiază şi scapă cu viaţă, înotînd. Ajunge cu bine la ţărmul Lilliput[1]-ului. E luat prizonier şi dus în interiorul ţării.

Tatăl meu avea o mică moşie în Nottinghamshire; eu eram al treilea din cei cinci fii ai săi. La vîrsta de patrusprezece ani[2] el m-a trimis la colegiul Emanuel[3] din Cambridge, unde am stat trei ani, văzîndu-mi de învăţătură cu mare sîrguinţă; cum însă întreţinerea mea — cu toate că mi se trimiteau foarte puţini bani — era prea costisitoare pentru bruma noastră de avere, am fost dat în ucenicie la domnul James Bates, un vestit doctor[4] din Londra, la care am lucrat patru ani. În acest răstimp, primind din cînd în cînd mici sume de bani de la tatăl meu, i-am cheltuit învăţînd navigaţia şi alte părţi ale matematicii, folositoare celor ce-şi pun în gînd să călătorească — lucru pe care nădăjduiam să-l realizez mai devreme sau mai tîrziu. După ce am plecat de la domnul Bates, m-am înapoiat în casa tatălui meu, unde, cu ajutorul lui, al unchiului John şi al altor cîtorva rude, am obţinut patruzeci de lire şi totodată făgăduiala că voi primi treizeci de lire pe an, necesare pentru întreţinerea mea la Leyda[5]. Acolo am studiat medicina vreme de doi ani şi şapte luni, ştiind cît de bine o să-mi prindă această ştiinţă în călătorii îndelungate. Curînd după întoarcerea mea de la Leyda, bunul meu dascăl, domnul Bates, m-a recomandat în calitate de doctor pe vasul *Swallow*, de sub comanda căpitanului Abraham Pannell. Cu el am lucrat trei ani şi jumătate făcînd cîteva călătorii în Levant şi în alte ţinuturi. La înapoiere

---

[1] Este posibil ca Swift să fi alăturat în *Lilliput* adjectivul dialectal *lill (little* „mic") şi rădăcina romanică *put* (din lat. *putridus* „putred", „stricat", „corupt").

[2] Patrusprezece ani era vîrsta la care, în mod obişnuit, tinerii intrau în universitate (Swift însuşi avea 14 ani cînd s-a înscris la colegiul Trinity din Dublin).

[3] Colegiu puritan înfiinţat în 1584.

[4] În original *surgeon*, astăzi „chirurg", altădată (ca, de pildă, la Shakespeare) avînd sensul mai larg de „doctor care vindecă manual".

[5] Oraş în Olanda de Sud, vestit în sec. XVII—XVIII prin facultatea de medicină a universităţii.

m-am hotărît să mă stabilesc la Londra. Domnul Bates, profesorul meu, m-a sprijinit, recomandîndu-mă cîtorva pacienți. Am închiriat o aripă într-o casă modestă în vechiul cartier evreiesc[1] și, fiind sfătuit să-mi schimb felul de viață, m-am căsătorit cu domnișoara Mary Burton, a doua fiică a domnului Edmund Burton, negustor de ciorapi din strada Newgate. Soția mi-a adus o zestre de patru sute de lire.

Cum însă doi ani mai tîrziu iubitul meu profesor Bates' muri, și cum, pe de altă parte, nu prea aveam prieteni, treburile începură să-mi meargă din ce în ce mai prost — deoarece conștiința nu mi-ar fi îngăduit să imit practicile rușinoase ale unui număr, vai! prea mare de confrați. Așa se face că, după ce m-am sfătuit cu soția mea și cu cîțiva dintre cunoscuții mei, am luat hotărîrea de a pleca din nou pe mare. Am fost doctor pe două corăbii la rînd și, în șase ani, am făcut mai multe călătorii în Indiile Răsăritene și Occidentale și astfel am mai agonisit cîte ceva. Ceasurile de răgaz mi le petreceam citind operele celor mai buni scriitori antici sau moderni, căci aveam întotdeauna la îndemînă un mare număr de cărți, iar cînd mă aflam pe uscat, observam obiceiurile și firea oamenilor și, totodată, le învățam limba; în privința aceasta, dovedeam multă ușurință, datorită unei foarte bune memorii.

Întrucît ultima din aceste călătorii n-a fost prea norocoasă, m-am săturat de mare și m-am hotărît să rămîn acasă alături de soție și copii. M-am mutat din vechiul cartier evreiesc în Fetter Lane[2] și de acolo în Wapping[3], în nădejdea să găsesc de lucru printre marinari; dar mi-a mers prost. După o așteptare zadarnică de trei ani, sperînd că doar-doar se vor îndrepta lucrurile, am primit o propunere avantajoasă din partea căpitanului William Prichard, proprietarul vasului *Antelope*, care urma să facă o călătorie în Mările Sudului[4]. Am ridicat pînzele, din portul Bristol[5], la 4 mai 1699, iar începutul călătoriei noastre a fost cît se poate de promițător.

---

[1] În original *the old Jury* (astăzi *Jewry*), stradă în centrul Londrei, unde, în evul mediu, locuiau evreii.

[2] Stradă în City (Londra).

[3] Parohie în circumscripția Turnului Londrei care dădea în East-End (cartierele cele mai sărace).

[4] În original, *South Sea*, după sp. *El Mar del Sur*, respectiv Oceanul Pacific, denumire folosită de Balboa cînd l-a descoperit în 1513. Pluralul *South Seas* „Mările Sudului" dezignează apele emisferei sudice, mai ales pe cele ale Oceanului Pacific de Sud.

[5] Important oraș portuar situat în comitatul Gloucestershire, Anglia de Sud-Vest, la confluența rîurilor Avon și Frome.

N-ar fi potrivit, din anumite motive, să-l plictisesc pe cititor cu amănuntele peripețiilor noastre în mările acelea; e de ajuns să-i spun că, în timp ce ne îndreptam spre Indiile Răsăritene, am fost împinși de o furtună cumplită către coasta de nord-vest a Țării Van-Diemen[1]. În urma unei măsurători, am constatat că ne aflăm la 30 de grade și 2 minute latitudine sudică. Doisprezece oameni din echipaj muriseră din pricina muncii istovitoare și a hranei proaste; ceilalți erau peste măsură de slăbiți. La 5 noiembrie (dată la care în ținuturile acelea începe vara), pe o vreme foarte cețoasă, marinarii descoperiră o stîncă la o jumătate de cablu[2] depărtare de vas, dar vîntul bătea cu atîta furie, încît ne-a mînat drept spre ea și, ca urmare, vasul s-a sfărîmat. Șase oameni din echipaj, printre care și eu, am coborît barca în mare și am izbutit să ne îndepărtăm de corabie și de stîncă. După socotelile mele, am vîslit cam vreo trei leghe, pînă cînd n-am mai putut trage la lopeți, fiind și așa istoviți de munca de pe corabie. Ne-am lăsat deci în voia valurilor, iar după vreo jumătate de oră, un vînt năprasnic dinspre miazănoapte ne-a răsturnat barca. Ce s-a întîmplat cu tovarășii mei din barcă, precum și cu cei care s-au adăpostit pe stîncă sau au rămas pe corabie, n-aș putea spune; presupun însă că au pierit cu toții.

Cît despre mine, am înotat la voia întîmplării, împins de vînt și de flux. De mai multe ori am încercat zadarnic să ating fundul cu picioarele; și tocmai cînd eram cu desăvîrșire sleit și nu mai puteam lupta, am dat de fund; între timp, furtuna slăbise mult. Panta era atît de lină, încît am mers aproape o milă[3] pînă să ajung la țărm, ceea ce cred că s-a întîmplat pe la ora opt seara.

Am înaintat după aceea vreo jumătate de milă, fără să descopăr urmă de așezare omenească sau picior de locuitor; e adevărat, eram atît de slăbit, încît se poate să nu-i fi văzut.

Din pricina oboselii, căldurii și a vreo jumătate de pintă[4] de brandy pe care o băusem cînd am părăsit vasul, m-am pomenit picotind. M-am tolănit pe iarba foarte măruntă și moale și am dormit mai adînc decît îmi amintesc să mi se fi întîmplat vreodată, după socotelile mele cam vreo nouă ceasuri, pentru că la deșteptare tocmai se crăpa de ziuă. Am încercat să mă scol, dar

---

[1] Insula Tasmania, descoperită în 1633 de navigatorul olandez Abel J. Tasman. Pe vremea lui Swift se credea că Tasmania reprezintă o parte a continentului australian.

[2] Un cablu englez are 185,2 m.

[3] O milă engleză = 1609 m; o milă marină = 1853 m.

[4] O pintă = 0,56 l.

nu m-am putut mișca, deoarece, cum stam așa culcat pe spate, mi-am simțit atît brațele cît și picioarele legate zdravăn de pămînt de o parte și de alta, iar părul meu lung și des, prins și el în același fel. Am simțit de asemenea că tot trupul, de la subsuori pînă la coapse, e legat cu fire subțiri. Puteam privi numai în sus; soarele începea să dogorească, iar lumina îmi supăra ochii. Auzeam în jurul meu un zgomot nedeslușit, dar din poziția în care mă găseam nu izbuteam să văd altceva decît cerul. N-a trecut mult și am simțit ceva ca o vietate mișcîndu-se pe piciorul meu stîng, înaintînd binișor pe piept și oprindu-mi-se în dreptul bărbiei; plecîndu-mi ochii pe cît puteam, am deslușit o făptură omenească ce n-avea nici șase incii[1] înălțime, cu un arc și o săgeată în mîini și cu o tolbă de săgeți la spate. Între timp am simțit cel puțin patruzeci de alte ființe asemănătoare (așa am bănuit) urmînd-o pe cea dintîi. Cuprins de o uimire fără margini, am răcnit atît de tare, încît au luat-o cu toții la fugă înapoi, înfricoșați, iar cîțiva dintre ei, după cum mi s-a spus mai tîrziu, au fost răniți în urma căzăturilor, cînd au încercat să sară de pe mine, jos, pe pămînt. Aceasta nu i-a împiedicat, totuși, să se întoarcă peste puțin timp, iar unul din ei care se avîntase pînă într-un loc de unde putea să-mi vadă toată fața și-a ridicat brațele și ochii în semn de mirare și a strigat cu o voce pițigăiată, dar deslușită: *Hekinah degul!* Ceilalți au repetat aceste cuvinte de mai multe ori, dar atunci nu le-am putut pricepe înțelesul.

Își poate lesne închipui cititorul că în tot acest timp eram într-o poziție foarte neplăcută; în cele din urmă, zbătîndu-mă ca să mă eliberez, am avut norocul să rup legăturile și să smulg țărușii ce-mi țintuiau brațul stîng de pămînt, pentru ca, ridicînd-l pînă în dreptul ochilor, să descopăr metodele pe care le folosiseră ca să mă lege. Totodată, cu o smucitură violentă care îmi pricinui o durere sumplită, am desfăcut puțin firele ce-mi legau părul pe partea stîngă, atît cît era nevoie ca să pot întoarce capul cu vreo două incii. Omuleții o rupseră însă la fugă pentru a doua oară, înainte ca eu să-i pot prinde; apoi îndată începură să scoată niște țipete puternice și foarte ascuțite, iar cînd acestea încetară, unul dintre ei strigă din răsputeri: *Tolgo fonac.* O clipă mai tîrziu, am simțit mai-mult de o sută de săgeți înfigîndu-mi-se în mîna stîngă și înțepîndu-mă ca tot atîtea ace. Pe urmă au tras o altă salvă în aer, așa cum facem noi cu bombele în Europa. Multe din aceste săgeți au căzut, cred, pe trupul meu (cu toate că nu le-am simțit),

[1] O incie = 2,54 cm.

iar cîteva pe față, pe care mi-am acoperit-o îndată cu mîna stîngă. Cînd încetă această ploaie de săgeți, am început să gem de necaz și de durere iar cînd am încercat din nou să mă eliberez, au tras o altă salvă, mai puternică decît prima, în timp ce cîțiva căutau să mă împungă cu sulițele în coaste: dar, din fericire, eram îmbrăcat cu o scurtă din piele de bivol, pe care nu au putut-o străpunge. Am socotit că lucrul cel mai cuminte este să stau nemișcat și mă gîndeam să rămîn așa pînă la căderea nopții, cînd aș fi putut să-mi desfac legăturile cu ajutorul mîinii stîngi. Cît despre localnici, eram îndreptățit să-mi închipui că voi putea face față celei mai mari oștiri pe care ar fi fost în stare să o aducă împotriva mea, dacă erau toți de mărimea omulețului pe care-l văzusem. Soarta însă voi altfel. Văzînd că stau liniștit, omuleții încetară să mai arunce săgeți; totuși, după zgomotul pe care îl auzeam, mi-am dat seama că numărul lor sporise, iar la o depărtare de vreo patru yarzi[1] de mine, în dreptul urechii mele drepte, timp de o oră am auzit un ciocănit ca acela pe care îl fac oamenii cînd construiesc. Întorcînd capul într-acolo, în măsura în care îmi îngăduiau țărușii și firele, am văzut o estradă ridicată cam la un picior și jumătate deasupra pămîntului, în stare să țină patru localnici, precum și cîteva scări sprijinite de ea. De pe această estradă, unul dintre ei, după toate semnele o persoană cu vază, ținu o cuvîntare lungă din care n-am înțeles o iotă. Am uitat să amintesc că, înainte de a-și începe discursul, importantul personaj strigă de trei ori *Longro dehul san* (atît aceste cuvinte cît și primele mi-au fost mai apoi repetate și explicate). După care, vreo cincizeci de omuleți veniră îndată și tăiară firele care-mi legau partea stîngă a capului, ceea ce mi-a dat putința să-l întorc spre dreapta și să cercetez înfățișarea și gesturile celui ce urma să vorbească. Părea de vîrstă mijlocie și era mai înalt decît ceilalți trei care-l însoțeau: dintre aceștia, pajul care-i ținea trena era ceva mai mare decît degetul meu mijlociu; ceilalți doi stăteau de o parte și de alta ca să-l ajute. Ai fi zis că vorbitorul e un orator înnăscut; după cîte am înțeles, recurgea cînd la amenințări, cînd la făgăduieli, cînd la milă și bunătate[2]. Am răspuns prin cîteva cuvinte, dar în modul cel mai umil cu putință, ridicîndu-mi mîna stîngă și amîndoi ochii către soare, ca pentru a-l lua drept martor; și cum eram hămesit de foame, căci

[1] Un yard = 0,914 m.

[2] Aluzie la oratorii ambulanții care făceau parte din partidul whig și care vorbeau în favoarea dinastiei de Hanovra. Swift îi disprețuia, pentru că răsturnarea partidului din care el însuși făcea parte (tory) se datora în bună măsură lor (nota red. engleze.)

ultima dată cînd îmbucasem ceva fusese cu cîteva ore înainte de a părăsi vasul, natura își cerea drepturile atît de stăruitor, încît nu m-am putut stăpîni și mi-am arătat nerăbdarea (poate împotriva regulilor stricte ale bunei-cuviințe), ducîndu-mi de mai multe ori degetul la gură ca să-i fac să priceapă că mi-e foame. *Hurgo* (așa-i spun ei unui mare dregător, după cum am aflat mai tîrziu), m-a înțeles numaidecît. El coborî de pe estradă și porunci să se ridice mai multe scări de o parte și de alta a trupului meu; peste o sută de localnici urcară treptele și se îndreptară spre gura mea, încărcați cu coșuri pline de carne, trimise la porunca regelui de îndată ce acesta fusese înștiințat de sosirea mea. Mi-am dat seama că era carnea unor animale felurite, dar nu le-am putut deosebi după gust: ciosvîrte, mușchi și pulpe aducînd cu cele de oaie, foarte bine pregătite, dar mai mici decît aripile unei ciocîrlii. Înghițeam cîte două-trei dintr-o singură îmbucătură, precum și cîte trei pîini o dată, mari cît niște alice. Omuleții mă îndopau de zor și-și arătau în fel și chip mirarea și uimirea față de un om atît de mare și de mîncăcios.

Am făcut apoi un alt semn, ca să le arăt că mi-e sete. După felul cum mîncasem, și-au făcut socoteala că o cantitate mică nu va fi de ajuns; și cum era un popor foarte ingenios, au ridicat cu ajutorul frînghiilor unul din cele mai mari poloboace de-ale lor, apoi l-au dat de-a dura spre mîna mea și l-au desfundat; iar eu l-am băut dintr-o sorbitură — nimic mai lesne, pentru că nu conținea mai mult de o jumătate de pintă și aducea la gust cu un vin slab de Burgundia, dar mult mai plăcut. Mi-au adus și al doilea butoi, pe care l-am sorbit în același fel; apoi le-am făcut semn să mai aducă, însă nu mai aveau. Săvîrșind eu aceste minuni, au scos chiote de bucurie și au încins un dans pe pieptul meu, repetînd de mai multe ori cuvintele *Hekinah degul*. Mi-au dat să înțeleg prin semne că trebuie să arunc cele două butoaie, după ce, mai întîi, prin strigăte de *Borach mevolah*, îi preveniră pe oameni să se dea la o parte; iar cînd au văzut butoaiele rostogolindu-se prin aer, izbucniră toți într-un singur glas: *Hekinah degul*. Mărturisesc că în timp ce omuleții forfoteau încoace și încolo pe trupul meu, tare mă simțeam ispitit să apuc vreo patruzeci-cincizeci dintre primii pe care i-aș fi putut ajunge și să dau cu ei de pămînt. Dar amintirea celor ce pățisem — nu era, de bună seamă, lucrul cel mai rău ce mi-l puteau face — precum și făgăduiala prin care mă legasem în fața lor — pentru că așa îmi tălmăceam eu supunerea — izgoni curînd aceste gînduri. De altfel mă socoteam acum legat prin legile ospitalității de un popor care mă omenise cu atîta cheltuială și dărnicie. Și totuși, în sinea mea, nu mă puteam îndeajuns

dumiri asupra curajului acestor muritori pricăjiți, care cutezau să se cațăre și să mișune pe trupul meu, cînd aveam o mînă liberă, și care nu tremurau la vederea unei ființe atît de uriașe, cum trebuie să le fi părut eu. Nu trecu mult și, văzînd că nu le mai cer carne, înaintea mea se înfățișă un dregător de seamă venind din partea Majestății Sale Împăratul. Excelența Sa mi se urcă pe partea mai subțire a pulpei piciorului drept, înaintă spre fața mea urmat de vreo doisprezece curteni și, prezentîndu-mi o hîrtie cu sigiliul regal pe care mi-o vîrî sub nas, vorbi vreo zece minute fără să dea vreun semn de mînie, totuși cu un fel de nestrămutată hotărîre, arătînd adesea cu degetul drept înainte. După cum am aflat mai tîrziu, arăta spre capitala țării, așezată la vreo jumătate de milă mai departe, unde urma să fiu dus, potrivit încuviințării date de rege în Consiliu. Am răspuns prin cîteva cuvinte, rostite de-a surda, și mi-am dus mîna liberă spre cealaltă, trecînd-o peste capul Excelenței Sale, ca nu cumva să-l rănesc pe el sau pe cineva din suită, apoi spre cap și trup, ca să-l fac să priceapă că dorese să fiu liber. Mi s-a părut că m-a înțeles destul de bine, căci a dat din cap dezaprobator și a făcut o mișcare cu mîna, ca să arate că trebuie să fiu dus ca prizonier. Mai făcu totuși și alte semne ca să înțeleg eu că mă așteaptă destulă mîncare și băutură, precum și un tratament foarte bun. La acestea, m-am gîndit iarăși să încerc să-mi desfac legăturile, dar cînd am simțit din nou usturimea săgeților care îmi băsicaseră fața și mîinile, precum și rănile în care unele din ele rămăseseră înfipte, și cînd am observat de asemenea că numărul dușmanilor mei sporise, am încercat să le arăt prin semne că pot face cu mine ce vor. Atunci hurgo și suita lui s-au refras, foarte curtenitori și cu chipurile voioase. Puțin după aceea, mulțimea scoase un strigăt și cuvintele *Peplom selan* fură rostite de cîteva ori în șir. Totodată am simțit cum un mare număr de oameni îmi desfăceau legăturile de pe partea stîngă, astfel încît am fost în stare să mă întorc pe partea dreaptă și să mă ușurez de apă, spre marea uimire a oamenilor, care, bănuind după mișcările mele ce aveam de gînd să fac, au croit de îndată o pîrtie, dîndu-se la dreapta și la stînga ca să se ferească de șuvoiul ce ieșea din mine cu zgomot și putere. Mai întîi însă mi-au uns fața și mîinile cu un fel de alifie foarte plăcută la miros și care, după cîteva minute, îndepărtă usturimea pricinuită de săgeți. Toate acestea precum și mîncarea și băutura lor întremătoare, m-au moleșit și îmbiat la somn. După cum am fost încredințat mai tîrziu, am dormit vreo opt ceasuri; și nu e de mirare, pentru că doctorii, la porunca împăratului, amestecaseră o băutură adormitoare în butoaiele de vin.

Se pare că din prima clipă cînd am fost descoperit dormind pe țărm, după naufragiu, împăratul a și fost înștiințat printr-o ștafetă și a hotărît în Consiliu să fiu legat în chipul arătat (lucru care s-a petrecut noaptea, în timp ce dormeam), să mi se aducă mîncare și băutură din belșug și să se construiască o mașină care să mă transporte în capitală.

Hotărîrea aceasta poate să pară îndrăzneață și primejdioasă și sînt încredințat că nici un cap încoronat din Europa, într-o situație asemănătoare, n-ar proceda în felul acesta. Totuși, după părerea mea, a fost o hotărîre cît se poate de înțeleaptă și mărinimoasă, deoarece, presupunînd că oamenii aceștia ar fi încercat să mă omoare cu lăncile și săgețile lor în timp ce dormeam, eu m-aș fi trezit fără îndoială de la prima înțepătură și m-aș fi înfuriat atît de rău, încît, cu puteri înzecite, aș fi rupt firele ce mă legau; și cum ei nu ar fi fost în stare să se opună, nu puteau să aștepte milă și îndurare din partea mea.

Oamenii aceștia sînt matematicieni neîntrecuți și au ajuns la o mare desăvîrșire în domeniul mecanicii, datorită sprijinului și încurajării împăratului, un vestit proteguitor al învățăturii. Împăratul are mai multe mașini, așezate pe roți, pentru transportul copacilor și al altor obiecte grele. Cele mai mari vase de război ale sale, dintre care unele de nouă picioare lungime, și le făurește adesea în pădurile cu lemn bun de construcții, apoi le transportă cu ajutorul acestor mașini, care străbat o distanță de trei-patru sute de yarzi pînă la mare. Cinci sute de dulgheri și ingineri s-au pus imediat pe lucru pentru a construi cel mai mare vehicul de pînă atunci. Era o construcție de lemn, înaltă de trei inchi, lungă de șapte picioare și lată de patru, mișcîndu-se pe douăzeci și două de roți. Strigătul pe care îl auzisem se datora sosirii acestei căruțe care, dacă nu greșesc, pornise la drum la vreo patru ore după naufragiul meu. Lucrul cel mai greu, după ce au adus căruța și au așezat-o paralel cu mine (cum stăteam culcat), era să mă ridice pe ea. În acest scop au fost bătuți în pămînt optzeci de stîlpi, fiecare înalt de un picior, și odgoane foarte rezistente, de grosimea sforii de împachetat, au fost prinse cu cîrlige de nenumărate benzi cu care lucrătorii îmi legaseră gîtul, mîinile, trunchiul și picioarele. A fost nevoie de nouă sute de oameni dintre cei mai voinici, ca să tragă în sus aceste odgoane cu ajutorul a numeroase macarale fixate pe stîlpi; și astfel, în mai puțin de trei ore, am fost ridicat și aruncat în căruță și, acolo, legat fedeleș[1]. Toate acestea mi s-au povestit

[1] Precauția locuitorilor din Lilliput caută, probabil, să ridiculizeze solicitudinea exagerată cu care miniștrii lui George I se prefăceau că-l apără pe rege împotriva comploturilor iacobiților.

mai tîrziu, pentru că în timpul cît au lucrat eu zăceam cufundat într-un somn adînc, datorită licoarei aceleia adormitoare, turnată în băutură. O mie cinci sute dintre cei mai vînjoși cai ai împăratului, fiecare înalt cam de patru incii și jumătate, au fost înhămați, ca să tragă căruța spre capitală, care, așa cum am spus, se afla la o jumătate de milă depărtare.

La vreo patru ore după ce-am pornit, m-am deșteptat din pricina unei întîmplări din cale-afară de caraghioase. Cum căruța se oprise puțin, căci trebuia dreasă pe alocuri, doi sau trei locuitori mai tineri, împinși de curiozitate, au vrut să vadă cum arăt cînd dorm. După ce s-au urcat în căruță și au înaintat tiptil înspre fața mea, unul din ei, un ofițer din gardă, vîrî destul de adînc în nara mea stîngă capătul ascuțit al suliței sale și mă gîdilă de parcă mi-ar fi băgat un pai, făcîndu-mă să strănut violent: omuleții au luat-o la goană și s-au făcut nevăzuți, iar eu abia trei săptămîni mai tîrziu am aflat de ce m-am trezit așa de brusc. După drumul lung străbătut în a doua jumătate a zilei, am făcut un popas peste noapte, cu fiind păzit de fiecare parte de cîte cinci sute de străji, jumătate cu torțe, jumătate cu arcuri și săgeți, gata să tragă în mine la cea mai mică mișcare. A doua zi, o dată cu răsăritul soarelui, ne-am reluat călătoria și pe la amiază am ajuns la vreo două sute de yarzi de porțile orașului. Împăratul și toată curtea veniră în întîmpinarea noastră, dar ofițerii lui superiori nu voiră cu nici un chip să lase pe Majestatea Sa să-și pună persoana în primejdie, urcîndu-se pe trupul meu.

În locul unde se oprise căruța, se ridica un vechi templu, socotit cel mai mare din întreaga împărăție. Cu cîțiva ani în urmă, fiind pîngărit de un omor nefiresc,[1] templul, datorită evlaviei oamenilor acelora, era socotit acum un lăcaș profanat și de aceea fusese dat spre folosință, iar toate ornamentele și mobila fuseseră scoase. Se hotărî ca eu să locuiesc în acest edificiu. Marea poartă dinspre miazănoapte avea o înălțime de vreo patru picioare și o lățime de aproape două picioare, așa că mă puteam strecura cu ușurință. Fiecare canat al porții avea cîte o ferestruică, la o înălțime de mai mult de șase incii de la pămînt; prin cea din stînga, fierarul regelui vîrî nouăzeci și unu de lanțuri, asemănătoare cu formă și mărime cu acelea care atîrnă la ceasul doamnelor din Europa, apoi le fixă de piciorul meu stîng cu treizeci și șase de

[1] Aluzie posibilă la sala din Westminster unde s-a dat sentința de condamnare la moarte a regelui Carol (Charles) I Stuart (a domnit între 1625—1649).

lacăte. În fața templului, pe partea cealaltă a șoselei și la o depărtare de douăzeci de picioare, era un turn de cel puțin cinci picioare înălțime. În acest turn se urcă împăratul și mulți dregători de frunte ai curții sale, ca să mă poată vedea — lucru pe care l-am aflat mai tîrziu, pentru că eu nu-i puteam zări pe ei. După socotelile lor, mai mult de o sută de mii de locuitori ieșiseră din oraș în același scop; și, în ciuda paznicilor, cred că nu mai puțin de zece mii de oameni s-au urcat cu ajutorul scărilor, în mai multe rînduri, pe trupul meu. În curînd însă fu publicată o proclamație, interzicînd aceasta sub pedeapsa cu moartea. Cînd lucrătorii și-au făcut socoteala că eu nu mai pot scăpa, au tăiat toate sforile care mă țineau legat, iar eu m-am sculat în picioare, abătut cum nu mai fusesem niciodată. Larma și uimirea oamenilor cînd m-au văzut sculîndu-mă și umblînd nu pot fi zugrăvite. Lanțurile care îmi fereca piciorul stîng, lungi de vreo doi yarzi, nu numai că-mi dădeau libertatea să mă mișc încoace și încolo, ci, fiind fixate la patru inci de poartă, îmi îngăduiau să mă strecor înăuntru și să mă întind cît eram de lung pe pardoseala templului.

CAPITOLUL II

Împăratul Lilliput-ului, însoțit de mai mulți nobili, vine să-l vadă pe autor în captivitate. Sînt descrise persoana și obiceiurile împăratului. Cîtorva cărturari li se dă însărcinarea să-l învețe pe autor limba lor. Cîștigă în ochii lilliputanilor prin firea lui blajină. I se scotocesc buzunarele și se iau sabia și pistoalele.

Cînd m-am sculat în picioare, am privit de jur împrejur și trebuie să mărturisesc că nu mi-a fost dat să văd un tablou mai încîntător. Întreg ținutul părea o grădină nesfîrșită, iar ogoarele, îngrădite, în cea mai mare parte avînd patruzeci de picioare pătrate, semănau cu tot atîtea straturi de flori. Printre ogoare erau presărate păduri de o jumătate de stang[1], iar pomii cei mai mari, după cîte îmi puteam da seama, erau înalți de vreo șapte picioare. Am întors capul spre stînga și orașul mi-a apărut ca un decor de cetate pe scena unui teatru.

Cum, totuși, de cîteva ceasuri mă cuprinsese oboseala, m-am furișat în casă și am închis ușa după mine. Dar încercarea mea de a scăpa de mulțimea aceea de oameni fu zadarnică. A trebuit

[1] Veche măsură de lungime engleză ($16^1/_2$ picioare).

să ies din nou și, ca să-mi mai omor urîtul, am început să mă plimb încoace și încolo, atît cît îmi îngăduiau lanțurile. Între timp, împăratul se dăduse jos din turn și acum se îndrepta călare înspre mine — lucru pentru care putea să plătească scump, fiindcă animalul, deși bine dresat, în fața unei privelişti atît de neobișnuite, amintind de un munte în mișcare, se ridică în două picioare; dar împăratul, un călăreț neîntrecut, se ținu bine în șa pînă cînd alergară cîțiva slujitori și apucară calul de căpăstru, iar Majestatea Sa putu să descalece. După ce coborî, mă cercetă plin de admirație: totuși nu se apropie de locul pînă unde putea ajunge lanțul. Le porunci apoi bucătarilor și chelnerilor să-mi dea să mănînc și să beau; iar ei împinseră spre mine un fel de care pline cu de-ale gurii, pregătite de mai-nainte. Cînd le-am putut ajunge cu mîna, m-am grăbit să le golesc; douăzeci erau încărcate cu carne și zece cu băutură. Din două-trei îmbucături nu mai rămînea nimic dintr-un car cu carne; cît despre băutură, toate cele zece vase de pămînt cîte erau într-un singur car, le-am sorbit dintr-o înghițitură; și așa am făcut și cu celelalte. Împărăteasa, prinții și prințesele, însoțiți de nenumărate doamne, ședeau la o oarecare depărtare în jilțurile lor; dar văzînd ce s-a întîmplat cu calul împăratului, s-au sculat și s-au apropiat de monarh, pe care-l voi descrie în cele ce urmează. Împăratul e mai înalt aproape cu un lat de unghie decît oricare din curtenii săi, ceea ce e de ajuns ca să umple de teamă pe privitori. Are trăsături energice și bărbătești, o gură de austriac[1] și nasul acvilin, tenul măsliniu, statura dreaptă, trupul și membrele bine proporționate, mișcările grațioase și ținuta maiestoasă. Trecuse de floarea vîrstei, avînd douăzeci și opt de ani și 9 luni, dintre care șapte ani și-i petrecuse domnind fericit și, în general, victorios. Ca să-l văd mai bine, m-am culcat într-o rînă, așa că fața mea era paralelă cu a lui, el stînd doar la trei yarzi mai departe; de altfel nu mă pot înșela în descrierea împăratului, pentru că de atunci l-am ținut adesea în palmă. Îmbrăcămintea lui era foarte simplă, croită după o modă jumătate asiatică, jumătate europeană; doar pe cap purta un coif ușor de aur, împodobit cu pietre nestemate și cu o pană în vîrf. Ținea sabia scoasă ca să se apere, dacă m-aș fi smuls cumva din lanțuri; era o sabie lungă de aproape trei incii, cu mînerul și teaca din aur încrustat cu diamante. Împăratul avea glasul pițigăiat, dar foarte deslușit; îl puteam auzi lămurit chiar atunci cînd mă sculam în picioare. Doamnele și curtenii purtau veșminte bogate, astfel că locul unde

[1] Buza de jos ieșită în afară — trăsătură ereditară a reprezentanților dinastiei de Habsburg.

stăteau semăna cu o fustă brodată cu figuri de aur și argint, întinsă pe pămînt. Majestatea Sa îmi vorbi în mai multe rînduri, iar eu i-am răspuns, dar nici unul din noi nu pricepu o iotă. De față erau mai mulți preoți și avocați (judecînd după îmbrăcăminte), cărora li s-a poruncit să-mi vorbească; eu le-am răspuns în toate limbile în care puteam îngăima ceva, adică în olandeza de sus și de jos, în latină, franceză, spaniolă, italiană și lingua franca[1], însă fără nici un rezultat. După vreo două ceasuri, curtea se retrase, iar eu am fost lăsat cu o gardă puternică, pentru ca aceasta să stăvilea-că neobrăzarea și, poate, răutățile mulțimii. Oamenii erau nerăbdători să se înghesuie cît mai aproape de mine; și cum stam culcat pe pămînt lîngă ușa casei mele, unii din ei au avut nerușinarea să tragă în mine cu săgeți, din care una mai-mai să mă nimerească în ochiul stîng. Colonelul ordonă atunci să fie prinși șase vinovați, pentru care nu găsi o pedeapsă mai potrivită decît să mi-i dea pe mînă, legați fedeleș, lucru pe care soldații lui l-au executat întocmai, împingîndu-i înspre mine cu vîrful lăncilor pînă cînd i-am putut apuca. I-am luat pe toți în mîna dreaptă și am băgat cinci în buzunarul hainei; cît despre al șaselea, m-am prefăcut că vreau să-l mănînc. Bietul omuleț începu să urle cît îl ținea gura, iar colonelul și ofițerii lui se mohorîră la chip, mai ales cînd m-au văzut scoțînd briceagul. I-am liniștit însă numaidecît, pentru că, privindu-l cu bunătate și tăindu-i firele cu care era legat, l-am pus binișor jos și omulețul o luă la sănătoasa. La fel m-am purtat și cu ceilalți, scoțîndu-i unul cîte unul din buzunar; și-am văzut că atît soldații cît și norodul au fost mișcați de acest gest de clemență, care a fost relatat la curte într-o lumină foarte favorabilă pentru mine.

Înspre seară, cu chiu cu vai m-am aciuat în casă, unde m-am culcat pe pardoseală, ceea ce am făcut încă vreo două săptămîni, în care timp împăratul porunci să mi se pregătească un pat. Șase sute de așternuturi de mărime obișnuită au fost aduse cu căruțele și desfăcute în casa mea; o sută cincizeci de saltele cusute una de alta au alcătuit lungimea și lățimea patului. Și deși au fost puse cîte patru, una peste alta, totuși n-aș putea spune că mă apărau îndeajuns de pardoseală aspră, făcută din lespezi de piatră. În același chip mi-au făcut rost de cearșafuri, pături și cuver-

[1] Limbă hibridă formată din elemente italiene, spaniole, franceze, grecești, arabe și turcești, vorbită în anumite porturi de pe coastele Mării Mediterane. Termenul *lingua franca* se aplică și oricărei alte limbi hibride (de exemplu, amestecului de engleză și chineză sau de engleză și unele limbi aborigene din Melanezia și Australia de Nord — *pidgin English*).

turi, destul de bune pentru cineva deprins de atîta vreme cu lipsurile.

Cum vestea sosirii mele se răspîndise în lungul și latul țării, nenumărați bogătași, gură-cască și pierde-vară veniră să mă vadă. Satele se goliră aproape cu totul și cred că ogoarele și gospodăriile ar fi fost lăsate în paragină, dacă Majestatea Sa nu ar fi curmat această neplăcută stare de lucruri, dînd cîteva proclamații și edicte. El porunci ca acei care mă văzuseră să se întoarcă la casele lor și să nu îndrăznească să se apropie mai mult de cincizeci de yarzi de casa mea fără o încuviințare specială a curții, cu care prilej secretarii de stat s-au ales cu cîștiguri frumușele.

Între timp, împăratul ținea consilii peste consilii, ca să se ajungă la o hotărîre cu privire la mine; mai tîrziu, un prieten intim al meu, un dregător de seamă și cunoscător a toate tainele, m-a încredințat că dăduşem mult de furcă palatului. Se temeau că o să rup lanțurile, că întreținerea mea, fiind foarte costisitoare, ar putea pricinui izbucnirea foametei. Uneori erau hotărîți să mă lase să mor de foame sau, cel puțin, să-mi ciuruiască fața și mîinile cu săgeți otrăvite care m-ar fi omorît în scurtă vreme, dar și-au făcut socoteala că mirosul unui leș atît de uriaș ar putea dezlănțui în capitală o molimă care s-ar răspîndi, probabil, în întreaga țară. În mijlocul dezbaterilor, mai mulți ofițeri au bătut la ușa marii săli de consiliu și doi dintre ei, fiind primiți înăuntru, au povestit cum m-am purtat cu cei șase criminali amintiți, ceea ce făcu o impresie atît de favorabilă asupra Majestății Sale și asupra întregului consiliu, încît pe loc se instituí o comisie imperială care obligă toate satele aflate pînă la nouă sute de yarzi jur împrejurul capitalei să dea în fiecare dimineață șase boi, patruzeci de oi și alte alimente pentru întreținerea mea; aceasta, pe lîngă o cantitate potrivită de pîine și vin, precum și alte băuturi, pentru a căror plată Majestatea Sa dădu vistieriei ordinele cuvenite. Împăratul, pasămite, trăiește mai ales din veniturile propriilor sale domenii și rareori, numai în împrejurări neobișnuite, se întîmplă să ia dajdie de la supuși, aceștia, în schimb, fiind obligați să-l însoțească în războaie pe propria lor cheltuială. S-a mai hotărît de asemenea să mi se dea șase sute de slujitori, plătiți cu leafă ca să se poată întreține, care să locuiască în corturi prevăzute cu tot dischisul, ridicate de o parte și alta a ușii mele. S-a mai poruncit iarăși ca trei sute de croitori să-mi coasă un rînd de haine după moda țării, ca șase dintre cei mai mari cărturari ai Majestății Sale să mă învețe limba lor și, în sfîrșit, caii împăratului, cei ai nobililor și ai trupelor din gardă să facă adesea exerciții în prezența mea pentru a se deprinde cu mine. Toate aceste ordine au fost aduse la

îndeplinire întocmai; şi în vreo trei săptămîni am progresat foarte mult cu învăţatul limbii lor, împăratul onorîndu-mă adesea cu vizitele lui şi arătîndu-se încîntat să dea o mînă de ajutor dascălilor mei. De bine, de rău am putut înjgheba în curînd o conversaţie şi primele cuvinte pe care le-am învăţat au dat glas dorinţei mele „să binevoiască a-mi reda libertatea", rugăminte ce o rosteam zilnic în genunchi. Răspunsul lui, pe cît am putut desluşi, mi-a dat să înţeleg că această chestiune cere răgaz şi nu poate fi hotărîtă fără sfatul consiliului şi că, mai întîi, eu trebuie *„lumos kelmin pesso desmar lon emposo"* — adică să fac legămînt de pace cu dînsul şi cu împărăţia lui; totuşi mă încredinţa că voi fi tratat cu cea mai mare bunăvoinţă. M-a sfătuit de asemenea ca prin răbdare şi purtare cuviincioasă să cîştig respectul lui şi al supuşilor lui. Dorea să nu-i iau în nume de rău dacă va porunci unor ofiţeri să mă percheziţioneze, pentru că se prea poate să port asupra mea mai multe arme[1] — lucruri de bună seamă primejdioase, dacă erau pe măsura unui om atît de mare. I-am răspuns că Majestatea Sa va fi mulţumit, deoarece eram gata să mă dezbrac şi să-mi golesc buzunarele în faţa lui. Acestea i le-am împărtăşit, parte prin cuvinte, parte prin semne. Dînsul mi-a răspuns că, potrivit legilor împărăţiei, urma ca eu să fiu cercetat de doi ofiţeri ai săi, că lucrul acesta, după cum ştia el foarte bine, nu se putea face fără încuviinţarea şi ajutorul meu şi că avea o părere atît de bună despre mărinimia şi simţul meu de dreptate, încît mi-i va încredinţa pe cei doi ofiţeri, iar tot ce-mi vor lua îmi va fi înapoiat cînd voi părăsi ţara sau răscumpărat la preţul hotărît de mine. I-am luat pe cei doi ofiţeri în palmă, i-am vîrît mai întîi în buzunarele hainei, apoi în toate celelalte buzunare, afară de cele două buzunăraşe de la pantaloni şi un alt buzunar secret pe care n-aş fi vrut să-l scotocească pentru că ţineam în el cîteva lucruri de care mă puteam sluji numai eu. Într-unul din buzunăraşele de la pantaloni era un ceas de argint, iar în celălalt o mică cantitate de aur într-o pungă. Domnii aceştia, avînd asupra lor condei, cerneală şi hîrtie, au întocmit un inventar exact de tot ce au văzut, iar cînd au isprăvit, m-au rugat să-i aşez jos, ca să-l înfăţişeze împăratului. Inventarul acesta l-am tradus mai tîrziu în engleză; cuvînt cu cuvînt suna astfel:

---

[1] Multă vreme după urcarea pe tronul Angliei a regilor din dinastia de Hanovra guvernul *whig* a instituit percheziţii cu scopul de a căuta arme asupra persoanelor bănuite de simpatie faţă de iacobiţi, adică faţă de partizanii restaurării Starţilor, detronaţi în 1868 şi izgoniţi din Anglia. Unul din agenţii guvernamentali în Irlanda a predat arsenalului din Dublin obiectele „periculoase" confiscate de la Swift însuşi: un vătrai, un cleşte şi un făraş. (nota ediţiei engleze publicate la Moscova în 1973).

Imprimis. În buzunarul drept al hainei Omului-Munte (așa tălmăcesc cu cuvintele *quinbus flestrin*), după o percheziție extrem de minuțioasă, am descoperit numai o bucată mare de stofă aspră, destul de mare pentru a fi folosită drept covor în sala cea mare a Majestății Voastre. În buzunarul stîng am văzut o ladă uriașă de argint, cu capac din același metal, pe care noi, cercetătorii, nu l-am putut ridica. Am rugat să ni se deschidă capacul și unul din noi, pătrunzînd înăuntru, s-a pomenit cu picioarele pînă la genunchi într-un fel de praf, din care o parte zburîndu-ne în față ne-a făcut să strănutăm de mai multe ori. În buzunarul său drept de la piept am găsit un pachet uriaș făcut din niște materiale albe și subțiri, împăturite unul peste altul, cam de grosimea a trei oameni, legate cu un odgon gros și însemnate cu figuri negre, despre care cu umilință credem că sînt niște scrieri, fiecare literă fiind aproape cît jumătatea palmei noastre. În cel stîng era un fel de mașină, avînd înfipți în spatele ei douăzeci de stîlpi lungi, asemănători palisadelor din fața curții Majestății Voastre, cu care Omul-Munte își piaptănă părul, după cîte bănuim noi, pentru că nu l-am supărat prea mult cu întrebările dîndu-ne seama că e foarte greu să ne facem înțeleși. În buzunarul cel mare din partea dreaptă a acoperămîntului său de mijloc (așa traduc cuvîntul *ranfu-lo*, adică pantalonii mei) am văzut o țeavă de fier cam de lungimea unui om, fixată pe o bucată solidă de lemn, mai mare decît țeava. Iar pe o parte a țevii erau bucăți mari de fier ieșite în afară și reprezentînd figuri ciudate, despre care nu știm ce să credem. În buzunarul din stînga, o altă mașină de același fel. În buzunarul mic din partea dreaptă erau mai multe bucăți de metal alb și roșu, turtite și rotunde, de mărimi diferite[1]. Cîteva din bucățile albe și care păreau de argint erau așa de mari și de grele, încît tovarășul meu și cu mine de-abia am izbutit să le ridicăm. În buzunarul stîng am găsit doi stîlpi negri de o formă neregulată; numai cu mare greutate am putut să le atingem vîrful din fundul buzunarului unde stăteam. Unul din ei avea un capac și părea făcut dintr-o singură bucată, dar la capătul de sus al celuilalt am văzut ceva alb și rotund, cam de două ori mai mare decît capetele noastre. În fiecare din acești stîlpi era cîte o placă uriașă de oțel, pe care i-am poruncit să ne-o arate, pentru că ne temeam că ar putea fi niște mașini primejdioase. El le-a scos din cutiile lor și ne-a spus că în țara lui avea obi-

[1] În perioada cînd a trăit Swift, monedele de 1 penny erau de argint (de abia după 1797 au fost fabricate din aramă) iar cele de o jumătate de penny sau de un farthing (a 4-a parte dintr-un penny) erau de aramă (înlocuind monedele de argint începînd cu 1672).

ceiul să-și radă barba cu una din ele și să taie carnea cu cealaltă. Mai erau două buzunare, în care nu am putut intra. Acestora el le spunea „buzunărașe"; erau două mari tăieturi făcute în partea de sus a acoperămîntului de mijloc, strîns lipite de corp datorită apăsării pîntecelui. Din buzunărașul drept atîrna un mare lanț de argint, cu un fel de mașinărie minunată la capăt. I-am spus să scoată tot ce se găsea la capătul lanțului, și anume ceva ce se dovedi a fi un glob, jumătate de argint, jumătate dintr-un metal străveziu, pentru că pe partea străvezie am văzut niște figuri ciudate, desenate în cerc, pe care am crezut că le putem atinge, pînă cînd ne-am dat seama că degetele noastre sînt oprite de materialul acela străveziu. Omul-Munte a pus mașinăria la urechile noastre. Făcea un zgomot neîncetat, ca huruitul unei mori de apă, și presupunem că este ori vreun animal necunoscut, ori zeul căruia i se închină; înclinăm totuși mai curînd spre această din urmă părere, fiindcă ne-a încredințat (dacă l-am înțeles bine, pentru că se exprimă foarte imperfect) că rareori întreprinde ceva fără să-l consulte. L-a numit oracolul său și zicea că arată timpul pentru fiecare acțiune a vieții sale. Din buzunărașul stîng a scos apoi o plasă, destul de mare pentru un pescar, dar făcută în așa fel, încît să se închidă și să se deschidă ca o pungă și care-i servea și pentru acest scop. Înăuntru am găsit mai multe bucăți masive de metal galben care, dacă sînt aur adevărat, trebuie să aibă o valoare extraordinară.

După ce, dînd ascultare poruncilor Majestății Voastre, i-am cercetat cu grijă toate buzunarele, am observat în jurul mijlocului său o cingătoare, făcută din pielea unui animal monstruos, de care, pe partea stîngă, atîrna o sabie uriașă, cît cinci oameni puși cap la cap, iar pe dreapta, un sac sau o tolbă cu două despărțituri, în fiecare din ele încăpînd cîte trei din supușii Majestății Voastre. În una din aceste despărțituri erau mai multe globuri sau sfere dintr-un metal foarte greu, cam de mărimea capetelor noastre, pe care numai o mînă puternică le-ar putea ridica. În cealaltă despărțitură se afla o grămadă de boabe negre, nu prea mari și destul de ușoare pentru că puteam ține mai mult de cincizeci în palmele noastre.

Acesta este inventarul exact a ceea ce am găsit asupra Omului-Munte, care s-a purtat cu multă curtenie și cu respectul cuvenit față de însărcinarea dată nouă de Majestatea Voastră. Semnat și sigilat în cea de a patra zi a celei de a optzeci și noua lună a binecuvîntatei domnii a Majestății Voastre.

Flessen Frelock
Marsi Frelock

După ce i s-a citit inventarul, împăratul mi-a cerut, într-un chip cît se poate de curtenitor, să predau obiectele. Mi-a cerut întîi sabia, pe care am scos-o cu teacă cu tot. Între timp poruncise ca trei mii de soldați din cele mai alese trupe ale sale (care îl însoțeau în acea clipă) să mă înconjoare la oarecare distanță, cu arcurile pregătite, lucru ce mi-a scăpat, deoarece privirile mele erau ațintite asupra Majestății Sale. Împăratul m-a rugat apoi să scot din teacă sabia care, deși eam ruginise pe alocuri din pricina apei sărate a mării, era încă destul de lucitoare. I-am îndeplinit dorința, și pe dată toți soldații scoaseră un strigăt de groază amestecată cu uimire, pentru că soarele strălucea puternic și, în timp ce eu fluturam sabia încoace și încolo, oglindirea lui le lua vederile. Majestatea Sa, un ocîrmuitor cu suflet mare, fu mai puțin înfricoșat decît m-aș fi putut aștepta: mi-a poruncit să bag din nou sabia în teacă și s-o arunc jos cît mai încet, la vreo șase picioare depărtare de capătul lanțului meu. Lucrul următor pe care mi-l ceru fu una din țevile de fier — adică pistoalele mele de buzunar. Am scos unul din pistoale și, la dorința lui, i-am explicat cum m-am priceput mai bine la ce folosește; apoi l-am încărcat numai cu praf de pușcă — acesta, mulțumită pungii mele bine închise, nu fusese udat de apa mării (un neajuns împotriva căruia toți marinarii prevăzători iau măsuri speciale de siguranță). După ce l-am prevenit pe împărat să nu-i fie teamă, l-am descărcat în aer. De data aceasta, uimirea fu mult mai mare decît la vederea sabiei. Sute de oameni căzură la pămînt ca trăsniți; ba chiar împăratul, cu toate că nu se clinti din loc, nu-și veni în fire cîtăva vreme.

După sabie, așadar, veni rîndul pistoalelor, apoi al pungii cu pulbere și gloanțe; totodată, eu l-am rugat pe împărat să ferească pulberea de foc, pentru că se va aprinde la cea mai mică scînteie și-i va arunca palatul în aer. Am predat de asemenea ceasul, pe care monarhul era foarte curios să-l vadă, poruncind ca doi din cei mai voinici ostași din gardă să-l ducă pe umeri cu ajutorul unei prăjini — așa cum poartă cărăușii din Anglia butoaiele cu bere. Era uluit de zgomotul neîntrerupt al ceasornicului și de mișcarea minutarului pe care o urmărea cu ușurință, căci vederea lor e cu mult mai ageră decît a noastră. El ceru părerea învățaților săi care, după cum își poate lesne închipui cititorul, dădură răspunsuri felurite și departe de adevăr, cu toate că, ce-i drept, nu i-am putut înțelege perfect. Am scos banii de argint și de aramă, punga cu nouă galbeni mari de aur și cîțiva mai mici, cuțitul și briciul, pieptenele și tabachera de argint, batista și jurnalul zilnic. Sabia, pistoalele și punga cu pulbere și gloanțe au fost transportate în

căruțe spre arsenalul Majestății Sale; celelalte lucruri mi-au fost însă înapoiate.

După cum am mai amintit, aveam un buzunar secret care a scăpat controlului. În el erau niște ochelari (avînd vederea slăbită, îi pun din cînd în cînd), un ochean de buzunar și alte cîteva lucruri de folos. Neprezentînd nici o însemnătate pentru împărat, nu m-am socotit legat prin cuvîntul de onoare să le dau în vileag; mă temeam că, odată înstrăinate, s-ar putea pierde sau strica.

CAPITOLUL III

Autorul îl distrează într-un chip cu totul neobișnuit pe împărat și nobilimea de ambele sexe. Cum își petrec vremea curtenii din Lilliput. Autorul își redobîndește libertatea cu anumite condiții.

Mulțumită blîndeței și bunei mele purtări, cîștigasem atît de mult în ochii împăratului și ai curții — ce zic eu, chiar în ochii armatei și ai poporului — încît am început să nutresc speranța de a-mi redobîndi libertatea în scurtă vreme. Am folosit toate mijloacele cu putință pentru a întreține această stare de spirit favorabilă mie. Încetul cu încetul, băștinașii începură să se teamă din ce în ce mai puțin de mine. Uneori mă culcam pe pămînt și lăsam cinci-șase din ei să-mi danseze pe mînă; pînă la urmă, băieții și fetele își luară inima în dinți și veniră să se joace de-a v-ați ascunselea în părul meu. Între timp făcusem progrese vădite: înțelegeam și vorbeam destul de bine limba lor.

Într-o zi, împăratul se gîndi să mă distreze organizînd cîteva spectacole care, în ce privește îndemînarea și pitorescul, întrec tot ceea ce am putut vedea pînă azi la diferitele popoare cunoscute de mine. Nimic nu m-a încîntat mai mult ca dansul acrobaților, executat pe un fir alb subțire, întins la o înălțime de două picioare și douăsprezece inchi de la pămînt. Cu îngăduința cititorului, voi stărui puțin asupra acestui subiect.

Jocul acesta e practicat numai de cei care aspiră la mari dregătorii și la înaltele favoruri ale curții. Ei sînt puși să învețe această artă încă din tinerețe și nu întotdeauna sînt de neam mare, după cum nu întotdeauna se bucură de o educație aleasă. Cînd un post înalt devine vacant, prin deces sau prin căderea în disgrație a cuiva (ceea ce se întîmplă adesea), cinci sau șase din acești candidați adresează o petiție împăratului, ca să li se permită să-l distreze atît pe el cît și pe curteni cu un dans pe frînghie, iar cel care sare mai sus fără

să-și frîngă gîtul e numit în postul respectiv. Adeseori li se poruncește chiar și prim-miniștrilor să-și arate îndemînarea pentru a-l convinge pe împărat că nu și-au pierdut talentele. Toată lumea știe că Flimnap[1], vistiernicul, sare pe frînghie cu cel puțin o incie mai sus decît orice alt nobil din întreaga împărăție. L-am văzut odată făcînd mai multe tumbe pe o scîndură prinsă de o frînghie nu mai groasă decît obișnuita sfoară de împachetat din Anglia. Prietenul meu Reldresal, Prim Secretar al Consiliului Privat[2], este, după părerea mea — dacă nu cumva sînt părtinitor — al doilea după vistiernic; ceilalți mari dregători sînt cam deopotrivă între ei.

Distracțiile acestea sînt adesea însoțite de accidente fatale; numărul lor e foarte ridicat. Eu însumi am văzut cîțiva candidați frîngîndu-și cîte un mădular. Dar primejdia este cu mult mai mare atunci cînd miniștrii înșiși primesc poruncă să arate ce pot, pentru că, în strădania lor de a se depăși pe sine și de a-i întrece și pe colegii lor, fac sforțări atît de mari, încît nu se află aproape unul care să nu fi căzut o dată, iar alții chiar de două sau de trei ori. Mi s-a povestit că Flimnap, cu un an sau doi înainte de sosirea mea, hotărît și-ar fi rupt gîtul, dacă una din pernele regelui, aflată întîmplător pe jos, nu ar fi amortizat forța căderii.

Mai există și un alt spectacol care se reprezintă numai în fața împăratului, a împărătesei și a primului ministru, în împrejurări cu totul neobișnuite. Împăratul pune pe masă trei fire subțiri de mătase, lungi de șase incii: unul e albastru, al doilea roșu și al treilea verde.[3] Aceste fire sînt premii pentru persoanele cărora împăratul dorește să le acorde un semn special al bunăvoinței sale. Ceremonia are loc în marea sală de audiențe a Majestății Sale, unde candidații

---

[1] În persoana lui Flimnap Swift îl persiflează pe Robert Walpole (1676—1745), lider al partidului liberal *(whig)*, ministru de război (1708—1710) apoi, după ce a fost închis în Turnul Londrei pentru delapidări ministru de finanțe și prim ministru (1715—1717 și 1721—1742). Atitudinea satirică a lui Swift față de Walpole se explică în bună măsură și prin faptul că acesta din urmă i-a persecutat pe conservatori *(tory)*.

[2] După părerea criticilor, Reldresal îl reprezintă fie pe earl-ul James Stanhope (1673—1721), unul din principalii secretari de stat ai regelui George I (după 1714) care, spre deosebire de Walpole s-a arătat destul de îngăduitor cu iacobiții și conservatorii, fie pe John Carteret, earl de Granville (1690—1763), eminent bărbat de stat cu convingeri liberale *(whig)* care, deși l-a atacat pe Swift pentru *Scrisorile postăvarului*, și-a cîștigat simpatia și respectul acestuia.

[3] Cele trei culori reprezintă trei din ordinele cavalerești ale Angliei: albastrul, ordinul Jartierei, roșul, ordinul Bath și verdele, ordinul St. Andrei (St. Andrew). Vechiul ordin Bath a fost restabilit în 1724 de către Walpole, acordîndu-se susținătorilor înflăcărați ai dinastiei de Hanovra (printre aceștia, și lui Walpole însuși, în 1725).

urmează să-și arate măiestria într-un chip cu totul deosebit de cel descris mai sus și pentru care nu pot găsi nici cea mai mică asemănare în nici o altă țară din lumea nouă sau veche. Împăratul ține în mîini un băț, așezat paralel cu orizontul, în timp ce candidații înaintează unul cîte unul, sărind uneori peste băț, iar alteori trecînd pe sub el, cînd înainte, cînd înapoi, de mai multe ori, după cum bățul e ridicat sau coborît. Uneori, împăratul ține de un capăt al bățului și primul ministru de celălalt; alteori, ministrul ține singur de amîndouă capetele. Acela care dă dovadă de mai multă agilitate și rezistă mai mult la sărituri și tîrîturi e răsplătit cu firul de mătase albastru: firul roșu i se dă următorului și firul verde celui de al treilea. Ei toți le poartă încinse de două ori în jurul mijlocului, și puține sînt persoanele din preajma acestei curți care să nu fie împodobite cu astfel de cingători.

Caii armatei și cei din grajdurile împărătești, fiind plimbați zilnic prin fața mea, nu se mai speriau, ci se apropiau de picioarele mele fără teamă. Călăreții îi puneau să sară peste mîna mea, în timp ce eu o țineam pe pămînt; iar unul din vînătorii împăratului, călare pe un armăsar falnic, a sărit peste pantoful din piciorul meu — un salt cu adevărat prodigios.

S-a-ntîmplat într-o zi să-l distrez pe împărat într-un chip cu totul neobișnuit. L-am rugat să poruncească să mi se aducă mai multe bețe de două picioare lungime și de grosimea unui baston obișnuit. Împăratul îi porunci marelui administrator al pădurilor să dea dispoziții în consecință, iar a doua zi, șase pădurari sosiră cu tot atîtea care, trase fiecare de cîte opt cai. Am luat nouă bețe și le-am înfipt cu nădejde în pămînt, închizînd suprafața unui dreptunghi de două picioare pătrate și jumătate; am pus alte patru bețe pe fiecare latură a dreptunghiului, cam la două picioare de pămînt; mi-am prins apoi batista de cele nouă bețe așezate vertical și am întins-o în toate direcțiile pînă cînd începu să semene cu pielea unei tobe; cele patru bețe paralele, ridicîndu-se cu vreo cinci inchi mai sus decît batista, serveau ca un fel de parapet de fiecare parte. Cînd am isprăvit, l-am rugat pe împărat să permită unui detașament de cavaleriști — douăzeci și patru în total — să vină și să facă exerciții pe batistă. Majestatea Sa încuviință această propunere, iar eu am ridicat caii unul cîte unul, în mînă, înșeuați cum erau, cu ofițerii înarmați pînă în dinți și pregătiți pentru instrucție. De îndată ce s-au aliniat, s-au împărțit în două grupuri, s-au prefăcut că se hărțuiesc, au tras cu săgeți boante, și-au scos săbiile, au galopat și au urmărit inamicul, au atacat și s-au retras — într-un cuvînt, au dat dovadă de cea mai desăvîrșită disciplină militară pe care am văzut-o vreodată. Bețele paralele îi fereau pe ei și caii lor să cadă de pe

batistă; iar împăratul, încîntat la culme, a poruncit ca spectacolul să fie repetat timp de mai multe zile. Odată binevoi chiar să se lase ridicat pe batistă ca să dea el însuși comanda de începere și, cu mare greutate, o convinse pe împărăteasă să-mi îngăduie s-o țin într-un jilț, la doi yarzi de scenă, de unde a putut urmări desfășurarea spectacolului în cele mai mici amănunte. Spre norocul meu, în timpul acestor spectacole nu s-a petrecut nici un accident. O singură dată, calul nărăvaș al unui căpitan, bătînd cu copita, îmi găuri batista și, lunecîndu-i piciorul prin spărtură, se prăbuși cu călăreț cu tot. I-am ridicat însă îndată pe amîndoi și, acoperind gaura cu o mînă, am coborît detașamentul cu cealaltă, în același fel în care îl urcasem. Calul care căzuse își scrîntise șoldul stîng, dar călărețul era teafăr; eu mi-am cîrpit batista cum m-am priceput, totuși nu mai aveam încredere în trăinicia ei pentru astfel de îndeletniciri primejdioase.

Cu două-trei zile înainte de a fi pus în libertate, pe cînd distram curtea cu astfel de isprăvi, sosi un curier pentru a informa pe Majestatea Sa că niște supuși de-ai săi, călărind prin preajma locului unde fusesem descoperit, au văzut pe pămînt un obiect mare și negru, de o formă foarte ciudată, cu margini rotunde, încăpător cît dormitorul Majestății Sale, iar la mijloc, înalt cît un om; că nu era o ființă vie, cum au crezut la început, deoarece zăcea nemișcat în iarbă, în timp ce cîțiva din ei l-au ocolit de cîteva ori; că, urcîndu-se unul pe umerii celuilalt, au ajuns în vîrf și vîrful era întins și neted; tropăind cu picioarele, au descoperit că e gol pe dinăuntru; că, după umila lor părere, era probabil ceva care aparținea Omului-Munte și, dacă Majestatea Sa binevoiește, ei îl vor aduce cu ajutorul a numai cinci cai. Mi-am dat seama numaidecît despre ce era vorba și m-am bucurat în sinea mea la auzul acestei vești. Se pare că în clipa cînd am pus piciorul pe țărm după naufragiu eram atît de buimac, încît înainte de a ajunge la locul unde m-am culcat, pălăria mea, pe care mi-o prinsesem cu o sfoară de gît în vreme ce vîsleam și care nu s-a desprins tot timpul cît am înotat, s-a dezlegat după ce am ajuns la mal; sfoara, bănuiesc, s-a rupt la un moment dat fără ca eu să observ, încredințat fiind că pălăria mea plutea de mult pe valuri. Am rugat stăruitor pe Majestatea Sa să poruncească să-mi fie adusă cît mai repede cu putință, descriindu-i totodată cum arată și la ce folosește; a doua zi, căruțașii sosiră cu pălăria, care însă nu era într-o stare prea bună. Oamenii îi găuriseră borurile în două locuri, la o incie și jumătate de margine, și fixaseră două cîrlige în găuri; cîrligele acestea au fost legate de hățuri printr-o funie lungă și astfel pălăria a fost tîrîtă mai bine de o jumă-

tate de milă engleză; dar cum în regiunea aceea terenul este foarte neted, a fost vătămată mai puțin decît mă așteptam.

Două zile mai tîrziu, împăratul porunci ca o parte din armata sa aflată în capitală și în împrejurimi să se pregătească pentru o paradă militară[1]; pasămite, își pusese în gînd să se distreze într-un chip ciudat. El mă rugă să stau ca un Colos[2], cu picioarele cît mai răschirate; apoi îi dădu ordin generalului său (un comandant bătrîn și încercat și un bun prieten al meu) să-și alinieze trupele în șiruri strînse și să le conducă în marș pe sub mine; infanteriștii, cîte douăzeci și patru în rînd, iar cavaleriștii cîte șaisprezece, în bătaia tobelor, cu drapelele fluturînd și lăncile ridicate. Erau trei mii de infanteriști și o mie de cavaleriști. Majestatea Sa dădu poruncă, sub amenințarea pedepsei cu moartea, ca în timpul marșului, fiecare soldat să se poarte cît mai cuviincios față de mine; ceea ce totuși nu i-a împiedicat pe cîțiva ofițeri tineri să-și arunce ochii în sus în timp ce treceau pe sub mine; și ca să spun adevărul, pantalonii mei erau atunci într-un hal fără de hal, încît au stîrnit rîsete și uimire.

Trimisesem atîtea memorii și petiții prin care ceream libertatea, încît, în cele din urmă, Majestatea Sa aminti chestiunea mai întîi în cabinet, apoi în plin consiliu, unde nu se opuse nimeni afară de Skyresh Bolgolam, care, fără ca eu să-i fi făcut vreun rău, binevoia să mă dușmănească de moarte[3]. Toți ceilalți membri ai consiliului fură însă de partea mea și împăratul sprijini hotărîrea lor. Ministrul amintit mai sus era *galbet* sau amiral al împărăției, o persoană foarte pricepută în treburile țării și care se bucura de încrederea stăpînului său, însă avea o fire morocănoasă și acră. Cu toate acestea, pînă la urmă a fost convins să cedeze, dar a cerut ca arti-

---

[1] Aluzie la pasiunea lui George I pentru părăzile militare.

[2] Aluzie la una din cele șapte minuni ale lumii vechi, Colosul de la Rodos (picioarele statuii se sprijineau pe țărm de ambele laturi ale portului).

[3] După părerea lui Taylor, aici se are în vedere ducele deArgyle, jignit de atacurile lui Swift împotriva scoțienilor în pamfletul *Spiritul public al w h i g-ilor*. În una din poeziile despre sine însuși, Swift amintește despre o proclamație dată de ducele de Argyle prin care se făgăduia un premiu pentru extrădarea autorului pamfletului.

După părerea lui Charles Firth, Swift se referă aici la Daniel Finch, conte de Nottingham (1647—1730), care sub domnia lui Iacob (James) a II-lea a ocupat timp de cîțiva ani postul de prim lord al Amiralității. Deși *tory*, Finch era, alături de *whig*-i, împotriva încheierii păcii cu Franța în timpul războiului pentru succesiunea la tronul Spaniei. Se afirmă că Finch ar fi vorbit despre Swift în parlament ca despre „un popă care cu greu ar putea fi numit creștin, dar care se îndreaptă pe o cale sigură către rangul de episcop". Bolgolam nu este un portret al ducelui de Nottingham; mai curînd el reprezintă un personaj combinat la a cărui realizare au contribuit și alți politicieni englezi. *(nota ediției de la Moscova)*.

colele și condițiile în baza cărora urma să fiu lăsat în libertate și pe care trebuia să jur să fie întocmite de el însuși. Aceste articole mi-au fost aduse la cunoștință chiar de Skyresh Bolgolam, însoțit de doi subsecretari și mai multe personalități de vază. După ce mi-au fost citite, mi s-a cerut să jur că le voi respecta. A trebuit să jur, mai întîi așa cum se obișnuiește în țara mea, apoi potrivit legii lor, și anume, ținîndu-mi piciorul drept în mîna stîngă și punîndu-mi degetul mijlociu al mîinii drepte pe creștetul capului iar degetul mare pe lobul urechii drepte. Dar cum s-ar putea ca cititorul să vrea să-și facă o idee despre stilul și modul de exprimare caracteristic poporului aceluia, precum și să cunoască articolele în baza cărora mi-am recăpătat libertatea, am făcut, cum m-am priceput mai bine, o traducere cuvînt cu cuvînt a întregului document pe care-l ofer aici publicului.[1]

GOLBASTO MOMAREM EVLAME GURDILO SHEFIN MULLY ULLY GUE, preaputernicul împărat al Lilliput-ului, înfricoșarea și spaima universului, a cărui stăpînire se întinde pe cinci mii de *blustrugi* (cam douăsprezece mile în circumferință) pînă la capătul pămîntului; monarh al tuturor monarhilor, mai înalt decît fiii oamenilor, ale cărui picioare ating centrul globului și al cărui creștet atinge soarele; carele numai dacă-și clatină capul îi face pe împărații pămîntului să le tremure genunchii; plăcut ca primăvara, liniștitor ca vara, roditor ca toamna, cumplit ca iarna. Prea sublima Sa Majestate îi propune Omului-Munte, sosit de curînd în cerești nostre ținuturi, următoarele articole pe care, sub jurămînt solemn, el va fi obligat să le respecte:

I. Omul-Munte nu va părăsi tărîmurile noastre fără încuviințarea noastră scrisă și pecetluită cu marele nostru sigiliu.

II. El nu va îndrăzni să vină în capitala noastră fără ordinul nostru expres, și atunci locuitorii vor fi înștiințați cu două ore mai înainte, pentru a nu ieși din casă.

III. Susnumitul Om-Munte își va limita plimbările la șoselele noastre și nu va căuta să se plimbe sau să se culce prin livezi sau pe ogoare.

IV. În timp ce se va plimba pe drumurile sus-amintite, va avea cea mai mare grijă să nu calce în picioare pe vreunul din iubiții noștri supuși, caii sau căruțele lor; de asemenea îi este oprit cu desăvîrșire să ia în mînă pe vreunul din supușii noștri fără consimțămîntul lor.

---

[1] În descrierea Lilliput-ului, așa cum reiese din articole, se întrezărește Anglia; în descrierea țării Blefuscu, Franța.

V. Dacă vreo ştafetă are de îndeplinit o misiune grabnică, Om-Munte va fi obligat, o dată pe lună, să ducă în buzunarul său pe sol şi calul acestuia cale de şase zile şi să-l aducă înapoi teafăr pe susnumitul sol (dacă este nevoie) în faţa Majestăţii Noastre.

VI. El va fi aliatul nostru împotriva duşmanilor noştri de pe insula Blefuscu şi va face tot ce-i stă în putere ca să le nimicească flota care, în momentul de faţă, se pregăteşte să ne cotropească.

VII. Susnumitul Om-Munte, în timpul său liber, îi va ajuta pe lucrătorii noştri să ridice pietrele mari de care va fi nevoie la construirea zidului din parcul principal şi a altor clădiri imperiale.

VIII. În două luni de zile, susnumitul Om-Munte va prezenta date exacte cu privire la circumferinţa pămîntului pe care-l stăpînim, numărînd paşii ce-i va face de jur împrejurul coastelor.

În fine, după ce va jura solemn să respecte articolele de mai sus, susnumitul Om-Munte va primi o porţie zilnică de mîncare şi băutură îndestulătoare pentru întreţinerea a 1728 de supuşi de ai noştri: totodată, el va avea cinstea de a se înfăţişa oricînd Augustei Noastre persoane, bucurîndu-se şi de alte dovezi ale bunăvoinţei noastre. Dat în palatul nostru din Belfaborac, în cea de a douăsprezecea zi a celei de a nouăzeci şi una lună a domniei noastre.

Am jurat şi am iscălit aceste articole cu multă voioşie şi mulţumire, deşi unele din ele nu erau atît de vrednice de cinste pe cît aş fi dorit, ceea ce se datora numai şi numai răutăţii lui Skyresh Bolgolam, marele amiral.

Lanţurile mi-au fost scoase neîntîrziat şi eu m-am pomenit în deplină libertate. Împăratul însuşi îmi făcu cinstea de a lua parte la această ceremonie. Mi-am arătat recunoştinţa, prosternîndu-mă la picioarele Majestăţii Sale, dar el îmi porunci să mă scol; apoi rosti multe cuvinte frumoase pe care, pentru a nu fi învinuit de vanitate, nu le voi repeta. Nădăjduia că mă voi dovedi un slujitor credincios şi voi bine-merita toate favorurile pe care mi le-a arătat pînă acum sau pe care mi le va arăta în viitor.

Cititorul e rugat să observe că în ultimul articol al documentului prin care-mi recăpătam libertatea, împăratul stipula să mi se dea o cantitate de hrană şi băutură, îndestulătoare pentru întreţinerea a 1728 de lilliputani. După cîtva timp, întrebîndu-l pe un prieten de la curte cum de s-au oprit la cifra aceasta precisă, el mi-a spus că matematicienii Majestăţii Sale, măsurînd înălţimea corpului meu cu ajutorul unui cuadrant şi văzînd că o întrece pe a lor în proporţie de doisprezece la unu, au socotit, pe bază asemănării cu corpurile

lor, că într-al meu trebuie să încapă cel puțin 1728 de ale lor și, prin urmare, va fi nevoie de o cantitate de hrană necesară pentru întreținerea acestui număr de lilliputani. De unde cititorul poate să-și facă o idee despre ingeniozitatea acestui popor, precum și despre înțeleptul spirit gospodăresc al unui atît de mare cîrmuitor.

CAPITOLUL IV

Autorul descrie Mildendo[1], capitala Lilliput-ului, precum și palatul împăratului. O convorbire între autor și un prim-secretar cu privire la treburile împărăției. Autorul e gata să-l slujească pe împărat în războaie.

Primul lucru pe care l-am făcut după ce mi s-a redat libertatea, a fost să cer îngăduința de a vedea Mildendo, capitla țării; iar împăratul mi-a dat de îndată încuviințarea, atrăgîndu-mi însă în mod deosebit atenția să nu aduc nici o vătămare caselor sau locuitorilor. Printr-o proclamație, aceștia din urmă au fost înștiințați de intenția mea de a vizita orașul. Zidul care-l înconjoară e înalt de două picioare și jumătate și lat de cel puțin 11 incii, astfel încît o trăsură cu cai poate întoarce fără nici o primejdie; din zece în zece picioare, zidul e prevăzut cu turnuri trainice. Am pășit cu grijă peste marea poartă dinspre asfințit și peste cele două străzi principale, îmbrăcat numai în vestă, de teamă să nu stric acoperișurile și streșinile caselor cu poalele hainei. Umblam cu foarte multă băgare de seamă, ca nu cumva să strivesc vreun locuitor răzleț, rămas pe străzi în ciuda ordinelor foarte severe, potrivit cărora, toți cei ce-ar fi ieșit în stradă o făceau pe propria lor răspundere. Ferestrele podurilor și acoperișurile caselor erau atît de înțesate de spectatori, încît cred că în nici una din călătoriile mele nu am văzut o localitate mai populată. Orașul este un pătrat perfect, fiecare latură a zidului avînd o lungime de cinci sute de picioare. Cele două străzi mari care-l străbat în cruce și-l împart în patru cartiere sînt largi de cîte cinci picioare. Ulițele și aleile în care nu am putut intra — mulțumindu-mă doar să le privesc în trecere — au o lățime între douăsprezece și optsprezece incii. În oraș pot încăpea cinci sute de mii de suflete; casele au trei pînă la cinci etaje; magazinele și piețele sînt bine aprovizionate.

---

[1] Cuvîntul *Mildendo* este format din numeralul francez *mil* „o mie", cifra latină *D* „cinci sute" și prepoziția grecească *endo* „în": „cinci sute de mii (de locuitori)".

Palatul împăratului se află în centrul oraşului, în locul unde se încrucişează cele două străzi. E înconjurat de un zid înalt de două picioare şi aşezat la o distanţă de douăzeci de picioare de clădiri. Aveam înceviinţarea Majestăţii Sale de a păşi peste acest zid, iar spaţiul dintre zid şi palat fiind atît de larg, am putut privi nestingherit în toate părţile. Curtea exterioară este un pătrat de patruzeci de picioare şi cuprinde alte două curţi; în curtea centrală sînt apartamentele împărăteşti, pe care ţineam foarte mult să le văd, dar nu a fost de loc uşor, pentru că lăţimea porţilor mari dintre o curte şi cealaltă era de numai optsprezece incii. Clădirile din curtea exterioară aveau cel puţin cinci picioare înălţime şi mi-ar fi fost cu neputinţă să păşesc peste ele fără să aduc pagube mari corpului de clădiri, cu toate că zidurile erau trainice, durate din piatră cioplită şi groase de patru incii. Totuşi, împăratul ţinea foarte mult să-mi arate splendorile palatului său; dar lucrul acesta nu l-am putut face decît abia peste trei zile, pe care le-am petrecut-tăind cu briceagul cîţiva din cei mai mari pomi din parcul împărătesc, la vreo sută de yarzi dpărtare de capitală. Din aceşti pomi am făcut două scăunaşe, fiecare înalt de vreo trei picioare şi destul de solide ca să mă poată susţine. După ce locuitorii au fost înştiinţaţi a doua oară, am trecut din nou prin oraş spre palat, cu scăunaşele în mînă. Cînd am ajuns aproape de curtea exterioară, m-am urcat în picioare pe primul scăunaş şi l-am luat pe celălalt în mînă; pe acesta l-am ridicat pe deasupra acoperişului şi l-am aşezat binişor în spaţiul dintre curtea întîi şi a doua, aceasta din urmă lată de opt picioare. Am păşit apoi fără greutate peste clădire, de pe un scăunaş pe celălalt, şi l-am tras pe primul după mine cu ajutorul unui băţ cu cîrlig. În felul acesta am ajuns pînă în curtea interioară şi, culcîndu-mă într-o rînă, mi-am lipit faţa de ferestrele de la etajul de mijloc, lăsate într-adins deschise, şi privirilor mele li s-au înfăţişat apartamentele cele mai frumoase ce se pot închipui.

Împărăteasa şi tinerii prinţi, înconjuraţi de suită, stăteau fiecare în odăile lor. Majestatea Sa binevoi să-mi zîmbească foarte graţios şi-mi întinse mîna pe fereastră ca să i-o sărut.

Să nu stărui însă prea mult asupra descrierilor de acest fel — le păstrez pentru o lucrare de proporţii mai mari, care în momentul de faţă e aproape gata de tipar. Ea cuprinde istoria acestei împărăţii, de la întemeierea ei şi pînă azi, de-a lungul unui şir lung de cîrmuitori, cu o descriere amănunţită a războaielor, politicii, legilor, învăţăturii şi religiei acestui popor, a plantelor şi animalelor, a moravurilor şi datinilor, precum şi a altor lucruri foarte ciudate şi folositoare; deocamdată nu intenţionez să povestesc decît întîmplările

și faptele de seamă la care au luat parte oamenii de acolo sau ei înșiși, în timpul unei șederi de vreo nouă luni de zile în țara lor.

Într-o dimineață, cam la vreo două săptămîni după ce-mi redobîndisem libertatea, Reldresal, primul secretar pentru afaceri private (așa-l numeau ei), veni la mine, însoțit numai de un servitor. El porunci vizitiului să aștepte la o oarecare depărtare și mă rugă să-i acord o audiență de o oră, lucru la care am consimțit bucuros, atît din pricina rangului său și a meritelor sale personale, cît și a nenumăratelor servicii pe care mi le făcuse în legătură cu intervențiile mele la curte. I-am spus că sînt gata să mă culc pe pămînt, ca să poată fi mai aproape de urechea mea; dar el preferă să-l țin în mînă în timpul convorbirii. Începu prin a mă felicita pentru faptul că-mi redobîndisem libertatea, arătîndu-mi totodată că avea și el partea lui de merit în asta; totuși se grăbi să adauge că dacă n-ar fi fost actuala stare de lucruri de la curte, poate că nu aș fi căpătat-o atît de curînd. „Pentru că — spunea el — oricît de înfloritoare ar putea să pară în ochii străinilor starea în care ne aflăm, sîntem amenințați de două urgii: pe de o parte, o cumplită dezbinare lăuntrică, pe de altă parte, primejdia de a fi cotropiți de un dușman extraordinar de puternic. Cu privire la dezbinare, trebuie să știi că de mai bine de șaptezeci de luni[1] în țara aceasta se războiesc două partide: *Tramecksan* și *Slamecksan*[2], denumite astfel după tocurile înalte sau joase ale pantofilor lor, ceea ce de altfel îi și deosebește. Se pretinde că tocurile înalte se potrivesc mai bine cu vechea noastră constituție; totuși, oricum ar sta lucrurile, Majestatea Sa e hotărît să se folosească în conducerea treburilor obștești și în toate slujbele ce depind de coroană numai de tocurile joase, după cum, fără îndoială, ți-ai putut da seama, precum și de faptul că tocurile Majestății Sale sînt mai joase cu cel puțin un *drurr* decît ale oricărui curtean (drurr e o unitate de măsură ce reprezintă cam a patrusprezecea parte dintr-o incie). Dușmănia dintre aceste două partide merge pînă acolo, încît nu mănîncă, nu beau și nu vorbesc unii cu alții. După socotelile noastre, *Tramecksan*, sau tocurile înalte, ne întrec la număr; dar puterea este cu totul de partea noastră. Ne temem că Alteța Sa, moștenitorul tronului, are o oarecare înclinație spre tocurile înalte; cel puțin pentru noi e limpede faptul că unul din tocurile lui e mai înalt decît celălalt, ceea ce îl face să șchioapete puțin cînd

---

[1] Dacă în limba lilliputanilor cuvîntul *moon* („lună") înseamnă „an", iar prima călătorie a lui Gulliver are loc în 1699, atunci este vorba despre anul 1629, cînd a început conflictul dintre Carol I și popor, conflict care s-a încheiat cu războiul civil, revoluția și execuția regelui *(nota ediției engleze de la Moscova)*.

[2] Swift are în vedere partidul *whig* și partidul *tory*.

merge. Ei bine, în mijlocul acestor frămîntări interne, sîntem amenințați să fim cotropiți de cei din insula Blefuscu, a doua mare împărăție a universului, aproape tot atît de puternică și de mare ca aceea a Majestății Sale.

În legătură cu ceea ce te-am auzit afirmînd, cum că pe lume ar mai fi și alte împărății și state locuite de ființe omenești tot atît de mari ca dumneata, filozofii noștri se îndoiesc foarte și presupun mai curînd că ai picat din lună sau dintr-o stea; pentru că e sigur că o sută de muritori de mărimea dumitale ar nimici în scurtă vreme toate fructele și vitele de pe moșiile Majestății Sale; și-apoi, de șase mii de luni, cronicile noastre nu pomenesc alte ținuturi în afară de cele două mari împărății, Lilliput și Blefuscu. Care două mari împărății sînt de treizeci și șase de luni încăierate — după cum voiam să-ți spun — într-un război înverșunat. Iată care-i pricina: e lucru știut că, odinioară, ouăle erau sparte la capătul mai turtit înainte de a fi mîncate; dar pe cînd era copil, bunicul Majestății Sale, voind să mănînce un ou și spărgîndu-l după vechiul obicei, s-a tăiat la deget; drept urmare, împăratul, tatăl său, a dat un edict prin care poruncea tuturor supușilor săi, sub amenințarea cu pedepse cumplite, în caz de nesupunere, să spargă ouăle la capătul mai ascuțit. Poporul a fost atît de nemulțumit de această lege încît, după cum povestesc cronicile noastre, din pricină ei s-au făcut șase răscoale; în care timp un împărat și-a pierdut viața, iar altul coroana[1]. Numeroasele tulburări lăuntrice au fost veșnic atîțate de monarhii din Blefuscu, iar cînd erau înăbușite, surghiuniții căutau întotdeauna adăpost în împărăția aceea. S-a făcut socoteala că, în total, unsprezece mii de oameni au preferat să fie dați morții, decît să se supună și să spargă ouăle la capătul ascuțit. Multe sute de tomuri groase au fost publicate în legătură cu această controversă, dar cărțile Capetelor-Turtite au fost de mult interzise[2] și, prin lege, ei nu mai pot deține nici o slujbă.[3] În cursul acestor tulburări, împărații din Blefuscu ne-au făcut adesea imputări pe care ni le-au transmis prin ambasadorul lor, învinuindu-ne de a fi provocat o schismă în religie

---

[1] Aluzie la Carol I, executat în 1649, și la Iacob al II-lea, care în 1688 a fost detronat și a fugit în Franța.

[2] Sub Edward al VI-lea (1547—1553) cărțile bisericești catolice au fost arse ca urmare a reorganizării bisericii anglicane.

[3] Referirea este la adoptarea de către parlamentul englez a legii privitoare la „corporații" (1661) și a celei privitoare la „jurămînt" (1673). Potrivit acestor legi, accesul la slujbe de stat și în municipalitățile orășenești era condiționat de depunerea jurămîntului după ritualul anglican și de abjurarea dogmelor catolice. În felul acesta catolicilor li se îngrădea accesul la conducerea statului și la activitatea politică *(nota ediției engleze din Moscova)*.

prin nesocotirea doctrinei fundamentale a marelui nostru profet Lustrog, înscrisă în cel de al cincizeci și patrulea capitol al Blunderalului, care este Alcoranul lor.[1] Se crede, totuși că nu e vorba decît de o răstălmăcire a textului, cuvintele sunînd astfel: „Toți dreptcredincioșii să spargă ouăle la capătul potrivit"; dar care anume este capătul potrivit, s-ar părea, după umila mea părere, că trebuie să hotărască fiecare după conștiința lui, sau dacă nu, judecătorul suprem.

Aflați în surghiun, Capetele-Turtite au găsit atîta solicitudine la curtea din Blefuscu și atîta ajutor și încurajare de la partidul lor de aici de-acasă, încît de treizeci și șase de luni un război sîngeros se poartă între cele două împărății, cu sorți schimbători de izbîndă; pînă acum noi am pierdut patruzeci de vase mari și un număr mult mai mare de vase mici, o dată cu treizeci de mii dintre cei mai buni marinari și soldați ai noștri; se pare însă că pierderile suferite de dușman sînt ceva mai mari decît ale noastre. Totuși, ei au echipat acum o flotă puternică și se pregătesc să ne atace. Majestatea Sa împăratul, avînd multă încredere în vitejia și puterea dumitale, m-a însărcinat să-ți zugrăvesc această stare de lucruri."

L-am rugat pe secretar să-i transmită împăratului omagiile mele și să-l încunoștințeze că, după părerea mea, nu se cade ca eu, un străin, să mă amestec în lupta dintre partide; dar că sînt gata, cu riscul vieții să-i apăr persoana și statul împotriva oricărui cotropitor.

CAPITOLUL V

Mulțumită unei stratageme extraordinare, autorul preîntîmpină o invazie. I se conferă un înalt titlu de onoare. Din partea împăratului din Blefuscu sosesc ambasadori pentru a cere pace. Întîmplarea face ca apartamentele reginei să ia foc; autorul scapă de flăcări cealaltă aripă a palatului.

Lilliput face parte dintr-un continent; împărăția Blefuscu însă este o insulă așezată spre nord-estul continentului, de care e despărțită doar printr-un canal lat de opt sute de yarzi. Nu o văzusem încă; și, aflînd că s-a pus la cale o invazie, m-am ferit să apar în acea parte a coastei, ca nu cumva să fiu descoperit de vreun vas al inamicului, care nu auzise despre mine, deoarece, dat fiind starea de război, orice legătură între cele două împărății fusese interzisă

[1] Aluzii la controversa dintre biserica anglicană și biserica catolică cu privire la tainele creștine.

sub amenințarea pedepsei cu moartea, iar împăratul oprise ieșirea din port a tuturor vaselor, fără osebire. Am făcut cunoscut Majestății Sale planul alcătuit de mine în scopul de a captura întreaga flotă a inamicului, ancorată în port și gata să ridice pînzele la primul vînt prielnic după cum ne-au încredințat iscoadele. I-am consultat pe cei mai încercați marinari cu privire la adîncimea canalului, pe care ei îl sondaseră adeseori, și aceștia mi-au spus că în larg, pe timpul fluxului, apa are o adîncime de șaptezeci de *glumgluffi*, adică de vreo șase picioare; în rest, nu trecea de cincizeci de *glumgluffi*. M-am îndreptat apoi spre coasta de nord-est și îndată ce am ajuns în dreptul insulei Blefuscu, m-am culcat pe burtă în spatele unui delușor, mi-am scos ochelanul și am urmărit cu privirea flota din portul inamic, alcătuită din vreo cincizeci de vase de război și un mare număr de vase de transport. M-am întors apoi acasă și am cerut să mi se dea (aveam împuternicire pentru aceasta) o mare cantitate de odgon din cel mai trainic și drugi de fier. Odgonul era cam de grosimea sforii de împachetat, iar drugii, lungi și mari ca niște andrele. Am împletit odgonul în trei ca să fie mai gros și, în același scop, am răsucit și drugii de fier, îndoind capetele în formă de cîrlig. După ce am prins cincizeci de cîrlige de tot atîtea odgoane, m-am îndreptat pe coasta de nord-est, unde mi-am scos haina, pantofii și ciorapii și am intrat în mare, cu scurta de piele pe mine, cam la vreo jumătate de oră înainte de flux. Am mers cît am putut de repede, înotînd cam vreo treizeci de yarzi, pînă cînd am dat de fund. În mai puțin de jumătate de oră am ajuns la flotă. Cînd m-au văzut, inamicii s-au înspăimîntat atît de rău, încît au sărit din corăbii și în mare grabă s-au îndreptat înot spre țărm, unde se adunaseră nu mai puțin de treizeci de mii de suflete. Am luat atunci odgoanele și, fixînd cîte un cîrlig în gaura din prova fiecărui vas, am legat toate odgoanele la un loc. În timp ce-mi vedeam de treabă, inamicul trase mai multe mii de săgeți, dintre care multe îmi împunseră mîinile și fața; în afară de usturimea grozavă pricinuită, săgețile mă stînjeneau de la lucru. Mă temeam mai ales pentru ochi, pe care fără doar și poate i-aș fi pierdut dacă nu mi-ar fi trecut prin minte o idee. Printre alte lucruri aveam la mine o pereche de ochelari într-un buzunar secret, care, după cum am mai amintit, scăpase percheziției ordonate de împărat. I-am scos și i-am fixat cum am putut mai bine pe nas, și astfel înarmat mi-am văzut de treabă, cu toate săgețile inamice, din care multe loveau sticlele ochelarilor, reușind doar să le zgîrie puțin. Am prins toate cîrligele într-un singur nod și am început să trag; dar nici o corăbie nu se urni din loc, căci erau bine ancorate, așa că partea cea mai grea urma

s-o fac de aci înainte. De aceea am dat drumul odgoanelor, lăsînd însă cîrligele fixate de corăbii, și m-am apucat să tai fără zăbavă cu briceagul parîmele ancorelor; în acest timp vreo două sute de săgeți îmi împunseră fața și mîinile; am înșfăcat apoi capetele înnodate ale odgoanelor de care erau prinse cîrligele și fără nici o greutate am început să trag după mine cincizeci din cele mai mari vase de război ale inamicului.

La început, cei din Blefuscu, cărora nici prin cap nu le trecea ce aveam de gînd să fac au înnebunit. Văzînd că tai parîmele, și-au închipuit că vreau doar să las vasele în voia valurilor sau să le ciocnesc unele de altele; cînd însă m-au văzut trăgînd o întreagă flotă după mine, au scos un urlet de durere și deznădejde, cu neputință de descris sau de imaginat. De îndată ce m-am aflat în afara oricărui pericol, m-am oprit puțin ca să scot săgețile care-mi înghimpau mîinile și fața și să mă ung cu alifia ce-o căpătasem la sosire, după cum am mai spus. Mi-am scos apoi ochelarii și am așteptat cam o oră pînă cînd a început refluxul și, trecînd prin mijlocul apei cu încărcătura după mine, am ajuns teafăr în împărătescul port al Lilliput-ului.

Împăratul și întreaga curte stăteau pe țărm, așteptînd să vadă cum se va sfîrși această nemaipomenită ispravă. Ei au zărit corăbiile înaintînd aidoma unei uriașe semilune, dar pe mine nu m-au văzut, pentru că eram în apă pînă la piept. Cînd am ajuns în mijlocul canalului, li s-a făcut inima cît un purice, fiindcă apa îmi ajungea pînă la bărbie și ei tot nu mă vedeau. Împăratul crezu chiar că m-am înecat și că flota inamică se apropie cu gînduri vrăjmașe; curînd însă se liniști. Cu fiecare pas, canalul devenea mai puțin adînc, așa încît peste cîteva clipe am ajuns destul de aproape de țărm ca să pot fi auzit. Ridicînd capătul odgonului de care era legată flota, am strigat din răsputeri: „Trăiască nebiruitul împărat al Lilliput-ului!„ Cînd am pășit pe țărm, împăratul nu mai conteni cu laudele, făcînd-mă pe loc *nardac*[1] — cel mai înalt titlu de onoare al lor.

Majestatea Sa își exprimă dorința să fac tot ce-mi stă în putere ca să aduc și restul corăbiilor în porturile sale. Într-atît de nemăsurată este ambiția monarhilor, încît împăratul Lilliput-ului se gîndea să prefacă întreaga împărăție Blefuscu într-o simplă pre-

[1] Anagramă a cuvîntului francez *canard* — „rață" (dar și „farsă", „păcăleală").

vincie[1] și s-o pună sub conducerea unui vice-împărat, să-i nimicească pe surghiuniții din tabăra Capetelor-Turtite și să silească poporul din Blefuscu să spargă ouăle la capătul ascuțit, răsturnînd astfel singurul monarh al întregii lumi. Eu însă m-am străduit să-l abat de la astfel de gînduri, folosind argumente din domeniul politicii și al dreptului și susținînd fățiș că „nu voi fi niciodată o unealtă a înrobirii unui popor liber și curajos"; iar atunci cînd chestiunea s-a dezbătut în consiliu, cei mai înțelepți dintre miniștri au fost de părerea mea.[2]

Această declarație deschisă și îndrăzneață stătea într-atît de-a curmezișul planurilor și politicii împăratului, încît acesta nu m-a putut ierta niciodată. Am aflat că, folosind cuvinte bine ticluite, Majestatea Sa a amintit acest lucru la un consiliu, unde vreo cîțiva dintre cei mai înțelepți păreau, cel puțin prin tăcerea lor, să-mi împărtășească ideile; totuși, alții, dușmanii mei într-ascuns, nu s-au putut abține să nu facă unele aluzii răutăcioase la adresa mea. De atunci, Majestatea Sa împreună cu un grup de miniștri care-mi purtau sîmbetele au început să urzească împotriva mea, fapt care a ieșit la lumină în mai puțin de două luni de zile și s-ar fi putut sfîrși prin nimicirea mea. Atît de puțin cîntăresc în ochii împăraților cele mai mari servicii aduse coroanei, atunci cînd în celălalt taler al balanței atîrnă refuzul de a li se satisface patimile.

La vreo trei săptămîni după această ispravă sosi din Blefuscu o solie solemnă, cu oferte umile de pace. Și într-adevăr, în curînd fu încheiată o pace în condiții foarte avantajoase pentru împăratul nostru[3], condiții cu care nu-l voi plictisi pe cititor. Erau șase ambasadori cu o suită de vreo cinci sute de persoane; sosirea lor a fost impresionantă, întru totul potrivită cu grandoarea stăpînului lor și cu însemnătatea misiunii ce aveau de îndeplinit. După încheierea

---

[1] Cu toate victoriile răsunătoare ale Angliei asupra Franței în timpul Războiului pentru succesiunea la tronul Spaniei, Franța nu a putut fi transformată „într-o simplă provincie". În 1713—1715 la Utrecht s-a încheiat un sistem de tratate de pace (între Franța, Spania, Anglia, Olanda, Brandenburg, Savoia și Portugalia), de pe urma cărora Anglia a obținut doar recunoașterea stăpînirii asupra unor posesiuni franceze din America de Nord și asupra Gibraltarului, ocupate în timpul războiului.

[2] Nemulțumirile stîrnite în Anglia de prelungirea Războiului pentru succesiunea la tronul spaniol (războiul începuse în 1701) au dus la înlocuirea, în 1710, a guvernării partidului *whig* cu aceea a partidului, *tory*, condus de lordul Bolingbroke; iar atitudinea mai puțin intransigentă a acestora a fost în mare măsură determinată de pamfletele scrise de Swift în acea perioadă. Pacea de la Utrecht era uneori calificată drept „pacea lui Swift".

[3] Aluzie la fostele posesiuni franceze (amintite în nota 1 de mai sus), precum și la obligația Franței de a nu mai sprijini dinastia Stuartilor în Anglia.

tratatului, la alcătuirea căruia eu le-am adus oarecare servicii, datorită trecerii de care mă bucuram acum la curte — sau cel puțin așa păreau să stea lucrurile — excelențele lor, aflînd de la unul și de la altul că au în mine un prieten, mi-au făcut o vizită oficială. Începură să mă măgulească lăudîndu-mi curajul și mărinimia, și, în numele împăratului și stăpînului lor, mă poftiră să le vizitez țara apoi mă rugară să le dau cîteva dovezi de uimitoarea mea putere, despre care auziseră atîtea lucruri nemaipomenite. I-am îndatorat bucuros, dar nu-l voi plictisi pe cititor cu amănuntele.

După ce i-am distrat cîtva timp, spre marea lor mulțumire și surprindere, am rugat pe excelențele lor să-mi facă cinstea de a prezenta omagiile mele cele mai respectuoase împăratului lor, ale cărui virtuți — și pe drept cuvînt — umpluseră lumea de admirație și a cărui augustă persoană eram hotărît să o văd înainte de a mă înapoia în patria mea. Așadar, de îndată ce am avut cinstea de a-l vedea pe împăratul nostru, l-am rugat să-mi îngăduie să-l vizitez pe monarhul din Blefuscu, încuviințare pe care mi-a dat-o — după cîte am băgat de seamă — cu foarte multă răceală. Totuși n-am putut ghici motivul pînă în clipa cînd mi-a șoptit cineva la ureche cum că Flimnap și Bolgolam au socotit întrevederea mea cu ambasadorii drept lipsă de dragoste față de suveran[1] — învinuire cu totul și cu totul nedreaptă. Pentru prima oară în viața mea mi-am format o idee nu tocmai favorabilă despre curți și miniștri.

Trebuie să amintesc că acești ambasadori mi-au vorbit cu ajutorul unui tălmaci, limbile celor două împărății deosebindu-se între ele ca oricare alte două limbi europene, fiecare popor fălindu-se cu vechimea, frumusețea și vigoarea propriei sale limbi și arătînd cel mai fățiș dispreț față de aceea a vecinului; totuși, împăratul nostru, avantajat de faptul că pusese stăpînire pe flota lor, îi obligă să-și prezinte scrisorile de acreditare și să-ți țină discursurile în limba lilliputană. Or, trebuie să recunoaștem că datorită strînselor legături comerciale dintre cele două împărății, al veșnicului du-te vino de surghiuniți dintr-o țară în alta, precum și obiceiului împămîntenit în ambele țări de a trimite pe fiii nobililor și ai moșierilor în țara vecină pentru a se desăvîrși cutreierînd lumea și cunoscînd oamenii și obiceiurile, puțini sînt dregătorii

[1] Aluzie la tratativele secrete pe care Bolingbroke, ca ministru de externe, le-a purtat în 1711 cu oamenii de stat francezi în vederea încheierii unei păci separate între Anglia și Franța; de asemenea, la învinuirile de trădare aduse lui Bolingbroke de dușmanul său *whig* Walpole.

sau negustorii, sau marinarii care să locuiască în preajma mării şi să nu poată întreţine o conversaţie în amîndouă limbile, după cum mi-am dat seama cîteva săptămîni mai tîrziu, cînd am plecat să-mi prezint omagiile împăratului din Blefuscu, ceea ce, în mijlocul unor mari nenorociri care s-au abătut asupra mea, datorită răutăţii duşmanilor mei, s-a dovedit a fi o întîmplare fericită pentru mine, după cum voi arăta la locul cuvenit.

Cititorul îşi aminteşte, poate, că atunci cînd am semnat articolele în baza cărora mi-am recăpătat libertatea, au fost unele pe care le-am privit chiorîş, deoarece erau prea slugarnice şi numai o mare nevoie m-a silit să mă supun. Cum însă acum eram un *nardac* de cel mai înalt rang, multe din obligaţiile pomenite în acele articole nu mai cadrau cu demnitatea mea, iar împăratul, ce e drept, nu mi-a amintit niciodată de ele. Totuşi nu trecu mult şi se ivi prilejul de a-i face Majestăţii Sale un serviciu foarte mare — cel puţin aşa am socotit eu atunci. Într-un miez de noapte am fost deşteptat de sute de oameni care strigau la uşa mea; trezit brusc din somn, mărturisesc că m-a cuprins un fel de groază. Am auzit cuvîntul *burglum* repetat neîncetat; mai mulţi curteni, făcîndu-şi drum prin mulţime, m-au rugat să vin imediat la palat, unde apartamentul Majestăţii Sale împărăteasa era în flăcări, datorită neglijenţei unei doamne de onoare care adormise în timp ce citea un roman de dragoste. M-am sculat îndată şi cum era o noapte cu lună, iar locuitorii primiseră ordin să se dea la o parte din drumul meu, am izbutit să ajung la palat fără să strivesc pe nimeni. De zidurile apartamentului fuseseră sprijinite scări, iar găleţi se găseau din belşug, însă apa era cam departe. Găleţile aveau aproximativ mărimea unor degetare mari, iar bieţii oameni mi le dădeau cît puteau de repede, dar flăcările erau atît de puternice, încît găleţile nu ajutau aproape la nimic. Aş fi putut stinge focul uşor cu haina, dacă din nefericire n-aş fi uitat-o, plecînd în grabă numai cu scurta de piele. Situaţia părea de-a dreptul deznădăjduită şi tragică, iar palatul acesta măreţ ar fi ars, fără îndoială, pînă în temelii dacă, mulţumită prezenţei de spirit, care de obicei nu mă caracterizează, nu m-aş fi gîndit la o soluţie neaşteptată. În ajun băusem o cantitate considerabilă de *glimigrim* — un vin delicios căruia cei din Blefuscu îi spun *flunec* (al nostru e socotit însă superior pentru că e şi foarte diuretic). Printr-un noroc extraordinar, eu nu mă uşurasem de vinul băut, iar dogoarea văpăilor precum şi sforţările mele de a stinge focul au făcut ca vinul să se ceară golit; şi atît de mare a fost cantitatea de urină, şi atît de bine am îndreptat-o înspre locurile unde era nevoie, încît peste trei minute focul era cu desăvîrşire stins, iar restul acelei măreţe zidiri, pentru

construirea căreia fusese nevoie de atîtea veacuri, scăpă de distrugere.

Între timp se luminase de ziuă; fără să mai aştept felicitările împăratului, m-am întors acasă pentru că, deşi îi făcusem un serviciu excepţional, nu ştiam cum va primi Majestatea Sa ştirea despre noua mea ispravă. Potrivit legilor fundamentale ale împărăţiei, orice persoană, indiferent de rangul ei, se făcea vinovată de crimă capitală dacă urina în interiorul zidurilor palatului. M-a liniştit însă întrucîtva un mesaj din partea Majestăţii Sale, în care se spunea că „va da dispoziţii marelui judecător să fiu absolvit după toate formele legale", lucru pe care, totuşi, nu l-am putut obţine; în taină am aflat că împărăteasa, scîrbită la culme de ceea ce făcusem, se mutase în aripa cea mai îndepărtată a palatului, ferm hotărîtă ca acele clădiri să nu mai fie reparate pentru folosinţa sa, şi în prezenţa confidentelor ei cele mai apropiate nu se putuse stăpîni să nu jure răzbunare.

CAPITOLUL VI

Despre locuitorii Lilliput-ului. Învăţătura, legile şi obiceiurile lor. Felul cum îşi cresc copiii. Viaţa autorului în această ţară. Autorul apără onoarea unei doamne de neam.

Certurile şi intrigile sînt atît de obişnuite la curţile monarhilor, încît nu e nevoie să stărui asupra calomniilor puse la cale de cei invidioşi pentru a o atîţa şi mai mult pe împărăteasă împotriva mea şi de aceea mă voi ocupa de un alt subiect. Cu toate că am de gînd să las descrierea acestei împărăţii pe seama unui tratat special, aş dori deocamdată să potolesc curiozitatea cititorului, făcînd cîteva consideraţiuni de ordin general. Cum înălţimea obişnuită a localnicilor este ceva mai mică de şase incii, proporţia se păstrează la toate celelalte animale, precum şi la plante şi copaci. Aşa, de pildă, cei mai mari cai şi boi au între patru şi cinci incii înălţime, oile cam o incie şi jumătate; gîştele sînt cam de mărimea unor vrăbii, şi tot aşa pînă la cele mai mici vietăţi, aproape invizibile pentru mine. Natura însă a potrivit ochii lilliputanilor în raport cu lucrurile care se înfăţişează privirii lor; ei au o vedere cît se poate de ageră, dar numai cînd e vorba de distanţe mici. Pentru a vă da seama cît de bine văd ei obiectele din imediata apropiere, trebuie să spun că m-am distrat grozav cînd am privit un bucătar jumulind o ciocîrlie mai mică decît o muscă obişnuită,

sau o fetiță vîrînd în urechea unui ac invizibil un fir de mătase invizibil.

În Lilliput, cei mai înalți arbori sînt de vreo șapte picioare — mă refer la cei din marele parc imperial, ale căror vîrfuri le puteam atinge cu mîna strînsă pumn. Celelalte plante au cam aceleași proporții; las însă aceasta pe seama imaginației cititorului.

Nu vă voi spune decît puține lucruri despre cultura lor care, în toate privințele, cunoaște o înflorire de secole. Felul lor de a scrie e foarte ciudat, nici de la stînga la dreapta, ca al europenilor, nici de la dreapta la stînga, ca al arabilor, nici de sus în jos, ca al chinezilor, ci oblic, de la un colț la altul al hîrtiei, ca scrisul doamnelor din Anglia.

Lilliputanii își îngroapă morții cu capul în jos, căci, după credința lor, morții vor învia după unsprezece mii de luni, în care timp pămîntul (turtit în concepția lor) se va întoarce cu susul în jos și astfel, în ziua învierii, ei se vor trezi stînd în picioare; învățații lor susțin că doctrina aceasta e absurdă; practica, totuși, continuă din pricina prejudecăților înrădăcinate în mintea oamenilor de rînd.

Există în această împărăție unele legi și obiceiuri foarte ciudate; și dacă nu ar fi în directă contradicție cu cele din scumpa mea patrie, aș fi ispitit să spun cîte ceva în apărarea lor. Ar fi numai de dorit ca ele să fie aplicate întocmai.

Prima pe care am s-o amintesc se referă la denunțători. Toate crimele împotriva statului sînt pedepsite aici cu cea mai mare strășnicie; dar dacă la judecată acuzatul reușește să-și dovedească nevinovăția în chip neîndoielnic, acuzatorul este imediat osîndit la o moarte ruşinoasă, în vreme ce nevinovatul este de patru ori despăgubit din pămînturile sau bunurile acuzatorului: o dată pentru timpul pierdut, o dată pentru primejdia în care s-a aflat, încă o dată pentru viața grea din închisoare și în sfîrșit pentru toate cheltuielile făcute spre a se apăra; dacă acest fond e neîndestulător, e compensat din plin de coroană. De asemenea, împăratul îi acordă un semn public al bunăvoinței sale și nevinovăția lui e trîmbițată prin tot orașul.

Înșelăciunea este privită la ei ca o crimă mai mare decît hoția și de aceea rar se întîmplă să nu fie pedepsită cu moartea; îndeobște ei socotesc că grija și paza atentă, însoțite de oarecare pricepere, pot feri avutul oamenilor de tîlhari, dar cinstea nu are cum să se apere împotriva vicleșugului; și cum zilnic oamenii contractează între ei cumpărări și vînzări, adesea chiar pe datorie, acolo unde înșelăciunea este îngăduită sau sprijinită, sau unde nu există lege care s-o pedepsească, negustorul cinstit pierde întotdeauna, în timp ce ticălosului toate îi merg în plin. Îmi aduc aminte că odată

am intervenit pe lîngă împărat pentru un criminal care se făcuse vinovat de furtul unei mari sume de bani pe care stăpînul său îl împuternicise s-o încaseze și cu care se făcuse nevăzut; și acum, căutînd să găsească circumstanțe atenuante, i-am spus împăratului că delictul comis e doar un abuz de încredere, împăratul a socotit că e monstruos din partea mea să-l apăr, folosind tocmai temeiul care constituia cea mai agravantă circumstanță a nelegiuirii făptuite; adevărul e că nu i-am putut da monarhului decît răspunsul obișnuit, că popoare diferite au și obiceiuri diferite — pentru că, mărturisesc, mă simțeam adînc rușinat.

Cu toate că și noi numim răsplată și pedeapsă cei doi poli în jurul cărora gravitează orice formă de guvernămînt, totuși, în afara lilliputanilor, la nici un alt popor nu am văzut să se aplice în mod practic această maximă. La ei, acela care poate face dovada că vreme de șaptezeci și trei de luni a respectat cu sfințenie legile țării are dreptul la anumite privilegii, potrivit cu rangul și poziția sa socială, pe lîngă o sumă proporțională de bani dintr-un fond destinat acestui scop; totodată, el primește titlul de *snilpall* sau *om al legii*, care îi însoțește numele, dar care nu se transmite urmașilor. Oamenii aceștia, în urma relatărilor mele au considerat ca o mare lipsă a politicii noastre, faptul că la noi legile sînt respectate numai de frica pedepselor și că nicăieri nu se face nici o mențiune cu privire la răsplată. Ca urmare a acestui lucru, în tribunalele lor imaginea justiției este reprezentată ca o statuie cu șase ochi, doi în față, doi la spate și cîte unul de fiecare parte, simbolizînd prevederea; în mîna dreaptă ține deschis un săculeț cu aur, iar în stînga o sabie vîrîtă în teacă pentru a arăta că e gata mai curînd să răsplătească decît să pedepsească.

Atunci cînd aleg oameni pentru diferite slujbe, lilliputanii pun mai mult preț pe calitățile morale decît pe aptitudini deosebite, căci, de vreme ce omenirea are nevoie să fie cîrmuită, ei socotesc că orice om înzestrat cu o inteligență obișnuită poate face față unei funcții sau alteia; că nu a fost niciodată în intenția Providenței de a face din conducerea treburilor publice o taină care să fie înțeleasă numai de cîteva genii neîntrecute, genii ce se nasc rareori cîte trei într-un veac. Ei socotesc că adevărul, dreptatea, cumpătarea și celelalte virtuți stau în puterea fiecăruia și că practicarea acestor virtuți, ajutată de experiență și de bune intenții, dă dreptul oricărui om să-și slujească țara, în afară de cazurile unde e nevoie de studii speciale. După părerea lor însă, lipsa virtuților morale este atît de departe de a fi compensată de o minte bine înzestrată, încît slujbele nu sînt niciodată încredințate unor mîini atît de periculoase ca cele ale oamenilor astfel înzestrați;

după părerea lor, greșelile săvîrșite din neștiință de către cei virtuoși nu au niciodată urmări atît de nefaste asupra binelui obștesc ca faptele unui om corupt, care se pricepe de minune să-și întrețină, să-și sporească și să-și apere metehnele.

De asemenea, un om care nu crede în pronia cerească nu are ce căuta într-o slujbă publică[1]; deoarece regii se socotesc reprezentanți ai proniei cerești, lilliputanii cred că nu poate fi nimic mai absurd decît ca un monarh să folosească în serviciul său oameni care tăgăduiesc autoritatea ce-l călăuzește în faptele sale.

Aș vrea să fie limpede pentru cititor că atunci cînd vorbesc despre aceste legi, precum și despre altele pe care le voi pomeni mai încolo, am în vedere instituțiile în forma lor primară și nu smintelile în care au căzut lilliputanii datorită degenerării naturii omenești. Pentru că, în ceea ce privește obiceiul rușinos de a dobîndi posturi înalte dansînd pe frînghie, sau semne de favoare și distincție sărind peste bețe și tîrîndu-se pe sub ele, cititorul este rugat să rețină că aceste obiceiuri au fost introduse de bunicul împăratului care domnește astăzi[2] și au ajuns la înflorirea de acum din pricina luptelor ce se întețesc neîncetat între partide și grupări politice.

Nerecunoștința este socotită drept o crimă capitală, după cum citim că a fost și în alte cîteva țări, căci ei judecă în felul următor: oricine se poartă rău cu binefăcătorul său este probabil un dușman al celorlalți oameni, față de care nu se simte îndatorat cu nimic și de aceea un astfel de om nu merită să trăiască.

Concepțiile lor privitoare la îndatoririle părinților și copiilor se deosebesc foarte mult de ale noastre. Întrucît legătura dintre bărbat și femeie se întemeiază pe marea lege a firii, care urmărește răspîndirea și perpetuarea speciei, lilliputanii înțeleg ca bărbații și femeile să se unească, asemenea altor animale, numai atunci cînd le vine pofta. Dragostea față de copiii lor izvorăște dintr-un principiu natural asemănător, în numele căruia ei nu îngăduie cu nici un chip ca un copil să-i fie în vreun fel îndatorat tatălui său pentru că l-a zămislit sau mamei sale pentru că l-a adus pe lume — ceea ce, ținînd seamă de mizeriile vieții omenești, nu a fost o binefacere și nici nu a fost privită ca atare de părinți, ale căror gînduri, în timpul drăgăstoaselor întrevederi, erau îndreptate în altă parte. În urma unor astfel de raționamente au ajuns la concluzia că părinții sînt ultimii cărora ar trebui să li se încredințeze

[1] Aluzie la îndatoririle religioase ale persoanelor cu funcții administrative în Anglia la începutul sec. al XVIII-lea.

[2] Swift are în vedere pe Iacob I (1603—1625), sub a cărui domnie favoritismul condiționat de vărsarea unor importante sume de bani la visteria regală atinsese proporții scandaloase.

educația copiilor lor[1], și de aceea, în fiecare oraș, ei au crescătorii de copii, unde toți părinții, cu excepția plugarilor, sînt obligați să-și trimită copiii, băieți și fete, ca să fie crescuți și instruiți după ce ating vîrsta de douăzeci de luni, cînd se presupune că au început să știe ce înseamnă ascultarea. Școlile acestea sînt de mai multe feluri, după aptitudini și sexe. Profesori foarte prețuiți îi pregătesc pe copii pentru locul ce urmează să-l ocupe în viață, potrivit cu rangul părinților lor și cu propriile lor aptitudini și inteligență. Voi spune mai întîi cîte ceva despre crescătoriile de băieți, apoi despre cele de fete.

Crescătoriile pentru băieții coborîtori din părinți de viță nobilă sau cu rang înalt au profesori serioși și învățați, precum și mai mulți înlocuitori ai acestora. Îmbrăcămintea și hrana copiilor sînt cît se poate de simple. Ei sînt crescuți în spiritul onoarei, dreptății, curajului, modestiei, mărinimiei, religiei și dragostei de patrie; sînt veșnic ocupați cu cîte ceva, în afara timpului rezervat meselor și somnului, care este foarte scurt, și au două ore de distracții, cînd fac exerciții fizice. Pînă la vîrsta de patru ani, sînt ajutați la îmbrăcat de bărbați; după aceea trebuie să se îmbrace singuri, oricît de înalt le-ar fi rangul social; iar îngrijitoarele, a căror vîrstă corespunde vîrstei de cincizeci de ani a femeilor noastre, se îndeletnicesc numai cu ale gospodăriei. Copiilor nu li se dă voie niciodată să stea de vorbă cu servitorii, iar cînd se duc să se distreze, merg întotdeauna împreună, în grupuri mai mari sau mai mici, însoțiți de un profesor sau de un înlocuitor al acestuia; astfel ei sînt feriți de timpuriu de prostiile și viciile cărora le cad adesea victimă copiii noștri. Părinților li se îngăduie să-i vadă numai de două ori pe an și vizita durează o singură oră; li se dă voie să sărute copilul la sosire și la plecare, dar un profesor, care e întotdeauna de față în astfel de ocazii, nu le permite să-i alinte sau să-i gîngurească, ori să le aducă daruri — jucării, bomboane și altele de acest fel.

În cazul cînd nu sînt plătite la timp, taxele datorate de fiecare familie pentru educația și întreținerea unui copil sînt încasate cu forța de slujbașii împăratului.

Crescătoriile pentru copiii gentilomilor obișnuiți, ai negustorilor cu amănuntul și ridicata, precum și ai meșteșugarilor sînt organizate cam în același fel, cu deosebirile respective; astfel, cei care urmează să îmbrățișeze o meserie devin ucenici la vîrsta de unspre-

[1] Potrivit părerii lui Walter Scott, Swift ar fi împrumutat această idee de la Cyrano de Bergerac (1619—1655) care, în utopia sa barocă *Histoire comique des États et Empires de la Lune* (Istoria comică a statelor și imperiilor Lunii) spune că una din legile locuitorilor de pe lună prevede ca părinții să asculte de copii.

zece ani, în timp ce copiii oamenilor de rang își continuă instrucția pînă la cincisprezece ani, ceea ce corespunde vîrstei de douăzeci și unu de ani la noi; dar severitatea slăbește treptat în ultimii trei ani.

În creșcătoriile pentru fete, copilele de viță nobilă sînt educate cam în același fel ca și băieții, atît că sînt îmbrăcate de servitoare tocmite anume, însă întotdeauna de față cu o profesoară sau înlocuitoare, pînă la vîrsta de cinci ani cînd ajung să se îmbrace singure. Dacă se constată că aceste îngrijitoare au îndrăznit cumva să distreze fetele cu povești înfricoșătoare sau absurde, ori cu neghiobii așa cum obișnuiesc servitoarele noastre, ele sînt biciuite în public, în trei locuri diferite ale orașului, întemnițate pentru un an de zile și surghiunite pe viață în cea mai pustie regiune a țării. Astfel, tinerelor domnișoare din țara aceasta le este tot atît de rușine ca și băieților să fie fricoase sau proaste; ele disprețuiesc orice podoabe care depășesc cuviința și curățenia. Iară în ceea ce privește educația lor, nu am văzut nici o diferență care să fi fost pricinuită de deosebirea de sex — atît numai că exercițiile fizice ale fetelor nu erau chiar așa de grele. Tinerele învață, de asemenea, unele reguli privitoare la viața casnică și li se cere un număr mai limitat de cunoștințe; lilliputanii consideră că, în mijlocul unei societăți alese, o soție trebuie să fie întotdeauna o interlocutoare înțeleaptă și plăcută, fiindcă nu poate fi veșnic tînără. Cînd fetele împlinesc doisprezece ani — vîrsta cînd se pot mărita — părinții sau tutorii lor le iau acasă, exprimîndu-și în fel și chip recunoștința față de profesori, în timp ce tînăra domnișoară și tovarășele ei rareori își pot stăpîni lacrimile.

În creșcătoriile pentru fete de condiție mai modestă, copilele învață fel de fel de lucruri potrivite cu sexul lor și lumea din care fac parte; cele destinate uceniciei pleacă la vîrsta de șapte ani, celelalte sînt ținute pînă la unsprezece ani.

Familiile mai puțin înstărite care au copii la aceste creșcătorii sînt obligate, în afară de taxa anuală, foarte mică de altfel, să plătească lunar administratorului creșcătoriei o parte neînsemnată din cîștigurile lor, ceea ce alcătuiește dota copilului; de aceea legea îngrădește cheltuielile părinților. Lilliputanii consideră că nimic nu e mai nedrept decît ca oamenii, ascultînd de poftele lor, să aducă pe lume copii și să lase povara întreținerii lor pe seama statului. Cît privește persoanele de viță nobilă, acestea dau garanții că vor vărsa în mod regulat o anumită sumă de fiecare copil, după situația pe care o au. Fondurile acestea sînt întotdeauna administrate cu pricepere și cu cea mai desăvîrșită nepărtinire.

Țăranii își țin copiii acasă, și cum singura îndeletnicire a acestora urmează să fie cultivarea pămîntului, educația lor are puțină importanță pentru stat, totuși, bătrînii și bolnavii sînt întreținuți de spitale, căci cerșetoria e necunoscută în această țară.[1]

Poate că cititorului curios i-ar face plăcere să afle acum cîte ceva despre cei care m-au slujit și despre traiul meu în Lilliput în timpul unei șederi de nouă luni și treisprezece zile. Cum mă pricepeam întrucîtva să meșteresc și, pe de altă parte, fiindcă m-a silit nevoia, mi-am făcut o masă și un scaun, destul de confortabile amîndouă, din cei mai mari copaci ai parcului imperial. Au fost angajate două sute de croitorese pentru a-mi confecționa cămăși și albituri pentru pat și masă, toate din materialul cel mai rezistent și mai aspru pe care l-au putut găsi și pe care, totuși, a trebuit să-l împăturească de mai multe ori, pentru că cel mai gros era de cîteva ori mai subțire decît batistul nostru. Pînza lor e de obicei lată de trei inci și un top are trei picioare. Croitoresele mi-au luat măsura în timp ce stăteam culcat pe pămînt: una s-a așezat lîngă gîtul meu și alta la mijlocul gambei, ținînd amîndouă de capetele unei frînghii întinse, în timp ce o a treia măsura lungimea frînghiei cu o linie lungă de o incie. Mi-au măsurat apoi degetul mare de la mîna dreaptă și asta le-a fost de ajuns, pentru că, potrivit unui calcul matematic, de două ori circumferința degetului mare reprezintă grosimea încheieturii mîinii, și așa mai departe pentru gît și talie; cu ajutorul cămășii mele vechi, pe care am așternut-o jos, pe pămînt, drept model, mi-au luat măsura exactă.

Trei sute de croitori s-au îndeletnicit în același timp cu cusutul hainelor; au folosit însă un alt procedeu ca să-mi ia măsură. Eu am îngenunchеat, iar ei au adus o scară pe care au sprijinit-o de gîtul meu. Unul din ei s-a urcat pe această scară lăsînd un fir cu plumb să cadă de la guler pînă la podea, ceea ce corespundea întocmai lungimii veșmîntului meu; talia și brațele le-am măsurat singur. Cînd au fost gata hainele — le-au isprăvit de cusut în casa mea, pentru că n-ar fi încăput nici în cea mai mare locuință a lor — semănau cu un costum de arlechin, atît că peticele din care era făcut aveau o singură culoare.

Trei sute de bucătari îmi pregăteau mîncarea în niște bordeie mici, special construite lîngă casa mea; aici locuiau ei cu familiile lor și în fiecare bordei se găteau cîte două feluri odată. Luam cîte douăzeci de chelneri în mînă și-i așezam pe masă; alți o sută așteptau jos, unii cu tăvi cu mîncare, alții cu butoaie de vin și alte bău-

[1] Aluzie satirică la situația din Anglia, unde la începutul secolului cerșetoria era în floare.

turi purtate pe umăr; atunci cînd doream să beau sau să mănînc, chelnerii de pe masă le trăgeau în sus, într-un chip cît se poate de ingenios, cu ajutorul unor sfori — așa cum noi în Europa scoatem apa din fîntînă. O porție de mîncare era numai bine o îmbucătură, iar un butoi cu vin, o dușcă. Carnea lor de berbec n-o întrece pe a noastră, în schimb cea de vacă e minunată. S-a întîmplat odată să dau peste o ciosvîrtă atît de mare, încît am fost nevoit să muște din ea de trei ori; dar asta se întîmpla rar. Servitorii mei au rămas uluiți văzînd că mănînc carnea cu oase cu tot, așa cum mîncăm noi în Anglia un picior de ciocîrlie. Gîștele și curcanii îi înghițeam de obicei dintr-o dată și mărturisesc că erau cu mult mai gustoși ca ai noștri. Dintre orătăniile mai mici, puteam lua cîte douăzeci-treizeci pe un vîrf de cuțit.

Într-o zi, Majestatea Sa, fiind informat despre felul meu de viață, își exprimă dorința ca „atît el, cît și augusta lui soție, precum și prinții și prințesele de sînge împărătesc să aibă fericirea", cum a binevoit el să se exprime, „de a lua masa cu mine". Au venit, așadar, și eu i-am așezat pe masă în fața mea, în jilțurile lor împărătești, ocrotiți de garda palatului. Flimnap, marele vistiernic, era și el de față, cu sceptrul său alb în mînă, și am observat că se uită adesea la mine cu o privire acră; eu însă m-am prefăcut că nu bag de seamă și am mîncat mai mult ca de obicei, pentru a face cinste patriei mele, precum și pentru a stîrni admirația curții. Am motivele mele să cred că această vizită a Majestății Sale i-a dat lui Flimnap prilejul de a-mi face cîteva servicii proaste pe lîngă stăpînul lui. Acest ministru fusese dintotdeauna dușmanul meu într-ascuns, cu toate că în față mă măgulea mai mult decît era în firea lui ursuză. El îi descrise împăratului „starea jalnică a vistieriei", spunîndu-i că „a fost silit să împrumute bani cu dobîndă mare", că bonurile de tezaur scăzuseră sub nouă la sută din valoarea nominală, că întreținerea mea îl costase pe Majestatea Sa mai mult de un milion și jumătate de *sprugi* (cea mai mare monedă de aur a lor, de mărimea unui fluturaș) și că, în general, ar fi bine ca împăratul să se folosească de cel dintîi prilej pentru a se descotorosi de mine în mod cavaleresc.[1]

Simt nevoia aici să iau apărarea reputației unei doamne care, fără nici o vină, a avut de suferit din pricina mea. Vistiernicului i se năzărise să fie gelos pe soția sa, datorită unor guri rele care i-au șoptit că dumneaei s-ar fi îndrăgostit nebunește de mine; ba mai mult, la palat umbla de cîtva timp zvonul cum că ar fi venit

[1] Aluzie posibilă la proiectele lui Walpole în legătură cu reducerea datoriilor statului englez.

odată în secret la locuința mea. Declar solemn că a fost o minciună sfruntată, fără alt temei decît faptul că luminăția ei a binevoit să-mi dea cele mai nevinovate dovezi de prietenie. Recunosc că venea adesea în casa mea, dar o făcea întotdeauna în mod public și niciodată singură în caleașcă, ci însoțită de cel puțin trei persoane — de obicei sora, fiica ei mai mică și o prietenă oarecare; dar lucrul acesta îl făceau în mod obișnuit multe alte doamne de la curte. Îi iau pe toți servitorii mei martori și-i întreb dacă au văzut vreodată o trăsură la ușa casei mele, fără să știe cine anume se afla înăuntru.

În astfel de ocazii, cînd un servitor îmi anunța sosirea vreunui oaspe obiceiul meu era să mă duc de îndată la ușă și, după ce îmi prezentam omagiile, luam în mînă, cu cea mai mare grijă, trăsura și doi cai (dacă erau șase cai, vizitiul deshăma întotdeauna patru din ei) și-i așezam pe o masă împrejmuită cu un parapet înalt de cinci incii, ca să preîntîmpin accidentele. Nu rareori s-a întîmplat să am cîte patru trăsuri cu cai pe masă — era o societate întreagă. Eu ședeam pe scaun, cu fața aplecată spre ei, iar cînd eram ocupat cu un grup, vizitiii îi plimbau binișor pe ceilalți de jur împrejurul mesei. Mi-am petrecut multe după amieze în chipul cel mai plăcut, stînd de vorbă cu unii și cu alții. Dar îl desfid pe vistiernic sau pe cei doi informatori ai săi (treaba lor, o să le dau numele în vileag), Clustril și Drunlo, să facă dovada că cineva ar fi venit la mine *incognito*, afară de secretarul Reldresal, trimis din porunca Majestății Sale, după cum am arătat. Nu aș fi stăruit atît asupra acestui amănunt, dacă n-ar fi fost vorba de reputația unei nobile doamne, ca să nu mai vorbesc de propria mea reputație, cu toate că pe atunci aveam cinstea de a fi *nardac*, ceea ce vistiernicul nu era, căci toată lumea știe că el era doar *glumglum*, titlu mai jos cu o treaptă decît al meu, așa cum în Anglia este un marchiz față de un duce; recunosc totuși că trecea înaintea mea mulțumită situației sale. Aceste zvonuri care au ajuns la urechile mele în urma unei întîmplări pe care nu e cazul s-o amintesc l-au făcut pe vistiernic să-și privească soția cu ochi răi o bucată de vreme, ca să nu mai vorbesc de mine; și cu toate că pînă la urmă și-a dat seama de adevăr și s-a împăcat cu ea, eu nu am mai avut nici un fel de trecere în ochii lui, ba chiar și împăratul, care se lăsa prea mult influențat de acest favorit, a început să-și piardă din ce în ce mai mult interesul față de mine.

CAPITOLUL VII

Aflînd că urmează să fie acuzat de înaltă trădare, autorul se refugiază în Blefuscu. Cum e primit acolo.

Înainte de a vorbi despre plecarea mea din Lilliput, vreau să amintesc de amănuntele unei intrigi, care de vreo două luni de zile se urzea în taină împotriva mea. Pînă atunci nu avusesem prilejul să cunosc viața de la curte, datorită umilei mele stări sociale. Ce e drept, auzisem și citisem destule despre felul de a se purta al monarhilor și miniștrilor, dar nu m-aș fi așteptat niciodată să cunosc cumplitele sale urmări într-o țară atît de îndepărtată, condusă — după cum credeam eu — de principii foarte deosebite de cele din Europa.

Tocmai pe cînd mă pregăteam să-mi prezint omagiile mele împăratului din Blefuscu, o persoană cu vază la curte (cărcia îi făcusem multe servicii într-o vreme cînd se afla în cea mai mare dizgrație a Majestății Sale) veni în taină, noaptea, la locuința mea, într-o lectică închisă, și ceru să mă vadă fără să-și spună numele, servitorului. Am dat drumul purtătorilor și am vîrît lectica cu Luminăția Sa în buzunarul hainei; apoi, după ce am poruncit unui servitor de încredere să spună că sînt indispus și că m-am dus la culcare, am zăvorît ușa casei, am pus lectica pe masă, potrivit obiceiului meu, și m-am așezat și eu lîngă masă. După salutările de rigoare, văzînd că fața Luminăției Sale e foarte îngrijorată, l-am întrebat care-i pricina, iar el m-a rugat să-l ascult cu răbdare, într-o chestiune care privea îndeaproape cinstea și viața mea. Mi-a vorbit cam în felul următor (mi-am însemnat spusele lui de îndată ce a plecat):

„Află, zise el, că nu de mult au fost convocate în taină din pricina dumitale mai multe ședințe ale consiliului, iar Majestatea Sa a ajuns la o hotărîre definitivă abia acum două zile.

Îți dai seama, cred, că Skyresh Bolgolam *(galbet* sau mare amiral) ți-a fost dușman de moarte aproape din prima clipă a sosirii dumitale aici. Din ce pricină, nu știu; dar ura lui a sporit de cînd cu marea dumitale victorie repurtată asupra țării Blefuscu, ceea ce i-a umbrit mult faima lui de amiral. Acest domn, împreună cu Filimnap, marele vistiernic, a cărui dușmănie împotriva dumitale e bine cunoscută din cauza soției sale, generalul Limtoc, șambelanul Lalcon și judecătorul suprem Balmuff au pregătit un act

de acuzare prin care ești învinuit de trădare și alte crime capitale".[1]

Această introducere mă făcu să-mi pierd într-atît cumpătul, conștient de meritele și nevinovăția mea, încît am vrut să-l întrerup, dar el mă rugă să tac, urmînd astfel:

„Fiindu-ți recunoscător pentru binele pe care mi l-ai făcut, am căutat să capăt informații precise cu privire la ședințele consiliului, precum și o copie a învinuirilor ce ți se aduc; făcînd aceasta, mi-am pus viața în primejdie ca să-ți fiu de folos.

ACT DE ACUZARE

împotriva lui

QUINBUS FLESTRIN, OMUL-MUNTE

Articolul 1

Avînd în vedere că printr-un statut întocmit în timpul domniei Majestății Sale împăratul Calin Deffar Plune s-a hotărît că oricine va urina în interiorul zidurilor palatului regal va fi supus la pedeapsa cuvenită pentru înaltă trădare; că, totuși, sus-numitul Quinbus Flestrin a încălcat cu bună știință sus-numita lege sub pretextul de a stinge focul din apartamentul scumpei și augustei soții a Majestății Sale, și astfel, în chip viclean, trădător și diabolic a stins sus-numitul foc din sus-amintitul apartament, aflat înăuntrul zidurilor sus-amintitului palat regal, împotriva statutului privitor la un astfel de caz etc. împotriva îndatoririlor etc.

Articolul 2

Că sus-numitul Quinbus Flestrin, după ce a adus flota imperială din Blefuscu în portul nostru imperial și după ce i s-a poruncit

[1] În 1715, după suirea pe tron a regelui George I și venirea la putere a partidului *whig*, s-a instituit — sub președenția lui Walpole un „Consiliu secret" a cărui menire era să cerceteze activitatea guvernului *tory*, încheierea păcii de la Utrecht și planurile de restaurare a dinastiei Stuart. Pe baza informațiilor strînse pe acest consiliu, ducele Ormond, lordul Bolingbroke și contele de Oxford au fost acuzați de înaltă trădare. Primii doi au fugit în Franța, iar cel de al treilea a fost întemnițat în Turnul Londrei. Este interesant de remarcat că, în ciuda pericolelor, Swift și-a manifestat în continuare simpatiile față de Bolingbroke și într-o scrisoare adresată contelui de Oxford se arăta dispus să-i împărtășească soarta alături de el.

mai tîrziu de către Majestatea Sa împăratul să captureze toate celelalte case ale sus-numitei împărății Blefuscu și să reducă această împărăție la o provincie care să fie de acum înainte guvernată de un vicerege, și să nimicească și să omoare nu numai pe toți exilații Capete-Turtite, ci și pe toți locuitorii din acea împărăție care nu se vor lepăda imediat de erezia Capetelor-Turtite, el, sus-numitul Flestrin, ca un trădător perfid al milostivei și Augustei Sale Majestăți împăratul, a rugat să fie scutit de sus-numita însărcinare sub pretextul că nu vrea să forțeze cugetul nimănui și nici să distrugă libertatea și viața unui popor nevinovat.

Articolul 3

Avînd în vedere că atunci cînd de la curtea împărăției Blefuscu au sosit la Curtea Majestății Sale ambasadori ca să ceară pace, el, sus-numitul Flestrin, ca un trădător perfid, a ajutat, a instigat, a încurajat și distrat pe sus-numiții ambasadori, cu toate că știa că sînt slujitorii unui monarh care a fost de curînd inamicul declarat al Majestății Sale împăratul și a purtat război deschis împotriva Majestății Sale mai sus-amintite.

Articolul 4

Că același Quinbus Flestrin, contrar îndatoririlor unui supus credincios, se pregătește acum să întreprindă o călătorie la curtea împărăției Blefuscu, pentru care a căpătat numai o încuviințare verbală din partea Majestății Sale împăratul și, sub pretextul sus-amintitei încuviințări, intenționează, ca un perfid și trădător ce e, să facă sus-amintita călătorie și astfel să ajute, să încurajeze și să atîțe pe împăratul din Blefuscu, pînă nu de mult dușmanul nostru, care a purtat război deschis împotriva Majestății Sale împoratul mai sus-amintit...

Mai sînt și alte cîteva articole, dar acestea sînt cele mai importante și ți le-am citit în rezumat.

În cursul mai multor dezbateri în legătură cu aceste acuzații, trebuie să recunosc că Majestatea Sa a dat multe dovezi de bunăvoință, amintind în mai multe rînduri serviciile pe care i le-ai adus și căutînd să-ți micșoreze crimele. Dar vistiernicul și amiralul au insistat să fii condamnat la cea mai crudă și rușinoasă moarte, prin incendierea casei dumitale în timpul nopții, urmînd totodată ca generalul să fie de față, însoțit de douăzeci de mii de oameni

înarmați cu săgeți otrăvite, care să țintească fața și mîinile dumitale. Cîțiva din servitorii dumitale vor căpăta ordinul secret de a turna pe cămășile și cearșafurile dumitale un suc otrăvitor[1] ce te va face să-ți rupi carnea și să mori în chinuri groaznice. Generalul a împărtășit această propunere, astfel că o bucată de vreme a existat o majoritate împotriva dumitale, dar Majestatea Sa, hotărît să-ți cruțe viața, de va fi cu putință, l-a cîștigat pînă la urmă de partea sa pe șambelan.

Cu acest prilej, Reldresal, primul secretar pentru afacerile private, care s-a socotit întotdeauna prietenul dumitale credincios, a primit poruncă de la împărat să-și spună punctul de vedere, lucru pe care l-a făcut, îndreptățind astfel buna părere pe care o ai despre el. A recunoscut că într-adevăr crimele dumitale sînt grave, dar că mai există și iertare — virtutea cea mai de laudă a unui cîrmuitor și cea pentru care Majestatea Sa a fost pe bună dreptate ridicat în slăvi de atîtea ori. A spus că prietenia dintre dumneata și el e atît de bine cunoscută de toată lumea, încît s-ar putea ca prea cinstitul consiliu să-l socotească părtinitor; totuși, supunîndu-se poruncii primite, va spune fără ocol tot ce gîndește. Astfel a arătat că, dacă Majestatea Sa, ținînd seamă de serviciile dumitale și ascultînd de îndemnul firii sale milostive, ar binevoi să-ți cruțe viața și ar porunci doar să-ți scoată amîndoi ochii, după umila sa părere, s-ar face oarecum dreptate prin această măsură și toată lumea ar slăvi mărinimia împăratului, precum și generosul spirit de dreptate al celor care au cinstea de a fi sfetnicii săi. A mai spus că de pe urma pierderii ochilor, puterea dumitale fizică n-ar avea de suferit și ai mai putea fi de folos Majestății Sale, că orbirea face să sporească curajul, pentru că ne ascunde primejdiile, că numai teama de a-ți pierde vederea te-a oprit să pornești și să aduci încoace și restul flotei vrăjmașe și că ar fi de ajuns pentru dumneata să vezi cu ochii miniștrilor, deoarece nici cei mai mari monarhi nu fac altfel.

Această propunere a fost primită cu cea mai mare dezaprobare de către întregul consiliu. Bolgolam, amiralul, și-a ieșit din sărite și, sculîndu-se furios, a întrebat cum de a avut secretarul îndrăz-

[1] S-a presupus că ideea cu „sucul otrăvitor" i-a fost inspirată lui Swift de legenda morții lui Hercule. (Dejanira, soția lui Hercule, temîndu-se că acesta ar fi trădat-o în cursul unei expediții, i-a trimis o cămașă muiată în sîngele centaurului Nessus în speranța că, îmbrăcînd-o, Hercule va fi din nou numai al ei. Cămașa însă fusese otrăvită de săgeata cu care eroul îl ucisese pe Nessus, astfel că de îndată ce Hercule a îmbrăcat-o, otrava i-a intrat în trup, pricinuindu-i dureri cumplite care pînă la urmă l-au făcut să se arunce pe un rug aprins pe muntele Oeta).

neala să propună ca viața unui trădător să fie cruțată, cînd serviciile aduse de dumneata au constituit, dacă se ține seama de cele mai înalte rațiuni de stat, crimele cele mai grave; că dumneata, care ai fost în stare să stingi focul urinînd în apartamentul Majestății Sale împărăteasa (lucru pe care l-a amintit cu scîrbă), ai putea într-o bună zi să provoci o inundație prin aceleași mijloace, înecînd întregul palat, și aceeași forță care ți-a permis să capturezi flota inamicului ți-ar putea sluji, cu prilejul primei nemulțumiri, s-o duci înapoi; că are motive temeinice să creadă că în adîncul inimii dumitale ești un Cap-Turtit, și cum trădarea, înainte de a se arăta în fapte, își face loc mai întîi în inimă, te-a acuzat de trădare pe acest temei și a stăruit să fii condamnat la moarte.

Vistiernicul a fost de aceeași părere; el a arătat în ce stare jalnică a ajuns tezaurul datorită cheltuielilor făcute cu întreținerea dumitale, cheltuieli care foarte curînd vor deveni o povară greu de îndurat; că propunerea secretarului de a ți se scoate ochii, departe de a fi un leac împotriva răului ce ne paște, va spori primejdia, căci e lucru știut că scoțînd ochii unor păsări, ele mănîncă mai mult și se îngrașă mai repede; că prea slăvita Sa Majestate și consiliul, judecătorii dumitale, sînt în adîncul conștiinței lor convinși de vinovăția dumitale, ceea ce e de ajuns ca să fii condamnat la moarte, fără dovezile formale cerute de litera strictă a legii.

Totuși, Majestatea Sa împăratul, opunîndu-se cu hotărîre pedepsei capitale,[1] a binevoit să spună că, de vreme ce, după părerea consiliului, pierderea ochilor este o pedeapsă prea ușoară, ți s-ar putea aplica și alte pedepse mai tîrziu. Atunci, prietenul dumitale, secretarul[2], rugînd cu umilință să fie ascultat din nou și răspunzînd obiecțiilor vistiernicului cu privire la cheltuielile Majestății Sale făcute pentru întreținerea dumitale, a spus că excelența sa, ca unul ce dispune singur de veniturile împăratului, ar putea lesne înlătura acest rău, micșorîndu-ți treptat rația, din lipsă de hrană suficientă, dumneata vei slăbi, te vei ofili și-ți vei pierde pofta de mîncare, iar peste cîteva luni te vei stinge de-a binelea. În felul acesta, nici mirosul cadavrului dumitale nu va mai fi atît

---

[1] Aluzie probabilă la grațierea vicontelui Bolingbroke de către George I în 1723. Bolingbroke, refugiat în Franța în 1715, s-a înapoiat la Londra în 1725. Reabilitarea sa a fost mijlocită de metresa regelui, ducesa de Kendal, mituită substanțial.

[2] Se presupune că Swift are în vedere pe vicontele Charles Townsend (1674—1738), sprijinitor activ al dinastiei de Hanovra, secretar de stat pentru Departamentul de Nord sub domnia lui George I. S-a comportat fățarnic cu liderii partidului *tory* care l-au socotit inițial ocrotitorul lor la curte atunci cînd la putere au venit *whig*-ii.

de primejdios, pentru că trupul se va fi redus la jumătate, iar îndată după moartea dumitale, cinci-şase mii de supuşi ar putea în două-trei zile să-ţi taie carnea bucăţele, să le încarce în căruţe şi să le îngroape în regiuni îndepărtate, ca să împiedice izbucnirea unei molime, păstrînd scheletul ca monument pentru posteritate. Astfel, mulţumită marii prietenii a secretarului, toate s-au sfîrşit cum nu se poate mai bine. S-a poruncit cu străşnicie ca planul acesta de a fi lăsat să mori de foame încet-încet să fie ţinut în mare taină, dar sentinţa prin care se hotăra să ţi se scoată ochii a fost trecută în registre. Toţi au fost de acord, afară de Bolgolam, amiralul, care, fiind omul împărătesei, era mereu aţîţat de Majestatea Sa să stăruie asupra condamnării dumitale la moarte, ea dușmănindu-te fără cruţare din pricina mijloacelor josnice şi nelegiuite pe care le-ai folosit ca să stingi focul din apartamentele ei.

Pînă în trei zile, prietenul dumitale, secretarul, va primi instrucţiuni să vină acasă la dumneata şi să-ţi citească actul de acuzare, apoi să-ţi arate mărinimia şi graţia Majestăţii Sale şi a consiliului care te-au condamnat numai la pierderea vederii, pedeapsă la care Majestatea Sa e încredinţat că te vei supune recunoscător şi plin de umilinţă. Douăzeci de chirurgi ai Majestăţii Sale vor fi de faţă, pentru ca operaţia să decurgă în bune condiţiuni. Săgeţi foarte ascuţite vor fi aruncate în globurile ochilor dumitale, în timp ce vei sta culcat pe pămînt.

Las pe seama înţelepciunii dumitale măsurile ce urmează să le iei, iar pentru a nu da loc la bănuieli, trebuie să mă întorc neîntîrziat, tot aşa de tainic precum am venit."

Aşa şi făcu Excelenţa Sa, iar eu am rămas singur, ros de îndoieli şi adînc tulburat.

După ce curtea ordona executarea unei sentinţe crude, care potolea ura monarhului sau răutatea vreunui favorit, exista un obicei introdus de împăratul actual şi de miniştrii săi (foarte deosebit de obiceiurile de altădată, după cum am fost încredinţat), potrivit căruia împăratul ţinea întotdeauna o cuvîntare în faţa întregului consiliu, vorbind despre marea sa îngăduinţă şi bunătate ca de nişte însuşiri cunoscute şi trîmbiţate de lumea întreagă. Cuvîntarea aceasta era publicată imediat în toată împărăţia, dar nimic nu îngrozea mai mult poporul decît laudele aduse clemenţei Majestăţii Sale, pentru că se ştia că, cu cît se stăruia mai mult asupra acestor laude, cu atît pedeapsa era mai neomenoasă şi osînditul mai nevinovat.[1] În ceea ce mă priveşte, trebuie să mărturisesc

[1] După înăbuşirea răscoalei din 1715 a partizanilor lui Iacob al III-lea Stuart şi a represiunilor crunte care i-au urmat, Camera lorzilor a publicat o „scrisoare de mulţumire" lui George I, lăudînd „milostivirea" acestuia.

că, deoarece nu fusesem hărăzit să devin curtean, nici prin naștere, nici prin educație, eram atît de nepriceput să judec lucrurile, încît n-am izbutit să descopăr clemența și mărinimia acestei sentințe socotind-o (greșit, poate) mai curînd aspră decît milostivă. De cîteva ori m-am gîndit să mă înfățișez la judecată[1], pentru că, deși nu puteam tăgădui faptele amintite de cele cîteva articole, nădăjduiam totuși să mi se îndulcească pedeapsa. Cum însă în cursul vieții mele citisem multe procese de stat — care întotdeauna se terminau în felul dorit de judecători — îmi era teamă să mă bizui pe o hotărîre atît de primejdioasă, într-o situație atît de critică și împotriva unor dușmani atît de puternici. La un moment dat eram hotărît să opun rezistență, pentru că atîta timp cît eram în libertate, cu greu ar fi putut să-mi vină de hac toate forțele împărăției aceleia, și nimic n-ar fi fost mai lesne pentru mine decît să arunc cu pietre și să dărîm capitala; totuși am îndepărtat cu scîrbă astfel de gînduri, aducîndu-mi aminte de jurămîntul făcut împăratului, de favorurile de care mă bucurasem din partea lui și de înaltul titlu de *nardac* ce mi-l conferise. Pe de altă parte, nu mă deprinsesem încă îndeajuns de temeinic cu recunoștința curtenilor spre a mă încredința că asprimea Majestății Sale față de mine mă scutea de toate obligațiile din trecut.

Pînă la urmă m-am oprit la o hotărîre pentru care voi fi probabil criticat întrucîtva, și nu pe nedrept, căci, mărturisesc, datorez păstrarea ochilor și, în consecință, libertatea mea, propriei mele nesăbuințe și lipsei de experiență; deoarece, dacă aș fi cunoscut atunci firea monarhilor și a miniștrilor (pe care am studiat-o mai tîrziu la multe alte curți), precum și felul în care îi tratau pe criminalii mai puțin periculoși decît mine, m-aș fi supus fără zăbavă și fără șovăire unei pedepse atît de ușoare. Împins însă de pripeala tinereții și avînd încuviințarea Majestății Sale împăratul de a face o vizită de curtoazie împăratului din Blefuscu, m-am folosit de acest prilej și, înainte de a fi trecut trei zile, i-am trimis o scrisoare prietenului meu, secretarul, prin care-l înștiințam că luasem hotărîrea de a pleca încă în dimineața aceea spre Blefuscu[2], potrivit cu permisiunea ce o căpătasem; și fără să mai aștept vreun răspuns, m-am îndreptat spre partea insulei unde se afla flota noastră.

---

[1] Aluzie la comportarea lui Bolingbroke înainte de plecarea sa în Franța în 1715. El lăsase să se înțeleagă că va participa la dezbaterile din Camera comunelor în legătură cu activitățile guvernului *tory*.

[2] Aluzie clară la fuga lui Bolingbroke în Franța. Justificîndu-și hotărîrea de a pleca, Bolingbroke a adresat din Dover o scrisoare lordului Lendowen, spunîndu-i că dacă ar fi rămas în Anglia ar fi fost cu siguranță executat.

Am înhățat un vas mare de război și am legat un odgon de prova, apoi am ridicat ancorele, m-am dezbrăcat, mi-am pus în corabie hainele (împreună cu pătura pe care o purtam sub braț) și, trăgînd nava după mine, am ajuns, cînd mergînd prin apă, cînd înotînd, în împărătescul port din Blefuscu, unde poporul mă aștepta de mult; aici mi s-au dat două călăuze care să mă ducă spre capitala țării, ce se numește tot Blefuscu. I-am ținut în mînă pe cei doi însoțitori ai mei pînă am ajuns la vreo două sute de yarzi de porțile orașului, apoi i-am rugat să anunțe pe unul din secretari despre sosirea mea și să-i spună că aștept acolo ordinele Majestății Sale... După vreo oră am primit răspunsul că Majestatea Sa, însoțit de familia regală și de marii dregători, a ieșit în întîmpinarea mea. Am înaintat încă o sută de yarzi. Împăratul și suita descălecară, împărăteasa și doamnele se dădură jos din caleși, fără ca eu să observ vreo umbră de teamă sau îngrijorare pe fețele lor. M-am lungit la pămînt ca să sărut mîna împăratului și a împărătesei. I-am spus Majestății Sale că am venit, potrivit făgăduielii mele și cu încuviințarea împăratului, stăpînul meu, pentru a avea cinstea să văd un monarh atît de puternic și pentru a-i oferi orice serviciu de care sînt capabil și care nu ar fi împotriva îndatoririlor ce le am față de împăratul meu; nu am pomenit nici un cuvînt despre dizgrația în care căzusem, deoarece pînă în clipa aceea eu nu fusesem informat oficial ș aveam tot dreptul să mă socotesc cu desăvîrșire neștiutor; de asemenea nu aveam nici un temei să cred că împăratul va descoperi taina cît timp mă aflam în afara puterii lui; totuși m-am înșelat, după cum se dovedi în curînd.

Nu-l voi plictisi pe cititor cu descrierea amănunțită a primiriii ce mi s-a făcut la această curte, întru totul pe măsura generozității unui monarh atît de mare, și nici asupra impasului în care m-am găsit neavînd la îndemînă o casă și un pat, fiind nevoit să dorm pe pămînt, înfășurat în pătura mea.

CAPITOLUL VIII

Printr-o întîmplare fericită, autorul găsește mijlocul de a pleca din Blefuscu și, după cîteva peripeții, se înapoiază teafăr în patria sa.

Trei zile după sosirea mea, ducîndu-mă din curiozitate pe coasta de nord-est a insulei, am văzut în larg la vreo jumătate de leghe depărtare de țărm, ceva ce semăna cu o barcă răsturnată. Mi-am scos pantofii și ciorapii și, înaintînd prin apă cam două-trei sute

de yarzi, mi-am dat seama că obiectul se apropia datorită fluxului; și atunci am văzut limpede că era o barcă adevărată, azvîrlită departe de corabie, după cîte am bănuit, de vreo furtună. M-am înapoiat numaidecît în oraș și am rugat pe Majestatea Sa Împăratul să-mi împrumute douăzeci din cele mai mari vase care-i mai rămăseseră după pierderea flotei, precum și trei mii de marinari, sub comanda vice-amiralului său. Flota făcu un ocol în timp ce eu am pornit pe drumul cel mai scurt spre locul de pe coastă de unde văzusem prima oară barca. Între timp, fluxul o adusese și mai aproape. Toți marinarii aveau la ei frînghii, pe care eu le împletisem din mai multe funii ale lor pentru a fi mai rezistente. Cînd au sosit vasele, m-am dezbrăcat și am mers prin apă pînă ce am ajuns cam la o sută de yarzi de barcă, de unde am fost silit să înot ca să ajung la ea. Marinarii mi-au aruncat capătul unei frînghii pe care-l prinsei de o gaură din prova bărcii, iar celălalt capăt de un vas de război. Mi-am dat seama însă că toată truda mea era zadarnică, deoarece, neatingînd fundul cu picioarele, nu puteam lucra mai departe. Am fost silit să înot în spatele bărcii și s-o împing atunci cînd puteam, cu mîna; cum fluxul îmi era prielnic, am înaintat așa pînă cînd, ținîndu-mi bărbia ridicată, am dat cu picioarele de fund. M-am odihnit două-trei minute, apoi iar am împins barca, și tot așa pînă ce apa nu-mi mai trecu de subsuori. Terminîndu-se astfel treaba cea mai anevoioasă, am luat celelalte odgoane aflate pe unul din vase și le-am fixat mai întîi de barcă, apoi de nouă din corăbiile ce mă însoțeau. Vîntul fiind prielnic, marinarii au remorcat și eu am împins pînă cînd am ajuns la patruzeci de yarzi de coastă; după ce fluxul a încetat, m-am dus pînă la barcă și, cu ajutorul a două mii de oameni, toți cu odgoane și mașinării, am reușit s-o întorc cu fundul în sus, descoperind că nu avea decît stricăciuni neînsemnate.

Nu-l voi plictisi pe cititor, descriindu-i cum m-am necăjit cînd, cu ajutorul unor vîsle la care lucrasem zece zile, am încercat să-mi duc barca în portul imperial Blefuscu, unde, la sosirea mea, s-a adunat o mare mulțime de oameni, cuprinși de uimire la vederea unui vas atît de uriaș. I-am spus Împăratului că norocul mi-a scos în cale această barcă pentru a mă duce într-un loc de unde aș putea să mă întorc în patrie; l-am rugat pe Majestatea Sa să dea ordin să mi se pună la îndemînă tot ce-mi trebuie spre a-mi echipa nava; totodată i-am cerut și încuviințarea de a pleca, lucru pe care l-am obținut, după ce, foarte curtenitor, a căutat să mă înduplece să rămîn.

În tot acest răstimp eram peste măsură de uluit că la curtea din Blefuscu nu se înfățișase încă nici un sol din partea Împăratului

meu. Mai tîrziu însă mi s-a dat să înțeleg în taină că Majestatea Sa, neputînd să-și închipuie că eu aș ști cît de cît ceva despre planurile sale, era încredințat că am plecat în Blefuscu, potrivit cu încuviințarea ce mi-o dăduse și despre care știa întreaga curte, numai pentru a-mi ține făgăduiala, urmînd să mă înapoiez peste cîteva zile, cînd ceremoniile de la curtea din Blefuscu vor fi luat sfîrșit. În cele din urmă însă, îndelungata mea absență începu să-l supere pe suveran și, după ce se consultă cu vistiernicul și cu ceilalți miniștri[1], un dregător fu trimis cu o copie a actului de acuzare împotriva mea. Solul avea instrucțiuni de a-i zugrăvi monarhului din Blefuscu „marea îngăduință a stăpînului său, care se mulțumea să mă pedepsească doar cu pierderea vederii"; să-i spună de asemenea „că am fugit de judecată și dacă nu mă voi înapoia în două ore, mi se va lua titlul de *nardac* și voi fi declarat trădător". Trimisul mai adăugă că, „pentru menținerea păcii și prieteniei între cele două împărății, stăpînul său așteaptă ca fratele său din Blefuscu să poruncească să fiu trimis înapoi în Lilliput, legat de mîini și de picioare spre a fi pedepsit ca trădător".

Împăratul din Blefuscu, după ce se sfătui trei zile cu dregătorii săi, trimise un răspuns plin de curtenie și de scuze. El spunea că „fratele său știe că e cu neputință ca să fiu trimis legat; că, deși cu îl lăsasem fără flotă, îmi era totuși nespus de îndatorat pentru multe servicii aduse în legătură cu încheierea păcii. Că nu va trece mult și amîndoi împărații vor răsufla ușurați, deoarece am găsit pe țărm un vas uriaș care să mă poarte în larg; că a dat ordin ca vasul să fie echipat cu ajutorul și sub îndrumarea mea și nădăjduia ca peste cîteva săptămîni, amîndouă împărățiile să scape de năpastă".

Trimisul se înapoie cu acest răspuns în Lilliput, iar monarhul din Blefuscu mi-a povestit după aceea tot ce s-a întîmplat, oferindu-mi totodată (în chipul cel mai confidențial) binevoitorul său sprijin dacă voi rămîne în serviciul său. Dar cu toate că l-am crezut sincer cînd mi-a făcut această propunere, eram hotărît să nu mă mai încred în monarhi sau miniștri, ori de cîte ori puteam să mă

---

[1] În textul original, *cabal*, respectiv „un număr de persoane legate între ele în taină și folosind mijloace indirecte și viclene pentru a determina o răsturnare sau o uzurpare mai cu seamă în treburi publice sau pentru a submina și răsturna o persoană aflată într-un post de răspundere" *(Webster's Third New International Dictionary)*. Swift face aluzie aici la *The Cabal*, „cabinetul cu caracter de cabală" al lui Carol al II-lea, alcătuit din cinci miniștri între 1667 și 1673: Clifford, Ashley, Buckingham, Arlington și Lauderdale (inițialele numelor lor, citite în această ordine, dau cuvîntul *cabal*).

feresc; de aceea, mulțumindu-i cum se cuvine pentru intențiile sale binevoitoare, l-am rugat cu umilință să mă ierte. I-am spus că, „de vreme ce soarta, bună sau rea, îmi scosese o barcă în cale, eram hotărît mai curînd să înfrunt oceanul, decît să fiu prilej de dihonie între doi monarhi atît de puternici". N-aș putea spune că împăratul s-a arătat nemulțumit, ba mai mult, din întîmplare am aflat că era chiar foarte bucuros de hotărîrea mea, ca de altfel cea mai mare parte dintre miniștrii săi.

Toate acestea m-au făcut să-mi grăbesc întrucîtva plecarea, iar curtea, nerăbdătoare să se vadă odată scăpată, m-a ajutat cu dragă inimă. Cinci sute de lucrători, sub îndrumarea mea, s-au îndeletnicit cu confecționarea a două pînze pentru barcă, unind treisprezece fișii de pînză din cea mai tare. Eu m-am chinuit să fac funii și odgoane, împletind cîte zece, douăzeci sau treizeci din cele mai groase și rezistente funii ale lor. Un pietroi, găsit pe coastă după îndelungate cercetări, mi-a slujit drept ancoră. Aveam la îndemînă seul a trei sute de vaci ca să-mi ung barca, precum și pentru alte scopuri. După multă caznă, am izbutit să dobor cîțiva din cei mai mari copaci pentru a-mi face vîsle și catarge; iar constructorii de vase ai Majestății Sale m-au ajutat mult, netezindu-le după ce eu făcusem munca brută.

La vreo lună de zile, cînd totul fu gata, am trimis vorbă împăratului că-i aștept poruncile și că vreau să-mi iau rămas bun. Împăratul și familia regală ieșiră din palat; eu m-am culcat pe burtă ca să-i sărut mîna, pe care monarhul mi-a întins-o grațios; la fel a făcut și împărăteasa și prinții. Majestatea Sa mi-a dăruit cincizeci de pungi cu cîte două sute de *sprugi* fiecare, precum și portretul său în mărime naturală, pe care l-am băgat imediat în mănușă ca să-l feresc de stricăciuni. Ceremoniile prilejuite de plecarea mea au fost prea multe, ca să-l mai plictisesc pe cititor zugrăvindu-i-le.

Am încărcat barca cu carnea a o sută de boi și trei sute de oi, cu o cantitate corespunzătoare de pîine și băutură. precum și cu hrana pregătită de patru sute de bucătari. Am luat cu mine șase vaci și doi boi vii și un număr egal de oi și berbeci, cu gîndul de a-i duce în țara mea și de a-i prăsi; iar pentru întreținerea lor aveam pe bord un mănunchi bunicel de fîn și un săculeț cu grîu. Aș fi luat bucuros o duzină de locuitori, dar împăratul, de bună seamă, nu ar fi încuviințat așa ceva; și, în afară de faptul că mi s-au scotocit cu grijă buzunarele, Majestatea Sa mi-a cerut să-mi dau cuvîntul

de onoare că nu voi răpi nici un supus de al său, chiar dacă acesta ar dori să plece de bunăvoie și din propie dorință.

După ce mi-am pregătit, așadar, lucrurile cum m-am priceput mai bine, am ridicat pînzele în a douăzeci și patra zi a lunii septembrie 1701, la șase dimineața, iar după ce am străbătut vreo patru leghe în direcția nord, vîntul bătînd dinspre sud-est, la șase seara am zărit o insulă mică la vreo jumătate de leghe înspre nord-vest. M-am îndreptat într-acolo și am aruncat ancora în partea mai adăpostită a insulei, care părea nelocuită. Am îmbucat cîte ceva și m-am culcat. Am dormit dus, cel puțin șase ceasuri după cîte bănuiesc, pentru că la două ore după ce m-am deșteptat a început să se lumineze de ziuă. Noaptea era senină. Mi-am luat gustarea de dimineață înainte de a răsări soarele, apoi am ridicat ancora pe un vîrf prielnic și am plutit în aceeași direcție ca și în ajun, fiind îndrumat de busola pe care o aveam în buzunar. Intenția mea era să ajung, dacă se putea, la una din insulele despre care aveam motive să cred că se găsesc la nord-est de Țara Van Diemen. În ziua aceea nu am descoperit nimic, dar în cea următoare, pe la trei după-amiază, cînd, după calculele mele, străbătusem douăzeci și patru de leghe de la Blefuscu, am zărit o corabie plutind în direcția sud-est; eu mă îndreptam spre est. Am strigat și i-am făcut semne, dar nu am primit nici un răspuns; totuși mi-am dat seama că mă apropiam de ea, fiindcă vîntul sufla mai încet. Am întins toate pînzele și peste o jumătate de oră cei de pe corabie m-au zărit; au înălțat un steag și au tras cu tunul. E greu să descriu bucuria ce m-a cuprins la gîndul neașteptat că-mi voi revedea patria și pe cei dragi. Vasul și-a încetinit mersul și eu l-am abordat între cinci și șase seara, în ziua de douăzeci și șase septembrie; și mi-am simțit inima săltînd de bucurie la vederea pavilionului englez. Mi-am vîrît vacile și oile în buzunarele hainei și m-am urcat pe bord cu mica mea încărcătură de provizii. Era un vas englez de comerț care se întorcea din Japonia prin mările nordului și sudului[1]; căpitanul, domnul John Biddel din Deptford[2], era un om foarte îndatoritor și un marinar neîntrecut. Ne găseam acum la 30 de grade latitudine sudică; pe bord se aflau vreo cincizeci de oameni,

---

[1] Mările nordului, partea de nord a Oceanului Pacific; mările sudului probabil mările din preajma insulelor Iava și Sumatra.

[2] Se consideră că asemenea amănunte (numele căpitanului, locul său de origine — în cazul de față Deptford, suburbie a Londrei, de asemenea datele privitoare la familia lui Gulliver etc. de la finele capitolului și de la începutul capitolului următor) parodiază maniera lui Daniel Defoe.

iar printre ei mi-a fost dat să întîlnesc un vechi prieten de al meu, Peter Williams, care m-a descris căpitanului în culori cît se poate de frumoase. Căpitanul m-a tratat cu bunăvoință și m-a rugat să-i spun de unde vin și unde vreau să mă duc. I-am povestit totul în cîteva cuvinte, însă omul și-a închipuit că aiurez și că primejdiile prin care trecusem mi-au tulburat mințile. Atunci am scos din buzunar vitele și oile, iar căpitanul, după ce s-a minunat îndeajuns, s-a convins că-i spusesem adevărul. I-am arătat apoi aurul pe care mi-l dăruise împăratul din Blefuscu, portretul în mărime naturală al Majestății Sale, precum și alte rarități din țara aceea. I-am dat două pungi de cîte două sute de *sprugi* fiecare și i-am făgăduit că la sosirea în Anglia îi voi dărui o vacă și o oaie gata să fete.

Nu-l voi plictisi pe cititor cu descrierea amănunțită a acestei călătorii, netulburată de nimic în cea mai mare parte a ei. Am ajuns la Downs[1] la 13 aprilie 1702. Pe drum mi s-a întîmplat o singură nenorocire, și anume că șobolanii de pe vas mi-au mîncat o oaie; i-am găsit oasele într-o gaură, curățate de toată carnea. Celelalte animale le-am debarcat cu bine și le-am lăsat să pască pe o pajiște din Greenwich, unde s-au apucat să mănînce cu poftă iarba mătăsoasă cu toate că mă temusem că n-o să le placă. Pe de altă parte, n-aș fi izbutit să le țin în viață de-a lungul unei călătorii atît de lungi, dacă îndatoritorul căpitan nu mi-ar fi dat o parte din biscuiții lui cei mai buni care, pisați și amestecați cu apă, au alcătuit hrana lor regulată. În scurtul răstimp cît am stat în Anglia, am realizat cîștiguri frumoase arătînd animalele multor persoane de vază, precum și altora; înainte de a întreprinde a doua călătorie a mea, le-am vîndut cu șase sute de lire. Întorcîndu-mă din ultima mea călătorie, am constatat că aceste soiuri s-au înmulțit considerabil, mai ales oile, ceea ce, sper, va fi de mare folos fabricilor de lînă, datorită fineței firului.

Nu am stat decît două luni cu soția și cu familia mea, pentru că dorința nepotolită de a călători prin țări străine nu-mi da pace. I-am lăsat soției mele o mie cinci sute de lire și am instalat-o într-o casă frumoasă din Redriff. Restul capitalului i-am luat cu mine, parte în bani, parte în mărfuri, în speranța că-mi voi spori avutul. Unchiul meu John îmi dăruise o moșie lîngă Epping, cu un venit de vreo treizeci de lire anual, și am închiriat pe o perioadă îndelun-

[1] *The Downs*, radă lungă de 9 și lată de 6 mile în Canalul Mînecii, ideală pentru ancorare întrucît este protejată de un dig de larg natural.

gată hanul „La Taurul negru“ din Fetter Lane, care îmi aducea încă o dată pe atît; așa că primejdia de a-mi lăsa familia pe drumuri fusese înlăturată. Fiul meu Johnny, botezat astfel după unchiul lui, urma la școală și era un copil sîrguitor. Fiica mea Betty (care acum e măritată și are copii) învăța pe atunci să coasă. M-am despărțit de soție, băiat și fată, și unii și alții cu lacrimi în ochi, și m-am urcat pe bordul unui vas comercial de trei sute de tone, *Adventure*, cu destinația Surat, comandat de căpitanul John Nicholas din Liverpool. Dar descrierea acestei călătorii va fi cuprinsă în partea a doua a cărții mele.

Partea a doua

CĂLĂTORIA ÎN BROBDINGNAG

CAPITOLUL I

Descrierea unei furtuni năprasnice; o şalupă fiind trimisă să aducă apă, autorul se îmbarcă pe ea pentru a cerceta ţinutul. E lăsat pe ţărm, capturat de unul din băştinaşi şi dus în casa unui fermier. Primirea făcută. Cîteva întîmplări prin care trece. Descrierea locuitorilor.

Deoarece firea şi soarta îmi hărăziseră o viaţă zbuciumată, după două luni de la întoarcere mi-am părăsit din nou patria şi m-am îmbarcat la Downs, cu destinaţia Surat, în a douăzecea zi a lunii iunie, anul 1702, pe *Adventure*, comandată de căpitanul John Nicholas, de fel din Cornwall. Vîntul ne-a fost foarte prielnic pînă cînd am ajuns la Capul Bunei Speranţe, unde am debarcat ca să reîmprospătăm provizia de apă de băut, dar, descoperind că vasul ia apă, am descărcat mărfurile pe ţărm şi am iernat acolo; şi cum căpitanul s-a îmbolnăvit de friguri, n-am putut părăsi Capul Bunei Speranţe pînă la sfîrşitul lui martie. Atunci am ridicat pînzele şi am navigat în bune condiţiuni pînă cînd am trecut prin strîmtoarea Madagascar; dar după ce am ajuns la nord de insulă, eam pe la cinci grade latitudine sudică, vînturile, care în mările acelea suflă cu aceeaşi tărie dinspre nord-vest de la începutul lui decembrie pînă la începutul lui mai, la 19 aprilie au început să bată mult mai violent şi mai dinspre vest ca de obicei, vreme de douăzeci de zile în şir. În acest timp am fost împinşi puţin spre coasta de est a insulelor Moluce[1], la vreo trei grade nord de ecuator, după cum a constatat căpitanul nostru în urma calculelor făcute la 2 mai[2] cînd vîntul încetă şi un calm desăvîrşit îi luă locul, fapt care pe mine m-a bucurat nespus. Căpitanul însă, cunoscînd bine navigaţia pe mările acelea, ne-a sfătuit să ne pregătim a înfrunta o furtună, care, într-adevăr, se dezlănţui a doua zi, cînd începu să bată un vînt de la sud numit musonul de sud.

Temîndu-ne că vîntul s-ar putea înteţi, am strîns pînza bompresului şi ne-am pregătit să dăm jos trincă; şi cum vîntul bătea cu tot mai multă furie, am legat tunurile şi am strîns arborele artimon. Cum vasul se afla departe în larg, am crezut că e mai bine să fugim din faţa vîntului decît să navigăm în derivă cu pînzele în-

---

[1] Insulele Moluce sau Maluku, arhipelag în Indonezia, cuprins între insulele Sulawesi (Celebes) şi Irian (Noua Guinee).

[2] 19 aprilie ... 2 mai ... (20 zile), eroare de calcul a autorului.

tinse sau strînse. Am redus trinca și am întins scota; timona era sub vînt și vasul se ținea bine. Am scos vela latină, dar pînza fiind ruptă, am dezvergat-o și am dus-o înăuntrul vasului. Furtuna se dezlănțuise năpraznic, ridicînd valuri uriașe. Cu ajutorul unor parîme, am tras de mînerul timonei, ca să ușurăm munca cîrmaciului. Nu am coborît arborele gabier, ci am lăsat totul cum era, pentru că vasul se desăurca mai bine navigînd spre larg. Cum se potoli furtuna, am ridicat trinca și vela mare și am luat capa. Apoi am ridicat randa, gabierul mare și gabierul mic. Vîntul bătea dinspre sud-vest, împingîndu-ne înspre est-nord-est. După ce am virat spre tribord, am molat brațele și balansinele; am brațat sub vînt, am brațat bulinele, le-am legat strîns, am tras murele sub vînt și vasul a început să gonească cu toate pînzele sus.

În timpul acestei furtuni, urmată de un vînt puternic dinspre vest-sud-vest, am fost mînați, după calculele mele, vreo cinci sute de leghe spre est, încît nici cel mai bătrîn marinar de pe bord n-ar fi fost în stare să ne spună în ce parte a lumii ne aflam. Stăteam bine cu proviziile, vasul nu fusese avariat și echipajul era sănătos, dar sufeream cumplit de sete. Am socotit că e mai bine să urmăm aceeași direcție, decît să cîrmim mai spre nord, ceea ce ne-ar fi putut duce înspre coasta de nord-vest a Marii Tartarii[1] și Oceanul Înghețat.

În a șasesprezecea zi a lunii iunie 1703, băiatul care se cocoțase în vîrful catargului descoperi un petec de pămînt. La 17 iunie ne aflam în fața unei insule mari sau a unui continent (nu ne puteam da seama); în partea de sud a țărmului se vedea o mică limbă de pămînt înaintînd în mare, precum și un golfuleț prea puțin adînc pentru un vas de mai bine de o sută de tone. Am ancorat la o depărtare de o leghe de golf, iar căpitanul trimise spre țărm o șalupă cu vreo zece oameni înarmați și prevăzuți cu vase pentru apă, în cazul cînd ar fi găsit. I-am cerut voie să-i însoțesc, ca să cercetez ținutul și să fac niscaiva descoperiri. După ce am debarcat, n-am văzut nici urmă de rîu sau de izvor și nici picior de om. Marinarii noștri porniră să cutreiere țărmul, doar-doar vor găsi apă de băut pe lîngă mare, iar eu m-am dus singur în direcție opusă, cercetînd ținutul acela pustiu și stîncos. Începusem să mă plictisesc și, nevăzînd nimic care să-mi astîmpere curiozitatea, am luat-o agale înapoi către golf; și cum marea se întindea nestingherită în fața ochilor mei, i-am văzut pe oamenii noștri în barcă și vîslind din răsputeri înspre corabie. Era cît pe ce să strig, cu toate că ar fi fost zadarnic, cînd, deodată, am zărit o făptură uriașă urmîndu-i cu repeziciune prin

[1] Denumire foarte vagă, Marea Tartarie se referă probabil la Siberia răsăriteană.

apă; apa nu-i ajungea decît pînă la genunchi şi uriaşul făcea nişte paşi uluitor de mari; cum însă oamenii noştri i-o luaseră înainte cu vreo jumătate de milă şi în locul acela marea era presărată cu stînci ascuţite, monstrul nu reuşi să ajungă barca. Toate acestea mi s-au povestit mai tîrziu, deoarece atunci n-am mai stat să văd cum se vor sfîrşi lucrurile, ci am rupt-o la fugă pe unde veniserm, căţărîndu-mă apoi pe coastele repezi ale unui deal, ceea ce mi-a îngăduit să am o vedere mai cuprinzătoare asupra ţinutului. Tot pămîntul era cultivat, dar ceea ce m-a uimit în prima clipă a fost lungimea ierbii care, pe o întindere rezervată, pare-se pentru fîn, avea o înălţime de vreo douăzeci de picioare.

În cele din urmă am dat de ceea ce am socotit eu că este o şosea, deşi localnicilor le slujea drept potecă printr-un lan de orz. Am mers aşa o bucată de vreme, dar n-am văzut mare lucru de o parte sau de cealaltă a drumului, căci era aproape de vremea secerişului şi grîul se ridica la vreo patruzeci de picioare pe puţin. Mi-a trebuit un ceas ca s-ajung la capătul lanului, împrejmuit cu un gard înalt de cel puţin o sută douăzeci de picioare; pomii, pe de altă parte, erau atît de uriaşi, încît nu puteam să-mi dau seama de înălţimea lor. Între un lan şi celălalt se afla un pîrleaz. Avea patru trepte şi în partea de sus, o piatră peste care trebuia să sari. Mi-a fost cu neputinţă să trec pîrleazul, pentru că fiecare treaptă era înaltă de şase picioare, iar piatra de sus de vreo douăzeci. Mă căzneam să descopăr vreo spărtură în gard, cînd deodată am zărit în lanul vecin un localnic venind înspre pîrleaz. Era cam tot atît de mare ca cel pe care-l văzusem urmărind barca în larg; cred că era înalt cît o clopotniţă obişnuită şi, după socotelile mele, făcea nişte paşi de zece yarzi. Cuprins de o groază de nedescris, am fugit să mă ascund în grîu, de unde l-am văzut în vîrful pîrleazului, privind înapoi spre lanul din dreapta, şi l-am auzit strigînd cu glas mai răsunător decît o pîlnie de vorbit; dar zgomotul venea de la o înălţime atît de mare, încît la început am fost încredinţat că e un tunet. Apoi, alte şapte namile se îndreptară spre el, cu secere în mîini, fiecare secere fiind cît şase coase de-ale noastre. Aceştia nu erau atît de bine îmbrăcaţi ca primul, părînd a fi mai degrabă slugile sau argaţii lui, căci, după ce le spuse cîteva cuvinte, oamenii începură să secere grîul din lanul unde mă aflam eu. Am căutat să mă ţin cît mai departe de ei, dar mă mişcam anevoie, căci pe alocurea tulpinile de grîu nu erau nici la un picior depărtare unele de altele, aşa încît de abia reuşeam să mă strecor printre ele. Totuşi am izbutit să înaintez, pînă cînd am ajuns într-o parte a cîmpului unde grîul fusese culcat de ploaie şi de vînt. De aici încolo n-am mai putut face un pas; tulpinile erau atît de încîlcite, încît mi-a fost cu neputinţă să mă

furişez între ele, iar mustăţile spicelor culcate erau atît de tari şi ascuţite, încît îmi sfîşiau hainele şi carnea. Totodată, de secerători nu mă despărţea nici o sută de yarzi. Trudit, abătut şi cuprins de deznădejde, zăceam între două brazde, dorind din toată inima să mor. Mi-am căinat nemîngîiata văduvă şi bieţii copii orfani şi mi-am blestemat nebunia şi încăpăţînarea de a mă avînta într-o nouă călătorie, împotriva tuturor poveţelor prietenilor şi rudelor mele. În această stare de spirit, n-am putut să nu mă gîndesc la Lilliput, ţară ai cărei locuitori vedeau în mine un uriaş şi unde cu o singură mînă am fost în stare să trag după mine toată flota imperială şi să fac toate isprăvile acelea care vor rămîne de-a pururi în cronicile împărăţiei, în timp ce posteritatea le va da cu greu crezare, deşi le-au stat mărturie milioane de oameni. M-am întristat la gîndul că s-ar putea să par tot atît de mic în ochii acestui popor ca şi un lilliputan în ochii noştri. Mi-am spus, totuşi, că asta ar fi ultima dintre nenorociri. Oare la ce mă puteam aştepta decît să fiu un simplu dumicat în gura celui dintîi dintre aceşti monştri care ar fi pus mîna pe mine; filozofii au fără îndoială dreptate, atunci cînd ne spun că nimic nu e mare sau mic decît prin comparaţie. Printr-un capriciu al sorţii, s-ar putea prea bine ca lilliputanii să dea peste oameni tot atît de mici în raport cu ei pe cît erau ei faţă de mine. Şi cine ştie dacă în vreun colţ îndepărtat de lume, pe care noi încă nu l-am descoperit, n-or fi trăind poate făpturi şi mai uriaşe decît acest neam de uriaşi?

Înfricoşat şi ameţit cum eram, mă lăsam furat de astfel de gînduri, cînd, deodată, văzînd pe unul din secerători doar la vreo zece yarzi de brazda unde mă aflam, mi-am dat seama că la următorul pas voi fi strivit sub piciorul lui sau tăiat în două de seceră. Aşa se face că în clipa cînd era gata să pornească mai departe, am ţipat ca din gură de şarpe; matahala făcu un pas înapoi şi, iscodind locul jur împrejur cu privirea, m-a descoperit în cele din urmă cum zăceam pe pămînt. Stătu puţin în cumpănă ca unul care, prevăzător, caută să pună mîna pe o lighioană mică şi primejdioasă, în aşa fel încît aceasta să nu-l poată zgîria sau muşca, întocmai cum făceam şi eu uneori în Anglia cu cîte o nevăstuică. Într-un tîrziu se hotărî să mă apuce de mijloc, ţinîndu-mă între arătător şi degetul mare, şi mă ridică pînă la trei yarzi în dreptul ochilor ca să mă poată cerceta mai bine. I-am ghicit gîndul şi am avut întîmplător atîta prezenţă de spirit, încît să nu mă zbat de loc în timp ce mă ţinea în aer la mai bine de şaizeci de picioare de la pămînt, de teamă să nu-i lunec printre degete, deşi mă strîngea ca-ntr-un cleşte. Tot ce am îndrăznit să fac a fost să-mi ridic ochii către soare, să-mi împreun mîinile într-un gest rugător şi să rostesc cîteva cuvinte cu o voce

umilă și plîngătoare. potrivit cu starea în care mă găseam, căci mă temeam să nu dea cu mine de pămînt, așa cum facem noi de obicei cu orice jivină mică și scîrboasă pe care vrem s-o omorîm. Dar zodia mea norocoasă a vrut ca namilei să-i placă vocea și gesturile mele, așa că începu să se uite la mine ca la o ciudățenie, uimit peste măsură să mă audă rostind cuvinte articulate, măcar că nu înțelegea nimic. Între timp nu m-am putut opri să nu gem, să nu vărs cîteva lacrimi și să nu-mi bălăngănesc capul într-o parte și-n alta, căutînd să-l fac să priceapă cît de rău mă strîngea în cele două degete ale sale. Păru că înțelege, pentru că, ridicîndu-și poalele hainei mă așeză binișor înăuntru, apoi o luă la fugă spre stăpînul său, un fermier chivernisit, și care nu era altul decît făptura pe care o văzusem prima oară în lanul de grîu.

După ce servitorul îi povesti fermierului (așa am presupus eu din conversația lor) tot ce știa despre mine, fermierul luă un pai de mărimea unui baston și-mi ridică pulpana hainei, închipuindu-și, pesemne, că e un fel de învelitoare cu care mă înzestrase natura. Suflă apoi și-mi dădu părul la o parte ca să mă vadă mai bine la față. Îi chemă pe cosași la el și-i întrebă (după cum am aflat mai tîrziu) dacă au mai văzut pe cîmp vreo făptură care să semene cu mine, apoi mă așeză jos, încetișor, în patru labe. Eu m-am ridicat însă imediat în picioare și am început să mă plimb încoace și încolo, ca să-i fac să priceapă că n-am de gînd să fug. Cît despre uriași, s-au așezat cu toții roată în jurul meu spre a-mi urmări mai bine mișcările. Eu mi-am scos pălăria și am făcut o plecăciune adîncă în fața fermierului. Am îngenuncheat, mi-am ridicat ochii și mîinile și am rostit mai multe cuvinte, cît am putut de tare, am scos apoi o pungă cu aur din buzunar și i-am întins-o plin de umilință. El o luă în podul palmei, o duse aproape de ochi ca să vadă ce este, apoi o întoarse de cîteva ori pe o parte și pe alta cu vîrful unui bold (pe care-l scoase din mînecă), dar tot nu se dumeri. Atunci i-am făcut semn să-și pună mîna pe pămînt; am luat punga și, deschizînd-o, i-am răsturnat tot aurul în palmă. Erau șase monede spaniole a cîte patru pistoli fiecare, în afară de vreo douăzeci-treizeci de monede mai mici. L-am văzut umezindu-și vîrful degetului mic cu limba și ridicînd una din monedele cele mai mari, apoi alta; dar părea că nu înțelege de loc ce sînt. Îmi făcu apoi semn să le pun înapoi în pungă și să vîr punga în buzunar, ceea ce pînă la urmă am socotit că e bine să fac, după ce i-am oferit-o de mai multe ori.

Între timp, fermierul se convinsese că trebuie să fiu o creatură rațională. Îmi vorbi în mai multe rînduri, dar vocea lui îmi spărgea urechile ca vuietul unei mori de apă; totuși, cuvintele-i erau destul

de articulate. I-am răspuns strigînd în mai multe limbi, iar el şi-a plecat de cîteva ori urechea pînă la doi yarzi de mine; totul a fost însă în zadar, căci nu ne puteam înţelege de fel unul cu altul. Îşi trimise oamenii înapoi la lucru, iar el, scoţîndu-şi batista din buzunar, o împături în două şi o aşternu în palma stîngă pe care o puse pe pămînt, făcîndu-mi semne să păşesc în palmă — nimic mai lesne, deoarece mîna lui nu era mai groasă de un picior. Am socotit că e de datoria mea să-l ascult şi, de teamă să nu cad, m-am lungit pe batistă; m-am înfăşurat, pentru mai multă siguranţă, pînă peste cap şi în felul acesta m-a dus la el acasă. Acolo a strigat-o pe nevastă-sa şi m-a arătat; ea însă a scos un ţipăt şi a dat să fugă, aşa cum fac femeile în Anglia la vederea unei broaşte rîioase sau a unui păianjen. Totuşi, după ce a văzut cum mă port şi cum ascult de semnele pe care mi le făcea bărbatul ei, s-a liniştit repede şi, încetul cu încetul, m-a îndrăgit foarte mult.

Era vremea amiezii şi un servitor aduse prînzul — un singur fel de mîncare cu carne (potrivit cu viaţa simplă a unui ţăran), într-o strachină de vreo douăzeci şi patru de picioare diametru. În odaie se aflau fermierul şi soţia lui, trei copii şi o bunică bătrînă. După ce s-au aşezat să mănînce, fermierul m-a pus pe masă la oarecare depărtare de el; masa era înaltă de treizeci de picioare. Nu mai puteam de frică şi mă ţineam cît mai departe de margine, de teamă să nu cad. Soţia fermierului tăie cîteva felioare subţiri dintr-o bucată de carne, apoi fărîmiţă puţină pîine într-o strachină de lemn şi-mi puse totul dinainte. I-am făcut o plecăciune adîncă, mi-am scos cuţitul şi furculiţa şi am început să mănînc, în hazul tuturor. Stăpîna trimise servitoarea după o ceşcuţă, care avea vreo doi galloni[1], şi o umplu cu băutură; am ridicat vasul anevoie, cu amîndouă mîinile, şi, în chipul cel mai respectuos, am băut în sănătatea stăpînei, rostind cuvintele în englezeşte cît am putut de tare, ceea ce îi făcu pe toţi să rîdă cu atîta poftă, încît aproape mă asurziseră. Băutura avea gust de cidru slab şi era destul de plăcută. Apoi stăpînul îmi făcu semn să mă apropii de farfuria lui, dar în timp ce mergeam pe masă, mereu cu frica în oase — cum cititorul poate prea bine să-şi dea seama — m-am împiedicat de o coajă de pîine şi am căzut cu faţa-n jos, fără ca totuşi să mă rănesc. M-am sculat îndată şi, văzînd că bieţii oameni sînt foarte îngrijoraţi, mi-am luat pălăria (pe care, ca o persoană bine crescută, o ţineam sub braţ) şi, fluturînd-o pe deasupra capului, am strigat de trei ori ura ca să le arăt că nu mi s-a întîmplat nimic grav. În timp ce mă îndreptam către stăpînul

[1] 1 gallon = 4,54 l.

meu (așa îi voi spune de acum înainte), fiul lui cel mai mic, care ședea lîngă el, un ștrengar de vreo zece ani, mă apucă de picioare și mă ținu atîrnat în aer atît de sus, încît începui să tremur din toate mădularele; dar taică-său mă smulse din mîinile lui și-i trase peste obrazul stîng o palmă ce ar fi culcat la pămînt un escadron de cavaleriști europeni, poruncindu-i să plece de la masă. Temîndu-mă însă că băiatul ar putea să prindă pică pe mine și amintindu-mi cît de răi sînt băieții noștri cu vrăbiile, iepurii de casă, pisicuțele și cățeii, am căzut în genunchi și, arătînd spre băiat, l-am făcut pe stăpînul meu să înțeleagă că doresc ca fiul lui să fie iertat. Tatăl încuviință și băiatul își reluă locul; eu m-am dus și i-am sărutat mîna copilului, iar tatăl i-a luat-o și l-a făcut să mă mîngîie cu ea.

Pe la mijlocul mesei, pisica favorită a stăpînei mele îi sări în poală. Am auzit în spatele meu un zgomot ca acela făcut de vreo zece torcătoare și, întorcînd capul, am văzut că nu era decît pisica — păsămite, torcea. Pisica aceasta era de trei ori mai mare decît un bou, după cum am socotit eu cercetîndu-i capul și una din labe în timp ce stăpîna ei o hrănea și o mîngîia. Înfățișarea fioroasă a animalului m-a umplut de groază, deși stăteam în celălalt capăt al mesei, la o distanță cam de vreo cincizeci de picioare, și deși stăpîna o ținea strîns ca nu cumva să sară și să mă înhațe în gheare. Din fericire nu era nici o primejdie, căci pisica nu mă băga cîtuși de puțin în seamă, nici chiar atunci cînd stăpînul meu mă așeză la trei yarzi de ea. Și cum mi se spusese întotdeauna și știam și eu din experiența călătoriilor mele că a fugi din fața unui animal fioros sau a-i arăta că ți-e frică înseamnă să-l faci negreșit să te urmărească sau să se repeadă la tine, am hotărît să nu trădez nici un fel de îngrijorare în această periculoasă situație. Curajos, m-am plimbat de cinci-șase ori chiar pe sub nasul lighioanei și m-am apropiat la o jumătate de yard de ea; pisica se dădu înapoi, ca și cum i-ar fi fost frică de mine. De cîini mă temeam mai puțin, măcar că în odaie intrară vreo trei-patru, cum se întîmplă de obicei în casele fermierilor; unul din ei era un dulău, mare cît patru elefanți, iar altul, un ogar, ceva mai înalt decît dulăul, dar nu atît de voinic.

Cînd prînzul era pe sfîrșite, intră în odaie doica, cu un copil de un an în brațe. De îndată ce mă zări, țîncul, crezînd că sînt o jucărie, începu să scîncească așa de tare în legea lui, încît s-ar fi auzit de la Podul Londrei pînă la Chelsea[1]. Maică-sa căuta să-i intre în voie; mă luă de pe masă și mă arătă copilului, care, înșfăcîndu-mă îndată de mijloc, îmi vîrî capul în gură. Am început să urlu atît de tare,

[1] Distanța între cele două puncte indicate de autor este aproximativ de 10 km.

încît mititelul se sperie şi-mi dădu drumul; cu siguranţă mi-aş fi rupt gîtul dacă maică-sa nu m-ar fi prins în şorţ. Pentru a potoli copilul, doica scutură o zornăitoare — un vas cu cîteva pietroaie înăuntru şi prins cu un odgon de mijlocul copilului; dar totul fu în zadar, aşa că se văzu nevoită să recurgă la ultimul remediu, dîndu-i să sugă. Mărturisesc că nimic nu m-a dezgustat vreodată mai mult decît vederea monstruoşilor ei sîni pe care nu ştiu cu ce i-aş putea compara, pentru ca cititorul să-şi facă o idee despre mărimea, forma şi culoarea lor. Ieşeau în afară cu vreo şase picioare şi nu aveau mai puţin de şasesprezece în circumferinţă. Sfîrcul era cît jumătate din capul meu, şi atît sfîrcul cît şi sînul erau plini de pete, bube şi pistrui de-ţi făcea silă; puteam s-o văd pe doică de-aproape, căci ea stătea jos, ca să-i vină mai uşor să alăpteze copilul, iar eu stăteam pe masă. Această priveliştе m-a făcut să mă gîndesc la pielea catifelată a doamnelor noastre din Anglia, care ne par atît de frumoase numai pentru că sînt la fel de mari ca noi, iar defectele nu li se pot vedea decît cu lupa; e lucru ştiut că pielea cea mai netedă şi mai albă văzută cu lupa este aspră, grosolană şi urîtă la culoare.

Îmi amintesc că pe cînd mă aflam în Lilliput, tenul omuleţilor acelora îmi părea cel mai frumos din lume; şi discutînd acest subiect cu un cărturar de al lor — un prieten intim al meu — acesta îmi spuse că faţa mea părea mult mai fumoasă şi mai netedă cînd mă privea de jos decît cînd îl luam în mînă şi-l apropiam de obraz; mi-a mărturisit că la început priveliştea i s-a părut dezgustătoare. Îmi spuse că în pielea mea se văd ditai găuri, că firele din barbă sînt de zece ori mai groase decît ţepii unui mistreţ, iar obrazul are culori diferite, lucru foarte neplăcut la vedere, deşi, după părerea mea — să-mi fie îngăduit s-o spun — sînt la fel de blond ca cei mai mulţi bărbaţi din ţara mea şi, în ciuda călătoriilor, prea puţin arşi de soare. Pe de altă parte, aducînd vorba despre doamnele de la curtea împăratului, prietenul avea obiceiul să-mi spună că una are pistrui, alta o gură prea mare, alta un nas prea gros, în timp ce eu nu vedeam nimic din toate astea. Recunosc că observaţia lui era perfect adevărată şi nu am amintit-o de la început, întrucît mi-a fost teamă ca cititorul să nu-şi închipuie că uriaşii aceia erau de-a dreptul pociţi. Adevărul e că erau un neam de oameni frumoşi; mai ales trăsăturile stăpînului meu, un simplu fermier doar, mi se păreau foarte bine proporţionate cînd îl priveam de la o distanţă de şaizeci de picioare.

Îndată ce se sculă de la masă, stăpînul se duse la argaţi şi, după cîte mi-am putut da seama din glasul şi gesturile sale, îi ceru cu străşnicie nevesti-si să aibă grijă de mine. Eram foarte obosit şi picam de somn; văzînd aceasta, stăpîna m-a culcat chiar în patul

ei și m-a acoperit cu o batistă albă și curată, dar mai mare și mai aspră decît vela mare a unui vas de război.

Am dormit vreo două ore și am visat că sînt acasă cu soția și copiii mei, ceea ce mi-a sporit și mai mult amărăciunea cînd m-am deșteptat și m-am văzut singur într-o încăpere nesfîrșită, lată de vreo două-trei sute de yarzi și înaltă de vreo două sute, culcat într-un pat, lat și el de douăzeci de yarzi. Stăpîna se dusese să-și vadă de ale gospodăriei, închizîndu-mă în casă. Patul era la opt yarzi deasupra duşumelei. O nevoie firească îmi dădea ghes să mă cobor. Nu îndrăzneam să strig, și chiar dacă aș fi strigat, ar fi fost în zadar cu glasul meu și la o distanță atît de mare ca aceea dintre camera unde mă aflam și bucătăria unde era familia fermierului. Între timp, doi șobolani se cățărară pe perdele și începură să alerge prin pat de colo pînă colo, cu nările dilatate. Unul din ei se apropie de fața mea, așa că m-am sculat îngrozit și mi-am scos pumnalul ca să mă apăr. Scîrboasele lighioane avură îndrăzneala să mă atace din amîndouă părțile, iar una din ele dădu să mă înhațe de guler cu labele din față; din fericire i-am spintecat burta înainte de a-mi putea face vreun rău. Șobolanul se prăvăli la picioarele mele, iar celălalt, văzînd soarta tovarășului său, o luă la sănătoasa, nu însă fără a se alege cu o rană în spinare pe care i-am făcut-o în timp ce o tulea; fugind, lăsa dîre de sînge în urma lui. După această ispravă, am început să mă plimb încolo și-ncoace pe pat, ca să-mi vin în fire. Jivinele acestea erau de mărimea unui zăvod, dar mult mai sprintene și mai fioroase. Dacă înainte de a adormi mi-aș fi scos cingătoarea, aș fi fost cu siguranță sfîșiat în bucăți și mîncat. Am măsurat coada șobolanului ucis și am constatat că avea doi yarzi fără o incie; dar mi s-a-ntors stomacul pe dos cînd m-am gîndit să dau leșul jos din pat, unde zăcea sîngerînd într-una. Văzînd că tot mai are un dram de viață într-însul, l-am omorît tăindu-i beregata.

Nu trecu mult și în cameră intră stăpîna, care, văzîndu-mă plin de sînge, alergă spre mine și mă luă în mînă. Am arătat spre șobolanul mort, zîmbind și făcînd fel de fel de semne ca să priceapă că sînt viu și nevătămat; ea se bucură nespus și chemă servitoarea să ia cu un vătrai lighioana ucisă și s-o arunce afară pe fereastră. Mă așeză apoi pe masă, iar eu îi arătai pumnalul plin de sînge, pe care, după ce l-am șters cu poalele hainei, l-am vîrît în teacă. Cum trebuia să fac neapărat ceva ce altul n-ar fi putut face în locul meu, m-am căznit în fel și chip să-i dau stăpînei mele a înțelege că vreau să fiu pus jos, pe podea; după ce mi-a îndeplinit rugămintea, rușinea m-a împiedicat să-mi trădez gîndurile, așa că m-am mulțumit

să arăt înspre ușă, făcînd mai multe plecăciuni. Cu multă greutate, buna femeie își dădu în sfîrșit seama ce vreau și, luîndu-mă în mînă mă duse în grădină unde mă așeză jos. M-am depărtat cam la vreo două sute de yarzi și, făcîndu-i semn să nu se uite la mine sau să mă urmeze, m-am ascuns între două frunze de măcriș și acolo mi-am făcut nevoile.

Nădăjduiesc că cititorul binevoitor mă va ierta pentru că stărui asupra acestor amănunte și a altora asemănătoare care, oricît de neînsemnate ar putea să pară în ochii celor de rînd, vor ajuta, fără îndoială, unui filozof să-și lărgească orizontul și să-și îmbogățească imaginația, folosindu-le spre binele vieții publice și private, ceea ce a fost singura mea țintă cînd m-am gîndit să înfățișez lumii descrierea acestei călătorii și a altora; totdeauna m-am străduit să zugrăvesc doar adevărul adevărat, fără zorzoane de stil. Tot ce mi s-a întîmplat în această călătorie a făcut o impresie atît de puternică asupra mea și atît de adînc mi s-a întipărit în minte, încît atunci cînd am încredințat hîrtiei peripețiile mele, nu am scăpat nici un fapt important. Totuși, la o revizie atentă, am scos cîteva pasaje de mai mică însemnătate care se aflau în prima formă a lucrării, de teamă să nu fiu socotit plictisitor sau chițibușar — lucru de care călătorii sînt adesea învinuiți, și poate pe bună dreptate.

CAPITOLUL II

Descrierea fiicei fermierului. Autorul e dus la tîrg într-un oraș, apoi în capitală. Amănunte asupra călătoriei.

Stăpîna mea avea o fată de nouă ani[1], un copil înzestrat pentru vîrsta ei, foarte pricepută în a mînui acul și meșteră cînd era vorba să-și înfașe păpușa. Mama și fata s-au sfătuit cît s-au sfătuit, apoi mi-au făcut un culcuș în leagănul păpușii: leagănul a fost așezat într-un sertar mic al scrinului, și sertarul pus pe o poliță, de teama șobolanilor. Acesta mi-a fost patul tot timpul cît am stat la ei; treptat-treptat mi l-am făcut mai comod, pe măsură ce le-am de-

[1] Din felul în care Swift o descrie pe copilă reiese destul de limpede că modelul ei real a fost Esther Johnson, fiica menajerei din casa lui Sir William Temple, protectorul scriitorului. Swift a cunoscut-o pe Esther la Moor Park cînd aceasta avea nouă ani și relațiile dintre ei, la început amintind de afecțiunea reciprocă dintre părinte și copil, s-au transformat cu timpul într-un atașament idilic bazat pe înțelegere și respect, despre care nu se știe dacă a fost consfințit prin căsătorie. Esther sau „Stella"(v. *Journal to Stella* „Jurnal pentru Stella", 1710—1713) a murit în 1728.

prins limba și mi-am putut exprima dorințele. Fetița era atît de îndemînatică, încît, după ce mi-am scos hainele de vreo două ori în fața ei, a putut să mă îmbrace și să mă dezbrace, cu toate că nu o supăram cu asemenea treabă atunci cînd mă lăsa să fac și una și alta singur. Mi-a cusut șapte cămăși și alte cîteva rufe, din cel mai fin material pe care l-a putut găsi și care era mai aspru ca pînza de sac. Ea, cu mîinile ei, îmi spăla întotdeauna rufele și tot ea mi-a fost și profesoară, căci m-a învățat limba lor. Cînd arătam vreun lucru, îmi spunea cum se cheamă, astfel că în cîteva zile am putut să cer tot ce am dorit. Era destul de scundă pentru vîrsta ei — cam de vreo patruzeci de picioare — și avea o inimă foarte bună. M-a botezat *Grildrig*, nume pe care l-a adoptat și familia, apoi toată țara. Cuvîntul exprimă ceea ce latinii numesc *manunculus*, italienii *homunceletino* și englezii *mannikin*[1]. Acestei fetițe îi datorez în primul rînd faptul că am scăpat cu viață în țara aceea; căci nu ne-am despărțit o singură dată cît am stat acolo. Eu îi spuneam *Glumdalclitch* sau mica dădacă, și m-aș face vinovat de adîncă nerecunoștință, dacă nu aș aminti cu cinstea cuvenită grija și dragostea ei pentru mine, pe care aș dori din toată inima să le pot răsplăti așa cum merită, în loc să fiu unealta nevinovată dar nenorocită a dizgrației ei, după cum am pricea multe motive să mă tem că am fost.

Prin vecini se aflase și se vorbea că stăpînul meu a găsit pe cîmp un animal ciudat cam de mărimea unui *splancnuck*, dar încolo semănînd întru totul cu o ființă omenească; că acest animal imită omul în toate acțiunile lui, că vorbește, după cît se pare, într-o limbă ciudată, că a și învățat mai multe cuvinte de ale lor, că umblă în două picioare, că e blînd și potolit, vine cînd e chemat, face ce i se spune, are mădularele cele mai gingașe din lume, și un obraz mai frumos decît o copilă de viță nobilă în vîrstă de trei ani. Un alt fermier, care locuia nu departe și era bun prieten cu stăpînul meu, îi făcu o vizită ca să afle adevărul cu privire la zvonurile acestea. M-au adus îndată și m-au așezat pe o masă, unde am început să umblu de colo-colo, după cum mi s-a poruncit, mi-am scos pumnalul, l-am pus la loc, i-am făcut o plecăciune musafirului stăpînului meu, l-am întrebat în limba lui ce mai face și i-am urat „bine ai venit", întocmai cum mă învățase mica mea dădacă. Deoarece omul era bătrîn și avea vederea slabă, și-a pus ochelarii ca să mă vadă mai bine, lucru la care eu nu m-am putut stăpîni să nu rîd cu hohote, pentru că ochii lui erau aidoma lunei pe care aș fi văzut-o prin două ferestre deodată. Ai casei, ghicind pricina

[1] Omuleț.

veseliei mele, au început și ei să rîdă, ceea ce îl făcu pe ghiuj să se supere și să-și isaă din fire. Trecea drept un calic fără seamăn. Și nu mă îndoiesc că era adevărat, deoarece, spre nenorocirea mea, i-a dat o povață blestemată stăpînului meu, și anume să mă arate ca pe altă minunăție într-o zi de tîrg în orașul vecin — o jumătate de oră de mers călare (cam la vreo douăzeci și două de mile de casa noastră). Am bănuit eu că se pune la cale ceva rău cînd l-am văzut pe stăpîn și pe prietenul lui tot șoptindu-și ceva unul altuia și arătînd din cînd în cînd spre mine; de frică ce mi-era, mi-am închipuit că am auzit și am înțeles cîteva din cuvintele lor. A doua zi dimineață însă, Glumdalclitch, mica mea dădacă, îmi povesti tot ce izbutise ea să afle prin șiretlicuri de la maică-sa. Biata copilă mă luă la pieptul ei și începu să plîngă de rușine și durere. Se temea ca oamenii aceia grosolani să nu-mi facă vreun rău, să mă strivească sau să-mi rupă vreun mădular luîndu-mă în mîinile lor. Ea își dăduse seama cît de modest eram din fire, cît de mult țineam la cinstea mea, și nu-i fu greu să-și închipuie ce ocară ar fi fost pentru mine să fiu arătat la bîlci, pentru bani, mulțimii. Spunea că maică-sa și taică-său i au făgăduit ca Grildrig să fie al ei; acum însă vedea ea bine că vor s-o înșele ca și anul trecut cînd i-au dăruit un miel, dar de îndată ce mielul s-a îngrășat, l-au vîndut unui măcelar. În ceea ce mă privește, mărturisesc cinstit că eram mai puțin îngrijorat decît dădaca mea. Nutream orbește speranța, care de altfel nu m-a părăsit niciodată, că într-o bună zi îmi voi recîștiga libertatea. Cît despre ocara de a fi dus de colo pînă colo în chip de monstru, mă socoteam cu totul străin în țara aceea și-mi închipuiam că nimeni nu m-ar putea învinui pentru o astfel de năpastă, dacă m-aș întoarce vreodată în Anglia; căci însuși regele Marii Britanii de-ar fi fost în locul meu, n-ar fi avut încotro și s-ar fi supus acestei năpaste.

În prima zi de tîrg, stăpînul meu, ascultînd de povața prietenului, m-a dus într-o cutie în orașul învecinat, luîndu-o cu el și pe Glumdalclitch, dădaca mea, pe care o așeză pe o pernă în spatele șeii. Cutia era închisă din toate părțile și avea o ușiță prin care puteam intra și ieși, precum și cîteva găuri făcute cu burghiul ca să intre aerul. Fetița avusese grijă să pună înăuntru plapuma păpușii, ca să am pe ce să mă întind. Totuși am fost grozav de zgîlțîit și de zdruncinat în timpul călătoriei, deși a ținut numai o jumătate de oră: calul făcea niște pași de patruzeci de picioare și sărea așa de sus, că hurducăturile semănau cu tangajul și ruliul unei corăbii pe o vijelie cumplită, atît numai că erau mult mai dese.

Drumul a fost ceva mai lung decît de la Londra la St. Albans.[1] Stăpînul meu trase la hanul unde poposea de obicei şi, după ce stătu puţin de vorbă cu hangiul şi făcu unele pregătiri necesare, tocmi un grultrud sau crainic să dea de veste prin tot oraşul că la hanul „Vulturul Verde" poate fi văzută o fiinţă ciudată, nu mai mare decît un splacnuck (un animal de prin partea locului, foarte frumos şi lung de vreo şase picioare), semănînd întru totul cu o fiinţă omenească şi care putea să articuleze mai multe cuvinte şi să facă fel de fel de giumbuşlucuri.

Am fost pus pe o masă în odaia cea mai mare a hanului — să tot fi avut vreo trei sute de picioare pătrate. Mica mea dădacă stătea pe un scăunaş jos, lîngă masă, şi avea grijă să-mi spună ce trebuie să fac. Stăpînul meu, ca să preîntîmpine îmbulzeala, nu lăsa înăuntru mai mult de treizeci de persoane. M-am plimbat pe masă după cum mi-a cerut fetiţa; apoi tot ea mi-a pus întrebări pe măsura-cunoştinţelor mele, la care eu îi răspundeam cît puteam de tare. M-am îndreptat de mai multe ori către cei de faţă, am făcut plecăciuni şi le-am spus „bine aţi venit" şi alte cîteva cuvinte pe care le învăţasem. Am ridicat un degetar plin cu băutură, dat de Glumdalclitch în chip de pahar, şi am băut în sănătatea lor. Mi-am scos pumnalul şi l-am fluturat prin aer, cum fac spadasinii în Anglia. Dădaca mea îmi dădu un pai pe care-l mînuii ca pe o suliţă, întrucît învăţasem această artă în tinereţe. Douăsprezece grupuri de spectatori s-au perindat în ziua aceea prin faţa mea şi tot de atîtea ori am fost silit să repet aceleaşi caraghioslîcuri, pînă cînd am simţit că-s mort de oboseală şi de silă. Cei care mă văzuseră povesteau lucruri atît de minunate despre mine, încît oamenii erau gata-gata să dărîme uşile ca să intre.[2] Gîndindu-se la propriul lui folos, stăpînul nu lăsa pe nimeni să pună mîna pe mine afară de dădaca mea şi, pentru a preîntîmpina orice primejdie, în jurul mesei au fost aşezate bănci la o distanţă la care nu mă putea atinge nimeni. Totuşi, un nenorocit de şcolar mă ţinti cu o alună care era cît pe ce să mă lovească; o aruncase cu atîta putere, încît fără îndoială mi-ar fi turtit ţeasta, aluna fiind mare cît un dovleac. Am avut însă mulţumirea să-l văd pe strengar bătut măr şi dat afară din cameră.

Stăpînul meu dădu de veste că mă va arăta din nou în viitoarea zi de tîrg. Între timp îmi pregăti un mijloc de transport mai potrivit, şi n-a făcut rău, căci eram atît de obosit după drum şi după

[1] *St. Albans* sau *Saint Albans*, oraş situat la aproximativ 30 km nord—nord-vest de Londra.

[2] Aluzie la marea atracţie pe care o prezentau spectacolele populare în Anglia epocii lui Swift.

ce-i distrasem pe oameni opt ceasuri în şir, că de abia mă mai puteam ţine pe picioare sau îngăima o vorbă. Mi-au trebuit nu mai puţin de trei zile ca să-mi revin; şi ca să n-am pic de odihnă nici acasă, toţi cetăţenii din ţinutul învecinat pînă la o sută de mile jur împrejur, auzind de faima mea, veniră să mă vadă în casa stăpînului. Nu cred să fi fost mai puţin de treizeci de oameni, cu nevestele şi copiii lor (ţara are o populaţie foarte deasă), şi ori de cîte ori mă arăta cuiva, stăpînul meu cerea un preţ ca şi cum odaia ar fi fost ticsită de lume, chiar dacă de faţă era o singură familie; aşa că o bucată de vreme, deşi nu m-au mai dus la tîrg, n-am avut răgaz în nici o zi a săptămînii (afară de miercuri, care e ziua lor de odihnă).

Stăpînul meu, dîndu-şi seama că s-ar putea îmbogăţi de pe urma mea, luă hotărîrea să mă poarte prin cele mai mari oraşe ale ţării. Aşadar, după ce pregăti toate cele trebuincioase pentru o călătorie îndelungată şi puse la punct rosturile gospodăriei, îşi luă rămas bun de la nevastă-sa şi la 17 august 1703, cam două luni de la sosirea mea, pornirăm spre capitala ţării, situată în inima împărăţiei la vreo trei mii de mile departe de casa noastră. Stăpînul meu o aşeză pe Glumdalclitch pe cal, la spatele lui. Ea mă ţinea în poală, într-o cutie pe care şi-o legase de mijloc. Fetiţa căptuşise cutia cu stofa cea mai moale pe care o putuse găsi, aşternuse pe jos pătura, pusese înăuntru pătuţul păpuşii, îmi făcuse rost de rufărie şi cele trebuincioase, pregătind totul cum se pricepuse mai bine. Nu eram însoţit decît de un băiat de-al casei, care călărea în urma noastră, ducînd bagajele.

Planul stăpînului meu era să mă arate în toate oraşele din drum şi chiar să se abată într-o parte sau alta cu cincizeci sau o sută de mile, spre orice sat sau conac unde nădăjduia să găsească muşterii. Călătoria nu a fost anevoioasă, pentru că făceam între o sută patruzeci şi o sută şaizeci de mile pe zi; Glumdalclitch, cu gînd să mă cruţe, se plîngea într-una că a obosit-o trapul calului. Cînd o rugam, mă scotea din cutie ca să mai respir puţin şi să-mi arate ţara, dar mă ţinea mereu legat cu o cureluşă. Am trecut peste cinci sau şase rîuri, cu mult mai late şi mai adînci decît Nilul sau Gangele, şi aproape că n-am întîlnit vreun pîrîiaş atît de mic cum e Tamisa sub podul Londrei.[1] Călătoria noastră a ţinut zece săptămîni şi am fost arătat în optsprezece oraşe mari, în afară de nenumărate sate şi case particulare.

La 26 octombrie am sosit în capitală, numită în limba lor *Lorbrulgrud* sau Mîndria Universului. Stăpînul meu închirie o

[1] Aici Tamisa e lată de aproximativ 100 m.

casă pe strada principală a orașului, nu departe de palatul regal, punînd ca de obicei afișe care descriau întocmai persoana și talentele mele. Locuința aceasta avea o cameră mare, lată cam de vreo trei-patru sute de picioare. Stăpînul făcu rost de o masă cu un diametru de 60 de picioare, pe care urma să-mi joc rolul, și o îngrădi jur împrejur, la o distanță de trei picioare de la margine, cu un gard avînd aceeași înălțime, ca nu cumva să cad. Eram arătat oamenilor de zece ori pe zi spre uimirea și mulțumirea tuturor. Acum puteam vorbi limba destul de bine și înțelegeam, perfect orice cuvînt care-mi era adresat. Pe lîngă aceasta, învățasem alfabetul lor și uneori izbuteam chiar să descifrez o propoziție, două, căci Glumdalclitch îmi fusese dăscăliță atît acasă, cît și în ceasurile de răgaz din timpul călătoriei noastre. În buzunar, ea purta o cărticică, nu cu mult mai mare decît Atlasul lui Sanson[1]. Era un tratat obișnuit pentru folosința tinerelor fete, în care se vorbea pe scurt despre religia lor. Cu ajutorul acestui manual, ea m-a învățat literele, tălmăcindu-mi cuvintele.

CAPITOLUL III

Autorul este chemat la curte. Regina îl cumpără de la stăpînul său fermierul și îl prezintă regelui. Discută cu marii învățați ai Majestății Sale. Autorului i se dă un apartament la curte. Se bucură de înalta favoare a reginei. Apără onoarea țării sale. Certurile lui cu piticul reginei.

Munca la care eram supus zi de zi pricinui în cîteva săptămîni o schimbare serioasă în starea sănătății mele. Cu cît stăpînul meu cîștiga mai mult de pe urma mea, cu atît devenea mai nesățios. Îmi pierdusem cu totul pofta de mîncare și ajunsesem un adevărat schelet. Văzînd aceasta și făcîndu-și socoteala că nu mai am mult de trăit, fermierul se hotărî să stoarcă din mine tot ce se mai putea stoarce. În timp ce punea la cale astfel de lucruri, sosi de la curte un *sardral* sau aghiotant regal, poruncindu-i stăpînului meu să mă ducă de îndată la palat pentru a distra pe regină[2] și pe doamnele ei de onoare. De altfel, cîteva dintre doamne mă și văzuseră și povestiseră lucruri extraordinare despre frumusețea, purtarea

---

[1] Nicolas Sanson (1600—1667), geograf și inginer francez, și-a publicat binecunoscutul Atlas între 1654 și 1667.

[2] Este posibil ca prin „regină" Swift să fi urmărit s-o zugrăvească pe prințesa de Wales, soția lui George al II-lea, femeie extrem de talentată și cu un caracter ferm.

cuviincioasă şi bunul meu simţ. Majestatea Sa şi însoţitoarele ei au fost mai mult decît încîntate de purtarea mea. Am căzut în genunchi şi am implorat să mi se acorde onoarea de a săruta piciorul ei împărătesc; dar graţioasa regină, după ce am fost aşezat pe masă, mi-a întins degetul ei mic, pe care eu l-am îmbrăţişat cu amîndouă mîinile şi, plin de adînc respect, i-am atins vîrful cu buzele. Regina mi-a pus cîteva întrebări generale despre ţara mea şi despre călătoriile pe care le făcusem, la care eu am căutat să răspund cît mai clar şi în cît mai puţine cuvinte. M-a întrebat dacă aş fi mulţumit să trăiesc la curte. Am făcut o plecăciune adîncă, atingînd masa cu capul, şi am răspuns umil că sînt robul stăpînului meu, dar dacă ar sta în puterea mea să aleg, aş fi mîndru să-mi închin viaţa Majestăţii Sale. Atunci, regina îl întrebă pe stăpînul meu dacă doreşte să mă vîndă la un preţ bun. El, care se temea că nu voi trăi mai mult de o lună, fu gata să se despartă de mine şi ceru o sută de piese de aur, care i-au fost înmînate pe loc, fiecare piesă valorînd cît opt sute de moidores[1]. Dacă ţinem seama de proporţia dintre toate lucrurile din ţara aceea faţă de cele din Europa, precum şi de preţul aurului, mai ridicat la ei, de abia dacă toată suma echivala cu o mie de guinee[2] în Anglia. Am spus apoi reginei că, de vreme ce eram acum cel mai supus vasal al ei, îi cer favoarea ca Glumdalclitch, care mi-a purtat întotdeauna de grijă cu atîta sîrguinţă, bunătate şi pricepere, să fie primită în serviciul ei şi să fie şi mai departe dădaca şi profesoara mea.

Majestatea Sa îmi încuviinţă cererea şi obţinu cu uşurinţă consimţămîntul fermierului, bucuros să-şi vadă fiica la curte, în timp ce biata fată nu-şi putea ascunde bucuria. Fostul meu stăpîn plecă luîndu-şi rămas bun de la mine şi spunînd că mă lasă în mîini bune, la care eu nu i-am răspuns nimic, ci am făcut doar o uşoară plecăciune. Reginei nu-i scăpă răceala mea şi, după ce fermierul părăsi apartamentul, m-a întrebat care e pricina. Mi-am luat atunci inima în dinţi şi i-am spus Majestăţii Sale că fostului meu stăpîn nu-i datoram nimic afară doar de faptul că a zdrobit creierii unei biete fiinţe inofensive, descoperită întîmplător pe cîmp — mărinimie răsplătită din belşug de banii pe care i-a cîştigat purtîndu-mă prin jumătate din împărăţie, precum şi de preţul cu care mă vînduse acum. Că viaţa pe care o dusesem a fost îndeajuns de chinuitoare ca să ucidă un animal de zece ori mai puternic ca mine, că sănătatea mea se şubrezise mult, datorită nesfîrşitei

[1] Veche monedă portugheză de aur în valoare de 27 şilingi.
[2] O guinee = 21 şilingi.

corvezi de a distra mulțimea ceasuri în șir, și, dacă stăpînul meu nu ar fi socotit că zilele-mi sînt numărate, Majestatea Sa nu ar fi făcut un tîrg atît de ieftin. Cum însă nu mă temeam cîtuși de puțin că voi fi prost tratat sub oblăduirea unei regine atît de mari și de bune — podoaba firii, nestemata lumii, încîntarea supușilor ei, fenix-ul[1] creațiunii — speram că temerile fostului meu stăpîn se vor dovedi neîntemeiate, căci simțeam cum îmi recapăt puterea sub înrîurirea augustei sale prezențe.

Aceasta e în rezumat cuvîntarea mea, rostită cu multe greșeli și poticnindu-mă adesea. Cît despre ultima parte, am ticluit-o cu totul și cu totul în stilul caracteristic acestui popor, Glumdalclitch învățîndu-mă cîteva cuvinte pe de rost, în timp ce mă ducea la curte.

Regina s-a arătat foarte îngăduitoare față de greșelile mele și a rămas surprinsă de atîta duh și bun simț la un animal așa de mic. M-a luat în mînă și m-a dus la rege, care se zăvorîse în camera lui de lucru. Majestatea Sa, un monarh cu o înfățișare gravă și severă, nedîndu-și seama la început cu cine are de a face, a întrebat-o pe regină cu răceală, „de cînd a îndrăgit un *splacnuck?*“ căci pesemne așa i-am părut eu, cum stăteam culcat pe burtă în mîna dreaptă a Majestății Sale. Regina însă, o ființă poznașă și plină de duh, mă puse binișor în picioare pe birou și-mi porunci să-i spun Majestății Sale povestea vețiі mele, lucru pe care l-am făcut în foarte puține cuvinte, iar Glumdalclitch, care stătea la ușă pentru că nu înțelegea să mă scape din ochi, fiind primită înăuntru, adeveri toate cele întîmplate din clipa cînd poposisem în casa tatălui ei.

Cu toate că regele era un om foarte învățat și studiase filozofia și mai ales matematica, după ce mă cercetă cu luare-aminte și mă văzu umblînd în două picioare, își închipui, înainte ca eu să fi deschis gura, că sînt o figurină de ceasornic (ceasurile au ajuns la o mare perfecțiune în țara lor), născocită de vreun artist ingenios. Cînd însă îmi auzi glasul și văzu că tot ce spun e firesc și rațional, nu-și putu ascunde uimirea. Dar nu se arătă de loc mulțumit de relatările mele cu privire la felul în care venisem în țara lui, crezînd că e o poveste ticluită de Glumdalclitch și de tatăl ei, care mă

[1] Gulliver vrea să spună că ea va fi nemuritoare. După Herodot, fabuloasa pasăre Phoenix venea din Arabia o dată la cinci sute de ani ca să-și îngroape tatăl într-un ou făcut din smirnă la Heliopolis. Semăna cu un vultur ca înfățișare și mărime, dar avea pene roșii și aurii. După alte izvoare, pasărea însăși se așeza pe altarul care ardea la Heliopolis și din cenușa ei se năștea un alt Phoenix. După Plinius, ea își clădea un cuib în care murea iar din stîrvul ei lua naștere urmașa.

învățaseră un număr de cuvinte ca să mă vîndă pe un preț mai bun. Stăpînit de aceste gînduri, îmi mai puse cîteva întrebări și primi din nou răspunsuri inteligente, răspunsuri ce păcătuiau doar printr-un accent străin și o cunoaștere imperfectă a limbii, împănată cu cîteva fraze rustice, învățate de mine în casa fermierului și nepotrivite cu vorbirea aleasă de la curte.

Majestatea Sa trimise după trei cărturari, care, potrivit obiceiului țării, urmau să fie primiți la curte în săptămîna aceea. Acești domni, după ce m-au cercetat cu multă luare-aminte, se dovediră a avea păreri deosebite. Au căzut cu toții de acord că n-am putut fi zămislit după legile obișnuite ale firii, deoarece n-aveam putința să-mi apăr viața nici prin iuțeală picioarelor, nici cățărîndu-mă în copaci și nici săpîndu-mi vizuini în pămînt.

După dinți, pe care mi i-au examinat cu multă atenție, și-au dat seama că sînt un animal carnivor; cum însă cele mai multe patrupede mă întreceau cu mult, iar șoarecii de cîmp și alte animale erau mult mai sprintene ca mine, nu-și puteau închipui cum reușesc să nu mor de foame, afară doar dacă nu mă hrăneam cu melci și alte insecte[1], ceea ce ei erau gata să dovedească prin nenumărate argumente savante că nu este cu putință. Unul din aceste capete luminate fu de părere că s-ar putea ca eu să fiu un embrion sau un avorton. Ipoteza aceasta fu respinsă de ceilalți doi, care vedeau că am mădularele perfect de bine dezvoltate și fără nici un cusur și că am trăit mai mulți ani, după cum o dovedea limpede barba mea, ale cărei fire le-au descoperit cu ajutorul unei lupe. Nu voiau să admită că aș fi un pitic, pentru că micimea mea întrecea orice închipuire, iar piticul favorit al reginei, cel mai mic pitic cunoscut în întreaga țară, era înalt de aproape treizeci de picioare. După multe discuții, au ajuns la concluzia unanimă că sînt doar un *relplum scalcath*, ceea ce, cuvînt cu cuvînt, înseamnă *lusus naturae*[2], concluzie întru totul pe placul filozofiei moderne din Europa, ai cărei învățați, disprețuind vechea portiță de scăpare a cauzelor ocult, cu ajutorul căreia discipolii lui Aristotel căutau în zadar să-și ascundă ignoranța, au născocit această minunată soluție a tuturor dificultăților spre negrăitul progres al cunoștințelor omenești.[3]

---

[1] Naturaliștii din secolele XVII—XVIII clasificau melcii în categoria insectelor.

[2] *Lusus naturae*, joc sau capriciu al naturii (lat.).

[3] Epigonii marelui gînditor al Greciei antice Aristotel (384—322 î.e.n.), îndeosebi scolasticii, s-au străduit să-i adapteze filozofia, în parte materialistă, în parte idealistă, la dogmele bisericești.

După această concluzie hotărîtoare, am rugat stăruitor să mi se îngăduie să spun și eu două cuvinte. M-am adresat regelui și l-am asigurat pe Majestatea Sa că vin dintr-o țară cu mai multe milioane de cetățeni de statura mea, unde animalele, pomii și casele sînt toate proporționate și unde, în consecință, aș putea, la fel de bine ca și supușii Majestății Sale, să mă apăr și să mă hrănesc; socoteam că e un răspuns complet la argumentele domnilor acelora. La acestea, ei s-au mulțumit să zîmbească disprețuitor, zicînd că fermierul a știut să mă dădăcească foarte bine. Regele însă, minte mult mai luminată, dădu drumul învățaților și trimise după fermier, care, din fericire, nu plecase încă din oraș. Și după ce-l descusu mai întîi între patru ochi și-l puse apoi de față cu mine și cu fetița lui, Majestatea Sa începu să-și spună că s-ar putea ca tot ce-i povestisem să fie adevărat. O rugă pe regină să poruncească să fiu bine tratat și fu de părere ca Glumdalclitch să continue a mă îngriji, deoarece băgase de seamă că țineam mult unul la celălalt. Fetei i se dădu un apartament confortabil la curte, un fel de guvernantă care să o educe, o servitoare ca s-o îmbrace și încă două pentru felurite alte treburi; dar îngrijirea mea fu lăsată numai și numai în seama ei. Regina porunci tîmplarului ei să facă o cutie care să-mi servească drept dormitor, după modelul indicat de Glumdalclitch și de mine. Omul acesta era un meșter foarte iscusit și, sub îndrumările mele, îmi construi în trei săptămîni o cameră de lemn de șaisprezece picioare pătrate, înaltă de douăsprezece picioare, cu ferestre, o ușă și două firide, aidoma unui dormitor londonez. Scîndura care alcătuia tavanul putea fi ridicată și lăsată în jos cu ajutorul a două țîțîni; pe acolo fu coborît un pat pregătit de tapițerul Majestății Sale. Glumdalclitch îl scotea în fiecare zi la aer și păturea așternutul cu mîna ei. Noaptea, după ce-l cobora în cameră, închidea capacul deasupra mea. Un alt meșter foarte priceput, vestit pentru iscusința cu care executa tot felul de nimicuri, se apucă să-mi facă două scaune cu spetează dintr-un material asemănător cu fildeșul, precum și două mese și un scrin în care să-mi pun lucrurile. Camera era căptușită cu plăpumi de toate părțile — pereți, dușumea și tavan — pentru a preîntîmpina orice accident pricinuit de neatenția celor ce m-ar fi purtat și pentru a mai îndulci hurducăturile cînd aș fi fost dus cu trăsura. Am rugat să mi se facă un lacăt să pun la ușă, ca să împiedic intrarea șobolanilor și a șoarecilor. După mai multe încercări, fierarul făuri cel mai mic lacăt ce se văzuse vreodată în țara aceea; mărturisesc că mie mi-a fost dat să văd chiar unul mai mare la poarta casei unui gentilom din Anglia. Pînă la urmă am păstrat cheia la mine în buzunar, de teamă că Glumdalclitch

ar putea s-o piardă. Regina porunci de asemenea să fie adusă mătasea cea mai subțire ce putea fi găsită ca să mi se facă haine — ceva mai groasă decît păturile englezești — și care m-au stînjenit nespus pînă ce m-am obișnuit cu ele. Erau croite după moda țării, semănînd întrucîtva cu hainele persanilor și ale chinezilor — o îmbrăcăminte cuviincioasă și sobră.

Regina mă îndrăgi atît de mult, încît nu mai putea mînca fără mine. Aveam o măsuță așezată pe masa pe care mînca Majestatea Sa, chiar lîngă cotul ei stîng, și un scaun pe care să stau jos. Glumdalclitch ședea pe un scaun nu prea departe, ca să mă ajute și să aibă grijă de mine. Aveam un șir întreg de vase de argint, precum și alte lucruri trebuincioase care, în comparație cu ale reginei, nu erau mai mari decît cele pe care le văzusem într-un magazin de jucării din Londra, pentru o căsuță de păpuși. Mica mea dădacă le ținea în buzunar într-o cutie de argint și mi le dădea la masă cînd aveam nevoie de ele, spălîndu-le întotdeauna singură. Cu regina nu lua masa nimeni, în afară de cele două principese, cea mai mare în vîrstă de șaisprezece ani și cea mai mică de treisprezece ani și o lună. Majestatea Sa obișnuia să-mi pună în farfurie un dumicat de carne, pe care mi-l tăiam singur, și grozav îi plăcea să mă vadă mîncînd fărîmițele acelea, căci regina (cu tot stomacul ei plăpînd) lua dintr-o îmbucătură atît cît puteau mînca la o masă vreo zece fermieri englezi, priveliște care uneori îmi făcea silă. Zdrobea între dinți o aripă de ciocîrlie, cu oase cu tot, deși era de nouă ori mai mare decît aripa unui curcan zdravăn de la noi, și băga în gură un dumicat de pîine cît două jimble mari de doisprezece penny fiecare. Dintr-o sorbitură golea o cupă de aur în care încăpea mai mult de un butoi de vin de al nostru. Cuțitele pe care le folosea erau de două ori mai lungi decît lamele coaselor noastre, așezate în prelungirea cozii. Lingurile, furculițele și toate celelalte aveau cam aceleași dimensiuni. Îmi aduc aminte că odată Glumdalclitch m-a dus la palat să-mi arate niște mese pe care vreo zece-douăsprezece cuțite și furculițe uriașe dintr-acestea erau puse grămadă în picioare. O priveliște mai înspăimîntătoare nici că-mi fusese dat să văd pînă atunci.

În fiecare miercuri (care, după cum am amintit, e ziua lor de sărbătoare), regele și regina, împreună cu vlăstarele regale de ambele sexe, obișnuiau să ia masa în apartamentele Majestății Sale, al cărui favorit eram acum, și cu acest prilej măsuța și scăunașul meu erau așezate în stînga sa, în fața unei solnițe. Regelui îi făcea plăcere să stea de vorbă cu mine, întrebîndu-mă despre obiceiurile, religia, legile, forma de guvernămînt și învățătura din Europa, iar eu mă străduiam să-l lămuresc cît puteam mai bine. Suveranul

avea o minte limpede și o judecată atît de precisă, încît făcea reflecții și observații foarte înțelepte asupra a tot ce-i spuneam. Dar trebuie să mărturisesc că, după ce am vorbit poate prea amănunțit despre scumpa mea patrie, despre comerțul și războaiele noastre pe mare și pe uscat, despre schismele religioase și despre partidele din țară, prejudecățile educației sale au triumfat și el nu s-a putut stăpîni să nu mă ia în mîna dreaptă, și lovindu-mă ușor cu cealaltă, să nu mă întrebe, rîzînd din toată inima, dacă sînt whig sau tory. Apoi, întorcîndu-se către primul ministru, care aștepta în spatele lui cu un sceptru alb în mînă, lung aproape cît catargul vasului *Royal Sovereign*, îi atrase atenția cît de vrednic de disprețuit este dorul de mărire, 'dacă și niște biete gîngănii ca mine se pot maimuțări de dragul lui. „Și totuși — adăugă el — pun rămășag că viețuitoarele astea își au și ele titlurile și onorurile lor, clădesc și ele cuiburi și vizuini pe care le numesc case și orașe se grozăvesc și se împopoțonează, iubesc, luptă, se ceartă, înșală și trădează." Și tot așa mai departe, în timp ce eu făceam fețe-fețe de indignare, auzind cum nobila noastră țară, stăpîna artelor și armelor, spaima Franței, arbitrul Europei, patria virtuților, a evlaviei, cinstei și adevărului, fala și pizma lumii, e tratată cu atîta dispreț.

Dar cum nu eram în situația de a mă arăta jignit, după ce am cumpănit mai bine, am început chiar să mă îndoiesc dacă am fost jignit cu adevărat. Căci după trecerea cîtorva luni, cînd mă mai deprinsesem cu înfățișarea și felul de a vorbi al acestor oameni, dîndu-mi seama că fiecare lucru asupra căruia îmi aruncam privirile e proporțional, oroarea pe care o încercasem la început, datorită mărimii și aspectului lor, scăzuse într-atîta, încît, dacă mi-ar fi fost dat atunci să văd o societate de doamne și lorzi din Anglia, îmbrăcați în haine de sărbătoare și jucîndu-și cu toții rolurile, care mai de care mai manierat, împăunîndu-se, ploconindu-se și flecărind, tare aș mai fi fost ispitit să rîd de ei cum rîdeau de mine regele și marii dregători. Ba, ce zic, eu însumi nu mă puteam stăpîni să nu rîd de mine, cînd regina mă lua în palmă și se așeza în fața oglinzii, în care mă vedeam alături de dînsa! Și cum nu putea fi nimic mai ridicol decît o astfel de comparație, am început cu adevărat să mă închipui micșorat cu mult față de mărimea mea obișnuită.

Nimic nu mă înfuria și nu mă umilea mai mult decît piticul reginei, care, fiind creatura cea mai scundă din țara aceea (cred că nu avea nici chiar treizeci de picioare), devenise atît de obraznic la vederea unei făpturi mult mai mici decît el, încît se umfla veșnic în pene și se grozăvea cînd trecea pe lîngă mine spre anticamera

reginei, în timp ce eu stăteam pe vreo masă discutînd cu lorzii sau doamnele de la curte, și rareori se întîmpla să nu arunce vreo vorbă usturătoare pe socoteala micimii mele; singura-mi răzbunare era să-l numesc „frate", să-l provoc la luptă și să-i arunc cuvinte obișnuite în gura pajilor. Într-o zi, pe cînd ne aflam la masă, flecușteț ăsta răutăcios se înfurie atît de tare la auzul unor vorbe pe care i le aruncasem, încît se urcă pe scaunul Maiestății Sale, mă înhață de mijloc în timp ce eu ședeam liniștit, fără a bănui nimic, și mă zvîrli într-un castron mare de argint plin cu smîntînă, apoi o rupse la fugă cît îl țineau picioarele. Am intrat în smîntînă pînă peste cap și, dacă n-aș fi fost un bun înotător, mi s-ar fi înfundat cu siguranță, căci în clipa aceea Glumdalclitch se afla întîmplător în celălalt capăt al camerei, iar regina se sperie atît de rău, încît i-a lipsit prezența de spirit să-mi dea o mînă de ajutor. Dar mica mea dădacă alergă într-un suflet să mă scape și mă scoase după ce înghițisem mai mult de un quart[1] de smîntînă. M-au culcat în pat; n-am pățit altceva decît c-am prăpădit un rînd de haine. Piticul a fost strașnic biciuit și, ca o pedeapsă în plus, silit să bea toată smîntîna din castronul în care mă aruncase. După această întîmplare, el nu s-a mai bucurat de nici o trecere în ochii reginei, care l-a și dat unei doamne de neam, așa că, spre marea mea mulțumire, nu l-am mai văzut de atunci. Altfel, cine știe pînă unde ar fi putut merge răzbunarea unui pitic atît de răutăcios.

Îmi mai jucase el odată o festă care a făcut-o pe regină să rîdă, dar care totodată a și indignat-o. Atunci, cu siguranță l-ar fi izgonit de la curte, dacă eu n-aș fi fost îndeajuns de mărinimos ca să intervin. Majestatea Sa luase un os cu măduvă și, după ce a scos măduva, a pus din nou osul pe farfurie, așa cum stătuse mai înainte. Piticul, pîndind clipa prielnică cînd Glumdalclitch se îndrepta spre bufet, se urcă pe scaunul pe care ședea ea ca să aibă grijă de mine în timpul mesei, mă înhață cu amîndouă mîinile și, strîngîndu-mi picioarele, mă vîrî în os pînă la brîu; am stat așa cîtva timp ca un caraghios. Cred că s-a scurs aproape un minut fără ca cineva să-și dea seama de cele întîmplate, căci socoteam că nu e de demnitatea mea să strig. Și numai datorită faptului că monarhii nu prea au obiceiul să mănînce mîncarea fierbinte nu mi-am fript picioarele; numai ciorapii și pantalonii erau într-un hal fără hal. La stăruințele mele, singura pedeapsă cu care s-a ales piticul a fost o bătaie zdravănă.

Adesea regina mă lua peste picior, pentru că-i păream fricos, și mă-ntreba dacă toți compatrioții mei seamănă cu mine. Dar iată

[1] Un quart = 2,14 l.

despre ce-i vorba. În timpul verii, țara e năpădită de muște, iar insectele astea scîrboase, mari cît niște ciocîrlii de Dunstable[1], nu-mi dădeau pace în timpul mesei, necăjindu-mă cu bîzîitul lor pe la urechi. Din cînd în cînd se așezau pe mîncare, lăsîndu-și acolo excrementele lor scîrboase sau ouăle, întru totul vizibile pentru mine, dar nu și pentru locuitorii acelei țări, a căror vedere nu era atît de ageră la perceperea obiectelor mai mici. Cîteodată mi se așezau pe nas sau pe frunte și mă înțepau pînă la sînge, ba pe deasupra mai aveau și un miros respingător. Mie mi-era ușor să văd materia aceea vîscoasă care, după cum ne spun naturaliștii, îngăduie acestor creaturi să umble pe tavan și să nu cadă. Am avut mult de furcă apărîndu-mă împotriva acestor lighioane hidoase și tresăream fără voie ori de cîte ori poposeau pe fața mea. Piticul avea obiceiul să prindă muște — așa cum fac școlarii noștri — și pe neașteptate să le dea drumul sub nasul meu, ca să mă sperie pe mine și s-o distreze pe regină. Eu le făceam de petrecanie tăindu-le în bucăți cu cuțitul, în timp ce zburau prin aer, îndemînarea mea stîrnind admirație.

Îmi amintesc că într-o dimineață, Glumdalclitch așezase cutia mea pe fereastră, cum făcea de obicei în zilele frumoase cînd mă scotea la aer (eu n-o lăsam să atîrne cutia în cui, așa cum facem noi în Anglia cu coliviile). După ce am deschis geamul și m-am așezat la masă ca să mănînc o felie de cozonac (era micul meu dejun), peste douăzeci de viespi, ademenite de miros, năvăliră în odaie, bîzîind mai tare decît tot atîtea cimpoaie. Cîteva din ele s-au năpustit asupra cozonacului și au plecat cu cîte o fărîmă; altele zburau în jurul capului și obrazului meu, înnebunindu-mă cu zgomotul și băgîndu-mă în sperieți cu acele lor. Totuși am avut curajul să mă ridic și, scoțînd pumnalul, să le atac în aer. Am căsăpit patru din ele, căci celelalte și-au luat zborul și eu am închis fereastra. Gîngăniile astea erau mari cît potîrnichile; le-am scos acele și am văzut că sînt lungi de o incie și jumătate și ascuțite ca niște ace de cusut. Le-am păstrat pe toate; iar mai tîrziu le-am arătat, laolaltă cu alte rarități, în diferite țări ale Europei. La înapoierea mea în Anglia am dăruit trei din ele colegiului Gresham[2], iar pe-al patrulea l-am păstrat pentru mine.

---

[1] Pajiștile din preajma orașului englez Dunstable (comitatul Bedfordshire) erau pline de ciocîrlii care erau vîndute pe piețile londoneze.

[2] Colegiul Gresham a fost înființat de negustorul londonez Sir Thomas Gresham (1519—1579) pe strada Bishopgate unde a funcționat între anii 1597 și 1768. Între 1566—1571, după modelul bursei din Anvers, Gresham a construit Bursa Regală a Angliei.

Autorul descrie țara. O propunere pentru corijarea hărților moderne. Palatul regelui și cîteva cuvinte despre capitală. Cum călătorea autorul. Descrierea marelui templu.

Cum în urma călătoriilor cu Glumdalclitch îmi făcusem o oarecare idee despre țară, am de gînd acum să i-o descriu cititorului, atît cît mi-au îngăduit peregrinările mele, ce nu au depășit niciodată mai mult de două mii de mile jur împrejurul capitalei Lorbrulgrud, căci regina, pe care o însoțeam întotdeauna, nu mergea niciodată mai departe cînd îl întovărășea pe rege și aștepta acolo pînă ce Majestatea Sa se întorcea din vizitele lui la hotarele țării. Regatul acestui monarh atingea cam șase mii de mile în lungime și între trei și patru mii de mile în lățime, de unde am ajuns la concluzia că geografii noștri fac o mare greșeală cînd își închipuie că între Japonia și California nu există nimic altceva decît întinsul mării; eu am fost întotdeauna de părere că trebuie să existe un ținut care să slujească drept cumpănă marelui continent al Asiei, și de aceea ei ar trebui să-și corecteze hărțile, unind această vastă întindere de pămînt cu regiunile de nord-vest ale Americii, cu fiind gata să le dau o mînă de ajutor.[1]

Regatul Brobdingnag este o peninsulă, care se sfîrșește în partea de nord-est cu un șir de munți înalți de treizeci de mile, munți inaccesibili din cauza vulcanilor de pe culmile lor. Nici cei mai învățați oameni nu știu ce fel de vietăți trăiesc dincolo de aceste culmi sau dacă măcar ținutul este locuit. Oceanul înconjoară țara din trei părți. În tot regatul nu există nici un port la mare, iar coastele unde fluviile se varsă în ocean sînt mai totdeauna bîntuite de furtuni și presărate cu sumedenie de stînci ascuțite, așa încît nici cele mai mici corăbii nu se încumetă să se avînte în larg; prin urmare, oamenii aceștia nu au nici o legătură cu restul lumii. Pe marile fluvii însă plutesc nenumărate corăbii și apele lor mișună de pește de soi. Băștinașii pescuiesc rareori în mare, căci peștii de mare sînt la fel cu cei din Europa, deci nu merită osteneala. Asta dovedește în chip limpede că, atunci cînd natura a zămislit plante și animale atît de uriașe, s-a mărginit numai la acest continent: determinarea cauzelor o las pe seama filozofilor. Din cînd în cînd, totuși ei prind cîte o balenă aruncată de valuri pe stînci; de altfel, oamenii de rînd se hrănesc bucuros cu balene. Acestea

[1] În perioada în care Swift a scris *Călătoriile lui Gulliver* nu se știa dacă Japonia este legată de America printr-o întindere de uscat sau despărțită de aceasta prin apă.

sînt așa de mari, încît un om de abia poate să ducă una pe umeri, iar uneori, ca niște ciudățenii ce sînt, bățînașii le transportă în coșuri la Lorbrulgrud. Odată am văzut și eu una pe-o farfurie, servită la masa regelui ca raritate, dar nu mi s-a părut că monarhul ar fi fost prea încîntat; cred că-l scîrbea mărimea ei, cu toate că în Groenlanda mi-a fost dat să văd o balenă și mai mare.

Țara are o populație deasă, căci numără nu mai puțin de cincizeci și unu de orașe mari, aproape o sută de cetăți întărite, precum și foarte multe sate. Pentru a satisface curiozitatea cititorului, cred că e de ajuns să descriu Lorbrulgrudul. Fluviul care-l străbate, împarte orașul în două jumătăți aproape egale. Lorbrulgrudul are peste optzeci de mii de case și vreo șase sute de mii de locuitori. E lung de trei *glomlungi* (ceea ce înseamnă, aproximativ, cincizeci și patru de mile engleze) și lat de doi și jumătate; l-am măsurat eu însumi pe harta regală, întocmită la porunca regelui și întinsă pe jos anume pentru mine, pe o lungime de o sută de picioare. Am măsurat de mai multe ori diametrul și circumferința hărții, umblînd desculț și făcînd calculele la scară, pînă cînd am ajuns la o măsurătoare destul de exactă.

Palatul regal nu e o clădire prea armonioasă, ci o îngrămădire de construcții care se întind pe o rază de vreo șapte mile; camerele principale sînt în general înalte de două sute patruzeci de picioare, avînd lățimea și lungimea proporționale. Lui Glumdalclitch și mie ni s-a pus la dispoziție o trăsură în care guvernanta ei o ducea adesea la plimbare ca să vadă orașul sau să viziteze magazinele. Purtat în cutia mea, eram nelipsit de la aceste plimbări, iar fata, la rugămintea mea, mă scotea afară și mă ținea în mînă ca să văd mai bine casele și oamenii în timp ce treceam pe străzi. Cred că trăsura noastră nu era mai puțin încăpătoare decît sala palatului Westminster[1], dar nu chiar atît de înaltă; totuși n-aș putea spune cu precizie. Într-o zi, guvernanta porunci vizitiului să oprească la mai multe magazine, iar cerșetorii, care atîta așteptau, înconjurară trăsura, oferind cea mai înfricoșătoare privelițte pe care au văzut-o vreodată ochii unui englez. Printre ei se afla o femeie cu un cancer la sîn, un sîn îngrozitor de umflat și plin de găuri. Într-una din aceste găuri m-aș fi putut ascunde cu ușurință, cît sînt de mare. Mai era acolo și un om cu o umflătură la gît, mai voluminoasă decît cinci saci cu lînă, și un altul cu picioare de

[1] *Westminster-Hall*, sală a vechiului palat regal din Londra, construit în sec. al XI-lea. În sec. al XVIII-lea și mai tîrziu, în încăperile adiacente se aflau mai multe judecătorii, iar sala, ca și astăzi, reprezenta anticamera Parlamentului.

lemn, fiecare înalt de vreo douăzeci de picioare. Dar lucrul cel mai înfiorător erau păduchii care mișunau pe hainele nenorociților. Puteam vedea foarte bine cu ochiul liber mădularele acestor lighioane, mult mai bine decît se văd la microscop cele ale unui păduche de la noi; le distingeam și rîturile cu care rîmau ca porcii. Erau primii păduchi pe care îi vedeam în viața mea și aș fi fost curios să disec unul din ei, dacă aș fi avut instrumente potrivite, dar din nefericire le lăsasem pe corabie. Priveliștea m-a scîrbit atît de mult, încît mi s-a întors stomacul pe dos. Pe lîngă cutia cea mare în care eram purtat de obicei, regina porunci să mi se facă una mai mică, de vreo douăsprezece picioare pătrate și înaltă de zece, în vederea călătoriilor, deoarece, cealaltă fiind prea mare, Glumdalclitch n-o putea ține în poală și încurca locul în trăsură: cutia a fost făcută de același meșter, căruia eu i-am dat toate îndrumările pînă în cele mai mici amănunte. Avea forma unui cub, trei din pereți fiind prevăzuți cu cîte o fereastră și fiecare fereastră cu gratii pentru a preîntîmpina accidentele în timpul drumurilor lungi. În al patrulea perete, care nu avea fereastră, au fost bătute două scoabe trainice. Ori de cîte ori aveam chef să merg călare, cel care mă purta în șa trecea o chingă de piele prin aceste scoabe și apoi și-o lega de mijloc. Cînd trebuia să însoțesc pe rege sau pe regină în călătoriile lor, ori cînd doream să mă plimb prin grădinile palatului sau să fac o vizită unei doamne de viță nobilă ori unui ministru, iar Glumdalclitch nu se simțea bine, eram dat în grija vreunui servitor bătrîn, un om de încredere, pe care mă puteam bizui. N-a trecut mult și am început să fiu cunoscut și stimat de cei mai înalți dregători — cred mai degrabă că datorită trecerii de care mă bucuram în ochii regelui decît vreunui merit al meu personal. În timpul călătoriilor, cînd mă săturam să tot merg cu trăsura, un slujitor prindea cutia în chingi și o așeza în șa, pe o pernă, în fața lui. În felul acesta puteam să admir priveliștea prin toate trei ferestrele deodată. În cutie aveam un pat și un hamac atîrnat de tavan, două scaune și o masă înșurubate cu nădejde în dușumea, ca să nu fie aruncate de colo-colo în galopul calului sau în hurducăturile trăsurii. Și cum eram deprins cu călătoriile pe mare, zgîlțîelile acestea, deși uneori foarte violente, nu mă supărau prea mult.

Ori de cîte ori doream să văd orașul, tot din cutie îl admiram. Glumdalclitch se așeza într-un fel de lectică, construită după moda țării, și lua cutia în poala ei. Lectica era purtată de patru slujitori și însoțită de alți doi îmbrăcați în livrea cu însemnele reginei. Oamenii, care auziseră atîtea despre mine, se îmbulzeau în jurul

nostru, curioşi peste măsură, iar fata, destul de binevoitoare, oprea lectica şi mă lua în mînă ca toţi să mă poată vedea bine.

Ţineam foarte mult să văd marele templu şi mai ales turnul lui, socotit cel mai înalt din întreaga împărăţie. Drept care, într-o bună zi, mica mea dădacă mă duse acolo. Trebuie să mărturisesc însă că m-am întors dezamăgit, căci turnul nu avea mai mult de trei mii de picioare, socotind de la bază şi pînă sus în vîrf, ceea ce, dacă ţinem seama de proporţia dintre înălţimea acestor oameni şi noi, cei din Europa, nu e cîtuşi de puţin un lucru care să stîrnească admiraţia şi nu atinge nici pe departe, de nu cumva mă înşel eu, dimensiunile clopotniţei din Salisbury[1]. Dar, ca să nu vorbesc de rău un popor faţă de care voi rămîne îndatorat toată viaţa, trebuie să recunosc că ceea ce faimosul templu pierde în înălţime cîştigă de fapt în frumuseţe şi soliditate; căci zidurile, cioplite în piatră, sînt groase de aproape o sută de picioare — fiecare lespede avînd o suprafaţă de vreo patruzeci de picioare pătrate — şi sînt împodobite pretutindeni cu statui uriaşe de zei şi împăraţi, dăltuite în marmură şi aşezate în firide. Am măsurat degetul cel mic al unei statui, care se rupsese şi zăcea nebăgat în seamă în gunoaie, şi am văzut că are exact patru picioare şi o incie. Glumdaclitch îl înfăşură în batistă şi-l duse acasă în buzunar, ca să-l păstreze împreună cu alte nimicuri la care fata ţinea foarte mult, cum se întîmplă adesea cu copiii de vîrsta ei.

Bucătăria regelui este, într-adevăr, o clădire impunătoare, boltită şi înaltă de aproape şase sute de picioare. Cuptorul cel mare e mai mic cu vreo zece paşi decît cupola catedralei Sf. Pavel[2], căci, după ce m-am întors în ţară, am măsurat-o înadins. Dar dacă m-aş apuca să descriu grătarul din bucătărie, oalele uriaşe, ciosvîrtele de carne ce se învîrteau în frigări şi o mulţime de alte lucruri, nu ştiu, zău, dacă voi fi crezut; se va găsi oricînd un critic sever care să afirme că am exagerat puţin, aşa cum se presupune că fac adesea călătorii. Totuşi mă tem că, ferindu-mă să nu fiu şi eu judecat astfel, am căzut prea mult în cealaltă extremă, iar dacă s-ar întîmpla ca această lucrare să fie tradusă vreodată în limba celor din Brobdingnag (numele împărăţiei aceleia) şi înmînată lor, regele şi supuşii săi ar avea motiv să se plîngă că i-am

[1] Clopotniţa catedralei din Salisbury (oraş în comitatul Wiltshire) este cea mai impunătoare din Anglia, avînd o înălţime de 404 picioare, respectiv cam 123 m, ceea ce, după cum s-a observat de către comentatori, ar echivala în Brobdingnag nu cu 3000 ci cu 4849 picioare.

[2] 33 m în diametru, înălţimea de 95 m. *St. Paul's* sau *St. Paul's Cathedral*, cea mai mare biserică protestantă din Anglia, a fost construită între anii 1675—1710 după proiectele vestitului arhitect Sir Cristopher Wren (1632—1723).

nedreptățit zugrăvind lucrurile în chip mincinos și înfățișîndu-i cu mult prea mărunți.

Rareori se întîmplă ca Majestatea Sa să țină mai mult de șase sute de cai în grajdurile sale. Caii sînt înalți cam de cincizeci și patru, șaizeci de picioare. În ocaziile solemne, regele apare însoțit, pentru mai multă pompă, de o gardă de cinci sute de călăreți. Credeam, și pe drept cuvînt, că este cea mai splendidă priveliște ce se poate vedea, pînă cînd, într-o bună zi, am văzut o parte din armata sa pregătită de luptă, lucru despre care voi vorbi cu alt prilej.

CAPITOLUL V

Cîteva peripeții ale autorului. Execuția unui criminal. Autorul își arata priceperea în arta navigației.

Pot spune, pe bună dreptate, că aș fi dus un trai fericit în țara aceea, dacă micimea mea nu m-ar fi expus la mai multe întîmplări ridicole și supărătoare, dintre care îmi voi lua libertatea să povestesc cîteva. Glumdalclitch mă ducea adesea în grădinile palatului, în cutia mea cea mică, și uneori mă scotea afară și mă ținea în mînă sau mă lăsa jos ca să mă plimb. Mi-aduc aminte că odată, înainte de a fi izgonit de regină, piticul s-a luat după noi în grădină. Dădaca mea tocmai mă lăsase jos, și cum și eu și el ne aflam foarte aproape unul de celălalt lîngă niște meri pitici, am vrut să-i arăt că sînt un om de duh și am făcut o comparație prostească între el și înălțimea copacilor — comparație ce se potrivește întîmplător și în limba lor ca și într-a noastră. Pîrdalnicul de pitic așteptă prilejul potrivit, cînd tocmai mă aflam sub unul din acești pomi, și începu să-l scuture drept în capul meu. Vreo zece mere, mari cît niște butoaie de Bristol, căzură pe lîngă urechile mele. Unul mă lovi în spate, în timp ce stăteam aplecat, și mă pomenii trîntit cu fața la pămînt. De altfel nu s-a întîmplat nimic rău, iar piticul a fost iertat în urma stăruințelor mele, fiindcă de fapt eu îl stîrnisem.

Într-altă zi, Glumdalclitch mă lăsă singur pe un răzor cu iarbă moale, în timp ce ea se plimba mai încolo cu guvernanta ei. Între timp se porni o ploaie cu grindină atît de năprasnică, încît imediat am fost trîntit la pămînt; și cum stam așa, grindina mă lovea fără milă, de parcă aș fi fost bombardat cu mingi de tenis; totuși am

reușit să mă tîrăsc de-a bușilea și să mă adăpostesc, culcat pe burtă, sub niște frunze de cimbru; din cap pînă-n picioare am fost tot o vînătaie, așa că zece zile n-am mai putut ieși din casă. De altfel nu e de mirare, deoarece natura păstrînd aceleași proporții în toate manifestările ei, în țara aceea un bob de grindină este aproape de o mie opt sute de ori mai mare decît în Europa — lucru verificat de mine, ca unul ce am fost curios să le cîntăresc și să le măsor.

În aceeași grădină mi s-a întîmplat însă un accident mai grav. Într-o zi, mica mea dădacă, socotind că m-a așezat într-un loc ferit (ceea ce o rugam adeseori să facă spre a mă putea gîndi în voie) și cum, pe de altă parte, lăsase cutia acasă, la palat, ca să n-o tot poarte cu ea, s-a dus împreună cu guvernanta și alte cîteva doamne pe care le cunoștea într-alt colț al grădinii. Pe cînd se afla la o depărtare de unde nu m-ar fi putut auzi, un cîine mic și alb al unuia din grădinari, intrînd din întîmplare în grădină, începu să adulmece locul unde mă aflam eu. Conducîndu-se după miros, cîinele veni drept spre mine și, luîndu-mă în gură, alergă la stăpînul său dînd vesel din coadă, și mă așeză binișor pe pămînt. Din fericire fusese atît de bine dresat, că m-a dus în dinți fără să-mi pricinuiască nici cel mai mic rău și fără să-mi strice măcar hainele. Dar bietul grădinar, care mă cunoștea bine și-mi arăta multă bunăvoință, se înspăimîntă grozav. Mă luă ușurel cu amîndouă mîinile și mă întrebă cum mă simt; eu eram însă atît de buimăcit, că mi se tăiase răsuflarea și-mi pierise graiul. Peste cîteva clipe mi-am venit în fire și el m-a dus, bun-zdravăn, la Glumdalclitch, care, între timp, se întorsese la locul unde mă lăsase; biata fată, văzînd că nu sînt nicăieri și nici nu răspund la chemările ei, a fost cuprinsă de o durere fără margini. Ea îl dojeni aspru pe grădinar din pricina cînelui. Am tăinuit cu toții cele întîmplate și la curte nu s-a aflat nimic, căci fata se temea de mînia reginei; ce-i drept, mărturisesc că și eu m-am gîndit că pentru reputația mea n-ar fi de loc nimerit să se afle pățania.

Întîmplarea asta a hotărît-o pe Glumdalclitch să nu mă mai slăbească o clipă din ochi. De mult mă temeam eu de o astfel de hotărîre și de aceea îi tăinuisem cu grijă unele mici peripeții prin care trecusem de fiecare dată cînd mă lăsase singur. Într-o zi, un uliu ce se tot rotea pe deasupra grădinii se năpusti asupră-mi și, dacă n-aș fi scos repede pumnalul și nu m-aș fi adăpostit în fugă sub un gard, m-ar fi înhățat cu siguranță în ghearele lui. Altădată, pe cînd mă urcam spre vîrful unui mușuroi de cîrtiță, am intrat pînă-n gît în gaura prin care animalul aruncase afară pămîntul; a trebuit să născocesc o minciună gogonată pentru a lămuri cum mi-am murdărit hainele. Tot astfel mi-am rupt într-o zi fluierul

piciorului drept, poticnindu-mă în cochilia unui melc, în vreme ce mă plimbam singur și mă gîndeam la sărmana Anglie.

N-aș putea spune dacă am fost încîntat sau necăjit cînd în timpul acelor plimbări singuratice mi-am dat seama că păsărelele nu păreau de loc speriate la vederea mea, ci țopăiau doar la un pas de mine, căutînd viermișori sau alte vietăți, fără să le pese, de parcă n-ar fi fost țipenie de om în preajmă-le. Îmi amintesc că un sturz a îndrăznit chiar să-mi smulgă din mînă bucata de prăjitură pe care Glumdalclitch tocmai mi-o dăduse la micul dejun. Cînd încercam să prind vreo păsărică, ele se apărau cu îndîrjire, căutînd să-mi ciugulească degetele, pe care le feream din calea lor, apoi țopăiau nepăsătoare și-și vedeau mai departe de melci sau de viermișori. Într-o zi însă am pus mîna pe o bîtă și, țintind un cînepar, am zvîrlit-o cu atîta putere, încît l-am doborît; înșfăcînd prada de gît cu amîndouă mîinile, am alergat triumfător la Glumdalclitch. Totuși pasărea fiind doar amețită, își veni curînd în fire și începu să mă lovească atît de nemilos cu aripile în cap și-n coaste, măcar că o țineam departe de mine să nu mă zgîrie cu ghearele, încît puțin a lipsit să nu-i dau drumul. Din fericire, un servitor m-a scos din impas, sucind gîtul păsării; a doua zi, din porunca reginei, cînepa-rul mi-a fost servit la masă. După cîte-mi amintesc, era ceva mai mare decît o lebădă de-a noastră.

Doamnele de onoare o invitau pe Glumdalclitch în apartamentele lor și o rugau să mă aducă și pe mine, căci grozav le plăcea să mă vadă și să mă mîngîie. Ele mă dezbrăcau adesea în pielea goală și mă vîrau în sîn, ceea ce mă scîrbea la culme, căci, trebuie s-o spun, pielea lor mirosea foarte urît — lucru pe care, firește, nu-l amintesc aici pentru a ponegri aceste minunate făpturi față de care am cel mai mare respect. Bănuiesc însă că simțurile mele erau mai ascuțite tocmai datorită micimii mele și că prea cinstitele doamne nu erau cu nimic mai prejos în ochii iubiților lor sau ai celor din jur, decît ne sînt nouă în Anglia ființele de-o seamă cu noi. Și-apoi, la urma urmei găsesc că mirosul lor natural era mult mai ușor de îndurat decît atunci cînd foloseau parfumuri, din pricina cărora eu leșinam imediat. Nu pot să uit că odată, în Lilliput, într-o zi călduroasă cînd umblasem mult, un prieten intim de al meu și-a îngăduit să se plîngă de mirosul puternic ce stăruia în preajma mea, deși sînt tot atît de puțin vinovat pentru acest lucru ca cei mai mulți de sexul meu; cred însă că mirosul lui era la fel de fin în raport cu al meu, cum era al meu în raport cu al celor din Brobdingnag. Cu acest prilej, trebuie să fac dreptate stăpînei mele, regina, și dădacei mele Glumdalclitch, ale căror trupuri miroseau tot atît de plăcut ca al oricărei doamne din Anglia.

Ceea ce mă stingherea cel mai mult în societatea acestor doamne de onoare (cînd mă aflam la ele în vizită, dus de Glumdalclitch) era să le văd purtîndu-se cu mine fără nici o sfială, de parcă aș fi fost o ființă lipsită de dorințe; ele se despuiau în fața mea, apoi își puneau cămașa, în timp ce eu stăteam pe măsuță, chiar în fața trupurilor lor goale — priveliște ce nu mă ispitea cîtuși de puțin și nu-mi deștepta alte simțăminte decît de groază și de scîrbă; cînd le priveam de aproape, pielea lor mi se părea foarte aspră, zbîrcită și pătată. Ici colo aveau cîte o aluniță, mare cît un fund de tăiat pîine, și cu peri mai groși decît sfoara de împachetat — ca să nu mai pomenesc de altele. Unde mai pui că nici nu se sinchiseau de mine și se ușurau de cantitatea de lichid băută (cam vreo două butoaie de ale noastre) într-o oală în care puteau să încapă mai mult de trei poloboace. Cea mai frumoasă dintre aceste doamne de onoare, o fată zglobie de vreo șaisprezece ani, mă așeza uneori călare pe unul din sfîrcurile sînului ei și făcea fel de fel de năzbîtii, asupra cărora cititorul mă va ierta că nu stărui prea mult. Într-atît mă dezgustau astfel de lucruri, încît am rugat-o pe Glumdalclitch să născocească o scuză oarecare, ca să nu o mai văd pe fata aceea.

Într-o zi, un tînăr, nepotul guvernantei dădacei mele, veni și le pofti pe amîndouă să asiste la o execuție[1]. Era vorba de un om care omorîse pe un prieten de-al tînărului. Pînă la urmă, Glumdalclitch se lăsă înduplecată împotriva voinței sale, căci era foarte miloasă din fire; cît despre mine, cu toate că mi-era groază de asemenea priveliști, curiozitatea mă îndemna să mă duc, fiindcă, după părerea mea, spectacolul avea să fie cu totul neobișnuit. Răufăcătorul fu așezat într-un scaun, pe un eșafod, anume ridicat în acest scop, și călăul îi reteză capul dintr-o singură lovitură, cu o sabie lungă de vreo patruzeci de picioare. Șuvoaie de sînge țîșniră din venele și arterele lui și se înălțară atît de sus, încît întreceau cu multe apele marii fîntîni arteziene de la Versailles[2] cînd capul se rostogoli pe podeaua eșafodului, făcu un salt, încît mă cutremurai, cu toate că mă aflam la cel puțin o jumătate de milă engleză depărtare.

Regina, căreia îi povesteam adesea călătoriile mele pe mare și care nu pierdea niciodată prilejul să mă înveselească ori de cîte ori mă vedea abătut, mă întrebă într-una din zile dacă mă pricep să manevrez o pînză sau o vîslă și dacă vîslitul nu mi-ar face bine. I-am răspuns că mă pricep de minune și la una și la alta, căci, deși

[1] La execuțiile publice din Anglia (desființate în 1868) asistau și copiii.

[2] Versailles, oraș de lîngă Paris și fostă reședință a regilor Franței, e vestit pentru palatele și fîntînile sale arteziene. Jetul de apă al celei mai înalte fîntîni se ridică pînă la 23 m.

pe corabie eram de fapt doctor, adesea, la nevoie, am fost silit să fac pe marinarul. Totuşi mă întrebam cum ar fi fost cu putinţă să mă îndeletnicesc cu aşa ceva în ţara lor, unde cea mai mică luntre era cît cel mai mare vas de război de-al nostru, iar barca pe care eu aş fi putut s-o conduc nu ar fi rezistat pe nici unul din rîurile lor. Majestatea Sa îmi spuse că, dacă îi voi face planul unui vas, tîmplarul ei îl va construi, iar dînsa îmi va găsi un loc unde să navighez. Tîmplarul era un om priceput şi, sub îndrumările mele, construi în zece zile un mic vas cu tot greementul necesar, în care puteau să încapă cu uşurinţă opt europeni. Cînd fu terminat, regina se arătă atît de încîntată, încît dădu fuga cu el în poală la rege; acesta porunci ca vasul (eu eram pe bord) să fie pus într-un bazin cu apă spre a fi încercat. Din lipsă de spaţiu însă nu am putut mînui vîslele. Regina însă întocmise încă dinainte un alt plan. Ea porunci tîmplarului să facă un jgheab de lemn, lung de trei sute de picioare, lat de cincizeci şi adînc de opt; jgheabul fu bine smolit, ca să nu curgă, şi apoi aşezat pe duşumea, de-a lungul peretelui, într-o încăpere mărginaşă a palatului. Aproape de fund, jgheabul avea un cep prin care să se scurgă apa atunci cînd începea să se învecheaască; doi servitori puteau să-l umple cu uşurinţă într-o jumătate de oră. Aici obişnuiam să vîslesc adesea pentru plăcerea mea şi a reginei, precum şi a doamnelor sale, pe care, pare-se, le încînta nespus de mult îndemînarea şi sprinteneala mea. Uneori ridicam pînzele şi atunci nu aveam altceva de făcut decît să cîrmesc, în timp ce doamnele îmi făceau vînt cu evantaiele; cînd oboseau, cîţiva paji le luau locul şi suflau în vele, iar eu îmi arătam arta, manevrînd cînd la tribord, cînd la babord, după cum doream. Cînd plimbarea se sfîrşea, Glumdalclitch ducea întotdeauna vasul în camera ei şi-l agăţa într-un cui să se usuce.

Odată, în timpul acestor exerciţii, mi s-a întîmplat un accident care putea să mă coste viaţa. Unul din paji pusese vasul în jgheab, iar guvernanta, care o însoţea pe Glumdalclitch, mă ridicase cu multă grijă, ca să mă aşeze la bord. Nu ştiu cum s-a făcut că i-am lunecat printre degete şi aş fi căzut cu siguranţă de la o înălţime de patruzeci de picioare pe duşumea, dacă, printr-un noroc cu totul neaşteptat, nu aş fi rămas agăţat într-un ac prins de şorţul bunei doamne. Gămălia acului se opri între cămaşă şi cingătoarea pantalonilor mei, şi am stat aşa spînzurat în aer pînă cînd Glumdalclitch veni să mă scape.

Altădată, unul din servitori care avea sarcina să umple jgheabul din trei în trei zile cu apă proaspătă lăsă din nebăgare de seamă să-i scape din găleată o broască uriaşă. Broasca stătu pitită pînă cînd am fost aşezat pe vas; atunci, zărind un locşor unde se putea

odihni, se cățără pe bord și-l aplecă atît de mult pe-o coastă, încît am fost nevoit să trec în partea cealaltă și să-l cumpănesc cu toată greutatea trupului, ca să nu se răstoarne. Îndată ce se văzu pe vas, dihania făcu un salt pînă-n mijlocul lui, apoi sări peste capul meu, și tot așa de colo-colo, mînjindu-mi fața și hainele cu murdăria ei scîrboasă. Era atît de mare, încît părea cel mai hidos animal ce se poate închipui. Totuși am rugat-o pe Glumdalclitch să mă lase să mă descurc singur. I-am dat cîteva lovituri zdravene cu una din vîsle și pînă la urmă am silit-o să sară în apă.

Dar cea mai mare primejdie prin care am trecut vreodată în țara aceea mi-a prilejuit-o maimuța unuia din băieții de la bucătărie. Glumdalclitch mă închisese în camera ei, ducîndu-se după treburi sau într-o vizită. Afară era foarte cald; fereastra camerei fusese lăsată deschisă, de asemenea ferestrele și ușa cutiei mele celei mari în care locuiam de obicei, fiind spațioasă și confortabilă. Pe cînd ședeam la masă, cufundat în gînduri, mi s-a părut că cineva sare înăuntru pe fereastră și zburdă încoace și încolo. Deși cuprins de spaimă, am îndrăznit totuși să privesc afară, dar fără să mă clintesc de la locul meu; și mi-a fost dat să văd jivina aceea neastîmpărată zbenguindu-se și țopăind de colo-colo; în cele din urmă, lighioana se apropie și de cutia mea; părea s-o cerceteze cu multă luare-aminte, itindu-se cînd la ușă, cînd pe la ferestre. Am fugit spre cel mai îndepărtat ungher al camerei sau al cutiei. Tot iscodind cu privirea, maimuța mă băgase atît de rău în sperieți, încît nu mi-a dat prin minte să mă ascund sub pat — lucru pe care, de altfel, aș fi putut să-l fac cu ușurință. După ce se uită cîtva timp prin odaie, rînjind și bolborosind, maimuța dădu cu ochii de mine, vîrî laba pe ușă, căutînd să mă ajungă, așa cum face pisica atunci cînd se joacă cu un șoarece, și cu toate că fugeam dintr-un colț într-altul, pînă la urmă tot izbuti să mă înhațe de pulpana hainei (mătasea din țara aceea era foarte groasă și rezistentă) și să mă tragă afară. Mă ridică în laba dreaptă și mă ținu așa cum ține o doică un copil cînd vrea să-l alăpteze, sau cum văzusem eu în Europa o maimuță făcînd același lucru cu o pisică. Am încercat să mă zbat, dar lighioana mă strînse așa de tare, încît am socotit mai înțelept să mă supun. Am toate motivele să cred că mă luase drept un pui de maimuță, deoarece, plină de gingășie, îmi tot mîngîia fața, cu cealaltă labă. În timp ce se distra astfel, maimuța fu întreruptă de un zgomot ce se auzea la ușa camerei, ca și cum cineva ar fi încercat s-o deschidă; cît ai cipi, dihania se făcu nevăzută pe unde venise, apoi, ținîndu-mă strîns cu o labă, se cățără pe burlane și pe streșini cu ajutorul celorlalte trei, pînă ajunse pe acoperișul clădirii vecine. În clipa cînd se pregătea s-o șteargă, am auzit-o

pe Glumdalclitch scoțînd un țipăt. Biata fată era înnebunită; întreaga aripă a palatului fu cuprinsă de panică, servitorii alergară după scări sute de oameni de la curte au putut vedea cum maimuța, cocoțată sus pe acoperiș, mă ținea în brațe ca pe un copil și mă îndopa de zor cu mîncare scoasă din fălcile ei și ori de cîte ori nu voiam să mănînc, mă mîngîia drăgăstos. Mulți din cei ce căscau gura au pufnit în rîs, și eu unul nu le găsesc nici o vină căci, fără îndoială, priveliștea era destul de caraghioasă, numai că mie nu mi se părea de loc astfel. Cîțiva aruncară cu pietre, doar-doar maimuța va coborî, dar lucrul acesta li se interzise cu strictețe, fiindcă s-ar fi putut prea bine să m-aleg cu țeasta zdrobită.

Mai mulți oameni rezemară scările de ziduri și începură să urce. Maimuța băgă de seamă, și, văzîndu-se împresurată și neputînd să alerge îndeajuns de repede în trei labe, mă lepădă pe o țiglă la o acoperișului și o luă la sănătoasa. Am stat așa cîtva timp, la o înălțime de cinci sute de yarzi, așteptînd din clipă în clipă să mă sufle vîntul sau să-mi vină amețeală și să mă rostogolesc din vîrful acoperișului pînă la streașină, dar un băiat de treabă, unul din servitorii dădacei mele, se urcă pînă la mine, mă băgă în buzunarul pantalonilor și mă dădu jos cu bine.

Aproape că mă înecasem din pricina porcăriilor pe care mi le vîrîse în gură maimuța; dar drăguța mea dădacă mi le scoase din gît cu un ac mic, după care am început să vomit, ceea ce m-a ușurat foarte mult. Eram totuși atît de slăbit și plin de vînătăi din pricina strînsorii hidosului animal, încît am fost nevoit să stau în pat două săptămîni. Regele, regina și întreaga curte trimiteau în fiecare zi să se intereseze de starea sănătății mele, iar regina mă vizită de mai multe ori în timpul bolii. Maimuța fu ucisă și se dădu ordin ca nici un animal de acest fel să nu mai fie ținut prin preajma palatului.

După ce m-am însănătoșit, m-am dus la rege să-i mulțumesc pentru bunătatea sa, iar suveranul a binevoit să facă fel de fel de glume pe socoteala pățaniei mele. M-a întrebat la ce anume mă gîndeam în timp ce mă aflam în labele maimuței, cum îmi plăcuse mîncarea și felul în care mă hrănise dihania și dacă nu cumva aerul proaspăt de pe acoperiș mi-a deschis pofta de mîncare. De asemenea voia să știe ce aș fi făcut într-o astfel de împrejurare în propria mea țară. I-am răspuns Majestății Sale că în Europa nu se găsesc maimuțe, afară doar de cele aduse de prin alte meleaguri, ca raritați, dar că ele sînt așa de mici, încît m-aș încumeta să mă bat cu zece odată dacă ar îndrăzni să mă atace. Cît despre monstruosul animal cu care avusesem de furcă (adevărul e că era mare cît un elefant), dacă groaza mi-ar fi îngăduit să mă gîndesc la pumnal (în timp ce vorbeam, priveam fioros și-mi zăngăneam pumnalul) în clipa cînd

și-a vîrît laba în camera mea, l-aș fi rănit poate atît de tare, încît l-aș fi făcut să și-o retragă mai repede decît o vîrîse. Toate acestea le-am spus cu glas hotărît ca un om care se teme să nu i se pună la îndoială curajul. Totuși, vorbele mele nu făcură altceva decît să stîrnească un hohot de rîs pe care, cu tot respectul cuvenit Majestății Sale, toți cei de față nu și l-au putut stăpîni. Aceasta m-a făcut să mă gîndesc cît de zadarnică este strădania omului care se căznește să se ridice în ochii celor ce nu sînt nici pe departe egalii săi. Și totuși, după ce m-am înapoiat în Anglia, nu rareori mi-a fost dat să văd lucruri asemănătoare, cînd cîte un biet caraghios, vrednic de dispreț, fără cel mai mic drept pe care-l poate oferi nașterea — un fizic plăcut, spirit sau bun simț, — cutează să-și dea aere și să se măsoare cu cele mai de seamă personalități ale regatului.

Nu trecea zi ca eu să nu dau curții prilej să facă haz pe socoteala mea, iar pe Glumdalclitch, cu toate că mă iubea nespus de mult, o tăia capul s-o vestească pe regină ori de cîte ori făceam cîte o boroboață care, după părerea ei, ar fi putut s-o înveselească pe Majestatea Sa. Într-o zi, cum nu se simțea prea bine, fata plecă împreună cu guvernanta să facă o plimbare afară din oraș, cam la vreo treizeci de mile, cale de un ceas cu trăsura. Coborîră pe un cîmp lîngă o potecă, iar Glumdalclitch puse jos cutia mea de călătorie ca să pot ieși să mă plimb. Pe potecă era o baligă de vacă, iar eu mi-am pus în gînd să-mi încerc puterile peste ea. Mi-am luat avînt, dar din nefericire saltul a fost prea scurt și m-am pomenit drept în mijlocul balegii, înfundat pînă la genunchi. Cu chiu cu vai am izbutit să ies din murdărie, iar unul din servitori mă șterse cît putu mai bine cu batista, căci eram mînjit tot. Glumdalclitch mă închise în cutie și nu-mi mai dădu drumul pînă acasă. Regina fu informată curînd despre cele petrecute, iar servitorii avură grijă să povestească pățărania, așa că timp de cîteva zile la curte s-a făcut un haz nespus pe socoteala mea.

CAPITOLUL VI

Mai multe născociri de-ale autorului pentru a face plăcere regelui și reginei. Își arată priceperea în muzică. Regele se interesează de starea lucrurilor în Anglia și autorul i-o descrie. Observațiile regelui cu acest prilej.

Cum și eu mă număram printre curteni, o dată sau de două ori pe săptămînă eram de față cînd regele se deștepta din somn. De asemenea l-am văzut adesea sub mîna bărbierului său, ceea ce la

început mi s-a părut un spectacol înfiorător, căci briciul era aproape de două ori mai lung decît o coasă obișnuită. Majestatea Sa, potrivit obiceiului țării, se bărbierea numai de două ori pe săptămînă. L-am rugat odată pe bărbier să-mi dea niște clăbuc din care am cules vreo patruzeci-cincizeci de fire de păr aspru. Am luat după aceea o bucată de lemn subțire și am tăiat-o după modelul unui pieptene, găurindu-l la distanțe egale cu acul cel mai mic pe care l-am putut găsi la Glumdalclitch. Am vîrît apoi firele de păr în găurele răzuindu-le cu cuțitul și ascuțindu-le la vîrf, pînă cînd am izbutit să-mi fac un piepten cît se poate de arătos. De altminteri era și timpul, deoarece dinții pieptenului meu se cam rupseseră și nu prea mă mai puteam folosi de el; pe de altă parte, nu cunoșteam în țara aceea nici un meșter atît de iscusit care să-mi poată face altul.

Aceasta îmi amintește de o îndeletnicire cu care mi-am petrecut multe din ceasurile mele de răgaz. O rugasem pe camerista reginei să-mi păstreze smocurile de păr ce rămîneau după ce Majestatea Sa se pieptăna, și cu timpul strînsesem o cantitate destul de mare; într-o zi, sfătuindu-mă cu prietenul meu, tîmplarul, care avea poruncă să-mi îndeplinească micile mele dorinți, i-am arătat cum să facă două schelete de scaun, nu mai mari decît cele pe care le aveam în odaia mea, și cum să găurească cu o șulă subțire marginea spetezelor și a fundului; prin găurile acestea am trecut firele cele mai groase din părul reginei, exact în felul în care se împletesc scaunele de trestie în Anglia. Cînd au fost gata, le-am dăruit Majestății Sale regina, care le păstra în iatacul ei, arătîndu-le tuturor ca pe niște lucruri rare — și, într-adevăr, se minunau toți cei care le vedeau. Regina ar fi dorit să mă vadă șezînd pe unul din aceste scaune, dar eu m-am împotrivit să-i dau ascultare, spunîndu-i că prefer să mor de o mie de ori decît să-mi așez o parte atît de necuviincioasă a trupului meu pe firele acelea prețioase de păr, care au împodobit odată capul Majestății Sale. Avînd din totdeauna o aplicație deosebită spre meșteșugărie, am mai făcut din fire de păr și o pungulință, lungă de vreo cinci picioare, cu numele Majestății Sale scris cu litere de aur; pe aceasta, cu încuviințarea reginei, am dăruit-o Glumdalclitchei. La drept vorbind, era mai curînd un lucru plăcut la vedere decît folositor, nefiind îndeajuns de rezistent ca să poată ține monede mai mari, și de aceea Glumdalclitch nu păstra într-însa decît cîteva jucărioare care plac fetițelor.

Regele fiind un mare iubitor de muzică[1], la palat aveau loc adesea concerte pe care uneori le ascultam și eu din cutia mea, așezată

[1] Aluzie la pasiunea lui George I pentru muzică și la faptul că l-a protejat pe compozitorul german Haendel (care, practic, a trăit în Anglia între 1711 și 1759, cînd a murit).

pe o masă; dar zgomotul orchestrei era atît de mare, încît de abia puteam deslușì melodiile. Sînt încredințat că toate tobele și trompetele unei armate regale, de-ar fi să bată și să-ți sune în urechi, n-ar putea întrece zgomotul acela. De aceea rugam întotdeauna să mi se mute cutia cît mai departe de orchestră, iar după ce închideam ușile și ferestrele și trăgeam perdelele, n-aș putea spune că muzica lor era cu totul neplăcută.

În tinerețea mea învățasem să cînt puțin la spinetă[1]. Glumdalclitch avea una în camera ei și un profesor venea de două ori pe săptămînă să-i dea lecții. Îi spun spinetă, fiindcă semăna întrucîtva cu acest instrument și se cînta cam în același fel.

Într-o zi m-am gîndit să-l distrez pe rege și pe regină, cîntînd un cîntec englezesc la acest instrument. Dar lucrul se dovedi nespus de greu, deoarece spineta avea cam șaizeci de picioare lungime și fiecare clapă era lată de aproape un picior, astfel încît chiar atunci cînd întindeam brațele nu puteam cuprinde mai mult de cinci clape; iar ca să le apăs, era nevoie de o lovitură zdravănă cu pumnul — muncă anevoioasă și zadarnică. M-am gîndit atunci la următoarea soluție: am luat două bețe rotunde cam de mărimea unor ciomege obișnuite, mai groase la unul din capete, și am înfășurat capetele în bucăți de piele de șoarece, pentru ca, lovind cu ele, să nu stric nici clapele și să nu alterez nici sunetul. În fața spinetei, cam la patru picioare dedesubtul claviaturii, s-a pus o bancă, iar eu am fost urcat pe ea. Alergînd încoace și încolo cît puteam de repede, loveam clapele cu cele două bețe; în felul acesta am reușit să execut un jig[2], spre marea mulțumire a Maiestăților Lor. A fost cea mai obositoare muncă pe care am făcut-o vreodată; cum totuși nu puteam cuprinde mai mult de șaisprezece clape, n-am reușit să armonizez basul cu soprano, cum fac alți artiști, ceea ce a constituit un mare neajuns al concertului meu.

Regele, care, după cum am mai spus, era un monarh foarte înțelept, poruncea adesea să fiu adus în cutia mea și așezat pe masă în odaia lui de lucru. Îmi cerea apoi să-mi iau un scaun și să mă așez la vreo trei yarzi pe birou, așa încît să fiu cam în dreptul feței sale. În felul acesta am stat de vorbă în mai multe rînduri. Într-o zi am cutezat să-i spun Maiestății Sale că disprețul pe care-l nutrește față de Europa și față de restul lumii nu se potrivește cu minunatele sale însușiri spirituale: că inteligența nu este proporțională cu mărimea trupului; că, dimpotrivă, în țara noastră, noi am observat că persoanele cele mai înalte sînt de obicei și cele mai puțin înzestrate cu inteligență; că, printre celelalte făpturi, albinele și furnicile

[1] Instrument muzical asemănător clavecinului.
[2] Dans scoțian foarte viu.

sînt vestite pentru hărnicia și iscusința lor, întrecînd cu mult chiar animale mai mari: și că, așa mic și neînsemnat cum mă socotește el, nădăjduiam să trăiesc pentru a-i aduce Majestății Sale un serviciu neprețuit. Regele mă ascultă cu luare-aminte și din clipa aceea începu să aibă o părere mult mai bună despre mine decît avusese înainte. El mă rugă să-i descriu cît mai exact cu putință felul în care e guvernată Anglia; căci, deși monarhii țin îndeobște atît de mult la obiceiurile țării lor (aceasta e părerea ce și-o făcuse el despre ceilalți monarhi în urma celor spuse de mine), totuși era bucuros să audă lucruri care ar merita să fie imitate.

Închipuiește-ți dar, binevoitorul meu cititor, cît de mult aș fi vrut să am graiul unui Demostene[1] sau Cicerone[2], pentru a fi în stare să preamăresc scumpa mea patrie, într-un stil vrednic de meritele și fericirea ei.

Mi-am început cuvîntarea prin a arăta Maiestății Sale că împărăția noastră este alcătuită (în afară de coloniile noastre din America) din două insule care formează trei regate puternice[3] conduse de un singur suveran. Am stăruit mult asupra fertilității solului nostru, asupra temperaturii și climei noastre. Am vorbit apoi pe larg despre alcătuirea parlamentului englez, reprezentat în parte de un corp ilustru numit Camera Lorzilor — persoane de viță nobilă, urmași ai celor mai vechi și mai ilustre familii. I-am zugrăvit apoi grija deosebită ce se acordă educării lor în privința artelor și armelor, pentru a putea deveni sfetnici înțelepți ai regelui și ai țării, pentru a-și spune cuvîntul la întocmirea legilor, pentru a fi membri ai celei mai înalte curți judecătorești, unde nu mai poate fi apel, și pentru a fi gata să-și apere oricînd regele și țara prin vitejia, purtarea și credința lor. I-am mai spus Maiestății Sale că ei sînt podoaba și pavăza țării, urmași destoinici ai celor mai renumiți strămoși, a căror faimă a fost și răsplata vredniciei lor, vrednicie de la care urmașii nu s-au abătut niciodată. Că acestora li s-au alăturat mai mulți oameni sfinți, făcînd și ei parte din adunare și avînd titlul de episcopi; că sarcina lor este de a se îngriji de religie și de cei care o propovăduiesc poporului. Că monarhul și sfetnicii săi cei mai înțelepți, după îndelungate cercetări de-a lungul și de-a latul țării, aleg din sînul preoțimii pe cei care s-au învrednicit de o viață mai neprihănită și de o învățătură mai adîncă, pe cei care sînt cu adevărat părinții duhovnicești ai clerului și ai norodului.

[1] Orator și om politic din Grecia antică (384—322 î.e.n.).

[2] Marcus Tullius Cicero, celebru orator, avocat, scriitor și om politic din Roma antică (106—44 î.e.n.).

[3] Anglia, Scoția și Irlanda. Regatul Marii Britanii s-a format la 1 mai 1707 ca urmare a unirii Angliei și Scoției. Irlanda a rămas regat independent pînă în anul 1801.

I-am arătat apoi rgelui că cealaltă parte a parlamentului formată dintr-o adunare numită Camera Comunelor — cu toții gentilomi de seamă, aleși în mod liber chiar de popor[1] pentru virtuțile lor deosebite și dragoste de țară, ca să reprezinte înțelepciunea întregii națiuni. Și că aceste două corpuri alcătuiesc cea mai augustă adunare din Europa, căreia, împreună cu regele, îi este încredințată întreaga legiuire a țării.

Am trecut apoi la curțile judecătorești, unde prezidează judecătorii, venerabilii înțelepți și tălmăcitori ai legii, care hotărăsc asupra drepturilor și proprietăților aflate în litigiu și care pedepsesc viciul și apără nevinovăția. Am amintit despre gospodărirea înțeleaptă a vistieriei noastre, despre vitejia și faptele glorioase ale armatelor noastre pe mare și pe uscat. Am socotit numărul locuitorilor țării noastre, gîndindu-mă cam cîte milioane ar putea cuprinde fiecare sectă religioasă sau partid politic. Nu am trecut cu vederea nici chiar sporturile și petrecerile noastre sau orice alt amănunt care, după părerea mea, putea fi spre lauda țării mele. Apoi am încheiat cu o scurtă privire istorică asupra situației și evenimentelor din Anglia în ultima sută de ani.

Pentru aceasta mi-au trebuit nu mai puțin de cinci întrevederi, fiecare durînd mai multe ore în șir, în care timp regele m-a ascultat cu deosebită luare-aminte, luîndu-și adesea note și însemnîndu-și întrebările pe care avea de gînd să mi le pună.

După ce am terminat aceste lungi expuneri, Maiestatea Sa, în cursul celei de a șasea întrevederi, consultîndu-și însemnările, a formulat o serie de nedumeriri, întrebări și obiecții în legătură cu fiecare punct. El m-a întrebat ce metode se folosesc pentru a cultiva mințile și trupurile tinerilor nobili și cu ce anume se îndeletnicesc ei în prima parte a vieții lor, cînd pot fi lesne instruiți? Ce măsuri se iau pentru completarea Adunării, atunci cînd se stinge vreo familie nobilă? Ce anume calități trebuie să întrunească cei care urmează să fie făcuți lorzi? S-a întîmplat vreodată ca astfel de ridicări în rang să fie determinate de vreo favoare a monarhului, de o sumă de bani dăruită unei doamne de la curte sau de dorința de a consolida un partid potrivnic intereselor obștești? În ce măsură cunosc lorzii legile țării și cum ajung ei să-și însușească cunoștințele care le îngăduie să hotărască, în ultima instanță, asupra drepturilor semenilor lor? Dacă sînt într-atîta feriți de lăcomie, părtinire sau lipsuri, încît mita sau alte mijloace odioase să nu-și

[1] Aluzie satirică la mituirile practicate pe o scară atît de întinsă în cadrul campaniilor electorale încît Camera comunelor a adoptat o lege care garanta libertatea alegerilor. Sub presiunea cabinetului *whig*, legea a fost respinsă de Camera lorzilor.

afle niciodată loc printre ei? Dacă sfintele fețe de care am amintit sînt întotdeauna promovate în rangul acela înalt datorită cunoașterii temeinice a chestiunilor religioase, precum și datorită vieții lor neprihănite; dacă, fiind încă simpli preoți, nu au fost robii vremurilor sau dacă nu au îndeplinit rolul de capelani vînduți, slujind pe vreun nobil ale cărui păreri continuă să le urmeze slugarnic după ce au fost primiți în acea adunare?

A dorit apoi să afle în ce fel sînt aleși cei pe care eu îi numeam membri ai Camerei Comunelor; dacă nu cumva un străin gros la pungă i-ar putea influența pe alegătorii de rînd să-l aleagă pe el și nu pe seniorul lor sau pe cel mai de vază gentilom din ținut? Cum se face că oamenii doresc cu atîta rîvnă un loc în această adunare, funcție legată — după cum a trebuit să mărturisesc — de multă bătaie de cap și cheltuială, adesea spre ruina familiilor lor, fără leafă sau pensie[1]; dorința aceasta izvora dintr-o virtute atît de exagerată și era o dovadă atît de neobișnuită de spirit de sacrificiu pentru binele obștesc, încît Maiestatea Sa părea să se îndoiască de sinceritatea ei.[2] Și iarăși dorea să știe dacă nu cumva astfel de domni zeloși se gîndeau că-și pot recupera cheltuielile și eforturile la care erau supuși, sacrificînd binele public planurilor unui monarh slab și vicios, mînă în mînă cu un cabinet de miniștri corupți. Regele și-a înmulțit întrebările și m-a cercetat amănunțit în legătură cu fiecare aspect al acestei probleme, formulînd nenumărate întrebări și obiecții, pe care nu socotesc că ar fi prudent sau cu cale să le repet aici.

În legătură cu cele ce i-am spus despre curțile noastre judecătorești, Maiestatea Sa a cerut lămuriri în mai multe privințe — lucru pe care l-am putut face mai lesne, deoarece odinioară puțin a lipsit să nu fiu ruinat de un proces, care a ținut vreme îndelungată la curtea lordului cancelar[3] și pentru care am fost silit să plătesc despăgubiri. M-a întrebat cît timp se pierde de obicei spre a se

---

[1] În perioada cînd a trăit Swift, deputații nu primeau nici un fel de îndemnizație. Pentru a putea fi aleși, ei trebuiau să dispună de o bună stare materială care să le asigure existența precum și cheltuielile legate de campaniile electorale. Membrii Camerei comunelor au căpătat drepturi de remunerație numai în urma legii din 1911.

[2] Camera lorzilor respinsese proiectul de lege privitor la votul secret, aprobat de Camera comunelor. în 1705.

[3] Pînă la fuzionarea „dreptului comun" *(common law)* cu „echitatea" *(equity)* în 1873, *the Court of Chancery*, „curtea lordului cancelar", s-a preocupat exclusiv de rezolvarea proceselor de drept comun, rămase în litigiu, lordul cancelar avînd latitudinea de a modifica hotărîrile judecătorești anterioare. Datorită abuzurilor, procedurii tărăgănate, cheltuielilor părților aflate în conflict și birocratismului, „Curtea lordului cancelar" și-a cîștigat o tristă reputație.

hotărî ce e drept sau ce e strîmb şi ce cheltuieli se fac? Dacă avocaţii şi oratorii au libertatea să pledeze pentru cauze despre care toată lumea ştie că sînt nedrepte, ruşinoase şi silnice? Dacă convingerile religioase sau politice ale împricinatului atîrnă greu în cumpăna dreptăţii? Dacă oratorii sînt oameni care cunosc legile universale după care se împarte dreptatea sau se limitează numai la cunoaşterea obiceiurilor provinciale, naţionale şi alte obiceiuri locale? Dacă oratorii sau judecătorii participă în vreun fel oarecare la întocmirea legilor pe care tot ei îşi iau libertatea de a le tălmăci sau răstălmăci după plac? Dacă se întîmplă din cînd în cînd ca ei să pledeze pentru şi împotriva aceleiaşi cauze, citînd cazuri precedente pentru a dovedi contrariul? Dacă ei alcătuiesc o breaslă de oameni avuţi sau săraci? Dacă primesc vreo răsplată bănească pentru că au pledat sau şi-au exprimat părerile? Şi, mai ales, dacă sînt vreodată admişi ca membri în camera inferioară[1]?

Trecu apoi la gospodărirea vistieriei noastre şi spuse că, după părerea sa, memoria m-a trădat, deoarece am evaluat impozitele la vreo cinci-şase milioane pe an, iar cînd am amintit de cheltuieli, constatase că ele se ridicau uneori la o cifră dublă. Însemnările pe care şi le luase asupra acestui punct erau foarte amănunţite, deoarece, după cum mi-a mărturisit, nădăjduia că cunoaşterea metodelor noastre i-ar fi de folos, deci nu putea să se înşele în calculele sale. Totuşi, dacă cele ce-i spusesem eu erau adevărate, nu înţelegea cum poate un regat să cheltuiască mai mult decît cîştigă, aşa cum face un om oarecare? M-a întrebat cine sînt creditorii noştri şi de unde luăm bani ca să-i plătim? A fost foarte mirat cînd m-a auzit vorbind despre războaie atît de costisitoare,[2] adăugînd că, probabil, sîntem un popor războinic sau că trăim în mijlocul unor vecini foarte răi, iar generalii noştri sînt de bună seamă mai bogaţi decît regii noştri.[3] M-a întrebat ce alte pricini ne făceau să ieşim în afara insulelor noastre, pe lîngă comerţ, tratate sau apărarea coastelor cu ajutorul flotei? Dar mai mult decît de orice, se minună cînd mă auzi vorbind despre o armată permanentă de mercenari[4] pe timp de pace, în sînul unui popor liber. Majestatea Sa spuse că, dacă sîntem guvernaţi cu consimţămîntul nostru, prin reprezentanţii noştri, nu-şi putea închipui de cine ne era frică sau

---

[1] Camera comunelor.

[2] De pildă, războiul pentru succesiunea la tronul Spaniei costase Anglia 50 de milioane lire sterline.

[3] Aluzie la ducele de Malborough care de pe urma războiului pentru succesiunea la tronul Spaniei realizase o avere uriaşă.

[4] *The Bill of Rights* (Proiectul de lege cu privire la drepturi, 1689) fusese acceptat de Parlament numai ca măsură excepţională în lupta împotiva încercărilor de restaurare a Stuarţilor.

împotriva cui urma să luptăm, și mă întrebă, dorind să-mi cunoască părerea, dacă nu cumva casa unui om oarecare poate fi mai bine apărată de el însuși împreună cu copiii și cu toți ai lui decît de o mînă de ticăloși, culeși la întîmplare de pe stradă, în schimbul unei simbrii neînsemnate, și care ticăloși ar fi de o sută de ori mai cîștigați dacă li s-ar tăia gîturile.

Regele rîse de „aritmetica mea ciudată", cum o numea el, potrivit căreia socoteam numărul locuitorilor țării, ținînd seama de numărul membrilor din diferite secte religioase și partide politice.

Mai băgă de seamă că printre distracțiile nobililor cu și fără titlu, eu amintisem jocurile de noroc. Dorea să știe la ce vîrstă începe de obicei această distracție și cînd încetează să se mai practice; cît timp le ia; dacă lucrurile merg pînă acolo, încît să-și ruineze averile; dacă nu cumva oamenii josnici și vicioși, datorită iscusinții lor în această artă, pot face avere, ajungînd uneori să-i țină pe nobilii noștri în stare de dependență și să-i deprindă cu tovărășii proaste, să-i îndepărteze de la orice progres spiritual și să-i silească, în urma pierderilor suferite, să învețe acest meșteșug rușinos și să-l practice pe spinarea altora.

Mirarea lui n-a mai cunoscut margini cînd a auzit istoria țării noastre din ultimul secol, susținînd că nu este altceva decît un șir de conspirații, războaie, asasinate, masacre, exiluri, adică cele mai dăunătoare urmări pe care le poate avea zgîrcenia, dezbinarea, fățărnicia, prefăcătoria, cruzimea, furia, nebunia, ura, invidia, desfrîul, răutatea și ambiția.

Într-o altă întrevedere, Majestatea Sa se osteni să recapituleze tot ceea ce îi spusesem eu; compară întrebările puse cu răspunsurile primite, apoi, luîndu-mă în mînă și mîngîindu-mă cu blîndețe, rosti următoarele cuvinte pe care nu le voi uita niciodată, după cum nu voi uita niciodată felul în care le-a spus: „Micul meu prieten Grildrig, ai rostit o minunată cuvîntare de laudă la adresa patriei tale; ai arătat în chipul cel mai limpede că neștiința, trîndăvia și viciul pot fi uneori însușirile cele mai potrivite ale unui legiuitor; că legile sînt cel mai bine explicate, tălmăcite și aplicate de către aceia care au tot interesul și, totodată, priceperea, să le răstălmăcească, să le încîlcească și să le ocolească. Deslușesc la voi urmele unei instituții care, la originea ei, poate să fi fost bună, dar urmele acestea sînt pe jumătate șterse, iar restul e acoperit de murdărie și ros de putreziciune. Din toate cîte le-ai spus, nu reiese de loc că ar fi nevoie de vreo virtute pentru a obține un post de seamă la voi, și încă și mai puțin că oamenii ar fi înălțați în rang datorită virtuților lor, preoții pentru cucernicia sau învățătura lor, soldații pentru purtarea sau vitejia lor, judecătorii pentru integritate, sena-

torii pentru dragostea de țară, sfetnicii pentru înțelepciune. Cît despre tine — continuă regele — care ți-ai petrecut cea mai mare parte a vieții în călătorii, tare mi-ar place să cred că pînă acum ai scăpat de multe vicii ale compatrioților tăi. Dar judecînd după spusele tale și după răspunsurile pe care ți le-am smuls cu multă caznă, nu pot decît să trag concluzia că cei mai mulți dintre semenii tăi sînt cel mai primejdios soi de mici paraziți scîrboși, cărora natura le-a îngăduit vreodată să se tîrască pe fața pămîntului."

CAPITOLUL VII

Dragostea de patrie a autorului. El face regelui o propunere foarte avantajoasă, care e respinsă. Nepriceperea regelui în politică. Învățătura din țara aceea, foarte șubredă și mărginită. Legile, treburile militare și partidele din Brobdingnag.

Numai dragostea de adevăr m-a împiedicat să tăinuiesc cititorului această parte a povestirii mele. În zadar îmi arătam eu supărarea — regele mă lua în rîs; așa că a trebuit să rabd în tăcere și să aud cum scumpa și nobila mea țară e batjocorită. Și mie, ca oricăruia dintre cititorii mei, îmi pare rău că s-a ivit un astfel de prilej, dar monarhul acesta era atît de curios și atîta stăruia asupra tuturor amănuntelor, încît aș fi dat dovadă de nerecunoștință sau de proastă creștere refuzînd să-l lămuresc în măsura în care eram în stare s-o fac Să-mi fie totuși îngăduit să spun în apărarea mea că am ocolit cu îndemînare multe din întrebările lui, zugrăvind de fiecare dată lucrurile mai favorabil decît o îngăduia adevărul adevărat. Pentru că întotdeauna am dat dovadă de părtinire față de țara mea, lucru pe care, de altfel, Dionisius Halicarnassensis[1] îl recomandă, și pe bună dreptate, unui istoric: cît am putut am ascuns slăbiciunile și metehnele Angliei, în timp ce virtuțile și frumusețile ei le-am înfățișat în lumina cea mai prielnică. Și m-am străduit să fac așa în tot timpul numeroaselor convorbiri avute cu monarhul acela, cu toate că, din păcate, am dat greș.

Să fim însă îngăduitori față de un rege care trăiește cu totul izolat de restul lumii și, prin urmare, nu cunoaște obiceiurile și tradițiile ce se bucură de atîta trecere la alte popoare. Lipsa acestor cunoștințe va zămisli întotdeauna nenumărate prejudecăți și va determina un fel îngust de a privi lucrurile de care noi și țările

[1] *Dionysios din Helicarnas*, istoric roman de limbă greacă, exponent al păturilor aristocratice, autor al unei istorii a Romei (sec. I î.e.n.).

mai civilizate din Europa sîntem cu desăvîrşire scutiţi. Şi ar fi cît se poate de dureros dacă părerile despre ce e bine şi ce e rău ale unui monarh atît de îndepărtat ar trebui să fie date drept pildă întregii omeniri.

Pentru a întări cele spuse pînă acum, precum şi pentru a arăta încă o dată urmările nefaste ale unei educaţii mărginite, voi mai aminti aici cîteva lucruri care cu greu vor găsi crezare. În nădejdea de a cîştiga mai mult în ochii Maiestăţii Sale, i-am povestit despre o invenţie născocită cu vreo trei-patru sute de ani în urmă — fabricarea unei pulberi care, la cea mai mică scînteie se aprinde într-o clipită şi aruncă totul în aer,[1] chiar dacă ar fi un munte, bubuind mai năprasnic decît tunetul. I-am mai spus că o anumită cantitate din această pulbere, vîrîtă într-o ţeavă de alamă sau fier, ar zvîrli o minge de fier sau de plumb cu atîta putere şi iuţeală, că nimic nu i-ar putea sta în cale. Că mingile cele mai mari astfel slobozite nu numai că ar nimici dintr-o dată şiruri întregi de soldaţi, dar ar dărîma zidurile cele mai puternice sau ar scufunda corăbii cu cîte o mie de oameni pe bord; iar dacă ar fi legate cu ajutorul unui lanţ, ar trece prin catarge şi greement, sfîrtecînd trupurile oamenilor şi pustiind totul în calea lor. Că noi punem adesea această pulbere în mingi mari de fier pe care le aruncăm cu ajutorul unei maşini asupra cetăţii împresurate, iar mingea desfundă străzile, preface casele în ruine, azvîrlind ţăndări şi sfărîmături în toate părţile, şi zboară creierii tuturor celor aflaţi în preajmă. Că eu cunosc foarte bine substanţele din care e făcută pulberea; că ele sînt ieftine şi se găsesc uşor; că eu ştiu cum trebuie să le amestec şi că aş putea să arăt meşterilor săi cum să fabrice ţevile acelea pe măsura tuturor lucrurilor din regatul Maiestăţii Sale, cea mai lungă dintre ele nedepăşind o sută de picioare; cu douăzeci-treizeci de ţevi dintr-acestea, încărcate cu o cantitate potrivită de pulbere şi mingi, va distruge în cîteva ceasuri zidurile celui mai întărit oraş din ţară sau va preface în praf şi pulbere capitala, dacă supuşii s-ar împotrivi vreodată poruncilor sale. Toate acestea i le-am spus Maiestăţii Sale cu umilinţă, ca un neînsemnat prinos al recunoştinţei mele faţă de nenumăratele dovezi de regească bunătate şi ocrotire.

Regele fu cuprins de groază, ascultînd descrierea acestor maşini grozave, precum şi propunerea pe care i-o făcusem. Ca să folosesc cuvintele sale, era uluit că o biată gînganie neputincioasă cum eram eu poate să nutrească gînduri atît de sălbatice, să le dea în vileag cu atîta uşurinţă şi să nu pară cîtuşi de puţin mişcată de toate

[1] Pulberea de puşcă a fost folosită în scopuri militare în sec. al XIV-lea.

vărsările de sînge și pustiirile pe care le descrisesem ca fiind urmările firești ale acestor mașini distrugătoare, pe care, adăugă el, le-a născocit desigur vreun duh rău, vrăjmaș al omenirii. În ceea ce-l privea pe el, mai spuse monarhul, cu toate că erau puține lucruri pe lume care să-l încînte atît de mult ca noile descoperiri în domeniul artei sau în natură, ar fi preferat mai curînd să-și piardă jumătate din împărăție decît să fie inițiat într-un astfel de secret, despre care, dacă țineam la viața mea, mi-a poruncit să nu-i mai pomenesc niciodată.

Ciudate urmări ale unor principii și concepții înguste! Un monarh înzestrat cu toate calitățile vrednice de adîncă venerație, dragoste și cinste, un monarh talentat, înțelept și cu o învățătură temeinică, plin de minunate daruri și adorat de supuși, să-și facă scrupule fără noimă, de care noi cei din Europa nu avem habar, și să scape din mînă prilejul care l-ar fi făcut stăpîn absolut pe viața libertatea și soarta poporului său! Departe de mine gîndul de a spune toate acestea cu intenția de a umbri nenumăratele virtuți ale acestui minunat monarh, care, îmi dau foarte bine seama, va scădea totuși mult în ochii cititorului englez; socotesc însă că defectul acesta al lor provine din neștiință, din faptul că nu au transformat încă politica în știință, așa cum au făcut spiritele cele mai luminate din Europa. Îmi aminesc foarte bine că, într-o convorbire pe care am avut-o într-o zi cu regele, cînd i-am spus că la noi s-au scris mai multe mii de volume despre arta de a guverna, el și-a făcut o părere foarte proastă despre înțelepciunea noastră — contrar intențiilor mele. Mi-a mărturisit fățiș că disprețuiește și urăște din adîncul sufletului intrigile, urzelile tainice și rafinamentul, fie că e vorba de un monarh sau de un sfetnic. Nu pricepea ce înțeleg eu prin secrete de stat, de vreme ce nu era vorba de un dușman sau de un popor vrăjmaș. El îngrădea arta de a guverna în hotare foarte înguste. O mărginea la bun simț și rațiune, dreptate și îngăduință, la rezolvarea grabnică a proceselor de drept civil și de drept penal și la alte cîteva considerente simple de acest fel, care nici nu merită să fi amintite. Părerea lui era că „acela care poate face să crească două spice de grîu sau două fire de iarbă pe un petic de pămînt unde mai înainte creștea numai unul este mai vrednic de recunoștința omenirii și aduce un serviciu mai însemnat țării sale decît tot neamul politicienilor laolaltă.[1]"

Învățămîntul la acest popor are multe lipsuri; el se mărginește numai la morală, istorie, poezie și matematică, în care, trebuie să recunosc, sînt neîntrecuți. Ei aplică matematica numai și numai

[1] Principiile utilitariste ale politicii monarhului din Brobdingnag coincid într-o largă măsură cu cele ale partidului *tory* din Anglia.

la ceea ce poate fi folositor în viață, la îmbunătățirea agriculturii și a tuturor meșteșugurilor, astfel că la noi s-ar bucura de prea puțină trecere. Cît despre idei, entități, abstracțiuni și categorii transcendentale, nu am reușit niciodată să-i fac să-și formeze o idee cît de mică despre ele.[1]

În țara lor, nici o lege nu poate fi exprimată într-un număr de cuvinte mai mare decît numărul literelor din alfabetul lor — douăzeci și două cu totul. Adevărul e că numai foarte puține legi au această lungime. Ele glăsuiesc în cuvintele cele mai simple, iar oamenii nu sînt destul de ageri la minte pentru a-i da mai mult decît o interpretare; a scrie un comentariu la vreo lege oarecare este o crimă capitală. Cît privește rezolvarea proceselor de drept civil sau urmărirea criminalilor, precedentele sînt atît de puține, încît nu prea au motive să se laude cu vreo pricepere deosebită în una sau alta.

Ca și chinezii, folosesc arta tiparului din timpuri străvechi. Totuși, bibliotecile lor nu sînt prea mari. Biblioteca regelui socotită cea mai mare, nu are mai mult de 1 000 de volume, așezate într-o galerie lungă de 1 200 picioare, de unde aveam libertatea să împrumut cărțile care-mi plăceau. În una din camerele Glumdalclitchei, tîmplarul reginei construise un fel de scară de lemn înaltă de vreo 25 de picioare; fiecare treaptă avea o lungime de 50 de picioare; era de fapt o scară mobilă, cu capătul de jos așezat la o depărtare de 10 picioare de peretele camerei. Cartea pe care doream s-o citesc era rezemată de perete; eu mă urcam mai întîi pe prima treaptă a scării și, întorcîndu-mă cu fața spre carte, începeam să citesc în partea de sus a paginii, făcînd vreo opt-zece pași spre dreapta sau spre stînga, după lungimea rîndurilor, pînă cînd ajungeam ceva mai jos de nivelul ochilor, apoi coboram treptat pînă cînd ajungeam în partea de jos; apoi mă urcam din nou și începeam altă pagină în același chip; foaia o întorceam cu amîndouă mîinile pentru că era groasă și tare de parcă ar fi fost făcută din carton; cele mai mari pagini erau de cel mult optsprezece-douăzeci de picioare.

Stilul scriitorilor e clar, viguros și totodată plăcut[2], dar fără înfloriturі, căci nimic nu le displace mai mult decît cuvintele de prisos sau expresiile variate. Am citit multe din cărțile lor, îndeosebi cărți de istorie și de morală. Printre altele m-a încîntat nespus un

---

[1] În aceste rînduri Swift își exprimă limpede antipatia față de noțiunile abstracte extrem de generale (adevărul, fericirea, unitatea etc.).

[2] Ideea clarității în exprimare este preluată de Swift, Pope și alți exponenți ai neoclasicismului englez de la antici (de exemplu, de la Quintilian, care afirma că „Virtutea supremă a stilului este claritatea").

tratat ce stătea veşnic în dormitorul lui Glumdalclitche şi aparţinea guvernantei ei, o bătrînică gravă căreia îi plăceau scrierile morale şi religioase. Cartea zugrăveşte slăbiciunile omeneşti şi se bucură de oarecare trecere numai la femei şi la cei de rînd. Totuşi eram curios să ştiu ce anume poate spune despre acest subiect un scriitor din ţara aceea. Autorul trecea în revistă toate subiectele obişnuite ale moraliştilor europeni, arătînd „cît de mărunt, neputincios şi vrednic de dispreţ este omul prin firea sa; cum nu e în stare să se apere de protivniciile văzduhului sau de furia fiarelor sălbatice; cum îl întrec alte creaturi, una în forţă, alta în repeziciune, a treia în prevedere, a patra în hărnicie". El adăuga că „natura a degenerat în ultima vreme şi nu mai zămisleşte acum decît stîrpituri în comparaţie cu oamenii de altădată". Spunea că „e cît se poate de firesc să ne închipuim că la început oamenii nu numai că erau mai mari, dar că în vremurile de demult pămîntul trebuie să fi fost locuit de uriaşi, lucru confirmat de istorie şi de tradiţie şi adeverit de oasele şi ţestele uriaşe descoperite întîmplător în mai multe părţi ale ţării depăşind cu mult neamul sfrijit al oamenilor din zilele noastre". El susţinea că „înseşi legile naturii cereau în mod categoric ca noi să fi fost zidiţi de la început mai mari şi mai robuşti, nu atît de uşor supuşi pieirii, ameninţaţi la tot pasul de accidente neînsemnate, ca de pildă o ţiglă care cade de pe casă, o piatră aruncată de un băiat sau un pîrîu în care ne putem îneca." Pe baza unor astfel de raţionamente, autorul ajungea la o serie de învăţăminte morale, folositoare pentru conduita în viaţă, dar pe care nu are rost să le înşir aici. Eu unul nu m-am putut stăpîni să nu reflectez cît de răspîndit este obiceiul de a ticlui predici morale sau, mai curînd, de a găsi pricini de nemulţumire şi văicăreală din certurile noastre cu natura. Dar dacă am privi lucrurile mai îndeaproape, ne-am putea da seama cît de puţin întemeiate sînt aceste certuri, la noi, ca şi la ei.

Cît priveşte treburile lor militare, ei se făleşc că armata regelui este alcătuită din o sută şaptezeci şi şase de mii de pedestraşi şi treizeci şi două de mii de soldaţi călări, dacă poate fi numită armată o oştire alcătuită din negustorii cîtorva oraşe şi din fermierii de la ţară, comandaţi de nobili cu şi fără titlu, neprimind nici soldă, nici altă răsplată. În privinţa instrucţiei sînt într-adevăr desăvîrşiţi, iar disciplina e foarte bună, deşi nu am văzut un merit deosebit în asta, căci cum ar putea fi altfel cînd fiece fermier se găseşte sub ordinele seniorului său şi fiecare cetăţean sub acelea ale oamenilor de vază din oraşul său, aleşi prin vot, întocmai ca la Veneţia[1]?

[1] Aleşi prin vot secret. Proiectul de lege privind votul secret a fost aprobat pentru prima oară de către parlamentul englez în 1705, dar aplicarea lui în practică a avut loc de abia în 1872.

Am văzut adesea miliția din Lorbrulgrud ieșind la instrucție pe un cîmp mare, de vreo douăzeci de mile pătrate, aflat lîngă oraș. Nu erau mai mult de douăzeci și cinci de mii de pedestrași și șase mii de călăreți; mi-a fost cu neputință să socotesc numărul lor exact din pricina spațiului pe care-l ocupau. Un călăreț călare pe uriașul său armăsar măsura cam vreo nouăzeci de picioare. La o comandă, toată această liotă de călăreți și-a scos săbiile și le-a fluturat în aer. Mintea omenească nu-și poate închipui ceva mai măreț, mai uimitor, mai minunat! Ai fi zis că zeci de mii de fulgere țîșniseră în același timp dinspre toate zările cerului!

Doream nespus de mult să știu cum oare ajunsese acest monarh, la ale cărui pămînturi nimeni nu putea răzbate din nici o parte a lumii, să se gîndească la armată sau să-și deprindă supușii cu disciplina militară. Am aflat însă curînd, atît din spusele unora cît și citind istoria țării lor, că de-a lungul veacurilor i-a năpăstuit și pe ei aceeași boală care nu cruță niciodată omenirea: nobilimea lupta adesea pentru putere și regele pentru stăpînire absolută. Și oricît ar fi încercat legea să-i țină în frîu, fiecare a încălcat drepturile semenilor săi, prilejuind adesea războaie civile; ultimul război a fost curmat, din fericire, de bunicul monarhului[1], prin bună înțelegere; și de atunci, oastea țării, înființată cu consimțămîntul tuturor, a fost supusă mereu unei discipline de fier.

CAPITOLUL VIII

Regele și regina fac o călătorie la granițele țării. Autorul îi însoțește. Felul în care părăsește țara, descris foarte amănunțit. Se înapoiază în Anglia.

Primejdiile din care scăpasem m-au făcut de multe ori să doresc cu înfocare să-mi recapăt libertatea, cu toate-că nu-mi puteam de fel închipui prin ce anume mijloace, și nici nu puteam făuri vreun plan care să aibă cît de cît șorți de izbîndă. Corabia cu care venisem era primul vas ce navigase în apropierea coastei, iar regele poruncise cu strășnicie „ca orice alt vas care s-ar întîmpla să se ivească pe mare să fie de îndată tras la țărm, iar echipajul și călătorii să fie aduși într-o cotiugă la Lorbrulgrud". Ținea foarte mult să-mi găsească o femeie de teapa mea, ca să pot zămisli făpturi la fel cu mine; eu însă aș fi preferat să mor mai degrabă decît să îndur ocara de a lăsa urmași care să fie ținuți în colivii ca niște canari și, cu timpul, vînduți poate prin țară, fețelor simandicoase, drept rarități. E

[1] Regele William al III-lea de Orania.

adevărat că toți se purtau cu mine cît se poate de frumos: eram doar favoritul unui mare suveran și al reginei sale și încîntarea întregii curți; totuși, lucrurile se petreceau în așa fel, încît nu se potriveau cu demnitatea omenească! Nu puteam nicicînd uita prețioasele zăloguri pe care le lăsasem în căminul meu. Doream să fiu iar printre oameni cu care să pot sta de vorbă pe picior de egalitate și să mă plimb pe străzi și să străbat cîmpii fără să-mi fie teamă că voi fi strivit ca o broască sau ca un biet cățeluș. Dar scăparea mi-a venit mai curînd decît n-aș fi așteptat și într-un chip nu prea obișnuit; împrejurările în care a fost cu putință le voi povesti întocmai.

Trecuseră doi ani de cînd mă aflam în țara aceea, cînd, pe la începutul celui de al treilea, Glumdalclitch și cu mine l-am însoțit pe rege și pe regină într-o călătorie spre regiunile de miazăzi ale regatului. Eu, ca de obicei, călătoream în cutia mea care, după cum am mai spus, era o cameră foarte confortabilă, lată de douăsprezece picioare. Pe de altă parte, la rugămințile mele, un hamac fusese atîrnat cu frînghii de mătase de cele patru colțuri ale tavanului, ca să îndur mai ușor zdruncinăturile galopului, atunci cînd vreun servitor mă lua în șa, cum doream uneori; în timpul drumului mi se întîmpla adesea să adorm în hamac. Sus, în acoperișul camerei mele, dar nu chiar deasupra hamacului, îi poruncisem tîmplarului să facă o gaură de un picior pătrat, ca să am aer pe vreme călduroasă în timpul cît dormeam; gaura aceasta o puteam închide după plac, cu ajutorul unei scînduri ce se mișca încoace și încolo pe un falț.

Cînd ne apropiam de sfîrșitul călătoriei, regele socoti de cuviință să petrecem cîteva zile într-un palat al său de lîngă Flanflasnic, un oraș așezat la optsprezece mile de țărmul mării. Glumdalclitch și cu mine eram istoviți de drum; eu mă alesesem cu o mică răceală, dar biata fată era așa de bolnavă, încît a trebuit să stea în pat. Nu mai puteam de dorul oceanului — singura mea posibilitate de a scăpa, dacă acest lucru avea să se întîmple vreodată. M-am prefăcut că mi-e mai rău decît îmi era în realitate și am cerut să fiu dus pe țărm, ca să respir aerul proaspăt al mării. Am plecat însoțit de un paj pe care-l îndrăgisem foarte mult și în grija căruia eram dat adesea. Nu voi uita niciodată cu cîtă greutate a consimțit Glumdalclitch să se despartă de mine, nici porunca strașnică pe care i-a dat-o pajului să fie cu ochii în patru, izbucnind în cele din urmă în hohote de plîns, de parcă ar fi presimțit ce avea să se întîmple. Băiatul luă cutia în care mă aflam și merse cale de o jumătate de ceas, îndreptîndu-se spre stîncile de pe malul mării. Ajuns aici, i-am cerut să mă așeze jos și, deschizînd fereastra, am privit trist spre mare. Nu mă simțeam prea bine și i-am spus pajului că aș vrea

să ațipesc puțin în hamacul meu, nădăjduind să-mi treacă. M-am urcat în hamac și băiatul închise bine fereastra căci era frig. Curînd am adormit și tot ce pot să-mi închipui e că, în timp ce dormeam, pajul, crezînd pesemne că nu mi se poate întîmpla nimic rău, s-a dus să caute ouă de păsări — cu puțin înainte de a ațipi, îl văzusem pe fereastră căutînd și culegînd cîteva, din crăpăturile stîncilor. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, fapt e că m-am deșteptat deodată trezit de o smucitură violentă; simțeam cum cineva trage cu putere de inelul cutiei, prins de capac pentru a putea fi lesne transportată, apoi am simțit cutia ridicîndu-se sus, tot mai sus în văzduh, cu o iuțeală amețitoare. La prima smucitură era cît pe-aci să cad jos din hamac, dar după aceea, mișcările deveniră mai line. Am strigat de mai multe ori din răsputeri, dar în zadar. Mi-am aruncat privirea pe fereastră, dar n-am văzut altceva decît norii și cerul. Deasupra capului am auzit un zgomot aidoma unui fîlfîit de aripi și de abia atunci am început să-mi dau seama de jalnica situație în care mă aflam: un vultur apucase frînghia cutiei mele în cioc[1], cu gîndul de a o lăsa să cadă pe vreo stîncă, așa cum ar fi făcut, de pildă, cu o broască țestoasă — iar după aceea să se năpustească asupra trupului meu și să-l sfîșie cu ciocul; agerimea și mirosul acestei păsări îi îngăduie să-și descopere prada la mari depărtări, chiar atunci cînd aceasta e mai bine ascunsă decît eram eu între niște pereți groși de două incii.

N-a trecut mult și mi-am dat seama că zgomotul și bătaia aripilor sporesc din ce în ce, iar cutia mea e aruncată în sus și în jos ca o firmă într-o zi cu vînt. Apoi mi s-a părut că vulturul primește cîteva lovituri zdravene (eram convins că frînghia cutiei mele se află în ciocul unui vultur) și îndată după aceea am simțit cum mă prăvălesc în gol timp de un minut și mai bine, însă cu o iuțeală atît de înspăimîntătoare, încît aproape nu mai puteam respira. Deodată încetai să mă mai prăbușesc; un zgomot mai năprasnic decît al Niagarei[2] îmi asurzi urechile; o clipă m-am pomenit învăluit într-o beznă de nepătruns, apoi cutia începu să urce repede și, prin partea de sus a ferestrelor, am zărit lumină. De-abia atunci mi-am dat seama că mă prăbușisem în mare. Cutia, datorită greutății trupului meu, mobilei care se afla în ea, precum și plăcilor de fier, fixate pentru a o întări la cele patru colțuri, sus și jos, plutea în apă la o

---

[1] Ideea eliberării lui Gulliver cu ajutorul unui vultur a fost împrumutată de Swift fie din Cyrano de Bergerac *(Histoire comique des États et Empires de la Lune*, 1656), fie din *O mie și una de nopți* (salvarea lui Sindbad marinarul de pe o insulă nelocuită în timpul celei de a doua călătorii).

[2] Brațul american al cascadei Niagara (la granița dintre Statele Unite și Canada) are o înălțime de 51 m și o lățime de 323 m.

adîncime de cinci picioare. Şi astăzi, ca şi atunci, presupun că vulturul care îşi luase zborul cu cutia mea în cioc a fost urmărit de alţi doi sau trei vulturi şi silit să-mi dea drumul, în timp ce se apăra de ceilalţi, care nădăjduiau să aibă şi ei parte din pradă. Plăcile de fier, fixate în partea de jos (erau cele mai trainice), au păstrat echilibrul cutiei în timpul căderii şi au împiedicat-o să se sfarme de suprafaţa apei. Toate încheieturile cutiei erau bine fălţuite, iar uşa nu era prinsă în ţîţîni, ci se ridica şi se lăsa ca un oblon, ceea ce făcea ca înăuntru să intre doar foarte puţină apă. Numai cu multă greutate am reuşit să cobor din hamac, după ce mai întîi m-am încumetat să dau la o parte capacul ce astupa deschizătura din acoperiş, despre care am amintit, făcută anume pentru a lăsa aerul să pătrundă înăuntru, căci începusem să mă înăbuş.

Cît de mult aş fi dorit atunci să fiu iarăşi lîngă buna mea Glumdalclitch, de care un singur ceas mă îndepărtase atît de mult! Şi vă mărturisesc că, în mijlocul propriilor mele nenorociri nu m-am putut stăpîni să nu o plîng din inimă pe biata mea dădacă, gîndindu-mă la durerea ce i-o va pricinui pierderea mea, la nemulţumirea reginei şi la spulberarea norocului copilei. Nu cred că sînt mulţi călători care să fi trecut prin greutăţi şi suferinţe mai mari ca acelea pe care le încercam eu atunci cînd, dintr-o clipă într-alta, aşteptam să văd cutia sfărîmată în bucăţi sau, cel puţin, răsturnată la prima suflare mai puternică a vîntului, sau de primul talaz mai mare. Un singur geam de s-ar fi spart, ar fi însemnat moartea fără doar şi poate; şi numai zăbrelele puternice, fixate acolo ca să mă ferească de accidente în timpul călătoriilor, au apărat ferestrele, împiedicîndu-le să se spargă. Văzînd că apa se strecoară înăuntru prin cîteva crăpături mici, m-am căznit, de bine, de rău, să le astup. Nu eram în stare să ridic capacul cutiei, lucru pe care de altminteri l-aş fi făcut ca să mă cocoţ deasupra: acolo, cel puţin, mi-aş fi prelungit viaţa cu cîteva ceasuri, mai mult decît dacă aş fi rămas zăvorît (căci nu pot să spun altfel) în cuşcă. Şi chiar de-aş fi scăpat de astfel de primejdii o zi sau două, la ce mă puteam aştepta dacă nu tot la o moarte cumplită din cauza frigului şi a foamei? Timp de patru ceasuri am stat aşa, aşteptînd şi chiar dorind ca fiece clipă să fie cea din urmă.

I-am mai spus cititorului că în peretele fără fereastră al cutiei mele se aflau prinse două scoabe; prin ele, servitorul însărcinat să mă poarte călare trecea o curea de piele pe care apoi şi-o încingea de mijloc. Şi cum stăteam aşa copleşit de tristeţe şi deznădejde, am auzit, sau mai degrabă mi s-a părut că aud, un fel de rîcîit ce venea dinspre peretele unde erau prinse scoabele. Nu trecu mult şi am avut impresia că sînt împins sau remorcat pe mare, deoarece

din cînd în cînd simțeam un fel de smucituri care făceau ca valurile să se înalțe și să acopere ferestrele cutiei mele, lăsîndu-mă aproape în întuneric. Nădejdea că aș putea fi salvat prinse a licări în sufletul meu, deși nu-mi puteam închipui ce anume se va întîmpla. Am deșurubat unul din scaunele fixate în podea și, după ce cu chiu cu vai am izbutit să-l înșurubez din nou chiar în dreptul capacului pe care nu de mult îl dădusem la o parte, m-am urcat pe scaun și, apropiindu-mi cît mai mult gura de deschizătură, am strigat din răsputeri după ajutor, în toate limbile pe care le cunoșteam. Am legat apoi batista în vîrful unui baston pe care-l purtam de obicei cu mine și, scoțîndu-l prin deschizătură, am început să-l agit prin aer, ca în cazul cînd vreo barcă sau vreo corabie s-ar fi aflat prin apropiere, marinarii să-și închipuie că un biet muritor nefericit se găsește închis în cutie.

Toate încercările mele rămaseră fără nici un rezultat; în schimb îmi dădeam limpede seama cum cutia mea înaintează; peste un ceas și mai bine, peretele fără ferestre, acela unde se aflau scoabele, se lovi de ceva tare. Mi-am închipuit că e o stîncă și m-am pomenit zgîlțîit mai rău ca oricînd. Sus, deasupra cutiei, am auzit deslușit un zgomot ca de odgon, precum și hîrșîitul ce-l făcea trecînd prin inel. Apoi, încet-încet m-am pomenit ridicat cu cel puțin trei picioare mai sus decît eram înainte, ceea ce m-a făcut să scot din nou bățul cu batista și să strig după ajutor, pînă cînd aproape am răgușit. Drept răspuns, am auzit trei chiote puternice care m-au umplut de o bucurie fără seamăn pe care nu o poate înțelege decît cel care a trăit-o. Apoi, pașii cuiva tropotiră deasupra capului meu și o voce puternică strigă prin deschizătură în limba engleză: „Dacă e cineva înăuntru, să vorbească!" Am răspuns că sînt un englez năpăstuit de soartă și azvîrlit în cea mai cumplită dintre nenorociri, hărăzită vreodată unei ființe omenești, și rugam, în numele a tot ce e viu, să fiu eliberat din temnița în care zăceam. Vocea răspunse că sînt în siguranță, deoarece cutia e remorcată de corabia lor și că îndată va sosi și tîmplarul ca să ferestruiască o deschizătură îndeajuns de mare spre a putea fi scos afară. M-am grăbit să le-arăt că nu-i nevoie de așa ceva și că-i păcat să-și piardă timpul; era de ajuns ca un marinar s-apuce de inel și să ridice cutia pe corabie, iar apoi s-o ducă în cabina căpitanului. La auzul unor vorbe atît de nesăbuite, unii dintre ei își închipuiră că au de-a face cu un nebun, alții începură să rîdă; într-adevăr, nici prin minte nu-mi trecuse că m-aș fi putut afla printre oameni la fel ca mine. Între timp sosi și tîmplarul și în cîteva clipe tăie cu ferăstrăul o deschizătură pătrată, largă de vreo patru picioare, apoi coborî înăuntru o

scară pe care m-am urcat; am fost luat și dus pe vas într-o stare de plîns.

Marinarii rămaseră uluiți și-mi puseră o mie de întrebări la care eu nu mă simțeam de fel îndemnat să răspund. La rîndul meu, eram uimit văzînd în juru-mi atîția pigmei, căci așa i-am socotit la început după ce atîta amar de vreme îmi obișnuisem ochii cu făpturile acelea uriașe pe care le părăsisem. Dar căpitanul, domnul Thomas Wilcocks, un om de treabă, de fel din Shropshire[1], băgînd de seamă că sînt gata să leșin, mă luă în cabina lui, îmi dete un leac întăritor și mă pofti să mă culc în patul său, sfătuindu-mă să mă odihnesc puțin, lucru de care într-adevăr aveam mare nevoie. Înainte de a adormi, i-am spus că în cutia mea se află cîteva mobile care ar fi fost păcat să se piardă: un hamac de toată frumusețea, un pat, două scaune, o masă și un scrin; de asemenea, că odaia e tapetată, sau mai degrabă căptușită, cu mătase și bumbac, și dacă el ar binevoi să îngăduie unui marinar să aducă cutia în cabină, eu aș deschide-o în fața lui să-i arăt mobilierul. Auzindu-mă spunînd asemenea năzdrăvănii, căpitanul crezu că delirez; totuși îmi făgădui (pesemne ca să mă liniștească) că îmi va îndeplini dorința; urcîndu-se pe punte, trimise cîțiva oameni în camera mea, de unde (după cum am aflat mai tîrziu) aceștia luară toată mobila și desfăcură căptușeala de pe pereți; dar scaunele, scrinul și patul, fiind înșurubate în podea, au suferit mari stricăciuni, deoarece marinarii nu s-au priceput să umble binișor cu ele, ci le-au smuls din locurile lor. Au scos apoi și cîteva scînduri de care aveau nevoie pe corabie; în sfîrșit, după ce au luat tot ce au socotit ei că le-ar putea fi de folos, lăsară cutia să se scufunde, iar aceasta, din pricina nenumăratelor spărturi de la fund și din pereți, fu numaidecît înghițită de valuri. Mărturisesc că am fost bucuros să nu asist la nenorocirea pe care au pricinuit-o; sînt încredințat că aș fi suferit nespus de mult, deoarece mi s-ar fi deșteptat în suflet amintirea unor lucruri pe care preferam să le uit.

Am dormit cîteva ore în șir, chinuit de vise; vedeam aievea meleagurile pe care abia le părăsisem și retrăiam primejdiile din care scăpasem. Totuși, la deșteptare, m-am simțit mult mai întremat. Era cam pe la ceasurile opt seara și căpitanul ordonă să mi se aducă cina, închipuindu-și că am postit destul pînă acum. Mi-a ținut tovărășie cu multă bunăvoință și a văzut că privirile-mi sînt limpezi, iar cuvintele au șir; cînd am rămas singur, m-a rugat să-i povestesc peripețiile călătoriilor mele și să-i spun prin ce întîmplare am fost lăsat în voia valurilor, închis în cutia aceea uriașă de lemn.

[1] Shropshire sau Salop, comitat în vestul Angliei (la granița cu Wales).

El îmi istorisi că pe la amiază, uitîndu-se prin ochean, a văzut-o plutind la o oarecare depărtare şi şi-a închipuit că e o corabie spre care avea de gînd să se îndrepte, deoarece nu era prea mult în afara drumului său, în speranţa de a cumpăra biscuiţi, ai lui fiind pe sfîrşite. Apropiindu-se mai mult şi dîndu-şi seama de greşeală, a trimis o şalupă ca să afle ce anume era; oamenii s-au întors înfricoşaţi, jurînd că au văzut o casă plutitoare. Căpitanul a rîs de prostia lor şi a pornit el însuşi cu şalupa, poruncind marinarilor să ia cu ei un odgon mai gros. Vremea fiind liniştită, mi-au dat ocol de cîteva ori, cercetînd ferestrele şi zăbrelele de fier care le apărau. A zărit apoi cele două scoabe pe peretele fără nici o deschizătură pentru lumină. Atunci a poruncit oamenilor să vîslească înspre partea aceea şi, legînd odgonul de una din scoabe, le-a ordonat să-mi remorcheze lada, cum îi spuneau ei, spre corabie. Odată ajunşi la navă, le-a dat ordin să lege un alt odgon de inelul fixat pe acoperiş şi să-mi ridice lada cu scripetele, dar toţi marinarii la un loc nu au fost în stare s-o ridice mai mult de două sau trei picioare din apă. Mi-a spus că văzuse bastonul şi batista scoase afară prin deschizătură şi trăsese concluzia că vreun nefericit se afla desigur închis înăuntru. L-am întrebat dacă el sau cineva din echipaj nu zăriseră cumva păsări uriaşe zburînd în văzduh cam în vremea cînd m-au descoperit, la care mi-a răspuns că, stînd de vorbă cu marinarii în timp ce eu dormeam, unul din ei i-a istorisit că observase trei vulturi îndreptîndu-se spre miazănoapte, dar omul n-a amintit nimic de faptul că ar fi fost mai mari decît sînt vulturii de obicei — ceea ce, după părerea mea, trebuie pus pe seama înălţimii mari la care zburau. Căpitanul n-a priceput rostul întrebării mele. L-am întrebat apoi cam la ce depărtare socoteşte el că ne aflăm de uscat. Mi-a răspuns că după calculele cele mai exacte, ne aflăm la cel puţin o sută de leghe. L-am încredinţat că a greşit probabil cu aproape jumătate, deoarece nu părăsisem ţara de unde veneam decît cu două ore înainte de a fi fost aruncat în mare, ceea ce îl făcu din nou să-şi închipuie că mi-e mintea tulburată, ba chiar îmi dădu să înţeleg lucrul acesta, apoi mă sfătui să mă duc să mă culc într-o cabină care îmi fusese pregătită. L-am asigurat că plăcuta lui societate m-a înviorat nespus de mult şi că sînt în toate minţile. Atunci căpitanul deveni serios şi mă rugă să-i răspund sincer dacă nu cumva cugetul îmi era tulburat de vreo crimă făptuită, nelegiuire pentru care fusesem osîndit[1] din poruncă împărătească să fiu închis în lada aceea, aşa cum în alte ţări criminalii erau zvîrliţi pe mare şi lăsaţi să plutească la voia întîmplării pe un vas plin de spărturi, fără nici un fel de merinde la ei, şi deşi

[1] Aluzie la injuriile la care fusese supus Swift, suspectat de simpatii pentru iacobiţi după demisia cabinetului *tory* în 1714.

i-ar fi părut rău să știe că a luat pe bord un nelegiuit, totuși îmi dădea cuvîntul de onoare că mă va debarca viu și nevătămat în primul port unde vom ancora. El adăugă că bănuielile sale sporiseră în urma unor vorbe fără noimă pe care le spusesem mai întîi marinarilor, apoi lui însuși, în legătură cu odaia sau lada mea, precum și datorită privirilor și comportării mele ciudate în timpul cinei.

L-am rugat să aibă răbdare și să asculte povestea mea, pe care i-am istorisit-o amănunțit, din clipa cînd am părăsit Anglia, pînă în clipa cînd am fost găsit. Și cum adevărul își face întotdeauna loc în mințile cu judecată, acest gentilom de treabă, cu un pospai de învățătură, dar înzestrat cu mult bun simț, se convinse numaidecît de sinceritatea și buna mea credință. Și, ca să întăresc spusele mele, l-am rugat să dea poruncă să fie adus scrinul meu a cărui cheie o aveam în buzunar; între timp el îmi povestise ce au făcut marinarii cu cutia mea. Am deschis scrinul în fața lui și i-am arătat mica colecție de rarități adunate în țara din care scăpasem în chip atît de ciudat. Se afla acolo pieptenele făcut din firele de păr din barba regelui și un altul din același material, dar de astă dată cu firele fixate într-o bucată din unghia reginei. I-am mai arătat și o colecție de ace de cusut și cu gămălie, lungi între un picior și o jumătate de yard, patru ace de viespe, mari cît niște cuie de tîmplărie, smocuri din părul reginei, un inel de aur pe care ea mi-l dăruise într-o zi scoțîndu-l din degetul cel mic și aruncîndu-mi-l peste cap, întocmai ca pe un colac de salvare. L-am rugat pe căpitan să primească acest inel în semn de recunoștință pentru bunătatea lui, dar n-a fost chip să-l conving. I-am arătat apoi o bătătură pe care o tăiasem cu mîna mea de la degetul piciorului unei doamne de onoare; era cam de mărimea unui măr de Kent și se întărise atît de mult, încît la întoarcerea în Anglia am scobit-o pe dinăuntru în chip de cupă și am montat-o în argint. În sfîrșit l-am rugat să cerceteze pantalonii cu care eram îmbrăcat și care erau făcuți din piele de șoarece.

N-am izbutit să-l fac să primească decît dintele unui servitor, pe care l-a examinat cu multă curiozitate și care am văzut că-l interesează. L-a primit, mulțumindu-mi de mii de ori, de parcă i-aș fi dat cine știe ce lucru de preț. Deși dintele era perfect sănătos, fusese scos din greșeală de un felcer nepriceput din gura unui slujitor al Glumdalclitchei, care se văieta într-una de dureri. Eu l-am curățat și l-am pus bine în scrin. Era lung cam de un picior și avea patru incii în diametru.

Căpitanul se arătă foarte mulțumit de povestirea mea sinceră și-mi spuse că nădăjduiește că la înapoierea noastră în Anglia voi face și semenilor mei cinstea de a le-o împărtăși, așternînd-o pe

hîrtie. I-am răspuns că, după părerea mea, lumea e sătulă de cărți de călătorii, că astăzi, în ochii oamenilor au trecere numai lucrurile cu adevărat extraordinare, și bănuiesc că de aceea unii scriitori se gîndesc mai puțin la adevăr decît la vanitatea sau interesul lor, sau la plăcerea cititorilor neștiutori; că povestirea mea cuprinde prea puține întîmplări neobișnuite și este lipsită de acele descrieri ornamentale de plante, pomi, păsări și alte lighioane ciudate sau obiceiuri barbare de-ale sălbaticilor ce se închină la idoli, lucruri zugrăvite atît de des de cei mai mulți scriitori în cărțile lor. Totuși i-am mulțumit pentru buna părere pe care o avea despre mine și i-am făgăduit că o să mă gîndesc la propunerea lui.

Mi-a spus că-l miră foarte mult un lucru, și anume că vorbesc prea tare; ba m-a și întrebat dacă nu cumva regele și regina din țara aceea erau tari de ureche. I-am răspuns că așa m-am obișnuit să vorbesc în ultimii doi ani și mai bine și că mă minunez de glasul lui și al oamenilor din echipaj, care-mi fac impresia că doar șoptesc și totuși îi aud destul de limpede. I-am arătat că în țara aceea, cînd trebuia să rostesc vreun cuvînt, era ca și cum un cetățean ar fi vorbit din stradă unuia cocoțat într-o clopotniță, în afară de cazul cînd eram așezat pe masă sau ținut în palmă. Și i-am mai spus ceva, anume că în clipa cînd am pus piciorul pe bordul vasului și m-am văzut înconjurat de marinari, aceștia mi s-au părut cele mai mici creaturi pe care le văzusem vreodată și vrednice de tot disprețul. Adevărul e că în vreme ce mă aflam în țara regelui aceluia, nu puteam să sufăr să mă privesc în oglindă, după ce ochii mei se deprinseseră cu lucruri atît de uriașe, deoarece comparația mă făcea să am o părere foarte puțin măgulitoare despre mine însumi. Căpitanul mi-a mărturisit că în timpul cinei observase că mă uit la toate într-un fel cam ciudat și că adesea păream să-mi stăpînesc cu greu rîsul, pe care el nu știa cum să-l interpreteze, punîndu-l pe seama unei tulburări a minții. I-am răspuns că era cît se poate de adevărat, și mă întrebam cum de am reușit totuși să mă stăpînesc cînd am văzut farfurii mari cît o monedă de argint de trei penny, un picior de porc, tocmai bine să-ți ajungă pentru o îmbucătură, o ceașcă mai mică decît o coajă de nucă; și am continuat zugrăvindu-i în același chip celelalte obiecte și mîncăruri aflate în cabina lui. Căci, deși regina, în tot timpul cît m-am aflat în slujba ei, poruncise ca toate lucrurile de care aveam nevoie să fie făcute pe măsura mea, totuși mintea mi-era copleșită de ceea ce vedeam în jur și mă uitam chiondărîș la micimea mea, întocmai cum se uită oamenii la greșelile lor. Căpitanul îmi înțelese foarte bine gluma și-mi răspunse vesel cu vechiul proverb englezesc că se teme că ochii mei sînt mai mari decît burta: nu prea îi plăcea

cum mîncam, deşi postisem o zi întreagă. Continuînd să glumească, afirmă că ar fi dat bucuros o sută de lire ca să-mi vadă cutia în ciocul vulturului şi apoi căzînd în apă de la o înălţime atît de mare: hotărît, o privelişte dintre cele mai uluitoare, vrednică de a fi zugrăvită şi lăsată moştenire timpurilor viitoare; şi asemănarea cu Phaeton[1] se păru atît de izbitoare, încît nu se putu stăpîni să nu o amintească, deşi gluma nu mă încînta prea mult.

Căpitanul se întorcea de la Tonkin[2]; în drum spre Anglia, fusese împins spre nord-est pînă la 44 grade latitudine şi 143 grade longitudine. Întîlnind însă un alizeu, la două zile după îmbarcarea mea, am navigat multă vreme spre sud şi, după ce am trecut prin dreptul coastelor Noii Olande[3], ne-am urmat drumul spre vest-sud-vest, pînă cînd am depăşit Capul Bunei Speranţe. Călătoria noastră a fost cît se poate de plăcută, dar nu-l voi plictisi pe cititor cu un jurnal de bord. Căpitanul s-a oprit în vreo două porturi şi a trimis şalupa după provizii şi apă de băut. Eu însă nu m-am dat jos niciodată de pe corabie pînă la Downs, unde am ajuns în cea de a treia zi a lunii iunie 1706, cam la vreo nouă luni după ce scăpasem din Brobdingnag. Am fost gata să-mi las lucrurile zălog pînă cînd aş fi achitat costul călătoriei, dar căpitanul nu voi în ruptul capului să primească un ban. Ne-am despărţit ca doi buni prieteni şi nu m-am lăsat pînă ce nu mi-a făgăduit că mă va vizita acasă la mine, în Redriff. Cu cinci şilingi împrumutaţi de la căpitan, am închiriat un cal şi o călăuză.

Pe drum, văzînd cît de mici sînt casele, pomii, vitele şi oamenii, am început să cred că sînt în Lilliput. Mi-era teamă să nu calc în picioare călătorii întîlniţi şi adesea le strigam să se dea la o parte din drum, aşa încît în vreo două rînduri puţin a lipsit să nu mă aleg cu capul spart din pricina obrăznicici mele.

Cînd am ajuns în sfîrşit acasă, întrebînd pe unii şi pe alţii, un servitor mi-a deschis uşa, iar eu m-am aplecat ca să intru (cum fac gîştele cînd vor să treacă pe sub poartă), de teamă să nu mă aleg cu vreun cucui. Soţia mea a alergat să mă îmbrăţişeze, dar eu m-am aplecat mai jos de genunchii ei, socotind că altfel ea n-ar putea ajunge să mă sărute. Fiica mea îngenunche ca s-o binecuvîntez, dar eu n-am văzut-o pînă în clipa cînd s-a ridicat, deprins fiind

---

[1] Mitologia greacă povesteşte că într-o bună zi Phaeton, fiul Soarelui, obţinu îngăduinţa tatălui său de a conduce Carul Soarelui. Lipsit de experienţă, el izbuti să dea foc universului. Mîniat Jupiter, tatăl zeilor, îl fulgeră pe Phaeton, prăvălindu-l în apele Eridanului (Padul).

[2] Tonkin, Tonquin sau Tongking, denumire folosită de europeni pînă în 1946 pentru partea de nord a Vietnamului.

[3] Numele pe care navigatorii olandezi l-au dat Australiei în sec. al XVII-lea, cînd coasta de est a continentului nu fusese încă explorată.

de atîta amar de vreme să-mi țin capul și ochii ațintiți în sus, la mai mult de șaizeci de picioare înălțime; după ce s-a sculat în picioare, am cuprins-o cu o mînă pe după mijloc. Am privit de sus la servitori și la cei cîțiva prieteni care erau în casă, de parcă ei ar fi fost niște pitici, iar eu un uriaș. I-am spus soției mele că prea a fost econoamă; găseam că atît ea cît și fiică-mea erau pipernicite, fiindcă nu se hrăniseră cum trebuie. Pe scurt, m-am purtat într-un chip atît de ciudat, încît toți au crezut ceea ce crezuse și căpitanul cînd m-a văzut prima dată, ajungînd la concluzia că mi-am pierdut mințile. Amintesc toate acestea pentru a dovedi cît de mare este puterea obișnuinței și prejudecata.

Peste puțin timp, eu, familia mea și prietenii noștri ne-am înțeles foarte bine; soția mea însă stăruia să nu mai plec niciodată pe mare; totuși, destinul meu neîndurător hotărîse ca ea să nu aibă puterea de a mă opri, după cum va vedea cititorul mai departe. Pînă atunci închei Partea a Doua a nefericitelor mele călătorii.

Partea a treia

CĂLĂTORIA ÎN LAPUTA, BALNIBARBI, GLUBBDUBDRIB, LUGGNAGG ŞI JAPONIA

CAPITOLUL I

Autorul porneşte în cea de a treia călătorie. E prins de piraţi. Răutatea unui olandez. Soseşte pe o insulă. E primit în Laputa[1].

Nu trecuseră nici zece zile de cînd mă aflam acasă, şi căpitanul William Robinson, de fel din Cornwall, comandantul vasului *Hopewell*, o corabie solidă de trei sute de tone, îmi făcu o vizită. Odinioară, în timpul unei călătorii în Levant, fusesem doctor pe bordul unui vas al cărui căpitan şi totodată proprietar pe un sfert de navă era el. Mă tratase întotdeauna mai degrabă ca pe un frate decît ca pe un inferior şi, auzind de sosirea mea, veni să mă vadă, mînat de un sentiment prietenesc, după cum am crezut eu la început, deoarece nu se petrecu nimic deosebit în afară de cele obişnuite între doi prieteni care nu s-au văzut de mult. Dar vizitele lui se îndesiră şi de fiecare dată omul îşi exprima bucuria că m-a găsit sănătos, întrebîndu-mă totodată dacă nu cumva am de gînd să prind rădăcini şi adăugînd că peste vreo două luni el are de gînd să pornească într-o călătorie spre Indiile Răsăritene. În cele din urmă mi-a spus deschis, după ce mai întîi şi-a cerut mii de scuze, că ar dori să fiu doctor pe vasul lui; spunea că voi avea un alt doctor sub ordinele mele, în afară de alte două ajutoare, iar leafa pe care o voi primi va fi de două ori mai mare ca de obicei; şi întrucît constatase că ştiinţa mea în ale navigaţiei e cel puţin egală cu a sa, era gata să se lege că va asculta de sfaturile mele, ca şi cum eu aş fi fost un al doilea comandant pe vas.

Mi-a spus atîtea alte lucruri îndatoritoare, iar pe de altă parte, eu îl ştiam un om atît de cumsecade, încît nu am putut să-i refuz propunerea. În ciuda nenorocirilor prin care trecusem, setea mea de a vedea lumea era mai aprigă ca oricînd. Lucrul cel mai greu era acum s-o conving pe soţia mea, al cărei consimţămînt l-am

---

[1] *Călătoria în Laputa* a fost influenţată (categoric, după cum se afirmă în *The Everyman Encyclopaedia)* de o lucrare fantezistă a lui Francis Godwin (1562—1633), *The Man in the Moon* (Omul de pe lună, publ. în 1638.. O altă sursă probabilă este *O istorie adevărată* a scriitorului elen Lucian (aprox. 120 — aprox. 190 e.n.). Atît Godwin cît şi Lucian l-au influenţat şi pe Cyrano de Bergerac (în *Op. cit.).*

obținut totuși pînă la sfîrșit, cînd i-am arătat foloasele pe care le puteau trage copiii de pe urma acestei călătorii.

Am plecat în ziua de 5 august 1706 și am sosit la fortul Sf. Gheorghe[1] la 11 aprilie 1707. Aici am rămas trei săptămîni pentru ca oamenii să se mai întremeze, căci mulți erau bolnavi. Ne-am îndreptat apoi spre Tonkin unde căpitanul hotărî să mai zăbovim cîtva timp, deoarece multe din mărfurile pe care avea de gînd să le cumpere nu erău pregătite și nu se putea aștepta să le capete înainte de cîteva luni. De aceea, în speranța că-și va scoate măcar o parte din cheltuielile pricinuite de întîrziere, cumpără un cuter, îl încărcă cu fel de fel de mărfuri cu care tonkinezii fac de obicei negoț în insulele învecinate și, urcînd pe bord patrusprezece oameni dintre care trei băștinași, mă numi pe mine comandant al cuterului, dîndu-mi împuternicire să fac negoț, în timp ce el avea să-și vadă de treburi la Tonkin.

Nu trecuseră nici trei zile de cînd ne aflam pe mare și, stîrnindu-se o furtună, am fost mînați vreme de cinci zile spre nord-nord-est, apoi spre est; după aceea cerul se însenină, deși tot mai bătea o briză puternică dinspre vest. În cea de a zecea zi am fost urmăriți de două vase de pirați care ne-au ajuns în curînd; cuterul meu era atît de încărcat, încît înainta foarte încet, iar noi nu eram în stare să ne apărăm. Cei doi pirați ne-au abordat cam în același timp, urcîndu-se pe punte furioși în fruntea oamenilor lor, dar găsindu-ne pe toți culcați cu fața la pămînt (așa le poruncisem eu oamenilor mei să stea), ne-au legat cu funii trainice și ne-au lăsat în seama unei gărzi; apoi începură să cerceteze cuterul.

Printre ei am văzut un olandez care părea să se bucure de oarecare trecere, cu toate că nu comanda nici una din cele două corăbii. Ne-a recunoscut după înfățișare că sîntem englezi și, răstindu-se la noi într-o englezească stricată, jură că vom fi legați spate în spate și aruncați în mare. Eu vorbeam binișor limba olandeză. I-am spus cine sîntem și l-am rugat să țină seamă că sîntem creștini protestanți, că țările noastre sînt vecine și legate strîns prin alianță[2] și să-i înduplece pe căpitani să se milostivească de noi. Asta l-a întărîtat și mai mult; și-a repetat amenințările și, întorcîndu-se înspre tovarășii săi, le-a vorbit plin de mînie, în limba japoneză, bănuiesc, pronunțînd adesea cuvîntul *Christianos*.

---

[1] Construit în 1640, astăzi Madras, principalul port de pe coasta de sud-est a Indiei.

[2] În războiul pentru succesiunea la tronul Spaniei, Anglia și Olanda erau aliate în Europa, dar rivalizau în Orient în ceea ce privește comerțul și jefuirea băștinașilor.

Cea mai mare dintre cele două corăbii ale piraților era comandată de un căpitan japonez care vorbea limba olandeză, însă foarte prost. El se apropie de mine și, după ce-mi puse mai multe întrebări la care am răspuns cu negrăită umilință, mă încredință că ne va cruța viața. M-am închinat adînc în fața căpitanului, apoi, întorcîndu-mă către olandez, i-am spus că-mi pare rău să aflu mai multă omenie la un păgîn decît la un frate creștin. Dar în curînd aveam să mă căiesc de aceste cuvinte nesocotite, căci ticălosul, după ce stărui în zadar să-i convingă pe amîndoi căpitanii să fiu aruncat în mare (aceștia nu s-au lăsat înduplecați după făgăduiala ce mi-o făcuseră că nu voi fi omorît), a izbutit totuși să obțină promisiunea că mi se va da o pedeapsă mai cumplită, judecînd omenește, decît moartea însăși. Oamenii mei, împărțiți în două grupuri, au fost duși pe cele două vase ale piraților, iar pe cuterul meu s-a îmbarcat un nou echipaj. Cît despre mine, au hotărît să fiu lăsat în voia valurilor într-o luntre mică, prevăzută cu vîsle și o pînză, și merinde pentru patru zile. Căpitanul japonez avu bunătatea să-mi dubleze rația de merinde din propriile sale provizii, neîngăduind nimănui să mă scotocească prin buzunare. Am coborît în luntre, în timp ce olandezul mă împroșca de pe punte cu toate blestemele și cuvintele urîte pe care i le punea la îndemînă limba lui.

Cu vreo oră înainte de a-i fi văzut pe pirați, eu făcusem un calcul și constatasem că ne aflăm la 46 grade latitudine nordică și la 183 grade longitudine[1]. Îndată ce m-am depărtat puțin de pirați, am descoperit cu ajutorul ocheanului meu de buzunar mai multe insule înspre sud-est. Vîntul fiind prielnic, am ridicat pînzele cu gîndul de a ajunge la cea mai apropiată dintre ele, lucru pe care am izbutit să-l fac în vreo trei ceasuri. Insula era numai stînci; totuși am găsit multe ouă de păsări; aprinzînd un fitil am făcut un foc de buruieni și alge de mare uscate și am copt ouăle. Ele au fost singura mea hrană, deoarece eram hotărît să cruț cît mai mult proviziile. Mi-am petrecut noaptea la adăpostul unei stînci, pe un așternut de iarbă neagră, și am dormit destul de bine. A doua zi am pornit spre altă insulă, iar de acolo spre a treia și a patra, întrebuințînd cînd pînzele, cînd vîslele. Dar pentru a nu-l plictisi pe cititor cu o descriere prea amănunțită a necazurilor mele, voi spune doar că în cea de a cincea zi am ajuns la ultima insulă pe care o mai puteam vedea, așezată la sud-sud-est de prima.

---

[1] La est de Japonia și la sud de insulele Aleutine. Longitudinea se calcula pînă la 359° est de Greenwich (astăzi echivalentul celor 183° ar fi 177° longitudine vestică).

Insula aceasta era mai departe decît crezusem şi mi-au trebuit nu mai puţin de cinci ore pentru a ajunge la ea. Aproape i-am făcut înconjurul pînă să găsesc un loc potrivit unde să debarc: un golf mic, cam de trei ori mai larg decît luntrea mea. Insula era plină de stînci presărate pe alocurea cu smocuri de iarbă şi buruieni plăcut mirositoare. Mi-am scos bruma de merinde şi, după ce am mîncat, am ascuns restul într-una din peşterile ce se găseau cu zecile. De pe stînci am cules o mulţime de ouă şi am adunat alge şi ierburi uscate cu gîndul de a le aprinde a doua zi şi de a găti ouăle cum puteam mai bine, deoarece aveam la mine amnarul, cremenea, iasca şi lupa. Mi-am petrecut noaptea în peştera unde îmi dusesem proviziile. Iarba şi algele uscate cu care aveam de gînd să fac focul a doua zi mi-au slujit drept pat. Am dormit foarte puţin, căci neliniştea ce mă stăpînea biruise oboseala şi mă ţinea treaz. Îmi ziceam că e cu neputinţă să supravieţuiesc într-un loc atît de pustiu şi că, probabil, voi avea parte de un sfîrşit jalnic; totuşi eram atît de deznădăjduit şi de abătut, încît mi-a lipsit curajul să mă scol. Şi pînă să mă hotărăsc să ies afară din peşteră, era ziua-n amiaza mare. Am rătăcit cîtăva vreme printre stînci. Cerul era cu desăvîrşire senin, iar soarele dogorea atît de puternic, încît am fost nevoit să-mi ascund faţa. Deodată, pe neaşteptate, s-a întunecat într-un chip care mie mi s-a părut cu totul deosebit decît atunci cînd îl acoperă un nor. M-am întors şi am văzut între mine şi soare un corp uriaş şi opac, ce se îndrepta spre insulă. Părea atîrnat la vreo două mile înălţime, şi timp de şase-şapte minute acoperi soarele; n-aş putea spune însă că aerul era mai rece sau cerul mai întunecat decît dacă aş fi stat în umbra unui munte. Cînd corpul acela se apropie mai mult de locul unde mă aflam eu, se dovedi a fi făcut dintr-o substanţă solidă, iar fundul turtit şi neted strălucea puternic, oglindind marea de dedesubt.

Stăteam pe o colină, la vreo două sute de yarzi de ţărm, şi l-am văzut coborînd pînă cînd fu aproape paralel cu mine, la mai puţin de o milă englezească depărtare. Mi-am scos ocheanul de buzunar şi am reuşit să descopăr o mulţime de oameni mişunînd încoace şi încolo pe marginile întrucîtva înclinate ale corpului aceluia plutitor; dar ce anume făceau ei, n-am putut să desluşesc.

Dragostea firească de viaţă mi-a năpădit inima. În sufletul meu încolţise nădejdea că întîmplarea aceasta ar putea să m-ajute, într-un fel sau altul, să scap din locul acela pustiu şi din starea deznădăjduită în care mă aflam. Totodată însă, cu greu şi-ar putea închipui cititorul uimirea ce m-a cuprins la vederea unei insule plutind în văzduh şi locuită de oameni care (aşa cel puţin mi se părea mie) puteau s-o ridice, s-o coboare sau s-o urnească din loc

după bunul lor plac. Cum însă în acele clipe nu-mi ardea să filozofez cu privire la acest fenomen, am preferat să urmăresc direcția pe care o va lua insula, deoarece de cîtva timp mi se părea că stă pe loc. În curînd însă se apropie mai mult și atunci am putut vedea că marginile ei sînt tivite de cîteva rînduri de galerii și de scări așezate din loc în loc pentru a se putea trece de la o galerie la alta. În galeria cea mai de jos am văzut cîțiva oameni care pescuiau cu niște undițe lungi, în timp ce alții priveau. Mi-am fluturat bereta (pălăria o prăpădisem de mult) și batista în direcția insulei, iar cînd s-a apropiat și mai mult, am strigat din răsputeri; apoi, uitîndu-mă cu luare-aminte, am zărit o mulțime de oameni adunați în partea pe care o vedeam mai bine. După felul cum arătau înspre mine și-și făceau semne, am înțeles că mă văzuseră și ei, cu toate că nu răspunseră în nici un fel la strigătele mele. Am putut zări vreo patru-cinci oameni urcînd grăbiți scările spre partea de sus a insulei și apoi făcîndu-se nevăzuți. Bănuielile mele s-au adeverit întîmplător: fuseseră trimiși la vreo persoană mai însemnată, ca să li se spună ce au de făcut.

Numărul oamenilor spori și în mai puțin de o jumătate de oră insula fu pusă în mișcare, și se ridică în așa fel, încît galeria cea mai de jos apăru paralel cu înălțimea pe care stăteam eu la mai puțin de o sută de yarzi depărtare. Am căzut atunci în genunchi și am vorbit cu glasul cel mai umil cu putință, dar nu am primit nici un răspuns. Cei care se aflau chiar deasupra mea păreau să fie persoane cu vază, judecînd după îmbrăcăminte. Discutau grav unul cu altul și din cînd în cînd priveau spre mine. În cele din urmă, unul din ei strigă ceva într-o limbă sonoră, cizelată și plăcută, amintind de sunetele limbii italiene, ceea ce m-a făcut să-i răspund în această limbă, în nădejdea că cel puțin sunetele vor fi mai plăcute pentru urechile lui. Cu toate că nici unul din noi doi nu l-a înțeles pe celălalt, au priceput cam ce voiam să le spun, căci vedeau prea bine starea de plîns în care mă aflam.

Mi-au făcut semn să cobor de pe stîncă și să mă îndrept spre țărm, ceea ce am și făcut; și cum insula zburătoare fusese ridicată la o înălțime potrivită, cu marginea chiar deasupra mea, din galeria de jos fu coborît un lanț de care atîrna un scaun. M-am așezat pe el și apoi am fost ridicat cu ajutorul scripeților.

Autorul descrie firea și moravurile laputanilor. În ce stare se găsește învățământul lor. Regele, și curtea sa. Primirea autorului la curte. Neliniștea și temerile locuitorilor. Femeile din Laputa.

Îndată ce am coborît de pe scaun, am fost înconjurat de o mare mulțime de oameni. Cei care stăteau mai aproape mi s-au părut a fi mai de neam. Se uitau la mine cu o uimire ce se vădea atît în priviri cît și în gesturile lor, dar las că nici eu nu rămâsesem mai prejos, deoarece pînă atunci nu-mi fusese dat să văd muritori mai ciudați ca înfățișare, îmbrăcăminte și expresie a feței. Aveau capul înclinat fie spre dreapta, fie spre stînga, unul din ochi era întors înăuntru, iar celălalt căta drept spre zenit.[1] Purtau veșminte împodobite cu figuri reprezentînd soarele, luna și stelele, iar printre acestea, fel de fel de viori, fluiere, harfe, trompete, ghitare, clavecine și o seamă de instrumente muzicale necunoscute nouă, celor din Europa. Ici, colo vedeai oameni care după îmbrăcăminte, păreau a fi slujitori; ei țineau în mînă un baston la capătul căruia se afla o băsică, prinsă ca un îmblăciu de băț. În fiecare băsică erau mai multe boabe de mazăre uscată sau pietricele, după cum am aflat mai tîrziu. Cu aceste băsici slujitorii loveau din cînd în cînd gura și urechile celor de lîngă ei, obicei al cărui rost mi-a fost cu neputință să-l pricep atunci. Se pare că mințile acestor oameni sînt atît de absorbite de speculații avîntate, încît ei nu pot nici să vorbească, nici să asculte ce spun alții dacă nu li se atinge gura sau urechea, fiind astfel aduși la realitate; de aceea oamenii cu dare de mînă își angajează un pocnitor (un *climenole*, în limba lor); ei nu ies niciodată din casă fără acest servitor și nici nu fac vizite fără el. Însărcinarea lui este ca atunci cînd două, trei sau mai multe persoane sînt împreună să-l lovească ușor cu băsica peste gură pe acela care urmează să vorbească, și urechea dreaptă a aceluia sau acelora către care se adresează vorbitorul. De asemenea, pocnitorul trebuie să-și însoțească stăpînul pretutindeni în preumblările acestuia și, atunci cînd se ivește prilejul, să-l lovească încetișor peste ochi, deoarece stăpînul este veșnic atît de cufundat în meditații[2], încît la tot pasul e în primejdie să cadă în prăpastie sau să se lovească cu capul de vreun stîlp — iar cînd se află pe

[1] În capitolul de față Swift nu satirizează știința ca atare (deși nu credea în viitorul cercetărilor abstracte și teoretice), ci scolasticismul sterp, proiectele utopice, superstițiile, ignoranța și șarlatania, care înfloreau în Anglia la începutul sec. al XVIII-lea.

[2] Se pare că satira vizează în special pe Sir Isaac Newton (1642—1727).

stradă, să-i îmbrîncească pe ceilalți sau să fie el însuși îmbrîncit în vreun șanț.

A fost nevoie să-i dau cititorului aceste lămuriri, pentru a nu fi și el tot atît de nedumerit de comportarea acestor oameni, cum am fost eu în timp ce mă conduceau pe scări spre partea de sus a insulei și de acolo la palatul regal. Pe cînd urcam, ei au uitat în mai multe rînduri de mine, lăsîndu-mă singur, pînă cînd pocnitorii le-au înviorat aducerea aminte. Adevărul e că nu păreau să se sinchisească cîtuși de puțin de hainele și înfățișarea mea de străin sau de chiotele oamenilor de rînd, ale căror gînduri și cugete erau mai descătușate.

În cele din urmă am intrat în palat și ne-am îndreptat spre sala tronului, unde l-am văzut pe rege așezat pe tron și înconjurat de oamenii cei mai de seamă. În fața tronului se afla o masă plină de globuri, sfere și alte instrumente de matematică. Majestatea Sa nu ne băgă cîtuși de puțin în seamă, cu toate că intrarea noastră a fost însoțită de o larmă grozavă, prilejuită de îmbulzeala celor de la curte. Regele era cufundat în studierea unei probleme și a trebuit să așteptăm cel puțin un ceas pînă cînd a reușit s-o rezolve. De o parte și alta a tronului stătea cîte un paj cu o bășică în mînă. Cînd pajii văzură că regele a isprăvit lucrul, unul din ei îl lovi ușor peste gură, iar celălalt peste urechea dreaptă; regele tresări brusc și, privind înspre mine și însoțitorii mei, își aminti ce ne adusese la palat, el fiind anunțat mai înainte. Rosti cîteva cuvinte și îndată un tînăr cu o bășică în mînă se apropie de mine și mă lovi ușor peste urechea dreaptă. Eu însă le-am făcut semn, cum m-am priceput mai bine, că nu am nevoie de un astfel de instrument, ceea ce, după cum am aflat mai tîrziu, l-a făcut pe rege și pe curteni să aibă o părere foarte proastă despre inteligența mea. Regele, după cîte mi-am putut da seama, mi-a pus mai multe întrebări, iar eu i-am răspuns în toate limbile pe care le cunoșteam. În cele din urmă, cînd s-a văzut limpede că nu-i pot înțelege și nici nu mă pot face înțeles, am fost condus din ordinul său într-un apartament din palat (acest monarh distingîndu-se față de toți înaintașii săi prin ospitalitatea arătată străinilor)[1] unde mă așteptau doi servitori, care de aci înainte urmau să mă slujească. Mi s-a adus masa, și patru persoane de vază, pe care mi-am amintit că le văzusem stînd foarte aproape de rege, îmi făcură cinstea să ia masa cu mine. Mi s-au servit două rînduri de bucate a cîte trei feluri fiecare. Mîncarăm întîi o pulpă de miel tăiată în triunghiuri echilaterale, friptură de vacă în formă de paralelograme și cîrnați în formă

[1] Aluzie la favorurile de care se bucura camarila hanoveriană din partea lui George I.

de cicloide[1]. Rîndul al doilea se compunea din două rațe, cu aripile și picioarele legate, avînd forma unor viori, salam și cîrnați semănînd cu niște fluiere și oboaie, precum și un piept de vițel în forma unei hărfe. Servitorii tăiară pîinea în conuri, cilindri, paralelograme și o mulțime de alte figuri geometrice.

În timp ce stăteam la masă, am îndrăznit să întreb cum se numesc în limba lor mai multe obiecte, iar nobilii mei comeseni, ajutați fiind de poenitorii lor, s-au arătat prea încîntați să-mi răspundă, nădăjduind să-mi stîrnească admirația pentru priceperea lor deosebită în cazul cînd ar fi reușit să mă facă să leg o conversație cu ei. În curînd am fost în stare să cer pîine și băutură și tot ce mai doream.

După masă, tovarășii mei s-au retras și, din ordinul regelui, mi-a fost trimisă o persoană însoțită de un poenitor. Omul aduse condei, călimară, hîrtie și trei, patru cărți, făcîndu-mă să înțeleg prin semne că are însărcinarea să mă învețe limba lor. Am stat împreună patru ceasuri, în care timp am scris un mare număr de cuvinte, așezate pe coloane, fiecare cuvînt cu traducerea lui alături. De asemenea am izbutit să învăț mai multe propoziții scurte, aceasta cu ajutorul unuia din servitori, căruia dascălul meu îi poruncea cînd să se întoarcă sau să facă o plecăciune, cînd să se așeze sau să stea în picioare, cînd să se plimbe și cîte altele. De fiecare dată eu scriam propozițiunile. Într-una din cărțile sale, profesorul îmi arătă soarele, luna, stelele, zodiacul, tropicele[2] și cercurile polare. Tot el mă învăță și numele a o mulțime de suprafețe plane și corpuri solide. Îmi spuse apoi cum se cheamă fiecare instrument muzical, zugrăvindu-mi-l totodată. În sfîrșit, mă învăță un număr de cuvinte obișnuite în legătură cu arta muzicală, cîntînd din fiecare instrument. După plecarea lui mi-am așezat toate cuvintele, împreună cu traducerea respectivă, în ordine alfabetică. Și astfel, în cîteva zile, cu ajutorul unei memorii care nu m-a trădat nici de data aceasta, am pătruns cît de cît în tainele limbii lor.

Cuvîntul pe care eu îl traduc prin „insulă zburătoare" sau „plutitoare" în limba lor este Laputa, a cărui etimologie adevărată n-am putut s-o aflu.[3] Într-o limbă veche și de mult uitată *lap*

---

[1] Cicloidă — curbă descrisă de un punct al unui cerc mobil, care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă situată în planul cercului.

[2] Este vorba de tropicele cerești, respectiv două cercuri imaginare pe sfera cerească, paralele cu ecuatorul ceresc și depărtate de acestea cu 23°27' (la nord sau sud).

[3] Swift ridiculizează primele și, totodată, fantezistele etimologii ale cuvintelor, propuse de filologii de la începutul sec. al XVIII-lea. Se pare că îl are în vedere în primul rînd pe Richard Bentley (1662—1742), satirizat și în *The Battle of the Books* (Bătălia cărților, 1697).

însemnă „înalt", iar *unluh*, cîrmuitor, deci Laputa — spun ei — vine de la *Lapunluh*. Personal nu sînt de acord cu această derivare, ce mi se pare cam trasă de păr. Am îndrăznit să le împărtăşesc învăţaţilor o părere a mea şi anume că Laputa ar veni aproximativ de la *Lap outed*, *lap* însemnînd, propriu-zis, jocul razelor de soare în apele mării, iar *outed* — aripă, părere pe care totuşi nu vreau s-o impun neapărat, ci doar s-o supun cititorului judicios.

Cei cărora le fusesem încredinţat de către rege, văzînd cît sînt de prost îmbrăcat, porunciră unui croitor să vină a doua zi dimineaţă şi să-mi ia măsură pentru un rînd de haine. Meşterul acesta îşi făcu meseria într-un chip cu totul deosebit de confraţii lui din Europa. Mai întîi îmi măsură înălţimea cu ajutorul unui goniometru, apoi cu rigla şi compasul îşi însemnă pe hîrtie dimensiunile şi contururile trupului meu, iar peste şase zile îmi aduse hainele, foarte prost cusute şi fără nici o formă, deoarece greşise calculul cu o cifră.[1] M-am mîngîiat cu gîndul că la ei astfel de greşeli se întîmplă foarte des şi nimeni nu le dă prea mare însemnătate.

În timp ce am stat închis în casă, deoarece nu aveam nici haine şi nici nu mă simţeam prea bine, stare care mi-a prelungit şederea cu încă vreo cîteva zile, mi-am îmbogăţit mult vocabularul, iar cînd m-am dus a doua oară la curte, am putut să înţeleg multe din cele ce spunea regele şi, de bine, de rău, să-i răspund.

Majestatea Sa poruncise ca insula să se îndrepte spre est-nord-est, pînă exact deasupra capitalei ţării Lagado, aflată jos, pe pămînt solid. Ne despărţeau vreo nouăzeci de leghe de acest oraş şi călătoria noastră a durat patru zile şi jumătate. Nu-mi dădeam seama cîtuşi de puţin că insula zboară prin văzduh. A doua zi dimineaţă, pe la orele unsprezece, regele împreună cu nobilii, curtenii şi ofiţerii săi şi-au pregătit instrumentele muzicale şi au cîntat timp de trei ore fără întrerupere, asurzindu-mă de-a binelea[2]; mi-a fost cu neputinţă să înţeleg rostul acestei muzici, pînă ce m-a lămurit dascălul meu. El mi-a spus că urechile oamenilor din insula lor erau obişnuite cu muzica sferelor[3], care se auzea

---

[1] Aluzie la un zero adăugat din greşeala zeţarului la o cifră dintr-un tratat de astronomie al lui Newton, cu urmarea că distanţa de la pămînt la soare devenea de zece ori mai mare. Newton a corectat eroarea într-o revistă, dar Swift fie că nu a avut cunoştinţă de rectificare, fie că a ignorat-o în mod deliberat.

[2] S-a presupus că aici Swift satirizează melomania de la curtea lui George I şi rivalitatea dintre doi muzicieni vestiţi, Heandel şi Buononcini (1640—1678).

[3] Muzică diafană despre care Pitagora şi alţi matematicieni din antichitate credeau că este produsă de mişcarea aştrilor.

regulat în anumite perioade, iar acum cei de la curte voiau să-şi arate măiestria la instrumentele pe care le stăpîneau mai bine.

În timpul călătoriei noastre spre Lagado, capitala ţării, Majestatea Sa a poruncit ca insula să se oprească deasupra cîtorva oraşe şi sate pentru a putea primi plîngeri din partea supuşilor săi. În acest scop au fost coborîte mai multe sfori cu mici greutăţi la capătul de jos. De aceste sfori oamenii îşi legau jalbele, care se ridicau îndată, ca bucăţile de hîrtie prinse de şcolari la capătul sforicelei ce ţine zmeul. Uneori primeam de jos vin şi merinde, care erau trase cu ajutorul scripetelor.

Cunoştinţele mele în matematică mi-au fost de mare ajutor pentru a pricepe graiul acestor oameni, legat în bună măsură de această ştiinţă, precum şi de muzică; cît priveşte aceasta din urmă, nu eram lipsit de talent. Ei îşi exprimă ideile prin linii şi figuri. Dacă doresc, de pildă, să laude frumuseţea unei femei sau a oricărui alt animal, o zugrăvesc prin romburi, cercuri, paralelograme, elipse şi alte figuri geometrice, sau prin cuvinte din domeniul artei muzicale, pe care n-ar avea rost să le înşir aici. În bucătăria regelui am observat fel de fel de instrumente muzicale şi de matematică, după forma cărora bucătarii taie fripturile ce se servesc la masa regelui.

Casele lor sînt foarte prost construite, pereţii sînt strîmbi, şi în nici o casă nu întîlneşti un singur unghi drept. Lipsa aceasta se datoreşte disprețului pe care-l manifestă faţă de aplicaţiile practice ale geometriei, lucru socotit de ei ca vulgar şi mecanic. Îndrumările pe care le dau lucrătorilor fiind prea abstracte pentru mintile acestora, greşelile se ţin lanţ. Şi cu toate că se pricep destul de bine să se descurce pe hîrtie şi să mînuiască rigla, creionul şi compasul, totuşi, în împrejurările obişnuite ale vieţii, nu am întîlnit un popor mai stîngaci, mai neîndemînatic şi mai nepriceput, înzestrat, de asemenea, cu o gîndire greoaie şi nebuloasă cînd e vorba de altceva în afară de matematică şi muzică. Raţionează foarte prost şi sînt veşnic gata să te contrazică vehement, dar dreptate au numai din întîmplare, lucru rar de altminteri. Sînt cu totul lipsiţi de imaginaţie şi fantezie şi nu au în limba lor cuvinte corespunzătoare acestor idei. Toate preocupările lor spirituale se reduc la cele două ştiinţe amintite mai sus.

Cei mai mulţi dintr-înşii şi mai ales cei care se îndeletnicesc cu astronomia cred stăruitor în astrologia raţională, cu toate că le e ruşine să mărturisească lucrul acesta. Dar ceea ce m-a mirat mai mult şi mi s-a părut cu totul de neînţeles a fost interesul lor deosebit pentru politică; am băgat de seamă că le place să discute într-una despre treburile obşteşti, să-şi dea părerea asupra proble-

melor de stat şi să apere cu patimă orice opinie, oricît de lipsită de însemnătate ar fi ea. Nu e mai puţin adevărat că aceleaşi înclinaţii le-am constatat la cei mai mulţi dintre matematicienii pe care i-am cunoscut în Europa. deşi nu am reuşit niciodată să descopăr nici cea mai mică asemănare între cele două ştiinţe, afară doar dacă nu cumva aceşti oameni îşi închipuie că, deoarece cercul cel mai mic are tot atîtea grade ca şi cel mai mare, tot astfel şi cîrmuirea şi orînduirea lumii nu cere mai multă pricepere decît mînuirea şi învîrtirea unui glob. Sînt totuşi înclinat să cred că această pornire izvorăşte dintr-o foarte obişnuită meteahnă a firii omeneşti, meteahnă ce ne face să ne băgăm nasul şi să ne dăm aere de atotcunoscători tocmai asupra chestiunilor care ne privesc cel mai puţin şi pentru care sîntem cel mai puţin chemaţi, fie prin firea noastră, fie prin învăţătura pe care o avem.

Oamenii aceştia nu au o clipă de astîmpăr şi nu cunosc liniştea sufletească, iar frămîntările lor provin din cauze care îi neliniştesc prea puţin pe ceilalţi muritori. Aşa, de pildă, neliniştea lor se datoreşte unor eventuale schimbări pe care le-ar putea suferi corpurile cereşti[1]: ei se tem că în urma apropierii continui a soarelui de pămînt, acesta din urmă va fi cu timpul absorbit sau mistuit; că, treptat, suprafaţa soarelui se va acoperi cu o crustă formată din propriile sale efluvii şi va înceta să mai lumineze universul; că pămîntul a scăpat ca prin minune să nu fie măturat de coada ultimei comete, care, hotărît lucru, l-ar fi prefăcut în cenuşă,[2] şi că următoarea cometă, care după calculele lor va apare peste treizeci şi unu de ani,[3] ne va nimici probabil. Căci, în cazul cînd, la periheliu[4], cometa se va apropia pînă la o anumită distanţă de soare (lucru de care, potrivit calculelor lor, au toate motivele să se teamă), ea va primi o căldură de zece mii de ori mai mare decît aceea a unui fier înroşit şi, depărtîndu-se de soare, va tîrî după ea o coadă incandescentă, lungă de un milion patrusprezece mile, prin care de se va întîmpla să treacă pămîntul, fie şi la o distanţă de o sută de mii de mile de nucleul sau corpul principal

---

[1] În perioada cînd a trăit Swift posibilitatea unor catastrofe cosmice umplea de groază multă lume, în primul rînd pe ignoranţi şi superstiţioşi.

[2] Referire ironică la adresa matematicianului şi teologului William Whiston (1667—1752) care prezisese că la 14 octombrie 1712 o cometă va arde pămîntul în două zile.

[3] În 1705 savantul englez Edmund Halley (1656—1742) calculase că o cometă care apăruse în 1682 va reveni în 1759 (ceea ce s-a şi întîmplat).

[4] Punctul cel mai apropiat de Soare de pe orbita unei planete, comete etc. (ant. „afeliu").

al cometei, el se va aprinde și va fi prefăcut în cenușă[1]: că soarele, cheltuindu-și zilnic căldura fără a avea de unde să înlocuiască pierderile, cu timpul se va stinge și în cele din urmă va pieri,[2] fapt ce va atrage după sine pieirea globului nostru și a tuturor planetelor care primesc lumină de la soare. Ei sînt în permanență atît de înspăimîntați de astfel de primejdii, precum și de altele la fel de cumplite, încît nu pot dormi liniștiți în paturile lor și nici nu se pot bucura de plăcerile pe care le oferă viața. Dimineața cînd se întîlnesc doi oameni, prima întrebare se referă la sănătatea soarelui, cum a arătat cînd a apus și cînd a răsărit, și ce speranțe au ei în legătură cu evitarea celei mai apropiate comete. Și cînd discută astfel de lucruri, seamănă întocmai cu băieții noștri care se desfată ascultînd cu nesaț povești înfricoșătoare despre duhuri și strigoi, iar după aceea nu îndrăznesc să se mai ducă la culcare de frică.

Femeile de pe insulă sînt foarte vioaie; ele își disprețuiesc bărbații și-i îndrăgesc nespus de mult pe străini; dintr-aceștia există întotdeauna un număr considerabil pe insulă. Ei vin de jos, de pe continent, și se prezintă la curte fie în legătură cu treburile diferitelor orașe și corporații, fie pentru interese personale, dar sînt priviți de sus, pentru că nu sînt atît de înzestrați ca bărbații de pe insulă. Dintre aceștia, doamnele își aleg curtezanii. Supărător e faptul că ele se comportă cu prea multă ușurință și nepăsare, căci soțul fiind veșnic absorbit în speculații, amanta și amantul pot ajunge pînă la cele mai mari intimități în prezența lui — e de ajuns ca bărbatul să aibă la îndemînă hîrtie și instrumentele necesare și să nu-l aibă alături pe pocnitor.

Soțiile și fiicele laputanilor sînt nemulțumite de captivitatea lor pe această insulă, deși eu îl socotesc cel mai încîntător colț din lume. Și cu toate că ele duc aici un trai îmbelșugat și plin de măreție și li se îngăduie să facă tot ce le place, totuși tînjesc să vadă lumea și să se bucure de distracțiile din capitală, lucru care nu li se îngăduie fără o autorizație specială din partea regelui. Aceasta însă nu se capătă prea ușor, deoarece oamenii de seamă au constatat, în urma unei bogate experiențe, cît de greu este să-și convingă soțiile să se înapoieze de acolo. Mi s-a povestit că o doamnă de neam de la curte, care avea mai mulți copii — era măritată cu primul ministru, cel mai bogat cetățean al regatului, un om încîntător

---

[1] Ciocnirea pămîntului cu o cometă nu prezintă nici un pericol pentru planeta noastră întrucît atît capul cît și coada cometei, formate din substanțe extrem de rarefiate, au o temperatură scăzută.

[2] Este adevărat că soarele se răcește, însă extrem de lent; după calculele savanților de astăzi, se va stinge numai după patru miliarde de ani.

care o iubea la nebunie și locuia în cel mai frumos palat al insulei — a plecat la Lagado spre a-și căuta, chipurile, sănătatea; acolo s-a ascuns timp de cîteva luni, pînă cînd regele a trimis oamenii legii s-o caute. Pînă la urmă a fost găsită într-un birt murdar, toată în zdrențe, pentru că își amanetase hainele spre a întreține un rîndaș bătrîn și pocit care o bătea în fiecare zi și de lîngă care a fost luată cu sila. Cu toate că soțul ei, plin de înțelegere, a primit-o fără să-i facă nici cel mai mic reproș, curînd după aceea a reușit să se furișeze din nou jos, cu toate bijuteriile, la același amant, și de atunci nu s-a mai auzit nimic despre ea.

Cele de mai sus ar putea să-i pară cititorului mai curînd o poveste europeană sau englezească decît una dintr-o țară atît de îndepărtată. Să binevoiască însă cititorul să-și aducă aminte că toanele femeilor nu se mărginesc la o anumită climă sau la un anumit popor și că femeile seamănă mult mai mult între ele decît și-ar putea cineva închipui.

Într-o lună de zile învățasem destul de bine limba lor pentru a putea răspunde la cele mai multe întrebări ale regelui, atunci cînd aveam cinstea să-l văd. Majestatea Sa nu s-a arătat cîtuși de puțin curios să cunoască legile, sistemul de guvernare, istoria, religia sau obiceiurile țărilor pe unde fusesem, ci s-a mulțumit doar să mă întrebe despre stadiul în care se află la noi matematica și mi-a ascultat relatările cu multă nepăsare și dispreț, cu toate că cei doi pocnitori îl făceau adesea atent.

CAPITOLUL III

Un fenomen explicat de filozofia și astronomia modernă. Marile progrese ale laputanilor în astronomie. Metoda regelui de a potoli răscoalele.

Curiozitatea străinilor este un lucru atît de obișnuit pretutindeni, încît înainte de a purcede să întreprind orice fel de cercetări i-am cerut voie regelui să văd curiozitățile insulei; el a avut bunăvoința de a-mi încuviința cererea și a porunci profesorului să mă însoțească. Voiam, în primul rînd, să aflu prin ce mijloace artificiale sau naturale se putea deplasa insula în diferite direcții; în cele ce urmează îi voi face cititorului o descriere filozofică a fenomenului.

Insula zburătoare sau plutitoare este perfect circulară, avînd un diametru de 7837 yarzi sau aproximativ patru mile și jumătate, deci o suprafață de zece mii de acri, și o grosime de trei sute de yarzi. Fundul sau suprafața inferioară, pe care o văd cei aflați dedesubt,

este un platou de diamant, foarte regulat, cu o grosime de aproximativ două sute de yarzi. Deasupra lui se află mai multe minerale, așezate în ordinea lor obișnuită, iar mai sus se găsește un strat de pămînt bogat, adînc de zece pînă la douăsprezece picioare. Înclinarea suprafeței superioare dinspre margine spre centru face ca roua și ploile să se adune în pîrîiașe ce curg spre mijlocul insulei, unde se varsă în patru bazine mari, fiecare din ele avînd aproximativ o jumătate de milă în circumferință și aflîndu-se la două sute de yarzi depărtare de centru. Din bazine, apa se evaporă continuu în timpul zilei datorită soarelui, ceea ce împiedică revărsarea lor. Pe lîngă aceasta, întrucît stă în puterea regelui să ridice insula deasupra straturilor de nori și vapori, el poate împiedica roua și ploaia să cadă, ori de cîte ori dorește. Căci, după cum susțin naturaliștii lor, cei mai înalți nori nu se pot ridica la mai mult de două mile în văzduh; cel puțin în țara aceea nu s-a observat așa ceva.

În centrul insulei se află o prăpastie de vreo cincizeci de yarzi în diametru, prin care astronomii coboară într-o uriașă grotă boltită numită *flandona gagnole* sau „peștera astronomului", situată la o adîncime de o sută de yarzi sub suprafața superioară a platoului de diamant. În această peșteră sînt douăzeci de lămpi veșnic aprinse, care, datorită reflectării diamantului, aruncă o lumină puternică în toate părțile. Aici se găsesc fel de fel de sextanți, goniometre, telescoape, astrolabe[1] și alte instrumente astronomice. Ciudățenia cea mai mare însă — și e un lucru de care atîrnă soarta întregii insule — o constituie un magnet uriaș, semănînd cu suveica țesătorului. Magnetul are o lungime de șase yarzi și, în partea sa cea mai groasă, e lat de cel puțin trei yarzi. El se sprijină pe un ax foarte solid de diamant în jurul căruia se învîrtește și este echilibrat cu atîta precizie, încît mîna cea mai firavă îl poate învîrti. Magnetul se află vîrît într-un cilindru de diamant, gol pe dinăuntru, a cărui înălțime și grosime a pereților măsoară patru picioare. Cilindrul are un diametru de 12 yarzi și se sprijină orizontal pe opt stîlpi de diamant, fiecare stîlp fiind înalt de șase yarzi. În mijlocul părții concave se află o scobitură adîncă de douăsprezece incii, unde sînt așezate capetele axului care poate fi învîrtit după dorință.

Nici o forță nu poate urni piatra din loc, pentru că cilindrul și stîlpii sînt dintr-o bucată cu diamantul, care formează baza insulei.

Cu ajutorul acestui magnet, insula este ridicată, coborîtă sau deplasată dintr-un loc în altul. Față de acea parte a pămîntului peste care stăpînește regele, piatra e înzestrată la un capăt cu putere

[1] Astrolab — instrument care, pe vremuri, era folosit pentru măsurarea poziției aștrilor și a înălțimii lor deasupra orizontului.

de atracție, iar la celălalt cu putere de respingere. Cînd magnetul este așezat cu capătul care atrage înspre pămînt, insula coboară; cînd însă capătul care respinge e îndreptat în jos, insula se ridică imediat în sus. Cînd poziția magnetului este oblică, oblică e și mișcarea insulei, deoarece în acest magnet forțele acționează întotdeauna paralel cu direcția lui.

Datorită acestei mișcări piezișe, insula e îndreptată înspre diferite regiuni ale regatului. Pentru a ne face o idee de felul în care înaintează, să presupunem că A-B reprezintă o linie ce străbate de-a curmezișul țara Balnibarbi, că linia C-D reprezintă magnetul, din care D este capătul care respinge, iar C capătul care atrage; insula s-o însemnăm cu C. Să presupunem că magnetul e așezat în poziția C-D cu capătul care respinge îndreptat în jos. În acest caz insula va fi ridicată oblic spre D. Cînd a ajuns în D, să presupunem că magnetul este învîrtit pe axul lui, pînă cînd capătul care atrage arată înspre E; atunci insula va porni oblic spre E; dacă magnetul se învîrtește din nou pe ax pînă cînd ajunge în poziția E-F cu capătul care respinge îndreptat în jos, insula se va ridica oblic spre F, de unde, îndreptînd spre G capătul care atrage, insula poate fi dusă spre G, apoi de la G la H, tot învîrtind magnetul în așa fel, încît capătul care respinge să fie îndreptat în jos. Și astfel, schimbînd poziția magnetului ori de cîte ori este nevoie, insula poate fi ridicată sau coborîtă într-o direcție oblică și, datorită acestor ridicări și coborîri alternative (oblicitatea nefiind considerabilă), ea se poate deplasa dintr-o parte în alta a țării.

Trebuie să spun totuși că insula nu se poate deplasa dincolo de hotarele regatului, după cum nu se poate ridica la o înălțime mai mare de patru mile. Astronomii (care au scris tratate voluminoase despre magnet) explică fenomenul în felul următor: forța magnetică nu se exercită dincolo de patru mile, iar mineralul care acționează asupra pietrei magnetice din interiorul pămîntului și al mării pînă la vreo șase leghe depărtare de coastă nu este răspîndit pe tot globul, ci se află numai între granițele acestei țări; așa că, datorită marelui avantaj pe care îl prezintă o astfel de situație, unui monarh nu i-ar fi de loc greu să supună orice țară care s-ar găsi în raza de atracție a acestui magnet.

Atunci cînd magnetul se află așezat paralel cu linia orizontului, insula stă nemișcată, deoarece în acest caz extremitățile lui, aflîndu-se la o egală depărtare de pămînt, acționează cu forțe egale, una trăgînd insula în jos, cealaltă împingînd-o în sus și, în consecință, nu rezultă nici o mișcare.

Magnetul acesta este încredințat unor astronomi care, din timp în timp, îndreaptă insula după cum poruncește regele. Ei își petrec

cea mai mare parte a vieții cercetînd corpurile cerești cu ajutorul unor lunete ce le întrec cu mult pe ale noastre. Căci, deși cele mai mari telescoape ale lor nu sînt mai lungi de trei picioare, totuși ele mărese mult mai mult decît telescoapele noastre de o sută de yarzi și arată stelele cu o mai mare claritate. Lucrul acesta le-a îngăduit să-și extindă descoperirile mult mai departe decît astronomii noștri din Europa. Ei au alcătuit un catalog cuprinzînd zece mii de stele fixe, pe cîtă vreme cele mai mari cataloage ale noastre nu cuprind mai mult de o treime din acest număr.[1] Ei au descoperit de asemenea două stele mai mici sau sateliți care se învîrtesc în jurul lui Marte.[2] Cel mai apropiat se află la o distanță egală cu trei diametre ale lui Marte de centrul planetei principale, iar cel mai depărtat, la o distanță de cinci diametre. Primul satelit are o mișcare de rotație de zece ore, iar al doilea de douăzeci și una de ore și jumătate. Astfel, pătratele epocilor lor periodice cresc aproximativ în aceeași proporție cu cuburile distanțelor de la centrul lui Marte,[3] ceea ce dovedește, indiscutabil, că ele sînt guvernate de aceeași lege a gravității care influențează celelalte corpuri cerești.

Ei au descoperit nouăzeci și trei de comete diferite, stabilind cu multă exactitate perioadele lor. Dacă într-adevăr așa stau lucrurile (ceea ce ei afirmă cu multă tărie), ar fi de dorit ca observațiile lor să fie date publicității și, prin aceasta, teoria cometelor, care în momentul de față este foarte șubredă și defectuoasă,[4] ar putea fi adusă la nivelul celorlalte părți ale astronomiei, care au atins desăvîrșirea.

Regele ar fi monarhul cel mai absolut din lume, dacă ar putea cîștiga pe miniștri de partea lui. Aceștia însă, întrucît își au moșiile jos, pe continent, și socotesc că slujba de curtean este cît se poate de nesigură, n-ar consimți în ruptul capului la înrobirea țării lor.

Dacă se întîmplă ca vreun oraș să se răzvrătească, să fie sfîșiat de lupte interne sau să refuze plata tributului obișnuit, regele are la îndemînă două mijloace pentru a-l readuce la ordine. Primul și cel mai blînd este de a ține insula nemișcată deasupra orașului

---

[1] Catalogul întocmit de un astronom regal englez în 1725 cuprindea 2935 stele.

[2] Swift a anticipat existența a doi mici sateliți ai planetei Marte (Phobos și Deimos), care aveau să fie descoperiți de astronomul american Asaph Hall la observatorul din Washington în 1877.

[3] Calculul lui Swift este în concordanță cu cea de a treia lege a lui Kepler, descoperită în 1619 și confirmată ulterior de Newton („Pătratul timpului de revoluție al oricărei planete în jurul Soarelui este proporțional cu cubul distanței sale medii pînă la Soare").

[4] Teorii care au stîrnit discuții aprinse între membrii Societății Regale (The Royal Society, înființată la Londra în 1662).

și a ținutului din jur, ceea ce îi lipsește pe locuitori de binefacerile soarelui și ale ploii și, în consecință, aceștia sînt amenințați de foamete și de molime. Dacă abaterile sînt mai grave, de pe insulă se aruncă asupra lor bolovani de piatră, de care nu se pot apăra decît ascunzîndu-se în pivnițe sau peșteri, în timp ce casele lor sînt prefăcute în ruine. Dacă și atunci ei continuă să se încăpățîneze în fărădelegile lor sau organizează răscoale, regele recurge la ultima măsură, lăsînd insula să cadă drept peste capetele lor, ceea ce duce la pieirea oamenilor și la nimicirea caselor lor. Totuși, aceasta este o măsură extremă, la care monarhul recurge arareori și atunci o face fără nici o tragere de inimă. De altfel, nici miniștrii săi nu-l îndeamnă să ia asemenea hotărîri care, pe de o parte, le-ar atrage ura poporului, iar pe de altă parte ar aduce foarte multe pagube propriilor lor moșii, aflate jos, pe continent, deoarece insula este un bun ce aparține numai regelui.

Există totuși și un alt motiv mai temeinic, pentru care cîrmuitorii acestei țări s-au ferit întotdeauna să recurgă la mijloace atît de cumplite, în afara cazurilor cu totul excepționale. Dacă, de pildă, orașul sortit pieirii este așezat pe stînci înalte (și, de fapt, mai toate orașele lor mari se bucură de o astfel de așezare, tocmai pentru a preîntîmpina asemenea nenorociri), dacă are multe turle ascuțite sau stîlpi de piatră, căderea vertiginoasă ar putea primejdui fundul sau suprafața inferioară a insulei care, deși este formată, după cum am mai spus, dintr-un singur diamant gros de două sute de yarzi, ar putea să crape din pricina izbiturii prea puternice sau să plesnească din pricina apropierii prea mari de focurile din casele de jos, de pe pămînt, așa cum se întîmplă uneori cu pereții de piatră sau de fier ai coșurilor noastre. Poporul știe prea bine acest lucru și își dă seama pînă unde poate merge cu încăpățînarea, atunci cînd e în joc libertatea și avutul său. Iar regele, cînd e foarte mînios și hotărît să prefacă orașul în praf și pulbere, poruncește ca insula să coboare cît se poate de domol, căutînd parcă să-și arate blîndețea față de poporul său, dar, de fapt, temîndu-se să nu spargă fundul de diamant al insulei; în care caz, după părerea tuturor învățaților lor, magnetul nu ar mai putea susține insula și întreaga masă s-ar prăbuși la pămînt.

Potrivit unei legi fundamentale, nici regele, nici vreunul din cei doi fii ai săi mai mari nu au voie să părăsească insula; de asemenea, nici regina nu se bucură de acest drept înainte de a ajunge la vîrsta cînd nu mai poate avea copii.

Autorul părăsește Laputa. Este dus în Balnibarbi. Sosește în capitală. O descriere a capitalei și a ținutului înconjurător. Primirea ospitalieră de care se bucură autorul din partea unui înalt dregător. Convorbirea lui cu dregătorul.

Departe de mine gîndul de a spune că am fost prost tratat pe insula aceasta. Totuși, trebuie să mărturisesc, mă socoteam neglijat, ba, într-o oarecare măsură, chiar disprețuit. Nici monarhul și nici ceilalți nu păreau să manifeste vreun interes față de altceva în afară de matematică și muzică, domenii în care eu le eram mult inferior și, din această pricină, băgat foarte puțin în seamă. Pe de altă parte, după ce am văzut toate ciudățeniile insulei, ardeam de dorința de a o părăsi, căci oamenii aceia mă plictiseau de moarte. E adevărat că erau neîntrecuți în două domenii, față de care am mare respect și în care n-aș putea spune că nu mă pricep chiar de loc: dar erau atît de absorbiți în meditațiile lor, că n-am întîlnit niciodată tovarăși mai plictisitori. În timpul celor două luni cît am stat acolo, am discutat numai cu femeile, cu negustorii, cu poenitorii și cu pajii de la curte, ceea ce, pînă la urmă, m-a coborît și mai mult în ochii lor. Totuși, aceștia au fost singurii de la care am putut primi răspunsuri ca lumea.

În urma unui studiu stăruitor începusem să le cunosc destul de bine limba, dar cum nu mă mai puteam împăca cu gîndul să fiu prizonier într-o insulă unde mi se dădea atît de puțină atenție, m-am hotărît s-o părăsesc cu primul prilej. La curte se afla un mare dregător, înrudit îndeaproape cu regele, și datorită acestui singur motiv, era privit cu respect, deși toți, în sinea lor, îl socoteau persoana cea mai ignorantă și mai stupidă din Laputa. Adusese mai multe servicii coroanei și era un om înzestrat de la natură, cultivat, integru și cinstit; dar avea o ureche atît de nemuzicală, încît răuvoitorii lui spuneau că adeseori bătea greșit măsura, iar pe de altă parte, profesorii săi numai cu mare greutate reușiseră să-l învețe cum se demonstrează cele mai ușoare teoreme în matematică. Dregătorul acesta mi-a arătat întotdeauna multă bunăvoință, mi-a făcut adesea cinstea de a mă vizita, a ținut să-l informez despre cele ce se întîmplă în Europa, despre legile, obiceiurile și învățătura diferitelor țări pe unde călătorisem. Mă asculta întotdeauna cu multă luare-aminte și făcea remarci foarte înțelepte cu privire la tot ce spuneam. Doi poenitori îl însoțeau întotdeauna, dar el nu recurgea la ajutorul lor decît la curte și în timpul vizitelor oficiale; cînd eram numai noi doi, le poruncea să se retragă.

L-am rugat stăruitor pe acest ilustru personaj să intervină pentru mine pe lîngă Majestatea Sa, ca să-mi dea voie să plec, lucru la care monarhul a consimțit cu părere de rău, după cum a binevoit să-mi spună. Adevărul este că-mi făcuse mai multe propuneri foarte avantajoase, pe care totuși, le-am refuzat, exprimîndu-mi toată recunoștința.

La 16 februarie mi-am luat rămas bun de la Majestatea Sa și de la toți curtenii. Regele mi-a făcut un dar în valoare de două sute de lire engleze, iar protectorul meu, ruda lui, un altul la fel, împreună cu o scrisoare de recomandație către un prieten al său din Lagado, capitala țării. Cum insula plutea tocmai atunci deasupra unui munte, la vreo două mile de capitală, am fost coborît din galeria inferioară în același chip în care fusesem ridicat.

Continentul, adică ținuturile aflate sub stăpînirea monarhului de pe insula zburătoare, este cunoscut sub numele general de *Balnibarbi*, iar capitala, după cum am mai amintit, se numește *Lagado*. Nu mică mi-a fost mulțumirea cînd m-am văzut din nou cu picioarele pe pămînt solid. M-am îndreptat liniștit spre oraș, fiind îmbrăcat ca oricare din locuitori și cunoscînd îndeajuns limba pentru a putea sta de vorbă cu ei. Am găsit curînd casa persoanei căreia îi fusesem recomandat; ajuns aici, mi-am prezentat scrisoarea de recomandație a a prietenului meu, dregătorul de pe insulă, și am fost primit cu multă bunăvoință. Acest înalt dregător, pe nume Munodi, m-a găzduit chiar în casa lui, unde am locuit tot timpul petrecut în țara aceea, bucurîndu-mă de o primire prietenească.

A doua zi dimineață după sosirea mea, el m-a dus cu trăsura să-mi arate orașul[1], care era cam jumătate din Londra[2], casele însă aveau o construcție ciudată și cele mai multe se aflau într-o stare de plîns. Trecătorii umblau grăbiți, mai toți în zdrențe, și aveau o înfățișare de ființe înnebunite, privind mereu țintă. Am ieșit prin una din porțile orașului și am mers vreo trei mile pe cîmp, unde am văzut o mulțime de oameni lucrînd pămîntul cu fel de fel de unelte, dar nu am fost în stare să ghicesc ce anume făceau. Nicăieri nu am zărit un fir de grîu sau de iarbă, cu toate că pămîntul părea foarte bun. Nu m-am putut opri să nu mă minunez în fața unor astfel de ciudățenii, care mă întîmpinau la tot pasul, atît în oraș, cît și în afara lui. În cele din urmă am îndrăznit să-l rog pe însoțitorul meu să binevoiască să-mi explice care era rostul străduințelor și frămîntărilor acestor oameni, în oraș și pe ogoare, deoarece eu nu văzusem roadele activității lor.

---

[1] Autorul are în vedere orașul Dublin, capitala Irlandei.

[2] În 1726 Londra avea o populație de aproape 600000 locuitori.

Ba dimpotrivă, niciecînd nu-mi fusese dat să văd un pămînt mai prost lucrat, case mai prost construite şi mai dărăpănate şi un popor a cărui înfăţişare şi îmbrăcăminte să trădeze atîta mizerie şi lipsuri.[1]

Munodi era de neam mare şi fusese cîţiva ani guvernatorul capitalei, însă, datorită intrigilor urzite de miniştri, fusese îndepărtat din slujbă pentru nepricepere. Totuşi regele îl trata cu bunăvoinţă ca pe un om plin de intenţii bune, dar cu o inteligenţă mărginită şi vrednică de dispreţ.

Auzindu-mă criticînd făţiş ţara şi locuitorii acestei ţări, se mulţumi să-mi răspundă că nu am stat îndeajuns de mult printre ei ca să-mi formez o părere, că diferitele popoare ale lumii au obiceiuri diferite, precum şi altele de felul acesta. Cînd ne-am înapoiat însă la palatul său, el m-a întrebat cum îmi place clădirea, ce lucruri fără rost am observat şi ce mă supără în îmbrăcămintea sau înfăţişarea servitorilor săi. Putea pune fără teamă asemenea întrebări, deoarece totul în jurul lui era minunat, bine orînduit şi cuviincios. I-am răspuns că înţelepciunea, rangul şi averea Excelenţei Sale l-au ferit de cusururile pe care prostia şi sărăcia crîncenă le zămislesc în ceilalţi. El mi-a spus că, dacă l-aş însoţi la conacul său de la ţară, la vreo douăzeci de mile de oraş, unde se afla şi moşia lui, am avea acolo mai mult răgaz pentru a discuta aceste probleme. I-am răspuns Excelenţei Sale că-i stau întru totul la dispoziţie şi, fără să mai zăbovim, am plecat a doua zi dimineaţa.

În timpul călătoriei noastre, el mi-a atras atenţia asupra diferitelor metode folosite de fermieri pentru cultivarea pămîntului, metode care mie mi s-au părut cu totul de neînţeles, deoarece, în afară de cîteva petice de pămînt, foarte puţine la număr, nu am reuşit să descopăr nicăieri un singur spic de grîu sau măcar un fir de iarbă. Dar după trei ore de mers, peisajul se schimbă cu desăvîrşire; ajunsesem într-un ţinut încîntător. Căsuţe ţărăneşti, construite cu grijă şi aşezate la o mică distanţă unele de altele, vii, ţarini şi livezi îngrădite. Nu-mi aduc aminte să fi văzut vreodată privelişte

[1] După toate probabilităţile, Swift face aluzie la sărăcia din Irlanda iar, pe de altă parte, la urmările febrei speculaţiilor financiare stîrnită în Anglia între 1719—1721 de „afacerea-balon de săpun cu Mările Sudului" (The South-Sea Bubble). Bucurîndu-se de sprijinul parlamentului şi al casei regale, Compania Mărilor Sudului (The South Sea Company) care avea monopolul comerţului în oceanul Pacific şi de-a lungul coastei de est a Americii de Sud între Orenoc şi Capul Horn, s-a oferit să plătească guvernului englez o sumă echivalentă cu întreaga datorie naţională în schimbul unor privilegii comerciale exclusive. Compania a dat faliment în 1721, cu urmarea că cei mai mulţi acţionari mărunţi au fost ruinaţi iar un număr de afacerişti abili s-au îmbogăţit. Situaţia creată a fost discutată cu aprindere în parlament.

mai fermecătoare. Excelența Sa, băgînd de seamă că m-am luminat la față, îmi spuse, cu un oftat, că de-acolo începe moșia lui, iar priveliștea ne va întovărăși pînă vom ajunge la conac; îmi mai spuse că cei din țara sa îl batjocoresc și-l disprețuiesc din pricină că nu se pricepe să-și conducă treburile gospodăriei, fiind un prost exemplu pentru popor. Totuși exemplul lui e imitat de foarte puțini, doar de cîțiva oameni bătrîni, îndărătnici și ramoliți ca el.

În cele din urmă am ajuns la conac, o clădire cu adevărat impresionantă, construită după cele mai desăvîrșite reguli ale arhitecturii de altădată.[1] Fîntînile, grădinile, aleile, cărările și boschetele erau toate aranjate cu mult gust și pricepere. Nu mai conteneam cu laudele, dar Excelența Sa nici nu mă luă în seamă, pînă după cină, cînd, între patru ochi, îmi spuse cu glas plin de tristețe că va trebui să-și dărîme conacul și casa de la oraș pentru a le reclădi după moda zilei; de asemenea va fi nevoit să-și distrugă toate plantațiile și să facă altele luînd pildă de la ceilalți, ba mai mult, să-și povățuiască și arendașii să facă același lucru, de nu, va fi socotit un om îngîmfat, plin de ciudățenii, prefăcut, prost și capricios, riscînd să-l supere și mai mult pe rege. Nu uită să adauge că uimirea ce mă cuprinsese va înceta sau va scădea simțitor cînd îmi va da unele amănunte despre care, pesemne, nu auzisem niciodată vorbindu-se la curte, întrucît cei de acolo erau prea absorbiți de propriile lor speculații, ca să se mai preocupe de cele ce se petreceau jos pe pămînt.

Pe scurt, iată ce mi-a spus: cu vreo patruzeci de ani în urmă, cîteva persoane au plecat în Laputa, fie cu treburi, fie să se plimbe. După o ședere de cinci luni acolo, s-au întors cu oarecare cunoștințe de matematică, un fel de spoială mai degrabă, însă plini de fumuri dobîndite în regiunile acelea aeriene. La întoarcere, acestor persoane a început să nu le mai placă felul în care erau conduse treburile țării aici, jos, și s-au apucat să făurească planuri pentru a îndruma artele, știința, studiul limbilor și tehnica pe un nou făgaș. În acest scop ei au căpătat îngăduința de a înființa în Lagado o academie a proiectanților utopici.[2] Această stare de spirit a influențat atît de mult poporul, că nu mai există oraș, cît de cît însemnat, care să nu aibă o astfel de academie. În aceste instituții de învățămînt,

---

[1] Descrierea conacului amintește de Moor Park, unde Swift și-a petrecut o bună parte a tinereții ca secretar al lui Sir William Temple.

[2] De fapt, Swift se referă la The Royal Society (Societatea Regală), cea mai veche societate științifică din Marea Britanie. Nucleul societății s-a constituit prin 1645, primul *Jurnal* a apărut în 1660 iar în 1662 Carol al II-lea devenit el însuși membru al Societății —a semnat carta care îi consfințea statutul oficial. S-a stabilit cu precizie că exceptînd două cazuri, în descrierea proiectelor academicienilor din Lagado Swift s-a folosit de lucrările științifice ale Societății Regale.

profesorii născocesc noi reguli și metode în domeniul agriculturii și arhitecturii, precum și noi unelte pentru toate meșteșugurile. Cu ajutorul acestora, spun ei, un singur om va putea îndeplini munca a zece oameni, iar un palat va putea fi construit într-o săptămînă, din materiale atît de trainice, încît să dureze o veșnicie fără a avea nevoie de reparații. Toate roadele pămîntului se vor coace în anotimpurile pe care le vom socoti noi potrivite și vor spori însutit față de prezent; ca să nu mai vorbim și de alte nenumărate planuri măreț. Singurul neajuns este că nici unul din aceste proiecte n-a fost dus încă la bun sfîrșit; iar deocamdată, întreaga țară se află într-o stare de plîns, casele se năruie, iar poporul e lipsit de hrană și îmbrăcăminte. Toate acestea, în loc să-i descurajeze, i-au îndîrjit și mai mult; ei vor cu orice preț să-și ducă planurile la îndeplinire, îmboldiți fiind în egală măsură cînd de nădejde, cînd de desperare.

În ceea ce-l privea pe el, nefiind un spirit întreprinzător, era mulțumit să rămînă la vechile obiceiuri, să trăiască în casele construite de strămoșii lui și să se descurce în viață fără ajutorul vreunei înnoiri, întocmai ca și străbunii săi. Alte cîteva persoane cu vază și cîțiva nobili făcuseră la fel, dar erau priviți cu dispreț și reavoință, ca dușmani ai artei, ca oameni ignoranți și cetățeni netrebnici, care puneau buna lor stare și lenea mai presus de progresul general al țării.

Excelența Sa adăugă că n-o să-mi mai dea și alte amănunte, ca să nu-mi strice plăcerea pe care aveam s-o încerc cu siguranță vizitînd marea academie, unde mă sfătui să mă duc neapărat. Mă rugă doar să-mi arunc privirea asupra unei clădiri ce zăcea în ruină, pe o coastă de munte, cam la trei mile de noi. El îmi istorisi următoarele: la vreo jumătate de milă de conac, Excelența Sa avusese o moară, pusă în mișcare de apele bogate ale rîului ce trecea pe acolo. Moara îndestula nevoile casei și era de ajutor și multora din arendașii săi. Cu vreo șapte ani în urmă, o delegație de inventatori veniră la el ca să-i propună să dărîme moara și să construiască alta pe coasta muntelui. Sus, pe creastă, urma să fie săpat un rezervor de apă, iar apa adusă prin țevi cu ajutorul mașinilor ca să alimenteze moara. Ei susțineau că vîntul și aerul înălțimilor vor învolbura apele, iar șuvoiul coborînd năvalnic pe povîrniș va învîrti roata morii numai cu jumătate din cantitatea de apă a unui rîu care curge la șes. Excelența Sa adăugă că, întrucît în vremea aceea nu era prea bine văzut la curte, iar mulți dintre prietenii lui stăruiră să accepte o astfel de propunere, n-a mai avut încotro. Și după doi ani de zile, în care timp a plătit o sută de oameni, proiectul a dat greș, iar inginerii și-au luat tălpășița, aruncînd toată vina în spinarea lui; și de atunci își bat mereu joc de el; ba mai mult, îi îndeamnă și pe alții să repete

experiența, asigurîndu-i de succes și dezamăgindu-i apoi întocmai ca și pe el.

Peste cîteva zile ne-am înapoiat în oraș, iar Excelența Sa, întrucît nu era văzut cu ochi buni la academie, n-a vrut să mă însoțească, recomandîndu-mă unui prieten al său care urma să mă conducă acolo. A binevoit să mă prezinte acestui prieten ca pe un mare admirator de proiecte, ca pe un om foarte curios și credul, ceea ce, de fapt, era în parte adevărat, deoarece în tinerețea mea fusesem și eu un făuritor de planuri.[1]

CAPITOLUL V

Autorul capătă permisiunea de a vizita marea academie din Lagado. Descrierea pe larg a academiei. Preocupările profesorilor de acolo.

Întrucît îmi închipui că cititorii mei ar dori să cunoască amănunte despre academia din Laputa, voi trece acum la descrierea ei. Academia[2] nu este alcătuită dintr-o singură clădire, ci din mai multe construcții, așezate una lîngă alta de ambele părți ale unei străzi, care, fiind lăsate în părăsire, fuseseră cumpărate și folosite în acest scop.

Am fost foarte bine primit de către președinte și am vizitat academia timp de mai multe zile. În fiecare cameră se află unul sau mai mulți inventatori, și cred că nu erau mai puțin de cinci sute de încăperi. Primul academician pe care l-am văzut era un om uscățiv, cu mîinile și fața murdare de funingine, cu părul lung și barba mare, nepieptănate și pîrlite pe alocurea. Hainele, cămașa și pielea aveau aceeași culoare. De opt ani de zile învățatul acesta lucra la un proiect de extragere a razelor de soare din castraveți[3]. Razele astfel extrase urmau să fie puse în fiole închise ermetic, iar fiolele lăsate afară pentru a încălzi aerul în timpul verilor aspre și reci. El mi-a spus că peste opt ani va putea furniza lumină solară

---

[1] În *Povestea unui poloboc* (*A Tale of a Tub*, 1696) Swift se considera „pionier al progresului".

[2] Din multe puncte de vedere experiențele sterile ale profesorilor Academiei din Lagado seamănă cu cele ale curtenilor reginei din romanul *Gargantua și Pantagruel (Gargantua et Pantagruel)* de Rabelais. S-au stabilit asemănări și cu descrierea casei de nebuni din Londra (Bedlam) în *Povestea unui poloboc*.

[3] Swift parodiază cercetările filozofului și fiziologului englez Stephen Hales (1671—1761) cu privire la alimentația plantelor și circulația sucurilor acestora.

pentru grădinile guvernatorului, la un preț convenabil; dar mi se plînse că nu prea are bani și mă rugă să-i dau ceva ca o încurajare a ingeniozității lui, mai ales că în anul acela castraveții erau foarte scumpi. I-am făcut un mic cadou, întrucît gazda mea avusese grijă să-mi dea bani, cunoscînd prea bine obiceiul acestor savanți de a cerși de la toți cei care veneau să-i vadă.

Am intrat într-o altă cameră, dar n-am nimerit ușa să ies mai repede, neputînd îndura duhoarea. Însoțitorul meu a stăruit totuși să intru, implorîndu-mă la ureche să nu le aduc oamenilor o jignire ce n-ar putea fi uitată ușor; de aceea n-am mai îndrăznit nici măcar să-mi astup nasul. Inventatorul din această încăpere era cel mai vechi cercetător al academiei. Fața și barba lui erau galbene, iar mîinile și hainele pline de murdărie. Cînd i-am fost prezentat, m-a îmbrățișat cu căldură, un compliment de care m-aș fi lipsit bucuros. De cînd venise în academie, singura lui îndeletnicire fusese de a transforma excrementele omenești în hrana din care proveniseră, separînd elementele, îndepărtînd culoarea pe care le-o dă firea, făcînd să dispară mirosul și înlăturînd saliva. Orașul îi trimintea în fiecare săptămînă un vas cam de mărimea unui butoi de Bristol, plin de excremente.

Am văzut, de asemenea, un alt învățat care căuta să prefacă gheața în praf de pușcă și care ne-a arătat un tratat alcătuit de el, cu privire la maleabilitatea focului[1], tratat ce avea de gînd să-l publice.

Am mai văzut un arhitect ingenios care născocise un nou sistem de a construi casele, începînd cu acoperișul și mergînd spre temelie, sistem pe care mi l-a justificat amintind de procedeele asemănătoare ale celor două insecte înțelepte: albina și păianjenul.

Se mai afla acolo un orb din naștere, înconjurat de mai mulți ucenici, orbi ca și el. Sarcina lor era de a amesteca culori pentru pictori, profesorul lor învățîndu-i cum să le distingă prin pipăit și miros[2]. Am avut însă nenorocul de a-i găsi într-o perioadă în care lecțiile lor nu erau la înălțimea cuvenită; de altfel, chiar profesorul se întîmpla să greșească mereu. Oricum, acest artist este foarte încurajat și stimat de întreaga obște.

Într-o altă încăpere am avut plăcerea să fac cunoștința unui inventator care descoperise un nou mijloc de a ara pămîntul cu ajutorul porcilor[3], scăpîndu-i în felul acesta pe țărani de trudă,

---

[1] V. Rabelais, *Op. cit.*, cartea a V-a, cap. 22.

[2] Swift reproduce în felul acesta o relatare a chimistului și fizicianului englez R. Boyle (1627—1691), potrivit căreia sculptorul danez Bertolin, orb, putea distinge culorile cu ajutorul mirosului.

[3] Cf. Rabelais, *Op. cit.*, cartea a V-a, cap. 22.

precum și de grija vitelor și a plugului. Metoda e următoarea: pe un pogon de pămînt, îngropi la o distanță de șase incii și la o adîncime de opt o cantitate de ghindă, curmale, castane și alte fructe sau legume după care animalele astea se dau în vînt; aduci apoi șase sute de porci sau chiar mai mulți; în cîteva zile, ei vor rîma tot pămîntul în căutarea hranei și-l vor face numai bun pentru semănat, îngrășîndu-l totodată cu excrementele lor. E drept că experiența a dovedit că bătaia de cap și cheltuielile sînt foarte mari, iar recolta obținută este slabă sau inexistentă. Nu încape totuși îndoială că născocirea aceasta poate fi mult îmbunătățită.

M-am dus într-o altă cameră al cărei tavan și pereți erau numai fire de păianjen, cu excepția unui coridor foarte îngust pe unde intra și ieșea cercetătorul. Cînd să intru, el îmi strigă să umblu binișor să nu-i strice pînzele. Savantul acesta se plîngea de „greșeala fatală" în care de atîta timp stăruie omenirea folosind viermi de mătase, în vreme ce are la îndemînă un număr atît de mare de insecte domestice, care le întrec cu mult pe cele dintîi, deoarece se pricep să toarcă și să țesă. În continuare, el susținea că întrebuințarea păianjenilor în locul viermilor de mătase[1] ar scuti toate cheltuielile legate de vopsitul mătăsurilor, lucru de care m-am convins pe deplin cînd mi-a arătat nenumărate muște foarte frumos colorate, cu care își hrănea păianjenii, asigurîndu-ne că aceste muște le vor împrumuta firelor culoarea, și cum pe lume sînt muște de toate culorile, spera să mulțumească toate gusturile de îndată ce va putea găsi o hrană potrivită pentru aceste insecte — anumite rășini, uleiuri și alte materii lipicioase care să dea tărie firului.

Am văzut un astronom preocupat să așeze un cadran solar în vîrful moriștii de vînt de pe acoperișul primăriei și încercînd să potrivească mișcările anuale și diurne ale pămîntului și ale soarelui în așa fel, încît să corespundă și să coincidă cu toate schimbările întîmplătoare ale vîntului.

Cum mă plîngeam de o ușoară durere de stomac, însoțitorul meu m-a condus într-o cameră unde lucra un medic vestit pentru vindecarea unor astfel de boli, prin operațiuni contrare executate cu același instrument. Avea niște foale mari terminate printr-o țeavă lungă și subțire de fildeș pe care o introducea la opt incii adîncime în anusul pacientului: trăgînd vînturile în foale, afirma că intestinele rămîn netede ca o bășică uscată. Cînd însă boala se manifesta mai violent, el introducea țeava și mai adînc, iar foalele

[1] Cf. Alexander Pope (1688—1744), *The Dunciad* (Epopeea proștilor, 1743) cartea a IV-a, versul 589 cu următoarea trimitere a lui Pope și Warburton: „Cu privire la țesutul ciorapilor din pînzele de păianjen, v. *the Philosophical Transactions.*"

fiind umplute cu aer, îl pompa în corpul pacientului; apoi scotea instrumentul ca să-l umple iar, apăsînd puternic orificiul şezutului cu degetul mare. Repetînd operaţia de trei, patru ori, aerul ieşea afară, scoţînd cu sine şi vînturile otrăvitoare (cum se întîmplă cu apa într-o pompă) şi pacientul se însănătoşea. L-am văzut încercînd amîndouă metodele asupra unui cîine, dar nu am observat nici un efect în urma celei dintîi. În schimb, la cea de a doua, animalul era cît pe ce să plesnească, descărcîndu-se într-un chip atît de năprasnic, încît eu şi însoţitorul meu de-abia am putut rezista. Cîinele muri pe loc[1], iar noi l-am lăsat pe doctor căznindu-se să-l readucă la viaţă, cu ajutorul aceluiaşi procedeu.

Am mai vizitat multe alte încăperi, dar cum doresc să fiu scurt, nu-l voi plictisi pe cititor cu toate ciudăţeniile la care am fost martor.

Pînă acum văzusem numai o parte a academiei, cealaltă fiind rezervată susţinătorilor cercetării speculative[2], despre care voi spune cîte ceva, după ce voi fi amintit încă un personaj ilustru, cunoscut sub numele de „artistul universal"[3]. Acesta mi-a spus că de treizeci de ani cugetă într-una la îmbunătăţirea vieţii omeneşti. Avea la dispoziţia sa două camere încăpătoare, pline cu fel de fel de obiecte ciudate, şi cincizeci de oameni care lucrau pentru el. Unii condensau aerul[4], transformîndu-l într-o substanţă uscată şi tangibilă, extrăgînd azotul şi lăsînd particulele apoase sau fluide[5] să se evapore; alţii înmuiau marmura spre a face din ea perne şi perniţe pentru ace; alţii pietrificau copitele unui cal viu, pentru a nu mai fi nevoie să-l potcovească. Artistul însuşi era în clipa aceea preocupat de două măreţe planuri; primul, să însămînţeze pămîntul cu pleavă, care, după cum afirma el, conţinea adevărata putere germinativă (omul şi-a întărit spusele prin mai multe experienţe pe care însă nu am fost îndeajuns de ager ca să le înţeleg); celălalt, să împiedice creşterea lînii pe doi miei, cu ajutorul unei compoziţii de uleiuri minerale şi vegetale aplicate pe piele; el nădăjduia ca într-un timp foarte scurt să răspîndească soiul acesta de oi fără lînă pe întreg cuprinsul ţării.

Am străbătut o alee spre cealaltă parte a academiei, unde, după cum am mai spus, locuiau teoreticienii.

---

[1] Aluzie la teoria vomitatului pe care o susţinea John Woodward (1665—1728); bazîndu-se pe experienţe făcute cu cîinii.

[2] În ştiinţele bazate pe cercetarea speculativă Swift include filozofia, politica, dreptul, teologia şi, probabil, matematica.

[3] Aluzie posibilă la fizicianul englez R. Boyle.

[4] Condensarea aerului a fost pentru prima oară efectuată în 1877 iar azotatul de potasiu a fost extras din aer la mijlocul sec. al XX-lea.

[5] Compoziţia aerului nu era cunoscută la începutul sec. al XVIII-lea.

Primul profesor pe care l-am văzut stătea într-o cameră foarte încăpătoare, înconjurat de vreo patruzeci de elevi. După ce ne-am salutat, băgînd de seamă că mă uit nedumerit la un fel de cadru care ocupa cea mai mare parte din lungimea și lățimea camerei, mi-a spus că s-ar putea să fiu surprins văzîndu-l preocupat de un proiect pentru perfecționarea cunoștințelor speculative, cu ajutorul unor operații practice și mecanice. În curînd însă lumea își va da seama de utilitatea acestui proiect; și-l măgulea gîndul că o idee mai nobilă și mai înaltă n-a trecut niciCînd prin mintea vreunui muritor. Toată lumea știe cît de anevoioasă este metoda obișnuită prin care poți ajunge să-ți însușești arta și știința; pe cîtă vreme, cu ajutorul născocirii sale[1], omul cel mai neștiutor va putea, cu minimum de cheltuială și de efort fizic, să scrie cărți de filozofie, poezii, tratate de politică, de drept, cărți de matematică și de teologie, fără să fie neapărat un geniu și fără să aibă nevoie de studii speciale. M-a dus apoi lîngă cadru, în jurul căruia stăteau înșirați elevii. Așezat în mijlocul camerei, cadrul avea douăzeci de picioare pătrate. Suprafața lui era alcătuită din mai multe bucățele de lemn semănînd ca niște zaruri, dintre care unele mai mari, altele mai mici. Fire subțiri de sîrmă le legau între ele. Pe suprafața fiecărei bucățele de lemn se afla lipită o hîrtie, iar pe aceste hîrtii erau scrise toate cuvintele din limba lor, la diferite moduri, timpuri și declinări, însă fără a urmări o ordine anumită. Profesorul m-a rugat să fiu atent, deoarece avea de gînd să-și pună în funcție mașina. La comanda lui, fiecare elev puse mîna pe unul din cele patruzeci de mînere de fier fixate de jur împrejurul cadrului și, învîrtindu-le toți odată, ordinea cuvintelor se schimbă cu desăvîrșire. Apoi el spuse la treizeci și șase de elevi să citească încet diferite rînduri care apăreau pe cadru. Cînd găseau trei sau patru cuvinte alăturate ce ar fi putut face parte dintr-o propoziție, ei le dictau celorlalți patru băieți care îndeplineau rolul de scribi. Operația aceasta fu repetată de vreo trei, patru ori. Și de fiecare dată, mulțumită construcției cadrului, cuvintele își schimbau locul pe măsură ce cuburile de lemn se răsturnau.

Timp de șase ore pe zi elevii îndeplineau această muncă, și profesorul mi-a arătat mai multe volume conținînd fragmente de propoziții astfel alcătuite, pe care avea de gînd să le pună

---

[1] Fabricarea unor mașini „cugetătoare" capabile să efectueze operații logice, a preocupat pe cercetători încă din Evul mediu. Cornelius Agrippa, teozof german (1486—1535), Giordano Bruno, filozof italian ars pe rug de către Inchiziție (1548—1600), filozoful și matematicianul german Gottfried Leibniz (1646—1716) sînt numai cîteva din numele răsunătoare de mai tîrziu.

cap la cap, iar din acest bogat material să ofere lumii o enciclopedie completă a tuturor artelor și științelor. Îmi mai spuse că sistemul acesta ar putea fi îmbunătățit și timpul de învățătură scurtat, dacă oamenii ar strînge un fond pentru fabricarea și folosirea a cinci sute de cadre în Lagado, obligîndu-i și pe directorii instituțiilor să-și dea obolul cu colecțiile lor.

El m-a încredințat că această născocire îi absorbise toate gîndurile încă din tinerețe, că acest cadru cuprindea toate cuvintele din limba lor, pe care el le introdusese în urma unui calcul strict al proporției dintre numărul substantivelor, verbelor și al celorlalte părți de vorbire aflate în cărți.

Am mulțumit plin de umilință acestui mare om pentru bunăvoința de a-mi fi împărtășit atîtea lucruri și i-am făgăduit că, dacă vreodată voi avea norocul să mă întorc în patria mea îi voi face dreptate ca unic inventator al acestei minunate mașini, a cărei formă și alcătuire i-am cerut voie să le schițez pe hîrtie. I-am spus că, deși în Europa învățații practică obiceiul de a-și fura invențiile unul altuia, ceea ce aruncă întotdeauna o umbră de îndoială asupra adevăratului inventator, voi avea grijă ca întreaga cinste să-i revină în întregime numai lui.

Ne-am dus apoi la școala de filologie, unde trei profesori se consultau cu privire la perfecționarea limbii vorbite în țara lor.

Primul proiect propunea să se scurteze vorbirea, reducînd polisilabele la una singură[1] și renunțînd la verbe și la participii, căci, de fapt, toate lucrurile care se pot imagina nu sînt decît substantive.

Celălalt proiect propunea, pur și simplu, desființarea tuturor cuvintelor, ceea ce, după cum se arăta, ar fi foarte prielnic sănătății și ar însemna o mare economie de timp. Se știe că fiecare cuvînt pe care-l rostim micșorează într-o oarecare măsură plămînii prin roadere, și în felul acesta ne grăbește sfîrșitul. Or, cum cuvintele nu sînt decît „nume ale lucrurilor", „ar fi mult mai potrivit ca toți oamenii să poarte la ei lucrurile de care au nevoie pentru a se face înțeleși"[2]. Această născocire ar fi fost cu siguranță aplicată spre a ușura viața și a ocroti sănătatea supușilor, dacă femeile, în înțelegere cu oamenii de rînd și cu cei neînvățați, nu ar

---

[1] Aluzie la preocuparea contemporanilor lui Swift de a scurta cuvintele în limba vorbită. Scriitorul a manifestat permanent un interes deosebit pentru problemele limbii, după cum reiese îndeosebi din pamfletul *A Proposal for Correcting, Improving and Ascertaining the English Tongue* (Propunere pentru corijarea, perfecționarea și consolidarea limbii engleze, 1712).

[2] Aluzie posibilă la filozoful John Locke (1632—1704) care în *Essay concerning Human Understanding* (Eseu privind înțelegerea umană, 1690) vorbea despre necesitatea redactării unor dicționare bazate pe ilustrații.

fi amenințat că se vor răscula în cazul cînd nu li se va mai da voie să vorbească pe limba lor așa cum au pomenit din moși-strămoși; ceea ce arată cît de înverșunați dușmani ai învățăturii sînt oamenii de rînd. Cu toate acestea, mulți învățați și înțelepți se folosesc de noua metodă de a se exprima cu ajutorul lucrurilor, metodă care are un singur neajuns, și anume acela că atunci cînd cineva trebuie să rezolve o chestiune foarte importantă și variată în aspectele ei, e nevoit să poarte în spate o legătură mult prea mare, afară doar dacă își poate îngădui să umble cu cîțiva servitori după el. Nu o dată mi-a fost dat să văd doi din acești înțelepți aproape striviți sub greutatea poverilor lor, de ziceai că sînt niște boccegii de-ai noștri. Cînd se întîlneau pe stradă, își puneau jos povara, deschideau sacii și discutau ceasuri în șir; apoi își vîrau lucrușoarele la loc, se ajutau unul pe altul să-și ia sacul în spinare și-și vedeau de drum.

Cînd e vorba însă de conversații mai scurte, un om își poate duce lucrurile de care are nevoie în buzunare sau sub braț; acestea îi sînt de ajuns, iar atunci cînd e la el acasă, se descurcă de minune. De aceea încăperea unde își dau întîlnire cei ce se îndeletnicesc cu această artă e ticsită cu fel de fel de lucruri așezate la îndemîna oricui spre a înlesni atari convorbiri iscusite.

Născocirea mai are și un alt mare avantaj, și anume acela că ea poate sluji ca limbă universală,[1] înțeleasă de toate popoarele civilizate, ale căror bunuri și unelte sînt îndeobște aceleași sau îndeajuns de asemănătoare, astfel că întrebuințarea lor poate fi înțeleasă cu ușurință. În felul acesta, ambasadorii ar putea duce tratative cu monarhi sau cu miniștri străini a căror limbă nu o cunosc.

Am vizitat și școala de matematică, unde profesorul le preda elevilor după o metodă pe care noi, cei din Europa, cu greu ne-am putea-o închipui. Fiecare problemă și demonstrație era scrisă pe o azimă, cu cerneală făcută din tinctură cefalică. Școlarul trebuia să înghită azima pe stomacul gol și în următoarele trei zile să nu mănînce nimic decît pîine și apă. Pe măsură ce azima era mistuită, tinctura i se urca la creier, ducînd și problema cu sine. Deocamdată, succesul acestei metode nu dăduse rezultatele dorite, în parte datorită unei erori în *quantum satis*[2] sau în compoziția

[1] Aluzie la intenția Societății regale de a crea o limbă universală „filozofică". Episcopul John Wilkins (1614—1672), membru al Societății, cerea ca denumirea oricărui lucru să-i exprime esența (în *Essay towards a Real Character and a Philosophical Language* Eseu prviind natura reală a lucrurilor și limba filozofică, 1668).

[2] *Quantum satis* — expresie latinească. Se întrebuințează ca formulă farmaceutică și înseamnă „cît trebuie".

dozelor, parte, din pricina ticăloşiei şcolarilor, cărora acest hap li se pare atît de greţos, încît de obicei se furişează binişor afară şi-l varsă înainte de a-şi face efectul; în afară de asta, nici nu sînt în stare să rabde de foame atîtea zile.

CAPITOLUL VI

Autorul continuă să zugrăvească cele văzute la academie. El propune cîteva îmbunătăţiri primite cu multă bunăvoinţă.

La şcoala de proiectanţi politici, unde nu m-am simţit de loc la largul meu, judecata nu pare să fie la loc de cinste. Profesorii mi s-au înfăţişat ca nişte oameni scrîntiţi de-a binelea, şi asemenea privelişti au darul să mă întristeze întotdeauna. Nenorociţii aceştia propuneau fel de fel de planuri, potrivit cărora monarhii urmau să fie convinşi să-şi aleagă favoriţii ţinînd seama de înţelepciunea, capacitatea şi virtuţile lor; planuri pentru a-i învăţa pe miniştri să aibă întotdeauna în vedere numai binele obştesc; pentru a răsplăti meritele, virtutea, precum şi serviciile aduse ţării; planuri pentru a-i deprinde pe principi să-şi cunoască adevăratele lor interese, punîndu-le de acord cu interesele poporului lor: pentru a numi în diferite slujbe oameni capabili să le îndeplinească, şi multe alte asemenea himere, care nu i-au trecut niciodată prin minte vreunui om, adeverind în felul acesta vechea mea părere că „nu există nimic fără noimă sau absurd pe care filozofii să nu-l fi înfăţişat ca adevăr".

Totuşi trebuie să fiu drept şi să recunosc că nu toţi erau atît de smintiţi. Aşa de pildă, se afla acolo un doctor foarte iscusit care părea atotcunoscător în ceea ce priveşte natura şi sistemul de guvernare. Acest personaj ilustru îşi întrebuinţase cunoştinţele în chipul cel mai folositor, găsind leacuri uimitoare, pentru toate bolile şi corupţiile de care s-au molipsit departamentele administraţiei publice, datorită viciilor sau cusururilor celor care cîrmuiesc, precum şi destrăbălării de care dau dovadă cei ce trebuie să se supună. De pildă: toţi scriitorii şi filozofii au căzut de acord că există o asemănare universală şi de netăgăduit între corpul omenesc şi politică; poate fi oare ceva mai limpede decît faptul că sănătatea amîndurora trebuie păstrată, şi bolile amîndurora tămăduite cu ajutorul

acelorași prescripții? E un lucru știut de toată lumea că senatele și marile consilii sînt adesea tulburate de umori morbide, pletorice, ebuliente și altele[1]; de asemenea suferă de nenumărate boli de cap și mai cu seamă de inimă, de convulsii puternice, cu contracții dureroase ale nervilor și tendoanelor la ambele mîini, dar mai ales la mîna dreaptă, de dureri de splină, gaze îngrămădite în pîntece, ameteli și delir, de tumori scrofuloase, pline de materie purulentă, rău mirositoare, de rîgîieli, de o foame de lup sau digestii proaste, precum și de multe altele pe care nu le voi mai aminti. Doctorul acesta propunea, așadar, ca la întrunirea senatului, anumiți doctori să fie de față la dezbaterile din primele trei zile, iar la sfîrșitul fiecărei zile să ia pulsul fiecărui senator. Apoi, după ce vor fi chibzuit îndelung și se vor fi consultat asupra bolilor de care suferă senatorii, precum și asupra mijloacelor de vindecare, în cea de a patra zi să vină în senat însoțiți de farmaciști care să aibă la ei medicamentele necesare; și înainte ca senatorii să-și reia locurile, să li se administreze lenitive, aperitive, abstersive, corosive, restringente, palcative, laxative, cefalalgice, icterice, apoflegmatice, acustice, după cum cere fiecare caz în parte; și, potrivit efectului acestor medicamente, să le repete, să le modifice sau să le înlăture la următoarea ședință.

Proiectul acesta nu putea fi prea costisitor și, după umila mea părere, ar putea fi de mare folos pentru a grăbi luarea de hotărîri în țările unde senatul are un cuvînt de spus în ceea ce privește puterea legislativă: ar face cu putință unanimitatea voturilor, ar scurta dezbaterile, ar deschide unele guri care sînt acum zăvorîte și ar închide multe altele care sînt acum deschise; ar domoli neastîmpărul celor tineri și ar mai muia încăpățînarea celor bătrîni, i-ar struni pe cei proști și i-ar potoli pe cei obraznici.

Și deoarece toată lumea se plînge că favoriții monarhilor au o memorie slabă, același doctor propunea ca „oricine e primit de un prim-ministru, după ce și-a spus pasul cît mai pe scurt și în cuvinte cît mai limpezi, la plecare să-l ciupească pe sus-amintitul ministru de nas, să-i tragă un picior în pîntece, să-l calce pe bătături, să-l tragă de urechi de trei ori, să-i înfigă un ac în partea posterioară

[1] Swift are în vedere antica teorie privind condiționarea temperamentelor umane de preponderența uneia sau alteia din cele patru umori ale corpului omenesc, teorie susținută de Hippocrate (aprox. 460—377 î.e.n.) și Galen (130?—200? e.n.): prisosul de fiere galbenă în ficat caracterizează pe coleric, de fiere neagră în splină pe melancolic, de flegmă în creier pe flegmatic și de sînge în inimă pe sangvin. Dramaturgul englez Ben Jonson (1572?—1637) a folosit din plin teoria umorilor în piesele sale, discutînd-o în *Every Man Out Of His Humour* (Fiecare fără toana sa), comedie jucată în 1599.

sau să-l pişte de braţ pînă îl face numai vînătăi, ca să-l împiedice să uite cele discutante: şi la fiecare audienţă din cursul dimineţii să repete toate acestea pînă cînd cererea i se va îndeplini sau îi va fi refuzată categoric".

Doctorul mai cerea, printre altele, „ca fiecare senator din marele consiliu al unei naţiuni, după ce îşi expune punctul său de vedere şi-l sprijină cu argumente, să fie obligat să voteze împotriva propriei sale păreri; în felul acesta rezultatul nu ar putea fi decît prielnic pentru binele obştesc".

Împotriva ciocnirilor prea violente dintre partide, doctorul propunea un leac minunat de împăcare. Iată-l: iei o sută de conducători ai fiecărui partid, îi aşezi perechi-perechi pe cei ale căror capete sînt cam de aceeaşi mărime, apoi pui doi meşteri îndemînatici să le reteze căpăţînile cu fierăstrăul, în acelaşi timp, în aşa fel, încît creierii să fie împărţiţi în două jumătăţi egale. Jumătăţile astfel obţinute să fie schimbate între ele, fiecare fiind aşezată în ţeasta potrivnicului. Operaţia aceasta, ce-i drept, cere oarecare precizie, dar profesorul ne încredinţă că, „dacă e făcută cu îndemînare, vindecarea e sigură". El judeca în felul următor: „Cele două jumătăţi de creier fiind lăsate să se ciorovăiască între ele în aceeaşi ţeastă nu vor întîrzia să ajungă la o înţelegere, aducînd în cele din urmă cumpătare şi gîndire logică, lucru ce ar fi de dorit să existe în minţile tuturor acelora care îşi închipuie că menirea lor pe lumea asta este numai de a supraveghea şi de a conduce. Cît priveşte deosebirea cantitativă şi calitativă dintre creieri, doctorul m-a asigurat că atunci cînd e vorba de şefii partidelor, lucrul acesta nu are nici o importanţă.

Am ascultat o discuţie foarte aprinsă între doi profesori cu privire la cele mai lesnicioase şi mai eficace mijloace de a lua bani de la supuşi, fără a-i supăra cu ceva. Primul afirma că cel mai straşnic mijloc ar fi să se pună un anumit impozit pe viciu şi pe nebunie, iar suma ce ar urma s-o plătească fiecare om să fie hotărîtă, în chipul cel mai nepărtinitor, de un juriu compus din vecinii lui. Celălalt era de părerea contrară: să fie impuse însuşirile trupeşti şi sufleteşti pe care oamenii le preţuiesc în chip deosebit, iar impozitul să fie mai mare sau mai mic, după gradul de desăvîrşire. Cît priveşte aprecierea, să fie lăsată întru totul pe seama fiecăruia. Cele mai ridicate impozite urmau să le plătească bărbaţii care se bucură de cea mai mare trecere în ochii femeilor, iar suma, fixată după numărul şi felul dovezilor primite; asupra acestor lucruri trebuiau să hotărască singuri. Mai propunea ca inteligenţa, vitejia şi buna-cuviinţă să fie de asemenea supuse la impozite mari, plătite în acelaşi chip, adică în baza declaraţiei fiecăruia cu privire la măsura în care

se bucură de aceste însușiri. Cît despre cinste, dreptate, înțelepciune și învățătură să nu fie supuse la nici un fel de impozit, deoarece acestea sînt însușiri atît de rare, încît nici un om nu le va recunoaște vecinului său și nu le va prețui la el însuși.

Se mai propune ca femeile să fie impuse după frumusețe și după găteli, bucurîndu-se și ele de privilegiul acordat bărbaților de a se judeca singure. Statornicia, castitatea, bunul simț și bunătatea nu urmau să fie impozabile, deoarece veniturile nu ar fi acoperit cheltuielile cerute de strîngerea impozitelor.

Pentru ca senatorii să rămînă credincioși intereselor coroanei, profesorul propunea ca marile dregătorii să fie cîștigate la loterie, fiecare senator trebuind să depună în prealabil jurămînt și garanție că va vota pentru curte, fie că va cîștiga sau nu; cei care pierdeau aveau libertatea să joace la loterie pentru următorul post vacant. În felul acesta, speranța și probabilitatea erau veșnic vii, nimeni nu putea să se plîngă de făgăduieli ce nu fuseseră ținute, ci punea dezamăgirile numai pe seama sorții, ai cărei umeri sînt mai largi și mai zdraveni decît cei ai unui ministru.

Un alt profesor mi-a arătat o foaie mare de hîrtie cuprinzînd mijloacele prin care puteau fi descoperite comploturile și conspirațiile împotriva cîrmuirii.[1] El îi sfătuia pe marii bărbați de stat să cerceteze mîncarea tuturor persoanelor suspecte, orele cînd luau masa, pe care parte dormeau, cu care mînă își ștergeau posteriorul. De asemenea, ei trebuiau să le examineze cu multă atenție excrementele[2] și după culoare, miros, gust, tărie și vechimea acestora, să le judece gîndurile și țelurile, deoarece, spunea profesorul, niciodată nu sînt oamenii mai serioși, mai meditativi, mai gravi, ca atunci cînd stau pe scaun—lucru constatat de el din propria-i experiență; de pildă, atunci cînd se gîndea într-o doară cum ar putea mai bine să-l ucidă pe rege, excrementele lui căpătau o culoare verzuie, și cu totul alta cînd se gîndea să pună la cale doar o răscoală sau să incendieze capitala.

Textul era scris cu multă pricepere, cuprinzînd multe observații ciudate și în același timp folositoare pentru politicieni, dar, după cîte mi-am putut da eu seama, lucrarea nu era completă. Nu m-am

---

[1] Swift ridiculizează metodele folosite de autorități în cadrul procesului împotriva lui Francis Atterbury (1662—1732), episcop de Rochester, care sprijinea revenirea la tron a Stuarților (prin Iacob „al III-lea", fratele Annei Stuart). El a fost arestat și închis în Turnul Londrei (1722), apoi privat de titlurile sale și surghiunit.

[2] Aluzie la discursul de acuzare împotriva episcopului Atterbury ținut de ducele Philip Wharton. Ducele a amintit, printre altele, două scrisori compromițătoare găsite în scaunul closetului din locuința acuzatului.

sfiit să-mi spun părerea autorului și m-am oferit să vin cu unele adăugiri. Mi-a primit propunerea cu mai multă bunăvoință decît arată de obicei scriitorii, mai cu seamă cei din tagma teoreticienilor, susținînd că ar fi bucuros să afle lucruri noi.

I-am spus că în împărăția Tribnia[1], numită de băștinași Langden[2], unde poposisem cîtăva vreme în timpul călătoriilor mele, sînt foarte mulți denunțători, martori, informatori, acuzatori, reclamanți, mincinoși și sperjuri, cu toate slugile și uneltele lor, toți folosiți și plătiți de miniștri și de locțiitorii lor. În împărăția aceea, comploturile sînt de obicei opera persoanelor care doresc să-și cîștige faima de politicieni iscusiți, care vor să învioreze o administrație capie, să înăbușe sau să abată pe alte făgașuri nemulțumirea unanimă, să-și umple lăzile cu amenzi și să determine creșterea sau scăderea înrederii publicului, potrivit cu propriile lor interese. Din capul locului, ei se înțeleg între dînșii asupra oamenilor care urmează să fie învinovățiți de complot; apoi au grijă să-pună mîna pe toate scrisorile și hîrtiile acestora, iar pe autorii lor — în lanțuri. Aceste hîrtii sînt încredințate unor artiști foarte pricepuți în descifrarea înțelesurilor ascunse ale cuvintelor, silabelor și literelor.

Așa de pildă, ei știu că „scaun găurit" înseamnă consiliu privat; „cîrd de gîște", senatul; „cîine șchiop", un năvălitor;[3] „ciuma", armată permanentă; „cărăbuș", prim-ministru; „gută", mare prelat; „spînzurătoare", secretar de stat; „oală de noapte", consiliul marilor dregători; „sită" doamnă de la curte; „măturâ", revoluție; „cursă de șoareci", slujbă publică; „prăpastie fără fund", visterie; „canal", curte; „tichie de bufon cu clopoței", favorit; „trestie ruptă", curte judecătorească; „butoi gol", general; „rană cu puroi", administrație.

Atunci cînd această metodă dă greș, au altele două mai eficace, pe care cei mai învățați dintre ei le numesc acrostihuri și anagrame. Potrivit celei dintîi, ei pot descifra toate inițialele, dîndu-le tîlcuri politice. Astfel, N înseamnă complot; B regiment de cavalerie; L flotă. Potrivit celei de a doua metode, prin rearanjarea literelor alfabetului dintr-un text suspect, ei pot da în vileag cele mai ascunse țeluri ale unui partid nemulțumit. Așa, de pildă, dacă într-o scrisoare către un prieten, eu i-aș scrie acestuia: „Fratele nostru Tom a căpătat trînji", un specialist în arta descifrării își va da seama numaidecît că aceleași litere care alcătuiesc propoziția aceasta pot forma ur-

[1] Anagramă din *Britain*.

[2] Anagramă din *England*.

[3] Aluzie la un cîine primit în dar de Atterbury de la francezi și care pe drum și-a rupt un picior. Pentru comitetul secret de acuzare a episcopului cîinele a constituit o dovadă că acesta a participat la complotul iacobiților.

mătoarele cuvinte: „Rezistați, se pune la cale un complot — Tour[1]". Aceasta este metoda anagramatică.

Profesorul s-a arătat recunoscător pentru aceste informații și mi-a făgăduit că numele meu va fi trecut cu cinste în tratatul lui. Cum nu mai găseam nimic în țara aceea care să mă îndemne să rămîn am început să mă gîndesc la întoarcerea în Anglia.

CAPITOLUL VII

Autorul părăsește Lagado. Sosește la Maldonada. Nu găsește nici o corabie. Face o scurtă călătorie la Glubbdubdrib. Primirea pe care i-o face guvernatorul.

Laputa și ținuturile înconjurătoare fac parte dintr-un continent care, am toate motivele să cred, se întinde spre răsărit către acea parte necunoscută a Americii situată la vest de California, și spre nord de Oceanul Pacific, aflat la o distanță nu mai mare de o sută cincizeci de mile de Lagado. Acolo se găsește un port care face negoț cu marea insulă Luggnagg, așezată spre nord-vest la 29 grade latitudine nordică și la 140 grade longitudine. Această insulă Luggnagg[2] este situată la sud-est de Japonia, cam la aproximativ o sută de leghe. Între împăratul Japoniei și regele din Luggnagg există o strînsă prietenie, și datorită acestui lucru navigația între o insulă și cealaltă este foarte intensă. M-am hotărît, așadar, să mă îndrept într-acolo, cu gîndul de a mă întoarce în Europa. Am închiriat doi catîri și o călăuză care să-mi arate drumul și să-mi ducă bruma de bagaj ce aveam. Mi-am luat rămas bun de la nobilul meu protector, care îmi arătase atîta bunăvoință și care, la despărțire, mi-a făcut un dar mărinimos.

Călătoria mea s-a desfășurat fără peripeții vrednice de a fi amintite. Cînd am sosit în portul Maldonada (așa se numea), n-am găsit nici o corabie care să plece la Luggnagg și se părea că nici nu va fi vreuna prea curînd. Orașul e cam tot atît de mare cît Portsmouth[3]. N-a trecut mult și am cunoscut cîțiva oameni care m-au primit cu multă ospitalitate. Un gentilom cu vază îmi spuse că, de vreme ce spre Luggnagg nu va pleca nici un vas pînă într-o

---

[1] În perioada exilului său în Franța, Bolingbroke îi rugase pe prietenii săi să-i scrie pe adresa „M(onsieur) La Tour".

[2] Se presupune că numele insulei derivă din germ. *lügen* „a minți".

[3] Mare port și bază navală din sudul Angliei, situat pe insula Portsea, în Canalul Mînecii.

lună de zile, mi-aș putea omorî timpul făcînd o plimbare spre mica insulă Glubbdubdrib, așezată la vreo cinci leghe depărtare spre sud-vest. Se oferi să mă însoțească împreună cu un prieten de-al lui, făgăduindu-mi că îmi va face rost de o barcă în vederea acestei călătorii.

Glubbdubdrib, în măsura în care pot tălmăci acest cuvînt, înseamnă *Insula Vrăjitorilor* sau *Magicienilor*. E cam cît o treime din insula Wight[1] și pămîntul ei este foarte roditor; triburile sînt conduse de căpetenia unui trib alcătuit din magicieni. Membrii acestui trib se căsătoresc numai între ei, iar cel mai bătrîn dintre dînșii le este principe sau guvernator. Are un palat măreț și un parc de vreo trei mii de pogoane, înconjurat de un zid de piatră cioplită, înalt de douăzeci de picioare. În acest parc se află mai multe țarcuri mici pentru vite, precum și semănături și grădini de zarzavat, împrejmuite cu gard.

Guvernatorul și familia lui sînt slujiți de niște servitori cam neobișnuiți. Datorită cunoștințelor sale în arta necromanției, el are puterea de a chema sufletele celor morți și de a le cere să-l slujească vreme de douăzeci și patru de ceasuri, dar nu mai mult. Pe de altă parte, el nu poate chema aceleași suflete înainte de a fi trecut trei luni de zile, decît în cazuri cu totul neobișnuite.

Cînd am sosit în insulă — pe la ora unsprezece dimineața — unul din domnii care mă însoțea se duse la guvernator și-l rugă să binevoiască a primi pe un străin venit anume spre a avea cinstea să vadă pe Înălțimea Sa. Cererea fu încuviințată numaidecît, așa că am intrat toți trei pe poarta palatului, trecînd printre două șiruri de străji înarmate și îmbrăcate după o modă foarte veche. Străjerii aveau ceva în înfățișarea lor care mă umplea de groază: mi se făcuse părul măciucă. Am străbătut mai multe apartamente și pretutindeni am fost întîmpinați de slujitori la fel de stranii, așezați de o parte și de alta a încăperilor asemenea străjilor, pînă cînd am ajuns în camera guvernatorului. Aici, după ce am făcut trei plecăciuni adînci și am răspuns la cîteva întrebări generale, ni s-a dat voie să ne așezăm pe trei scaune, lîngă treapta cea mai de jos a tronului Înălțimii Sale. Guvernatorul înțelegea limba din Balnibarbi, cu toate că se deosebea de limba vorbită pe insulă. Mă rugă să-i povestesc cîte ceva despre călătoriile mele și, pentru a-mi arăta că voi fi tratat fără nici un fel de ceremonii, le făcu semn cu degetul tuturor însoțitorilor săi să părăsească încăperea: spre marea mea uimire, au dispărut într-o clipă asemenea arătărilor din vis cînd ne deșteptăm. Nu mi-am putut veni în fire

[1] Insulă în Canalul Mînecii cu o suprafață de 147 mile pătrate (381 km²).

cîtăva vreme, pînă ce guvernatorul mă încredință că nu mi se va întîmpla nimic rău; și dacă am văzut că cei doi tovarăși ai mei nu se sinchisesc cîtuși de puțin (pasămite fuseseră adesea primiți în felul acesta), am început să prind curaj și i-am povestit Înălțimii Sale pe scurt cîteva din peripețiile mele, uitîndu-mă mereu înapoi, înspre locul unde văzusem nălucile acelea. Am avut cinstea să iau masa cu guvernatorul, o nouă ceată de fantome aducîndu-ne mîncarea și servindu-ne. Mi-am dat seama că sînt mai puțin îngrozit decît fusesem în cursul dimineții. Am rămas pînă la asfințitul soarelui, dar l-am rugat cu umilință pe Înălțimea Sa să mă ierte că nu pot primi invitația de a locui la palat. Cei doi prieteni ai mei și cu mine am închiriat o casă în orașul vecin, care este capitala acestei insulițe, iar a doua zi de dimineață ne-am întors pentru a aduce omagiile noastre guvernatorului, cinste pe care el binevoise să ne-o îngăduie.

În felul acesta am zăbovit în insulă zece zile, petrecîndu-ne cea mai mare parte a timpului în tovărășia guvernatorului și dormind la locuința noastră. În curînd m-am obișnuit într-atîta cu prezența duhurilor, încît a treia sau a patra oară n-am mai încercat nici o emoție, sau, chiar dacă mă mai stăpînea un oarecare simțămînt de teamă, curiozitatea mea biruia frica. Înălțimea Sa guvernatorul m-a poftit să invoc orice spirit doresc — ba chiar cete întregi dacă vreau — spiritul oricărui mort de la facerea lumii și pînă în clipa de față[1], și să le cer să-mi răspundă la orice întrebare aș socoti eu cu cale să pun, cu condiția ca întrebările mele să privească numai epoca în care au trăit ei. Puteam fi încredințat de un lucru, și anume că îmi vor spune adevărul adevărat, deoarece minciuna era un talent fără nici o noimă în lumea de dincolo.

Mi-am exprimat nemărginita mea recunoștință față de Înălțimea Sa pentru o atare cinste. Ne aflam într-o încăpere unde aveam o frumoasă priveliște asupra parcului. Și cum primul meu îndemn a fost de a vedea cîteva scene pline de strălucire și măreție, am dorit să-l văd pe Alexandru cel Mare[2] în fruntea oștirilor, îndată după bătălia de la Arbela[3]; scenă care la un semn al guvernatorului,

---

[1] Scenele acestea i-au fost probabil sugerate lui Swift de *Odiseea* lui Homer (cîntul XI) sau de *Dialogurile morților* de Lucian din Samosata (aprox. 125 — aprox. 192 e.n.). V. și tragedia *Doctorul Faust* (scena XII) de Christopher Marlowe (1564—1593).

[2] Alexandru Macedon (356—323 î.e.n.), cuceritor militar care a contribuit la răspîndirea culturii elene începînd cu Asia Mică și Egipt și terminînd cu India.

[3] Bătălia a avut loc în apropierea orașului asirian Arbela la 2 octombrie 331 î.e.n. și s-a încheiat cu victoria decisivă a lui Alexandru cel Mare asupra armatelor regelui Persiei Darius al III-lea.

se înfățișă de îndată ochilor noștri, pe un cîmp întins, chiar sub fereastra unde ne aflam. Alexandru fu chemat în cameră și numai cu multă greutate am izbutit să înțeleg grecească lui, întrucît cunoșteam prea puțin această limbă. Împăratul mă asigură pe cuvînt de cinste că nu fusese otrăvit, ci murise de friguri, deoarece se îmbăta prea des.[1].

L-am văzut apoi pe Hannibal[2] trecînd Alpii; acesta îmi spuse că nu avea strop de oțet în toată tabăra.[3]

Veniră apoi Cezar și Pompei în fruntea armatelor lor, gata de luptă[4]. Cel dintîi își trăia ultimul mare triumf[5]. Mi-am exprimat dorința de a vedea senatul Romei, adunat într-o sală mare, și o adunare legislativă modernă (pentru comparație), în altă sală. Senatul părea o adunare de eroi și semizei. Ceilalți, o adunătură de boccegii, hoți de buzunare, tîlhari și fanfaroni.

La rugămintea mea, guvernatorul îi făcu semn lui Cezar și lui Brutus să se apropie de noi. M-a cuprins o adîncă venerație la vederea lui Brutus[6] și mi-am dat lesne seama de virtutea-i desăvîrșită, de neobositul său avînt și tăria lui sufletească, de dragostea sa curată pentru patrie și de bunăvoința față de întregul neam omenesc, zugrăvite în fiecare trăsătură a chipului său. Am observat cu multă plăcere că acești doi oameni se înțelegeau de minune, iar Cezar îmi mărturisi fără înconjur că cele mai mari fapte din viața lui nu erau nici pe departe atît de strălucite ca omorul comis de Brutus. Am avut cinstea de a discuta mult cu Brutus, și mi-a spus

---

[1] După moartea lui Alexandru a circulat multă vreme legenda potrivit căreia regele ar fi fost otrăvit de paharnicul său dar Plutarh a infirmat-o. Asemenea lui Shakespeare în *Troilus și Cresida*, Swift demitizează capetele încoronate și pe „eroi".

[2] Vestit comandant militar al cartaginezilor (aprox. 247—183 î.e.n.) i-a înfrînt de mai multe ori pe romani în cel de al doilea război punic.

[3] După Titus Livius, în timpul trecerii Alpilor (218 î.e.n.) Hannibal a degajat parțial o trecătoare înzăpezită poruncind soldaților să toarne oțet peste niște bolovani de calcar care s-au desfăcut astfel în pietre iar acestea au fost folosite ca pavaj.

[4] E vorba despre bătălia de la Pharsalia (48 î.e.n.) unde Pompei a fost înfrînt.

[5] Al 5-lea triumf al lui Cezar (45 î.e.n.), proclamarea lui ca dictator pe viață.

[6] Marcus Iunius Brutus (85—42 î.e.n.), conducător (împreună cu Cassius) al partidului senatorial-republican și participant la asasinarea lui Cezar (44 î.e.n.). Înfrînt de August (42 î.e.n.), el s-a sinucis. A fost idealizat în perioada Renașterii precum și în timpul Revoluției franceze ca luptător republican împotriva tiraniei.

că străbunul său Junius[1], Socrate[2], Epaminonda[3], Cato cel Tînăr[4], Sir Thomas More[5] şi el însuşi erau veşnic împreună; iată un sextumvirat la care toate veacurile lumii nu ar mai putea adăuga pe un al şaptelea.

Dar nu vreau să-l plictisesc pe cititor înşirîndu-i toţi oamenii vestiţi al căror spirit a fost invocat spre a-mi potoli setea de a vedea lumea din veacurile antichităţii perindîndu-se prin faţa mea. Mi-am desfătat îndeosebi ochii, privind pe ucigaşii tiranilor şi ai uzurpatorilor şi pe acei care au redat libertatea popoarelor asuprite şi nedreptăţite. Dar e cu neputinţă să zugrăvesc mulţumirea pe care am încercat-o, în aşa fel încît cititorul să trăiască şi el, la rîndul lui, astfel de clipe.

CAPITOLUL VIII

Autorul descrie în continuare insula Glubbdubdrib. Cîteva îndreptări aduse istoriei antice şi moderne.

Deoarece doream nespus să-i văd pe învăţaţii şi pe înţelepţii vremurilor de altădată, mi-am rezervat o zi în acest scop. Am propus ca Homer[6] şi Aristotel să apară în fruntea comentatorilor lor, dar aceştia erau atît de numeroşi, încît cîteva sute din ei au fost nevoiţi să aştepte în curte şi în camerele exterioare ale palatului.

---

[1] Lucius Iunius Brutus, erou semi-legendar al Romei antice. L-a detronat pe ultimul rege al Romei Tarquinius Superbus şi a devenit unul dintre primii consuli ai Romei republicane (510? î.e.n.).

[2] Socrate (469—399 î.e.n.), filozof idealist grec, eroul principal al celor mai multe dialoguri ale lui Platon. Din cauza atitudinii sale duşmănoase faţă de democraţia ateniană, a fost condamnat la moarte şi deşi prietenii săi i-au pregătit evadarea din închisoare, Socrate a preferat să bea cupa cu otravă ce-i fusese înmînată.

[3] Epaminonda (aprox. 420—362 î.e.n.), comandant de oşti şi om politic din Grecia antică. La Leuctra a înfrînt armata spartană (371 î.e.n.) şi a consolidat supremaţia Tebei în Grecia centrală.

[4] Cato cel Tînăr (96—46 î.e.n.), om politic roman, unul dintre cei mai activi apărători ai republicii împotriva dictaturii lui Iuliu Cezar.

[5] Sir Thomas More sau Morus (1478—1535), om de stat, gînditor umanist din epoca Renaşterii engleze, unul dintre întemeietorii socialismului utopic (v. lucrarea sa *Utopia*, scrisă în limba latină în 1515—1516). A fost executat datorită refuzului de a-l recunoaşte pe Henric al VIII-lea ca şef al bisericii anglicane.

[6] Poet legendar din Grecia antică, autorul presupus al vestitelor epopei *Iliada* şi *Odiseea* (sec. IX—VIII î.e.n.). Prezentîndu-l ca pe un om care "se ţinea foarte drept pentru vîrsta lui", Swift face aluzie la caracterul nemuritor al creaţiei poetului.

I-am recunoscut pe cei doi eroi de la prima vedere, deosebindu-i nu numai de celelalte duhuri din mulțime, ci și unul de altul, Homer era mai înalt și mai arătos; se ținea foarte drept pentru vîrsta lui iar ochii îi erau vioi și pătrunzători, cum nu mi-a fost dat să văd vreodată. Aristotel umbla gîrbovit și se sprijinea într-un toiag[1]. Era tras la față, cu părul rar și lins, iar vocea-i suna a gol. Mi-am dat seama numaidecît că amîndoi erau cu desăvîrșire străini de cei din jurul lor, că nu-i văzuseră și nu auziseră niciodată de ei. Iar un duh al cărui nume nu-l voi da în vileag[2] mi-a șoptit că acolo, pe tărîmurile acelea ale morților, acești comentatori se țineau cît mai departe de autorii lor, încercînd un simțămînt de rușine și de vină pentru că răstălmăciseră în fața posterității spusele acestor învățați. I-am prezentat pe Didymus[3] și pe Eustatius[4] lui Homer și l-am făcut pe acesta să-i trateze mai bine decît o meritau poate, deoarece Homer își dădu seama îndată că le lipsea geniul de care e nevoie pentru a pătrunde spiritul unui poet. Aristotel însă își ieși rău din sărite cînd îi vorbii despre Scotus[5] și Ramus[6] și îi făcui cunoștință cu ei, ba chiar îi întrebă dacă și ceilalți din tagma lor erau la fel de nătîngi ca ei.

L-am rugat apoi pe guvernator să-l cheme pe Descartes[7] și pe Gassendi[8], cărora le-am cerut să-și lămurească sistemele în fața lui Aristotel. Marele filozof își recunoscu bucuros propriile sale greșeli în domeniul filozofici naturale, deoarece se bizuise doar

---

[1] Aluzie probabilă la denaturarea de către scolastici a operei filozofului.

[2] Referire probabilă la Sir William Temple (a cărui cultură clasică Swift o apreciază în pamfletul *Bătălia cărților*).

[3] Didymus (63 î.e.n.—80 e.n.), filozof grec care a trăit la Roma în epoca împăratului August și din ale cărui opere nu s-au păstrat decît fragmente din tratatul despre Homer.

[4] Eustatius (a murit în 1191), învățat bizantin, episcop de Salonic. Este autorul unor valoroase comentarii ale *Iliadei* și *Odiseii*.

[5] Johannes Duns Scotus (1265 sau 1274—1308), filozof scolastic scoțian, profesor de teologie la universitatea din Oxford și cea din Paris. Datorită ingeniozității cu care a știut să poarte nesfîrșitele sale dispute cu adepții lui Thomas Aquinas a fost supranumit „Doctor Subtilis". Întrucît discipolii lui de mai tîrziu, „oamenii lui Duns", în engleză *Dunsmen*, *Dunsers* sau *Dunces*, erau socotiți dușmani ai umanismului renascentist, cuvîntul *dunce* a ajuns să însemne „neștiutor", „prost", „netot" (accepțiuni care există și astăzi).

[6] Ramus, numele latinizat al filozofului francez Pierre de la Ramée (1515—1572). A criticat logica lui Aristotel, ceea ce i-a atras ura profesorilor-scolaști de la Sorbona.

[7] René Descartes (1596—1650), filozof, fizician și matematician francez, reprezentant de seamă al raționalismului.

[8] Pierre Gassendi (1592—1655), filozof materialist, fizician și astronom francez, a criticat aspectele idealiste din teoria cunoașterii a lui Descartes și a repus în circulație concepțiile atomiste ale lui Epicur.

pe ipoteze și-și dădu seama că părerile lui Gassendi, care făcuse doctrina lui Epicur[1] cît mai accesibilă cu putință, ca de altfel și sistemul lui Descartes, urmau să-și piardă în curînd orice însemnătate. Aceeași soartă o prezise el atracției corpurilor, teorie ai cărei apărători atît de zeloși sînt învățații din vremea noastră.

Mi-am petrecut cinci zile stînd de vorbă cu mulți alți învățați ai lumii vechi. De asemenea i-am văzut pe cei mai mulți dintre primii împărați romani. Am stăruit pe lîngă guvernator să cheme bucătarii lui Heliogabalus[2] ca să ne pregătească o masă, dar aceștia nu și-au putut arăta dibăcia, lipsindu-le materialele trebuitoare. Un ilot[3] al lui Agesilau[4] ne-a pregătit o ciorbă spartană[5], dar mărturisesc că n-am fost în stare să înghit mai mult de o lingură.

Cei doi domni care mă însoțiseră pe insulă trebuiau să se întoarcă peste trei zile, din pricina unor treburi grabnice. Am petrecut aceste zile chemînd pe unii morți din veacuri mai moderne, care fuseseră oameni mari în ultimele două-trei sute de ani, fie în Anglia, fie în alte țări din Europa; și cum am fost întotdeauna un mare admirator al vechilor familii ilustre, l-am rugat pe guvernator să invoce cîteva zeci de regi, împreună cu strămoșii acestora din ultimele opt-nouă generații. Neașteptată și dureroasă mi-a fost dezamăgirea, căci în locul unui șir nesfîrșit de diademe regale, mi-a fost dat să văd numai într-o singură familie doi scripeari, trei curteni neînsemnați și un prelat italian. În alta — un bărbier, un abate și doi cardinali. Nutresc o veneraţie prea mare pentru capetele încoronate, ca să mai stărui asupra unui subiect atît de delicat. Cît despre conți, marchizi, duci, earl-i și alții asemenea lor, nu mi-am făcut nici un fel de scrupule. Ba trebuie să mărturisesc că am simțit oarecare plăcere să descopăr obîrșia unor trăsături caracteristice prin care se deosebesc anumite familii. Mi-am dat seama numaidecît de unde anume își trage una din familii bărbia ascuțită; de ce a doua a numărat un șir de ticăloși vreme de două generații și de nebuni în următoarele două; de ce a treia era smintită, iar a patra neam de escroci; abia acum am înțeles vorbele

---

[1] Epicur (341—270 î.e.n.), filozof materialist din epoca elenismului. Negînd orice intervenție divină în viața oamenilor, el a pus la baza moralei năzuința spre fericire, care se dobîndește prin practicarea plăcerilor controlate de rațiune.

[2] Heliogabalus (205?—222), împărat roman (218—222), faimos pentru cruzime și dsfrîu.

[3] Iloții erau agricultori din vechea Spartă aflați în poziția de robi. Deși considerați proprietate a statului, trudeau pe loturile de pămînt ale fiecărui spartan.

[4] Rege și comandant de oști spartan (442—358 î.e.n.).

[5] Se pregătea din linte și sînge de bou.

lui Polydore Virgil[1] care spune despre o mare familie: *Nec vir fortis, nec femina casta*[2]; mi-am dat în sfîrşit seama în ce fel cruzimea, făţărnicia şi laşitatea au devenit caracteristice anumitor familii, poate în aceeaşi măsură în care le sînt caracteristice blazoanele lor; am aflat cine a adus frenţea într-o familie de viţă veche, boală ce a fost transmisă urmaşilor sub forma de tumori scrofuloase. Şi nu m-am mirat prea mult de toate acestea, cînd am văzut cum se spurcă stirpea datorită pajilor, lacheilor, valeţilor, vizitiilor, cartoforilor, scripcarilor, actorilor, căpitanilor şi hoţilor de buzunare.

Cel mai mult m-a scîrbit istoria modernă, deoarece, după ce am cercetat cu multă luare-aminte toţi oamenii de rang mare de la curţile monarhilor din ultimul veac, am înţeles cum a fost înşelată lumea de scriitorii care s-au prostituat, punînd cele mai mari fapte vitejeşti pe seama laşilor; sfaturile cele mai înţelepte, pe seama neghiobilor; sinceritatea, pe seama linguşitorilor; virtutea romană, pe seama trădătorilor de patrie; cucernicia, pe seama ateilor; castitatea, pe seama sodomiţilor; adevărul, pe seama denunţătorilor; am înţeles cîţi oameni nevinovaţi şi fără cusur au fost osîndiţi la moarte sau trimişi în surghiun, datorită înrîuririi pe care o aveau miniştrii asupra judecătorilor corupţi, precum şi datorită dihoniilor; cîţi netrebnici au fost ridicaţi la locuri de cinste, dîndu-li-se astfel putere, demnitate şi bani; ce rol însemnat au jucat curtezanele, prostituatele şi mijlocitorii, paraziţii şi bufonii în toate întîmplările petrecute la curte, în consilii şi în senat. Ce părere proastă mi-am făcut despre înţelepciunea şi integritatea omenească în clipa cînd am aflat adevăratele izvoare şi motive ale marilor fapte şi războaie petrecute în lume, precum şi întîmplările vrednice de dispreţ cărora ele şi-au datorat izbînda!

Aici mi-a fost dat să descopăr ticăloşia şi neştiinţa celor care pretind că scriu memorii sau istorie secretă, a celor care trimit atîţia regi în mormînt cu ajutorul unei cupe de otravă, care repetă discuţiile dintre un monarh şi sfetnicul său, cînd nimeni nu a fost de faţă, sau a celor care dezvăluie gîndurile şi deschid cabinetele ambasadorilor şi secretarilor de stat, dar care au nenorocul să greşească mereu. Aici mi-a fost dat să descopăr cauzele adevărate ale multor evenimente mari care au umplut lumea de uimire; de pildă, cum o prostituată porunceşte pe scara de serviciu, cum porunca ei

---

[1] Poldyore Virgil (1470—1555), istoric englez, de origine italiană. Pe lîngă alte lucrări, a scris şi o istorie a Angliei (din cele mai vechi timpuri pînă la moartea lui Henric al VIII-lea).

[2] „Nici bărbaţii nu sînt puternici, nici femeile nu sînt caste" (lat.).

se răsfrînge asupra hotărîrii consiliului, iar hotărîrea consiliului asupra senatului.[1] Un general a mărturisit în prezența mea că a repurtat victoria numai datorită lașității și neascultării, iar un amiral arăta că l-a bătut pe inamic, căruia avea de gînd să-i predea flota, mulțumită nepriceperii sale.[2] Trei regi[3] m-au asigurat că de-a lungul domniei lor nu au înțeles niciodată să prețuiască un om de merit și dacă totuși acest lucru s-a întîmplat se datorește de bună seamă unei greșeli sau trădării vreunui ministru în care ei avuseseră încredere; și de-ar fi să mai trăiască o dată, ar face la fel, demonstrînd cu argumente puternice că tronul regal nu se poate sprijini decît pe corupție, deoarece caracterul hotărît, încrezător și liniștit al omului virtuos este o piedică veșnică pentru treburile obștești.

Am avut curiozitatea să iscodesc prin ce anume mijloace izbutiseră foarte mulți oameni să dobîndească titluri de noblețe și moșii întinse. Întrebările mele s-au referit la vremurile cele mai noi, totuși nu m-am legat de zilele noastre, deoarece voiam să fiu sigur că nu voi jigni pe nimeni, nici măcar pe străini. Nădăjduiesc că nu-i nevoie să-i spun cititorului că nu mă gîndesc cîtuși de puțin la țara mea cînd scriu toate acestea. Au fost chemați mulți oameni, și chiar în urma unei cercetări superficiale am descoperit atîta murdărie, încît mă simt copleșit de mîhnire cînd mă gîndesc la spusele lor. Sperjurul, asuprirea, corupția, frauda, lingușirea și alte metehne de felul acesta se numărau printre cele mai scuzabile meșteșuguri, și după cum se și cuvenea, am fost plin de îngăduință față de ele. Cînd însă unii au mărturisit că-și datorează mărirea și bogăția desfrîului sau incestului; alții, prostituării soțiilor și fiicelor lor; alții, trădării de țară și rege; alții, otrăvirii; cei mai mulți, strîmbătății pentru a-i nimici pe cei nevinovați — să fiu iertat dacă toate acestea au făcut să scadă adînca mea venerație pe care dintotdeauna am nutrit-o față de persoanele de rang înalt, persoane care ar trebui, datorită sublimei lor demnități, să fie tratate cu cel mai mare respect de către noi, inferiorii lor.

---

[1] Se crede că este vorba despre favorita lui George I, ducesa de Kendal (1667—1743), care în 1722 i-a vîndut unui afacerist, Wood, licența care îi permitea acestuia să fabrice monedă mărunță irlandeză, iar pe de altă parte, prin regele George I („pe scara de serviciu"), a silit consiliul de stat condus de Walpole să exercite presiuni asupra parlamentului irlandez ca acesta să transpună în fapt aventura lui Wood.

[2] După presupunerea lui Walter Scott, Swift se referă la amiralul Russell (1653—1727), comandant al flotei anglo-olandeze în timpul războiului cu Franța (1690—1697), care a repurtat o victorie importantă împotriva francezilor la La Hogue (1692).

[3] Probabil regii Angliei Carol al II-lea (1660—1685), Iacob al II-lea (1685—1688) și William al III-lea de Orania (1689—1702).

Citisem adesea despre mari servicii pe care unii oameni le aduseseră cîrmuitorului şi ţării lor şi mi-am exprimat dorinţa să-i văd pe aceşti oameni. La întrebările mele mi s-a răspuns că numele lor nu sînt trecute nicăieri, cu excepţia cîtorva, pe care istoria îi înfăţişează ca pe cei mai mari ticăloşi şi trădători. Cît despre ceilalţi, pot spune că nu auzisem vreodată de ei. S-au înfăţişat cu toţii, umili şi prost îmbrăcaţi; cei mai mulţi mi-au spus că au murit în sărăcie şi în dizgraţie, iar ceilalţi pe eşafod sau spînzuraţi.

Printre alţii se afla un om al cărui caz părea întrucîtva ciudat. Alături de el stătea un tînăr de vreo optsprezece ani. Bătrînul mi-a spus că fusese timp de mulţi ani comandant de vas; în bătălia navală de la Actium[1] avusese norocul să străpungă liniile duşmanului, să-i scufunde trei corăbii mari şi să captureze o a patra, ceea ce pricinuise fuga lui Antoniu[2], iar lor le adusese victoria. Tînărul care stătea alături de el, unicul său fiu, căzuse în luptă. Îmi mai spuse că datorită unor merite ale sale, se dusese la Roma la sfîrşitul războiului, spre a cere lui Augustus[3] să-i dea comanda unei corăbii mai mari, al cărui comandant fusese ucis; totuşi, fără să se ţină seama de cererea lui, comanda fu dată unui băieţandru care în viaţa lui nu văzuse marea; acesta era fiul Libertinei[4], slujitoarea uneia din amantele împăratului. Înapoindu-se pe vasul lui, bătrînul fu învinuit că nu-şi făcuse datoria, iar corabia fu încredinţată unui paj, favorit al vice-amiralului Publicola; atunci el se retrase la o fermă sărăcăcioasă, departe de Roma, unde îşi sfîrşi zilele. Eram atît de curios să aflu adevărul cu privire la această poveste, încît am dorit să fie chemat Agrippa[5], care fusese amiral în acea bătălie. Agrippa se înfăţişă îndată şi întări întru totul spusele celuilalt, ba chiar prezentă lucrurile şi mai mult în favoarea comandantului, care, din pricina modestiei, ascunsese o bună parte din meritele sale.

---

[1] Actium, promontoriu în nord-vestul Greciei lîngă care la 2 septembrie 31 î.e.n. s-a desfăşurat marea bătălie dintre Octavian (viitorul împărat Augustus) şi Marc Antoniu, pretendenţi la tronul Romei. Victoria lui Octavian a pus capăt războaielor civile şi a marcat începutul imperiului roman.

[2] Marc Antoniu, (lat. Marcus Antonius) (83—30 î.e.n.), om de stat şi comandant de oşti roman. În lupta pentru putere din Roma s-a bazat pe sprijinul monarhilor din răsărit (inclusiv al reginei Cleopatra a Egiptului, a cărei flotă a luptat alături de el la Actium) iar după ce a fost învins de Octavian, s-a sinucis.

[3] August (63 î.e.n.—14 e.n.), Augustus după ce a devenit împărat (27 î.e.n.—14 e.n.).

[4] Sclavă eliberată care trăia la Roma.

[5] Marcus Vipsanius Agrippa (63—12 î.e.n.), comandant militar şi om de stat roman, a avut conducerea supremă a flotei lui Octavian în bătălia de la Actium.

Am fost cuprins de adîncă uimire cînd mi-am dat seama cît de mare era corupția în imperiul acela și cît de repede prinsese rădăcini, datorită desfrîului ce domnea pretutindeni în ultima vreme. Aceasta m-a făcut să mă mir mai puțin de multe cazuri asemănătoare privind alte țări, unde vicii de tot felul au stăpînit mult mai multă vreme și unde toată gloria, precum și prăzile de război și le-a însușit comandantul-șef, care era poate cel mai puțin îndrituit la una sau la cealaltă.

Cum fiecare duh chemat apărea întocmai cu înfățișarea pe care o avusese în viață, am constatat cu multă strîngere de inimă că neamul omenesc degenerase în ultimele sute de ani, că frontea, sub toate formele și cu toate urmările ei, schimbase cu desăvîrșire înfățișarea englezilor, chircise trupul, slăbise nervii, tendoanele și mușchii, îngălbenise fețele și fleșcăise carnea.

Am mers pînă acolo, încît am rugat să fie chemați cîțiva yeomen-i[1] de altădată, vestiți pe vremuri pentru traiul, purtările și îmbrăcămintea lor simplă, pentru felul lor drept, pentru dragostea de libertate, pentru vitejia și dragostea de țară. Și iarăși n-am putut să rămîn nepăsător cînd, asemuindu-i pe cei vii cu cei morți, am constatat cum urmașii au terfelit de dragul banilor aceste simple virtuți strămoșești, urmași, care, vînzîndu-și voturile și trăgînd sforile la alegeri, și-au însușit toate viciile și metehnele ce pot fi învățate la curtea unui rege.

CAPITOLUL IX

Autorul se întoarce la Maldonada. Pleacă în împărăția Luggnagg. Autorul e închis și apoi chemat la curte. Cum a fost primit. Îngăduința regelui față de supuși.

Sosind ziua plecării, am căpătat încuviințarea Înălțimii Sale guvernatorul din Glubbdubdrib și m-am înapoiat cu cei doi însoțitori ai mei la Maldonada, unde, după o așteptare de două săptămîni, am găsit o corabie gata să ridice pînzele pentru a porni spre Luggnagg. Cei doi domni și alți cîțiva au avut marea bunătate de a mă aproviziona cu merinde și de a mă conduce pe bord. Călătoria a ținut o lună de zile. Am avut de înfruntat o furtună cumplită și am fost nevoiți să cîrmim înspre vest pentru a intra în bătaia alizeului, care suflă pe o întindere de mai mult de șaizeci de leghe.

[1] Țărani înstăriți sau mijlocași, mici fermieri alcătuind o pătură socială situată imediat după *gentry* (micii boiernași) în sec. XIV—XVIII.

La 21 aprilie 1708 am intrat în apele fluviului care curge spre Clumegrig, un port la mare, așezat în partea de sudest a împărăției Luggnagg. Am aruncat ancora la o leghe depărtare de oraș și am semnalizat după pilot. În mai puțin de jumătate de oră veniră pe bord doi piloți care ne-au condus printre bancuri și stînci foarte primejdioase pentru corăbii, pînă la un bazin mare, unde o flotă întreagă poate pluti în siguranță, la o depărtare de o ancablură de zidurile orașului.

Cîțiva din marinarii noștri, fie din răutate, fie din neștiință, au informat pe piloți că eu sînt străin și că am călătorit mult; aceștia s-au grăbit să-l înștiințeze pe vameș, care m-a cercetat cu de-amănuntul la debarcare. Vameșul îmi vorbi în limba din Balnibarbi, care, datorită negoțului întins e în general înțeleasă în orașul acela, mai ales de către marinari și de funcționarii de la vamă. I-am istorisit cîteva din peripețiile mele, căutînd să-mi fac povestea cît mai vrednică de crezare; dar am socotit cu cale să tăinuiesc numele patriei mele adevărate și să le spun că sînt olandez, deoarece intenția mea era să plec în Japonia și știam că olandezii sînt singurii europeni cărora le este îngăduită intrarea în împărăția aceea.[1] I-am spus, așadar, vameșului că, naufragiind pe coasta din Balnibarbi și fiind aruncat pe o stîncă, am fost primit în Laputa sau insula zburătoare (despre care el auzise adesea) și acum mă străduiam să ajung în Japonia, unde aș putea găsi vreun mijloc de a mă reîntoarce în patrie. Vameșul îmi spuse că va trebui să fiu închis pînă cînd va primi ordine de la curte, în care scop el va scrie numaidecît, cu nădejdea că va primi un răspuns pînă în două săptămîni. Am fost dus într-o locuință destul de confortabilă și o santinelă fu așezată la ușă. Totuși mi-era îngăduit să mă plimb printr-o grădină mare, fiind tratat cu destulă omenie și întreținut în tot acest răstimp pe socoteala regelui. Am fost vizitat de mai multe persoane, mai ales din curiozitate, căci se răspîndise zvonul că vin de peste mări și țări, despre care ei nici măcar nu auziseră vreodată.

Am angajat ca tălmaci pe un tînăr care călătorise pe aceeași corabie cu mine; era de fel din Luggnagg, dar trăise cîțiva ani la Maldonada și cunoștea perfect amîndouă limbile. Cu ajutorul lui am putut să stau de vorbă cu cei care mă vizitau; dar convorbirile acestea se mărgineau la întrebări din partea lor și răspunsuri din partea mea.

[1] După răscoala țăranilor de pe insula Kiu-siu (1637—1638), majoritatea cărora erau creștini, conducătorii Japonici, au interzis accesul străinilor în această țară, cu excepția olandezilor și chinezilor. Olandezii nu aveau voie să trimită decît cîteva vase comerciale pe an, și trebuiau să-și asume obligația de a nu organiza servicii religioase în public. Restricțiile au fost ridicate în 1854.

Răspunsul curții nu întîrzie să sosească. Cuprindea un mandat de arestare și ordinul de a fi dus la Traldragdubh sau Trildrogdrib (deoarece, dacă îmi aduc bine aminte, se pronunță în ambele feluri), de un detașament de zece călăreți. Singurul meu însoțitor era bietul tălmaci, pe care-l convinsesem să intre în slujba mea; în urma cererii mele umile ni s-a dat la fiecare cîte un catîr pe care să călărim. Cu o jumătate de zi înaintea noastră, fu trimis un sol, ca să-l înștiințeze pe rege de venirea mea și să-l roage să binevoiască a hotărî ziua și ora cînd va avea plăcerea de a-mi îngădui cinstea *să ling praful din fața tronului său.*[1] Acesta este stilul curții, despre care mi-am dat seama că e ceva mai mult decît o chestiune de formă, deoarece, la două zile după sosirea mea, cînd am fost primit la palat, mi s-a poruncit să mă tîrăsc pe burtă și să ling dușumeaua pe măsură ce înaintam. Datorită faptului că eram străin, dușumeaua fusese curățată, astfel că praful nu mă supără cîtuși de puțin. Totuși, aceasta este o favoare deosebită care nu se acordă decît persoanelor suspuse cînd cer să fie primite de rege. Ba, uneori se presară dinadins praf pe jos, atunci cînd cel care trebuie să fie primit se întîmplă să aibă dușmani puternici la curte. Mi-a fost dat să văd un mare dregător cu gura atît de năclăită de praf, încît, după ce s-a tîrît pînă aproape de tron, n-a fost în stare să rostească un singur cuvînt. Leac nu există, pentru că cei care scuipă sau își șterg gura în fața Majestății Sale se fac vinovați de o crimă capitală. Mai există și un alt obicei, cu care nu sînt întru totul de acord: atunci cînd regele își pune în gînd să condamne pe vreunul din nobilii săi la o moarte blîndă, el poruncește să se presare pe dușumea un anumit praf negricios și otrăvitor care, dacă e lins, omoară fără greș omul în douăzeci și patru de ore. Totuși, ca să fiu drept cu acest cîrmuitor care vădește atîta îndurare și grijă pentru viața supușilor săi (ar fi de dorit ca monarhii din Europa să-l imite), trebuie să amintesc un lucru care-i face cinste, și anume că, după executarea unei astfel de pedepse, se dau porunci strașnice ca dușumeaua să fie bine spălată, iar dacă slujitorii nesocotesc porunca, sînt în primejdie de a-și atrage mînia regelui. Eu însumi l-am auzit dînd poruncă să fie biciuit unul din paji, care, nutrind gînduri ascunse, nu se îngrijise ca podelele să fie spălate după osîndă, deși primise această însărcinare. Din pricina nepăsării lui, un tînăr nobil în fața căruia se deschidea un viitor plin de nădejdi, venind în audiență, a fost din nenorocire otrăvit,

[1] Swift satirizează favoritismul și servilismul care domneau la curtea regelui George I și la alte curți europene; iar propoziția amintește de un pasaj din Cartea proorocului Isaia: Cu fața la pămînt se vor închina înaintea ta și vor linge pulberea de pe picioarele tale" (cap. 49, versetul 23).

cu toate că în perioada aceea regele nu-i pusese gînd rău. Dar bunul rege avu mărinimia să-l ierte pe bietul paj, așa că acesta n-a mai fost bicinit, făgăduind că nu va mai face așa ceva fără să primească poruncă.

Dar să ne întoarcem acolo de unde am plecat: după ce m-am tîrît pînă la vreo patru yarzi de tron, m-am săltat ușor în genunchi și apoi, lovind dușumeaua de șapte ori cu fruntea, am rostit următoarele cuvinte, așa cum fusesem învățat în ajun: *Ickpling golfflhrobb squut serumm blhiop mlashnalt zwin tnodbalkufth slhiophad gurdlubh asht.* Aceasta e formula stabilită de legile țării, pe care trebuie s-o rostească toți cei ce sînt primiți de monarh. Traducerea ei sună cam așa: „Fie ca cereasca făptură a Majestății Voastre să trăiască cu unsprezece luni și jumătate mai mult decît soarele!"[1] Regele mi-a dat un răspuns, pe care, bineînțeles, nu l-am priceput; totuși, după cum fusesem învățat, am rostit: *Fluft drin valerick dwuldom prastrad mirpush*, ceea ce înseamnă: „Limba mea e în gura prietenului meu"; această expresie voia să spună că îi cer îngăduința de a-mi aduce tălmaciul. Și într-adevăr, tînărul de care am amintit a fost adus înăuntru. Cu ajutorul lui am răspuns la toate întrebările pe care mi le-a pus Majestatea Sa vreme de o oră și mai bine. Eu vorbeam în limba din Balnibarbi, iar tălmaciul meu îmi traducea spusele în limba din Luggnagg.

Regele se arătă cît se poate de încîntat de tovărășia mea și îi porunci *bliffmarklub*-ului sau marelui său șambelan, să ne dea o locuință, mie și tălmaciului meu, chiar acolo la palat; de asemenea fixă o sumă importantă pentru hrana noastră, ba îmi dădu și bani de cheltuială.

Am rămas trei luni de zile în această țară spre a-mi dovedi supunerea față de Majestatea Sa, care binevoi să-mi arate cele mai înalte favoruri, făcîndu-mi și unele propuneri cît se poate de ademenitoare. Totuși am socotit că e mai înțelept și mai cu cale să-mi petrec restul zilelor alături de soția mea în mijlocul familiei.

CAPITOLUL X

Laudele aduse Luggnaggienilor de către autor. O descriere amănunțită a struldbrugilor. Discuții cu privire la acest subiect între autor și cîteva fețe simandicoase.

Luggnaggienii sînt oameni curtenitori și mărinimoși și, cu toate că nu le lipsește cu desăvîrșire trufia, totuși se arată binevoitori față

[1] Parodiere a stilului pompos în care Camera comunelor se adresa regelui.

de străini, mai ales față de cei care au trecere la curte. Am cunoscut mulți oameni, îndeosebi printre cei cu vază; și cum pretutindeni mergeam însoțit de tălmaci, convorbirile noastre nu erau plictisitoare.

Într-o zi, pe când mă aflam în mijlocul unor astfel de fețe alese, un mare dregător m-a întrebat dacă am văzut vreun struldbrug sau nemuritor de al lor. „Nu", i-am răspuns, și l-am rugat să mă lămurească ce înseamnă acest nume dat unei ființe nemuritoare. Mi-a răspuns că uneori — foarte rar, de altfel — se întîmplă ca într-o familie să se nască un copil cu o pată rotundă și roșie pe frunte, chiar deasupra sprîncenei stîngi, semn sigur că nu va muri niciodată. Pata aceasta, după cum spunea dînsul, era cam de mărimea unei monede de argint de trei penny, dar cu timpul creștea și-și schimba culoarea: la vîrsta de doisprezece ani devenea verde, rămînînd astfel pînă la douăzeci și cinci de ani, cînd se făcea albastră, un albastru închis; la patruzeci și cinci era neagră ca tăciunele și avea mărimea unui șiling englez; de aci încolo rămînea nesehimbată. Mi-a mai spus că lucrul acesta se întîmpla atît de rar, încît, după părerea lui, nu puteau fi mai mult de o mie o sută de struldbrugi, bărbați și femei, în toată țara; socotea că vreo cincizeci se aflau în capitală, între care și o fetiță născută cu trei ani în urmă; tot el îmi spuse că struldbrugii nu se nasc numai în anumite familii, ci la întîmplare, printr-un capriciu al sorții, iar copiii lor sînt muritori ca toți ceilalți oameni.

Mărturisesc cinstit că cele auzite m-au încîntat nespus, și cum povestitorul înțelegea întîmplător limba din Balnibarbi, pe care eu o vorbeam foarte bine, nu m-am putut stăpîni și am izbucnit în cuvinte, poate întrucîtva cam nelalocul lor. Am strigat, cuprins de nespusă încîntare: „Fericit popor, unde orice copil poate avea sorții de a-i fi hărăzită nemurirea! Fericit popor, în mijlocul căruia dăinuie atîtea pilde vii ale virtuții strămoșești, și care are dascăli ce-l pot învăța înțelepciunea veacurilor apuse! Dar mai fericiți încă, fără asemănare, sînt acești minunați struldbrugi care, ca unii ce se nasc fără a cunoaște blestemul ce apasă asupra neamului omenesc, au mintea slobodă și nu simt povara și amărăciunea pricinuită de veșnica teamă de moarte." M-am arătat mirat că la curte nu am întîlnit nici una din aceste ființe vestite; doar pata neagră din frunte s-ar fi văzut atît de bine, încît nu putea să-mi scape cu una cu două, și mă-ntrebam cum de era cu putință ca un rege înțelept ca Maiestatea Sa să nu se înconjoare cu o seamă de sfetnici atît de pricepuți și de destoinici. Totuși, poate că virtutea acestor venerabili înțelepți era prea severă pentru moravurile corupte

și dezmățul de la curte. Toată lumea știe că tinerii sînt prea încrezători în sine și ușuratici ca să se lase îndrumați de sfaturile celor mai mari. Cum însă regele, în nemărginita-i bunătate, îmi îngăduise să mă apropii de augusta lui persoană, eram hotărît ca la primul prilej să-i spun fără înconjur și pe larg ce cred despre toate acestea, bineînțeles cu ajutorul tălmaciului; și fie că ar fi binevoit să ia în seamă sfatul meu, fie că nu, cu totuși mă hotărîsem asupra unui lucru, și anume: deoarece Majestatea Sa mă poftise în nenumărate rînduri să rămîn în țară, eram gata să primesc plin de recunoștință acest semn al bunăvoinței sale și să-mi petrec zilele stînd de vorbă cu ființele acelea superioare, struldbrugii, dacă vor binevoi să mă primească în mijlocul lor.

Domnul căruia îi vorbeam — după cum am mai arătat, cunoștea limba din Balnibarbi — mi-a răspuns cu un zîmbet plin de îngăduință, așa cum ai îndeobște față de cei neștiutori, că „e bucuros de a mă avea în mijlocul lor și ar dori, cu încuviințarea mea, să tălmăcească și celor de față spusele mele". Cîtăva vreme, oamenii stătură de vorbă între ei, fără ca eu să înțeleg o iotă; las' că nici după chipurile lor nu mi-am putut da seama ce gîndeau despre tot ce înșirasem pînă atunci. După o clipă de tăcere, aceeași persoană îmi arătă că prietenii lui și ai mei (așa găsi el cu cale să se exprime) erau încîntați de observațiile judicioase pe care le făcusem asupra neasemuitei fericiri și a foloaselor legate de nemurire și ar dori să afle, mai ales, ce fel de viață aș înțelege să duc dacă mi-ar fi hărăzit să mă nasc struldbrug.

Am răspuns că nimic nu-i mai ușor decît să vorbești despre un subiect atît de vast și de plăcut, mai ales pentru mine, care de atîtea ori mă desfătasem închipuindu-mi ce aș face dacă aș fi vreodată rege, general sau mare dregător; cît privește nemurirea, mă gîndisem adesea în fel și chip cu ce m-aș îndeletnici și cum mi-aș petrece timpul dacă aș fi sigur că voi trăi veșnic.

Așadar, dacă aș avea norocul să vin pe lume ca struldbrug, de îndată ce aș descoperi această fericire, aș căuta în primul rînd, înțelegînd deosebirea dintre viață și moarte, să mă chivernisesc cît mai bine și cu orice preț; făcînd economii și gospodărindu-mi averea cum trebuie, sînt îndreptățit să cred că în vreo două sute de ani aș fi cel mai bogat om din țară. În al doilea rînd, încă din primii ani ai tinereții aș începe să studiez artele și știința și în scurtă vreme i-aș întrece pe toți, ajungînd cel mai învățat om. În sfîrșit mi-aș însemna cu grijă toate faptele și întîmplările de seamă din viața obștească și, cu ajutorul acestor însemnări, aș zugrăvi în chip nepărtinitor figurile cîtorva generații de regi și mari dregători, adăugînd și propriile mele observații. De asemenea aș nota cu luare-

aminte diferitele schimbări ce ar surveni în obiceiuri, limbă, îmbrăcăminte, hrană și distracții. Mulțumită acestui fapt, aș fi o adevărată comoară de știință și înțelepciune și, de bună seamă, aș deveni oracolul poporului.

Nu m-aș căsători niciodată după vîrsta de șaizeci de ani, ci aș înțelege să duc o viață îndestulată, dar totuși plină de cumpătare. M-aș strădui să plămădesc și să îndrumez mințile tinerilor înzestrați și, pe baza propriilor mele amintiri, experiențe și observații, întărite de nenumărate pilde, m-aș osteni să-i conving de foloasele virtuții atît în viața publică cît și în cea privată. Dar prietenii mei cei mai apropiați și mai statornici ar fi cei nemuritori ca și mine; dintre aceștia mi-aș alege vreo zece-doisprezece, începînd cu cei mai bătrîni și sfîrșind cu cei de o seamă cu mine. Dacă vreunul din ei ar avea de îndurat lipsuri, eu i-aș găsi o locuință frumoasă în apropierea moșiei mele și ar fi nelipsit de la masa mea; iar dintre voi, muritorii, aș alege doar cîțiva din cei mai vrednici, și vremea ce se deapănă fără încetare mă va face să vă uit fără prea multe păreri de rău; iar cu urmașii voștri s-ar întîmpla întocmai, așa precum un om privește cu bucurie garoafele și lalelele ce răsar în fiece an în grădina lui, fără să-i pară rău de cele care s-au veștejit cu un an în urmă.

Struldbrugii aceștia laolaltă cu mine ne-am împărtășit unii altora observațiile și însemnările adunate de-a lungul veacurilor; am urmări în ce chip corupția se strecoară zi de zi în lume și ne-am împotrivi ei la fiecare pas, prevenind și învățînd omenirea fără încetare. Datorită acestui fapt, precum și puternicei înrîuriri a propriului nostru exemplu, am izbuti, poate, să prefîntîmpinăm continua degenerare a naturii omenești, de care, pe drept cuvînt, s-au plîns toate veacurile.

Să adăugăm la acestea plăcerea de a vedea nenumăratele revoluții din atîtea țări și împărății, schimbările petrecute în clasele de jos și de sus, cetăți străvechi năruindu-se și biete sătucuri devenind reședințe regale, fluvii vestite prefăcîndu-se în pîrîiașe, o nouă fișie de uscat răsărind din apele oceanului, iar alta înghițită de valuri; meleaguri necunoscute pînă atunci, descoperite de oameni; barbarii cotropind țările cele mai civilizate și popoarele cele mai barbare civilizîndu-se. Aș vedea apoi cum omenirea descoperă longitudinea[1],

[1] Dificultățile legate de stabilirea poziției unui vas în largul mării erau atît de mari încît în 1714 parlamentul englez a instituit un premiu considerabil pentru cea mai bună metodă de a stabili longitudinea. Problema a fost practic rezolvată atunci cînd a fost inventat cronometrul, în 1735.

perpetuum mobile[1], panaceul universal[2], precum și alte născociri de seamă ce vor fi duse la desăvîrșire.

Ce descoperiri minunate am face noi în astronomie, trăind dincolo de sorocul propriilor noastre proroci[3] și adeverindu-le, urmărind mișcarea și reîntoarcerea cometelor, dimpreună cu schimbările petrecute în mișcarea soarelui, a lunei și a stelelor![4]

Am vorbit amănunțit despre multe alte lucruri, pe care dorința firească de a trăi o viață fără de moarte și într-o veșnică stare de fericire pămîntească mi le punea lesne la îndemînă. După ce am isprăvit și spusele mele au fost tălmăcite, ca și mai înainte, celorlalți, oamenii începură să discute între ei cu vie însuflețire, făcînd haz uneori pe socoteala mea. În cele din urmă, același gentilom care fusese tălmaciul meu îmi spuse că toți ceilalți l-au rugat să îndrepte cîteva din greșelile pe care le făcusem; datorită prostiei obișnuite a firii omenești, din care pricină nici nu eram chiar atît de vinovat. Așadar, omul mi-a spus că struldbrugii se nasc numai în țara lor, că asemenea făpturi nu întîlnești nici în Balnibarbi, nici în Japonia unde el avusese cinstea să fie ambasadorul Maiestății Sale și unde aflase că bănuinții celor două împărății nu voiau să creadă în ruptul capului că așa ceva ar fi cu putință. De altfel și eu, cînd am auzit pentru prima oară despre acești struldbrugi, am rămas atît de uimit, încît toți cei de față și-au dat seama numaidecît că este ceva cu desăvîrșire nou și aproape de necrezut pentru mine. În cele două împărății amintite mai sus, unde în timpul șederii sale discutase adesea cu bănuinții, observase că dorința lor cea mai fierbinte era să trăiască mult, cît mai mult, că cel care se afla cu un picior în groapă căuta să se sprijine din răsputeri pe piciorul rămas încă afară, iar cei bătrîni trăgeau nădejde să mai trăiască măcar o zi, considerînd moartea drept cea mai mare pacoste de care natura îi îndeamnă veșnic să se ferească. Numai în această insulă a Luggnagg-lui setea de viață nu era chiar atît de arzătoare, datorită struldbrugilor pe care îi aveau sub ochii lor.

Îmi mai spuse că viața, așa cum o imaginasem eu, era un lucru irațional și fals, deoarece presupunea ca omul să se bucure de tine-

---

[1] „Mișcarea perpetuă", respectiv mișcarea unui mecanism ipotetic care, odată pornit, ar funcționa la infinit, creîndu-și singur energia necesară (mai mare decît cea cheltuită).

[2] Nume dat în antichitate și Evul mediu unui medicament despre care se credea că ar putea să vindece orice boală.

[3] Aluzie la astronomul Halley și la prezicerile sale (în care Swift nu credea).

[4] Mișcarea de precesie a aștrilor a fost descoperită de astronomul grec Hiparh (aprox. 160—120 î.e.n.), iar cauza ei mecanică a fost stabilită de Newton în 1686.

rețe, sănătate și vigoare veșnică, ceea ce nici o ființă cu mintea întreagă nu putea nădăjdui, oricît de nesăbuite i-ar fi fost dorințele. Că prin urmare nu se punea problema dacă omul are de ales între o tinerețe veșnică, prosperă și plină de vigoare, ci cum să-și ducă această viață veșnică, îndurînd neajunsurile pe care le aduce cu sine bătrînețea; și deși sînt puțini aceia care să dorească nemurirea în atari condiții, totuși, în cele două țări amintite mai înainte, în Balnibarbi și Japonia, el constatase că fiecare om voia să-și amîne moartea cît mai mult cu putință, ceasul din urmă să sune cît mai tîrziu. De asemenea, rareori i-a fost dat să audă din gura vreunui om că ar muri bucuros, afară doar dacă era chinuit de dureri sau suferințe cumplite. Apoi m-a întrebat dacă în țările prin care călătorisem, precum și în țara mea, nu observasem aceeași stare de spirit.

După această introducere mi-a făcut o descriere amănunțită a struldbrugilor. Mi-a spus că, de obicei, aceștia sînt aidoma muritorilor de rînd pînă la vîrsta de treizeci de ani, dar încet-încet, ei devin din ce în ce mai melancolici și mai abătuți, stare sufletească ce se accentuează pe măsură ce se apropie de vîrsta de optzeci de ani. Toate acestea le aflase din propriile lor mărturisiri, deoarece într-un veac se nasc doar doi sau trei struldbrugi, deci ar fi imposibil să se poată trage o concluzie. La optzeci de ani, vîrsta maximă a oamenilor din această țară, ei nu au numai smintelile și metehnele altor moșnegi, ci mult mai multe, pricinuite de îngrozitoarea perspectivă de a nu muri niciodată. Nu sînt numai încăpățînați, arțăgoși, lacomi, îmbufnați, vanitoși și guralivi, ci incapabili de orice simțămînt de prietenie și lipsiți de orice afecțiune, care se oprește la nepoții lor. Pizma și dorințele deșarte sînt cele mai mari păcate ale lor. Dar ceea ce invidiază cu deosebire sînt viciile tinerilor și moartea bătrînilor. Cînd se gîndesc la cei dintîi, își dau seama că ei nu se vor mai bucura niciodată de plăcerile vieții, iar cînd văd o înmormîntare, plîng și se bocesc că alții au plecat înspre limanul păcii, în timp ce ei nu-l vor putea atinge niciodată. Nu-și aduc aminte de nimic în afară de ceea ce au învățat și au văzut în tinerețe sau pe cînd erau oameni în puterea vîrstei, și chiar aceste aduceri aminte sînt foarte nelămurite. Cît privește autenticitatea sau amănuntele unui fapt oarecare e mult mai bine să te încrezi în tradiție decît în cele mai vii amintiri ale lor. Cei mai puțin nenorociți dintre ei par să fie cei care dau în mintea copiilor și-și pierd cu desăvîrșire memoria. Aceștia se bucură de mai multă milă și ajutor, căci sînt scutiți de o seamă de cusururi de care ceilalți sînt plini.

Dacă un struldbrug se căsătorește cu o femeie din neamul struldbrugilor, căsătoria e desfăcută fără zăbavă, potrivit prevederii înțelepte a legii, de îndată ce struldbrugul mai tînăr atinge vîrsta

de optzeci de ani, căci legea socoteşte că nu trebuie să îngăduie ca acei care fără nici o vină sînt osîndiţi la viaţă veşnică, să sufere îndoit, avînd de îndurat şi povara unei neveste.

De îndată ce au ajuns la vîrsta de optzeci de ani, legea îi socoteşte ca şi morţi, moştenitorii devin de îndată stăpînii averilor lor, iar ei se aleg numai cu o pensie de nimic, ca să aibă din ce trăi. Cei săraci sînt întreţinuţi pe socoteala statului. După această vîrstă ei sînt consideraţi incapabili de orice slujbă onorifică sau care le-ar aduce un cîştig. Nu au voie să cumpere sau să ia pămînt în arendă; de asemenea nu li se îngăduie să fie martori la vreun proces civil sau penal, nici chiar atunci cînd e vorba de stabilirea hotarelor.

La vîrsta de nouăzeci de ani încep să le cadă dinţii şi părul; îşi pierd simţul gustului şi beau şi mănîncă tot ce li se dă, fără nici un fel de poftă sau plăcere. Bolile de care sufereau continuă să-i chinuie, fără ca starea lor să se agraveze, dar nici să se îmbunătăţească. Cînd stau de vorbă cu cineva, ei uită numele obişnuite ale lucrurilor şi persoanelor, chiar numele celor mai apropiaţi prieteni şi rude. Pentru acelaşi motiv, ei nu-şi pot petrece timpul citind, deoarece memoria nu-i mai ajută să ţină minte o propoziţiune de la început pînă la sfîrşit; datorită acestui neajuns, ei sînt lipsiţi de unica plăcere pe care, de altminteri, şi-ar mai putea-o îngădui.

Limba acestei ţări fiind în continuă schimbare, struldbrugii unui veac nu-i mai pot înţelege pe cei dintr-un alt veac şi, după două sute de ani de la naştere, ei nu mai sînt în stare să închege o convorbire (afară doar de cîteva cuvinte) cu semenii lor muritori, şi astfel bieţii struldbrugi trăiesc ca nişte străini în propria lor ţară.

Acestea mi s-au spus despre struldbrugi, după cîte îmi amintesc eu. Am văzut mai tîrziu cinci sau şase struldbrugi de vîrste deosebite, dintre care cel mai tînăr nu avea mai mult de două sute de ani. Mi-au fost prezentaţi în diferite rînduri de cîţiva dintre prietenii mei; dar cu toate că li s-a spus că sînt un călător şi că am văzut lumea întreagă, nu au avut nici cea mai mică curiozitate de a-mi pune vreo întrebare; m-au rugat numai să le dau un slumskudasc sau o amintire, ceea ce este un fel mai cuviincios de a cerşi pentru a scăpa de asprimea legii, care interzice acest lucru, deoarece ei sînt întreţinuţi pe socoteala statului, ce-i drept, dîndu-li-se o pensie de nimic.

Aproape toţi oamenii îi urăsc şi îi disprefuiesc. Naşterea lor este socotită de rău augur şi e înregistrată cu toate amănuntele, aşa încît poţi afla vîrsta lor, cercetînd un catastif; astfel de catastife nu se ţin decît de o mie de ani încoace sau poate că celelalte au fost distruse de vreme ori de războaie civile. Totuşi, cînd cineva doreşte să afle vîrsta unui struldbrug, îl întreabă de obicei ce regi sau persoane de vază îşi poate aminti, consultînd după aceea cărţile de istorie,

deoarece, fără doar și poate, ultimul monarh de care își aduce aminte s-a urcat pe tron înainte ca struldbrugul să fi împlinit optzeci de ani.

O priveliște mai jalnică decît a struldbrugilor nu mi-a fost dat să văd, iar femeile erau și mai înspăimîntătoare decît bărbații. Pe lîngă urîțenia obișnuită la adînci bătrînețe, pe măsură ce treceau anii, ele căpătau o înfățișare și mai hidoasă încă, pe care nu am cuvinte să o zugrăvesc. Mi-a fost destul de ușor să deosebesc din vreo șase femei pe cea mai bătrînă, cu toate că nu era o diferență mai mare de un secol-două între ele.

Lesne își poate închipui cititorul că, din cele ce am auzit și văzut, îmi cam trecuse pofta de nemurire. Mărturisesc cinstit că mi-a fost tare rușine de îmbătătoarele viziuni pe care le plăsmuisem, și mi-am spus că nici un tiran n-ar putea să născocească o moarte pe care să nu o primesc cu bucurie mai degrabă decît să duc o astfel de viață.

Regele auzi despre cele petrecute între mine și prietenii mei cu acest prilej și mă cam luă peste picior, propunîndu-mi chiar să trimită cîțiva struldbrugi în propria mea țară pentru a-i scăpa pe oameni de frica morții. Se pare totuși că lucrul acesta e interzis de legile fundamentale ale regatului, deoarece altfel aș fi fost gata să iau asupra mea greutățile și cheltuielile transportului.

N-am putut să nu fiu de acord că legile acestui regat privitoare la struldbrugi se întemeiau pe motive foarte puternice, și oricare altă țară în împrejurări asemănătoare ar fi fost silită să le adopte. Altfel, întrucît zgîrcenia este o urmare firească a bătrîneții, nemuritorii aceia ar deveni cu timpul stăpînii întregii țări și ar avea în mîna lor toată puterea, ceea ce, datorită lipsei lor de pricepere, ar atrage după sine ruina întregului popor.

CAPITOLUL XI

Autorul părăsește insula Luggnagg și pleacă în Japonia. De acolo, pe bordul unui vas olandez, pornește spre Amsterdam și din Amsterdam, spre Anglia.

Am socotit că această descriere a struldbrugilor ar putea interesa pe cititor, deoarece e un lucru care iese oarecum din comun. Eu, unul, cel puțin, nu-mi amintesc să fi întîlnit lucruri asemănătoare în vreuna din cărțile de călătorii ce mi-au căzut în mînă, iar dacă mă înșel, trebuie să fiu iertat, căci este neapărat necesar ca toți călătorii care zugrăvesc aceeași țară să stăruie asupra ace-

lorași amănunte, fără a putea fi învinovățiți că au împrumutat sau au copiat de la cei ce au scris înaintea lor.

Între acest regat și marea împărăție a Japoniei există strînse legături comerciale și este foarte probabil ca scriitorii japonezi să fi făcut și ei o descriere a struldbrugilor. Dar șederea mea în Japonia a fost atît de scurtă, iar, pe de altă parte, nici măcar nu cunoșteam limba lor, încît nu am avut cîtuși de puțin căderea să întreprind oarecari cercetări. Nădăjduiesc însă că olandezii, luînd cunoștință de aceste rînduri, vor fi îndeajuns de curioși să cerceteze și deci în măsură să întregească spusele mele.

Maiestatea Sa mă îndemnase adesea să primesc o slujbă oarecare la curte, dar, văzînd că sînt hotărît să mă înapoiez în patrie, a binevoit să-mi dea încuviințarea să plec, onorîndu-mă totodată cu o scrisoare de recomandație scrisă chiar de mîna sa către împăratul Japoniei. De asemenea, el îmi dărui patru sute patruzeci și patru de galbeni (poporului acestuia îi plăceau foarte mult cifrele de același fel), precum și un diamant roșu pe care l-am vîndut în Anglia cu o mie o sută de lire.

La 6 mai 1709 m-am despărțit solemn de Maiestatea Sa și de toți prietenii mei. Monarhul binevoi să poruncească unei gărzi să mă conducă pînă la Glanguenstald, un port așezat în partea de sud-vest a insulei. Peste șase zile am găsit o corabie care să mă ducă în Japonia; călătoria noastră a durat cincisprezece zile. Am debarcat într-un port numit Xamoschi[1], situat în partea de sud-est a Japoniei. Orașul e așezat în regiunile apusene ale insulei, pe țărmul unei strîmtori care la nord duce spre o fîșie de apă; în partea de nord-vest se află Yedo[2], capitala țării. La debarcare le-am arătat vameșilor scrisoarea adresată de regele din Luggnagg Maiestății Sale împăratul. Vameșii cunoșteau sigiliul foarte bine — era cît palma mea. Pe sigiliu se putea vedea „Un rege ridicînd de jos un cerșetor olog". Magistrații orașului, auzind despre scrisoarea mea, m-au primit ca pe un ministru; mi-au pus la dispoziție trăsuri și slujitori care mi-au dus bagajele la Yedo, unde am fost primit în audiență, prezentînd scrisoarea împăratului. Scrisoarea a fost deschisă cu mare pompă și un tălmaci i-a tradus-o împăratului. Din porunca Majestății Sale am fost înștiințat că e de ajuns să cer ceva și dorința îmi va fi îndeplinită, oricare ar fi ea, de dragul fratelui său, împăratul din Luggnagg. Tălmaciul era un om care mijlocea încheierea tîrgurilor cu olandezii; el își închipui, după înfățișarea mea, că sînt

[1] Astăzi Yokohama, mare oraș portuar din Japonia, situat pe insula Honsiu, pe coasta de vest a Oceanului Pacific.

[2] Începînd cu 1869, Tokio.

european și de aceea repetă porunca Majestății Sale în olandeza de jos, pe care o vorbea foarte bine. Am răspuns, așa cum îmi pusesem în gînd, că sînt un negustor olandez, naufragiat pe meleaguri foarte îndepărtate, de unde călătorisem pe mare și pe uscat pînă cînd ajunsesem la Luggnagg; de aici mă îmbarcasem pentru Japonia. Știam că mulți compatrioți de-ai mei fac negoț în părțile acestea și trăgeam nădejde să mă pot înapoia în Europa cu ajutorul lor; de aceea îl rugam cu umilință pe împărat să dea poruncă să fiu condus în siguranță la Nangasac[1]. Pe lîngă aceasta, i-am mai făcut o rugăminte în numele protectorului meu, regele din Luggnagg, cerînd Maiestății Sale să mă scutească de a îndeplini ceremonia impusă compatrioților mei, și anume aceea de a călca crucea în picioare[2], deoarece numai nenorocirile care se țineau lanț de capul meu mă aruncaseră pe țărmul împărăției lui și niciodată nu-mi trecuse prin minte să fac negoț. Cînd rugămintea i-a fost tălmăcită, împăratul se arătă întrucîtva surprins. El îmi spuse că, după cîte știe, sînt primul dintre compatrioții mei care își face scrupule în această privință și adăugă că începe să se îndoiască dacă sînt într-adevăr olandez. Bănuia mai degrabă că trebuie să fiu creștin. Totuși, ținînd seama de motivele arătate de mine și mai ales pentru a-i da regelui din Luggnagg o dovadă neobișnuită de înalta sa prețuire, îmi spuse că e gata să încuviințeze această ciudată toană, dar totul trebuia ținînd cu grijă, iar ofițerilor să li se dea poruncă să mă lase să trec ca și cum ar fi uitat, deoarece, mă încredință el, dacă acest secret ar fi aflat de compatrioții mei olandezi, ei mi-ar tăia gîtul în timpul călătoriei. Cu ajutorul tălmaciului meu, i-am mulțumit de mii de ori pentru un hatîr atît de neobișnuit și, cum în timpul acela niște trupe se îndreptau în marș spre Nangasac, ofițerul comandant primi ordinul să mă ducă teafăr pînă acolo, împreună cu instrucțiuni speciale privind chestiunea cu crucea.

La 9 iunie 1709 am sosit la Nangasac, după o călătorie foarte lungă și plină de necazuri. Nu trecu mult și m-am pomenit în tovărășia cîtorva marinari olandezi de pe vasul „*Amboyna*"[3] din Amsterdam, cu o deplasare de 450 tone. Trăisem multă vreme în

---

[1] Nagasaki, mare oraș portuar japonez de pe coasta de vest a insulei Kiu-siu.

[2] Potrivit unei legi din 1636 japonezii care practicau creștinismul erau pedepsiți cu moartea, iar cei bănuiți de aceasta trebuiau să calce în picioare o tăbliță de aramă cu imaginea răstignirii lui Hristos; dacă refuzau, erau supuși la chinuri grozave. Prigoana împotriva creștinilor a continuat în Japonia pînă în 1873.

[3] Vasul purta acest nume probabil în amintirea masacrării pe insula Amboyna (în Indiile de est olandeze, la nord-vest de Banda) a unor coloniști englezi (în 1623).

Olanda, în timp ce studiam la Leyda, și vorbeam bine limba olandeză. Marinarii aflară în curînd de unde anume veneam: erau foarte curioși să cunoască amănunte în legătură cu călătoriile și viața mea. Am întocmit o poveste cît am putut mai scurtă și mai demnă de crezare, dar am ascuns cea mai mare parte a peripețiilor mele. Cunoșteam mulți oameni în Olanda și am născocit nume pentru părinții mei, despre care le-am spus că sînt niște oameni modești din provincia Guelderland[1]. Eram gata să-i dau căpitanului (un oarecare Theodorus Vangrult) oricît ar fi cerut pentru călătoria mea în Olanda, dar, aflînd că sînt doctor, el se mulțumi numai cu jumătate din preț, cerîndu-mi în schimb să-mi exercit profesiunea pe vas. Înainte de a ne îmbarca, am fost adeseori întrebat de oamenii din echipaj dacă am îndeplinit ceremonia amintită mai sus. Am ocolit întrebarea, dînd răspunsuri foarte generale, de pildă, că „l-am mulțumit pe împărat și întreaga curte în toate privințele". Totuși un marinar răutăcios se duse la un ofițer și, după ce mă arătă cu degetul, îi spuse că nu am călcat crucea în picioare; ofițerul însă, care primise instrucțiuni să mă lase să trec, îi dădu ticălosului douăzeci de lovituri pe spinare cu un băț de bambus; în urma acestui fapt, nimeni nu m-a mai plictisit cu asemenea întrebări.

În timpul călătoriei nu s-a întîmplat nici un lucru vrednic de a fi amintit. Am navigat pe un vînt prielnic pînă la Capul Bunei Speranțe, unde ne-am oprit pentru a lua apă de băut. La 10 aprilie 1710 am sosit cu bine la Amsterdam după ce între timp, pierdusem trei oameni care se îmbolnăviseră pe drum și un al patrulea care căzuse în valuri de pe catargul cel mare, nu departe de coasta Guineei. În curînd am plecat din Amsterdam spre Anglia, pe un vas mic care aparținea orașului.

La 16 aprilie am sosit la Downs. Am debarcat a doua zi dimineața, revăzîndu-mi patria după o absență de cinci ani și șase luni[2]. Am pornit direct spre Redriff, unde am sosit în aceeași zi la ora două după-amiază și unde mi-am găsit soția și copiii sănătoși cu toții.

---

[1] Gelderland sau Guelderland, provincie în Olanda de est.

[2] O altă eroare de calcul a autorului, cifra corectă fiind trei ani și opt luni.

Partea a IV-a

CĂLĂTORIA ÎN TARA HOUYHNHNM-ILOR

CAPITOLUL I

Autorul devine căpitan de vas, și pleacă în călătorie. Marinarii uneltesc împotriva lui, îl țin închis multă vreme în cabina și-l debarcă pe țărmul unei țări necunoscute. Călătorește spre interiorul țării. Descrierea yahooilor, niște animale foarte ciudate. Autorul întîlnește doi houyhnhnmi.

Cu toate că aș putea fi învinuit, și pe drept cuvînt, că-mi place nespus aventura, trebuie totuși să mărturisesc cinstit că această patimă a mea nu a putut fi înăbușită de primejdiile prin care am trecut de-a lungul primelor mele călătorii.

Am rămas acasă alături de soția și copiii mei vreo cinci luni de zile, clipe cu adevărat fericite, dacă aș fi știut să prețuiesc cum se cuvine traiul tihnit și îndestulat. Am lăsat-o pe biata mea soție așteptînd un copil și am primit propunerea avantajoasă ce mi s-a făcut, și anume de a deveni căpitanul *Adventurei*, un mare vas comercial de 350 de tone. Cunoșteam bine tainele navigației și cum mă cam săturasem să tot fiu doctor pe bord (firește, la nevoie aș fi dat o mînă de ajutor), am luat pe vas un tînăr priceput în această meserie, un oarecare Robert Purefoy. Am ridicat pînzele în Portsmouth la 7 august 1710; în cea de a patruspreze cea zi ne-am întîlnit la Teneriffe[1] cu căpitanul Pocock[2] din Bristol, care se îndrepta spre golful Campechy[3] ca să încarce băcan. În șaisprezece ale lunii ne-a despărțit o furtună; cînd m-am întors, am aflat că vasul lui se scufundase și că din tot echipajul n-a scăpat decît un mus. Căpitanul era un om de treabă și un bun marinar, însă cam încăpățînat; de aici i s-a tras și moartea, după cum s-a mai întîmplat cu mulți alții, căci dacă ar fi dat ascultare sfaturilor mele, astăzi s-ar afla în sînul familiei lui, așa cum eu mă aflu în sînul familiei mele.

---

[1] Cea mai mare dintre insulele Canare (în Oceanul Atlantic).

[2] Se crede că modelul de care s-a servit Swift în zugrăvirea căpitanului Pocock a fost încercatul navigator englez William Dampier (1652—1715), a cărui ultimă călătorie a fost de la Bristol la Campechy.

[3] Campeche, partea de sud a golfului Mexic (astfel denumită după orașul Campeche), era o regiune vestită pentru comerțul cu lemn de băcan.

Cum pierdusem mai mulți oameni din echipaj din pricina frigurilor tropicale, am fost nevoit să angajez marinari în Barbados[1] și în insulele Leeward[2], unde m-am oprit ascultînd de sfaturile negustorilor în slujba cărora mă aflam. Dar în curînd m-am căit amarnic, deoarece am aflat că cei mai mulți dintre oamenii tocmiți de mine fuseseră odinioară pirați[3]. Aveam cincizeci de oameni pe bord și primisem poruncă să fac negoț cu indienii din Marea Sudului[4] și, pe cît îmi stătea în putință, să fac și descoperiri. Nemernicii aceia pe care i-am cules de pe drumuri i-au îndemnat și pe oamenii mei să se răzvrătească și pînă la urmă s-au înțeles cu toții să pună mîna pe corabie, iar pe mine să mă închidă. Așa s-a și întîmplat: într-o bună dimineață au dat buzna în cabina mea și m-au legat de mîini și de picioare, amenințîndu-mă că mă vor azvîrli peste bord dacă mă voi împotrivi. Le-am spus că sînt prizonierul lor și deci mă voi supune. M-au pus să jur, apoi m-au dezlegat, prinzîndu-mi doar un lanț de picior și legîndu-mă de pat. La ușa cabinei fu așezată o santinelă cu arma încărcată, care primise ordinul să tragă în cazul cînd aș fi încercat să-mi recapăt libertatea. Mi-au trimis mîncare și băutură și au preluat comanda vasului. Își puseseră în gînd să devină pirați și să-i jefuiască pe spanioli — plan ce nu putea fi adus la îndeplinire pînă ce nu mai făceau rost de oameni. Așa că hotărîră mai întîi să vîndă mărfurile de pe corabie și apoi să se îndrepte spre Madagascar ca să recruteze noi oameni[5], întrucît mulți muriseră în timpul cît fusesem încarcerat. Călătoria a durat săptămîni în șir, în timpul cărora au făcut negoț cu indienii, cu însă nu știam încotro plutim, căci eram păzit cu strășnicie și așteptam din clipă în clipă să fiu omorît, așa cum mă amenințau adeseori.

În ceea de a noua zi a lunii mai 1711, un anume James Welch coborî în cabina mea, spunîndu-mi că primise ordin de la căpitan să mă debarce pe țărm. În zadar am căutat să-l înduplec, el nici

---

[1] Barbado(e)s, cea mai estică dintre insulele Antilele Mici (în Marea Caraibelor), descoperită de spanioli în 1519.

[2] Insulele Leeward („adăpostite de vînt") formează un arhipelag care, în cea mai mare parte, ține de Antilele Mici.

[3] În engleză *buccaneers*, pirați din Indiile de Vest în sec. al XVII-lea. În 1697 o flotă anglo-olandeză le-a distrus cuibul din Marea Caraibelor, foștii pirați angajîndu-se ca marinari.

[4] Crezînd că uscatul pe care-l descoperise reprezintă o parte a Asiei de est, Columb i-a numit „indieni" pe băștinașii din American. Swift îi numește indieni nu numai pe locuitorii din Peru, Chile și alte țări din America Latină, ci și pe toți băștinașii insulelor din Oceanul Pacific.

[5] După ce francezii au fost alungați din Madagascar în 1672, țărmul insulei, a fost invadat de pirați de toate naționalitățile care și-au stabilit acolo baze puternice.

măcar n-a catadicsit să-mi spună cine era noul lor căpitan. M-au vîrît cu de-a sila într-o şalupă, după ce mai întîi îmi îngăduiseră să mă îmbrac cu hainele mele cele mai bune, aproape noi, şi să-mi iau o legăturică de rufe, însă nici o armă în afară de pumnal; au mers cu politeţea pînă acolo, încît nu mi-au cercetat buzunarele în care băgasem toţi banii ce-i aveam, împreună cu alte lucruri trebuincioase. După ce-au vîslit cam o leghe, m-au debarcat pe un ţărm necunoscut. I-am rugat să-mi spună în ce ţară mă aflu, dar ei se jurară că nu ştiu nimic mai mult decît mine. Căpitanul (aşa-i spuneau ei) luase hotărîrea să se descotoroscască de mine, aruncîndu-mă pe primul petic de pămînt întîlnit, îndată ce vor fi vîndut toată marfa. Marinarii porniră imediat în larg, sfătuindu-mă să mă grăbesc că nu cumva să fiu surprins de flux şi astfel îşi luară rămas bun de la mine.

În această stare deznădăjduită am mers pînă cînd am simţit pămînt solid sub picioare; m-am aşezat pe un dîmb ca să mă odihnesc şi să văd ce am de făcut. După ce mi-am mai venit puţin în fire, am pornit către interiorul insulei, hotărît să-mi încredinţez soarta primilor sălbatici ce mi-ar fi ieşit în cale şi să-mi răscumpăr viaţa dîndu-le mărgăritare, inele de sticlă şi alte nimicuri pe care marinarii nu uită să le ia cu ei în călătoriile lor şi din care aveam şi eu cîteva. Ţinutul era străbătut de şiruri lungi de copaci, nu sădiţi regulat, ci crescînd astfel de la natură; iarbă era din belşug şi ici-colo, se vedeau mai multe lanuri de ovăz. Înaintam cu multă băgare de seamă, ca să nu fiu luat prin surprindere sau omorît de vreo săgeată aruncată din spate sau dintr-o parte. Am dat apoi de un drum bătătorit de picior omenesc, de copite de vaci şi mai ales de cai. În cele din urmă am văzut mai multe animale pe un cîmp şi vreo două din acelaşi soi cocoţate în copaci. Aveau o înfăţişare foarte ciudată şi pocită, ceea ce m-a tulburat şi m-a făcut să mă adăpostesc în dosul unui tufiş, ca să le văd mai bine. Cîteva din ele s-au apropiat de locul unde mă aflam şi cu acest prilej am putut să le cercetez mai amănunţit. Aveau capul şi pieptul acoperit cu păr des, creţ la unele şi lins la altele; aveau bărbi ca nişte ţapi şi cîte o şuviţă de păr de-a lungul spinării şi picioarelor din faţă; restul corpului era gol, astfel că le-am putut vedea pielea, cafenie ca a bivolilor. Nu aveau coadă, nici păr pe crupă, în afară de anus, şi bănuiesc să natura i-a înzestrat cu păr în locul acela, ca să-i apere cînd stăteau jos, căci le plăcea să stea jos, de asemenea culcaţi sau aşezaţi pe picioarele dinapoi. Se căţărau în copaci înalţi cu agilitatea veveriţelor, deoarece atît picioarele din faţă, cît şi cele din spate erau înzestrate cu gheare ascuţite şi încovoiate. Din

cînd în cînd săreau și țopăiau de colo-colo cu o sprinteneală de necrezut. Femelele erau mai mici decît bărbații; aveau capul acoperit cu păr lung și lins, fața însă le era curată, și în afară de anus și pudenda, tot restul corpului era acoperit doar cu un fel de puf. Mamelele le atîrnau între picioarele din față și cînd mergeau, puțin lipsea uneori să n-atingă pămîntul. Părul ambelor sexe era de mai multe culori: cafeniu, roșu, negru și galben. În general pot spune că în nici una din călătoriile mele nu-mi fusese dat să văd dihănii atît de hidoase, față de care să nutresc atîta scîrbă. Așa că, făcîndu-mi socoteala că-mi ajunge cît am văzut, plin de dispreț și cutremurat de silă, m-am sculat și am ținut drumul bătut, în nădejdea că m-ar putea duce la coliba vreunui indian. De-abia făcusem cîțiva pași, cînd mă pomenii față în față cu una din aceste lighioane. Văzîndu-mă, dihania începu să facă niște strîmbături care îi schimbară cu totul trăsăturile feței. Se holbă la mine de parcă aș fi fost altă arătare, apoi, apropiindu-se mai mult, ridică laba din față, fie a rîcă, fie din pricina uimirii — n-aș putea spune. Mi-am scos atunci pumnalul și l-am atins zdravăn cu latul; n-am îndrăznit să-l pălesc cu tăișul, ca nu cumva să-i stîrnesc pe localnici împotriva mea dacă s-ar fi întîmplat să afle că le-am omorît sau schilodit o vită. Lovit, animalul se trase îndărăt și scoase un muget atît de puternic, încît o cireadă de cel puțin alți patruzeci ca el dădură năvală dinspre pajiștea vecină, urlînd și strîmbîndu-se îngrozitor. Am alergat atunci spre un copac și, rezemîndu-mă cu spatele de trunchi, i-am ținut la distanță fluturînd pumnalul. Mai multe jivine s-au cățărat în pom, de unde au început să mă împroaște cu excrementele lor. Totuși pot spune că am scăpat destul de ieftin, lipindu-mă strîns de trunchiul copacului, deși puțin a lipsit să nu fiu înăbușit de murdăria ce ploua de sus.

Deodată, cînd nu mai vedeam nici o ieșire din această jalnică situație, au luat-o cu toții la goană cît îi țineau picioarele. Abia atunci m-am încumetat să mă desprind de copac și să pornesc mai departe, întrebîndu-mă ce anume a putut să-i sperie într-atîta. Dar uitîndu-mă în stînga mea, am văzut un cal mergînd agale pe cîmp; dușmanii mei îl zăriseră înaintea mea și de aceea o luaseră la sănătoasa. Calul tresări puțin cînd se apropie de mine, dar își veni în fire numaidecît și mă privi drept în față, dînd semne de vădită mirare; se uită la mîinile și picioarele mele și mă ocoli de mai multe ori. Mi-aș fi văzut de drum, dar el îmi tăie calea, privindu-mă totuși cu ochi foarte blînzi, fără să trădeze nici cel mai mic gînd rău. Am stat și ne-am uitat unul la celălalt cîtva timp. În cele din urmă m-am încumetat să întind mîna spre gîtul lui cu gînd să-l mîngîi, fluierînd și făcînd cîteva din gesturile obișnuite

ale jocheilor atunci cînd vor să îmblînzească un cal pe care nu-l cunosc. Animalul însă păru să se arate dispreţuitor faţă de bunăvoinţa mea, clătină din cap, se încruntă şi ridică uşor piciorul drept din faţă ca să-mi îndepărteze mîna. Necheză după aceea de trei-patru ori, dar într-un chip atît de ciudat, încît mi-a venit să cred că vorbeşte cu sine însuşi într-o limbă a lui.

În timp ce ne cercetam astfel unul pe celălalt, se apropie un alt cal. După ce acesta făcu mai multe mişcări curtenitoare în faţa celui dintîi, amîndoi îşi ciocniră uşor copitele piciorului drept, nechezînd pe rînd de cîteva ori în diferite feluri, sunetele făcînd impresia că sînt aproape articulate. După aceea s-au îndepărtat cîţiva paşi, de parcă ar fi vrut să se sfătuiască, plimbîndu-se încoace şi încolo ca nişte persoane care deliberează asupra unei chestiuni importante şi întorcîndu-şi adesea ochii înspre mine, de parcă-s-ar fi temut să nu le scap. Am fost uluit văzînd o purtare atît de ciudată la nişte animale şi mi-am spus în sinea mea că, dacă locuitorii acestei ţări sînt înzestraţi în aceeaşi măsură cu înţelepciune, atunci de bună seamă sînt cei mai inteligenţi oameni de pe pămînt. Acest gînd m-a liniştit într-atîta, încît m-am hotărît să merg mai departe pînă cînd voi da peste o casă sau un sat, sau voi întîlni pe vreunul din băştinaşi, lăsîndu-i pe cei doi cai să stea de vorbă după pofta inimii. Cel dintîi însă, un cal sur, văzînd că am de gînd să plec, necheză după mine într-un fel atît de grăitor, încît mi s-a părut că înţeleg ce vrea să spună. M-am întors imediat şi m-am apropiat de el aşteptînd noi porunci şi ascunzîndu-mi temerile cît mai bine, deoarece începusem să mă neliniştesc neştiind cum se vor sfîrşi toate acestea; cititorul îşi poate lesne închipui că nu eram prea încîntat de situaţia în care mă găseam.

Cei doi cai se apropiară de mine, cercetîndu-mi faţa şi mîinile cu multă luare-aminte. Surul îşi frecă copita de pălăria mea şi mi-o turti în aşa hal, încît am fost nevoit s-o scot şi s-o îndrept, apoi s-o pun din nou în cap — lucrul acesta îl uimi nespus, atît pe el cît şi pe tovarăşul lui (un cal murg); acesta din urmă îmi pipăi pulpana hainei şi, cînd văzură că se desprinde de trup, se uitară din nou nedumeriţi unul la altul. Murgul îmi mîngîie mîna dreaptă, părînd să-i admire moliciunea şi culoarea; apoi mi-o strînse atît de tare între copită şi chişiţă, că am ţipat fără să vreau, ceea ce i-a făcut să mă atingă cu cea mai mare gingăşie. Erau grozav de nedumeriţi de pantofii şi ciorapii mei, pe care-i pipăiau de zor, nechezînd şi făcînd fel de fel de gesturi asemănătoare cu cele ale unui filozof cînd încearcă să desluşească rostul vreunui fenomen nou şi greu de înţeles.

În general, comportarea acestor animale era atît de la locul ei și conformă cu legile rațiunii, atît de inteligentă și de înțeleaptă, încît pînă la urmă mi-am spus că sînt niște vrăjitori care s-au prefăcut în cai cu vreun scop oarecare și, întîlnind un străin, și-au pus în gînd să petreacă pe socoteala lui; sau poate că erau într-adevăr uimiți la vederea unui om care se deosebea atît de mult de îmbrăcăminte, înfățișare și culoarea pielii de cei care locuiau probabil pe meleagurile acelea îndepărtate. După ce mi-am făcut această socoteală, m-am încumetat să le vorbesc cam în felul următor: „Domnilor, dacă sînteți vrăjitori, după cum am temeiuri să cred, puteți înțelege orice limbă; de aceea îndrăznesc să vă spun că sînt un biet englez pe care nenorocirea l-a aruncat pe țărmul vostru și rog pe unul din voi să mă lase să-l încalec, ca să mă ducă, asemenea unui cal adevărat, la vreo casă sau în vreun sat unde m-aș putea adăposti. Pentru această bunăvoință vă voi dărui cuțitul și brățara aceasta" (le-am scos în clipa aceea din buzunar).

Cele două făpturi au stat tăcute tot timpul cît am vorbit, părînd să mă asculte cu deosebită luare-aminte, iar cînd am isprăvit, au nechezat de mai multe ori unul către celălalt, de parcă s-ar fi sfătuit într-o chestiune importantă. Am băgat de seamă că graiul lor exprima foarte bine ceea ce simțeam și cuvintele puteau fi înșirate într-un alfabet, cu oarecare greutate, dar mult mai ușor decît cele chinezești.

Deslușeam mereu cuvîntul *yahoo*[1], care fu rostit de mai multe ori de fiecare din ei; și cu toate că-mi era cu neputință să-mi dau seama ce înseamnă, am încercat să-l rostesc și eu în timp ce caii discutau între ei. Cînd au tăcut, m-am încumetat să spun cu voce tare „yahoo", încercînd să imit cît mai bine nechezatul unui cal. Acest lucru i-a surprins în chip vădit, iar surul repetă cuvîntul de două ori, ca și cum ar fi vrut să mă învețe cum să-l accentuez corect. Eu am încercat să-l imit, și de fiecare dată cînd îl rosteam, mă apropiam tot mai mult de pronunțarea adevărată, deși eram încă departe de desăvîrșire. Apoi murgul mă puse la încercare cu un al doilea cuvînt, mult mai greu de rostit. Dacă l-aș transcrie în limba engleză, cred c-ar suna cam așa: *houyhnhnm*[2]. De data asta a mers ceva mai greu, dar după vreo două-trei încercări

---

[1] Prof. Morley (citat în ediția engleză de la Moscova) crede că *yahoo* este format din două interjecții care exprimă dezgustul — *yah!* și *ugh!* („pfui!", „ptiu!" etc.). Cuvîntul a intrat în limba engleză, avînd sensul de „monstru", „bestie" sau „mocofan", „mojic", „necioplit".

[2] Un alt cuvînt inventat de Swift și care imită nechezatul cailor (cf. *whinny* „nechezat slab" sau „prietenos"). Se pronunță ['hu:inəm] sau ['hwinəm].

am izbutit să-l rostesc cum trebuie, iar caii rămaseră uluiți de isteţimea mea.

După ce-au mai vorbit despre mine (așa mi s-a părut), cei doi prieteni și-au luat rămas bun, lovindu-și copitele. Apoi surul îmi făcu semn s-o pornesc înaintea lui, iar eu am socotit că cel mai înțelept lucru e să mă supun, pînă ce îmi voi găsi o călăuză mai potrivită. Cînd am încercat să încetinesc pasul, însoțitorul meu mi-a strigat: *hhuun, hhuun*. Am priceput ce vrea să spună și i-am dat să înțeleagă cum am putut mai bine că sînt ostenit și nu pot merge prea repede; atunci el s-a oprit puțin ca să-mi îngăduie să mă odihnesc.

CAPITOLUL II

Autorul este condus de un houyhnhnm în casa acestuia. Descrierea casei. Primirea făcută autorului. Ce mănîncă houyhnhnm-ii. Autorul suferă din pricina lipsei de mîncare, dar pînă la urmă lucrurile se îndreaptă. Felul în care se hrănește el în țara aceea.

După ce am tot mers vreo trei mile, am ajuns în dreptul unei clădiri lunguiețe, făcută din pari înfipți în pămînt și împletiți cu nuiele; acoperișul, din paie, era foarte jos. Cum îmi mai venise inima la loc, am scos cîteva nimicuri pe care călătorii le iau de obicei cu ei spre a le dărui sălbaticilor indieni din America și din alte ținuturi, în nădejdea că ai casei se vor simți în felul acesta îndemnați să mă primească cu bunăvoință. Calul îmi făcu semn să intru eu primul. Mă pomenii într-o odaie încăpătoare cu lut pe jos și cu un jgheab și o iesle ce se întindeau de-a lungul unui perete întreg. În încăpere se aflau trei cai și două iepe. Nu mîncau, dar unii dintre ei ședeau ca oamenii, ceea ce m-a minunat foarte; dar și mai mult m-am minunat cînd i-am văzut pe ceilalți trebăluind prin casă; și doar nu păreau decît niște animale obișnuite. Toate acestea nu au făcut decît să-mi întărească primul meu gînd, și anume că un popor care a izbutit să domesticească într-atîta niște biete dobitoace întrece de bună seamă toate celelalte popoare de pe fața pămîntului. Surul intră îndată după mine, împiedicîndu-i astfel pe ceilalți să-mi facă vreun rău. Necheză de mai multe ori în chip poruncitor și primi răspunsurile cuvenite.

Dincolo de odaia aceasta se înșirau alte trei încăperi, cu uși între ele, așezate una în fața celeilalte. Străbătusem două camere și tocmai ne îndreptam spre a treia; aici, surul mi-o luă înainte,

făcîndu-mi semn să aștept. M-am oprit, așadar, și mi-am pregătit darurile pentru stăpînul și stăpîna casei: două cuțite, trei brățări de perle false, o oglinjoară și o salbă de mărgele. Calul necheză de cîteva ori, dar, cu toate că mă așteptam să aud o voce omenească, n-am deslușit decît un nechezat asemănător, doar ceva mai ascuțit. Mi-am spus atunci că această casă aparține de bună seamă unui om cu vază, de vreme ce era nevoie de atîtea ceremonii ca să pot fi primit.

Dar ca un om cu vază să fie slujit numai de cai, asta întrecea orice închipuire. Mă temeam că atîtea suferințe și nenorociri ce se abătuseră asupra mea îmi tulburaseră mințile. M-am sculat și am cercetat încăperea în care fusesem lăsat singur; era mobilată ca și prima, însă ceva mai elegant. M-am frecat la ochi de cîteva ori, dar am văzut aceleași lucruri. Atunci mi-am pișcat brațele și coapsele ca să mă trezesc, sperînd că totul s-ar putea să fie numai un vis. În cele din urmă mi-am spus în chipul cel mai hotărît că e vorba de o vrăjitorie. Dar n-am mai avut timp să-mi urmez astfel șirul gîndurilor, că surul se ivi în ușă, făcîndu-mi semn să-l urmez în cea de a treia încăpere; aici mi-a fost dat să văd o iapă tare frumoasă, un cîrlan și un mînz, stînd toți trei într-o rînă pe niște rogojini împletite cu destul meșteșug și foarte curate.

Cînd am intrat în odaie, iapa s-a sculat de pe rogojina ei, s-a apropiat de mine și, după ce mi-a cercetat cu băgare de seamă mîinile și fața, mi-a aruncat o privire plină de dispreț; apoi, întorcîndu-se către sur, i-am auzit pe amîndoi rostind de mai multe ori cuvîntul *yahoo*. Nu știam atunci ce înseamnă cuvîntul acesta, cu toate că a fost primul pe care am învățat să-l rostesc, dar n-a trecut mult și, spre veșnica mea obidă, am aflat. Calul mi-a făcut semn cu capul și, tot repetînd cuvîntul *huhuun*, așa cum făcuse pe drum cînd am priceput că trebuie să-l urmez, m-a dus într-un fel de curte, unde se găsea o altă clădire la o oarecare depărtare de casă. Intrînd aici, am văzut trei din acele făpturi dezgustătoare pe care le întîlnisem pentru prima oară după debarcarea mea, înfulecînd de zor rădăcini și carnea unor animale despre care am aflat mai tîrziu că sînt măgari și cîini, ba uneori și cîte o vacă moartă, datorită fie vreunui accident, fie din pricina vreunei boli. Dobitoacele erau legate de gît cu funii trainice prinse de o grindă și-și țineau hrana în ghearele picioarelor din față, sfîșiind-o cu dinții.

Calul stăpîn porunci unui căluț murg, unul din servitorii săi, să dezlege pe cea mai mare dintre cele trei lighioane și s-o ducă în curte. Animalul fu așezat alături de mine, iar stăpînul și servitorul, comparînd cu grijă chipurile noastre, repetară de mai multe ori cuvîntul *yahoo*. Nu pot zugrăvi scîrba și uimirea ce m-au cuprins

cînd am băgat de seamă că acest animal hidos avea o înfățișare întru totul asemenea oamenilor. Este adevărat că obrazul îi era teșit și lătăreț, nasul turtit, buzele groase și gura mare, dar trăsăturile acestea se întîlnesc în mod obișnuit la toate popoarele înapoiate, căci sălbaticii își lasă copiii să se tîrîie cu fața prin țărînă sau să-și turtească nasul de umărul mamei cînd aceasta îi duce în cîrcă. Picioarele din față ale yahoo-ului nu se deosebeau de mîinile mele decît prin lungimea ghearelor, asprimea și culoarea cafenie a palmelor, precum și părul de pe dosul palmelor. Picioarele noastre prezentau aceleași asemănări și deosebiri, lucru pe care eu îl știam foarte bine, deși caii nu-și puteau da seama din pricina pantofilor și ciorapilor mei; de asemenea, aceleași asemănări existau și în privința tuturor celorlalte părți ale trupurilor noastre, cu excepția părului și a culorii pielii despre care am mai pomenit.

Ceea ce îi nedumerea nespus pe cei doi cai era faptul că în rest trupul meu se deosebea atît de mult de acela al unui yahoo, lucru pentru care rămîneam îndatorat hainelor mele, al căror rost le era cu desăvîrșire necunoscut. Calul murg îmi întinse o rădăcină pe care o ținea între copită și chișiță (așa cum țineau ei toate lucrurile, după cum vei arăta la timpul cuvenit). Am luat-o în mînă și, după ce am mirosit-o, i-am înapoiat-o cît se poate de curtenitor. Atunci el scoase din coliba yahoo-ilor o bucată de carne de măgar, care duhnea atît de îngrozitor încît am întors capul cu scîrbă; o aruncă atunci yahoo-ului, care se repezi și o înfulecă lacom. Îmi arătă după aceea o mînă de fîn și niște ovăz; cu însă am clătinat din cap spre a-i face să priceapă că nu puteam mînca nici una nici alta. Începui să mă tem că voi muri de foame, dacă nu voi întîlni făpturi asemenea mie. Cît despre yahoo-ii aceia scîrboși, trebuie să mărturisesc că, deși în clipele acelea erau puține ființe în lume care să iubească oamenii cu mai multă ardoare ca mine, totuși mi se părea că niciodată nu-mi fusese dat să văd creaturi mai nesuferite; și cu cît mă apropiam mai mult de ele, cu atît mi se păreau mai respingătoare, cum s-a întîmplat de altfel în tot timpul ședерii mele în țara aceea. Stăpînul casei, calul, văzînd cum mă comport, îl trimise pe yahoo înapoi în colibă. Apoi, spre marea mea uimire, își duse copita la gură, cu o ușurință surprinzătoare, ca și cum gestul i-ar fi fost firesc, căutînd să-mi arate în felul acesta, precum și cu ajutorul altor semne, că vrea să știe ce aș dori să mănînc. Eu însă n-am izbutit să-i dau un răspuns pe care să-l priceapă; și chiar de m-ar fi înțeles, tot nu vedeam cum ar fi fost cu putință să-mi fac rost de mîncare. Între timp am zărit o vacă trecînd pe lîngă noi; am arătat cu degetul spre ea și mi-am exprimat dorința să mă duc s-o mulg. Gesturile mele

nu au fost în zadar. Calul mă conduse în casă și îi porunci unei slujnice, o iapă, să deschidă cămara, unde se găseau vase de lut și de lemn, foarte curate și așezate în ordine, toate pline cu lapte. Ea îmi dădu o oală plină, pe care o băui cu nesaț, simțind că-mi vin în fire.

Pe la amiază am văzut apropiindu-se de casă un fel de căruță fără roți, ca o sanie, trasă de patru yahoo-i. În căruță adăsta un cal bătrîn ce părea să fie un personaj de seamă; el coborî pe picioarele din spate, căci își rănise piciorul stîng dinainte. Venea să ia masa cu calul nostru, care-l primi cu multă curtenie. Au prînzit în cea mai frumoasă dintre încăperi, mîncînd ovăz fiert în lapte; calul cel bătrîn servi ovăzul cald, iar ceilalți rece. Ieslele erau așezate în cerc în mijlocul camerei și aveau mai multe despărțituri, în jurul cărora ședeau caii pe snopi de paie. În mijloc se afla un jgheab mare, ce se deschidea înspre fiecare despărțitură a ieslelor, astfel încît fiecare cal și iapă își mînca porția de fîn și ovăz cu lapte, foarte cuviincios și fără să-și stînjenească vecinul. Mînzul și cîrlanul se purtau cu sfiiciune, în timp ce stăpînul și stăpîna erau foarte veseli și drăguți cu oaspetele lor. Surul îmi porunci să stau lîngă el, apoi începu să discute despre mine cu prietenul său și tăifăsuiră așa vreme îndelungată; străinul mă privea mereu și rostea cuvîntul *yahoo*.

Cum îmi pusesem mănușile, stăpînul meu, calul cel sur, se arătă foarte nedumerit, întrebîndu-se pesemne ce au pățit picioarele mele din față. De vreo trei-patru ori îmi atinse mîinile cu copita, de parcă ar fi vrut să-mi spună să le aduc la forma dinainte, ceea ce mi-am și grăbit să fac, scoțîndu-mi mănușile și vîrîndu-le în buzunar. Cu acest prilej se iscă o nouă discuție și mi-am dat seama că cei de față erau mulțumiți de purtarea mea; de altfel nu trecu mult și am putut să constat rezultatele. Mi s-a poruncit să rostesc cele cîteva cuvinte pe care le știam, iar în timpul mesei, stăpînul m-a învățat cum se spune în limba lor ovăz, lapte, foc și alte cîteva lucruri. Nu mi-a fost greu să le rostesc după el, deoarece din tinerețe vădisem o deosebită ușurință pentru limbi.

Cînd se sfîrși masa, stăpînul mă luă deoparte și prin semne și vorbe mă făcu să înțeleg că e îngrijorat deoarece nu aveam ce mînca. În limba lor, ovăz se spune *hlunnh*. Am rostit de două, trei ori acest cuvînt, căci, deși la început refuzasem să m-ating de ovăz, totuși, după ce m-am gîndit mai bine, mi-am spus că aș putea să fac un fel de pîine pe care s-o mănînc cu lapte și să-mi țin zilele pînă cînd voi izbuti să plec într-altă țară unde să întîlnesc ființe

omenești. Calul porunci imediat unei iepe albe să-mi aducă o porție bună de ovăz pe un fel de tavă de lemn. Am încălzit ovăzul la foc și l-am frecat pînă ce s-a cojit și am putut alege bobul de pleavă; cu ajutorul a două pietre am pisat grăunțele, apoi cu puțină apă am făcut un aluat; am vîrît turta în foc și, după ce s-a copt, am mîncat-o așa caldă cu lapte. La început mi s-a părut că n-are nici un gust, cu toate că în multe părți ale Europei e o mîncare destul de obișnuită; dar cu timpul m-am învățat și, cum adeseori în viață fusesem nevoit să îndur tot felul de lipsuri, nu era prima oară cînd constatam cît de ușor poate fi mulțumită firea omenească. Aș vrea să subliniez, de altfel, că în tot timpul șederii mele pe insula aceea nu am fost niciodată bolnav. Nu e mai puțin adevărat că uneori izbuteam să prind cîte un iepure sau o pasăre cu ajutorul lațurilor făcute din păr de yahoo, iar alteori culegeam buruieni pe care le fierbeam sau le mîncam cu pîine în chip de salată; din cînd în cînd făceam puțin unt și beam zerul. La început mi-a lipsit foarte mult sarea, dar m-am deprins și cu asta și sînt încredințat că întrebuințarea sării la noi este o urmare a necumpătării, deoarece a fost introdusă numai ca să stîrnească pofta de băutură, dacă nu ținem seama de faptul că este necesară pentru conservarea cărnii în călătoriile lungi sau în locurile depărtate de pieţele mari. Se știe că nici unui animal nu-i place sarea în afară de om; în ceea ce mă privește, după ce am părăsit țara aceea, a trebuit să treacă multă vreme pînă cînd să mă obișnuiesc din nou cu gustul ei.

Am stăruit îndeajuns asupra felului cum mă hrăneam, subiect, cu care alți călători își umplu cărțile, de parcă cititorilor le-ar păsa dacă nouă ne merge bine sau rău. Totuși era nevoie să amintesc și despre acestea, ca nu cumva lumea să-și închipuie că ar fi fost cu neputință să trăiesc trei ani într-o astfel de țară și în mijlocul unor astfel de locuitori.

Către seară, stăpînul meu porunci să mi se pregătească un loc unde să mă adăpostesc. Locuința mea se afla la o depărtare de numai șase yarzi de casă, fiind despărțită de grajdul yahoo-ilor. Am făcut rost de niște paie și, învelindu-mă cu hainele, am dormit bușteau. Ceva mai tîrziu am avut parte de o locuință mai bună, după cum va afla cititorul cînd mă voi ocupa mai pe larg de felul meu de viață.

Autorul se străduieşte să înveţe limba ţării. Stăpînul său houyhnhnm îl ajută. Descrierea limbii, împinşi de curiozitate, mai mulţi houyhnhnm-i de vază vin să-l vadă pe autor. Autorul povesteşte pe scurt stăpînului călătoriile sale.

Îmi dădeam toată silinţa să deprind limba ţării, pe care stăpînul meu (aşa îl voi numi de acum înainte), copiii lui şi toţi servitorii din casă căutau cu tot dinadinsul să mă înveţe. Pentru ei era o adevărată minune să vadă un biet animal dînd dovadă că este o fiinţă raţională. Arătam spre fiecare lucru şi-i întrebam cum se numeşte, apoi cînd eram singur îmi însemnam totul în caietul meu; iar dacă rosteam cuvintele greşit, îi rugam pe cei ai casei să le repete de mai multe ori. Căluţul roib—una din slugile casei—era oricînd gata să-mi dea ajutor în privinţa aceasta.

Houyhnhnm-ii vorbesc pe nas şi din gîtlej şi limba lor se apropie mai mult de olandeza de sus şi de germană decît de oricare altă limbă europeană, cu singura deosebire că e mult mai plăcută şi mai expresivă. Împăratul Carol Quintul a făcut o observaţie asemănătoare cînd a spus că, dacă ar fi să-i vorbească vreodată calului său, ar face-o în olandeza de sus.[1]

Curiozitatea şi nerăbdarea stăpînului meu erau atît de mari, încît îşi petrecea ore întregi ca să mă înveţe. Era încredinţat (după cum mi-a mărturisit mai tîrziu) că trebuie să fiu un yahoo, dar uşurinţa cu care învăţam, purtarea mea plină de respect şi curăţenia de care dam dovadă îl uimeau peste măsură; toate acestea erau însuşiri necunoscute celorlalte animale. Îl nedumereau nespus hainele mele, întrebîndu-se uneori dacă nu cumva sînt una cu trupul, căci eu nu mă dezbrăcam niciodată pînă ce toţi ai casei nu mergeau la culcare, iar dimineaţa mă îmbrăcam înainte ca ei să se scoale. Stăpînul meu dorea nespus de mult să afle de pe ce meleaguri vin, să ştie cărei întîmplări datorez faptul că sînt înzestrat cu raţiune, lucru ce se vădea în toate acţiunile mele, şi să m-audă povestindu-i întîmplările prin care trecusem în viaţă. Văzînd cum mă străduiesc să învăţ şi să pronunţ cuvinte şi propoziţiuni întregi în limba lor, nădăjduia să-i pot satisface în curînd această curiozitate. Ca să ţin minte ceea ce învăţam, transcriam

[1] Potrivit tradiţiei, împăratul german şi regele Spaniei Carol Quintul (1500—1558) ar fi spus cîndva că i-ar plăcea cel mai mult să i se adreseze lui Dumnezeu în spaniolă, iubitei în italiană şi calului în germană. Comentatorii presupun că prin aceste cuvinte Swift îşi exprimă nemulţumirea faţă de dinastia de Hanovra şi influenţa germană la curtea engleză.

cuvintele, folosind alfabetul limbii engleze și totodată le și tălmăceam. În cele din urmă m-am încumetat să fac acest lucru de față cu stăpînul meu. Am avut destulă bătaie de cap pînă să-l fac să pricapă cu ce anume mă îndeletniceam, căci băștinașii acestei țări habar n-aveau de cărți sau de literatură.

După vreo zece săptămîni izbutisem să înțeleg cele mai multe din întrebările lui, iar după trei luni eram în stare să răspund destul de binișor. Stăpînul era curios din cale-afară să afle din ce parte a țării vin și cine m-a învățat să imit o creatură rațională, deoarece yahoo-ii (cu care el observase că semăn întocmai la cap, mîini și chip — singurele părți ale trupului ce se vedeau la mine), cu toate că păreau vicleni și erau foarte răi din fire, dăduseră dovadă că sînt dobitoacele cele mai greu de educat. I-am răspuns că vin de peste mări și țări, de pe meleaguri foarte îndepărtate, că am călătorit împreună cu mulți semeni de ai mei, într-un vas mare făcut din trunchiuri de copaci; că tovarășii mei m-au silit să debarc pe coasta țării lor și-apoi m-au părăsit, lăsîndu-mă să mă descurc singur. Toate acestea le-am rostit cu destulă greutate, și numai cu ajutorul a nenumărate semne am izbutit să-l fac să mă înțeleagă. Mi-a răspuns că greșesc, pe semne, sau că spun *lucruri care nu sînt* (din vocabularul lor lipsește orice cuvînt care să exprime minciuna sau prefăcătoria). Știa că e cu neputință ca dincolo de mare să se afle o țară sau ca o ceată de dobitoace să poată urni pe apa mării un vas de lemn încotro le-ar fi plăcut lor. Era sigur că nici un houyhnhnm n-ar putea construi un astfel de vas și nici nu ar încredința vreodată unui yahoo conducerea lui.

În limba lor, cuvîntul *houyhnhnm* înseamnă *cal*, iar dacă îl tălmăcim din punct de vedere etimologic, *desăvîrșirea naturii*. I-am spus stăpînului meu că-mi vine greu să mă exprim, dar mă voi strădui să învăț cît mai repede cu putință, nădăjduind ca în scurtă vreme să-i pot povesti lucruri dintre cele mai minunate; iar el avu bunăvoința s-o roage pe iapa lui, pe mînji și slugile din casă să se folosească de orice prilej pentru a mă instrui. Pe de altă parte, el însuși se ostenea cu mine două-trei ceasuri în fiecare zi. Mai mulți cai și iepe cu vază din vecini veneau adesea în casa noastră, căci se dusese vestea despre un yahoo măiestru ce putea glăsui ca un houyhnhnm și în ale cărui vorbe și fapte se puteau deslușI licăriri de rațiune. Oaspeții erau încîntați că pot sta de vorbă cu mine. Ei îmi puneau nenumărate întrebări, primind răspunsurile pe care eram în stare să le dau. Mulțumită tuturor acestor împrejurări prielnice, am făcut progrese atît de uimitoare, încît cinci luni după sosirea mea, înțelegeam tot ce se vorbea în juru-mi și mă puteam exprima binișor.

Houyhnhnm-ii care-l vizitau pe stăpînul meu din dorința de a mă vedea și de a sta de vorbă cu mine nu prea erau înclinați să creadă că aș fi un yahoo adevărat, deoarece trupul meu avea alt înveliș decît acela al semenilor mei. Faptul că părul și pielea mea nu erau la fel ca ale lor decît numai la cap, pe față și pe mîini îi mira nespus; dar taina aceasta i-o dezvăluisem stăpînului meu în urma unei întîmplări petrecute cu vreo două săptămîni mai înainte.

I-am mai spus cititorului că, în fiecare seară, după ce toți ai casei se duceau la culcare, obișnuiam să mă dezbrac și să mă învelesc cu hainele. Într-o zi, dis-de-dimineață, s-a întîmplat ca stăpînul să trimită după mine pe căluțul cel murg — valetul său. Cînd acesta intră în cameră, eu dormeam buștean, iar hainele alunecaseră de pe mine și cămașa mi se ridicase mai sus de mijloc. M-am deșteptat din pricina zgomotului și am băgat de seamă că murgul era cam tulburat în timp ce-mi vorbea; se întoarse apoi în grabă la stăpînul său și, înspăimîntat, îi înșiră o poveste cam încîlcită despre cele ce văzuse. M-am îmbrăcat îndată și m-am dus să-l salut pe prea cinstitul meu domn; ajuns aici, mi-am dat seama numaidecît de cele petrecute, căci stăpînul mă întrebă ce înseamnă toate cîte îi povestise sluga și cum se face că atunci cînd dorm nu sînt același ca de obicei; servitorul îl încredințase că în unele părți trupul meu este alb, în altele galben — sau, în orice caz, nu atît de alb — iar pe alocuri cafeniu.

Pînă atunci ascunsesem cu grijă taina hainelor mele, ca să mă deosebesc cît mai mult de blestematul neam al yahoo-ilor; acum însă îmi dădeam seama că nu mai are nici un rost. Pe de altă parte, mă gîndeam că atît îmbrăcămintea cît și încălțămintea se vor rupe într-o bună zi, căci și așa erau într-o stare de plîns, și trebuiau înlocuite într-un fel sau altul cu pici de yahoo sau alte dobitoace; astfel, odată și odată taina mea tot ar fi fost dată în vileag. De aceea nu m-am sfiit să-i spun stăpînului că în țara de unde veneam cei din neamul meu își acoperă trupurile cu părul anumitor animale, lucrat cu meșteșug, și asta o fac atît de dragul bunei-cuviințe cît și pentru a se feri de asprimea vremii, uneori prea blîndă, alteori prea aspră. De voia să se încredințeze de adevărul spuselor mele, eram gata să îndeplinesc orice poruncă, rugîndu-l doar să mă ierte dacă nu-i voi arăta acele părți ale trupului pe care natura ne-a învățat să le ascundem. Mi-a răspuns că vorbele mele i se par ciudate din cale-afară, și mai cu osebire ultimele cuvinte, căci el nu putea pricepe de ce ne-ar învățat natura să ascundem ceea ce tot ea ne-a dăruit; că nici el, și nici ai lui nu se

rușinau de vreo parte a trupului, lor, dar că totuși eu pot face cum voi crede de cuviință. Atunci mi-am descheiat haina și am dezbrăcat-o, apoi vesta. Mi-am descălțat pantofii, mi-am scos ciorapii și pantalonii, mi-am lăsat cămașa pînă în brîu, sumețind poalele și încingîndu-mă ca să-mi acopăr goliciunea.

Stăpînul meu îmi urmări mișcările, dînd semne vădite de curiozitate și uimire. El ridică în chișiță hainele mele, una cîte una, și le privi cu luare-aminte. Apoi îmi mîngîie cu gingășie trupul și, după ce mă cercetă pe toate fețele, spuse că nu mai are nici o îndoială că sînt un adevărat yahoo, dar că mă deosebesc foarte mult de ceilalți din neamul meu, deoarece pielea mea e moale, foarte albă și netedă, de asemenea mai multe părți ale trupului meu nu sînt acoperite cu păr, iar ghearele labelor din față și din spate sînt scurte și au altă formă, în sfîrșit, prin faptul că mă căzneam să umblu mereu pe picioarele dinapoi. Cum nu dorea să vadă mai mult, îmi îngădui să mă îmbrac, căci tremuram de frig.

I-am mărturisit că mă cam supără să-mi tot spună mereu yahoo — un animal scîrbos față de care nutream doar ură și dispreț. L-am rugat să nu-mi mai spună așa și să dea poruncă în acest sens și celor din casă, precum și prietenilor cărora le îngăduia să vină să mă vadă. De asemenea l-am mai rugat ca taina pe care i-o încredințasem, și anume că am un acoperămînt fals al trupului, să n-o mai știe nimeni altul afară de el, măcar atîta timp cît aveau să mai țină hainele; cît privește cele aflate de călușul murg, valetul lui, Înălțimea Sa putea să-i poruncească să tacă.

Stăpînul înțeleptă toate acestea cu multă bunăvoință și astfel taina mea fu păstrată pînă cînd hainele începură să se ponosească și m-am văzut nevoit să le înlocuiesc, recurgînd la tot felul de mijloace, lucru despre care voi vorbi mai tîrziu. Între timp, domnul și stăpînul meu ținea cu tot dinadinsul să continui să învăț limba, dîndu-mi toată silința, deoarece faptul că puteam vorbi și raționa îl uimea cu mult mai mult decît înfățișarea trupului meu, fie el acoperit sau nu, și se grăbi să adauge că așteaptă cu nerăbdare să audă minunățiile pe care făgăduisem să i le povestesc.

Din clipa aceea își dădu și mai multă osteneală să mă instruiască; mă lua cu el peste tot și-i obliga pe houyhnhnm-i să se poarte cuviincios cu mine, căci, după cum le spunea tuturor între patru ochi, lucrul acesta avea darul să mă dispună și să mă facă mai năstrușnic.

În fiece zi, cînd mă găseam în tovărășia lui, în afară de faptul că-și dădea toată silința să mă învețe limba lor, îmi punea fel de fel de întrebări cu privire la persoana mea, iar eu mă străduiam să răspund cît mai bine; în felul acesta el izbuti să afle cîte ceva despre mine, deși destul de puțin. Ar fi plictisitor să povestesc pas cu pas cum am ajuns să înfirip o convorbire mai ca lumea. Primele lucruri pe care i le-am zugrăvit mai pe larg și într-o formă mai legată au fost cam acestea: i-am arătat că vin dintr-o țară foarte îndepărtată, cum de altfel mai încercasem să-i spun, împreună cu vreo alți cincizeci de semeni ai mei; că am călătorit pe mări într-un vas uriaș de lemn, mai încăpător decît casa Înălțimii Sale. I-am descris corabia, străduindu-mă să-mi aleg cuvintele cele mai potrivite, și, cu ajutorul batistei, am încercat să-i explic în ce fel era mînată de vînt. I-am mai spus că în urma unei certe iscate între noi, am fost debarcat pe țărmul acestui ținut, de unde am pornit la drum fără să știu încotro mă duc, pînă cînd el m-a scăpat de blestemații aceia de yahoo-i. El m-a întrebat cine a făcut corabia și cum a fost cu putință ca houyhnhnm-ii din țara mea să o lase pe seama unor dobitoace. I-am răspuns că nu voi continua cu povestirea dacă nu-mi dă cuvîntul de cinste că nu se va simți jignit de spusele mele; numai atunci îi voi vorbi despre toate minunățiile pe care în atîtea rînduri i le făgăduisem. Stăpînul înceuviință, iar eu am reluat firul, încredințîndu-l că vasul fusese făcut de ființe asemănătoare mie, care, atît în țările pe care le cutreieraserăm cît și în țara mea de baștină, erau singurele animale raționale și conducătoare; și că la sosirea mea pe acele meleaguri, am fost la fel de uimit văzîndu-i pe houyhnhnm-i purtîndu-se ca niște făpturi raționale, pe cît fusese el sau prietenii lui, descoperind oarecari urme de rațiune la o făptură pe care el binevoia s-o numească yahoo și cu care, mărturisesc, mă asemănam din toate punctele de vedere, deși nu-mi puteam explica degenerarea și îndobitocirea lor. Am adăugat după aceea că, dacă vreodată soarta se va milostivi să mă readucă în patrie și voi putea povesti semenilor mei peripețiile acestei călătorii, după cum eram hotărît s-o fac, lumea va crede că *spun lucruri ce nu sînt*, că totul nu-i decît o născocire a minții mele; i-am mai spus, după ce îmi făgăduii să nu se supere, că în ciuda repectului pe care i-l purtam lui, familiei și prietenilor săi, nici unul din compatrioții mei nu-și va închipui că este cu putință ca un houyhnhnm să fie făptura cea mai de seamă în sînul unui popor, iar yahoo-ul doar un biet dobitoc.

Ce cred houyhnhnm-ii despre adevăr și minciună. Cuvintele autorului sînt dezaprobate de stăpînul său. Autorul dă mai multe amănunte despre sine și despre peripețiile din timpul călătoriei.

Stăpînul mă ascultă stînjenit, deoarece *îndoiala* și *neîncrederea* sînt atît de puțin cunoscute în această țară, încît locuitorii nu știu cum să se poarte în astfel de împrejurări. Îmi aduc aminte că în nenumăratele discuții pe care le-am avut împreună cu privire la firea oamenilor din celelalte părți ale lumii, venind vorba despre *minciună* și *fățărnicie*, numai cu mare greutate am izbutit să-l fac să priceapă spusele mele, cu toate că, altminteri, era foarte ager la minte. Căci iată cum judeca el: spunea că rostul vorbirii este de a ne înțelege unul cu altul și de a afla ceea ce nu știm; ori, dacă cineva spune *ceea ce nu este*, atunci vorbirea nu mai are nici o noimă, deoarece nu mai pot spune că-l înțeleg pe cel ce-mi vorbește; și în felul acesta, în loc de a învăța lucruri pe care nu le cunosc, sînt mai rău decît un neștiutor, fiindcă ajung să cred că un lucru e negru cînd de fapt este alb, și scurt atunci cînd e lung. Acestea erau singurele lui noțiuni cu privire la *minciună*, pe care oamenii o înțeleg atît de bine și o folosesc atît de mult.

Dar să ne întoarcem de unde am plecat. Cînd i-am spus că yahoo-ii sînt singurele animale conducătoare în țara mea — lucru care, după cum mi-a mărturisit, nu-l putea de fel pricepe — a dorit să știe dacă printre noi se găsesc houyhnhnm-i și cu ce se îndeletnicesc. I-am răspuns că avem foarte mulți și vara ei pasc pe cîmp, iar în timpul iernii sînt ținuți în case și hrăniți cu fîn și ovăz, în timp ce servitori yahoo, anume tocmiți îi perie și-i țesală, le piaptănă coama, le curăță picioarele, le dau să mănînce și le pregătesc culcușul. „Te înțeleg foarte bine — spuse stăpînul meu — e limpede acum din toate cîte mi-ai povestit că, în ciuda grăuntelui de rațiune pe care yahoo-ii pretind că-l au, houyhnhnm-ii sînt adevărații voștri stăpîni. Aș dori din toată inima ca și yahoo-ii noștri să fie la fel de supuși." L-am rugat pe prea cinstitul meu stăpîn să binevoiască să mă ierte dacă nu voi mai continua, întrucît eram încredințat că povestirea pe care aștepta s-o audă de la mine avea să-i displacă foarte mult. El stărui totuși, poruncindu-mi să-i spun atît lucrurile plăcute cît și cele neplăcute; i-am răspuns că porunca îi va fi ascultată. Așadar, am recunoscut că houyhnhnm-ii noștri, cărora noi le spunem cai, sînt cele mai nobile și mai frumoase animale pe care le avem, neîntrecute în ce privește puterea și iuțeala; că atunci cînd aparțin unor persoane de seamă,

sînt folosiți în călătorii, la curse sau înhămați la care, că oamenii îi tratează cu multă bunăvoință și grijă, pînă ce se îmbolnăvesc sau încep să șchiopăteze. Atunci sînt vînduți sau puși la tot felul de corvezi pînă cînd își dau duhul. După aceea pielea lor e jupuită și vîndută după calitate, iar trupurile — lăsate pradă cîinilor și păsărilor răpitoare. Caii de rînd nu sînt însă atît de norocoși, deoarece, nimerind în slujba fermierilor a căruțașilor sau a altor oameni de jos, aceștia îi pun la munci grele și îi hrănesc prost. I-am zugrăvit cum m-am priceput mai bine în ce fel călărim noi, forma și întrebuințarea căpăstrului, a șeii, a pintenilor, biciului, harnașamentului și roților. Am adăugat că jos, la piciorul calului, prindem niște plăci dintr-o substanță tare numită fier, care-i ferește copita pe drumurile bolovănoase ce le străbatem adesea.

După ce își arătă indignarea prin cîteva cuvinte, stăpînul mă întrebă cum de îndrăznim să încălecăm pe grumazul unui houyhnhnm, căci el era sigur că cel mai prizărit servitor al său ar putea să doboare pe cel mai puternic yahoo și să-l strivească pe dobitoc, prăvălindu-se asupră-i. I-am răspuns că în țara noastră caii sînt deprinși cu diferite munci pentru care au fost meniți, că dacă unii dintre ei se dovedesc a fi din cale-afară de nărăvași, sînt puși la ham și biciuiți crunt încă de mici pentru toate poznele pe care le fac. I-am mai spus că la noi, caii destinați călăritului sau cărăușiei sînt de obicei castrați la vîrsta de doi ani, ca să se mai domolească și să fie mai blînzi, de asemenea, că sînt foarte simțitori cînd stăpînul îi răsplătește sau cînd, dimpotrivă, îi pedepsește, dar că Înălțimea Sa trebuie să țină seama de faptul că bietele dobitoace nu au nici cea mai mică urmă de rațiune, întocmai ca și yahoo-ii din această țară.

Pentru ca stăpînul meu să-și facă o idee cît mai exactă despre cele ce voiam să-i spun — căci limba lor nu e prea bogată în cuvinte sau nuanțe, întrucît cerințele și pasiunile lor sînt mult mai limitate decît ale noastre — mi-am dat toată osteneala să fiu foarte explicit, folosind fel și fel de circumlocuțiuni, totuși mi-e cu neputință să zugrăvesc nobila indignare ce l-a cuprins auzind cît de sălbatic ne purtăm noi cu cei din neamul houyhnhnm-ilor, mai cu seamă după ce i-am explicat cum castrăm caii, pentru a-i împiedica să se înmulțească și pentru a-i face mai ascultători. „Dacă e cu putință — mi-a spus el — să existe vreo țară unde numai yahoo-ii să fie înzestrați cu rațiune, e firesc ca ei să fie singurii stăpîni, deoarece, cu timpul, rațiunea învinge întotdeauna forța brutală.“ Dar, ținînd seama de alcătuirea trupurilor noastre, sau mai bine zis a trupului meu, el socotea că nici o făptură în lumea asta nu e mai nepotrivită pentru a folosi rațiunea în împrejurările

obișnuite ale vieții, adăugînd că dorește să știe dacă ființele în mijlocul cărora trăiam eu semănau cu mine sau cu yahoo-ii din țara lui. L-am încredințat că sînt tot atît de bine clădit ca cei mai mulți de vîrsta mea, dar că tinerii și femeile sînt mult mai firavi și mai gingași, iar pielea femeilor este de obicei albă ca laptele. Mi-a răspuns că mă deosebesc într-adevăr de ceilalți yahoo-i, fiind mult mai curat și nu chiar atît de pocit, dar în ceea ce privește avantajele reale, nu eram cel mai cîștigat, căci unghiile mele, atît la picioarele dinainte cît și la cele dinapoi, nu-mi foloseau la nimic; cît privește picioarele din față, nici măcar nu i se părea potrivit să le numească astfel, deoarece nu mă văzuse niciodată slujindu-mă de ele. Pesemne erau prea slabe ca să mă susțină; mai băgase de seamă că de obicei le purtam descoperite, iar atunci cînd le acopeream, învelitoarea nu avea aceeași formă și nici nu era atît de solidă ca cea de la picioarele dindărăt, că mergînd, nu aveam nici un fel de siguranță, iar dacă-mi aluneca piciorul, cădeam fără doar și poate. Începu apoi să găsească fel și fel de cusururi și altor părți ale trupului meu: ba că am fața turtită, că nasul e prea scos în afară, ochii așezați drept în frunte, așa încît nu pot privi la stînga sau la dreapta fără să întorc capul, că nu sînt în stare să mănînc fără să duc unul din picioarele dinainte la gură — pesemne de aceea natura le înzestrase cu încheieturi. Nu înțelegea rostul celor cîteva crăpături și despărțituri de la picioarele mele dinapoi, prea firave pentru ca să poată umbla pe pietre tari și ascuțite fără a fi apărate de un înveliș făcut din pielea altor animale. Îmi mai spuse că trupului meu îi lipsea un scut împotriva căldurii și a frigului, ceea ce mă silea să folosesc învelitori pe care le puneam și le scoteam în fiecare zi cu multă osteneală și pierdere de vreme. În sfîrșit știa că tuturor animalelor din țara lui le e sîrbă de yahoo-i, cele mai slabe fugind din calea lor, iar cele puternice ocolindu-i. Așa încît, chiar dacă am fi înzestrați cu rațiune, el nu-și putea da seama cum de izbutim să dezrădăcinăm sila firească pe care orice făptură o încearcă față de noi și, prin urmare, cum le domesticim și le luăm în slujba noastră. Totuși nu va mai stărui asupra acestor lucruri, deoarece îl interesa mai mult povestirea mea, țara unde mă născusem, precum și peripețiile prin care trecusem înainte de a ajunge pe meleagurile lor.

L-am încredințat că ard de nerăbdare să-l mulțumesc pe deplin, dar mă îndoiam că-mi va fi cu putință să-i lămuresc o seamă de lucruri pe care Înălțimea Sa nici măcar nu și le putea închipui, deoarece nu vedeam în țara lor nimic care să le semene. Că totuși mă voi strădui din răsputeri folosindu-mă de comparații, rugîndu-l, totodată, cu umilință, să mă ajute acolo unde îmi voi lipsi cuvintele: iar el îmi făgădui tot sprijinul.

I-am spus că m-am născut din părinți cumsecade, pe o insulă numită Anglia, așezată atît de departe de țara lor, încît celui mai voinic dintre slujitorii Înălțimii Sale i-ar trebui pentru a ajunge acolo tot atîtea zile cîte îi trebuie soarelui în călătoria lui anuală. Că învățasem carte ca să mă fac doctor, adică un om a cărui meserie este să vindece rănile și vătămăturile trupului, căpătate în urma accidentelor sau violenței; că țara mea e cîrmuită de o femeie[1], căreia noi îi spunem regină. Că mi-am părăsit patria pentru a face avere și a mă putea astfel întreține pe mine și pe-ai mei cînd mă voi întoarce acasă. Că în ultima mea călătorie am fost căpitan de vas și aveam sub comanda mea vreo cincizeci de yahoo-i, dintre care mulți au murit pe mare, ceea ce m-a silit să-i înlocuiesc cu alții, pe care i-am adunat de pe meleaguri străine. Că vasul nostru a fost de două ori în primejdie de a se scufunda, prima oară din pricina unei furtuni năprasnice, a doua oară izbindu-se de-o stîncă. Aici stăpînul meu mă întrerupse, întrebîndu-mă cum de am izbutit să conving niște străini din țări necunoscute să se încumete și să pornească la drum cu mine, după ce suferisem atîtea pierderi și trecusem prin atîtea peripeții. I-am spus că aceștia erau oameni fără căpătîi, siliți să fugă din locurile lor de baștină din pricina sărăciei sau a nelegiuirilor făptuite. Pe unii îi ruinaseră procesele, alții își irosiseră averea cu băutura, cu femeile și jocurile de noroc; alții fugiseră fiind trădători; alții pentru că erau ucigași, tîlhari, otrăvitori, hoți, sperjuri, escroci, falsificatori de bani, risipitori, desfrînați, dezertori sau trădători de neam. Cei mai mulți evadaseră din închisoare și nici unul din ei nu s-ar fi încumetat să se reîntoarcă în patrie, de teamă să nu fie spînzurat sau să putrezească în vreo temniță; prin urmare se văzuseră nevoiți să-și agonisească traiul pe meleaguri străine.

În timp ce vorbeam, stăpînul meu m-a întrerupt de cîteva ori. Pentru a-i zugrăvi nelegiuirile din pricina cărora cei mai mulți marinari de pe vasul nostru fuseseră siliți să-și părăsească țara, am folosit nenumărate circumlocuțiuni. A fost nevoie de mai multe zile pînă să-l fac să priceapă o serie de lucruri. Stăpînul meu nu putea înțelege de fel cu ce se aleg oamenii de pe urma acestor vicii. Ca să-l lămuresc, m-am străduit să-i arăt ce înseamnă dorul de putere și de bogăție, urmările cumplite ale desfrîului, necumpătării, răutății și pizmei. Toate acestea am fost nevoit să le definesc și să le descriu, dîndu-i nenumărate pilde și făcînd fel de fel de comparații. Cînd am isprăvit, stăpînul meu și-a ridicat privirile pline de uimire și de indignare, ca unui căruia i se spun lucruri nemaivăzute și

[1] Este vorba de regina Anna Stuart, care domnea în acea vreme.

nemaiauzite. În limba lui nu existau cuvinte pentru putere, cîrmuire, război, lege, pedeapsă şi o mie de alte lucruri; de aci, greutatea aproape de neînvins de a-l face pe stăpînul meu să-mi priceapă spusele. Cum însă era foarte ager la minte, mulţumită în parte şi observaţiilor sau discuţiilor sale cu alţii, în cele din urmă el ajunse să cunoască destul de bine ceea ce este în stare să făptuiască firea omului în lumea noastră, rugîndu-mă să-i descriu amănunţit pămîntul acela pe care noi îl numim Europa şi mai cu seamă propria mea ţară.

CAPITOLUL V

La porunca stăpînului său, autorul vorbeşte despre starea de lucruri din Anglia. Pricinile războaielor între cîrmuitorii Europei. Autorul începe să explice constituţia engleză.

Îl rog pe cititor să ţină seama că cele ce urmează sînt doar un rezumat al convorbirilor avute cu stăpînul meu, cuprinzînd cele mai importante puncte pe care le-am dezbătut în nenumărate rînduri vreme de mai bine de doi ani, căci pe măsură ce mă perfecţionam în cunoaşterea limbii houyhnhnm, Înălţimea Sa dorea să afle tot mai multe. Aşadar, i-am zugrăvit cît am putut mai bine întreaga situaţie din Europa. I-am vorbit despre negoţ şi meşteşuguri, despre artă şi ştiinţă, iar răspunsurile pe care le dădeam tuturor întrebărilor sale în legătură cu diferite subiecte alcătuiau un izvor nesecat de discuţie. Dar nu am de gînd să aştern pe hîrtie decît miezul convorbirilor noastre privitoare la ţara mea, orînduind totul cît voi putea mai bine, fără să ţin seama de timp sau alte împrejurări şi fără să mă abat o iotă de la adevăr. Singurul lucru care mă neliniştește este că nu-mi va fi de loc uşor să redau întocmai argumentele şi cuvintele stăpînului meu; acestea vor avea fără doar şi poate de suferit din pricina lipsei mele de pricepere, precum şi datorită tălmăcirii lor în barbara noastră limbă engleză.

Ascultînd, aşadar, de porunca Înălţimii Sale, i-am povestit despre revoluţia care a izbucnit sub prinţul de Orania[1], despre îndelungatul război cu Franţa, la care a luat parte prinţul mai sus amintit.

[1] Swift are în vedere aşa-numita „Revoluţie glorioasă" din 1688—1689 după care Iacob al II-lea Stuart a fost detronat şi înlocuit cu conducătorul Ţărilor-de-Jos Wilhelm de Orania, devenit rege sub numele de William al III-lea, precum şi cele două războaie ale Angliei împotriva Franţei (1690—1697 şi 1701—1713).

Am adăugat că succesoarea lui, regina de azi a țării, a continuat acest război care încă nu s-a sfîrșit, alături de toate marile puteri ale creștinătății. La cererea lui, am făcut socoteala că nu mai puțin de un milion de yahoo-i au fost probabil uciși în timpul războiului, că au fost cucerite cam o sută de cetăți și de trei ori atîtea corăbii au fost arse sau scufundate.

Stăpînul meu m-a întrebat ce anume cauze determină în mod obișnuit o țară să pornească război împotriva alteia. I-am răspuns că sînt fără de număr, dar nu voi aminti decît cîteva din cele mai însemnate. Uneori, ambiția monarhilor, care își spun veșnic că nu stăpînesc îndeajuns pămînt și oameni; alteori, corupția miniștrilor, care caută să-și împingă stăpînul în război pentru a înăbuși sau abate pe alte făgașe nemulțumirea supușilor împotriva proastei ocîrmuiri a țării. Deosebirile de păreri au costat și ele multe milioane de vieți omenești[1], ca, de pildă, întrebarea dacă trupul e pîine sau pîinea trup, dacă sucul anumitor boabe e sînge sau vin[2], dacă fluieratul e un păcat sau, dimpotrivă, o virtute[3], dacă e mai bine să săruți un stîlp sau să-l arunci pe foc[4], dacă mai potrivită pentru o haină este culoarea neagră, albă, roșie sau cenușie[5], și dacă haina se cuvine să fie lungă sau scurtă, strîmtă sau largă, murdară sau curată și altele de felul acesta. Și nici un război nu este atît de cumplit, de sîngeros sau îndelungat ca acelea iscate din pricina deosebirilor de păreri, mai cu seamă dacă e vorba de lucruri fără însemnătate.

Uneori, doi regi ajung să se încaiere din dorința de a hotărî care din ei trebuie să-l dezmoștenească pe un al treilea de pămînturile lui, asupra cărora, bineînțeles, nici unul, nici celălalt nu are vreun drept. Alteori, un monarh se ceartă cu altul, de teamă că celălalt s-ar putea lua la harță cu el. Se-ntîmplă iarăși ca un război să se iște din pricină că dușmanul e prea puternic sau, dimpotrivă, prea slab. Cîteodată, vecinii noștri rîvnesc la lucrurile pe care le avem noi, sau au ei lucrurile pe care noi le rîvnim și atunci începem să ne măcelărim, pînă cînd ei pun mîna pe ce este al nostru sau noi pe ce este al lor. Nici că se poate închipui un lucru mai îndreptățit

---

[1] Este vorba despre războaiele religioase din sec. XVI—XVII dintre catolici și protestanți, „deosebirile de păreri" care le-au cauzat privind interpretarea textelor biblice, dogmele religioase etc.

[2] Referirea este la taina împărtășaniei (la ortodocși se împărtășesc toți credincioșii, la catolici numai clericii, protestanții nu recunosc această rînduială).

[3] Presbiterienii erau împotriva folosirii în biserică a oricărui instrument muzical.

[4] Aluzie la sărutatul crucii.

[5] Aluzie posibilă la felul cum se îmbrăcau călugării diferitelor ordine (iezuiții în negru, dominicanii în alb, franciscanii din Anglia în cenușiu).

decît să pornești război și să cotropești un popor care se află într-o stare de plîns, sleit de foame, măcinat de ciumă sau sfîșiat de dihonii lăuntrice. Avem toate temeiurile să pornim război împotriva celui mai apropiat aliat al nostru atunci cînd un oraș sau un teritoriu de-al lui care ar rotunji stăpînirile noastre ne face cu ochiul. Dacă un monarh își trimite oștirile asupra unei țări al cărei popor e sărac și neștiutor, el poate, în chip legiuit, să ucidă jumătate din supuși și să-i robească pe ceilalți pentru a-i civiliza și a-i scoate din starea lor de înapoiere și barbarie. Un obicei cu adevărat regesc, cinstit și foarte practic este acela potrivit căruia, atunci cînd un monarh are nevoie de ajutorul altui suveran pentru a-l apăra împotriva unui vrăjmaș, aliatul, după ce l-a alungat pe cotropitor, pune el însuși stăpînire pe țară și omoară, întemnițează sau surghiunește pe cel pe care a venit să-l scape. Înrudirile de sînge sau prin căsătorie sînt adesea pricină de război între regi, și cu cît rudenia este mai apropiată, cu atît au motive mai temeinice de ceartă: popoarele sărace sînt flămînde și cele bogate, trufașe, iar trufia și foamea nu vor face niciodată casă bună. Pentru aceste motive, meseria de soldat este la mare cinste, mai mult decît toate celelalte, deoarece soldatul e un *Yahoo* plătit ca să ucidă cu sînge rece cît mai mulți semeni de ai lui care nu i-au făcut niciodată vreun rău.

Se mai află în Europa un soi de principi săraci care, nefiind în stare să ducă război pe socoteala lor, își închiriază soldații popoarelor mai cu dare de mînă pentru atîta sau atîta de cap de om pe zi[1]. Din acești bani, ei își opresc trei sferturi care alcătuiesc principalul lor venit; asta se întîmplă în Germania și în multe alte țări de miazănoapte ale Europei.

„Cele ce mi-ai povestit cu privire la război — mi-a spus stăpînul meu — dovedesc în chip minunat urmările rațiunii pe care pretindeai că o aveți. Totuși e îmbucurător faptul că rușinea e mai mare decît primejdia și că natura nu v-a dat putința să vă pricinuiți mult rău unul altuia. Gurile voastre, nefiind decît niște tăieturi de-a curmezișul feței, nu vă vine prea ușor să vă mușcați unul pe altul, afară doar dacă o faceți prin bună înțelegere. Cît privește ghearele pe care le aveți la picioarele din față și din spate, acestea sînt atît de moi și de scurte, că un yahoo de-al nostru ar pune pe goană zece dintr-ai voștri. De aceea, gîndindu-mă la numărul celor uciși în bătălie, tare mă tem că mi-ai spus *lucruri ce nu sînt*".

Nu m-am putut împiedica să nu dau din cap și să nu zîmbesc puțin de neștiința lui. Și cum nu eram străin de arta războiului, i-am descris tunurile, balimezurile, muschetele, carabinele, pistoa-

[1] Aluzie la principii germani.

lele, gloanțele, praful de pușcă, săbiile, baionetele, bătăliile, asediile, retragerile, atacurile, minele, contraminele, bombardamentele, luptele navele, scufundarea corăbiilor împreună cu echipajele lor de o mie de oameni, morții al căror număr se ridica la cîte douăzeci de mii de soldați de o parte și de alta, gemetele muribunzilor, mădularele sfîrtecate și azvîrlite în aer, fumul, zgomotul, harababura, oamenii striviți sub copitele cailor, fuga, urmărirea, victoria; cîmpurile presărate cu leșuri ce serveau drept hrană cîinilor, lupilor și păsărilor de pradă; jafurile, tîlhăriile, răpirile, incendiile și distrugerile. Iar ca să-i arăt vitejia scumpilor mei compatrioți, l-am încredințat că mi-a fost dat să-i văd aruncînd în aer o sută de dușmani dintr-o dată în timpul unui asediu și cam tot atîția marinari de pe bordul unei corăbii, și că am zărit trupurile sfîrtecate căzînd bucăți-bucăți din nori, spre marea încîntare a privitorilor.

Mă pregăteam să-i mai dau și alte amănunte, cînd stăpînul meu îmi porunci să tac, spunîndu-mi că oricine cunoaște firea unui yahoo poate foarte lesne să-și închipuie că un animal atît de respingător este în stare să facă toate isprăvile amintite de mine, atîta vreme cît puterea și violenia îi sînt pe potriva răutății. Cum însă spusele mele îi sporiseră și mai mult scîrba pentru acest soi de făpturi, își simțea cugetul tulburat, lucru pe care nu-l mai încercase vreodată. Se gîndea că urechile lui, deprinzîndu-se cu astfel de cuvinte îngrozitoare, ar putea, treptat-treptat, să le asculte cu mai puțină silă, și deși îi ura pe yahoo-ii din țara lui, defectele lor nesuferite îl scîrbeau mai puțin decît cruzimea unui *gnnayh* (o pasăre de pradă) sau o piatră ascuțită ce-i putea răni piciorul. Dar acum cînd vedea că o ființă care se pretinde înzestrată cu rațiune este în stare de asemenea grozăvii, se temea că degenerarea acestei facultăți ar putea să aibă urmări mult mai cumplite decît cruzimea însăși. De aceea era încredințat că în loc de rațiune, noi sîntem înzestrați cu o însușire menită să sporească apucăturile rele cu care ne naștem, tot așa cum o apă tulbure, oglindind un trup pocit, nu numai că-l mărește, dar îl face și mai hidos.

Stăpînul meu se grăbi să adauge că auzise destule despre războaie, atît în această convorbire cît și în cele dinainte. Acum însă îl nedumerea alt lucru. Eu îi spusesem că unii oameni din echipajul nostru își părăsiseră țara, *deoarece fuseseră ruinați de lege*, și deși îi explicasem tîlcul acestui cuvînt, el nu pricepea acum de ce era cu putință ca legea, care e menită să-i apere pe oameni, să-i ducă totuși la ruină. De aceea mă rugă să-l lămuresc mai pe larg ce înțeleg eu prin lege și să-i spun cine anume erau scutiți de a i se supune, după obiceiul practicat atunci în țara mea; căci el socotea că natura și rațiunea sînt călăuze îndeajuns de bune pentru un animal înzes-

trat cu gîndire, așa cum pretindeam noi că sîntem, călăuze care să-i arate ce trebuie să facă și ce nu trebuie să facă.

L-am încredințat pe Înălțimea Sa că legea e o știință la care nu mă pricepeam prea bine, și tot ce puteam să-i spun era că pe vremuri, făcîndu-mi-se unele nedreptăți, tocmisem niște avocați, lucru zadarnic de altfel; totuși mă voi strădui să-l lămuresc cît îmi va sta în putință.

I-am spus că la noi se află unii oameni care din tinerețe învață arta de a dovedi, printr-o înșiruire nesfîrșită de cuvinte meșteșugit alese, că ce este alb e negru și ce e negru e alb, după cum sînt plătiți. Toți ceilalți oameni sînt sclavii lor. De pildă, dacă vecinul a pus ochii pe vaca mea, el angajează un avocat care dovedește că are dreptul să-mi ia vaca. La rîndul meu, eu trebuie să tocmesc un alt avocat care să-mi apere drepturile, deoarece legea nu îngăduie omului să se apere singur. Ori, în acest caz, eu care sînt adevăratul proprietar trebuie să înfrunt două mari piedici. În primul rînd, avocatul meu, deprins aproape din leagăn să ia apărarea minciunii, nu se simte de loc la largul său cînd e vorba să apere dreptatea, îndeletnicire nefirească de care se apucă întotdeauna cu foarte puțină tragere de inimă. Cea de a doua piedică constă în aceea că avocatul meu trebuie să procedeze cu multă băgare de seamă, pentru că altfel va fi dojenit de judecători și urît de confrații lui, ca unul ce vrea să știrbească autoritatea legii. De aceea nu-mi rămîn decît două soluții pentru a-mi păstra vaca. Prima este de a-l cîștiga pe avocatul potrivnicului, plătindu-i un onorar dublu, ceea ce îl va face să-și trădeze clientul, insinuînd că dreptatea e de partea lui. Potrivit celei de a doua soluții, avocatul meu va arăta că plîngerea depusă de mine este cu totul neîntemeiată, ba chiar va încuviința că vaca aparține potrivnicului meu; iar dacă acest lucru este făcut cu multă pricepere, el îi va cîștiga fără îndoială pe judecători.

Înălțimea Voastră trebuie să știe că acești judecători sînt niște persoane care hotărăsc în toate neînțelegerile privitoare la proprietate, precum și atunci cînd e vorba de judecarea criminalilor; ei sînt aleși din rîndul celor mai iscusiți avocați, care, îmbătrînind, nu mai arată nici un interes față de meseria lor; și fiindcă o viață întreagă au luptat împotriva adevărului și dreptății, sînt atît de înclinați să apere frauda, sperjurul și asuprirea, încît eu unul am cunoscut cîțiva care mai degrabă au refuzat să primească o mită grasă de la cel de partea căruia era dreptatea, decît să-și necinstească meseria, făcînd ceva ce nu s-ar fi potrivit cu firea și cu rostul lor pe lumea asta.

Avocații aceștia sînt încredințați că ce s-a făcut o dată se poate face în mod legal și a doua oară. De aceea ei se îngrijesc în chip deosebit să înregistreze toate hotărîrile luate vreodată împotriva dreptății și a bunului simț. Aceste hotărîri, botezate *precedente*, ei le prezintă ca pe niște acte cu mare greutate pentru a justifica cele mai strîmbe păreri, iar judecătorii țin întotdeauna seama de ele.

Atunci cînd pledează, avocații se feresc cu grijă să atingă fondul chestiunii; în schimb vociferează, sînt violenți și stăruie pînă la exasperare asupra tuturor împrejurărilor lipsite de însemnătate. De pildă, în cazul amintit mai sus, pe ei nu-i interesează ce drepturi are potrivnicul meu asupra vacii mele, ci faptul dacă vaca mai sus-pomenită e roșie sau neagră, dacă are coarnele lungi sau scurte, dacă livada unde paște e rotundă sau pătrată, dacă o mulg acasă sau în altă parte, de ce boli suferă, și așa mai departe; apoi încep să consulte *precedentele*, amînă procesul de la o dată la alta și după 10, 20 sau 30 de ani, ajung la o hotărîre.

Trebuie să mai amintesc de asemenea că această tagmă de oameni folosește un limbaj sau jargon al ei propriu, pe care nici un alt muritor nu-l poate pricepe. Legile lor sînt scrise în acest limbaj, iar ei își dau toată osteneala să-l îmbogățească, și izbutesc atît de bine, încît pînă la urmă nu mai sînt în stare să deosebească adevărul de minciună, dreptatea de nedreptate. În felul acesta este nevoie de treizeci de ani pentru a se hotărî dacă pămîntul pe care l-am moștenit din tată-n fiu timp de șase generații, îmi aparține mie sau unui străin care locuiește la trei sute de mile depărtare.

Cînd însă este vorba de procesele persoanelor acuzate de crimă împotriva statului, procedeul folosit e mult mai rapid și vrednic de laudă; judecătorul caută să afle mai întîi părerea celor ce sînt la putere, după care poate foarte ușor să-l spînzure sau să-l scape pe împricinat, respectînd cu strictețe litera legii.

Aici stăpînul meu mă opri spunînd că e păcat ca niște ființe înzestrate cu o minte atît de isteață, cum sînt acești judecători în urma descrierii mele, să nu fie îndrumați spre a deveni dascăli altora în ceea ce privește înțelepciunea și știința. I-am răspuns încredințîndu-l pe Înălțimea Sa că în orice altă meserie, în afară de a lor, ei sînt ființele cele mai neștiutoare și mai neghioabe, cei mai vrednici de dispreț în conversația obișnuită, dușmanii înrăiți ai științei și învățăturii, gata oricînd să îndrumeze pe căi greșite gîndirea omenească, fie că e vorba de un subiect oarecare de discuție sau de unul legat de profesiunea lor.

Autorul continuă să descrie starea de lucruri din Anglia sub domnia reginei Anna. Portretul unui prim-ministru de la curțile europene.

Stăpînul meu nu putea pricepe cu nici un chip ce anume îi făcea pe acești avocați să se frămînte, să se neliniștească, să-și dea atîta osteneală și să intre într-o tagmă unde atotstăpînitoare era nedreptatea, numai de dragul de a face rău semenilor lor; și iarăși nu putea pricepe ce anume voiam eu să spun cînd ziceam că o fac pentru bani. Nu mi-a fost de loc ușor să-l lămuresc cu privire la întrebuințarea banilor, materialul din care sînt făcuți sau valoarea metalelor. I-am arătat că atunci cînd un yahoo strînge o grămadă mare de astfel de substanțe prețioase, el poate să-și cumpere tot ce-i poftește inima; veșmintele cele mai frumoase, casele cele mai mărețe, nesfîrșite întinderi de pămînt, cele mai costisitoare mîncăruri și băuturi și poate să-și aleagă, după plac, cele mai frumoase femele. De aceea, atîta vreme cît numai banii sînt în stare să săvîrșească toate aceste minuni, yahoo-ii noștri socotesc că nu au niciodată cît le trebuie ca să cheltuiască, sau nu au strîns îndeajuns, fiind veșnic înclinați, prin firea lor, fie spre risipă, fie spre zgîrcenie. Bogații se bucură de roadele muncii săracilor, iar aceștia se găsesc în proporție de o mie la unul față de primii. Cei mai mulți oameni din țara noastră sînt nevoiți să ducă o viață nenorocită, muncind din greu zi de zi pentru un biet gologan, pentru huzurul cîtorva.

Am stăruit mult asupra acestor amănunte și asupra altora asemănătoare, dar Înălțimea Sa dorea mereu să afle lucruri noi, căci el socotea că toate animalele au drept la partea lor din roadele pămîntului, și mai ales acelea care sînt stăpînii firii. De aceea dorea să-i spun cum arată aceste mîncăruri costisitoare și cum se făcea că unii dintre noi le doream. I-am înșirat atunci toate felurile de mîncare cîte mi-au trecut prin minte și chipul în care le pregătim, lucru ce nu putea fi făcut fără a trimite corăbii pe mare în toate colțurile lumii, ca să nu mai vorbim de băuturi, mirodenii și alte nenumărate lucruri. L-am încredințat că globul nostru pămîntesc trebuie să fie înconjurat de cel puțin trei ori, pentru ca una din femelele noastre yahoo de neam ales să-și poată lua gustarea de dimineață sau să aibă o ceașcă în care să-și bea ceaiul. Stăpînul meu spuse că o țară care nu este în stare să asigure hrana locuitorilor ei trebuie să fie cu adevărat vitregită. Dar îl mira nespus de mult faptul că o întindere atît de mare de pămînt era cu totul lipsită de apă de băut, iar oamenii se vedeau nevoiți să-și trimită

corăbiile peste mări ca să aibă ce bea. I-am răspuns că Anglia, scumpa mea țară, în care văzusem lumina zilei, produce, după calculele făcute, de trei ori mai multă hrană decît pot consuma locuitorii ei, ca să nu mai vorbim de băuturile extrase din grîne sau stoarse din fructele unor pomi, foarte plăcute la gust; la fel stăteau lucrurile cu toate celelalte trebuincioase vieții. Totuși, pentru a întreține luxul și necumpătarea bărbaților, precum și deșertăciunea femeilor, trimitem cea mai mare parte a lucrurilor ce ne sînt trebuincioase spre alte țări, de unde, în schimb, căpătăm tot felul de obiecte aducătoare de boli, sminteli și vicii care se răspîndesc în mijlocul nostru. Urmarea inevitabilă este că o mulțime de oameni sînt siliți să-și agonisească viața cerșind, jefuind, furînd, înșelînd, măsluind, jurînd strîmb, lingușind, mituind, escrocînd, jucînd jocuri de noroc, mințind, umilindu-se, intimidînd, votînd, mîzgălind, citind în stele[1], otrăvind, prostituîndu-se, bîrfind, defăimînd, devenind liberi cugetători și altele asemenea; m-am silit din răsputeri să-i lămuresc fiecare din aceste cuvinte.

I-am mai spus că noi aducem vinuri din țări străine nu pentru a înlocui lipsa apei sau a altor băuturi, ci pentru că vinul e o băutură care ne înveselește, scoțîndu-ne din minți, care îndepărtează toate gîndurile triste, zămislește cele mai năzdrăvane închipuiri în mintea noastră, ne umple de nădejdi, face să dispară teama, împiedică rațiunea de a ne mai sluji un timp oarecare și ne lipsește de folosința mîinilor și a picioarelor, pînă cînd în cele din urmă cădem într-un somn adînc; totuși trebuie să mărturisim cinstit că ne trezim întotdeauna bolnavi și mahmuri; folosind mereu această băutură, cu timpul căpătăm fel de fel de boli care ne amărăsc viața și-ne-o scurtează.

În afară de asta, cei mai mulți dintre oamenii noștri își agonisesc traiul lucrînd pentru cei bogați sau unul pentru altul toate cele trebuincioase vieții. De pildă, cînd sînt acasă și umblu îmbrăcat așa cum se cuvine, cu port pe trupul meu roadele muncii a o sută de meșteșugari. Construirea și mobilarea casei mele are nevoie de încă pe atîta, și un număr de cinci ori mai mare de oameni o împodobesc pe soția mea.

M-am gîndit apoi să-i povestesc despre un alt soi de oameni care-și agonisesc traiul îngrijind de cei bolnavi; în mai multe rînduri îi spusesem Înălțimii Sale că mulți oameni din echipajul meu muriseră din pricina bolilor. De data aceasta numai cu mare greutate am izbutit pînă la urmă să-l fac să mă înțeleagă. Pentru el era destul de limpede ca un houyhnhnm să slăbească și să se miște

[1] Swift îi are în vedere aici atît pe ghicitori cît și pe astrologi.

anevoie cu cîteva zile înaintea morții sau să se rănească la picior în urma vreunui accident; dar ca natura, care face totul în mod desăvîrșit, să îngăduie durerii să se aciueze în trupurile noastre, era un lucru de neconceput pentru el și de aceea mă rugă să-i lămuresc pricina unui rău atît de neînțeles.

I-am spus că ne hrănim cu o mie de lucruri care au efecte contrarii; că mîncăm atunci cînd nu ne este foame și bem fără să ne fie sete; că ne pierdem nopțile la chefuri, consumînd băuturi tari fără să luăm nimic altceva în gură, ceea ce ne predispune la trîndăvie, ne buhăiește trupul și grăbește sau împiedică mistuirea. Că prostituatele yahoo capătă o anumită boală ce face să putrezească oasele acelora care le cad în brațe; că această boală, ca și multe altele de altfel, se moștenește din tată în fiu, așa că mulți copii vin pe lume suferind de tot felul de boli grele; că lista tuturor bolilor la care este supus trupul omenesc ar fi nesfîrșită; că nu sînt mai puțin de cinci sau șase sute, pentru fiecare mădular și încheietură, într-un cuvînt, fiecare parte a trupului, fie pe dinafară, fie pe dinăuntru, își are boala ei caracteristică. Pentru vindecarea acestor boli există anumiți oameni care învață meseria de a tămădui sau de a se preface că-i tămăduiesc pe bolnavi. Și cum mă pricepeam oarecum în această meserie, eram gata, în semn de recunoștință față de Înălțimea Sa, să-i dezvălui toate tainele și mijloacele de care se folosesc ei.

Potrivit concepției lor, toate bolile provin din îmbuibare, ceea ce îi face să conchidă că este nevoie de o golire totală a corpului, fie pe calea firească, fie pe gură. Datorită acestui fapt, ei pregătesc din diferite ierburi, minerale, rășini, uleiuri, scoici, săruri, sucuri, alge, excremente, scoarță de copac, șerpi, broaște rîioase, broaște obișnuite, păianjeni, carne și oase de morți, păsări, animale și pești, un amestec cu cel mai îngrozitor miros și cu cel mai scîrbos gust ce se poate închipui, atît de scîrbos, încît stomacul îl dă numaidecît afară. Acest amestec ei îl numesc vomitiv; alteori, din aceleași substanțe la care mai adaugă și alte otrăvuri, ei ne silesc să introducem în corpul nostru, prin orificiul de sus sau de jos (după cum i se năzare doctorului), un leac la fel de nesuferit și dezgustător pentru măruntaie care, ușurînd pîntecele, scoate tot ce se află înăuntru. Acestuia îi spun purgativ sau clizmă. De vreme ce natura, după cum susțin doctorii, a orînduit ca orificiul de sus să fie întrebuințat numai pentru introducerea solidelor și lichidelor, iar cel inferior posterior pentru darea lor afară, acești artiști socotesc că, în caz de boală, natura e abătută din făgașele ei și de aceea, pentru a fi repusă în drepturi, trupul trebuie tratat în chip opus căilor naturale, schimbînd întrebuințarea fiecărui orificiu: așadar,

solidele şi lichidele vor fi introduse prin anus şi date afară pe gură.

Dar în afară de bolile adevărate, oamenii mai suferă şi de boli închipuite pentru care doctorii au născocit leacuri închipuite; aceste boli au fel de fel de numiri ca şi leacurile potrivite pentru fiecare din ele; de cele mai multe ori femeile yahooilor sînt acelea care se îmbolnăvesc de asemenea boli.

Una din însuşirile cele mai de seamă ale oamenilor din această tagmă este priceperea cu care fac pronosticuri. Aici, rareori se întîmplă să dea greş, căci atunci cînd e vorba de boli adevărate, mai ales dacă acestea se prezintă sub o formă gravă, pronosticul lor este de obicei moartea, care le stă totdeauna în putere, spre deosebire de vindecare. De aceea, ori de cîte ori se ivesc semne neaşteptate de însănătoşire, după ce doctorii şi-au rostit sentinţa, pentru a nu fi învinovăţiţi că sînt proroci mincinoşi, ei ştiu cum să-şi dovedească dibăcia în faţa lumii, administrînd o doză potrivită.

De asemenea, doctorii sînt de mare folos soţilor şi soţiilor care s-au plictisit de tovarăşii lor de viaţă, fiilor celor mai vîrstnici[1], miniştrilor şi, adesea, chiar monarhilor.

Avusesem de mai multe ori prilejul să stau de vorbă cu stăpînul meu despre cîrmuire, în general, şi despre minunata noastră constituţie, în special, care, pe drept cuvînt stîrneşte admiraţia şi invidia întregii lumi. Cum însă şi de data aceasta pomenisem întîmplător de miniştri, el m-a rugat să-i spun ce soi de yahoo-i aveam în vedere cînd mă refeream la acest nume.

I-am spus că un prim-ministru, adică persoana pe care aveam de gînd să i-o zugrăvesc[2], este o făptură lipsită cu totul de bucurie sau durere, dragoste sau ură, milă sau mînie; cel puţin, ea nu dă dovadă de alte simţăminte decît de o dorinţă aprigă de avere, putere şi titluri; că foloseşte cuvintele pentru a spune orice altceva, dar niciodată ce gîndeşte cu adevărat; că nu rosteşte vreodată un adevăr decît cu gîndul ca celălalt să-l ia drept minciună şi, iarăşi, nici o minciună decît cu scopul ca celălalt să-l ia drept adevăr; că cei pe care îi vorbeşte de rău în spate sînt cu siguranţă favoriţii lui, şi că oricînd începe să te laude în faţa altora sau chiar de faţă cu tine eşti un om pierdut. Cea mai mare pacoste este făgăduiala pe care ţi-o face, mai ales dacă este întărită prin jurămînt;

---

[1] Potrivit legilor engleze, titlul de lord şi averea sînt moştenite de fiul cel mai mare.

[2] După toate probabilităţile, Swift îl zugrăveşte pe Thomas Wharton (1640—1715), susţinător înfocat al Revoluţiei din 1688, vicerege al Irlandei între 1708—1710. A fost unul dintre cei mai de seamă lideri ai partidului *whig*.

auzind-o, omul înțelept n-are decît să se retragă și să renunțe de a mai trage vreo nădejde.

Există trei căi pentru ca un om să ajungă prim-ministru. Prima este să știe să se folosească cu înțelepciune de soția, fiica sau sora lui; a doua — să-și trădeze și să-și sape înaintașul; iar a treia — să dea dovadă de un zel furibund în adunările publice, tunînd și fulgerînd împotriva corupției de la curte. Un monarh înțelept va prefera să-i aleagă pe aceia care practică ultima din aceste metode, deoarece zeloșii aceștia se dovedesc a fi întotdeauna oamenii cei mai slugarnici și mai supuși voinței și patimilor stăpînului lor. Avînd în mîna lor toate dregătoriile, acești miniștri rămîn mereu la putere, mituind majoritatea senatorilor sau a sfetnicilor din marele consiliu[1]; în cele din urmă, datorită unui mijloc numit Legea Imunității (pe care i l-am descris), ei se pun la adăpost de răfuielile de mai tîrziu și se retrag din viața publică încărcați cu bunurile luate de la popor.

Palatul unui prim-ministru este o adevărată școală, unde alții învață și ei meseria; pajii, lacheii și portarul, maimuțărindu-și stăpînul, devin și ei miniștri în lumea lor și ajung la o adevărată culme a desăvîrșirii în ceea ce privește principalele trei științe: obrăznicia, minciuna și mita. Așa se face că și lor le dau tîrcoale persoanele cele mai sus puse, iar uneori, mulțumită dibăciei și nerușinării, ajung treptat-treptat urmașii stăpînilor lor.

De obicei, primul-ministru se află la cheremul unei tîrfe sau al unui lacheu favorit — făgașele prin care se scurg toate favorurile; la urma urmei, aceștia pot fi pe drept cuvînt numiți cîrmuitorii țării.

Într-o zi, pe cînd stăteam de vorbă, auzindu-mă pomenind de nobilii din țara mea, stăpînul binevoi să-mi facă un compliment pe care n-aș putea spune că-l meritam: după părerea lui, eu mă trăgeam, pesemne, dintr-o familie nobilă, deoarece îi întreceam cu mult în înfățișare, culoarea pielii și curățenie pe toți yahoo-ii din țara lui, cu toate că se părea că-mi lipsește puterea și sprinte-

---

[1] În textul lui Swift, *great council*, respectiv *Privy Council* (dacă este vorba de Anglia), „consiliu de stat", „consiliu secret"; sau (în Anglia, odinioară, „Consiliu de Coroană": grup de demnitari aleși de monarh pentru a alcătui un organ consultativ al Coroanei în probleme de interes statal. Înființat în sec. XIII, Consiliul de Coroană a jucat un rol deosebit de important în timpul domniei Tudorilor. Cu timpul el și-a pierdut puterea iar astăzi, practic nu mai are nici un cuvînt de spus în luarea de hotărîri majore, cabinetul de miniștri și parlamentul preluîndu-i prerogativele).

neala. Acestea trebuiau puse pe socoteala felului meu de trai cu totul deosebit de al celorlalte dobitoace. Pe de altă parte, eram înzestrat nu numai cu darul vorbirii, ci şi cu oarecare urme de raţiune, aşa încît cunoscuţii săi mă socoteau o adevărată minune.

Pe de altă parte m-a rugat să bag de seamă că printre houyhnhnm-i, bălanul, murgul şi şargul aveau altă înfăţişare decît cel sur, rotat sau negru; ei nu erau înzestraţi din născare cu aceeaşi agerime a minţii sau cu aceeaşi capacitate de a-şi ascuţi gîndirea; de aceea rămîneau să ducă o viaţă de slugi şi niciodată nu ar fi născut să se împerecheze cu aceia care nu le erau pe potrivă, lucru care de altfel în ţara lor ar fi fost socotit drept monstruos şi nefiresc.

I-am exprimat Înălţimii Sale umila mea recunoştinţă pentru buna părere pe care binevoise să şi-o facă despre mine; dar l-am încredinţat totodată că nu eram de neam mare, întrucît mă născusem din părinţi simpli şi cumsecade, care de-abia fuseseră în stare să-mi dea o creştere bună; apoi i-am arătat că nobilimea noastră era cu totul altceva decît îşi închipuia el, că tinerii noştri nobili sînt crescuţi din copilărie în trîndăvie şi lux; că de îndată ce le-o îngăduie vîrsta, ei îşi macină puterile şi se molipsesc de boli îngrozitoare în urma legăturilor cu femele destrăbălate, iar atunci cînd şi-au irosit averea, ei se însoară cu o femeie de rînd, o fiinţă respingătoare şi cu sănătatea şubredă, pe care o urăsc şi o dispreţuiesc; ei se însoară numai de dragul banilor. Vlăstarele unor astfel de căsătorii sînt de obicei copii scrofuloşi, piperniciţi sau diformi. În felul acesta, rareori se întîmplă ca o familie să supravieţuiască mai mult de trei generaţii, afară doar dacă soţia are grijă să găsească un tată sănătos pentru copiii ei printre vecini sau servitori, ca neamul să-şi recapete vigoarea şi să nu se stingă. Că adevăratele dovezi ale unui sînge nobil sînt un trup bolnav şi slăbănog şi o faţă pămîntie, în vreme ce o înfăţişare sănătoasă şi robustă este un lucru atît de ruşinos pentru un om cu vază, încît lumea socoteşte că adevăratul lui tată trebuie să fi fost rîndaş sau vizitiu. Cusururile minţii merg mînă în mînă cu cele ale trupului, iar caracterul acestor oameni este un amestec de ipohondrie, neghiobie, ignoranţă, capricii, senzualitate şi trufie.

Totuşi, fără aprobarea acestei ilustre adunări, nici o lege nu poate fi promulgată, abrogată sau modificată; ea este aceea care hotărăşte, fără putinţă de apel, cu privire la soarta proprietăţilor noastre.

Marea dragoste de patrie a autorului. Observațiile stăpînului său cu privire la constituția și cîrmuirea Angliei, așa cum au fost zugrăvite de autor, prin stabilirea unor cazuri paralele și comparații. Reflecțiile stăpînului său asupra firii omenești.

Poate că cititorul se va întreba cum de am izbutit să-mi calc pe inimă și să-mi dau drumul la gură, zugrăvindu-i pe cei de un neam cu mine unor muritori și așa înclinați să-și formeze cea mai proastă părere despre oameni, datorită asemănării atît de perfecte dintre mine și yahoo-ii lor. Trebuie să mărturisesc însă că nenumăratele virtuți ale acelor minunate patrupede, puse față în față cu stricăciunea firii omenești, îmi deschiseseră într-atît ochii și-mi luminaseră într-atîta mintea, încît am început să văd faptele și patimile omului într-o lumină cu totul nouă și să consider că onoarea semenilor mei nu merită să fie cruțată, ceea ce, de altfel, mi-ar fi fost cu neputință să fac în fața unei ființe înzestrate cu atîta agerime a minții cum era stăpînul meu, care, zi de zi, îmi arăta mii de greșeli pe care le făceam, greșeli de care mai înainte nu-mi dădeam cîtuși de puțin seama și care la noi nici nu ar fi fost socotite cusururi ale firii omenești. Pe de altă parte, datorită pildei sale, învățasem să disprețuiesc orice prefăcătorie sau minciună, iar adevărul îmi părea atît de atrăgător, încît luasem hotărîrea să-i jertfesc totul.

Vreau să fiu sincer cu cititorul meu și să-i mărturisesc cinstit că a mai existat și un alt motiv, mult mai puternic, datorită căruia am fost îmboldit să prezint fără cruțare stările de lucruri de la noi. Nu trecuse nici un an de cînd mă găseam în țara aceea, și prinsesem atîta dragoste și stimă pentru locuitorii ei, încît luasem hotărîrea să nu mă mai întorc niciodată printre semenii mei, oamenii, ci să-mi petrec restul zilelor în mijlocul acestor minunați houyhnhnm-i, contemplînd și practicînd toate virtuțile, într-o țară unde nimeni și nimic nu mă îndemna la viciu. Dar soarta, vrăjmașă, hotărî să nu am parte de o asemenea fericire. Mă mîngîi totuși la gîndul că în cele ce am spus despre compatrioții mei am căutat să micșorez scăderile lor în măsura în care puteam să o fac în fața unui ascultător atît de sever, dînd mereu lucrurilor întorsătura cea mai favorabilă cu putință. Căci s-a născut oare omul care să nu fie părtinitor atunci cînd e vorba de locul lui de baștină?

Am redat miezul mai multor convorbiri pe care le-am avut cu stăpînul meu în cea mai mare parte a timpului cît am avut cinstea

de a fi în slujba sa, dar, firește, pentru a nu lungi vorba, am înlăturat mult mai mult decît am așternut pe hîrtie.

După ce răspunsesem la toate întrebările lui și mi se părea că i-am astîmpărat pe deplin curiozitatea, într-o bună zi, dis-de-dimineață, el trimise după mine și-mi porunci să mă așez la oarecare depărtare (cinste pe care nu mi-o mai făcuse pînă atunci). Îmi spuse că s-a gîndit foarte serios la toate cîte îi povestisem despre mine și țara mea și că ne considera un fel de animale cărora le fusese dat — prin ce întîmplare, n-ar fi putut spune — să aibă o fărîmă de minte, pe care noi o foloseam pentru a spori și mai mult cusururile din născare și pentru a dobîndi altele noi pe care natura nu ni le dăruise; că am căutat să ne descotorosim și de puținele însușiri frumoase pe care ea ni le hărăzise; că am izbutit să ne înmulțim nevoile firești și, după cîte se pare, ne petrecem toată viața în străduințe deșarte, spre a le înlocui cu propriile noastre născociri. Cît despre mine, era limpede că nu aveam nici puterea, nici agerimea unui yahoo obișnuit, că umblam în mod nefiresc numai pe picioarele dinapoi, că născocisem un mijloc de a nu mă putea folosi de ghearele mele, nici măcar pentru a mă apăra; de asemenea, prin alt mijloc izbutisem să-mi îndepărtez părul de pe bărbie, al cărui rost era să mă apere de soare și de vreme rea. În sfîrșit, că nu eram în stare nici să alerg iute, nici să mă cațăr în copaci ca frații mei (cum le spunea el), yahoo-ii din țara aceea.

Că instituțiile noastre guvernamentale, precum și legile erau urmareă firească a lipsei noastre de judecată și, prin urmare, și de virtute, căci judecata singură ajunge pentru a călăuzi o ființă rațională. De altfel, acesta era un titlu la care nu aveam dreptul, în urma descrierii pe care i-o făcusem referitor la poporul meu, cu toate că el își dădea foarte bine seama că, pentru a-i pune într-o lumină mai favorabilă pe semenii mei, ascunsesem multe amănunte spunînd adesea *lucruri care nu erau*.

Această părere a lui era întărită de faptul că trupul meu semăna aproape întru totul cu al celorlalți yahoo-i, deosebindu-mă doar în ceea ce privește puterea, iuțeala și hărnicia, scurtimea ghearelor sau alte cîteva lucruri ce nu puteau fi puse în seama naturii. Tot astfel, din cele ce-i spusesem despre viața, obiceiurile și faptele noastre, își dădea seama că și în alcătuirea minților noastre asemănare este la fel de mare. Mi-a mai spus că yahoo-ii se urăsc între ei mai mult decît se urăsc orice alte animale, iar motivul pe care-l invocau de obicei era înfățișarea hidoasă a semenilor lor — hidoșenie pe care fiecare din ei o descoperea la celălalt, dar niciodată la el însuși. Toate acestea l-au făcut să reflecteze asupra

unui lucru, și anume că nu sîntem chiar cu totul lipsiți de minte atunci cînd ne acoperim trupurile, deoarece în felul acesta ascundem multe hidoșenii, altminteri greu de îndurat. Continuă să-mi arate că de-abia acum își dădea seama că certurile dintre dobitoacele din țara lui aveau aceleași pricini ca și certurile noastre, după cum i le zugrăvisem eu. Căci, zicea el, dacă arunci în mijlocul a cinci yahoo-i hrană care ar îndestula cincizeci, lighioanele acestea, în loc să se apuce să mănînce în liniște, se vor lua la bătaie, fiecare dorind să aibă toată mîncarea numai pentru sine. De aceea, un servitor stătea veșnic lîngă yahoo-i cînd aceștia pășteau pe cîmp, în timp ce dobitoacele care rămîneau acasă erau priponite la oarecare distanță unele de altele. Dacă o vacă murea de bătrînețe sau din cine știe ce altă pricină, înainte ca un houyhnhnm s-o pună la o parte pentru yahoo-ii săi, cei din vecini veneau în cete ca s-o fure și se isca atunci o încăierare ca aceea pe care i le descrisesem eu. yahoo-ii dintr-o tabără pricinuindu-le răni cumplite celorlalți, deși rareori se întîmpla ca ei să se omoare între dînșii, deoarece le lipseau uneltele potrivite aducătoare de moarte, pe care le născociseră semenii mei. Alteori, între yahoo-ii din împrejurimi se încingeau bătălii asemănătoare fără nici o pricină vădită, cei dintr-un ținut așteptînd prilejul de a-i ataca pe ceilalți, înainte ca aceștia să fie pregătiți. Dacă însă văd că nu le merge, yahoo-ii se întorc acasă și, în lipsa unui vrăjmaș, se încaieră între ei, făcînd ceea ce eu numisem un război civil.

Mi-a mai spus că unele cîmpii din ținutul acela sînt presărate cu pietre ce strălucesc în diferite culori, care plac grozav de mult yahoo-ilor. Atunci cînd aceste pietre stau împlîntate în pămînt (cum se întîmplă adesea), ei sînt în stare să scurme cu ghearele zile întregi ca să le scoată, apoi le duc cu ei și le ascund grămezi-grămezi în culcușurile lor, privind cu teamă în juru-le, ca nu cumva semenii lor să le descopere comoara. Stăpînul meu nu înțelegea de fel motivul acestei pofte nefirești, după cum nu vedea nici folosul pe care astfel de pietre l-ar putea aduce unui yahoo; acum însă bănuia că purcede din aceeași zgîrcenie pe care eu o pusesem pe seama firii omenești. Odată, din dorința de a vedea ce se întîmplă, mutase pe ascuns o grămadă de pietre din acestea din locul unde le îngropase unul din yahoo-ii lui; scîrbosul animal, negăsindu-și comoara, prinse a se văicări ca în gură de șarpe, adunînd toată turma la locul cu pricina; apoi se puse pe niște urlete cumplite și se repezi să-i muște și să-i sfîșie cu ghearele pe ceilalți; în cele din urmă începu să se stingă cu zile, căci nu mai mînca, nu dormea și nici de muncă nu mai era bun; pînă într-o zi, cînd stăpînul porunci unui servitor să-i ducă în taină pietrele în aceeași groapă și să le

ascundă acolo ca mai înainte. Descoperindu-le, yahoo-ul își recăpătă de îndată vioiciunea și buna dispoziție, dar avu grijă să-și mute comoara într-o ascunzătoare mai ferită, fiind de atunci încoace un animal foarte supus.

Stăpînul meu mă încredință de asemenea (lucru pe care de altfel îl observasem și eu) că pe cîmpiile unde aceste pietre lucitoare se găsesc mai din belșug, acolo se dau cele mai multe și mai aprige bătălii, pricinuite de veșnicele năvăliri ale yahoo-ilor din vecini.

Mi-a mai arătat că se întîmpla adesea ca doi yahoo-i descoperind o astfel de piatră pe cîmp și sfădindu-se care din ei să ia piatra, să vină un al treilea și să le-o sufle de sub nas, fapt pe care stăpînul meu îl socotea întrucîtva asemănător cu procesele noastre. Eu mi-am zis că este spre binele nostru, al oamenilor, să nu încerc să-i schimb părerea, deoarece sentința de care mi-a pomenit mai tîrziu era mult mai dreaptă decît multe din hotărîrile noastre judecătorești: cei doi împricinați nu pierdeau nimic în afară de piatra pentru care se certau, pe cîtă vreme curțile noastre judecătorești nu ar fi încheiat procesul pînă cînd amîndoi împricinații nu și-ar fi pierdut averile.

Stăpînul meu continuă spunîndu-mi că nimic nu-i făcea mai scîrboși pe yahoo-i decît pofta lor nesățioasă. Ei înfulecau fără alegere tot ce întîlneau în cale: ierburi, rădăcini, fructe, mortăciuni sau toate la un loc; și le plăcea mai cu seamă ceea ce puteau dobîndi furînd, și încă de la mari depărtări, decît hrana mult mai bună care îi aștepta acasă. Dacă prada era bogată, mîncau pînă aproape să plesnească. Natura însă i-a învățat să mănînce după aceasta o anumită rădăcină care le golește stomacul foarte repede.

Mai era încă un soi de rădăcină, tare zemoasă, dar destul de rară și greu de găsit, pe care yahoo-ii o căutau cu multă lăcomie și o sugeau plini de nesaț; aceasta avea asupra lor aceleași urmări pe care le are vinul asupra noastră. Uneori îi făcea să se îmbrățișeze, alteori să se sfîșie între ei; urlau și rînjeau, sporovăiau fără șir, se învîrteau și se dădeau de-a berbeleacul, apoi adormeau în glod.

Băgasem și eu de seamă că yahoo-ii erau singurele făpturi din țara aceasta care se îmbolnăveau; totuși lucrul se întîmpla mult mai rar decît li se întîmplă cailor la noi, ei îmbolnăvindu-se nu din pricina traiului rău, ci datorită murdăriei și lăcomiei de care dădeau dovadă dobitoacele astea scîrboase. Pe de altă parte, în limba lor nu există decît un cuvînt general pentru aceste boli, împrumutat după numele animalului, și anume *hneayahoo* sau răul yahoo-ului. Doctoria care se prescrie este un amestec de balegă și urină proprie, vîrîte cu de-a sila pe gîtul yahoo-ului. Am avut adeseori prilejul să văd efectul minunat al acestei doctorii, pe care o recomand căldu-

ros compatrioților mei, spre binele obștesc, deoarece este un leac admirabil împotriva tuturor bolilor pricinuite de îmbuibare.

În ceea ce privește învățămîntul, arta de a guverna, artele, meșteșugurile și altele de felul acesta, stăpînul meu mărturisi că nu vedea decît foarte puține asemănări, sau chiar de loc, între yahoo-ii din țara lui și cei de la noi. De altfel, pe el îl interesau numai asemănările dintre noi.

Ce-i drept, cîțiva houyhnhnm-i băgaseră de seamă că în fruntea celor mai multe cirezi de yahoo-i se afla un fel de conducător (întocmai după cum în parcurile noastre se află cîte un cerb), care era întotdeauna mai hidos și mai rău decît toți ceilalți. Că acest conducător avea de obicei un favorit ce-i semăna leit, poleit, a cărui îndeletnicire era să lingă picioarele și șezutul stăpînului sau să-i ducă femele în culcuș, slujbă pentru care era din cînd în cînd răsplătit cu o bucată de carne de măgar. Favoritul acesta este urît de întreaga cireadă și, de aceea, pentru a fi în siguranță, nu se desparte niciodată de stăpînul său. El rămîne de obicei în slujbă pînă cînd se găsește unul mai rău decît el; în clipa cînd este înlăturat, urmașul său vine în fruntea tuturor yahoo-ilor din ținut, tineri și bătrîni, bărbați și femele, și întreaga ceată îl murdărește din cap pînă în picioare cu excrementele lor. În ce măsură lucrul acesta se întîmplă și la curțile noastre cu favoriții regelui și cu miniștrii, stăpînul meu socotea că eu sînt cel mai în măsură să hotărăsc.

N-am îndrăznit să răspund la această aluzie răutăcioasă, potrivit căreia înțelegerea omenească era mai prejos de deșteptăciunea unui dulău obișnuit, înzestrat cu destulă agerime ca să distingă și să urmeze lătratul celui mai încercat cîine din haită, fără să greșească vreodată.

Stăpînul meu mi-a mai spus că yahoo-ii aveau unele însușiri ciudate, pe care eu nu le amintisem sau la care făcusem doar vagi aluzii, atunci cînd îi povestisem despre neamul omenesc. El îmi arăta că aceste animale, ca și alte dobitoace, de altfel, au femelele în comun, dar totuși se deosebesc de celelalte prin faptul că femela yahoo primește bărbatul și atunci cînd e însărcinată, iar bărbații se ceartă și se luptă cu femelele la fel de aprig ca și între ei. Aceste obiceiuri erau atît de sălbatice, încît nici o făptură înzestrată cu bun simț nu și le însușise.

Un alt lucru care îl umplea de uimire era ciudata înclinare a yahoo-ilor spre tot ce e scîrbos și murdar, în timp ce toate celelalte animale par să dea dovadă de o dragoste firească pentru curățenie. În ceea ce privește primele două învinuiri, am fost bucuros să

le las fără răspuns, deoarece n-aș fi găsit un singur cuvînt întru apărarea semenilor mei, cuvînt pe care altminteri l-aș fi rostit bucuros. Dar mi-ar fi fost destul de ușor să apăr neamul omenesc de cea de a doua învinuire, dacă în țara aceea s-ar fi găsit porci (aceștia, din nefericire lipseau), căci porcii, cu toate că sînt niște patrupede mai plăcute decît yahoo-ii, nu ar putea fi socotiți, după umila mea părere, mai curați; și pînă și Înălțimea Sa ar fi fost nevoit să recunoască acest lucru, dacă ar fi văzut felul scîrbos în care mănîncă sau cum se tăvălesc și dorm în noroi.

Stăpînul meu aminti de asemenea o altă însușire, pe care servitorii săi o descoperiseră la mai mulți yahoo-i și pe care el nu și-o putea explica deloc. Spunea că din cînd în cînd cîte unui yahoo i se năzare să se retragă într-un colț, să se trîntească jos, să înceapă să urle și să geamă și să-i alunge pe toți cei ce se apropiau de el și, cu toate că e tînăr și gras, să nu vrea nici să mănînce, nici să bea; iar servitorii nu pot să-și închipuie ce l-a apucat. Singurul leac pe care l-au găsit este să-l pună la munci grele, după care își vine negreșit în fire. Auzind acestea, am tăcut chitic, din dragoste pentru cei de un neam cu mine. Totuși nu mi-a fost greu să întrezăresc aici adevăratul izvor al ipohondriei, de care au parte numai cei leneși, cei bogați și cei care trăiesc în lux; iar dacă toți aceștia ar fi siliți să urmeze regimul amintit, pun mîna în foc că s-ar lecui. Înălțimea Sa mai băgase de seamă că adeseori cîte o femelă de-a yahoo-ilor stătea în spatele unei movilițe sau al unui tufiș și se uita după tinerii yahoo care treceau pe-acolo; și cînd o vedeai, întinzîndu-se cînd ascunzîndu-se și făcînd fel de fel de mișcări și strîmbături caraghioase. De asemenea mai băgase de seamă că în timpul acesta ea împrăștia un miros dezgustător, iar atunci cînd vreunul din bărbați înainta spre ea, se retrăgea încet, uitîndu-se mereu înapoi și, prefăcîndu-se că îi e teamă, alerga pînă într-un loc potrivit, unde știa că bărbatul o va urma.

Alteori, cînd printre ele se pripășea o femelă străină, trei sau patru din neamul ei se strîngeau în jurul necunoscutei, se holbau la ea, fiecăreau între ele, rînjeau și o miroseau pe toate părțile; apoi se depărtau făcînd gesturi ce păreau să exprime un dispreț desăvîrșit.

Poate că stăpînul mergea cam departe cu aceste observații, bazate pe experiența sa proprie și pe a altora; totuși m-am gîndit, nu fără oarecare uimire și cuprins de adîncă întristare, că nerușinarea, cochetăria și bîrfeala nu sînt decît instincte înrădăcinate în firea femeii.

Mă așteptam în fiece clipă ca stăpînul meu să-i învinuiască pe yahoo-i de poftele acelea nefirești ale ambelor sexe, atît de răspîndite la noi. Se pare însă că natura nu este o dăscăliță chiar atît de pricepută, căci în lumea noastră aceste plăceri rafinate sînt între totul rodul artei și al rațiunii.

CAPITOLUL VIII

Autorul descrie cîteva ciudățenii ale yahoo-ilor. Marile virtuți ale houyhnhnm-ilor. Educația și creșterea pe care o primesc tinerii. Adunarea lor generală.

Cum eu cunoșteam mult mai bine firea omenească decît puteam să bănui că ar cunoaște-o stăpînul meu, nu-mi era greu de loc să văd asemănarea dintre mine sau compatrioții mei, pe de o parte, și yahoo-ii pe care mi-i zugrăvise el, pe de altă parte; și atunci mi-am zis că voi putea face și alte descoperiri pe baza propriilor mele observații. De aceea l-am rugat în cîteva rînduri să-mi dea voie să mă plimb printre cirezile de yahoo-i din vecinătate. Plin de bunăvoință, stăpînul încuviință cererea mea, încredințat fiind că, datorită urii pe care o nutream față de aceste dobitoace, nu mă voi lăsa corupt de ele; așa că Înălțimea Sa porunci unuia dintre slujitori, un căluț murg voinic foarte de treabă și cinstit, să mă însoțească, pentru că fără pază nu m-aș fi încumetat să mă aventurez. I-am povestit doar cititorului cît de urît s-au purtat cu mine aceste nesuferite lighioane în prima zi a sosirii mele. Mai tîrziu, în vreo trei, patru rînduri, puțin a lipsit să nu cad în ghearele lor, cînd mi se întîmplase să mă plimb la o oarecare depărtare de casă, fără să am pumnalul la mine. Am toate motivele să cred că dihăniile își închipuiau că sînt un semen de-al lor; de altfel, eu însumi le dădeam o mînă de ajutor prin faptul că, ori de cîte ori apărătorul meu era alături de mine, îmi suflecam mînecile și-mi arătam brațele și pieptul dezgolit. Yahoo-ii se apropiau cît le îngăduia curajul și-mi imitau mișcările, așa cum fac maimuțele, însoțindu-le însă întotdeauna de gesturi pline de ură: așa li se întîmplă maimuțelor domesticite, cu scufiță și ciorapi, veșnic persecutate de cele sălbatice, atunci cînd se pripășesc printre ele.

Încă de mici, yahoo-ii sînt uimitor de sprinteni; totuși am prins odată un yahoo în vîrstă de trei ani și m-am străduit să-l fac să stea liniștit, purtîndu-mă cît se poate de prietenos cu el. Dar împieliațatul începu să urle și să mă zgîrie, ba să mă și muște cu atîta vio-

lență, încît am fost nevoit să-i dau drumul. De altfel era și timpul, pentru că o ceată întreagă de yahoo-i bătrîni se strînsese în jurul nostru atrași de zgomot, dar, văzînd că mititelului nu i s-a întîmplat nimic (acesta o și luase la sănătoasa) și că murgul se afla alături de mine, nu au îndrăznit să se apropie prea mult de noi. Am băgat de seamă că animalul acela tînăr mirosea foarte urît — era un miros de nevăstuică sau de vulpe, însă mult mai neplăcut. Am uitat să adaug un amănunt (de altfel cred că cititorul m-ar fi iertat dacă nu l-aș fi amintit de loc), și anume că în timp ce țineam în brațe dihania scîrboasă, ea mi-a mînjit hainele de sus pînă jos cu excrementele sale — o substanță galbenă lichidă. Din fericire, nu departe curgea un pîrîiaș, unde m-am spălat cît am putut mai bine. Totuși nu am îndrăznit să mă apropii de stăpînul meu înainte de a mă aerisi îndeajuns.

Din cîte am izbutit eu să-mi dau seama, yahoo-ii par să fie animalele cele mai greu de instruit. Nu sînt în stare să facă mai mult decît să care sau să ridice poveri. Cred, totuși, că acest beteșug izvorăște îndeosebi din firea lor perversă și nărăvașă. Ei sînt vicleni, răutăcioși, trădători și răzbunători. Sînt puternici și voinici, dar și lași în același timp și, prin urmare, neobrăzați, josnici și cruzi. S-a observat că atît bărbații cît și femelele cu părul roșu sînt mai libidinoși decît ceilalți, pe care îi întrec totuși în forță și putere de muncă.

Houyhnhnm-ii îi țin pe yahoo-ii de care se folosesc pentru diferite treburi în niște colibe așezate nu prea departe de casă; pe ceilalți însă îi trimit la cîmp, unde dezgroapă rădăcini, mănîncă tot felul de buruieni și caută hoituri. Uneori prind nevăstuici și *luhimuh-i* (un fel de șobolan de cîmp), pe care le înfulecă lacomi. Natura i-a învățat să-și sape gropi adînci cu ghearele pe povîrnișurile măgurilor, unde își fac culcușul; numai vizuinile femelelor sînt mai mari, îndeajuns de încăpătoare pentru doi sau trei pui.

Din fragedă copilărie ei învață să înoate ca broaștele și pot sta multă vreme sub apă, unde prind adesea pești pe care femelele îi duc puilor. Cu acest prilej, nădăjduiesc că cititorul mă va ierta dacă îi voi povesti o întîmplare ciudată.

Într-o zi mă plimbam cu paznicul meu, căluțul cel murg, și cum vremea era foarte călduroasă, l-am rugat să-mi dea voie să mă scald în rîul ce curgea în apropiere. Murgul încuviință, iar eu m-am dezbrăcat și am intrat ușor în apă. Întîmplător, o tînără femelă yahoo care stătea ascunsă după un dîmb văzu toate acestea și, cuprinsă de dorință (după cum a bănuit murgul și cu mine), dădu fuga și se aruncă în apă la cinci yarzi depărtare de locul unde mă scăldam eu. În viața mea n-am tras o spaimă mai cumplită. Murgul păștea mai încolo,

fără să aibă habar de nimic. Femela mă îmbrățișă într-un chip cu totul dezgustător, eu am început să urlu din răsputeri și murgul veni galopînd înspre mine, ceea ce o făcu să-mi dea drumul cu multă părere de rău, sărind pe malul dimpotrivă, unde s-a oprit țintuindu-mă cu privirea și urlînd tot timpul cît mi-am pus hainele.

Întîmplarea aceasta i s-a părut foarte hazlie stăpînului meu și familiei sale, dar mie nu mi-a pricinuit decît un simțămînt de rușine, căci nu mai puteam tăgădui că sînt un yahoo din cap pînă-n picioare, de vreme ce femelele yahoo-ilor se simțeau atrase în chip firesc de mine, ca de unul din neamul lor. Și dihania nici măcar n-avea părul roșu (ceea ce ar fi scuzat întrucîtva o poftă atît de nesățioasă), ci negru ca tăciunele, iar înfățișarea-i nu era chiar atît de hidoasă ca a suratelor ei; de altfel nu cred să fi avut mai mult de unsprezece ani.

Întrucît am petrecut trei ani în această țară, bănuiesc că cititorul așteaptă să-i zugrăvesc, așa cum fac îndeobște călătorii, obiceiurile și felul de a fi al locuitorilor, lucru pe care, de fapt, am căutat să-l studiez cu precădere.

Deoarece acești nobili houyhnhnm-i au o înclinare firească spre virtute și nu-și pot face o idee măcar de ceea ce înseamnă răul la o creatură rațională, principiul lor în viață este de a cultiva rațiunea și de a se lăsa întru totul călăuziți de ea. La ei, rațiunea nu este un lucru îndoielnic[1], ca la noi, unde oamenii cutează să discute pentru și împotriva ei, cu șanse egale de plauzibilitate, la ei rațiunea se impune în mod categoric, așa cum de altfel trebuie să se întîmple întotdeauna cînd ea nu e tulburată, nici întunecată sau înjosită de patimă și interese. Îmi aduc aminte că numai cu mare greutate am izbutit să-l fac pe stăpînul meu să priceapă sensul cuvîntului *părere* sau faptul că un punct de vedere poate fi discutat, căci rațiunea ne învață să afirmăm sau să tăgăduim numai atunci cînd sîntem siguri, iar dincolo de cele ce cunoaștem nu putem face nici una nici alta. De aceea controversele, polemicile, certurile și siguranța unor afirmații false sau îndoielnice sînt rele pe care houyhnhnm-ii nu le cunosc. De asemenea, cînd am încercat să-i explic cele cîteva din sistemele noastre de filozofia naturii[2] el a început să rîdă la gîndul că o creatură care se pretinde rațională se mîndrește cu cunoștințele

[1] În original, *a point problematical*. Este posibil ca Swift să preia adjectivul *problematical* din logică, unde *judecățile problematice (problematical judgments)* sînt acelea care exprimă un raport posibil (dar nu neapărat corect) între termenii judecății.

[2] Filozofia naturii, concepție filozofică speculativă despre natură, întîlnită încă la primii filozofi ai antichității, dar proprie îndeosebi sistemelor filozofice din sec. XVI—XIX.

căpătate pe baza ipotezelor altor oameni, mai cu seamă cînd e vorba de lucruri, unde aceste cunoştinţe, chiar în cazul cînd sînt sigure, nu pot fi de nici un folos. Aici el fu întru totul de părerea lui Socrate, aşa cum ne-a transmis-o Platon; şi aminteşc aceasta, întrucît socoteşc că este cea mai mare cinste ce i se poate face acestui prinţ al filozofilor. De atunci m-am gîndit adesea cum ar răvăşi o astfel de doctrină bibliotecile din Europa şi cîte cărări ce duc spre glorie nu s-ar închide învăţaţilor lumii.

Prietenia şi bunăvoinţa sînt cele două virtuţi de seamă ale houyhnhnm-ilor, şi amîndouă privesc nu numai anumite fiinţe, ci întreaga seminţie. Un străin din cele mai îndepărtate ţinuturi este tratat la fel ca şi cel mai apropiat vecin şi oriunde s-ar duce se simte ca acasă. Houyhnhnm-ii sînt foarte cuviincioşi şi curtenitori, dar protocolul este ceva cu totul necunoscut în ţara lor. Faţă de mînjii lor, ei nu simt nici un fel de dragoste, iar grija cu care le urmăresc educaţia izvorăşte pe de-a-ntregul din raţiune. Am băgat de seamă că stăpînul se purta la fel de drăgăstos cu odraslele vecinului ca şi cu propriii săi copii. Ei spun că natura îi învaţă să-şi iubească toţi semenii deopotrivă şi că raţiunea face deosebire numai atunci cînd este vorba de o fiinţă foarte înzestrată.

După ce femela houyhnhnm-ului a zămislit cîte un pui din fiecare sex, ea nu se mai însoţeşte cu bărbatul, afară doar dacă pierde pe unul din copii în urma vreunei nenorociri, ceea ce se întîmplă foarte rar. În acest caz, ei se împreună din nou. Dacă o asemenea năpastă se abate asupra unui houyhnhnm a cărui soţie nu mai poate zămisli o altă pereche, îi dă pe unul din mînjii ei, iar femela şi bărbatul se însoţesc din nou pînă cînd mama rămîne grea. Această măsură de prevedere se impune cu necesitate, pentru că altfel ţara ar fi primejduită să aibă un excedent de populaţie. Dar neamul houyhnhnm-ilor inferiori, care sînt crescuţi spre a deveni servi, nu cunoaşte astfel de stricte limitări; lor li se îngăduie să zămislească trei copii de fiecare sex, pentru a sluji în familiile de neam.

Atunci cînd se căsătoresc, houyhnhnm-ii vădesc o deosebită grijă în alegerea soţiei, luînd seama la culoarea acesteia, pentru ca nu cumva vlăstarele ce vor fi zămislite să supere ochiul printr-un amestec neplăcut de nuanţe. La bărbaţi, preţuită îndeosebi este puterea, iar la femele frumuseţea; dar nu pentru ca să deştepte dragostea, ci să împiedice degenerarea neamului. De pildă, atunci cînd se întîmplă ca o femelă să fie foarte robustă, i se alege un bărbat ce se distinge prin frumuseţe. Curtea, dragostea, cadourile, zestrea, averea cuvenită soţiei după moartea bărbatului — toate acestea sînt foarte departe de ei; de altfel şi din limbă lipsesc cuvintele care să le exprime. Tînăra pereche se întîlneşte şi se uneşte numai pentru

că așa au hotărît părinții și prietenii. Acest lucru se întîmplă în fiecare zi și ei socotesc că așa trebuie să procedeze o ființă rațională. Cît despre necinstirea căsătoriei sau orice altă ticăloșie de felul acesta, așa ceva nu s-a pomenit la ei. Toată viața, bărbatul și femela lui nutresc unul pentru celălalt aceleași simțăminte de prietenie și bunăvoință reciprocă pe care le poartă tuturor semenilor, fără să cunoască gelozia, dulcegăriile, certurile sau nemulțumirile.

În ceea ce privește educarea tinerilor de ambele sexe, metoda lor e neîntrecută și este vrednică de a ne sluji drept pildă. Pînă la vîrsta de optsprezece ani, tinerilor nu li se dă voie să guste nici un grăunte de ovăz, decît în anumite zile, și nici lapte, decît foarte rar. Vara, ei pasc două ore dimineața și două seara, ca și părinții lor. Servitorilor însă nu le este îngăduit să pască decît jumătate din acest timp, iar o cantitate destul de mare de iarbă este adusă acasă, unde o mănîncă în orele cele mai potrivite, cînd nu muncesc.

Cumpătarea, hărnicia, exercițiile fizice și curățenia sînt lecțiile pe care le învață deopotrivă tinerii de ambele sexe. Stăpînul meu socotea că este o monstruozitate ca femelele noastre să capete o educație diferită de cea a bărbaților, cu excepția cîtorva probleme de gospodărie. În felul acesta, spunea el, și pe bună dreptate, o jumătate din băștinașii noștri nu sînt buni de nimic altceva decît să aducă pe lume copii, iar a încredința grija copiilor noștri unor astfel de animale nefolositoare este o dovadă și mai grăitoare de sălbăticie.

Houyhnhnm-ii cultivă în tineretul lor forța, agilitatea și rezistența, deprinzîndu-i să urce și să coboare în fugă dealuri pieptișe și să străbată drumuri bolovănoase; iar cînd sînt lac de sudoare, li se poruncește să se arunce în apele vreunui eleșteu sau rîu. De patru ori pe an, tinerii dintr-un ținut se întîlnesc pentru a se întrece în alergări și sărituri și alte exerciții care cer putere și sprinteneală. Învingătorul este răsplătit cu un cîntec compus în cinstea lui sau a ei. În timpul serbărilor, pe cîmpul unde se desfășoară întrecerile, servitorii aduc o ceată de yahoo-i încărcați cu fîn, ovăz și lapte, pentru ca houyhnhnm-ii să se ospăteze, după care dobitoacele acestea sînt imediat mînate înapoi, ca nu cumva să tulbure adunarea cu zgomotul lor.

Din patru în patru ani, cu prilejul echinoxului de vară, pe o cîmpie așezată la vreo douăzeci de mile depărtare de casa noastră se întrunește adunarea reprezentativă a întregului popor, adunare care ține vreo cinci-șase zile. În cadrul acestei adunări se cercetează starea de lucruri din fiecare ținut, se pun întrebări cu privire la recolta de fîn și de ovăz, dacă a fost bună sau proastă, dacă locuitorii au vaci și yahoo-i cît le trebuie sau dacă, dimpotrivă, duc lipsă. Și oriunde se constată vreo lipsă (lucru rar de altfel), ea este imediat

înlăturată, toți băștinașii consimțind să dea o mînă de ajutor. Tot aici se hotărăște soarta copiilor. Așa, de pildă, dacă un houyhnhnm are doi copii de gen masculin, el face schimb cu un altul care are două fete; iar atunci cînd un copil moare în urma unui accident nenorocit, iar mama nu mai poate zămisli din pricina vîrstei, se hotărăște care anume familie din ținut va zămisli un alt vlăstar, pentru ca pierderea să fie înlocuită.

CAPITOLUL IX

Mari dezbateri în adunarea generală a houyhnhnm-ilor și hotărîrile luate. Învățătura houyhnhnm-ilor. Clădirile lor. Înmormîntările. Defectele limbii lor.

Hotărîrile adunării houyhnhnm-ilor se iau de obicei în unanimitate, chiar cînd membrii care se întrunesc la sfat cu păreri deosebite — și aceasta pentru că nici unui houyhnhnm nu-i este rușine să se lase convins de argumente și să folosească rațiunea.

Una din aceste mari adunări a avut loc în timpul șederii mele în țara aceea, cu vreo trei luni înainte de plecarea mea: stăpînul meu a luat parte la lucrări ca reprezentant al ținutului nostru. În cadrul acestei adunări s-a reluat dezbaterea unei vechi probleme, de fapt, singura dezbatere care a avut loc vreodată în țara houyhnhnm-ilor. La întoarcere, stăpînul mi-a făcut o descriere amănunțită a celor ce s-au petrecut acolo.

Problema dezbătută a fost următoare: yahoo-ii trebuiesc sau nu exterminați? Unul din membrii adunării, care era pentru exterminare, a prezentat cîteva argumente foarte puternice și convingătoare, susținînd că yahoo-ii sînt animalele cele mai murdare, mai gălăgioase și mai pocite pe care le-a zămislit vreodată natura, de asemenea că ele sînt și cele mai încăpățînate, mai îndărătnice, stricătoare și răutăcioase. Sug pe furiș laptele din ugerul vacilor care aparțin houyhnhnm-ilor, omoară și mănîncă pisicile, calcă în picioare ovăzul și iarba dacă nu sînt supravegheați mereu și fac mii și mii de alte stricăciuni. El aminti de vechea tradiție, potrivit căreia yahoo-ii nu fuseseră întotdeauna locuitorii acelei țări. Cu multe veacuri în urmă, două dobitoace dintr-acestea se iviseră pe vîrful unui munte și nimeni nu știa dacă fuseseră zămislite din noroiul și mîlul putrezit, înfierbîntat de razele soarelui, sau se născuseră din spuma mării. Acești yahoo-i se împreunaseră și în scurtă vreme semințiа lor se înmulțise într-atîta încît, se răspîndise în întreaga țară, devenind

o adevărată năpastă. Pentru a scăpa de pacoste, houyhnhnm-ii organizaseră o vînătoare pe tot cuprinsul țării și în cele din urmă izbutiră să închidă toate lighioanele într-un țarc. După ce i-au răpus pe cei mai vîrstnici, fiecare houyhnhnm și-a păstrat cîte doi pui într-o colibă și i-a domesticit, atîta cît putea fi domesticită o jivină sălbatică, punîndu-i mai apoi să care tot felul de poveri. După cît se pare, adăugase vorbitorul, tradiția cuprindea mult adevăr, și făpturile acelea nu puteau fi *ylnhniamsky* (sau băștinași), deoarece prea aprigă era ura pe care o nutreau împotrivă-le atît houyhnhnm-ii cît și toate celelalte animale, și deși yahoo-ii o meritau cu prisosință din pricina firii lor netrebnice, totuși niciodată nu ar fi ajuns atît de cumplită, dacă ei ar fi fost băștinași, căci s-ar fi stins cu timpul. Mai spuse că locuitorilor le plăcea să se folosească de yahoo-i, neglijînd cu totul — dar greșind prin aceasta — creșterea măgarilor, animale foarte cumsecade, ușor de întreținut, mult mai blînde și mai ordonate, fără nici un miros neplăcut și destul de rezistente la muncă, deși nu au sprinteneala celorlalți; iar dacă zbieretele lor nu sînt deloc plăcute urechii, sînt totuși preferabile urletelor îngrozitoare ale yahoo-ilor.

Alți cîțiva și-au exprimat și ei părerea cu privire la acest subiect. Stăpînul meu propuse adunării o soluție pe care, fără să știu, chiar eu i-o inspirasem. El recunoscu tradiția amintită de onoratul membru al adunării care vorbise înaintea sa și arătă că cei doi yahoo-i despre care se spunea că se iviseră la început în țara lor fuseseră aduși acolo de peste mări că ajungînd pe uscat și fiind părăsiți de tovarășii lor, ei se retrăseseră în munți și, încetul cu încetul, se sălbăticiseră, devenind cu timpul mai sălbatici decît cei din neamul lor, rămași în țara de unde veniseră primii doi. Făcea această afirmație bizuindu-se pe faptul că el însuși avea în stăpînirea lui un yahoo uimitor (eu eram acela), despre care mulți dintre cei de față auziseră, iar alții îl și văzuseră. Le povesti apoi în ce chip m-a descoperit; le mai spuse că tot trupul meu era acoperit cu un înveliș făcut din pielea și părul altor animale, că vorbeam o limbă a mea proprie, dar că o învățasem perfect și pe a lor; că îi istorisisem întîmplările în urma cărora ajunsesem acolo; că în clipa cînd mă văzuse fără nici un acoperămînt, ar fi putut să jure că sînt un yahoo, cu singura deosebire că eram mai alb și mai puțin păros și aveam ghearele mai scurte. El adăugă că eu m-am străduit în fel și chip să-l încredințez că atît în țara mea cît și în alte țări yahoo-ii sînt animale raționale și conduc treburile, iar pe houyhnhnm-i îi țin ca slugi; de asemenea, că a descoperit la mine toate însușirile unui yahoo, cu singura deosebire că eram ceva mai civilizat, datorită unui dram de minte, care totuși se afla în același grad de inferioritate față de rațiunea houyh-

nhnm-i lor, ca și rațiunea yahoo-ilor din țara lor față de a mea; că printre alte lucruri amintisem de obiceiul nostru de a castra houyhnhnm-ii, încă de tineri, spre a-i domestici mai lesne, operație ușoară și de loc primejdioasă; că nu e nici o rușine să înveți de la dobitoace: așa, de pildă, furnica ne învață să fim harnici, iar rîndunica (astfel traduc eu cuvîntul *lyhannh*, cu toate că e vorba de o pasăre mult mai mare decît rîndunica) ne învață cum să construim. Stăpînul meu le arată că ar putea să aplice și ei această născocire la yahoo-ii mai tineri, deoarece, pe lîngă faptul că lighioanele ar deveni mai supuse și mai ușor de strunit în muncă, ar duce cu timpul și la stingerea întregului neam, fără a pricinui moartea nimănui. Iar între timp, houyhnhnm-ii să fie sfătuiți să se apuce de creșterea măgarilor, care, în afara faptului că sînt dobitoace mult mai prețioase în toate privințele, prezintă și avantajul că sînt buni de muncă încă de la vîrsta de cinci ani, în vreme ce yahoo-ii nu pot fi folosiți decît după vîrsta de doisprezece ani.

Atît a socotit cu cale să-mi povestească stăpînul meu, cu privire la cele petrecute în marea adunare. El binevoi să ascundă un amănunt care mă privea îndeaproape și ale cărui urmări nefericite le-am simțit curînd, după cum va afla cititorul la timpul potrivit. De atunci au început noile nenorociri ale vieții mele.

Houyhnhnm-ii nu cunosc literele și prin urmare toată știința lor se bazează pe tradiție. Dar cum în sînul unui popor atît de strîns unit, înclinat din născare spre virtute, întru totul condus de rațiune și ferit de orice legături cu alte popoare, se petrec prea puține întîmplări de seamă, istoria lor se poate păstra lesne fără a împovăra mintea nimănui. Am mai spus că houyhnhnm-ii nu suferă de nici un fel de boli și de aceea nu au nevoie de doctori. Cu toate acestea, ei au doctorii minunate, pregătite din diferite buruieni pentru a vindeca loviturile și tăieturile în chișiță sau copită din pricina pietrelor ascuțite, precum și împotriva altor răni în diferite părți ale trupului.

Ei socotesc anul după mișcările soarelui și ale lunei, dar nu-l împart în săptămîni. Cunosc destul de bine mișcările acestor doi aștri și știu ce sînt eclipsele; acesta este punctul culminant al astronomiei lor.

În poezie, trebuie să recunoaștem, îi întrec pe toți ceilalți muritori. Justețea comparațiilor lor și caracterul amănunțit și exact al descrierilor sînt cu adevărat fără seamăn. Atît comparațiile cît și descrierile abundă în versurile lor, care cuprind fie idei frumoase despre prietenie și bunăvoință, fie proslăvirea acelora care au învins la concursurile de alergări sau alte exerciții fizice. Clădirile lor, cu toate că sînt foarte primitive și simple, sînt destul de bine construite

pentru a-i apăra împotriva frigului și a căldurii. În țara lor crește un soi de copaci, care la vîrsta de patruzeci de ani slăbesc din rădăcini și cea dintîi furtună îi doboară la pămînt. Arborii aceștia sînt drepți ca lumînarea, iar houyhnhnm-ii îi ascut ca pe niște țăruși, cu ajutorul pietrelor (ei nu cunosc întrebuințarea fierului), îi înfig în pămînt la o depărtare de zece incii unul de altul, împletind paie de ovăz și uneori nuiele între pari; acoperișul și ușile sînt făcute în același chip.

Houyhnhnm-ii se folosesc de scobitura dintre chișiță și copita picioarelor din față, cum ne folosim noi de mîini, dar cu mult mai multă îndemînare decît mi-aș fi putut închipui. În casa unde locuiam, am văzut o iapă albă vîrînd cu ajutorul chișiței ață în ac (pe care i-l împrumutasem în acest scop). Houyhnhnm-ii mulg vacile, culeg ovăzul și fac toată treaba pentru care ai avea nevoie de ajutorul mîinilor, în același chip. Au la îndemînă un fel de cremene pe care o cioplesc cu ajutorul altor pietre și o prefac în unelte ce le slujesc drept icuri, topoare și ciocane. Tot cu unelte făurite din această cremene, ei cosesc fînul și culeg ovăzul ce crește de la sine pe cîmpiile lor. Yahoo-ii cară snopii acasă cu cărușele, iar servitorii calcă în picioare spicele în niște colibe special construite, ca să scoată grăunțele pe care apoi le păstrează în hambare. Houyhnhnm-ii se mai pricep să facă un fel de vase de pămînt și de lemn; vasele de lut le usucă la soare.

Dacă nu se întîmplă să moară din pricina vreunui accident, houyhnhnm-ii trăiesc pînă la adînci bătrînețe, iar cînd pleacă dintre cei vii, sînt înmormîntați în cele mai neștiute locuri ce pot fi găsite. Prietenii și rubedeniile nu sînt nici triști, nici veseli. Pe de altă parte, nici cel care moare nu vădește vreo părere de rău că părăsește această lume, de parcă s-ar întoarce acasă după o vizită făcută unuia dintre vecini. Mi-amintesc că odată cînd stăpînul meu se înțelesese cu un prieten și cu familia acestuia să-i facă o vizită în legătură cu o chestiune importantă, în ziua stabilită stăpîna și cei doi copii ai ei sosiră foarte tîrziu. Ea își ceru scuze de două ori, o dată pentru faptul că soțul ei, după cum s-a exprimat ea, se întîmplase să *shnuwnh* chiar în dimineața aceea. Cuvîntul acesta e foarte expresiv și nu poate fi tălmăcit prea ușor în limba engleză; înseamnă *a te întoarce la prima ta mamă*. În al doilea rînd, își ceru iertare că n-a putut să vină mai devreme, deoarece soțul ei murise către vremea prînzului și ea a trebuit să se sfătuiască multă vreme cu servitorii asupra locului potrivit unde să-i îngroape trupul. În tot acest timp, am băgat de seamă că era la fel de veselă ca și ceilalți; după vreo trei luni a murit și ea.

În general, houyhnhnm-ii trăiesc între șaptezeci și șaptezeci și cinci de ani, atingînd foarte rar vîrsta de optzeci de ani. Cu cîteva săptămîni înainte de a muri, puterile îi părăsesc încetul cu încetul, fără să simtă însă nici o durere. În tot acest timp sînt vizitați des de prieteni, deoarece nu mai pot ieși din casă cu ușurința obișnuită. Totuși, cu vreo zece zile înainte de moarte (rareori se întîmplă să greșească socotelile), ei înapoiază vizitele pe care i le-au făcut vecinii cei mai apropiați, fiind transportați în niște sănii trase de yahoo-i. Vehiculul acesta ei nu-l folosesc numai în astfel de împrejurări, ci în general cînd îmbătrînesc, pentru călătoriile lungi, sau atunci cînd nu pot umbla din pricina vreunui accident. De aceea, cînd un houyhnhnm își simte moarte aproape, el înapoiază aceste vizite și își ia rămas bun în mod solemn de la prietenii săi, ca și cum ar pleca într-o regiune îndepărtată a țării lor, unde are de gînd să-și petreacă restul vieții.

Nu știu dacă merită să amintesc faptul că houyhnhnm-ii nu au în limba lor un cuvînt care să exprime ceea ce e rău, afară doar de vorbele pe care le folosesc cu privire la urîțenia și răutatea yahoo-ilor. Astfel, pentru a exprima prostia unui servitor, greșeala unui copil, tăietura pe care le-o face la picior vreo piatră, vremea urîtă care nu mai contenește și altele de felul acesta, ei adaugă la toate cuvintele epitetul de *yahoo*, de pildă: *hhnm yahoo*, *whnaholm yahoo*, *ynlhmndwihlma yahoo*, iar o casă prost construită este *ynholmhnmrohlnmw yahoo*.

Aș stărui cu plăcere mai departe asupra obiceiurilor și virtuților acestui minunat popor; cum însă am de gînd să public în curînd o carte care să se ocupe în mod special cu acest subiect, îl sfătuiesc pe cititor să se adreseze ei, iar deocamdată mă voi grăbi să-i povestesc nenorocirile ce se abătură asupra mea.

CAPITOLUL X

Gospodăria și viața fericită a autorului în mijlocul houyhnhnm-ilor. În urma discuțiilor cu houyhnhnm-ii, autorul devine mult mai virtuos. Conversațiile cu houyhnhnm-ii. Stăpînul îl înștiințează pe autor că trebuie să părăsească țara. De durere, autorul leșină, dar nu are încotro. Cu ajutorul unui servitor, își construiește o barcă și pornește pe mare

Îmi orînduisem mica mea gospodărie după pofta inimii. Stăpînul meu poruncise să mi se construiască o cameră după modelul obișnuit în țara lor, la vreo șase yarzi depărtare de casă. Am acoperit pereții și dușumeaua cu lut, peste care am așternut rogojini făcute

de mine însumi; am culeș apoi cînepă sălbatică și mi-am confecționat un fel de pînză, pe care am umplut-o cu penele mai multor păsări foarte gustoase, prinse cu ajutorul lațurilor făcute din păr de yahoo. Mi-am cioplit două scaune cu cuțitul, fiind ajutat de căluțul murg la treburile mai grele și mai obositoare. Cînd hainele mi s-au ponosit de tot, mi-am făcut altele din piele de iepure și din pielea unor animale frumoase cam de mărimea acestora, numite *nnuhnoh*, al căror trup e acoperit de un puf foarte fin. Tot din pielea lor mi-am făcut și niște ciorapi, cu care nu-mi era rușine. Mi-am tălpuit ghetele cu bucăți de lemn tăiat dintr-un copac, fixîndu-le de căpute, iar cînd căputele s-au rupt de tot, le-am înlocuit cu piei de yahoo uscate la soare. Adeseori scoteam miere din scorburile copacilor și o amestecam cu apă sau o mîncam cu pîine. Nici un om nu putea dovedi mai bine ca mine adevărul zicalelor: *Natura se mulțumește cu puțin* și *Nevoia este mama tuturor descoperirilor*. Mă bucuram de o sănătate desăvîrșită, precum și de liniște sufletească deplină: nitasem ce însemnă trădarea sau nestatornicia unui prieten, loviturile ascunse sau fățișe ale unui dușman. Nu aveam prilejul să mituiesc sau să lingușesc, să fiu slugarnic pentru a cîștiga bunăvoința vreunui mare dregător sau a favoritului său. Nu eram nevoit să mă apăr împotriva înșelătoriei sau asupririi; aici nu se găseau nici doctori care să-mi ruineze trupul, nici avocați care să-mi ruineze averea; nu se aflau denunțători care să tragă cu urechea la ce spun sau să mă spioneze; nu existau nici zeflemiști, critici, calomniatori, hoți de buzunare, tîlhari la drumul mare, spărgători, procurori, mijlocitori, bufoni, cartofori, politicieni, oameni spirituali, posomoriți, guralivi, gîlcevitori, răpitori, ucigași, bandiți, virtuoși; nu se aflau conducători sau adepți ai partidelor și dizidenților, nici oameni care să încurajeze viciul prin seducție sau propriul lor exemplu; lipseau temnițele, securile, spînzurătorile, stîlpii infamiei; lipseau negustorii și meșteșugarii necinstiți; nu exista îngîmfare, vanitate sau prefăcătorie; nu existau spilcuiți, fanfaroni, bețivi, tîrfe sau boli rușinoase; nu existau neveste cicălitoare, destrăbălate și cheltuitoare; nu existau pedanți nătîngi și plini de ei înșiși; nu existau prieteni inoportuni, aroganți, certăreți, gălăgioși, vanitoși, înfumurați, veșnic cu înjurătura pe buze; nu existau ticăloși ridicați din noroi, datorită viciilor lor, sau oameni nobili aruncați în noroi, datorită virtuților; nu existau lorzi, scripcari, judecători sau profesori de dans.

Am avut cinstea să fiu primit la mulți houyhnhnm-i care veneau să-l viziteze pe stăpînul meu sau să ia masa cu el; iar Înălțimea Sa și-a arătat bunăvoința, îngăduindu-mi să stau în cameră și să ascult la cele ce vorbeau. Atît el cît și oaspeții lui catadicseau adesea să-mi pună întrebări și să asculte răspunsurile mele. Am

avut de asemenea cinstea de a-l însoți de cîteva ori pe stăpînul meu cînd făcea vizite altora. Nu deschideam gura decît ca să răspund la întrebări, și o făceam cu părere de rău, pentru că în felul acesta pierdeam atîtea clipe prețioase pentru a mă instrui; în schimb mă încînta nespus situația mea de umil ascultător al unor astfel de conversații, în care nu era nimic de prisos, unde cei de față rosteau cuvinte puține însă pline de tîlc și unde stăruia cea mai desăvîrșită cuviință, fără cea mai mică urmă de ceremonie; aici nimeni nu lua cuvîntul dacă știa că plăcerea pe care o încerca el nu va fi împărtășită și de ceilalți; aici nu existau întreruperi, discuții plictisitoare, patimă sau neînțelegeri. Houyhnhnm-ii erau de părere că atunci cînd se întîlnesc două persoane, o clipă de tăcere are o influență binefăcătoare asupra conversației. Mi-am dat seama că au dreptate, deoarece în timpul acestor pauze se nasc idei noi care înviorează foarte mult convorbirea. În mod obișnuit ei discutau despre prietenie și bunăvoință, ordine și economie, alteori, despre diferitele fenomene ale naturii sau tradiții străvechi; despre limitele virtuții, legile de nestrămutat ale rațiunii sau hotărîrile ce urmează a fi luate la următoarea mare adunare, și adesea, despre meritele deosebite ale poeziei. Pot să adaug fără să mă laud că prezența mea le dădea adesea subiect de discuție, deoarece stăpînul meu avea prilejul să-și inițieze prietenii în istoria vieții mele și a Angliei, lucru despre care discutau cu multă plăcere, deși de loc măgulitor pentru neamul omenesc. De aceea nu voi repeta cele ce spuneau. Să mi se îngăduie doar să arăt că Înălțimea Sa, spre marea mea admirație, părea să înțeleagă firea yahoo-ilor din toate țările mult mai bine decît o înțelegeam eu. După ce a zugrăvit toate viciile și nebuniile noastre, el a descoperit multe altele de care eu nu pomenisem niciodată; el căuta să-și închipuie ce însușiri ar putea să aibă un yahoo din țara lor dacă ar fi înzestrat cu un dram de rațiune; în cele din urmă încheie spunînd că, după toate probabilitățile, o astfel de ființă este pe cît de ticăloasă, pe atît de nenorocită.

Trebuie să mărturisesc că puținele cunoștințe de oarecare însemnătate pe care le am astăzi, le-am căpătat mulțumită lecțiilor primite de la stăpînul meu și ascultînd discuțiile dintre el și prietenii săi; și aș fi mai mîndru să le pot asculta și astăzi decît dacă aș vorbi în fața celei mai mari și mai înțelepte adunări din Europa. Admiram forța, frumusețea și agerimea locuitorilor, iar o înmănunchere atît de fericită de virtuți în niște ființe atît de plăcute trezea în mine cea mai profundă venerație. La început, e drept, nu am încercat respectul acela firesc pe care li-l purtau yahoo-ii

şi celelalte dobitoace; dar cu timpul l-am simţit şi eu, mult mai curînd decît aş fi crezut vreodată — iar acest respect s-a amestecat cu dragostea şi recunoştinţa pe care o nutream faţă de ei, pentru că binevoiseră să mă deosebească de ceilalţi din neamul meu.

Cînd mă gîndeam la familie, la prieteni, la patrie sau la neamul omenesc în general, îi vedeam pe toţi aşa cum sînt în realitate, yahoo-i ca înfăţişare şi caracter, poate întrucîtva mai civilizaţi şi înzestraţi cu darul vorbirii, dar folosindu-şi raţiunea numai pentru a se rafina şi a-şi spori viciile, pe care fraţii lor din această ţară nu le aveau decît în măsura în care le fuseseră hărăzite de natură. Dacă se întîmpla să-mi văd chipul oglindit în apele unui lac sau într-o fîntînă, îmi întorceam faţa dezgustat şi scîrbit de mine însumi îndurînd mai uşor vederea unui yahoo obişnuit decît propria mea înfăţişare. Tot stînd de vorbă cu houyhnhnm-ii şi privindu-i cu nestăvurită admiraţie, începusem să le imit mersul şi mişcările, care astăzi au devenit obişnuinţă, iar cînd prietenii mei îmi spun fără ocoluri că umblu ca un cal, pentru mine este un adevărat compliment. Iarăşi nu voi ţăgădui că atunci cînd vorbesc, împrumut adesea glasul şi intonaţia houyhnhnm-ilor, iar dacă sînt luat peste picior, nu mă sinchisesc cîtuşi de puţin.

În mijlocul tuturor acestor fericiri şi într-o vreme cînd credeam că mi-am statornicit viaţa odată pentru totdeauna, stăpînul meu trimise după mine într-o dimineaţă, ceva mai devreme ca de obicei. Mi-am dat seama numaidecît după înfăţişarea lui că era cam tulburat şi se tot codea să înceapă. După cîteva clipe de tăcere îmi spuse că nu ştie cum voi primi cele ce avea de gînd să-mi aducă la cunoştinţă. În cele din urmă îmi arătă că la ultima lor adunare generală, cînd s-a reluat problema yahoo-ilor, reprezentanţii i-au reproşat că ţine în casă un yahoo (eu eram acela) pe care îl tratează mai degrabă ca pe un houyhnhnm decît ca pe un dobitoc. Că, după cîte se ştia, stă adeseori de vorbă cu mine ca şi cum tovărăşia mea i-ar face plăcere sau i-ar aduce vreun folos; că astfel de fapte erau potrivnice raţiunii şi cu totul nefireşti, nici că se mai pomeniseră vreodată în ţara lor. Drept care, adunarea îl sfătuise fie să mă pună la munci ca pe toţi ceilalţi din neamul meu, fie să-mi poruncească să fac cale-ntoarsă, pornind înot spre meleagurile de unde venisem. Prima soluţie fusese respinsă de către toţi houyhnhnm-ii care mă văzuseră vreodată în casa lui sau în a lor, căci, spuneau ei, de vreme ce sînt înzestrat cu un dram de minte şi pe deasupra am şi fire ticăloasă de yahoo, e de temut ca nu cumva să-i îndemn pe ceilalţi yahoo-i să se retragă în ţinuturile împădurite şi muntoase ale ţării şi de acolo să năvălească în timpul nopţii ca

să ucidă vitele houyhnhm-ilor, și lucrul n-ar fi de mirare, ținînd seama că yahoo-ii sînt hrăpăreți și trîndavi din fire.

Stăpînul meu adăugă că houyhnhnm-ii din vecinătate stăruiau zilnic ca el să aducă la îndeplinire hotărîrea adunării, pe care nu o mai putea amîna multă vreme. Se temea însă că nu voi fi în stare să ajung înot pînă într-o altă țară și de aceea își exprima dorința ca eu să-mi făuresc un mijloc de transport asemănător cu acela pe care i-l descrisesem și care să mă poarte pe apele mării; servitorii lui, precum și cei ai vecinilor lui erau gata să-mi dea o mînă de ajutor. Încheie spunîndu-mi că, în ceea ce îl privește, ar fi fost mulțumit să mă țină în slujba lui cîte zile aș mai fi avut de trăit, deoarece își dădea seama că mă vindecasem de unele obiceiuri și deprinderi proaste, silindu-mă, în măsura în care mi-o îngăduia natura mea inferioară, să-i imit pe houyhnhnm-i.

E locul aici să-i spun cititorului că o hotărîre a adunării generale din această țară este redată prin cuvîntul *hnhloayn* care înseamnă „îndemn", după cîte știu eu, deoarece lor nici prin minte nu le trece că o ființă rațională ar putea fi silită să facă ceva, ci numai sfătuită și îndemnată; ei socotesc că nimeni nu se poate face vinovat de neascultare față de glasul rațiunii, fără a pierde și dreptul de a se mai numi ființă rațională.

Auzind cuvintele stăpînului meu, am fost cuprins de o durere fără margini și de deznădejde și, nefiind în stare să îndur chinurile pe care mi le pricinuiseră, am leșinat, căzînd la picioarele lui. Cînd mi-am venit în fire, el mi-a spus că și-a închipuit că am murit (ființele acestea nu cunosc astfel de slăbiciuni absurde). I-am răspuns cu voce stinsă că moartea ar fi fost o adevărată binecuvîntare, că, deși nu puteam învinovăți îndemnul adunării sau stăruințele prietenilor lui, totuși, cu mintea mea slabă și nevolnică, socoteam că nu ar fi fost poate împotriva dreptei judecăți să fie mai puțin aspri cu mine. I-am mai spus că nu eram în stare să înot nici măcar o leghe, iar țara cea mai apropiată se afla pesemne la o depărtare de peste o sută de leghe; că multe din materialele necesare construirii unui vas oricît de mic care să mă ducă în larg lipseau cu desăvîrșire din țara lor, dar totuși, în semn de ascultare și de recunoștință față de Înălțimea Sa, aveam să încerc, cu toate că-mi dădeam seama că eram de pe acum sortit pieirii; că moartea nefirească ce mă pîndea era cea mai mică dintre nenorocirile care-mi puteau fi hărăzite pe lumea asta, deoarece, presupunînd că aș scăpa cu viață prin cine știe ce minune, oare cum aș mai îndura gîndul să-mi petrec restul zilelor printre yahoo-i și să cad din nou pradă vechilor mele păcate, lipsit fiind de pilde care să-mi călău-

zească pașii numai pe căile virtuții? Știam, vai, prea bine pe ce motive puternice se întemeiau hotărîrile înțelepților houyhnhnm-i și mai știam că ele nu puteau fi clintite de argumentele mele, un biet yahoo ce mă aflam. De aceea, după ce i-am mulțumit cu umilință pentru sprijinul ce binevoia să-mi acorde, poruncind servitorilor să mă ajute la construirea unui vas, l-am rugat să-mi îngăduie un timp îndestulător pentru o lucrare atît de grea, încredințîndu-l că mă voi strădui să scap de la pieire o ființă nenorocită. Iar dacă mă voi înapoia vreodată în Anglia, nădăjduiam să fiu de folos semenilor mei, aducînd slavă vestiților houyhnhnm-i și dîndu-i drept pildă întregii omeniri.

Plin de bunăvoință, stăpînul meu îmi răspunse în cîteva cuvinte, îngăduindu-mi un răstimp de două luni ca să-mi construiesc vasul. Îi porunci căluțului murg, tovarășul meu de slujnicie (astăzi, cînd sînt atît de departe de el, mă încumet să-l numesc astfel), să asculte de îndrumările pe care i le voi da. Eu îi spusesem stăpînului meu că ajutorul murgului îmi va fi de ajuns, căci știam cît de mult ține căluțul la mine.

Așadar, primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă îndrept, însoțit de căluțul cel murg, spre locul de pe coastă unde răsculații porunciseră să fiu debarcat. M-am urcat pe o înălțime și, cercetînd marea cu privirea, mi s-a părut că zăresc o insuliță înspre nord-est. Mi-am scos ocheanul de buzunar și am văzut-o limpede la o depărtare de vreo cinci leghe în larg, după cîte am socotit eu. Căluțului i se păru însă că nu e decît un nor albastru, căci el, neputîndu-și închipui să mai existe și alte țări pe lume în afară de a lui, nu era în stare să deosebească obiectele din largul mării, ca noi care sîntem atît de deprinși cu întinsul apelor.

Descoperind insula, nu mi-am mai continuat cercetările. Am luat hotărîrea ca aceasta să fie primul loc al surghiunului meu. Cît privește urmările, le lăsam în seama sorții.

M-am întors acasă și, după ce m-am sfătuit cu căluțul murg, ne-am dus amîndoi într-o pădurice din apropiere, unde eu, cu ajutorul cuțitului, iar el cu acela al unei cremene ascuțite prinsă cu multă îndemînare de un mîner de lemn — cum se obișnuiește pe la ei — am tăiat mai multe crengi de stejar cam de grosimea unor toiege, precum și cîteva bucăți mai groase. Firește, nu-l voi plictisi pe cititor cu descrierea amănunțită a felului în care am muncit; ajunge să-i spun că în șase săptămîni, cu ajutorul căluțului murg care făcea treburile cele mai grele, am construit un fel de barcă indiană, însă mult mai mare, pe care am acoperit-o cu piei de yahoo bine cusute unele de altele cu fire de cînepă, pe care eu însumi le confecționasem. Tot din piei de yahoo am făcut și velele;

numai că am folosit piei tinere, întrucît cele bătrîne erau prea aspre și groase. De asemenea mi-am pregătit patru vîsle. Am pus în luntre o cantitate de carne fiartă de iepure și de pasăre și am luat cu mine două vase — unul cu lapte și celălalt cu apă.

Mi-am încercat barca pe un eleșteu mai măricel din apropierea casei stăpînului meu și am îndreptat tot ce era de îndreptat, astupînd crăpăturile cu seu de yahoo, pînă cînd am văzut că nu mai are nici un cusur și mă poate duce pe mine împreună cu toată încărcătura. Iar cînd am socotit că nu mai aveam nimic de făcut la ea, am înhămat niște yahoo-i la căruță, care au dus barca încetișor pînă la malul mării, sub supravegherea căluțului murg și a unui alt servitor.

Cînd sosi ziua plecării, mi-am luat rămas bun de la stăpînul și stăpîna mea și de la întreaga familie, cu ochii scăldați în lacrimi și cu inima zdrobită de durere. Dar Înălțimea Sa, din curiozitate și, poate, și din bunăvoință (dacă îmi este îngăduit să spun asta fără trufie), luă hotărîrea să mă însoțească pînă la țărm, împreună cu cîțiva din vecinii lui. Am fost silit să aștept fluxul mai bine de un ceas, după care, văzînd că vîntul mi-e prielnic și bate înspre insula unde voiam să mă îndrept, mi-am luat pentru a doua oară rămas bun de la stăpînul meu. Tocmai mă pregăteam să mă prosternez în fața lui, ca să-i sărut copita, cînd el îmi făcu marea cinste de a o ridica pînă în dreptul gurii mele. Știu foarte bine cît de mult am să fiu defăimat pomenind acest ultim amănunt. Desigur, bîrfitorilor mei le place să creadă că e aproape cu neputință ca o persoană atît de ilustră să binevoiască a arăta atîta cinste unei ființe inferioare cum eram eu. Nu-i vorbă, și eu cunosc obiceiul unor călători de a se făli cu favorurile nemaipomenite de care s-au bucurat pe unde au fost. Dacă însă aceștii defăimători ar cunoaște mai bine firea nobilă și curtenitoare a houyhnhnm-ilor, și-ar schimba numaidecît părerea.

I-am salutat cu umilință pe toți ceilalți houyhnhnm-i care-l însoțeau pe stăpînul meu, apoi m-am urcat în barcă și am prins a vîsli spre larg.

Călătoria autorului e plină de primejdii. Soseşte în Noua Olandă, unde speră să se statornicească. Este rănit de săgeata unui băştinaş. E prins şi dus cu de-a sila pe un vas portughez. Amabilitatea căpitanului. Autorul ajunge în Anglia.

Deznădăjduita mea călătorie a început la 15 februarie 1714-15[1], la ora 9 dimineaţa. Vîntul era cît se poate de prielnic; totuşi la început m-am folosit numai de vîsle, dar, gîndindu-mă că voi obosi în scurtă vreme şi că vîntul s-ar putea să se schimbe, m-am încumetat să ridic pînzele; şi astfel cu ajutorul fluxului, am plutit cu o iuţeală, după socoteala mea, de o leghe şi jumătate pe oră. Stăpînul meu şi prietenii lui au stat pe ţărm pînă cînd m-au pierdut din ochi. Din cînd în cînd îl auzeam pe căluţul murg (căruia îi fusesem drag întotdeauna) strigînd: *Hnuy illa nyha majah Yahoo* — ai grijă de tine, drăguţule yahoo.

Intenţia mea era să descopăr, de va fi cu putinţă, o insulă mică şi nelocuită, dar unde totuşi să pot căpăta, muncind cu zel neostenit, toate cele trebuincioase vieţii — lucru care pe mine mă bucura mult mai mult decît să fiu prim-ministru la cea mai vestită curte din Europa: într-atîta mă îngrozea gîndul de a mă reîntoarce printre oameni şi de a trăi sub cîrmuirea yahoo-ilor. În singurătatea la care rîvneam, puteam cel puţin să mă desfăt cugetînd cu nespusă încîntare la virtuţile acelor neîntrecuţi houyhnhnm-i, fără a mai avea vreodată prilejul să mă prăbuşesc în mocirla viciilor şi corupţiei în care se bălăceau semenii mei.

Poate că cititorul îşi mai aminteşte cum s-a răzvrătit echipajul împotriva mea şi cum am fost închis în cabină, cum am stat acolo mai multe săptămîni fără să ştiu în ce parte a lumii ne îndreptăm, apoi cum am fost debarcat cu şalupa şi cum s-au jurat marinarii — fie că au jurat drept sau strîmb — că nu ştiu în ce loc anume ne aflăm. Cu toate acestea, eu socoteam că ne găsim la vreo zece grade spre sud de Capul Bunei Speranţe, adică pe la 45 grade latitudine sudică, după cum am dedus eu din cele cîteva vorbe pe care le-au schimbat între dînşii. Cu alte cuvinte, bănuiam că ne aflăm la sud-est de drumul pe care voiau ei să-l apuce pentru a atinge Madagascarul. Şi cu toate că nu era decît o simplă presu-

[1] Întrucît în Anglia anul nou oficial începea la 25 martie (după calendarul iulian), datele între 1 ianuarie şi 24 martie erau de obicei urmate de cifrele a doi ani pentru ca să se evite confuziile. Reforma calendarului şi folosirea datei de 1 ianuarie (după calendarul gregorian) ca început al anului a avut loc în 1752.

punere, mă hotărîi să înaintez spre est, în speranța că voi ajunge la coasta de sud-vest a Noii Olande și, poate, cine știe, pe vreo insulă din cele visate de mine, așezate la vest de Noua Olandă. Vîntul bătea dinspre vest, așa că pe la orele șase seara am socotit că înaintasem spre est cel puțin optsprezece leghe cînd, deodată, la vreo jumătate de leghe în fața ochilor mei, răsări o insuliță, unde am și ajuns în curînd. De fapt nu era decît o stîncă în care furtunile ferestruiseră un golf. Mi-am adăpostit barca aici și, cățărîndu-mă sus pe steiurile povîrnite, am putut deslușì limpede înspre est o fîșie de pămînt ce se întindea de la sud la nord. Noaptea am petrecut-o în barcă; a doua zi în zori mi-am reluat călătoria și, după șapte ore de navigat, am atins coasta de sud-est a Noii Olande, lucru care mi-a întărit o veche convingere a mea, și anume că pe hărți această țară se află cu cel puțin trei grade mai înspre est decît ar trebui. Cu mulți ani în urmă împărtășisem această părere distinsului meu prieten domnul Herman Moll[1], explicîndu-i și motivele, dar el a preferat să dea crezare altor autori.

În locul unde debarcasem n-am văzut picior de om, dar nefiind înarmat, m-am temut să mă aventurez în interiorul ținutului. Pe țărm am găsit scoici pe care le-am mîncat crude, căci nu m-am încumetat să aprind focul, ca nu cumva să fiu descoperit de băștinași. Pentru a-mi cruța merindele, vreme de trei zile nu m-am hrănit decît cu stridii și cu tot felul de scoici; am avut norocul să găsesc și un rîuleț cu apă minunată de băut, ceea ce m-a bucurat foarte mult.

În zorii celei de a patra zile, avîntîndu-mă ceva mai departe în inima ținutului, am zărit vreo douăzeci-treizeci de băștinași în vîrful unei coline, la mai puțin de cinci sute de yarzi. Bărbați, femei și copii, cu desăvîrșire goi, stăteau așezați în jurul unui rug — mi-am dat seama de lucrul acesta după fum. Unul din ei mă zări și le făcu semn celorlalți; cinci bărbați se îndreptară către mine, lăsînd femeile și copiii lîngă foc. Am rupt-o la fugă spre țărm de-mi sfîrîiau călcîiele; ajuns aici m-am suit repede în barcă și am început să vîslesc; văzînd că dau bir cu fugiții, sălbaticii se luară după mine și, înainte ca să ajung în larg, unul din ei slobozi o săgeată care mi se înfipse adînc în genunchiul stîng (urma rănii o voi duce cu mine în mormînt). Temîndu-mă ca nu cumva săgeata să fie otrăvită, am vîslit din răsputeri pentru a scăpa de atacul lor (era o zi liniștită) și am izbutit să-mi sug rana și s-o pansez cît mai bine.

---

[1] Herman Moll (a murit în 1732), geograf englez originar din Olanda dar stabilit la Londra în 1698. A publicat un mare număr de atlase și hărți.

Nu știam încotro s-apuc; și cum nu îndrăzneam să mă mai înapoiez în locul acela, m-am îndreptat către nord, fiind silit să vîslesc, căci vîntul, deși foarte slab, îmi era potrivnic, bătînd dinspre nord-vest. În timp ce căutam cu privirea un locșor adăpostit unde să pot debarca, am zărit către nord-nord-est o pînză ce creștea văzînd cu ochii. M-am întrebat în sinea mea dacă trebuie să aștept sau nu, dar pînă la urmă scîrba față de neamul yahoo-ilor învinse și, înturnîndu-mi barca, m-am îndreptat, cu ajutorul vîslelor și al pînzei, spre sud. Astfel am ajuns în golful de unde plecasem dimineața, preferînd să mă las în seama acelor barbari decît să trăiesc printre yahoo-ii europeni. Mi-am tras barca cît mai aproape de țărm și m-am ascuns după o lespede de piatră chiar lîngă rîuleț care, după cum am mai spus, avea o apă minunată.

Corabia se apropie pînă la o jumătate de leghe de golf și trimise o șalupă ca să încarce apă proaspătă în butoaie (se pare că cei de pe vas cunoșteau bine locul acesta). N-am zărit vasul decît în clipa cînd se afla foarte aproape de țărm și era prea tîrziu ca să-mi caut alt adăpost. Debarcînd și zărind barca mea, marinarii își făcură socoteala că stăpînul ei nu poate fi departe. Patru din ei, înarmați pînă în dinți, cercetară toate cotloanele și văgăunile și, în cele din urmă, iată că mă găsiră culcat pe burtă în spatele pietroiului. Cuprinși de negrăită uimire, se uitară cîteva clipe la îmbrăcămintea mea atît de ciudată, la hainele făcute din piei de yahoo, la pantofii cu talpă de lemn și la ciorapii mei de blană. Înfățișarea mea îi făcu să bănuiască cum că n-aș fi de prin partea locului, deoarece băștinașii umblau goi. Unul din marinari, vorbind portugheza, îmi spuse să mă scol și mă întrebă cine sînt. Cum înțelegeam foarte bine această limbă i-am spus, după ce m-am sculat în picioare, că sînt un biet yahoo surghiunit de houyhnhnm-i și că-i rog să mă lase să plec. S-au mirat mult cînd m-au auzit răspunzînd în limba lor și după culoarea feței au bănuit că sînt european, dar nu înțelegeau ce înseamnă cuvintele yahoo-i și houyhnhnm-i; totodată au izbucnit în hohote de rîs la auzul glasului meu ciudat care semăna cu nechezatul unui cal. Tremuram de frică și, în același timp, de ură. I-am mai rugat o dată să mă lase să plec și chiar am încercat să mă îndrept binișor spre barcă, dar ei mă înșfăcară, în dorința de a afla care-i țara mea de baștină, de pe ce meleaguri vin și alte lucruri de felul acesta. Le-am spus că m-am născut în Anglia, de unde plecasem cu vreo cinci ani în urmă, într-o vreme cînd țările noastre trăiau în bună înțelegere. Nădăjduiam prin urmare că ei nu mă vor trata ca pe un dușman, deoarece nu aveam gînduri rele. Eram doar un biet yahoo în cău-

tarea unui colțișor singuratic unde să-și petreacă restul zilelor sale nefericite.

Cînd au început să vorbească, mi s-a părut că nicicînd nu-mi fusese dat să aud sau să văd ceva mai nefiresc; era ca și cum s-ar fi apucat să cuvînteze un cîine sau o vacă la noi în Anglia, sau un yahoo în țara houyhnhnm-ilor.

Portughezii aceia cumsecade erau la fel de uimiți de îmbrăcămintea mea ciudată și de chipul straniu în care rosteam cuvintele, cu toate că le înțelegeau foarte bine. Mi-au vorbit cu multă omenie, încredințîndu-mă că fără doar și poate căpitanul lor mă va duce gratis pînă la Lisabona, de unde mă voi putea întoarce în patrie. Doi marinari se vor înapoia pe corabie, ca să-l înștiințeze pe căpitan despre cele văzute și să primească ordine. Pînă atunci, ceilalți mă vor ține acolo cu forța, afară doar dacă voi jura solemn că nu am de gînd să fug. Am socotit că cel mai bun lucru e să le ascult propunerea. Cu toții s-au arătat curioși să afle povestea peripețiilor mele; eu însă am căutat să le dau cît mai puține amănunte, ceea ce i-a făcut să presupună că nenorocirile prin care trecusem mi-au cam zdruncinat mințile. Peste două ceasuri, șalupa care dusese butoaiele se înapoie cu ordinul căpitanului ca eu să fiu adus pe bordul corăbiei. Am căzut în genunchi, rugîndu-i pe marinari să mă lase liber, dar toate stăruințele mele fură zadarnice. După ce m-au legat zdravăn cu frînghii, m-au aruncat în șalupă și astfel m-au dus pe corabie, iar de aici în cabina căpitanului.

Căpitanul se numea Pedro de Mendez; era un om foarte curtenitor și mărinimos. El mă rugă să-i povestesc cîte ceva despre mine și, totodată, dori să știe dacă nu vreau să mănînc sau să beau ceva. În același timp mă încredință că toată lumea se va purta cu mine la fel cum se poartă cu el. Atîtea vorbe îndatoritoare din partea unui yahoo avură darul să mă uimească nespus de mult. Cu toate acestea am rămas tăcut și ursuz. Îmi făcea rău pînă și mirosul lui și al oamenilor din echipaj. În cele din urmă mi-am exprimat dorința să mănînc ceva din merindele aflate în barcă, dar căpitanul porunci să mi se aducă un pui fript și niște vin minunat, apoi să mi se pregătească patul în cea mai curată cabină. N-am vrut să mă dezbrac și m-am trîntit în pat așa îmbrăcat cum eram. O jumătate de oră mai tîrziu, cînd mi-am făcut socoteala că oamenii din echipaj sînt la masă, m-am strecurat binișor pe punte, cu gîndul să sar în mare și să încerc să scap cu viață înotînd din răsputeri, mai degrabă decît să trăiesc printre yahoo-i. Dar unul din marinari mă împiedică să-mi duc planul la îndeplinire și, după ce îl înștiință pe căpitan, am fost pus în lanțuri în cabina ce mi se dăduse.

După masă, căpitanul Pedro veni să mă vadă, rugîndu-mă să-i spun motivul unei fapte atît de nesăbuite; totodată el mă încredința că nu-mi vrea decît binele. Îmi vorbi cu atîta căldură, că pînă la urmă am catadicsit să-l tratez ca pe un animal înzestrat cu un dram de rațiune. I-am povestit pe scurt peripețiile călătorici, complotul pus la cale de oamenii echipajului meu, i-am vorbit despre țara pe ale cărei coaste mă lăsaseră la voia întîmplării, precum și despre cei cinci ani petrecuți acolo. Toate acestea i s-au părut un vis sau poate năluciri, lucru care m-a jignit nespus, căci eu nu mai eram în stare să mint, cusur cu care se nasc toți yahoo-ii în țările unde ei sînt stăpîni și, drept urmare, și cu înclinarea de a pune la îndoială adevărul rostit de ceilalți semeni ai lor. L-am întrebat dacă în țara lui de baștină există obiceiul *de a spune lucruri care nu sînt*. Am căutat să-l conving că eu uitasem aproape cu desăvîrșire înțelesul cuvîntului „prefăcătorie" pe care îl rostise, și dacă aș fi trăit o mie de ani în țara houyhnhnm-ilor, nu mi-ar fi fost dat să aud o minciună nici de la cel mai umil serv. I-am mai spus că-mi era totuna dacă mă crede sau nu, dar că totuși, în semn de mulțumire pentru bunăvoința arătată, voi fi și eu la rîndu-mi îngăduitor față de firea lui păcătoasă, răspunzîndu-i la oaote întrebările pe care va voi să mi le pună; astfel va putea să tfle adevărul.

Căpitanul, om înțelept, după ce se strădui de cîteva ori să mă prindă cu oeaua mică în timp ce-mi depănam povestirea, sfîrși prin a da crezare spuselor mele, cu atît mai mult cu cît îmi mărturisi că a cunoscut un căpitan de vas, un olandez, care afirma că împreună cu cinci oameni din echipaj debarcaseră cîndva pe coasta unei insule sau a unui continent, la sud de Noua Olandă. Tot căutînd apă de băut, zărise un cal ce mîna o cireadă de animale întru totul asemănătoare cu cele pe care i le zugrăvisem eu sub numele de yahoo-i; și-i mai spusese căpitanul acela și alte lucruri, dar el le uitase, căci luase totul drept născocire.

Totuși se grăbi să adauge că, de vreme ce mă arătam un apărător atît de înflăcărat al adevărului, trebuie să-i dau cuvîntul meu de onoare că îl voi însoți în această călătorie fără a mai încerca vreun gest desperat, căci altfel se va vedea nevoit să mă închidă în cabină pînă la Lisabona. I-am făgăduit, mărturisindu-i totodată că mai degrabă aș îndura cele mai mari cazne decît să mă reîntorc printre yahoo-i.

Călătoria noastră nu fu tulburată de nici un incident de seamă. Uneori, în semn de recunoștință față de căpitan, stăteam de vorbă cu el, după îndelungate stăruințe din partea lui, și mă străduiam

din răsputeri să-mi ascund sila ce mă cuprindea la vederea neamului omenesc; totuși, nu arareori se întîmpla să-mi dau în petic, dar el nu se supăra. Cea mai mare parte din zi mi-o petreceam stînd închis în cabină, ca să nu-i văd pe marinari. În mai multe rînduri, căpitanul mă rugase să renunț la hainele acelea de sălbatic, oferindu-mi cel mai bun costum al lui. În ciuda stăruințelor sale, eu nu am primit, fiindu-mi silă să-mi acopăr trupul cu haine care fuseseră purtate de un yahoo. L-am rugat doar să-mi împrumute două cămăși curate, care, după părerea mea, nu mă puteau pîngări chiar atît de mult, deoarece fuseseră spălate între timp. La fiecare două zile îmi schimbam cămășile și mi le spălam singur.

Am sosit la Lisabona la 5 noiembrie 1715. La debarcare, căpitanul m-a obligat să îmbrac mantaua lui, ca să scap de mulțimea de gură-cască ce s-ar fi îmbulzit în juru-mi. M-a găzduit la el acasă și, în urma stăruințelor mele neîncetate, m-a condus într-o mansardă din spatele clădirii. L-am implorat să nu destăinuiască nimănui ceea ce îi povestisem despre houyhnhnm-i, căci ar fi fost de ajuns un singur cuvînt, ca oamenii să dea buzna să mă vadă, ba, mai mult decît atît, m-aș fi aflat în primejdie de a fi întemnițat sau ars pe rug de Inchiziție.[1]

În cele din urmă, căpitanul mă convinse să primesc un rînd de haine noi, dar cum eu nu voiam să-l las pe croitor să-mi ia măsură, Don Pedro se duse în locul meu și, fiind de o statură cu mine, hainele îmi veniră destul de bine. Apoi îmi făcu rost de toate celelalte lucruri trebuincioase, noi, bineînțeles, pe care eu le-am aerisit timp de douăzeci și patru de ore înainte de a le îmbrăca.

Don Pedro nu era căsătorit și avea trei servitori, dar nici unuia nu i se îngădui să ne servească la masă. În general, purtarea căpitanului era atît de îndatoritoare și plină de înțelegere, încît pînă la urmă am început să mă simt bine în tovărășia lui. Mă cîștigă într-atîta, încît m-am încumetat chiar să-mi arunc din cînd în cînd privirea pe fereastră. Încetul cu încetul am consimțit să intru într-o altă încăpere, de unde am privit în stradă, dar îngrozit mi-am tras numaidecît capul înapoi. După o săptămînă reușii să mă duc pînă în pragul ușii. Groaza mea slăbi treptat, însă ura și disprețul sporiră. Pînă la urmă mi-am luat inima în dinți și l-am însoțit într-o plimbare pe stradă, după ce mai întîi mi-am astupat nasul cu rută mirositoare și cu tutun.

[1] În Portugalia, unde în vremea lui Swift funcționa inchiziția, Gulliver putea fi condamnat ca eretic pentru povestea cu animalele înzestrate cu rațiune, iar dacă i s-ar fi dat crezare, pentru prietenia cu niște făpturi care se putea să fi fost vrăjitori.

După vreo zece zile, Don Pedro, căruia îi povestisem cîte ceva despre viața mea de familie, îmi spuse că oncarea și conștiința mă obligă să mă înapoiez în patrie și să-mi reiau traiul alături de soția și copiii mei. Mai adăugă că în port se află un vas englez, gata să ridice pînzele, și că el îmi va face rost de toate cele trebuincioase. Ar fi plictisitor să amintesc argumentele lui și contraargumentele mele. Mă încredință că va fi cu neputință să găsesc o insulă pustie așa cum doream eu, în vreme ce la mine acasă voi fi stăpîn și voi putea trăi cît mai retras de lume.

În cele din urmă, neavînd încotro, i-am ascultat sfatul. Am părăsit Lisabona la 24 noiembrie, pe bordul unui vas englez de comerț, pe al cărui căpitan nici n-am vrut să-l cunosc. Don Pedro m-a însoțit pînă la corabie și mi-a împrumutat douăzeci de lire. Și-a luat apoi rămas bun de la mine și m-a îmbrățișat, iar eu m-am străduit din răsputeri să nu-mi trădez sila pe care o încercam. În această ultimă călătorie a mea nu am avut nici un fel de legătură cu căpitanul vasului și cu oamenii lui; prefăcîndu-mă bolnav, am stat aproape tot timpul în cabină. La 5 decembrie 1715, cam pe la ora nouă dimineața, am aruncat ancora la Downs, iar la trei după-amiază ajungeam cu bine în casa mea din Redriff.

Soția și toți ceilalți ai casei m-au primit cu nespusă uimire și bucurie, deoarece mă credeau mort de mult. Dar trebuie să mărturisesc cinstit că, văzîndu-i, m-am simțit năpădit de ură, dezgust și dispreț, mai ales în clipa în care mi-am dat seama de strînsa legătură dintre noi. Căci deși din ziua cînd avusesem nefericirea să fiu surghiunit din țara houyhnhnm-ilor, izbutisem să mă stăpînesc și să îndur prezența yahoo-ilor, ba chiar să stau de vorbă cu căpitanul Don Pedro de Mendez, totuși în mintea și în imaginația mea stăruiau tot timpul virtuțile și gîndurile nobile ale acelor houyhnhnm-i neîntrecuți. Și cînd mă gîndeam că, împreunîndu-mă cu o femeie din neamul yahoo-ilor, devenisem tatăl altor yahoo-i, mă cuprindea o rușine și o scîrbă de nedescris.

Nici n-am apucat să intru bine pe ușă, cînd nevasta m-a luat în brațe și m-a sărutat, iar eu, nemaifiind deprins de atîta amar de vreme cu atingerea acestui animal scîrbos, am căzut într-un leșin care a ținut aproape o oră. În clipa cînd scriu rîndurile de față, au trecut cinci ani de la întoarcerea mea în Anglia. În primul an nu puteam să sufăr prezența soției sau a copiilor mei. Nu puteam să îndur nici măcar mirosul lor, dar, pasămite, să mănînc cu ei în aceeași cameră. Nici pînă în ziua de azi ei nu îndrăznesc să se atingă de pîinea mea sau să bea din aceeași cană cu mine, după cum, pe de altă parte, nu le-am mai putut îngădui niciodată să mă ia de mînă. Cu primii bani agonisiți mi-am cumpărat doi cai tineri,

pe care îi ţin într-un grajd bun, în timp ce într-o încăpere vecină locuieşte cel mai bun prieten al meu, rîndaşul; cînd simt mirosul grajdului, devin alt om. Caii mei mă înţeleg destul de bine; stau cu ei de vorbă cel puţin patru ceasuri pe zi. Ei nu ştiu ce înseamnă căpăstrul sau şaua, trăiesc în cea mai desăvîrşită prietenie cu mine şi se împacă de minune între ei.

CAPITOLUL XII

Dragostea de adevăr a autorului. Scopul publicării acestei cărţi. Critică pe călătorii care se abat de la adevăr. Nu are nici un fel de intenţii duşmănoase scriind toate acestea. Răspunde unei obiecţii. Cum se întemeiază coloniile. Laude aduse ţării sale. Autorul arată drepturile pe care le are coroana asupra ţărilor descrise de el. Greutatea de a le cuceri. Autorul îşi ia rămas bun de la cititor, arată cum are de gînd să-şi petreacă restul zilelor, dă cîteva poveţe şi încheie.

Şi aşa, dragul meu cititor, ţi-am înşirat întocmai povestirea călătoriilor pe care le-am făcut în răstimp de şaisprezece ani şi mai bine de şapte luni, străduindu-mă nu atît să folosesc cuvinte meşteşugite, cît să spun adevărul. Ca atîţia alţii, şi eu aş fi putut să te uluiesc cu poveşti ciudate şi greu de crezut, dar am socotit că e mai bine să le spun lucrurilor pe nume în chipul şi în stilul cel mai simplu cu putinţă, căci ţelul meu a fost să te învăţ şi nu să te distrez.

Nimic mai lesne pentru noi, cei care călătorim prin ţări îndepărtate, arareori străbătute de englezi sau alţi europeni, decît să descriem fel de fel de animale minunate ce trăiesc în apă sau pe pămînt. Dar ţinta călătorului ar trebui să fie de a-i face pe oameni mai înţelepţi şi mai buni, de a le îmbogăţi mintea cu ajutorul pildelor rele şi bune culese de el prin cele ţări.

Aş dori din toată inima să se introducă o lege, potrivit căreia orice călător, înainte de a i se da voie să-şi publice opera, să fie obligat să jure în faţa Lordului Cancelar că tot ce are de gînd să tipărească este perfect adevărat — în măsura în care poate să-şi dea seama. Atunci lumea n-ar mai fi amăgită, cum se întîmplă de obicei, cînd unii autori, pentru a cîştiga mai mult în ochii publicului, îl îndoapă pe cititorul nepregătit cu cele mai grosolane minciuni. În tinereţea mea am citit cu nespusă încîntare nenumărate cărţi de călătorii; cum însă de atunci încoace am cutreierat mai toate colţurile lumii şi am putut să-mi dau seama din propria mea experienţă cît de gogonate sînt unele descrieri, m-am simţit

dezgustat de astfel de lecturi și totodată indignat de nerușinarea cu care se abuzează de buna-credință a oamenilor. Așa se face că, atunci cînd prietenii mei au binevoit să-mi spună că bietele mele străduințî ar putea fi de folos țării, mi-am impus o maximă de la care să nu mă abat niciodată — *să slujesc adevărul, cu toată străşnicia;* și pot spune că nici nu mă simt ispitit să mă depărtez de el, atîta timp cît vorbele și pildele nobilului meu stăpîn și ale celorlalți iluștri houyhnhnm-i, în preajma cărora am avut cinstea să trăiesc atîta vreme, vor dăinui în mintea mea.

- *Nec si miserum Fortuna Sinonem*
  Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget[1].

Știu prea bine că nu ți-e dat să te bucuri de prea mare faimă atîta timp cît scrierile tale nu cer nici geniu, nici învățătură, nici alte daruri deosebite în afară de o memorie bună sau un jurnal de călătorie conștiincios întocmit. Știu de asemenea că autorii cărților de călătorii, ca și cei ce fac dicționare, sînt dați uitării, căci alții vin mereu să le ia locul și rămîn la suprafață. Și iarăși se prea poate ca acei călători care vor străbate țările zugrăvite în această carte a mea, descoperindu-mi greșelile (dacă sînt) și adăugînd multe descoperiri proprii, să arunce asupra mea vălul uitării și să-mi ia locul, făcînd lumea să nu-și mai aducă aminte că și eu am fost cîndva scriitor. Într-adevăr, dacă aș scrie pentru glorie, lucrul acesta m-ar durea nespus; cum însă singurul meu țel este FOLOSUL OBȘTESC, nu voi fi prea dezamăgit în așteptările mele. Căci cine va putea citi cele ce am scris despre virtuțile slăviților houyhnhnm-i fără să se rușineze de propriile lui păcate, cînd mai ales se socotește, mă rog, animal rațional și stăpîn în țara sa? Ca să nu mai vorbesc de țările acelea îndepărtate, unde cîrmuiesc yahoo-ii, dintre care cei mai puțin păcătoși sînt locuitorii din Brobdingnag. Ar fi o fericire pentru noi dacă am urma pildele lor înțelepte cu privire la morală și la felul de a cîrmui! Dar nu voi mai stărui asupra acestor lucruri, ci îl las pe cititor să tragă singur învățăminte, cum va crede el că e mai bine.

Mă bucur că această lucrare nu va putea fi criticată, căci ce învinuiri i se pot aduce unui scriitor care nu povestește decît fapte

---

[1] „Iar dacă soarta l-a făcut nenorocit pe Sinon, ea nu-l va face niciodată mincinos și necinstit" (Virgiliu, *Eneida*, cartea a II-a, v. 78—79). Sinon a fost un erou grec care, atunci cînd grecii s-au retras din Troia lăsînd lîngă cetate un cal de lemn (plin cu soldați) a fugit la troieni, s-a înfățișat cu aceste cuvinte dinaintea regelui Priam, și mințindu-l, i-a sfătuit pe troieni să vîre calul în oraș.

adevărate, petrecute în țări ce se află atît de departe și cu care noi nu avem nici un fel de legături comerciale sau politice? Am căutat să mă feresc cu grijă de greșelile ce se pun adesea, și pe bună dreptate, în seama celor care scriu cărți de călătorii. Cum, pe de altă parte, nu am nici în clin nici în mînecă cu partidele politice, nu scriu cu patimă sau îmbîcsit de prejudecăți, ori cu rea-voință împotriva nici unui om și a nici unui grup de oameni. Scriind, am urmărit un scop mobil: acela de a-i învăța și de a-i îndruma pe oameni față de care, fără nici o falsă modestie, pot spune că mă simt oarecum superior, datorită foloaselor pe care le-am tras de pe urma conversațiilor cu cei mai desăvîrșiți houyhnhnm-i. Scriu fără să mă gîndesc cîtuși de puțin la un cîștig bănesc sau la vreo laudă.[1] Nu las să se strecoare un singur cuvînt care să semene a epigramă sau care să poată jigni cîtuși de puțin chiar pe cei mai susceptibili. În felul acesta nădăjduiesc că mă pot socoti pe drept cuvînt un autor fără cusur, împotriva căruia legiunile de gîlcevitori, polemiști, observatori, cugetători, căutători de greșeli cu lumînarea sau critici nu vor putea găsi niciodată prilejul de a-și folosi talentele.

Mi s-a șoptit la ureche, e adevărat, că în calitate de supus englez ar fi fost de datoria mea să înaintez un memoriu unui ministru, îndată după întoarcerea din prima călătorie, căci pămînturile pe care le descoperă un supus englez aparțin de drept Coroanei. Mă îndoiesc însă că vreuna din cuceririle pe care le-am întreprinde în țările descrise de mine ar fi la fel de lesnicioase ca supunerea americanilor goi de către Ferdinando Cortez[2]. Nu cred că lilliputanii să merite cheltuielile ce s-ar face cu pregătirea flotei și a armatei pentru a-i înrobi, și mă întreb dacă ar fi înțelept din partea noastră să încercăm să-i supunem pe cei din Brobdingnag, sau dacă o armată engleză s-ar simți bine cu o insulă plutitoare pe deasupra capetelor oamenilor. Cît despre houyhnhnm-i, e adevărat, aceștia nu par să fie atît de bine pregătiți pentru război, o știință care le e cu totul străină, mai ales cînd e vorba de proiectile. Totuși, presupunînd că eu aș fi ministru vreodată, n-aș povățui pe nimeni să-i atace. Înțelepciunea lor, unirea dintre ei, faptul că nu știu ce e frica și dragostea pe care o poartă țării lor ar înlocui cu prisosință neștiința în ale artei militare. Închipuiți-vă douăzeci de mii de houyhnhnm-i năvălind în mijlocul unei armate europene, pricinuind învălmășeală printre soldați, răsturnînd căru-

[1] *Călătoriile lui Gulliver* au fost publicate fără menționarea numelui autorului, care a primit trei sute de lire de la editor.

[2] Ferdinando Cortez sau Hernán Cortés (1485—1547), conchistador spaniol, a cucerit Mexicul între anii 1519—1521, purtîndu-se cu o cruzime nemaipomenită față de băștinași.

țele, strivind fără cruțare fețele luptătorilor cu copitele dindărăt. Și tare bine li s-ar mai potrivi cele ce s-au spus despre Augustus: *Recalcitrat undique tutus.*[1]

În loc să propun cucerirea acestui popor generos, aș dori mai curînd ca houyhnhnm-ii să poată sau să vrea să trimită cîți mai mulți locuitori de ai lor ca să civilizeze Europa, învățîndu-ne ce este onoarea, dreptatea, adevărul, cumpătarea, spiritul cetățenesc, curajul, castitatea, prietenia, bunăvoința și fidelitatea, virtuți ale căror nume se mai întîlnesc încă în cele mai multe limbi, precum și la autorii moderni și vechi, lucru pe care-l știu din puținele mele lecturi.

Mai există însă și un alt motiv pentru care nu mă arătam atît de grăbit să sporesc pămînturile Majestății Sale cu descoperirile mele. Ca să spun adevărul, aveam oarecari scrupule cu privire la felul în care monarhii înțeleg să pună stăpînire pe pămînturi noi. Să ne închipuim următoarele: niște pirați sînt aruncați de furtună în locuri necunoscute; în cele din urmă, un marinar, cocoțat în vîrful catargului, descoperă pămînt; piraților debarcă pe țărm cu gîndul de a prăda și jefui; aici ei întîlnesc un popor pașnic care-i întîmpină cu multă bunăvoință; piraților dau țării un nume nou, în numele regelui pun stăpînire pe acest pămînt, ridică o scîndură putredă sau o piatră care să amintească marele eveniment, omoară cîteva zeci de băștinași, iau cu ei cîțiva ca să-i arate în dreapta și în stînga, iar apoi se întorc acasă unde li se iartă toate nelegiuirile făptuite. Și astfel începe o nouă dominație de drept divin. Cu primul prilej, sînt trimise acolo corăbii, băștinașii sînt alungați sau nimiciți, căpeteniile lor sînt supuse la cazne ca să destăinuiască locul unde se găsește aur[2], toate crimele și nelegiuirile sînt îngăduite, în vreme ce pămîntul e stropit cu sîngele locuitorilor; iar această mîrșavă hoardă de măcelari, folosită într-o prea sfîntă expediție, se numește o *colonie modernă*, întemeiată pentru a converti și civiliza un popor idolatru și barbar.[3]

Mărturisesc însă că această descriere nu are nici în clin, nici în mînecă cu poporul britanic[4], care poate fi dat pildă lumii întregi

---

[1] „Prevăzător, lovea în toate părțile" (Horațiu, *Satira I*).

[2] Aluzie la Atahualpa, împăratul indienilor din Peru, luat prizonier de conchistadorul spaniol Pizarro în 1532. Atahualpa a oferit în schimbul eliberării sale atîta aur cît putea încăpea în camera în care era închis. Pizarro a acceptat, dar pînă la urmă a poruncit ca Atahualpa să fie strangulat (1532).

[3] Swift se referă la comportarea inumană a europenilor în America de Sud și Centrală.

[4] Întregul paragraf descrie satiric situația din coloniile engleze în sec. XVI—XVII.

pentru înțelepciunea, spiritul de dreptate și grija deosebită de care dă dovadă în întemeierea coloniilor; pentru daniile generoase, pe care le face întru răspîndirea religiei și a învățăturii; pentru străduințile depuse în alegerea preoților evlavioși și destoinici care să propovăduiască creștinismul; pentru grija de a trimite din patria mumă în provinciile noi cît mai mulți oameni cumpătați și cinstiți; pentru felul nepărtinitor în care împarte dreptatea, numind în administrația civilă din toate coloniile funcționarii cei mai destoinici, cu desăvîrșire străini de orice fel de corupție, și, ca o încoronare a tuturor acestora, trimițînd pe cei mai pricepuți și virtuoși guvernatori, al căror unic țel este fericirea poporului pe care-l cîrmuiesc și cinstirea regelui, stăpînul lor.

Cum însă băștinașii țărilor zugrăvite de mine nu par de fel să dorească a fi cuceriți și înrobiți, uciși sau alungați de coloniști, și fiindcă țările lor nici nu abundă în aur, argint, zahăr sau tutun, mi-am îngăduit să cred că nu sînt vrednice să ne deștepte interesul sau să ne stîrnească zelul și vitejia noastră. Totuși, dacă cei pe care aceste lucruri îi privesc mai îndeaproape socotesc cu cale să fie de altă părere, sînt gata să jur, atunci cînd voi fi chemat în fața legii, că nici un european nu a călcat prin aceste meleaguri înaintea mea. Aceasta, firește, dacă e să le dăm crezare localnicilor; e drept că s-ar putea isca o ceartă cu privire la cei doi yahoo-i, despre care se spunea că au fost văzuți, acum nu știu cîte secole, pe creasta unui munte din țara houyhnhnm-ilor, de unde se crede că ar fi descălecat neamul acestor dobitoace; și se prea poate să fi fost englezi, după cîte mi-am putut da seama, îndată ce am văzut posteriorul yahoo-ilor, care, e adevărat, abia de mai păstra o vagă asemănare. Totuși, în ce măsură aceste locuri ne-ar îndreptăți să punem stăpînire pe pămînturile lor, las pe seama celor pricepuți în legile colonizării să hotărască.

Cît despre luarea în stăpînire legiuită a pămînturilor descoperite de mine în numele suveranului meu, mărturisesc că niciodată nu m-am gîndit la așa ceva; și chiar dacă m-aș fi gîndit, datorită împrejurărilor în care mă aflam atunci aș fi socotit că este mai înțelept și mai sigur să amîn problema pentru un prilej mai prielnic.

Și acum, după ce am răspuns la singura obiecție ce mi s-ar putea aduce vreodată în calitate de călător, îmi iau pentru ultima oară rămas bun de la binevoitorii mei cititori și mă întorc în grădinița mea din Redriff, ca să mă las furat de gînduri și să aplic minunatele lecții de virtute pe care le-am învățat de la houyhnhnm-i. Totodată mă voi strădui să-i instruiesc și pe yahoo-ii din familia mea în măsura în care îmi voi da seama că sînt animale docile. De asemenea îmi voi privi din cînd în cînd chipul în oglindă, pentru

a mă deprinde în felul acesta să văd o ființă omenească fără a mi se face rău; voi avea răgaz să deplîng starea de îndobitocire în care se află houyhnhnm-ii din țara mea. Întotdeauna însă îi voi trata cu respectul cuvenit de dragul nobilului meu stăpîn, al familiei sale, al prietenilor și al întregului său neam de houyhnhnm-i cu care houyhnhn-mii din țara noastră au cinstea să semene la înfățișare, deși însușirile minții lor au degenerat într-atîta.

Începînd de săptămîna trecută, i-am îngăduit soției mele să stea la masă cu mine, tocmai în celălalt capăt al unei mese lungi, și să răspundă, dar foarte scurt, la puținele întrebări pe care i le pun. Cum însă mirosul de yahoo continuă să mă supere, veșnic îmi astup nasul cu rută, levănțică sau foi de tutun. Și cu toate că e greu pentru un om în amurgul vieții să se dezbare de vechile obiceiuri, totuși nu-mi pierd nădejdea că odată și odată voi putea sta în tovărășia unui yahoo fără să-mi mai fie frică de dinții sau de ghearele lui.

De fapt, împăcarea mea cu semințiа yahoo-ilor n-ar fi chiar atît de anevoioasă, dacă ei s-ar mulțumi cu viciile și smintelile pe care i le-a hărăzit natura. Nu mă tulbur cîtuși de puțin cînd văd un avocat, un hoț de buzunare, un colonel, un nebun, un lord, un cartofor, un politician, un codoș, un doctor, un corupător, un procuror, un trădător și alții asemenea lor; dar dacă văd că un boț cu ochi, slut și măcinat de boli, nu-și mai încape în piele de îngîmfare, îmi ies din sărite; și mi-e cu neputință să înțeleg cum de poate sălășlui un asemenea viciu într-un astfel de animal. Înțelepții și virtuoșii houyhnhnm-i, înzestrați cu toate virtuțile care pot împodobi o ființă rațională, nu au nici un cuvînt în limba lor pentru acest păcat, după cum nu au cuvinte care să exprime nimic din ceea ce este rău, cu excepția cuvintelor care zugrăvesc cusururile yahoo-ilor; dar printre acestea, ei nu au fost în stare să deslușească îngîmfarea, dovadă că ei nu cunosc firea omenească, așa cum se manifestă ea în țările unde domnește acest animal. Eu însă, avînd mai multă experiență, am descoperit unele urme de îngîmfare la yahoo-ii sălbatici.

Houyhnhnm-ii care trăiesc călăuziți de rațiune nu sînt mai mîndri de însușirile frumoase pe care le au, decît aș fi eu mîndru pentru că nu-mi lipsește un picior sau un braț — lucru cu care nici un om cu mintea întreagă nu s-ar făli, și, dimpotrivă, s-ar simți foarte nenorocit dacă nu le-ar avea. Stărui mai mult asupra acestor lucruri, din dorința ca yahoo-ii englezi să nu-mi mai pară chiar atît de nesuferiți cînd mă găsesc în tovărășia lor. De aceea îi rog fierbinte pe cei în firea cărora sălășluiește cît de cît acest păcat neghiob să nu cuteze să se arate în fața ochilor mei.

POVESTEA UNUI POLOBOC ŞI ALTE SATIRE

Traducere, studiu introductiv şi note de
ANDREI BREZIANU

DINCOLO DE GULLIVER: CÎTEVA JALOANE ÎN ABORDAREA SATIREI SWIFTIENE

I prefer satire, which is due to emotion, to any sham of emotion.

EZRA POUND

I

Lemuel Gulliver: o mască absolutizantă. Un purtător de obrăzare este prin definiţie o prezenţă derutantă. Era în firea lucrurilor ca în universul criticii şi cititorilor, mascarea unei personalităţi de talia lui Jonathan Swift să aibă drept consecinţă şi refractarea unei imagini în largă măsură deformante. Variatele identităţi au fost de bună seamă asumate de scriitor cu elaborată premeditare. Pentru acest fenomen n-au lipsit nici explicaţiile: « Swift vorbeşte mereu dintr-o poziţie periferică centrului, ceea ce face ca relativ în puţine cazuri să ne putem permite cu certitudine afirmaţia: *ipse dixit* », lămureşte lucrurile un critic contemporan. « Mascarea ţine la el în bună parte şi de un procedeu tehnic. O putem explica ca pe un mecanism facilitînd exagerările, distorsiunile, multiplicitatea ieşirilor zeflemisitoare ce sînt conaturale, am spune chiar esenţiale, unghiului de viziune comică adoptat de scriitor »[1]. Dar dintre toate măştile îndărătul cărora s-a disimulat cu iscusinţă Swift, nici una nu rivalizează în reputaţie cu *persona* căpitanului *Lemuel Gulliver*, — întruchipare care a biruit colbul vremii, a cucerit itinerant toate latitudinile, s-a adaptat tuturor vîrstelor şi — urmare aproape necesară — a devenit pentru mulţi sinonimă cu însuşi paragonul creaţiei swiftiene.

Două au fost în linii mari consecinţele acestei receptări univoce: pe de o parte ideea unui Swift de uz pueril, larg răspîndită în păturile cititorilor obişnuiţi ai operei swiftiene expurgate; pe de alta, cea a unui Swift mizantrop şi misogin pînă la monstruozitate, idee acreditată cu precădere în sînul criticii, unde, în linii mari, cercetarea distinge acum patru etape evolutive. În prima fază — a izvoarelor directe şi martorilor oculari — ia naştere o curioasă concreţiune amestecînd subiectivul aprecierii biografice cu judecata ciungă a operei: *Memoriile* anecdotice ale Doamnei

---

[1] J. Middleton Murry, *Swift*, Longmans and Green, London, 1961, p. 24.

Pilkington (1748)[1], completate de *Remarcile* lui John Boyle, conte de Orrery[2], provoacă reacţia oarecum justiţiară dar ternă a lui Patrick Delany care tinde să echilibreze balanţa prin *Observaţiile* sale din 1754[3]. John Hawkesworth, editor al operei lui Swift în 1755[4], are ambiţia de a făuri o compozantă realistă, care, ochiului atent, i se dezvăluie însă ca o simplă compilare a punctelor tendenţioase ori mioape exprimate de ceilalţi contemporani. Precumpăneşte biograficul apocrif.

Etapa secundă nu face decît să preia mecanic moştenirea mărturiilor astfel pritocite: în *Lives of the English Poets* (1781), Dr. Samuel Johnson, propagă, cu ponderea marii sale autorităţi, incomprehensiunea şi parţialitatea punctelor de vedere precedente, ceea ce Thomas Sheridan nu face decît să ducă mai departe[5].

Cea de-a treia etapă, aceea a reelaborărilor romantice şi romanţioase, domină secolul al XIX-lea şi epoca victoriană, fiind ilustrată de nume desigur prestigioase dar uimitor de ireceptive oricărei analize în dreptu înţeles al cuvîntului. Walter Scott, în prefaţa la ediţia operei lui Swift în 19 volume, din 1814, afirma de exemplu cu candoare (axat fiind firesc pe Gulliver), că ultimele două călătorii ale celebrului personaj rămîn vrednice de cenzură pe temeiuri de înfrîngere flagrantă a verosimilului: căci mintea acceptă orice, dar refuză categoric să conceapă existenţa unei comunităţi organizate de cai trăind în imobile (!) şi executînd, e de părere Scott, o sumă de acţiuni şi operaţiuni pentru care n-ar fi fost de fel înzestraţi de la natură. Judecăţile lui Thackeray[6] se încadrează şi ele în aceeaşi linie.

Acestor alarmante prezentări (condimentate şi de apariţia insidioasă a comentatorilor glosînd literatura swiftiană din unghiul psihiatric) vin să-i aducă o parţială ripostă cîteva cercetări serioase de izvoare, ca cele operate de un John Forster[7] sau Henry Craik[8].

Este meritul secolului al XX-lea de a fi inaugurat etapa sintezelor, netezind mai întîi tărîmul criticii prin reconsiderarea şi plivirea conştiincioasă a hăţişului de intepretări aberante, adunate de atîţia scoliaşti rătăciţi fie de zel, fie de vedere scurtă, fie de ignoranţă. Printre numele vrednice

---

[1] Lactitia Pilkington, *Memoirs of Mrs. L. Pilkington*, Dublin printed, London reprinted, 1748—1754, 3 vol.

[2] John Boyle, 5th Earl of Orrery, *Remarks on the Life and Writings of Dr. Jonathan Swift*, London, 1752.

[3] Patrick Delany, *Observations upon Lord Qrrery's Remarks*, London, 1754.

[4] John Hawkesworth, *An Account of the Life of the Rev. Jonathan Swift*, în *The Works of J. Swift...* vol. I, London, 1755.

[5] Thomas Sheridan, *The Life of Doctor Swift*, în *The Works of J. Swift... arranged... with notes by Th. Sheridan* (17 vol., London, 1785) vol. I.

[6] W.M. Thackeray, *Swift*, în *English Humorists of the Eighteenth Century*, London, 1853.

[7] John Forster, *The Life of Jonathan Swift*, London, 1875.

[8] Henry Craik, *The Life of Jonathan Swift*, London, 1894 (2 vol.).

de reținut, pomenim aici în treacăt pe profesorul Emile Pons, a cărui lucrare *Swift: les années de jeunesse et le Conte du Tonneau* (Strasbourg, 1925)[1] rămîne un jalon fundamental al cercetării. Sir Harold Williams, prin truda sa de o viață, reeditează și interpretează critic părți dintre cele mai dificile ale corpusului swiftian. Iar profesorul Ricardo Quintana dă concentratul substanțial, devenit astăzi un clasic al interpretării epute de subiectiv: *The Mind and Art of Jonathan Swift*, reeditat de nenumărate ori după 1936, anul primei apariții. Curios e totuși că nota incomprehensiunii a persistat să-și facă singular simțită vocea prin luări de poziție a unor nume altminteri sunătoare, ca Aldous Huxley sau D.H. Lawrence, deși, după toată evidența, neavizate în acest caz.

Dar indiferent de meandrele interpretării feluriților editori și biografi ai scriitorului, faptul cel mai frapant din sfera receptării generale a marelui satiric englez rămîne, în ultimă instanță, o anumită absolutizare a măștii gulliveriene: cumva mai rebarbative, evident mai puțin sonore și fără îndoială mult mai puțin vulgarizabile, celelalte măști arborate de Jonathan Swift rămîn cu toate acestea parte integrantă și ciment al acelei unice chei de boltă susținînd ogiva colosală a edificiului intelectual swiftian. Imperfecta înțelegere a acestora, decodarea lor parțială ori defectuoasă pare să fi jucat un rol destul de important în deruta, pînă la un anumit punct, a interpretării.

Swift și măștile satirei: o prezență hieroglifică. O singură scriere antumă a purtat iscălitura *Jonathan Swift*[2], un zăbranic mai mult sau mai puțin străveziu disimulînd paternitatea tuturor celorlalte, cu certa funcție de acoperire a unui cîmp de manevră cît mai nestînjenit satirei. Pornind de la definiția laconică dată de un analist contemporan[3], satira ar fi un *atac* executat prin intermediul unei ficțiuni manifeste, avînd drept detectabil obiectiv împrejurări istorice concrete. Nu-i însă mai puțin adevărat că «satira nu este făcută pentru spiritele literale. Ea ființează la cel puțin două nivele: nivelul aparenței și cel al implicațiilor, funcționalitatea ei depinzînd de conjugarea imaginației satiristului cu o receptare corespunzătoare din partea cititorului. Cititorul inteligent fie nu citește de loc satiră, fie, atunci cînd o face, îi greșește înțelegerea»[4]. Căci în cazul satirei cel ce citește are de abstras și de dedus pozitivul din negativul furnizat de autorul

---

[1] O versiune engleză a lucrării lui Emile Pons, semnată de profesorul Robert Hunting, de la Purdue University, a apărut în Statele Unite.

[2] Este vorba de pamfletul (exprimînd poziția lingvistică a scriitorului) *A Proposal for Correcting Improving and Ascertaining the English Tongue*, publicat sub forma unui articol de gazetă, în mai 1712.

[3] Edward Rosenheim Jr., în *Swift and the Satirist's Art*, Chicago and London, 1963.

[4] James Sutherland, *English Satire*, Cambridge, 1958, p. 20.

mesajului; ceea ce e de dorit se desprinde din ceea ce e vrednic de dispreț, lectura constă în interpretarea activă a alegoriilor, în pătrunderea dinamică a semnificației simbolurilor, cu realizarea implicațiilor polivalente ale textului propus.

Lăsînd pe Gulliver de o parte, jocul măștilor satirice îmbracă la Swift un număr de trăsături ambivalente ce rămîn esențiale pentru înțelegerea substratului artei sale scriitoricești: la nivelul aparent avem uneori de-a face cu luarea de poziție a unui critic, filolog, poet sau scriitor ulcerat; e, atunci, masca scrierilor în care Swift veștejește pedanteria intelectuală, nulitatea belferilor, stupiditatea și orgoliul condeierilor contemporani; e vorba, alteori, de atitudinea justițiară a unui mic meseriaș revoltat de perspectiva unor noi abuzuri economice: Swift îmbracă deci masca cutărui bogasier irlandez nemulțumit de politica metropolei față de țara sa; sau, de nu, poate fi vorba de un specialist în astrologie făcîndu-și conștiincios meseria: numai că prevederile acestuia ridiculizează și desființează în ultimă instanță pe un popular astrolog, și impostor, la ordinea zilei. Cu referință la destinatar, prin caracterul ei hieroglific, satira swiftiană se adresează așadar acelui nivel de inteligență apt să o decodeze în mod pertinent. Cu referință la împlintarea ei în concretul istoricește decelabil, satira lui Swift se hrănește, pe de altă parte, dintr-un teren extraordinar de fertil; căci «filosofia secolului, știința, critica, politica, părți multe din religia profesată de contemporani apăreau scriitorului ca tot atîtea divagații de la dreapta linie a naturii și rațiunii. *Goții* ignoranței, pedanteriei, îngîmfării și corupției, amenințau să năvălească dinspre Nordul înghețat, porniți să cotropească și să înghoape totul în bezna universală. După Swift, era de datoria rarilor apărători ai naturii și civilizației să stea de veghe întru apărarea ei. Urzelile și matrapazlîcurile politicienilor, subtilitățile găunoase ale feților teologale și avocățești, nebunia proiectanților și filosofilor naturii, fățarnicul rafinament al poeților — acestea toate, trebuiau, după el, neîncetat supuse confruntării cu canoanele simple ale rațiunii și naturii»[1]. Din spatele măștilor sale, Swift ia așadar pe de o parte etalonul universal al bunului simț — conjugat cu însești principiile invocate de societatea care le maltrata, și le aplică realității nude. Baremul pur, astfel aplicat adevărului concret, produce efectul satiric denunțător: obiectul e smuls din condimentarea cuminte cu care cititorul s-a obișnuit să-l recepteze, și pus față în față cu ceea ce se susține în teorie despre el: privitorul inteligent pricepe atunci că regele e gol, ca în vestitul basm al lui Andersen[2]. Personajul astrologului Bickerstaff, al postăvarului M.B., al clericului A.B., al criticului erudit elaborînd *ad hoc* basna vestită a poloboculuі, dumnealui

[1] Basil Willey, *The Eighteenth Century Background*, London, 1965, p. 103.
[2] Ibid., p. 105.

Simon Wagstaff culegător de conversații spilcuite, sau E.F., povățuitor expert în materie de poezie, — aceștia și toți ceilalți, alcătuind fantastica galerie de măști a prozei extragulliveriene, nu sînt decît caracterele unei vii și tulburătoare istorii hieroglifice în care intelectul vestejește viciul, prostia, fărădelegea și toate avatarurile absurdului, prin intermediul satirei pretextate.

Bolbăitura de geniu a Polobocului. Considerată uneori, și nu întîmplător, drept cea mai desăvîrșită creație swiftiană, *Povestea unui poloboc* pare să rămînă în orice caz, din punctul de vedere al secolului nostru, opera cea mai apropiată de sensibilitatea modernă. Lucrul poate părea paradoxal dacă ne gîndim că în vestita dispută de eminență dintre antici și moderni, element central în însăși motivarea formală și configurația lucrării — Swift nu arătase de fel vreo simpatie sau condescendență față de modernitate. În *Povestea polobocului*, modernitatea derivă în primul rînd din discontinuitatea structurii, solicitînd o mai profundă angajare cititorului — ceea ce, în termeni mcluhanieni ar echivala cu o înaltă calitate de *cool medium*. Aparent sîntem confruntați cu un talmeș-balmeș, suficient de agasant pentru spiritele acomodate succesiunilor lineare și cuminți. Trei titluri mari sînt înlănțuite, am fi tentați să spunem forțat, sub un singur semn: căci, la prima vedere, *Povestea polobocului*, *Bătălia ceasloavelor* și *Lucrarea mecanicească a spiritului*[1] par a se bate cap în cap, și, oricum, a nu decurge logic, una din cealaltă. Cel ce se încumetă s-o ia de la capăt se pomenește așadar destul de neplăcut impresionat de o «Apologie a autorului», completată cu o «Închinare», urmată de un «Cuvînt înainte», apoi de o «Epistulie închinătoare», apoi de o «Precuvîntare»; partea I propriu-zisă, care sosește într-un sfîrșit, nu e la rîndul ei decît o «Predoslovie»?! Această avalanșă de prefețe cuprinde însă, din cel puțin două puncte de vedere, cheia inițială a operei: întîi, în măsura în care pletora de explicații, precauții, elogii și închinări mimează comic moravurile editoriale și scriitoricești ale vremii, avem de-a face cu o indicație a direcției de tragere; apoi, la o analiză mai atentă, din spatele măștii asumate de autor, ni se dezvăluie și esența tacticii și obiectivelor avute în vedere de satiră: în acest sens bucata intitulată «precuvîntarea autorului» ni se pare esențială; e vorba evident de simbolismul titlului, care, luat *quoad nomen*, nu putea spune mare lucru cititorului, *a tale of a tub* fiind o expresie idiomatică cu veche tradiție în engleza colocvială: Thomas Morus o folosește de pildă în *Confutacyon of Tyndale* (1532) de două ori[2] cu sensul de «basm cu cocoșul roșu» *(histoire*

[1] Pentru unitatea intrinsecă a acestor trei nivele, cf. Quintana, op. cit., pp. 76, 86, 93. R. Hunting, *Jonathan Swift*, Twayne, New York, 1967, pp. 45, 47 etc.

[2] În versiunea românească primele trei bucăți introductive au fost omise din economie de spațiu.

[3] *Works*, 576/1 și 371/2 (După Oxford English Dictionary, vol. IX).

à dormir debout cum spune francezul) — savoarea aliterației din original putînd fi sugerată aproximativ și de o formulă românească ca: «bolbăitura *bolobocului*». *Ceea ce la obîrșie nu pare să fi fost altceva decît o combinație* cvasionomatopeică, capătă însă sens sub pana lui Swift care preia substantivul *poloboc* și-l investește cu o polifuncționalitate neașteptată: în contextul marii fluctilități a treburilor politicești, ideologice și intelectualicești, situația societății engleze, sugerează autorul, s-ar putea prea bine asemăna cu impasul unor corăbieri tălăzuiți de hulă, și atacați, pe lîngă toate acestea, de un balaur marin; ce ar rămîne de făcut factorilor de răspundere prinși într-o asemenea ananghie? Pînă la descoperirea, discutarea și punerea în aplicație a unui plan de perspectivă menit să asigure ieșirea din restriște, singura scăpare ar putea consta din aplicarea unei strategeme diversioniste de moment: «Așa se face», zice Swift, «că zilele trecute, la întrunirea unui comitet lărgit, chemat să chibzuiască o cale în această privință, un migălos și ager observator a făcut importanta descoperire că atunci cînd întîlnesc un chit pe mare, corăbierii au bunul obicei de a zvîrli pe valuri înaintea lui în joacă un poloboc gol, ca să-l împiedice astfel a se năpusti asupra corăbiei și s-o înece. Această parabolă a fost îndată mitologizată — chitul fiind interpretat fără șovăire drept *Leviathanul* lui Hobbes — cel ce azvîrle, sucește, ai zice că în joacă, toate schemele religiei și guvernămîntului, multe din acestea dovedindu-se în fapt găunoase, uscate, deșarte, sunătoare, din lemn, și supuse rotirii: deci leviathanul de la care fioroasele genii ale veacului nostru își împrumută armele. E de la sine înțeles că prin corabia bătută de valuri s-a subînțeles străvechiul antitip al acestuia, pe nume Societatea civilă. Problema era însă cum să se facă analiza polobocului; în cele din urmă, după îndelungi și rodnice dezbateri, s-a păstrat înțelesul literal, drept care s-a dat poruncă că acești leviathani să fie împiedicați de a se zbengui și de a zvîrli în dreapta și-n stînga în societatea civilă — care și așa se ține pe valuri ca vai de ea, și, ca atare, să fie momiți în joacă prin istorisirea *Poveștii unui poloboc*. Iar talentul subsemnatului fiind socotit nu tocmai de lepădat în vederea unei atari însărcinări, mi s-a făcut deosebita cinste de a mi se încredința întocmirea acesteia»[1].

Întreaga structură a satirei în cauză va sta în consecință sub semnul diversiunii, Swift practicînd un savant joc de fente spre a lovi incidental, dar cu toată tăria, în monstrul dezlănțuit; conform parabolei de mai sus, avem pe de o parte obiectul material, vestitul poloboc care, transfigurat de imaginație, a trecut din element aliterativ în noțiune propriu-zisă, din noțiune în icoană plastică, iar de aici (forma ajutînd) în simbol al pupitrului circular de unde se debitează poporului adunat elucubrațiile anumitor predicatori. Modernă, deci, această tactică va plimba pe cititor de la dreapta la stînga într-un șir de diversiuni ce nu-s decît pretext pentru o succesiune

[1] «Predoslovie» la *Povestea unui poloboc*.

de atacuri piezișe asupra punctelor ce stăteau scriitorului la inimă. Cititorii neavizați (și, în primul rînd evasi totalitatea contemporanilor) s-au lăsat într-adevăr prinși în mrejele meșteșugit întinse de autor și, în ciuda avertismentului cuprins cu ironie în precuvîntare, au căzut în eroarea foarte plastic zugrăvită de Swift însuși, atunci cînd compară mesajul său cu niște minunate vehicule: « S-a întîmplat cu ele ce se întîmplă și cu acele calești prea zugrăvite și aurite », zice el, « anume că drumeții privitori și-au pironit atît de mult privirea fermecată și și-au nutrit atît de mult închipuirea cu lustrul și sclipirea din afară, — încît le-a scăpat din vedere să mai dea cuvenita considerație persoanei ori părților dinăuntru »[1].

Trecînd de eșafodajul atîtor trepte introductive, cititorul descoperă în consecință că narațiunea e structurată ca o nadă: momeala capitală rămîne « povestea celor trei frați » (pentru foarte multă lume sinonimă cu opera însăși) — de fapt o extraordinară găselniță aptă a priponi atenția, cu atît mai mult cu cît e permanent întretăiată de suspense. După cum se știe, cei trei frați reprezintă respectiv Roma papală, biserica anglicană și pe sectanții acesteia din urmă (Petru, Martin și Jack). Discuții fără sens s-au purtat în legătură cu originalitatea ideii, elementele parabolei aflîndu-se la Boccaccio (Povestea celor trei inele, *Il Decamerone*, giornata prima, novella terza), ba chiar și la Fontenelle *(Histoire de Méro et d'Enégu)*; dacă Swift s-a inspirat sau nu de la unul ori de la celălalt, faptul în sine e lipsit de relevanță; important este că povestea depășește orice izvor posibil, nu atît prin remarcabilele sale calități artistice, cît, mai ales, prin funcția inedită cu care a fost învestită de satiristul englez. Swift, spirit prin excelență insular, judecă în primul rînd Englitera și desfășurările proprii societății naționale: critica contemporană e astfel unanimă în a recunoaște caracterul convențional, schematic și abstract al miezului satirei îndreptate împotriva Romei[2] în fragmentele despre Petru, fratele mai mare; explicația rezidă în faptul că scriitorul așeza întregul său centru de greutate în altă parte: poziția fragmentelor e însă avantajos scoasă în evidență printr-o profunziune de detalii, accesorii pline de culoare și pitoresc, anume subliniate spre a încînta animozitățile burgheziei anglicane, ce și-a găsit aici un savuros cîmp de preocupare, polarizîndu-și consecutiv atenția asupra diatribei anticatolice: excelentă înfăptuire a strategiei swiftiene care, cu pumnul strîns, izbește între timp fără cruțare în cele ce erau pe drept cuvînt la ordinea zilei în Anglia contemporană. Studiile mai recente au scos foarte bine în evidență implicațiile și substratul atacului înfăptuit de Swift cu atîta măiestrie în primejdiosul teatru de operațiuni

---

[1] « Predoslovie ».

[2] Cf. Quintana, op. cit., p. 91—93, 95—96; capitolele corespunzătoare din E. Pons, *Swift: les années de jeunesse et le Conte du Tonneau* și excelentul studiu al lui Jay Arnold Levine *The Design of the Tale of a Tub*, *ELH*, Univ. of California, Berkeley, 33/2, 1966.

al acestei satire[1]. Căci dominanta epocii lui Swift e în primul rînd acribia critică. «C'est bien la critique universelle; elle s'exerce dans tous les domaines, littératures, morale, politique, philosophie; elle est l'âme de cet âge querelleur; je ne vois aucune époque où elle ait eu des représentants plus illustres, où elle se soit plus généralement exercée, où elle ait été plus acide»[2]. În cugetările sale, Swift compară sugestiv proliferarea expresiilor avînd tangență cu critica, cu stereotipia expresiilor omiletice referitoare la păcat! Aplicată la domeniul biblic, critica devenea *critica sacra* și își propunea disecarea pînă la atomizare a sfintelor scripturi. Ca atare, nu întîmplător, alegoria celor trei frați este, în esență, o alegorie pe marginea interpretării Bibliei, demers în care critica secolului al XVII-lea și al XVIII-lea se dovedise, de altfel, neîntrecută: personalitatea Criticului (scientia inflat), umflat în pene de propria-i erudiție, ajunge să covîrșească obiectul însuși al cercetării sale: fondul piere, dar triumfă cu rigoare forma. Răfuiala lui Swift cu criticii este în fond prima din cele două coordonate esențiale ale *Poveștii unui poloboc* considerată ca structură: nada însăși a istoriei celor trei frați este de pus în legătură cu acest aspect, întrucît gravitează, în ultimă instanță, în jurul unei foarte simbolice și aberante interpretări de texte[3]. Cea de a doua coordonată fundamentală e răfuiala autorului cu «entuziasmosul» religios al sectanților anglicani, operație extrem de delicat condusă, pornind întîi, alegoric, de la comportamentul celui de-al treilea din frați, numitul Jack, confirmînd apoi din ce în ce mai tare această linie de bătaie care se întețește treptat în valurile finale ale «Poveștii» propriu-zise, ca să culmineze în cele din urmă prin spulberătoarea satiră finală despre «Lucrarea mecanicească a spiritului». Construită pe cele două axuri ale veștejirii pe de o parte a formei fără fond în erudiție, a puritanismului fanatic, pe de altă parte, *Povestea unui poloboc* ni se înfățișează deci în toată complexitatea ei ca o structură antiabsurdă uimitor de modernă, strălucită sfidare a convenționalismelor epocii în care a fost scrisă. Polobocul răsturnîndu-se în toate direcțiile și distrăgînd atenția, Swift strecoară așadar, între două bătăi de talazuri, tirul său necruțător, veștejind alternativ și combinat, cînd erudiția stearpă, cînd fanatismul sectant. Ușor de urmărit atît în text cît și în tabla de materii, alternanța loviturilor este în linii mari următoarea:

---

[1] Miriam Starkman, *Swift's Satire on Learning in A Tale of a Tub*, Princeton, 1950.
Philip Narth, *Swift and Anglican Rationalism*, Chicago, 1961.
Ronald Paulson, *Theme and Structure in Swift's Tale of a Tub*, New Haven, 1960.

[2] Paul Hazard, *La Pensée européenne au XVIII-ème siècle*, Paris, 1946, v. I, p. 11.

[3] J.A. Levine, op. cit., p. 208, 214.

Partea I, Predoslovie: dezvoltarea simbolisticii ternare a «poloboculuiș»:
— amvon
— spînzurătoare
— estradă de saltimbanci

Partea a II-a (Povestea celor trei frați): aruncarea nadei narative, completată cu o digresiune despre raportul formă-fond.

Partea a III-a, Digresiune despre critici: primul val de atac.

Partea a IV-a (Povestea celor trei frați): continuare.

Partea a V-a, Digresiune în stil modern: al doilea val de atac, cu raza de bătaie localizată tot mai strîns în critica contemporană.

Partea a VI-a (Povestea celor trei frați): continuare; nada narativă se împletește cu diatriba antipuritană.

Partea a VII-a, Digresiune întru lauda digresiunilor: al treilea val de atac; erudiția găunoasă a belferilor moderni stigmatizată.

Partea a VIII-a (Stigmatizarea «inspiraților» puritani denumiți Acoliști — de la Aeol, zeul vînturilor): al patrulea val de atac, legat de amorsele antipuritane aruncate în partea a IV-a.

Partea a IX-a, Digresiune cu privire la obîrșia, folosul și îmbunătățirile ce pot fi aduse nebuniei spre obștească propășire: al cincilea val de atac; rezultanta observațiilor intelectuale și religioase stigmatizate mai sus, transformată în tir convergent asupra politicului crud.

Partea a X-a, Încă o digresiune: ultimul tir, în încheierea atacului precedent.

Partea a XI-a (Povestea celor trei frați): firul nadei, — întrerupt o dată cu cea dintîi împletire a narațiunii propriu-zise cu o ieșire antipuritană (Partea a VI-a) — se reia într-un registru nou; povestea e acum contaminată de violența diatribelor ce au izbit în valuri succesive adevăratul obiectiv conținut în latura religioasă a satirei: fanatismul sectanților anglicani sucombă, copleșit de ironia swiftiană; al șaselea val.

Încheierea: un expozeu rezumativ al inepției formei fără fond, lovitură adresată în chip de interludiu spilcuitilor intelectuali ai epocii.

Povestea lui Martin: revenirea în șarjă (al șaptelea val); profitînd, s-ar putea spune, de epuizarea adversarului distrat (suspendat de narațiunea întreruptă, copleșit pe de altă parte de valurile succesive). — Swift atacă criptic și ultima redută, relativ cruțată din temeiuri strategice în decursul operațiilor anterioare: atacul, redactat în formă fulger, mitraliază acuma reforma anglicană propriu-zisă și pe înfăptuitorii acesteia.

Digresiune cu privire la natura, folosul și necesitatea războaielor [și a sfadelor: interludiu cu funcție diversionistă.

Povestea lui Martin (urmare): ultimul val al diatribei împotriva reformei anglicane și a urmărilor ei.

Bătălia cărților: parabolă strălucită împotriva absurdității și orgoliului[1] erudiției belfericești; interludiu odihnitor în comparație cu violența sacadelor precedente.

Lucrarea mecanicească a spiritului: tirul ultim, revărsat în două valuri finale și nimicitoare, îneacă în ridicol absurditățile fanaticilor puritani.

În pofida acestei dezordini — acuzată uneori de absurd haotic — și în ciuda unei atît de alternante diversități, putem deci surprinde, într-un fel, calea în care metafora polobocului ajunge să prezideze practic întreaga structură a universului satiric al operei, căruia îi conferă unitate, culoare și remarcabila lui putere percutantă.

După cum remarca pe drept cuvînt Henri Fluchère, «nu există operă pe lume atît de constant și de intim împletită cu contemporaneitatea, care să se dovedească mai iritantă de elucidat decît opera lui Jonathan Swift. Fiece frîntură a acestei creații... își are obîrșia, își trage inspirația și seva dintr-un eveniment, dintr-un personaj, dintr-o problemă, dintr-o necunoscută aflătoare undeva în datele timpului și ale țării sale. Nu există punct în istoria religioasă, filosofică, și chiar științifică a epocii care să nu se înscrie fie în filigran, fie în trăsături viguroase, undeva în cuprinsul acestei necruțătoare activități analitice și revelatoare, slujită de o inteligență poate mai lucidă decît ne stă în putință s-o explicăm, fremătînd de prea plinul unei sensibilități ale cărei excese par să atîrne de o logică imposibilă, împinsă la extrem de exasperare în fața abuzului de putere».[1] O bună parte din aceste date au fost totuși lămurite de critica swiftiană, cu atît mai mult cu cît foarte multe lucrări au fost persistent consacrate tocmai aspectelor de substrat istoric și biografic; am putea chiar afirma că aceasta s-a făcut uneori în dauna aprofundării adecvate a operei înseși, în fond ținta principală a oricărei explorări propriu-zis literare. Știm astfel că secțiunea intitulată *Bătălia cărților* și-a tras pretextul dintr-un ecou englezesc al vestitei dispute de precedere între antici și moderni, stîrnită mai întîi la Academia franceză. Din unghiul care ne preocupă momentan, socotim mai puțin indicat a stărui asupra acestor conivențe de substrat. Căutînd să surprindem esența originală a faptului artistic swiftian, așa cum e prezent în operă, vom trece mai departe la acele aspecte care să favorizeze închegarea unei judecăți sintetice asupra universului creației lui Jonathan Swift. În această privință, direcția satirei ilustrată cu atîta strălucire de

---

[1] Henri Fluchère, *Swift: Satire et mystification*, în «Europe», 463, novembre 1967, p. 82—83.

blocul «Poveștii poloboculuî» ni se pare întregită fericit de alte cîteva piese mai mici dar nu mai puțin însemnate.

De la parodie jucăușă la cîteva măști austere. Împreună cu *Bătălia cărților* și *Lucrarea mecanicească a spiritului*, *Povestea unui poloboc* alcătuiește un demers unic de exprimare artistică a inteligenței, stigmatizînd lipsa de substanță în viața intelectuală, în critică și în religie. Organizîndu-și forma pînă la evazi contopirea mimetică cu conținutul satirizat, plasîndu-l pe de altă parte sub un exerg ale cărui implicații le-am atins mai sus în treacăt, Swift structurează — față de literatura ce l-a precedat — un adevărat unicat în gen, clasă și specie, — rămas fără pereche și în evoluția ulterioară a literelor europene. Direcționată către ținte ce pot fi așașate aceleiași sfere, satira swiftiană adoptă o mască mai puțin jucăușă în bucăți, precum *Carte povățuitoare către un tînăr poet* sau *Carte către un june domn de curînd primit la sfînta hirotonie;* celebra *Meditație despre soarta unei cozi de mătură*, ancorată într-un fond asemănător, este o elegantă și spirituală parodie ce rămîne de considerat drept perlă de sine stătătoare — deconcertantă înfăptuire la granița glumețului cu asuterul.

«Pravățul» poeticesc, împărtășit sub formă epistolară, e o lucrare ce atacă pe un ton ceremonios și autoritar tagma scriitorașilor contemporani, disecînd cu solemnitate academică și glacială ironie, apucăturile ariviste, desfrîul intelectual, semidoctismul, variatele îmbinări de formă fără fond — printre care și zornăitul stihurilor din coadă: desfășurînd o tactică plină de precauții derutante, Swift atinge miezul problemei din mai multe unghiuri—cînd simultan, cînd succesiv, lăsînd cu greu să transpară linia demarcației dintre serios și zeflemisire nimicitoare: paralela în *bathos* poet-pantofar, sau imaginea căpăstrului de erudiție, afișat sub formă de motto clasicizant, nu lasă nici o umbră de îndoială asupra calității satirei: aproape de final, ideea de a «canaliza» producția literară a poetaștrilor zăgăzuind-o cumva, din motive de salubritate, în limitele unui context și teatru de acțiune bine stabilit — precum, bunăoară, instinctele desfrîului în stabilimentele resortului de toleranță — vine să risipească și ultimele umbre de îndoială cu privire la intenția de a țintui la zid corporația condeierilor avizi de publicitate, dar lipsiți de har și de chemare.

Încadrată ca gen în aceeași categorie, *Cartea către un june cleric* e construită în tonalități diferite: masca e într-adevăr austeră, dar «în acest eseu avem de-a face cu un Swift dezbrăcat de ironie, scriind cu sobrietate.... Departe de a se arăta măgulitor față de colegii săi clerici în felul în care îi zugrăvește, autorul nu minimalizează totuși în nici o privință profesiunea luată ca atare. Deși în permanență lucid și vigilent la rătăcirile religiei și fețelor bisericești — după cum reiese atît de limpede și din *Povestea unui poloboc* — Swift păstrează de-a lungul acestei epistole respectul și cinstea față de chemare. Dovezile, în această privință, sînt atît de limpezi încît nu lasă loc pentru nici un dubiu. Scrisoarea cuprinde mult

mai mult decît simpla evidență a faptului că scriitorul împărtășea în filosofie vederi anglo-catolice. Din anumite puncte de vedere, acest document poate fi considerat drept cea mai adînc gîndită și mai sinceră lucrare ieșită de sub pana lui Swift: pe de altă parte, ea cuprinde și cea mai strălucită exprimare a ideilor autorului cu privire la stil. Predicatorii și gazetarii, deopotrivă cu învățătorii și vorbitorii adresîndu-se auditoriilor populare, aceștia toți nu vor găsi nicăieri o retorică mai adînc marcată de pecetea bunului-simț, cu ajutorul căreia să-și poată descotorosi cuvîntările de cusurul plictisului»[1]. Într-adevăr partea stilistică — cu tratarea problemelor de vocabular, de alegere a expresiilor, de construcție a argumentului — reprezintă o excepțională luare de poziție de partea bunului-simț în chestiunea funcției sociale a instrumentului lingvistic. Această scriere ni se mai pare semnificativă și prin aceea că reia, în registrul care-i este propriu, cîteva din temele cele mai arzătoare în jurul cărora se declanșase focul satirei din *Povestea unui poloboc:* este vorba în primul rînd de cutezanța absurdă de a tenta, în defect de autoritate, explicarea misterelor religiei; apoi, de racila detestabilă a predicilor de tip «Aeolist», tablînd pe pîrghiile emoționale ale ascultătorilor; în sfîrșit, e strecurat și un apolog mascat al timpurilor precedînd domnia lui Harry Huff, turbulentul personaj regesc cunoscut din «Povestea poloboculuí».

Problema stilului pompos e atacată magistral și în scurta mostră parodică după reverendul Boyle, autor de omilii elevate: cugetările lui Swift despre «soarta unui măturoi de casă mare», deși concepute ca o simplă farsă de circumstanță, au intrat în istoria literaturii ca o bucată antologică nemuritoare prezentînd, în rezumat, clișeele la modă în practica învățătoare a bisericii anglicane: în acest sens, fragmentul reprezintă fără îndoială cea mai izbutită ilustrare practică *per a contrario* a unui întreg mănunchi de sfaturi cuprinse în registru serios în epistola către proaspătul cleric, mai sus-pomenită. Ca de regulă însă, granița separînd șugubățul de dur este incertă; nu lipsită de însemnătate ni se pare aici inserția unei reflexiuni oglindind una din direcțiile capitale ale satirei swiftiene, pentru care inamicul dintîi era, și avea să rămînă, *orgoliul reformator.* «În pofida tuturor păcatelor sale, omul nostru se vrea reformator al semenilor săi», afirmă Swift; «prigonitor al abuzurilor și stîrpitor al relelor, el scormonește toate haznalele omenirii, stricăciunea ascunsă o scoate la lumină, stîrnește nouri de praf, acolo unde mai înainte nu era decît cerul curat și limpede; se împărtășește din toate zoaiele și gunoaiele pe care, chipurile, le mătură.» Pentru cititorul atent al eseului despre nebunie din *Povestea unui poloboc,* firele raționamentului și imagisticii satirice se arată de fapt înlănțuite: celor două formulări (prima, în «Poveste», cu caracter extins și intens

[1] Walter A. Eddy, în *Jonathan Swift: Satires and Personal Writings,* Oxford University Press, 1965, p. 270.

parabolic; cea de-a doua, în «Meditație», cu caracter de nucleu incidental) li se adaugă întregirea în registrul cel mai despuiat și mai sobru cu putință: aforismul intim de mai tîrziu care sună: «Ca membru al societății, orice om s-ar cuveni să fie mulțumit de a fi stăpînul propriilor sale puteri și nu să-și mai nedumerească aproapele, răscolind întreaga omenire». Absurdul elucubrațiilor demente de îndreptare «spirituală» prin intermediul năzărirorilor emoționale, lipsa de substanță intelectuală erijîndu-se pe sine în spirit «critic», agramatismul și prostia, această bolboroseală totuși amețitor de spilcuit elaborată, alcătuiește obiectivul principal al satirei geniale din povestea poloboculuí și din bucățile ce-i sînt înrudite: dindărătul măștilor sale, Jonathan Swift veștejește aci spiritul ce s-ar putea numi orgoliu belfericesc, — al diecilor; trufie reformatoare, — a predicatorilor și hereziarhilor; îngîmfare artistică, — a condeierilor mărunți și lipsiți de cultură. Din toate aceste puncte de vedere, fragmentele de operă mai sus discutate rămîn jaloane fundamentale, fără de care înțelegerea artei swiftiene nu poate fi decît știrbă.

Masca și spada: Swift în arena pamfletului politic. Exegeți pertinenți n-au precupețit să scoată în evidență latura de satiră politică subiacentă peripețiilor lui Gulliver. Nu-i însă mai puțin adevărat că valoarea intrinsecă a acestei satire nu-i decît imperfect reprezentată în parabolicele istorii ale vestitului personaj. Căci, admițînd principiul rezultatului concret, politicul se lasă cel mai bine servit în satiră prin acel gen de producții concise, funcționale și eficiente, cu tirul scurt, dirijat sub unghiul maximei percuții. În această categorie puține texte egalează valoarea introductivă a articolului despre *Arta minciunii politice*, publicat de scriitor în gazeta *The Examiner* (numărul 15, din 9 noiembrie 1710).[1] Descoperim aici un Swift făcînd filosofia istoriei revoluției burgheze și a consecințelor ei asupra vieții politice engleze, într-un limbaj metaforic dar plin de nerv și de vigoare: oportunismul partidelor care înfăptuiseră în Englitera «monstruoasa coaliție» (compromisul de la 1688 cunoscut sub numele de «Glorioasa revoluție») este trecut prin sită fără menajamente. În încheierea pamfletului, scriitorul își propunea, aproape programatic, să ducă pe viitor demascarea minciunii politice, neabătut, pînă la capăt. Două sînt documentele ulterioare care vin să ilustreze, credem noi, superlativ această opțiune. În 1724, sub masca postăvarului M.B., Jonathan Swift scrie un adevărat

[1] Paternitatea eseului *The Art of Political Lying* este uneori obiectul unei confuzii provenind din faptul că Dr. Arbuthnot, amicul lui Swift, a avut intenția să publice și el un tratat în două volume cu același titlu (subtitlu grecesc Ψευδολογία Πολιτική), carte a cărui plan îl trimisese lui Swift spre avizare. Scriitorul se referă la proiectul lui Arbuthnot de două ori în corespondența sa cu Stella (cf. *Journal to Stella*, 9 oct. și 12 dec. 1712).

serial epistolar, care a stat, printre altele, și în atenția lui Friedrich Engels[1]; scrisoarea a IV-a (spicuită pentru selecția noastră) reprezintă, după opinia criticii, cea mai strălucită înfăptuire a acestei suite.

Filipică în sensul curat al cuvîntului, *Scrisoarea postăvarului* rămîne legată de un nod de împrejurări dramatice care, în toamna anului 1724, au culminat cu punerea sub urmărire a autorului de către autorități: trei sute de lire sterline sînt oferite ca premiu denunțătorului, librarul care scosese de sub tease pamfletul fiind arestat; în acel moment Swift azvîrle masca și se dezvăluie, fără însă a dezarma: dar nu i se întîmplă nimic; puterea ofensivei sale înfricoșase atît de mult pe cei vizați, încît aspectul polițienesc e mușamalizat, și, mai mult încă (fapt de altfel destul de rar în analele satirei politice), obiectivul stigmatizat se vede nevoit să dezarmeze, capitulează, apleacă steagul și bate într-o rușinoasă retragere. Într-un caz atît de singular, ne vom îngădui să zăbovim puțin în biografie. Împotriva cui luase poziție Jonathan Swift în acest duel epistolar? Irlanda zăcea răpusă sub călciiul britanic; exploatarea maselor populare dusese la o pauperizare inimaginabilă a țării, perfidul Albion secătuia din zi în zi tot mai mult «Insula Verde». În acel moment, prin grația de alcov, un industriaș englez specializat în metalurgie obține privilegiul de a bate monedă de aramă pentru uzul pieții irlandeze, în condiții de jaf flagrant. Sub masca lui *M. B. Drapier*, Swift denunță în crescendo matrapazlicul strigător la cer ce se punea la cale sub aparențe legale; starea de spirit a opiniei publice, răscolită puternic de punerea în lumină a acestui nou aspect al exploatării, amenință să izbucnească sub formă de revoltă: Wood, beneficiarul patentei de prelucrare a aramei în parale calpe și lipsite de acoperire, e nevoit să-și strîngă presele, matrițele și refractarele ulcele, și să renunțe la orice gînd de a mai apăsa grumajii, și așa zdrobiți de poveri, ai poporului Irlandei. Din acea clipă Swift, paroh și decan al catedralei Sfîntului Patrick din Dublin, devine însă un fel de rege neîncoronat al insulei; sărăcimea orașului care beneficiase și beneficia în continuare de pe urma dărniciei lui «*ar* vrea să-i ridice o statuie și s-o așeze în locul monumentului hulit, reprezentîndu-l pe generalul Marlborough — supranumit de irlandezi asasinul.[2] Adeseori Swift obișnuia să dea și pînă la cinci lire sterline cîte unui cerșetor nevoiaș. Conversa cu oamenii simpli, înțelegîndu-se cu ei pe limba lor. Contribuia la întreținerea multor bătrîni aflați în neputință, a poeților săraci, a clericilor fără mijloace; un fond permanent de cinci sute de lire stătea la dispoziția sărăcimii pentru împrumuturi fără dobîndă destinate ameliorării stării materiale a năpăstuiților: din acest

---

[1] Vezi Friedrich Engels: Manuscrise privitoare la istoria Angliei și Irlandei *(Arhiva Marx-Engels*, X, p. 216, 218 și 219); în «Marx și Engels despre artă», Editura politică, București, 1966, p. 397.

[2] Este vorba de statuia lui Marlborough din centrul Dublinului, care a fost aruncată în aer în anii din urmă.

fond peste două sute de familii sărace au fost ajutate de Swift să-şi încropească gospodării omeneşti»[1]. Cernute, acestea erau sentimentele ascunse de obrăzarul anonimului bogasier dublinez...

Ca probă literară, *Scrisoarea postăvarului* reprezintă o excelentă pildă de asumare a măştii cu sofisticare minimă: cercetînd acest pamflet descoperim că retorica lui e mult mai puţin zigzagată decît a celorlalte scrieri polemice ale scriitorului; argumentul se înlănţuie direct şi cu fluenţă, funcţionalitatea discursului devine aproape colocvială, ironia lucrînd în registre de surdină, cu ascuţişul disimulat la perfecţie în faptul nud invocat: juridic, cutumiar, istoric; psihologia opiniei publice, cunoscută şi speculată de scriitor fără şovăire, e stîrnită cu meşteşug savant ca un adevărat motor secund al argumentului; perfidia politicienilor englezi e dezarmată prin simpla întoarcere a mănuşii pe dos: Walpole, verosul şef de cabinet al regelui George I (în fapt cel dintîi «prim-ministru», în sensul modern al cuvîntului), cunoscut pentru venalitatea sa crasă — *Every man has his price*[2], obişnuia el să spună — e prezentat de Swift drept o persoană onorabilă; agentul personal cumulînd în vîrf de lance puterea exacţiunii engleze în Irlanda, — lordul locotenent Carteret, este spoit la rîndul său în culori măgulitoare: făţişă, fără eufemisme de nici un fel, necruţătoare, apare doar prezentarea lui Wood, strivit pe veşnicie sub formidabilul foc al loviturii polemice swiftiene.

Smerita jalbă ocazionată la rîndul ei de mizeria de neînchipuit la care Irlanda fusese redusă de exploatarea engleză, foloseşte o strategie diferită; în ea nu se urmăreşte o persoană anumită, nu se tinde la zăticnirea unei anume fărădelegi decretale, ori la stigmatizarea unui anume individ; ea reprezintă pamfletul neegalat în care Swift oferă întregii lumi poate cea mai generalizatoare sinteză a artei sale satirice, lovind global viciul în toate straturile lui: moral, social şi naţional; valoarea universală a acestei «modeste propuneri» se poate vedea cel mai bine punînd-o în paralelă cu *Scrisoarea postăvarului*. În *Smerita jalbă*, masca arborată o difuză, pierdută în anonimat; meandrele argumentului sînt introduse cu ocolişuri încete; mascatul nu hărţuie şi nu persecută pe vreun escroc identificabil; iar propunerea lui, atît de «generoasă» şi «înţeleaptă», nu este totuşi, în ultimă instanţă, de tradus în practică: cititorul descoperă cu oroare că se sugerează domnilor englezi să reducă numărul nevoiaşilor din Irlanda stîrpindu-i; dar nu prin simplă execuţie, ci într-un mod cu mult mai rafinat (şi, totdată în perfectă concordanţă cu spiritul calculat, mercantil şi interesat de care Albionul dădea strălucite şi inflexibile dovezi în exploa-

---

[1] Walter A. Eddy, *Jonathan Swift: Satires and Personal Writings*, Oxford University Press, 1965, p. XXVI; în aceeaşi privinţă, Irvin Ehrenpreis, *Mr. Swift and His Contemporaries*, London, Methuen, 1962, I, 3.

[2] Fiecrae om îşi are preţul de cumpărare.

tarea bogăţiilor şi resurselor naturale ale lumii), prefăcîndu-i aşadar în hrană. Căci, de vreme ce irlandezii sînt trataţi ca animale cuvîntătoare, de ce n-ar fi consecventă atitudinea metropolei faţă de această importantă resursă vie? De ce tineretul porcin şi bovin să fie obiectul consideraţiilor cunoscute, iar nu şi prăsilosul material uman al acestei naţii inferioare? Şi, cu imperturbabil sarcasm, Swift construieşte logic foloasele nete (calculate şi verificate) ale planului său, nespus de avantajos atît Engliterei cît şi Irlandei. Ironia atinge graniţi atît de distante de normă, încît aici, mai mult ca în oricare altă scriere a lui spiritele pedestre se poticnesc, rămîn împiedicate şi sînt tentate să descopere în Swift fie un antropofag odios, fie un detracat autor de umor negru.

În *Smerita jalbă*, Jonathan Swift nu este însă nici canibalul refulat, văzut de unii, şi nici prozatorul «umoristic» depistat de către alţii în filonul său cel mai «negru». Acest excepţional pamflet, aşa cum remarca Ricardo Quintana, «cea mai desăvîrşită introducere la înţelegerea artei scriitorului»[1], reprezintă o neegalată ilustrare a procedeului *analezei satirice*, răsturnare totală a etalonului de gîndire, atingînd aci limita extremă a perfecţiunii, desferecînd toate zăgazurile ipocriziei, revărsînd peste fărădelege căderea implacabilă şi diluviană a întregului rezervor de oprobriu pe care o inimă şi un intelect uman era capabil să-l suporte. În nici un alt pamflet nu se vădeşte mai bine umanismul lui Swift, exasperat şi revoltat de colosala siluire a făpturii raţionale, strivite sub abuzul de fărădelege şi sub făţărnicia omicidă.

Spadasin înverşunat, arborînd obrăzarul misterios al unei fizionomii mărunte dar inflexibile, Jonathan Swift răpune aşadar în pamfletul său politic pe colosalul Goliath al nedreptăţii sociale şi naţionale, supunîndu-l pedepsei celei mai anevoie de suportat: jupuirea totală de mască.

Burghezimea şi slugile: portretul de caracter. O altă faţă a lui Swift ne este relevată de acea porţiune a operei sale în care luptătorul pare a se odihni de încleştările majore, îngăduindu-şi uneori şi zîmbetul: e vorba de cîteva lucrări scrise cu pana muiată cumva în cerneala umorului temperant, în primul rînd de *Îndrepţări spre folosul slugilor*, şirag neterminat, păstrat sub formă de manuscris şi tipărit la puţin timp după moartea scriitorului, în 1745. Pînă şi aici, Swift arborează însă o mască — poate cea mai transparentă dintre toate — poveţele sale absurde către servitorime venind, chipurile, din partea unui fost valet, ajuns lefegiu la vamă:[2] Sfaturile sînt în genere împărtăşite pe dos, în această privinţă tehnica satirică swiftiană oferind în aceste pagini un ideal teren pentru analiză: «Cînd stai la ospeţe îndărătul scaunului cuiva, nu uita să bîţîi într-una din spătar, ca

[1] R. Quintana, *The Mind and Art of Jonathan Swift*, Peter Smith, Gloucester, 1965, p. 346.

[2] Vezi *Îndrumări către valet.*

mesceanul cu pricina să știe că ești gata oricînd să-l servești» *(Către valet)*. Sau: «Pentru focul din șufragerie și din dormitorul coniței să nu aduci decît bulgări de cărbuni foarte mari: ei dau căldura cea mai bună; și dacă vezi că nu vor să intre, îi poți sparge ușor de marmura căminului» *(Către jupîneasă)*. Sau: « Dacă un gogoloi de fumingine cade întîmplător în cratiță, și nu-ți vine la îndemînă să-l scoți cu strecurătoarea, poți da ciorbei un gust ales de bucătărie franțuzească, amestecîndu-l în zeamă cu polonicul» *(Către bucătăreasă)*. Sau, iarăși extraordinara prezentare a tehnicii stingerii luminărilor: « Sînt mai multe feluri de a stinge luminările, și e bine să le cunoașteți pe toate: puteți în primul rînd să tești capul luminării, cu muc cu tot, de lemnăria pereților, ceea ce duce pe loc la stingerea flăcării; un alt metod este de a culca luminarea pe dușumea și a stinge mucul călcîndu-l în picioare; tot atît de bine puteți răsuci sfeșnicul cu susul în jos așteptînd înăbușirea flăcării în seu sau fumăraie; apoi,puteți lua lumînarea din gaura ei și să-i îndesați capul în degetarul unde stă îndeobște înfiptă cu fundul; învîrtind-o însă roată în dreapta și-n stînga cu mare iuțeală, se va stinge grabnic și de la sine; înainte de a merge la culcare... nimic nu e mai lesnicios decît să înmuiați capul luminării în oala de noapte; altă cale e să scuipați în palmă și să apucați mucul între arătător și degetul mare, pînă i se înăbușă flacăra; bucătăreasa poate tăvăli luminarea de fundul unei tingiri pînă se stinge, grăjdarul o poate înăbuși, la alegere, într-un ciubăr cu ovăz, într-un snop de fîn sau într-o căpiță de paie; jupîneasa coniței și-o poate stinge pe-a ei bușind-o de fața oglinzii pe care, de altfel, mucul fumegînd o curățâ de minune; dar calea cea mai ușoară și mai bună rămîne totuși să sufli luminarea, căci astfel mucul rămîne curat, putînd fi reaprins apoi fără prea multă bătaie de cap» *(Îndrumări privind deopotrivă pe toate slugile)*.

Îndreptările au valoarea unui important document de caracter portretizînd variatele ipostaze ale spiritului ancilar, psihologia omului simplu contaminat de cusururile morale ale burgheziei care își lasă pecetea bastardă asupra mentalității și felului de a gîndi al sateliților gravitînd împrejurul ei. Adevăratele sentimente ale lui Swift se dezvăluie și se coroborează, în virtutea tehnicii sale ironice, și prin notații ca acestea: « De se nimerește să fie la masă și un musafir mai pricăjit, vreun capelan, vreun preceptor sau vreun văr scăpătat, dîndu-vă voi seama cît e de neluat în seamă, — și de stăpîn și de toți ceilalți meseni — slugile sînt neîntrecute în a descoperi cu iuțeală și siguranță atari împrejurări — treabadumitale și a valetului să fie de a urma pilda mai-marilor voștri și de a vă purta față de el mult mai urît decît toată lumea: nu-i cale mai nimerită ca să intrați în voia conașului, sau măcar a coniței» *(Către chelar)*. Transpare aici compasiunea față de pusilanimitatea celor obidiți ori suferind de complexe de inferioritate. Un alt aspect al portretului de caracter swiftian, ilustrat cu strălucire în «Îndreptări către slugi», este psihologia scuzei, arsenalul de justificări

şi explicaţii pentru orice boacănă sau pocinog survenit în universul domestic. Prin acestea, ca şi prin alte nenumărate observaţii pline de realism şi de pregnanţă, Swift face să retraiască pentru cititor o întreagă galerie de schiţe de caracter, zugrăvind în trăsături comic-acide pe locatarii de condiţie umilă pripăşiţi sub acoperişurile caselor mari ale timpului şi marcaţi aici în mod trist de mediu.

Retraiesc, o dată cu toate aceste elemente, şi o sumă de detalii de decor, ceea ce face ca savuroasa incursiune satirică în mentalitatea personajelor să se proiecteze pe un fundal de tablou a cărui plasticitate trezeşte frecvent asociaţii cu scenele de interior zugrăvite, să spunem, de un William Hogarth: sugestiile prozei comice swiftiene învie din neguri nu numai personajul, dar şi *lucrurile:* livreaua, şorţul, sau scufia; treptele scării de la intrare, budoarul stăpînei, ivărul uşii şi argintăria din bufet; nu mai puţin, găleata cu gunoi, plita bucătăriei, grajdurile şi grădina, rufele întinse la uscat, cămara cu bunătăţi şi pivniţa cu vinuri şi butoiul cu bere. Aerul însuşi al casei retraieşte prin forţa evocatoare a condeiului lui Jonathan Swift.

Ieşind din această sferă domestică, suita de scrieri despre conversaţie introduce pe cititor în urbanitatea burgheză, aşa cum Swift o văzuse practicată la nivelul sindrofiilor la modă. Vorbind despre această parte a operei lui, un comentator făcea observaţia că poate fi considerată drept unul din «izvoarele romanului de moravuri şi de caracter dezvoltat în Anglia secolului al XVIII-lea, cu alte cuvinte drept una din contribuţiile majore ale literaturii moderne la aprofundarea ştiinţei despre om».[1] Chiar dacă această afirmaţie în ansamblu se cuvine luată *cum grano salis*, rămîne un adevăr indubitabil că, aşa cum ne-a fost transmisă, ştiinţa despre om a lui Jonathan Swift depăşeşte cu mult media, şi cînd spunem media ne referim la media oamenilor condeiului, plauzibili termeni de comparaţie fiind aci, poate mai puţin Pope, cît cu siguranţă Fielding şi Defoe. O primă şi paradoxală trăsătură a *Însăilărilor pentru un eseu despre conversaţie* este înrudirea cu La Bruyère, La Rochefoucauld sau cu alte staturi ilustre de moralişti: numai că, spre deosebire de toţi aceştia, Swift înlănţuie organic judecăţi, imagini şi mostre surprinse pe viu, cimentînd ceea ce la alţii este exprimat stingher şi răzleţ, sub formă de blocuri cvasi-geometrice de cugetare de sine stătătoare, — condimentînd, în ceea ce-l priveşte, întreaga contextură a prozei sale astfel constituite, prin acel nepreţuit grăunte de umor şi ironie inseparabil de geniul ce i-a fost propriu. Defilează astfel în faţa ochilor noştri pisălogul tabietliu, sporovăitorul suferind de mania confesiunii, causeur-ul ce se vrea cu tot preţul duhliu, cel ce nu-şi încape în piele, palavragiul ordinar, bădăranul, marţafoiul, superficialul, şi toţi ceilalţi. Spumoasa predoslovie duce astfel pe cititor la *Atoicuprinzătoarea culegere de politicoase şi cultivate conversaţii* în care Swift se deghizează în *persoana* denumită Sir

[1] A. M. Petitjean, *Présentation de Swift*, Paris, Gallimard, 1939, p. 42.

Simon Wagstaff: aici vîna satirică plesnește iarăși fără milă în virtutea procedeelor cunoscute din marile pamflete (de altfel Simon Wagstaff și alde Isaac Bickerstaff sînt înverderat înrudiți și prin terminație). Scriitorul atacă, desfășurînd strategia sa de zile mari, stupiditățile, aberațiile și nonsensurile, caracterizînd vorbirea spilcuită și plină de ifose a compatrioților săi; temele însești ale sporovăielii salonarde, desfrîul inteligențelor dorindu-se «slobode», grosolănia anumitor expresii și întreg alaiul psitacismului snob este trecut prin ciur și pus în legătură cu starea morală în care cultura acestor germeni disolutivi a fost posibilă: statul burghez și marionetele sale dinastice instalate prin «glorioasa revoluție» e omagiat în ditirambi de o ironie transparentă. Tabloul de moravuri astfel înrămat alcătuiește acum fundalul scenei asupra căreia Swift, cu un gest nemaipomenit, ridică în cele din urmă cortina dînd pur și simplu cuvîntul cîtorva vorbitori, aleși pe ochi și pe sprînceană: dialogurile «cultivate și inteligente», ce încheie tranșa picturii de caracter despre care vorbim, sînt, într-un anume sens, partea cea mai mișcătoare a satirei burgheze swiftiene; într-adevăr, printr-un tur de forță greu de imaginat într-o epocă ce nu cunoscuse încă înregistrarea magnetică, scriitorul înregistrează și transpune, fără vreo prelucrare notabilă de ordin literar, frînturi întregi de conversație autentică, așa cum îi era dat să o audă prin saloanele și sindrofiile *high-life* ale timpului. Forma fără fond — de astă dată nu în materie gravă, ci în simplul raport cotidian de la om la om — e proiectată cu o vigoare formidabilă și întristătoare pe ecranul tuturor generațiilor care, în aceste pagini, pot urmări și aprecia pe viu schemele după care se învîrte uneori în vid conversația întrunirilor simandicoase. O scurtă mostră, inclusă în selecția acestei ediții, e de natură să sugereze cititorului că un scriitor modern ca Eugen Ionescu, este anticipat în Swift de un spirit intuind din timp, și cu perspicacitate, toate resursele comice de absurditate cuprinse în clișeele burghezelor sporovăieli fără de noimă.[1]

Falsul misogin: Swift și demnitatea femeii. Însăilarea propedeutică la eseul privind conversația cuprinde, printre altele, și următoarea semnificativă notație: «Decăderea conversației, cu tot alaiul ei de urmări dăunătoare... se datorează și obiceiului încetățenit de la un timp, potrivit căruia femeile au fost îndepărtate din societatea noastră — rămînînd să

[1] Scrierile despre conversație au fost alcătuite de Swift în temeiul unei nedescurajate documentări pe viu, continuată timp de aproape trei decenii (1709—1737). Nu pare lipsit de semnificație — pentru a ilustra atît de ignorata latură umanitară a sufletului lui Jonathan Swift — să notăm aici că *Atotcuprinzătoarea culegere*, cu *Dialogurile* anexe, a fost dăruită de scriitor cu tot uzufructul ei, soției unui croitor muritor de foame din Dublin, pe nume Barber; femeia a publicat în 1738 nemuritoarele pagini care s-au bucurat de un succes atît de mare, încît, nu peste mult, partea de dialog a fost reprezentată pe scena teatrului dublinez; nevoiașa și-a putut astfel plăti datoriile și scăpa de portărei (cf. W. A. Eddy, *Swift: Satires and Personal Writings*, p. 194).

ne fie doar tovarăşe de joc, de danţ, ori de crailîcuri... Deşi ne simţim înclinaţi să luăm în derîdere noţiunile platonice sublime pe care [înaintaşii] le nutreau ori le întruchipau în dragoste şi prietenie, sînt de părere că rafinamentul lor îşi avea temeiul în raţiune şi că un grăunte de idealism nu e de fel nepotrivit spre a păstra şi înălţa demnitatea naturii omeneşti, lucru fără de care aceasta din urmă e gata oricînd să decadă înspre cele pîngăritoare, josnice şi păcătoase. De n-ar fi alt folos în conversaţia doamnelor, ar ajunge şi faptul că prin ea s-ar pune frîu palavrelor dezmăţate şi necuviincioase, unul din năravurile ce pasc neîncetat grosolănia spiritului nostru nordic. Aceasta se vede şi în aceea că unii domni zarpalagii de prin tîrg, deosebit de destoinici cînd e vorba de asta la şotii cu cîte o raţachină cu obrăzar, prin parc sau la teatru, amuţesc descumpăniţi şi cu totul afară din apele lor, de îndată ce se află în societatea unor doamne cinstite şi de calitate». În ce registru operează aici gîndirea lui Jonathan Swift? O analiză atentă a contextului, precum şi confruntarea cu bucata de o emoţionantă sinceritate, intitulată *Character of Stella*[1], va face să reiasă cu evidenţă că avem de-a face cu una din acele inserţii serioase şi despuiate de ironie, obişnuite pe alocuri scrisului swiftian. Fără îndoială că această lectură e de natură să şocheze judecata preconcepută, cu credit destul de larg, potrivit căreia scriitorul ar fi fost şi trebuie să rămînă un monstruos misogin: în sprijinul tezei contrare — introduse incidental chiar de remarcile suscitate — vine în schimb să pledeze un document de prestigiu, adeseori trecut cu vederea de critica mioapă, ori răstălmăcit de frunzăritorul grăbit să-şi vadă de drum pe poteca tălpuită cu locuri comune. Ne referim, pentru moment, la *Cartea către o foarte tînără domniţă, cu prilejul căsătoriei ei* una din scrisorile majore ieşite din pana lui Swift, şi oferind unei cercetări obiective posibilitatea de a analiza mai pertinent misterioasa problemă a atitudinii nutrite de scriitor faţă de sexul slab. Nimeni nu se gîndeşte să tăgăduiască că scrierile lui Swift — începînd cu *Gulliver* însuşi, şi terminînd cu voluminosul corpus poetic — cuprind ieşiri nu o dată pulverizante la adresa graţiilor femeieşti. În bucăţile a căror tălmăcire românească vede acum pentru prima oară lumina tiparului, cititorul va descoperi pe alocuri — mai cu seamă în *Îndreptările către slugi* — aluzii nu lipsite de cruditate, scoţînd într-o lumină deosebit de jenantă latura sordidă a cîtorva funcţii somatice. Absolutizarea acestei priviri explică judecata unui Huxley (sprijinit pe cohorta de psihiatri care şi-au apleşat lentilele şi vederile scurte asupra personalităţii lui Swift, îndeosebi în secolul al XIX-lea), — judecată conform căreia scriitorul, ireceptiv la apropierea sexuală, şi-ar fi revărsat veninul frustraţiei în toate formele posibile şi imaginabile ce i-ar fi stat la îndemînă, pana muiată în cerneală nefiind, firește, cea de pe urmă. Dacă

[1] *Caracterul lui Stella* e o evocare a trăsăturilor lui Esther Johnson (Stella), la moartea acesteia (1728).

ar fi să luăm în serios atare concluzii, Swift ar fi avut un frate bun în, să -punem, emasculatul Ruskin, prezență mai apropiată de noi, mai ușor diagnosticabilă, și, ca atare, excelent termen de referință. Numai că bărbăția debordantă a lui Swift, impregnînd întîmplător și întreaga sa operă, exercită asupra unui anumit nivel al audienței feminine o misterioasă putere de atracție ce nu poate scăpa astăzi nici unui cercetător, de pildă, al listelor de autori și relativ numeroase autoare ce s-au ocupat și se ocupă de scriitorul în cauză.[1] Chiar recunînd valoarea unui astfel de argument, ținînd în fapt de bunul-simț prin optica unei aprecieri globale, — rămîn documentele însești, din a căror analiză ne simțim datori să desprindem o importantă distincție: și între toate *Scrisoarea* la care ne refeream mai sus, unde aceasta e magistral expusă. Căci antropologia lui Swift, considerînd realist destinul persoanei ca un întreg indivizibil, distinge între durabil și efemer, ceea ce, în cazul femeii, îmbracă aspectul inevitabil, cu antinomiile deosebit de crud marcate, al reversului vîrstei: «Nu-ți rămîn decît foarte puțini ani ca să fii tînără și atrăgătoare în ochii lumii; și doar cîteva luni ca să pari astfel în ochii bărbatului tău, care nu-i neghiob». Ca atare Swift sugerează, lucid și voitor de bine, liniile directoare ale unui plan de perspectivă pentru apărarea afecțiunii conjugale împotriva acțiunii corosive a timpului: soțului «s-ar prea putea să-i devii cu timpul indiferentă, și, poate chiar, vrednică de dispreț. Afară de cazul cînd ai putea suplini pierderea frumuseții

[1] Laetitia Pilkington, *Memoirs*, 1748—1754; Mary Delany, *The Autobiography*, 1862; Henriette Cordelet, *Swift*, 1907; Sophie Smith, *Dean Swift*, 1910; Sybil Goulding, *Swift en France*, 1924; Mabel Phillips, *Jonathan Swift's Relation to Science*, 1925; Marguerite Gearsey, *New Light on the Evidence for Swift's Marriage*, 1927; Katharine Escuile, *The Fairy Feast*, 1931; Marjorie Nicholson și Nora Mahler, *The Scientific Background of Swift's Voyage to Laputa*, 1937; Edith Sitwell, *I Live Under a Black Sun*, 1937; Renée Villoteau și Janine Bouissounouse, *Le Journal à Stella*, 1939; Miriam Kosh Starkman, *Swift's Satire on Learning*, 1950; Kathleen Williams, *Swift and the Age of Compromise*, 1958, Sybil Le Brocquy, *Cadenus*, Dublin, 1963, etc., etc. Nu lista în sine, cît fascinația și emoția ce transpar în unele caracterizări ni se par elocvente; iată de pildă trăsăturile de condei ale Henriettei Cordelet: *Dans tous ses portraits apparaît le même masque ironique et puissant dont les traits expriment l'orgueil et la maîtrise de soi, mais aussi l'ardeur concentrée profonde et de plus en plus douloureuse d'une âme qui ne pouvait connaître la paix. Le front très haut, très vaste, se renflait aux tempes en une courbe massive et faisait saillir l'arcade sourcilière au-dessus de lourdes paupières. Il avait le teint brun, les sourcils noirs et broussailleux, le nez aquilin, les narines hardiment accusées, une bouche admirable, d'un dessin vigoureux et plein, avec des coins profonds un peu relevés par une ironie habituelle. Le relief de la lèvre inférieure soulignait hautainement la ligne nette et sinueuse de la lèvre supérieure. Cette bouche dominatrice paraissait faite pour exprimer l'orgueil, l'amertume et la raillerie. Elle disait aussi la volonté de ne point se livrer et semblait se clore avec dignité sur les secrets intimes de l'âme... Il était une force, qui voulait une issue dans l'action. Il était né pour combattre et pour conquérir.* Trădarea prin scris a unui famen spîn nu dă niciodată naștere unor atare reacții.

și tinereții prin însușiri mai durabile». Calea recomandată de Swift pentru compensarea surpării irevocabile a grațiilor fizice privește firește cultivarea spiritului și inteligenței: «Musafirii dumitale să fie oameni învățați și cu judecată, din convorbirea cărora să ajungi a-ți dezvolta cum se cade gustul și înțelegerea; ajungînd să înțelegi și să guști vederile luminate ale altora, vei ajunge cu timpul să gîndești bine și cu privire la dumneata însăți, devenind o tovarășă înțeleaptă și plăcută. Acest fapt trebuie să deștepte în sufletul dumitale adevărata dragoste și stimă, simțăminte întemeiate pe puterea judecății și pe care înaintarea în vîrstă nu le poate știrbi. El va cumpăni părerea dumitale în treburi de cea mai mare însemnătate, veți putea foarte bine sta de vorbă împreună și fără a avea nevoie de un al treilea martor, care să dea vreo mînă de ajutor convorbirii. Zestrea inteligenței va face ca persoana dumitale să-i fie din ce în ce mai plăcută, iar atunci cînd te vei afla singură nu te vei simți apăsată de povara timpului, în lipsă de cine știe ce fleac cu care, chipurile, să-ți alungi urîtul».

Întreaga scrisoare este astfel concepută din perspectiva strategiei de urmat spre a contracara pierderile de ordin fizic prin cîștiguri de ordin intelectual și moral. Distincția prezidînd povețelor date de scriitor nu provine din ironie și, practic, nu are tangență directă cu satira — sorgintea ei primă fiind stima față de femeia considerată *om à part entière*. În această privință este interesant de notat că Swift — etichetat de unii drept misogin, este de fapt unul din cei mai timpurii apărători publici, pe temei moral, ai cauzei egalității sexelor: «Nu cunosc însușire plăcută a bărbatului care să nu șadă totodată bine și femeii: cînd spun asta mă gîndesc chiar și la modestie și bunătate. Pe de altă parte, nu cunosc prostie sau viciu care să nu fie deopotrivă de urîcios și la bărbat și la femeie», afirmă scriitorul mai jos, în aceeași epistolă, dominată incontestabil de solicitudinea ca femeia să evite spectrul întristător și atît de des întîlnit al decrepitudinii și abandonului: «Te rog să bagi de seamă cît de lipsită de însemnătate devine femeia de îndată ce tinerețea și frumusețea ei s-au ofilit; cît de multă desconsiderare îi arată bărbații, și cu cît dispreț e privită de suratele ei mai tinere; nu-i mai rămîne altă mîngîiere decît să-și petreacă după-amiezele făcînd vizite, nefiind de altfel primită cu brațele deschise nicăieri; iar serile să joace cărți cu altele ca dînsa; în restul zilei crapă de neçaz și ciudă, ori se străduie zadarnic să repare prin dresuri și meșteșug ceea ce trecerea timpului a surpat; dar iată că mi-a fost dat să cunosc totuși doamne trecute de șaizeci de ani și bucurîndu-se de căutarea tuturor oamenilor subțiri de la curte și din tîrg, doar de dragul plăcerii de-a schimba o vorbă cu ele». Dar Swift nu clădește teoretic fără a întregi detailat cu armatura sfaturilor sale concrete, ce se întind cu meticulozitate de la modă și selecția lecturilor, pînă la igiena personală și administrarea finanțelor.

Nici cinic, nici antifeminist, deși, fără îndoială vrăjmaș neîmpăcat al mizeriei și sentimentalismelor romanțioase, Swift, în acest document

fundamental, se distinge de majoritatea satiriștilor «pentru care femeia e, de obicei și în esență, o ființă josnică și inferioară; femeia e pentru Swift, în adevăratul înțeles al cuvîntului, egala bărbatului, vrednică de dispreț doar atunci cînd se complace în rolul femeiesc convențional, punînd rațiunea de o parte și arborînd în schimb fandoseala și ifosele; atunci cînd scriitorul mustrulnicește femeile pe care are prilejul să le cunoască în diferite societăți, o face pentru a le determina să se comporte ca ființe dotate cu rațiune, precum considera că sînt».[1]

Discutarea gîndirii lui Swift în raport cu adevărata demnitate a femeii nu poate fi decît incompletă în absența etalonului ei de diamant, întruchipat de Stella: întrucît comentarea acestei laturi sperăm s-o putem face pe larg cu un alt prilej, introducînd *Jurnalul* scriitorului, vom încheia pentru moment această incursiune cu remarca că, în mod semnificativ, tonusul satirei swiftiene nu pare nicăieri mai scăzut, timbrul vocii sale nicăieri mai grav decît tocmai în clipele cînd contemplă lucid și realist destinul femeii; accentele jignitoare, ușor identificabile, este drept, în numeroase alte producții ale scriitorului, trebuie privite prin prisma distincției sugerate mai sus, între grațiile efemere și falacioase pe de o parte, și starea durabilă de grație morală și intelectuală pe de altă parte — diademă încununînd singură, pînă la capăt, noblețea adevărată a sexului frumos.

Pe de altă parte doar o raportare la structura generală a spiritului polemic swiftian e de natură a furniza elementele unor premise temeinice pentru o mai corectă evaluare a sus comentatei distincții. În această privință descoperim că virulența ieșirilor veștejind fandoseala, moftur ile, spilcuirea ornamentală și zorzoanele, fac parte, de fapt, din neîmpăcata luptă dusă de scriitor, pe toate cîmpurile de bătaie, împotriva *formei fără fond;* în cazul femeii, cruzimea cu care ne este uneori revelat reversul nurilor — nimeni n-o contestă: descompunerea și rebutul — nu pare destinată de scriitor altei ținte decît aceleia de a scoate antitetic în relief, cu și mai multă pregnanță, că centrul de greutate al femeii rezidă pînă la urmă, sau ar trebui să rezide, în fondul ei spiritual și sufletesc: dacă formele apar nu o dată biciuite fără cruțare, faptul se datorează viziunii extrem de pătrunzătoare a lui Swift, obsedat de primatul substanțialului asupra elementului vînturatec prezent în orice alcătuire. O privire atentă asupra cîtorva din aforismele extragulliveriene ale lui Swift, în pofida diversității lor aparente, sînt oglinda unei unice stări de spirit convergente: cea a unui neînfrînt Samson atacînd și zdruncinînd din temelii, fără excepție, toate locurile sfinte ale formelor știrbe de fond.

---

[1] R. Quintana, *The Mind and Art of Jonathan Swift*, Smith, Gloucester, 1965, p. 278—279.

Retorică și satiră. « Lucrurile satirizate de Swift au trecut... Se naște totuși întrebarea, cum și de ce supraviețuiește atît de bine marele maestru? » Criticul Hilaire Belloc, care punea această chestiune într-un spumos eseu[1], răspunde: « Nu pentru că a scris o carte foarte populară care, adaptată lecturii celor mici, are parte de nemurirea de care se bucură literatura bună pentru copii din generație în generație. Și dacă Swift n-ar fi scris niciodată despre uriași și pitici, el ar fi astăzi tot atît de mare și, poate, tot atît de citit, pe cît știm că este. El și-a asigurat audiența unui puternic public cititor pe viitor, pe totdeauna... În răspuns la întrebarea pusă, rămîn la părerea că pricina capitală a nemuririi lui Swift e Stilul. De acest termen se abuzează; corect înțeles e însă foarte semnificativ. Swift a excelat în stil, el supraviețuiește prin stil ».

O abordare în unghi stilistic a operei lui Jonathan Swift ne reintroduce în spinosul cîmp al teoretizării satirei, succint considerată din exterior în deschiderea acestor pagini; nucleul satirei, după un cercetător recent al problemei, s-ar defini prin « latitudinea aproape fără frontiere a scriitorului al cărui scop declarat e de a da în vileag orice aspect de comportament uman părîndu-i-se nebunesc, ori vicios, de a demonstra în mod clinic că purtarea în chestiune e ridicolă, perversă, ori repugnantă, și de a încerca în consecință să stimuleze pe cititor la acțiune ».[2] Absența practică a frontierelor fixe este un prim aspect complicînd jalonarea sferei satirice: ne referim aici la un termen *a quo* care, într-adevăr, se dovedește mereu fluctuant, îmbrăcînd formă de avataruri multiple. Mai sesizabil pînă la un punct e profilul termenului *ad quem*: « Căci ceea ce distinge din capul locului pe satirist de majoritatea celorlalți creatori de literatură este faptul că depinde într-o măsură foarte mare de acordul publicului său cititor. Dacă este vorba de a înfăptui un *catharsis*, — pentru satirist, aceasta trebuie să ducă la atragerea obligatorie a cititorului de partea lui. ...Arta scriitorului satiric e așadar o artă a persuasiunii; or, persuasiunea e funcția de căpetenie a retoricii ».[3] Și descrierea relației de cîmp între satiră și retorică este continuată în următorii termeni: « *Retorica e arta de a folosi limbajul în așa fel încît să ducă la persuadarea ori influențarea celor ce ascultă pe vorbitor.* Satira e așadar o ramură a retoricii. În timp ce scriitorul de comedie se mulțumește să intereseze și să amuze, să reprezinte tipare nostime de caracter și faptă omenească, scriitorul satiric încearcă să convingă pe cei-

---

[1] Hilaire Belloc, *On Swift*, în volumul *Conversation with a Cat*, Tauchnitz, 1931, p. 154, sqq.

[2] Robert C. Elliot, *The Power of Satire: Magic, Ritual, Art*, Princeton University Press, 1960, p. 111.

[3] James Sutherland, *English Satire*, Cambridge, 1958, p. 5.

lalți, fie să admire, fie să disprețuiască, să-și reexamineze judecățile cele mai obișnuite, să privească drept în față urîtul, să cerceteze și dincolo de suprafața lucrurilor».[1] La circumscrierea mai îndeaproape a acestei arii de cercetare contribuie, în sfîrșit, următoarea formulare: «Pentru a ilustra o teză, cîștiga un caz, incita publicul la gîndire și, poate, la acțiune psihologică, scriitorul satiric e cel ce se folosește de mici drame miniaturale, de sentințe și proverbe, de maxime și de citate, de succinte fabule animaliere (adesea reduse la simple metafore animale), de mici predici, dezbateri ascuțite, suite de viniete, portrete și caractere schițate incisiv, dar structurate cu multă migală, alegorii, mici ficțiuni și apologuri, viziuni, apostrofări, invocări adresate unor abstracții, într-un cuvînt tot și orice ar fi de natură să propulseze un argument spre concluziile de ordin filosofic și psihologic avute în vedere, cam în felul în care evenimentele din dramă sau roman propulsează acțiunea către deznodămînt, în genurile respective. Pe lîngă aceste amănunte de ordin structural intră în joc și o mare varietate de procedee strict retorice, menite să confere pondere, caracter compact, viteză, punct culminant, contrast, surpriză și o mulțime de alte efecte necesare unei satire de calitate».[2]

În cele de mai sus am avut prilejul să introducem pe cititor la aspectele structurale mari scoase în evidență de pamfletul swiftian, ceea ce ne-a permis să constatăm cît de clasic se încadrează demersul intelectual și artistic al scriitorului în sfera acestor definiții teoretice. A reveni asupra lor ar însemna să recurgem la o fastidioasă repetiție. Clasicitatea structurală a creației swiftiene vorbește de la sine. De interes mai mare apare însă o raportare confruntînd esența acestei arte cu cîteva registre subiacente procedeelor satirice propriu-zise, identificate demonstrativ din spicuirea unor contexte majore.

Instrumentația canonadei ironice. Pentru ironie, Alcanter de Brahm propunea folosirea unui semn punctuativ special, c$_i$, gîndit să deștepte precauțiile cititorului cu privire la calitățile cu totul speciale ale texturii stilistice în chestiune. Într-adevăr, după cum semnala și un cercetător mai recent al problemei[3], ironistul este prin definiție «cel ce spune un lucru pe care nu-l gîndește, sau care afirmînd ceva își disimulează adevăratul gînd; în măsura în care tendința firească e tocmai cea a ajustării formei interioare de gîndire cu traducerea acesteia în cuvinte, rădăcinile ironiei rezidă așadar

---

[1] Ibid.

[2] Mary Claire Randolp, *The Structural Design*, citată de R.C. Elliot, op. cit., p. 111.

[3] Ne vom referi la cercetătoarea portugheză Maria Helena de Novais Paiva, al cărei studiu voluminos *Contribuçao para uma estilistica da ironia* (Lisboa, Publicaçoes do Centro de Estudos Filológicos, 12, 1961) oferă o bună bază teoretică pentru implicațiile stilistice ale ironiei.

într-o disociație între cele două realități: corpul formal al comunicării și conținutul ei... Disociația aceasta atinge punctul ei culminant atunci cînd cuvîntul, în loc de a constitui expresia directă a gîndului, îl sugerează antitetic, semnalîndu-se prin antonimul lui».[1] Dificultățile ridicate în calea decodării de această aberanță au fost schițate, din mers, mai sus: o bună parte din limitele, sau falseturile, interpretării swiftiene s-ar putea într-adevăr datora și absenței din manuscrise și texte a semnului de punctuație la care ne refeream adineaori.

Așa cum s-a afirmat pe drept cuvînt «există tot atîtea registre în ironie, cîte sisteme sînt în viața intelectuală»[2]; la Swift, unde belșugul revărsat al vieții intelectuale și-a îmbrăcat luminile în vestminte atît de unice: *Never any one living thought like you* — avea să-i mărturisească într-un acces de nemărginită admirație și afecțiune o corespondentă de care scriitorul fusese intim legat[3] — această lipsă de pereche a generat mult mister și răstălmăcire, dar totodată și un cîmp foarte fecund pentru analiza de substrat a ironiei, ilustrată la el în mod de bună seamă singular și cu totul superlativ. O constatare paradoxală în această privință este că temperamentul lui Swift se dovedește a fi fost acela al unui tip structural dionisiac. «Ironia este esențialmente antitetică și alegorică. Nu stă sub semnul lui Apollo, căci se împărtășește dintr-o viziune dionisiacă a realității, pe care o închide în labirinturi și arabescuri. Raționamentul ironic nu e discursiv și rectiliniu, ci oblic și analogic».[4] Singularitatea lui Swift, scoasă în evidență și de Émile Pons, în analiza deosebit de pertinentă a «mitologiei» și imagisticii vehiculate de retorica swiftiană e îmbinarea dionisiacului cu austerul intelectiv: «Acest lucru deconcertează poate cel mai mult în gîndirea lui Jonathan Swift: faptul că la el imaginația nu este totuși forța aceea oarbă, măturînd totul din calea ei, precum un torent dezlănțuit, ci dimpotrivă, se înfățișează esențialmente ca o forță disciplinată, călăuzită de o voință sigură, iluminată de inteligență.»[5] Barocă și totodată clasică, dezlănțuită dionisiac, dar nu mai puțin ordonată, *Povestea unui poloboc* ni se pare cea mai elocventă mostră a acestei paradoxale dinamici, tipică ironiei swiftiene.

Concepute sub această egidă generală, angrenajele mecanismului ironic swiftian se îmbină în mișcarea lor convergentă de percutare potrivită tuturor regulilor de stil și strategie, obișnuite într-un asemenea teatru de operațiuni.

---

[1] M.H. de Novais Paiva, op. cit., p. 10.
[2] Iankélevitch, *L'Ironie*, Paris, 1936, p. 32.
[3] Vanessa către Swift, în *The Correspondence of Jonathan Swift*, published by. H. Williams, v. II, p. 364.
[4] M.H. de Novais Paiva, op. cit., p. 25.
[5] É. Pons, Swift: *Les années de jeunesse et le Conte du Tonneau*, op. cit., p. 396.

Pentru că am dori să poposim cîtuşi de puţin şi în domeniul alcătuirilor mărunte din care se clădeşte, pe front larg, forţa orchestrată a stilului swiftian, ne vom îngădui să recurgem aici la un mic număr de exemple; şi întrucît noţiunile în cauză sînt — prin definiţie şi uz — de cele mai multe ori abstracte şi reci, vom căuta să le privim printr-un unghi mai plastic; într-o asemenea perspectivă, figurile stilistice de ironie acţionînd în vastul cîmp al satirei swiftiene, ar putea pe drept cuvînt fi asemănate cu tot atîtea piese mobile de artilerie, comandate de tacticianul de geniu în funcţie de accidentele terenului, de ruperea sau rezistenţa frontului, de replierea simulată sau reală a inamicului ş.a.m.d.

O baterie acţionată astfel este, de pildă, cea denumită de stilisticieni prin termenul, poate curios, de *antiparastază* (gr. ἀντιπαράστασις), figură retorică de gîndire prin care se caută demonstraţia că anume învinuire nu numai că nu-şi are rostul, dar, dimpotrivă, că s-ar cuveni adoptat punctul de vedere invers şi laudativ; iată acest dispozitiv de atac în acţiune camuflată de-a lungul unui pasaj al celebrei *Scrisori a postăvarului:* «Înţelegeţi aşadar că nu-şi are locul josnica învinuire adusă nouă de către Wood şi ai săi ciraci, cum că *am tăgăduit prerogativele regale*... căci nici o prerogativă regală nu poate sili pe cetăţenii Ţării să bage în pungă vreun ban domnesc, dacă nu-i bătut din aur ori din argint curat; iar de legea ar fi alta, n-am nici cea mai mică îndoială că noi, irlandezii, am fi *ultimii supuşi ai maiestăţii sale care să-i tăgăduim drepturile*, — atît datorită credinţei noastre neştirbite în coroană, cît şi a tratamentului la care am fi îndreptăţiţi să ne aşteptăm din partea celor ce par a-şi închipui că n-am fi înzestraţi nici cu bun-simţ, şi nici măcar cu simţuri ca toată lumea». Sau, în cîmp deschis, în *Digresiunea despre natura, folosul şi necesitatea războaielor şi sfedelor* din *Povestea unui poloboc:* «Aşa se face că sufletele mari, în măsura chiar în care se învrednicesc cu merite tot mai mari, socotesc că li se cade să-şi însuşească orice lucru de la mai micii lor. Că aceasta este temelia adevărată a grandoarei şi a eroismului, precum şi a deosebirilor de trepte dintre oameni... Că cei ce trăiesc în pace cu toată] lumea sînt puţini la număr şi mici la suflet... Excelenţa naturii omeneşti dovedită prin nesfîrşitul cortegiu de pofte, patimi, nevoi etc., care-i fac alai. Că acest subiect urmează a fi tratat mai pe îndelete în Panegiricul închinat de autor Omenirii».

O temută gură de foc a aceleiaşi baterii e piesa denumită *paradiastolă* (gr. παραδιαστολή), a cărei putere în concertul ironic e cu atît mai nimicitoare cu cît derutează împroşcînd divergent dintr-o singură bătaie, parte din adevăr, o dată cu o perdea de fum menită] să-l voaleze; citäm din nou din *Scrisoarea postăvarului:* «...Mărturisesc aici cu mîna pe inimă că, după Dumnezeu, nu *alîrn* de nimeni altul pe acest *pămînt* decît de singur Regele şi suveranul meu, şi, după el, de legile ţării mele; şi *alîrn*

atît de puțin de cei din *Englitera*, încît pot spune că, dacă aceștia s-ar *răscula* cîndva împotriva suveranului meu (Doamne ferește!), eu unul aș fi gata, la cea dintîi chemare a maiestății sale, să pun împotriva lor mîna pe arme... Iar în cazul cînd o atare răscoală s-ar încununa de o izbîndă atît de mare încît să aducă pe tronul *Angliei* pe Domnul Pretendent, eu unul n-aș pregeta să încalc acel *statut*, vărsîndu-mi sîngele pînă la ultima picătură spre a-l împiedica pe sus-numitul de a ajunge *rege al Irlandei*».

Un eficient angrenaj în arsenalul ironiei swiftiene este *chleuasmul* (gr. χλευασμός), altfel spus turnura tactică prin care scriitorul își asumă o vină, cu scopul de a face tirul să ricoșeze cu atît mai puternic asupra obiectivului bombardat. *Cartea povățuitoare către un tînăr poet* e străbătută de această figură de stil, aparent inocentă și glumeață: «În ceea ce mă privește, n-am mai scris un singur vers de pe timpul cînd am părăsit băncile școlii (unde am suferit prea mult de pe urma nepriceperii mele în ale poeziei, ca s-o mai pot îndrăgi vreodată), așa încît vă mărturisesc că nu-mi stă în putință a vă împărtăși din experiență instrucțiunile pe care le-ați dori... pe de altă parte etatea și sănătatea mea nu par nici ele a-mi îngădui să devin acum *dascăl* în ale *scrisului*, cu ochelarii pe nas și cu mîna tremurîndă». Sau, ceva mai jos: «Petroniu, vorbind despre însușirile unui bun poet, stăruie mai cu seamă asupra lui *liber spiritus;* în legătură cu care vă mărturisesc că a fost atît de neștiutor ca să-mi închipui, pînă nu de mult, că ar fi însemnat *iscusință a descoperirii*, ori *adîncime a cugetării*, ori *agerime a imaginației:* am luat însă cunoștință de o traducere mai potrivită aflînd părerile și practicile modernilor noștri, luînd expresia în înțelesul ei literal, de *spirit liber*» etc.

Atacul e alteori introdus prin instalarea, în cap de pod, a concesiei *paromologice*, figura retorică cu valoare fie de berbec, fie de cal troian: «Cred că singura obiecțiune ce s-ar putea aduce măsurilor cerute prin această *Jalbă*», spune Swift, cu referire la *Modesta Propunere*, «ar fi că ele ar duce la o grabnică împuținare a populației Regatului. Trebuie să recunosc deschis că tocmai acesta mi-a fost gîndul călăuzitor atunci cînd am purces să-mi arăt umila părere: dar aș dori foarte mult ca cititorul să nu treacă cu vederea faptul că tot ceea ce spun aici privește *numai și numai țara IRLANDEI*, și în nici un chip vreo altă țară, nici pe cele ce vor fi fost, nici pe cele ce sînt, nici pe cele ce vor mai fi vreodată. Așadar nu mai vreau să aud pe nimeni venind cu sfaturi și povețe». Și atacul se revarsă nimicitor, pulverizînd acum direct toate pozițiile adversarului.

Elemente de surdină, echivalentul unei artilerii ușoare, sprijină din ambuscade mersul atacului ironic; figura *mimezei* (gr. μίμησις) e magistral reprezentată în cele mai variate registre, de pildă și în *Precuvîntarea* ipoteticului condeier, autor al *Poveștii unui poloboc;* sau în glosările latine din textul aceleiași istorii, imitînd convențiile filologice:

hiatus valde deflendus in MS; sau; *hic desunt nonnulla* — prilejuite uneori şi de perfida figură a *elipsei:* « Toate acestea vor ieşi mai limpede la lumină prin descrierea şi deducerea întregului proces al acestei lucrări potrivit tuturor varietăţilor întîlnite de mine atît în experiment cît şi în cercetare.

.....

(Într-acestea întreaga schemă a mehanismului duhovnicesc a fost dedusă şi lămurită, sunînd foarte erudit şi potrivit cu observaţia; nu s-a socotit însă cu cale a o încredinţa tiparului, din motive atît de siguranţă, cît şi de cuviinţă).

.....

Aici n-ar fi de prisos să adăugăm cîteva cuvinte în legătură cu lăudabilul obicei de a purta scufii vătuite» etc. etc.

Efectul comic al acestui pasaj din *Lucrarea mecanicească a spiritului* este fără îndoială cel al unui jet balistic secundar în strategia generală a frontului swiftian. Citäm însă asemenea pilde de măiestrie ironică pentru a atrage atenţia asupra varietăţii şi profunziunii baroce de mijloace stilistice desfăşurate de autor în tactica sa de învăluire totală a inamicului. În aceeaşi ordine de bătaie este cazul să menţionăm şi savuroasa figură de stil a *parodiei*, desfăşurată pe front larg în *Meditaţia asupra soartei unei cozi de mătură*, dar aplicată şi în cadrul tacticii de diversiune incidentală a *Poveştii unui poloboc*. Există pasaje parodiind stilul sec al istoricilor latini, altele parodiind *Iliada:* « Grăieşte zeiţă mai mare pe veac şi istorie, şi spune-mi pe cel ce păşi mai întîi pe cîmpul de luptă; Paracelsus, în fruntea pîlcului său de dragoni, zărindu-l pe Galen în faţă... zvîrli voinicește cu sulița către el» etc. Sau, mai departe, inimitabilul efect comic provocat de *personificarea* cărţilor, împletită în *bathos* cu aceeaşi *parodie*, introdusă aici de *elipsă:* « ... *(Ingens hiatus hic in MS)*... cînd, iată, Homer se ivi în fruntea călăreţilor, călare pe un bidiviu ce vărsa foc pe nări, greu de stăpînit în frîu de însuşi cel ce-l călărea, dar de care, tocmai de aceea, nici un muritor nu cuteza să se apropie: se năpusti printre vrăjmaşi, călcînd totul în picioare în calea lui. Grăieşte zeiţă, numeşte pe cel ce muri străpuns mai întîi, pe cel ce muri străpuns mai la urmă! Întîi Gondibert fu cel ce înaintă către dînsul» etc.

Mersul argumentului swiftian, construit, aşa cum am căutat să zugrăvim, din cele mai variate şi rafinate gradaţii ale ironiei, apare, pe un plan mai general, structurat în ceea ce stilisticienii numesc *diasirm*, dintr-un cuvînt grecesc desemnînd mişcarea şerpuită şi ondulatorie a reptilei în atac: meandrele strategiei swiftiene execută într-adevăr învăluirea adversarului cu multe ocolişuri, folosind mai totdeauna camuflarea mai înainte de a trece la *conglobarea* sau acumularea strivitoare de proiectile (*anabază* sau *auxeză*, în terminologie stilistică).

Dar ceea ce dă coordonare și sens acestui foarte vast evantai strategic nu sînt, firește, elementele material-instrumentale, desemnate de stilisticieni și retoriști prin rebarbativii termeni clasici consacrați, — foarte utili de altfel demersului analitic al cercetării. Forța de percuție a canonadei swiftiene trebuie în primul rînd căutată în subsumarea tuturor acestor elemente secundare de expresie în ceea ce conferă nota dominantă și suflul de neconfundat al stratagemei fundamentale a scriitorului: este vorba de răsturnarea etalonului de gîndire pe care, cu un termen întrucîtva insolit, am convenit să o numim *anateză* ironică, formulă de care socotim indicat a ne folosi aci ca de un numitor comun pentru a aborda fenomenul stilistic swiftian în una din notele sale cele mai distinctive: căci atunci cînd *apără*, afirmînd, de pildă, că acuzația de neloialitate adusă irlandezilor ar trebui dimpotrivă transformată în elogiu al fidelității lor neștirbite față de coroana britanică *(Scrisoarea postăvarului)*; atunci cînd susține că vrednic de laudă, și chiar de panegirice, este instinctul rapacității și nedreptății *(Digresiune despre natura, folosul și necesitatea războaielor și sfedelor)*; atunci cînd se recunoaște pe sine ignar și nepriceput în ale scrisului, mai mult chiar, incapabil să descifreze cutare pasaj din Petroniu *(Carte povățuitoare către un tînăr poet)*; atunci cînd tăgăduiește că ar avea vreo înclinație sau vreun dar pentru satiră *(Precuvîntare la Povestea unui poloboc)*; atunci cînd preconizează pentru binele public tăierea pruncilor Irlandei *(Smerita jalbă)*; sau atunci cînd, în nenumărate rînduri, recomandă și împărtășește sfaturi pe dos *(Îndreptări spre folosul slugilor)* — în fiecare din aceste situații, și în altele similare, Swift răstoarnă norma total, înfăptuiește pe planul de gîndire și expresie *anateza*. Cercetarea atentă a acestei cvasipermanente reașezări de-a îndoaselea scoate însă cu strălucire în evidență *teza*. Funcția anatezei ironice swiftiene este, pe plan instrumental, să șocheze cu putere maximă și să trezească din hipnoză pe privitorul convenționalizat; efectul anesteziei optice dispare brutal în fața insolitului acestui unghi, uneori scandalos, de abordare. Pe de altă parte anateza swiftiană îndeplinește un rol de acoperire, punînd pe scriitor la adăpostul învinuirilor, făcîndu-l cumva mai anevoie de apucat pentru vindictă, și pînă la un punct invulnerabil. În sfîrșit, și de mare importanță, e faptul că anateza duce, cum spuneam, în mod spectaculos la teză, ceea ce permite cititorului avizat să facă saltul necesar de la nivelul expresiei la nivelul substanței și să realizeze că, la Swift, miezul moral și intelectual a avut și are caracteristicile unui profund, deși îndeobște rău înțeles, răstălmăcit, umanism. Umanism de bună seamă belicos, trădat ca atare prin făgașul însuși urmat în exprimare și stil; imagistica belicistă de care ne-am folosit în succinta noastră incursiune stilistică se justifică așadar și se coroborează nu numai prin definirea funcției satirice, funcție prin excelență ofensivă. Mînuind cu iscusință și sagacitate arma anatezei, Swift, revoltat împotriva inumanului, atacă oponenți de

dimensiuni monstruoase ce cad totuşi răpuşi, copleşiţi de acest genial, deşi aparent insignifiant, David. Goliaţii cu care scriitorul se războieşte cu pana, desfiinţîndu-i cu suflarea inteligenţei sale, contribuie să creeze şi mai mult, în el, o conştiinţă războinică, de militant în slujba cauzei drepte: «Cu dreapta mea ţinînd acest condei», afirmă el într-un eseu tardiv, «am subjugat barbaria, necioplirea şi grosolănia» — şi, continuînd, într-un fin amestec de sever şi absurd, mărturiseşte cît s-ar simţi de jignit în cazul cînd cineva s-ar gîndi să-l compare cu Carol al XII-lea al Suediei, care prin natura însăşi a cîmpului său de activităţi tactice, şi, mai ales prin, realizările sale finale, nu poate fi socotit decît un rege neisprăvit, în pofida întinsei sale ştiinţe militare (Introducerea la *Culegerea de conversaţii*).

Simbioza fondului cu forma. A căuta să surprindem esenţa originală a faptului artistic swiftian din premisele date înseamnă în primul rînd să luăm cunoştinţă de un paradox mai puţin frecvent, ale cărui elemente componente — prin obîrşie aparent bifurcate — urzesc laolaltă ţesătura acestei opere unice: o certă omenie şi satira. Analizată din punct de vedere formal, aşa cum s-a făcut mai sus, creaţia lui Swift este o chintesenţă a perfecţiunii retorice angajată ferm pe frontul unei satire atît de colţoase şi neiertătoare, angrenînd o desfăşurare ironică de o anvergură atît de copleşitoare, încît nu puţini au văzut în aceasta dovada unui negativism şi mizantropism universal; miopia acestui punct de vedere se poate explica fie prin incapacitatea de a face, oricum, o lectură pertinentă, fie prin blocarea judecăţii în anateză (etaj formal-periferic), urmată de împiedicarea inteligenţei de a reface firul argumentului în convenţia codului satiric dat, spre a regăsi la capăt teza (etaj substanţial-nucleic); este inutil să stăruim aici asupra faptului că în orice operă de artă — bună, rea — cele două aspecte alcătuiesc în fond un întreg indivizibil şi nedisociabil, precum cele două feţe ale paginii scrise pe care îşi aruncă privirea cititorul. În materie de creaţie literară, distincţia fond-formă rămîne deci o distincţie mentală, orice încercare de absolutizare prin transfer obtuz în concret fiind, în cele din urmă, un abuz simplu de putere intelectuală. Înţelegem cum un element stilistic formal, în cazul nostru anateza ironică, reprezintă canalul unei comunicări directe şi reale răspunzînd în sfera nucleului de gîndire, din care purcede organic şi al cărui semn este: din semnul celei mai inflexibile satire investite vreodată în cîmpul expresiei literare, decodarea corectă dezvăluie, la Swift, vibraţia fierbinte a unei sensibilităţi omeneşti din cele mai înalte, învrăjbită tocmai cu inumanul.

În aceasta, satira swiftiană se defineşte şi printr-un înalt grad de funcţionalitate socială; trăsătură, în directă dependenţă de latura comunicativă a ironiei, a rodit, la momentul lansării operei către feluriţii ei

receptori, prin aceea că a zădărnicit de-a dreptul, cum știm, anumite acțiuni (de pildă, escrocheria monetară pusă la cale de englezi pe spezele națiunii irlandeze, în 1724), a ajutat la promovarea altora (căderea generalului Marlborough și victoria în alegeri în partidul Tory — 1711) etc. Sau, în cel mai rău caz, a contribuit oricum și totdeauna la crearea unei stări de spirit.

„Am cumpărat pentru patru șilingi și jumătate ediția în paisprezece volume a lui Swift (din 1760). Așadar, de îndată ce ai nevoie să consulți scrierile lui despre chestiunile irlandeze îți pot trimite volumele respective", scria Karl Marx lui Friedrich Engels, în mai 1870; în pofida brevității ei, dacă ar mai fi nevoie de ceva, această notație ni se pare, în sensul celor de mai sus, grăitorul semn al unei preocupări și recunoașteri de cel mai mare prestigiu.[1]

Într-un fragment de prefață la un tratat despre vid, colportat în manuscris în cursul secolului al XVII-lea, Pascal era de părere că «toată succesiunea umanității de-a lungul veacurilor ar trebui privită ca un singur om subsistînd de-a pururi și acumulînd neîncetat învățătură»[2]. Acceptînd acest punct de vedere, putem afirma că în aria de iradiație ce-i este proprie ca fapt artistic și literar, transcendentă timpului și împrejurărilor concrete din care și-a tras seva, satira decanului Swift continuă să exercite o puternică și constructivă fascinație asupra inteligențelor, oferind pe mai departe cititorului din totdeauna un incomparabil spectacol de dinamism intelectual, iar privitorului sagace, o dioptră focalizînd indubitabil mari satisfacții de ordin moral. Fixată acum pentru eternitate în structura faptului de artă cunoscut, vocea grăiește peste veacuri cu o vigoare pe care nimic nu pare să o poată atenua.

Prin fondul ei profund uman, nu mai puțin prin rafinamentul stilului ei imbatabil, satira extragulliveriană a lui Jonathan Swift e o simbioză ieșită din comun, iar prin unele părți, o înfăptuire literară unică: edificată în structură ca fapt de artă, clădită retoric ca diatribă veștejind formele barbe de fond propulsată de factori ținînd de genuinul sferei morale, ea reprezintă o culme la înălțimea căreia nu se zăresc decît puține piscuri de strajă în literatura mare a lumii: între acestea, două doar sînt, în satiră, numele de răsunet ce par să-i fie apropiate: hohotitorul Rabelais — geniu mai difuz, mai împrăștiat, mai zvăpăiat; prudentul Erasm — acut, dar reținut, mai cumpănit, grevat și încorsetat de imensa sa erudiție.

---

[1] Marx-Engels, *Briefwechsel*, vol. 4, p. 387, Berlin (Dietz Verlag, 1950).
[2] Cit. de R. Mousnier, *Les XVIe et XVIIe siècles: la grande mutation intellectuelle de l'humanité*, Presses Universitaires de France, 1961, p. 346.

Semeț, dominînd din înalt toată învolburarea, disciplinîndu-și cu autoritate explozia indignării, codificînd criptic riposta cu care, implacabil din spatele măștilor asumate, hărțuie pînă dincolo de zarea veacului prostia și absurdul, cu inima lacerată și sufletul sîngerînd în trînta dreaptă cu Leviathan și cu odioasa sa progenitură de pigmei ai fățărniciei și silniciei, — Jonathan Swift rămîne pentru noi profilat pe pînza vremii cu statura inteligenței stăpîne.

ANDREI BREZIANU

EDIȚII FOLOSITE PENTRU TRADUCERE:

Jonathan Swift, *A Tale of a Tub and Other Satires*, London, J.M. Dent and Sons Ltd., New York, E.P. Dutton & Co. Inc., 1955.

Jonathan Swift, *Gulliver's, Travels and Selected Writings in Prose and Verse*, Hayward, Nonesuch Press, London, Random House, New York, 1946.

Jonathan Swift, *Satires and Personal Writings*, London, Oxford University Press, 1965.

A Century of English Essays, selected by E. Rhys and L. Vaughan, London, New York, Dent and Dutton, 1935.

SURSE BIBLIOGRAFICE PRINCIPALE FOLOSITE PENTRU STUDIUL INTRODUCTIV:

Robert C. Elliott: *The Power of Satire: Magic, Ritual, Art*, Princeton University Press, 1960.

Maria Helena de Novais Paiva, *Contribuçao para uma estilistica da ironia*, Lisboa, Publicações do Centro de Estudos Filológicos, 12, 1961.

James Sutherland, *English Satire*, Cambridge, 1958.

Basil Willey, *The Eighteenth Century Background*, London, 1965.

Robert Hunting, *Jonathan Swift*, Twayne, New York, 1967.

Jay Arnolld Levine, *The Design of the Tale of a Tub*, ELH, Berkeley, 33/2, 1966.

Émile Pons, *Swift: Les années de jeunesse et le Conte du Tonneau* Strasbourg, 1925.

Ricardo Quintana, *The Mind and Art of Jonathan Swift*, Gloucester, 1965.

POVESTEA UNUI POLOBOC

IZVODITĂ ÎNTRU PROPĂȘIREA ÎN TOATE PRIVINȚELE A ÎNTREGULUI NEAM OMENESC

Diu multumque desideratum[1]

LA CARE SE ADAUGĂ ISTORISIREA BĂTĂLIEI DINTRE CĂRȚILE ANTICE ȘI CELE MODERNE ÎN BIBLIOTECA DE LA SAINT JAMES; CU O APOLOGIE A AUTORULUI ȘI NOTE LĂMURITOARE (DE W W—t T—N B.D., și alții)

Basyma cacabassa canaa, irraumista diaraba caëota bafobor camelanthi.

IREN, lib. I.c. 18.

Juvatque novos decerpere flores

Insignemque meo capiti petere inde coronam

Unde prius nulli velarunt tempora Musae.[2]

LUCREȚIU

Ridentem dicere verum quid vetat?[3]

HORAȚIU

Citațiunea din Irineu, părînd bolboroseală goală, este, de fapt, o formă inițiatică cunoscută în vechime de către ereticii Marcosieni.

W. WOTTON

[1] Mult dorit de multă vreme

[2] Plăcut mi-e să culeg proaspete flori
Și creștetul să-mi cununez cu-a lor coroană
Așa cum Muzele n-au podobit în veacuri frunțea nimănuia.

[3] Ce l-ar putea împiedica pe cel ce rîde de a spune adevărul?

NOTĂ ASUPRA INDICAȚIILOR DE SUBSOL LA POVESTEA UNUI POLOBOC

Spre a conferi satirei un mimetism suplimentar care s-o înrudească și mai mult cu propriul ei obiect, Swift a recurs, încă de la prima ediție, la frecvente note de subsol atribuite unor comentatori fictivi, desemnați uneori prin inițiale, alteori neiscăliți (procedeu clasic, folosit și la noi de Budai-Deleanu în *Țiganiada*); după 1710, edițiile reproduc, în afară de acestea, și o sumă de indicații semnate W. WOTTON, sau W: ele au fost spicuite cu ironică sagacitate de autor din chiar cuprinsul *Observațiilor* critice cu privire la *Povestea unui poloboc*, publicate de William Wotton în 1705, și care, în contextul swiftian, apar ca niște perle de o inimitabilă pedanterie.

În locurile unde s-a socotit necesară o elucidare suplimentară, s-au adăugat acestui aparat critic, făcînd corp cu opera, adnotările traducătorului care sînt notate, ca și în restul cărții, cu cifre arabe, spre deosebire de notele autorului, marcate peste tot prin asterisc.

A.B.

EPISTULIE ÎNCHINĂTOARE CĂTRE ALTEȚA SA REGALĂ PRINCIPELE POSTERITATE*[1]

SIR,

Cutez a închina aci Măriei Tale fructul cîtorva foarte puține ceasuri de răgaz, răpite scurtelor clipe dintr-o viață copleșită de povara unor slujbe și munci străine de desfătare: acest prinos nu-i așadar decît o biată roadă smulsă timpului potrivnic, în împrejurări în care prelunga suspendare a Parlamentului, deopotrivă cu o cumplită secetă de știri și cu supărătoarele toane ale unui cer ploios, a apăsat ca plumbul asupra condeiului meu; din toate aceste pricini lucrarea aceasta nu se poate încumeta a năzui să fie întru totul la înălțimea prea vrednicei oblăduiri a Măriei Tale — o alteță înzestrată cu virtuți fără de număr, care, într-un răstimp de numai cîțiva ani, ai reușit să faci ca privirile întregii lumi să fie ațintite asupra-ți, ca spre adevărata pildă viitoare a tuturor principilor; căci, în pofida faptului că te afli în leagăn, întreaga obște a cărturarilor e de pe-acuma hotărîtă să apeleze la judecata-ți viitoare cu cea mai smerită și mai adîncă supunere; într-adevăr, ursita te-a hărăzit să fii arbitru singur al tuturor lucrărilor deșteptăciunii omenești odrăslite de acest veac al nostru evghenisit și prea desăvîrșit. Gîndesc că numărul jălbarilor e de pe-acuma îndeajuns de mare ca să înfricoșeze și să facă sfiincios pe orice alt judecător lipsit de mintea nemărginit de luminată a Măriei Tale; dar, pentru a-ți cruța asemenea slăvite încercări, s-ar părea că persoana în ale cărei mîini se află buna-ți creștere, a hotărît, pe cîte am putut afla, să te țină aproape pe de-a întregul neștiutor de cele ce privesc știința noastră de carte, pe care, de fapt, ar fi dreptul Măriei Tale înnăscut de a le cunoaște.

E de necrezut că această persoană poate avea cutezanța, la lumina zilei mari, de a încerca să te convingă, cum că veacul nostru ar fi, chipurile, aproape întru totul sărac la minte, și că cu greu ar mai fi de găsit în mijlocul nostru cîte un condeier răzleț care să fi scris despre vreun subiect oarecare. Nu mă îndoiesc că atunci cînd Înălțimea Ta vei fi înaintat în vîrstă, luînd cunoștință și de învățăturile celor din vechime, nu te vei mai putea împiedica de a da frîu

*[1] Intră în stilul scriitorilor huliți obiceiul de a apela la Posteritate, aceasta din urmă fiind înfățișată aci sub chipul unui principe încă nevîrstnic, aflat sub tutela Timpului. — H.

slobod curiozității de-a afla și despre autorii veacului acestuia, care îți premerge: vei lua astfel cunoștință că acest sfruntat, în darea de seamă pe care ți-o gătește, nutrește gînd să ne împuținеze numărul atît de mult încît îmi e rușine chiar să-l mai și pomenesc; o rîvnă mistuitoare mă îmboldește să trec la apărarea cinstei și interselor măreței și înfloritoarei noastre bresle, ca și a mea însumi, căci am avut îndelungat prilej de-a mă convinge că acel domn mi-a purtat și-mi poartă încă neîmpăcată pică.

S-ar prea putea ca într-o bună zi, cînd Înălțimea Ta vei cerceta cele ce scriu acuma, să ajungi a cere socoteală tutorelui Măriei Tale, în legătură cu prețul ce ai de pus pe cele ce mărturisesc aci, și să-i ceri atunci să-ți arate negru pe alb unele din izvodirile noastre scriitoricești. La care el va să răspundă (căci sînt preabine încunoștințat de gîndurile ce nutrește), punînd Măriei Tale întrebarea: «căci unde sînt?» și «ce s-a ales din ele?» dînd a înțelege că dovada cea mai grăitoare că n-au fost ar fi faptul că sînt de negăsit. De negăsit! Dar cine-i cel care le-a așezat unde nu trebuie? Doar nu s-au scufundat, așa, în hăul vremii. Căci, dimpotrivă, era în însăși firea lor, fiind ușoare, ca să plutească lin pe talazul veciniciei. Prin urmare vina nu-i decît a lui, care le-a atîrnat greutăți atît de mari de coadă, încît le-a făcut să se afunde înspre centru. Dar iar întreb: «era într-adevăr esența lor să piară? Și de-i așa, atuncea cine este cel care le-a nimicit? Fost-au înecate cu curățeniile, ori siluite cu clistirurile? Și cine să fi fost acela care le-a înaintat spre folosire posteriorului lui?» Dar, ca să curm de pe acum orice dubiu al Măriei Tale, să-mi fie îngăduit a te ruga să bagi de seamă la acea cumplită coasă cît toate zilele cu care tutorele Măriei Tale se tot vîntură pretutindenea pe unde umblă. Fii bun și ia seama la mărimea și puterea, la ascuțișul și tăria ghiarelor și-a dinților dumisale; gîndește la otrăvitoarele duhori ale suflării sale, vrăjmașă vieții și întregii firi, topind în putrejune totul: și cumpănește apoi de este cu putință într-adevăr ca vreo cerneală sau hîrtie din neamul nostru muritor de astăzi, să-i poată ține piept și să nu piară. Oh! de-ar mai suna și ceasul cînd Măria Ta să te încumeți să despoi de arme pe acest nelegiuit *maître du palais**[1], să-i smulgi crîncenele-i seule și să-ți întemeiezi apoi împărăția *hors de page*[1].

N-are nici un rost să înșir acum multele metoduri despotice și nimicitoare de care, cu plăcere, acest tutore se folosește pe spinarea noastră. Înrăit în al său venin, se dovedește fără pic de cruțare față

---

*[1] Despot. Regatul Franciei avusese parte de un neam de regi pe care îi numesc *les roys fainеans* (căci nu făceau nimic) ce huzureau prin iatacuri în timp ce cîrma țării o ținea numitul *mayor de palais*. — H.

[1] Scos de sub tutelă.

de scrierile veacului nostru, astfel încît, din cele cîteva mii de lucrări ce văd lumina zilei an de an în vestita noastră cetate, nu poți auzi nici măcar de una singură care să mai apuce întoarcerea anotimpului următor: năpăstuite odrasle! Cîte din ele nu pier căsăpite nemilos, mai înainte chiar ca să fi apucat să învețe limba mamei lor spre a putea măcar cerși îndurare. Unele sînt gîtuite de el în leagăn; altele sînt așa fel băgate în sperieți, încît apucate de năbădăi își dau sufletul pe loc; mai sînt și altele pe care le biciuie de vii; pe altele le ciopîrțește făcîndu-le bucăți. Sumedenie sînt jertfite lui Moloh; iar cele ce rămîn, otrăvite de răsuflarea lui, se sting măcinate de oftică.

Dar grija ce-mi frămîntă sufletul cel mai mult privește breasla poeților noștri; tocmai în numele lor pegătesc în clipa de față o jalbă către Măria Ta, urmînd a purta jos isăliturile a una sută treizeci și șase de nume, toate de prima mînă, dar ale căror nemuritoare lucrări nu vor avea, pe cît se pare, niciînd prilejul de a-ți cădea sub ochi, și asta în pofida faptului că fiecare își cere cu smerenie cununa sa de lauri, avînd și volume mari și frumoase de arătat, întru sprijinul cererii ce-ți înaintează. Dar nemuritoarele opere ale acestor strălucite fețe scriitoricești au fost, de către tutorele Măriei Tale, Alteță, sortite unei crîncene pieiri; și iată așadar cum Măriei Tale i se aduce nevoit la cunoștință că al nostru veac n-a avut cinstea de a naște un singur poet.

Recunoaștem deschis că Nemurirea e o mare și prea puternică zeiță; dar în zadar îi aducem prinosul jertfelor și rugilor noastre, atîta vreme cît tutorele Măriei Tale, samavolnicește înscăunat în această preoție, cu nemăsurata-i vicleșie și hapsînie, trebuie să-i înhațe și să-i înfulece în acest chip.

A spune că secolul nostru e cu desăvîrșire necioplit în ale învățăturii și lipsit de scriitori de orice fel, mi se pare o mărturisire atît de sfruntată și de neadevărată, încît, mai-mai, de la un timp, am ajuns să gîndesc că afirmația contrară s-ar putea dovedi printr-o demonstrație la fel de cu neputință de dovedit. E drept că numărul lor fiind foarte mare, iar lucrările lor, proporțional, foarte întinse, se întîmplă că se pomenesc repeziți afară de pe scenă în așa chip, încît scapă memoriei și ne înșală privirea. Prima dată cînd îmi pusesem în gînd să scriu această epistulie închinătoare aveam de altfel pregătit și un șirag întreg de titluri de adus la cunoștința Măriei Tale, drept argument de netăgăduit în sprijinul spuselor mele. Originalele acestor liste au fost atunci protăpite pe la toate porțile și la fiece colț de stradă; dar s-a întîmplat că revenind după cîteva ceasuri să le văd cum arătau, m-am putut convinge că fuseseră toate date jos de pe pereți, în locul lor fiind așezate altele noi.

Am căutat atunci să aflu despre ele de pe la cititori și librari; dar în van am întrebat; amintirea lor pierise dintre oameni; locul lor nu mai era de găsit nicăieri, și au rîs toți de mine luîndu-mă peste picior drept un marțafoi și un pedant lipsit de gust și de rafinament, nepriceput în mersul treburilor la zi și neștiutor al celor ce se petrecuseră în vremea din urmă prin societățile alese de pe la curte și din tîrg. Astfel încît tot ceea ce mi-a rămas să spun aci e că avem parte de o adevărată revărsare de belșug cărturărese și de deșteptăciune, dar cît privește faptul de a arăta pe nume anumite amănunte, aceasta se dovedește a fi o sarcină cu mult prea gingașă pentru slabele mele destoinicii. De-ar fi că, într-o zi cu vînt, să mă încumet a spune Măriei Tale că în depărtare, colo, lîngă zare, se află un nor uriaș cu chip de urs, altul, la zenit, cu cap ca de măgar, și un al treilea către asfințit, cu gheare de balaur; iar Înălțimea Ta, în răstimp de cîteva clipe, ai socoti nimerit a cumpăni de am sau nu dreptate, — e sigur că tustrele arătările își vor fi schimbat atît chipul cît și locul: vor fi răsărit altele noi în locul lor, și tot ce-am putea spune în atare împrejurare e că nori au fost, într-adevăr, dar că eu unul m-am înșelat vîrtos atît în ceea ce privește zoografia cît și topografia lor.

Dar iată că tutorele Măriei Tale s-ar putea să stăruie și mai departe și să pună întrebarea: «atunci ce s-a întîmplat cu uriașele vrafuri de hîrtie care fără doar și poate s-au folosit la scrierea acestor sumedenii de cărți? E oare cu putință ca și acestea să fi fost cu totul nimicite, așa, dintr-o dată, după cum spuneam?» Ce să mai răspund la o atît de supărătoare întîmpinare? Ar fi cu totul nepotrivit, avînd în vedere treptele ce ne despart, să cutez a trimite pe Măria Ta să se convingă cu ochii la o umblătoare, sau să scurme la gura plitei; să cerceteze ferestrele cutărei case de berbenție, sau oblonul cine știe cărui felinar slinos. Precum oamenii, autorii lor, cărțile nu cunosc decît o singură cale spre a veni pe lume, în schimb sînt zeci de mii de feluri de-a o părăsi și pentru a nu mai reveni în ea pe veci.

Mărturisesc aci Măriei Tale, pe cinstea sufletului meu, că tot ceea ce mă pregătesc să spun e întru totul și cu desăvîrșire adevărat, acum, în clipa cînd aștern în scris aceste rînduri: ce răsturnări vor putea să se petreacă de-acum încolo, pînă în clipa cînd Înălțimea Ta va să apuce să le citească, n-aș putea în nici un chip să lămuresc: oricum, rugămintea mea stăruitoare e să primești acest prinos drept semn al învățăturii noastre de carte, al subțirimii noastre de moravuri și al deșteptăciunii noastre. Așadar, mărturisesc aci, pe cuvîntul meu de om cinstit, că trăiește în mijlocul nostru un poet,

pe nume John Dryden, a cărui tălmăcire din Vergiliu[1] a fost, nu de mult, scoasă de sub tease într-un mare volum in-folio, frumos legat în scoarțe de piele, care, pe cîte știu, mai poate fi încă găsit, dacă se cercetează cu osîrdie. Mai avem pe un altul, numit Nahum Tate[2], putînd oricînd să jure pe ce are el mai scump, că a pricinuit cu mîna lui punerea sub tiparniță a numeroase topuri de hîrtie din care, atît domnia sa cît și librarul (cu formele prevăzute de lege) ar mai putea încă scoate la iveală exemplare autentice — acesta întrebîndu-se ca atare la ce găsește lumea atîta plăcere în a face o taină din toată treaba asta. Mai e și un al treilea, cunoscut sub numele de Tom Durfey[3], poet de uriașă cuprindere și geniu universal înzestrat cu o neasemuit de adîncă știință de carte. Avem și pe un oarecare Mr. Rhymer[4] și pe un oarecare Mr. Dennis[5], critici cît se poate de profunzi. Există, apoi, o persoană denumită Dr. Bentley[6], autor a aproape o mie de pagini de necuprinsă erudiție, împărtășind cititorului redarea neștirbită și adevărată a unei anume gîlcevi de minunată însemnătate, iscată între el însuși și un librar: domnia sa este un scriitor înzestrat cu un cuget nemărginit de dubliu și scăpărător de deșteptăciune; este neîntrecut la șfichiul zeflemelii fine și la răspunsuri agere. Mai departe, mărturisesc aci Măriei Tale, că am văzut în carne și oase pe un numit William Wotton, B.D.[7], autor al unui volum destul de măricel, îndreptat împotriva unui prieten de-al tutorelui Măriei Tale[8] (de la care, din păcate, nu se poate aștepta acum la prea multe lucruri bune!), scris într-un stil cît se poate de evghenisit, împodobit cu cele mai alese flori de politețe și bună creștere; plin de descoperiri neprețuite

---

[1] Tălmăcirea lui Dryden din Vergiliu apăruse în 1697.

[2] *Nahum Tate* (1652—1715), poetastru ridiculizat de Alexandru Pope în poemul eroicomic *The Dunciad;* «poet laureat» în 1692.

[3] *Thomas D'Urfey* (1653—1723), comediograf prolix, autor de cîntece, melodrame și farse de calitate mai mult decît îndoielnică.

[4] *Thomas Rhymer* (1641—1713), scriitor mediocru și critic acerb al capodoperei shakespeariene *Othello.*

[5] *John Dennis* (1657—1734), scriitor bombastic și critic impertinent al geniului lui Shakespeare.

[6] *Richard Bentley* (1662—1742), filolog cu vederi înguste, expurgator arbitrar al lui Horațiu și Milton, implicat în vestita dispută care a prilejuit lui Swift scrierea *Bătăliei cărților.*

[7] *William Wotton* (1666—1726), geniu precoce dar lipsit de anvergura adîncimii, rămas celebru printr-o uriașă erudiție poliglotă și belfericească; atitudinea sa față de Sir William Temple avea să declanșeze o dispută cu ecouri puternice în opera lui Swift. B.D., prescurtarea engleză pentru doctor în teologie *(Bachelor of Divinity).*

[8] Este vorba de Sir *William Temple* (1628—1699), bărbat politic și literat, patron al-lui Swift și personaj central în celebra dispută filologică care a prilejuit în cele din urmă pamfletul *Bătălia cărților.*

pe cît de folositoare pe atît de noui; înfrumusețat cu trăsături de duh, atît de scăpărătoare și de nimerite, încît autorul poate pe drept cuvînt fi socotit pereche vrednică prietenului său pomenit de noi adineaori. Dar la ce aș merge mai departe cu asemenea amănunte ce ar putea umple o întreagă carte cu prea dreptele laude ale fîrtaților mei contimporani? Săvîrșirea acestei dreptăți o las pe seama unei lucrări mai întinse, în care am de gînd să zugrăvesc cîndva trăsăturile bărbaților de vază ai neamului în zilele noastre, din punctul de vedere al deșteptăciunii lor scăpărătoare: persoana fiecăruia va fi înfățișată acolo mai pe larg și cu toate amănuntele, iar geniul și învățătura lor, în mic.

Pînă atunci mă încumet să supun mai jos Măriei Tale o prescurtare credincioasă din suma universală a tuturor artelor și științelor spre bunul folos și învățătura Înălțimii Tale: și nu mă îndoiesc cîtuși de puțin că o vei cerceta cu toată luarea-aminte, pășind la mai mare întru toate, precum alți tineri principi de prin străinătate, care în anii din urmă și-au îmbogățit cunoștințele mulțumită numeroaselor volume întocmite pentru folosința Alteților Lor.

Fie ca Măria Ta să propășească și să înainteze în înțelepciune și virtute ca și în vîrstă, în cele din urmă depășind în strălucire pe toți regeștii tăi înaintași la tron: în împlinirea cărui gînd se roagă zilnic sluga prea supusă a Măriei Tale, etc.

Mințile sclipitoare înmulțindu-se în timpul din urmă tot mai mult, și făcîndu-se din ce în ce mai pătrunzătoare, s-ar părea că fețele bisericești de vază, ca și mai marii dregători ai țării, încep să se simtă cuprinși de o înspăimîntătoare neliniște la gîndul că acești domni, cu mințile lor cele agere, folosindu-se de răgazul unei păci îndelungi, ar nutri dorința de a căuta și afla nod în papură părților mai lesne de vătămat din religie și guvernămînt. Întru întîmpinarea unei asemenea isprăvi s-a irosit destul de multă judecată în ultimul timp, cu nădejdea să se poată găsi cu cale a scopi inteligența acestor înspăimîntători iscoditori de ascuțișul și pătrunderea care-i și mînă la cercetarea și despicarea firului în patru în atari treburi atît de delicate. S-a căzut în cele din urmă de acord asupra unui proiect, care însă are să coste ceva timp și bani pînă să poată fi adus cu bine la îndeplinire. Dar între timp, primejdia devenind din ceas în ceas tot mai mare datorită adunării unei oștiri tot mai numeroase de inteligențe sclipitoare, înarmate pînă în dinți (cum e și lesne de închipuit), — cu pene, călimări și cu hîrtie, gata, la primul semnal, să se prefacă, în răstimp de mai puțin de un ceas, în pamflete, și alte ucigătoare suliți, s-a socotit absolut necesar a se găsi pe loc un expedient pentru a o putea scoate la capăt pînă la aducerea la îndeplinire a pomenitului proiect mai mare. Așa se face că, zilele trecute, la întrunirea unui comitet lărgit, chemat să chibzuiască o cale în această privință, un migălos și ager observator a făcut importanta descoperire că atunci cînd întîlnesc un chit pe mare, corăbierii au bunul obicei de a arunca pe valuri înaintea lui în joacă un poloboc gol, ca să-l împiedice astfel a se năpusti asupra corăbiei și s-o înece. Această parabolă a fost îndată mitologizată, chitul fiind interpretat fără șovăire drept *Leviathanul* lui Hobbes — cel ce azvîrle și sucește, ai zice că în joacă, toate schemele religiei și guvernămîntului, multe din acestea dovedindu-se în fapt găunoase, uscate, deșarte, sunătoare, din lemn, și supuse rotirii: deci, leviathanul de la care fioroasele genii ale veacului nostru își împrumută armele. E de la sine înțeles că prin corabia bătută de valuri s-a subînțeles străvechiul antitip al acestuia, pe nume Societatea civilă. Problema era însă cum să se facă analiza polobocului; în cele din urmă, după îndelungi și rodnice dezbateri, s-a păstrat înțelesul lite-

ral; drept care s-a dat poruncă ca acești leviathani să fie împiedicați de a se zbenghui și de a zvîrli în dreapta și-n stînga în societatea civilă, care și așa se ține pe valuri ca vai de ea, și ca atare, să fie momiți în joacă prin istorisirea *Poveștii unui poloboc*. Iar talentul subsemnatului fiind socotit nu tocmai de lepădat în vederea unei atari însărcinări, mi s-a făcut deosebita cinste de a mi se încredința întocmirea acesteia.

Acesta a fost singurul scop avut în vedere în scrierea tratatului de față, despre care nutrese nădejdea că va putea folosi *ad interim* la potolirea cugetelor zvăpăiate, măcar timp de cîteva luni, pînă la punerea în aplicație a proiectului celui mare; despre tainele acestuia socot însă că cinstitul cititor s-ar cuveni să afle și el, încă de pe acuma, cel puțin cîteva amănunte.

Așadar, se are în vedere înființarea unei mari academii care să cuprindă nouă mii șapte sute patruzeci și trei de inși; adică, după o socotință nici prea largă nici prea strîmtă, cam cît numărul obicinuit de minți scăpărătoare aflătoare la noi pe insulă. Aceste persoane urmează a fi împărțite pe școli, după ramurile acestei academii și potrivit cu aplicările fiecăruia, așa fel ca toți să-și poată desăvîrși studiile față de care au simțit chemare. Cît de curînd, însărcinatul cu această treabă urmează a face cunoscute propunerile sale; pentru a-l pune însă la curent pe cititorul curios, îmi voi îngădui să pomenesc aci, pînă una alta, cîteva din principalele așezăminte avute în vedere de proiect. În primul rînd e vorba de o mare școală de pederastie, cu dascăli aduși din Franța sau Italia; apoi, într-o clădire foarte mare, va ființa o școală de ortografie; așijderi o școală de ochelari; o școală de înjurături; o școală de critică; una de salivație; una de toane; una de poezie; una de titirezuri; una de cătrăneală; una de joacă, și multe alte înalte așezăminte belfericești, prea anevoie de înșiruit aici. Nimeni nu va putea fi admis în vreuna din aceste școli decît în temeiul unui zapis iscălit de două persoane de încredere din care să reiasă că acel candidat este înzestrat într-adevăr cu o minte scăpărătoare. Dar să nu ne îndepărtăm: am învățat destul de bine cam cum trebuie să arate o predoslovie de carte, și iată că din păcate nu mă ajută mintea s-o pot duce pe aceasta la bun sfîrșit. În trei rînduri m-am străduit să dau ocol izvodirilor mele, călare pe imaginație, și în trei rînduri m-am întors bătînd din buză, căci din păcate facultatea aceasta mi-a fost cu desăvîrșire vlăguită în alcătuirea tratatului de mai jos. Nu același lucru s-ar putea spune cu privire la tovarășii mei de breaslă, scriitorii moderni; aceștia nu ți-ar lăsa nici în ruptul capului să le scape de subt pană vreo precuvîntare ori vreo epistulie închinătoare, fără să-și dea drumul cu cîte o lovitură de maestru spre a-l învălui de

la bun început pe cititor cu o minunată uimire, stîrnindu-i şi o arzătoare nerăbdare pentru cele ce vor să se petreacă mai departe. Ca de pildă, acel prea iscusit poet care, storcîndu-şi creierii după o spusă nemaiauzită, se asemăna pe sine cu gîdele, iar pe patronul cărţii, cu osînditul la spînzurătoare: nu născocesc nimic, faptul este *insigne, recens, indictum ore alio*[1].

Parcurgînd acel nobil şi prea trebuincios studiu am avut fericirea de a putea întîlni o sumedenie de trăsături la fel de minunate, dar n-am în gînd să nedreptăţesc pe autori furîndu-le găselniţele, căci mi-am putut da seama că nici un lucru nu-i mai gingaş şi mai uşor de vătămat prin mutare decît scăpărarea de duh a unui scriitor modern. Într-adevăr unele lucruri sînt pline de duh astăzi, ori pe stomacul gol, ori aci, ori la ceasurile opt, ori la o stacană de bere, ori în gura domnului Cutărică, ori într-o dimineaţă de vară: e de ajuns să schimbi cel mai mărunt amănunt, sau să-l muţi de-aici pînă colo, că tot farmecul s-a dus. Aşa încît fiece scăpărare de duh îşi are căile şi locurile ei bine hotărîte, de la care nu te poţi îndepărta nici măcar cu un sfert de pas fără a intra în primejdia de a-i pierde cu desăvîrşire urma. Scriitorii moderni au statorit cu multă chibzuinţă baremurile în această privinţă, mărginindu-le la împrejurările de timp, de loc şi de persoană. Cutare vorbă de duh nu va putea de pildă trece dincolo de mahalaua *Covent Garden*[2], alta rămîne neînţeleasă în afara colţului întrunirilor din *Hyde Park*[3]. De fapt, mă doare deseori în suflet atunci cînd mă gîndesc că toate pasagiile isteţe, pe care mă pregătesc acum a le aşterne pe hîrtie, se vor învechi şi vor rîncezi cu timpul, prin simpla mutare a scenei; şi totuşi n-am ce-i face, fiind nevoit să recunosc că-i drept să fie aşa: căci nu văd de ce ar fi cazul să ne străduim a găti vorbe de duh pentru folosul veacurilor viitoare, atunci cînd veacurile dinaintea noastră n-au catadicsit a pregăti nimic de acest fel pentru noi, cei de astăzi: cînd spun acestea dau grai nu numai simţămintelor mele, ci şi ale comentatorilor celor mai ortodocşi cu putinţă. Dar fiind nespus de grijuliu ca fiece ins în toată firea înzestrat cu gustul vorbelor de duh isteţe — calculate pentru luna august curent, 1697 — să poată pătrunde pînă în măduva însăşi a sublimu-

[1] Nemaipomenit, proaspăt şi nemaiauzit.

[2] Covent Garden, cartier rezidenţial din Londra, edificat pe terenurile fostei mînăstiri Westminster: în literatura secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea apare citat adeseori ca centru de distracţii, şi nu o dată, de dezmăţ.

[3] Fostă proprietate mînăstirească prefăcută în teren de curse în epoca Stuarţilor; colţul din preajma arcului de marmoră a rămas pînă în ziua de astăzi vestit pentru faptul că poate servi oricui de tribună pentru încercarea darurilor oratorice.

lui aflător de-a lungul și de-a latul acestui tratat, mă văd nevoit să dau aci următoarea maximă: Cititorul dornic de a pătrunde mai adînc în înțelegerea gîndurilor unui scriitor are datoria de a se pune pe sine în împrejurările și situația în care se va fi aflat autorul în clipa cînd scria pasagiile mai însemnate ce i-au izvorît din pană: astfel se va înfăptui o împerechere în dreaptă cumpănă a ideilor împărtășite de scriitor și de cititorul său. Or, spre a da o mînă de ajutor osîrduitorului cititor în înțelegerea unei trebi atît de gingașe, îi voi mărturisi aici în cîteva cuvinte, că cele mai istețe bucăți din acest tratat al meu au fost izvodite pe cînd stam în vîrful patului, într-o mansardă; din pricini bine cunoscute mie însumi, mi s-a întîmplat uneori să socotesc nimerit a da imbold izvodirii folosind pintenul foamei. de altfel, în general vorbind, aș putea spune că întreaga operă a fost începută, dusă mai departe și încheiată în împrejurările unui prelung tratament doftoricesc și a unei mari lipse de parale. Așa încît, e cazul s-o spun aici, părerea mea e că cinstitului cititor îi va fi totuși cam greu să țină pasul cu mine într-o sumedenie de pasagii, de altfel pline de istețime, ale acestui tratat, de nu va binevoi să se pregătească dinainte ținînd aminte la îndrumările ce i le împărtășesc acum. Acesta e de fapt, în ceea ce mă privește, cel mai însemnat *postulatum*.

Întrucît, așa cum mărturiseam adineaori, mă socot un credincios slujitor al formelor moderne, bănuiesc că vreun cititor plin de duh și istețime se și întreabă cum de-am putut totuși înainta atît de mult cu această precuvîntare fără a mă fi legat, potrivit obiceiului, de numeroșii scriitori de care numeroși alți scriitori se plîng cu atîta îndreptățire. Tocmai terminam de citit un număr de cîteva sute de predoslovii în care, de la bun început, autorii agrăiesc pe binevoitorul cititor în legătură cu această vecinică pricină de nemulțumiri. Am spicuit aci cîteva pilde, pe care mă grăbesc să le aștern pe hîrtie, așa cum le-am păstrat în amintire.

Una începe așa: *A te apuca să scrii într-o vreme cînd gazetele mișună de* etc.

Alta: *De vreme ce orice belferaș se socotește astăzi minte iscusită, nu văd folosul de-a intra în rînd cu ei* etc.

Alta: *Cînd vezi cîte ciurucuri mișună prin preajma tiparnițelor noastre* etc.

Alta: *Sir, numai din ascultare față de porunca dată de domnia voastră, mă încumet acum a încredința aceste rînduri tiparului; căci nimic în lume n-ar putea altminteri hotărî pe cineva a păși în rînd cu această pleavă de scriitoraș care* etc.

Dar iată că am și eu două cuvinte de zis împotriva unor atari întîmpinări. Întîi și întîi, departe de mine gîndul de a socoti că numărul mare de scriitori ar fi o pacoste pe capul țării acesteia, ba dimpotrivă, așa cum am scris de altfel negru pe alb, de mai multe ori în tratatul ce urmează. În al doilea rînd, nu pricep prea bine rostul acestui fel de a purcede, căci, pe cît îmi pot da seama, multe asemenea precuvîntări subțiri par a fi fost izvodite de una și aceeași mînă, anume, a unora ce copleșesc pe cititor cu maldărul altor nenumărate alcătuiri de-ale dînșilor. În legătură cu aceasta cer voie să povestesc pe scurt următoarea istorioară:

Într-o zi, un pehlivan adunase împrejuru-i gloată mare în oborul numit *Leicester-Fields*. În mulțime se afla și un grăsan butucănos care, înăbușit subt teascul viu, era mai-mai să-și dea sufletul în cumplita strînsoare, strigînd într-una: «Doamne, Dumnezeule ce gloată nesuferită se-nghesuie peste mine! Oameni buni, lăsați-mă o leacă să răsuflu; Doamne, iartă-mă, dar cine naiba a mai adunat și jigodiile astea peste mine: lua-v-ar dracu să vă ia, cu înghesuiala voastră cu tot! Fii bun, frate dragă, și trage-ți cotul mai la o parte». În ceie din urmă, un țesător care se nimerise chiar alături, nu-și mai putu ține gura. «Mînca-te-ar ciuma să te mănînce de îmbuibat neisprăvit ce ești; cine dracu umflă gloata asta dacă nu tu cu burta ta? Ce naiba, nu vezi că ții loc cît cinci? Ce, n-avem dreptul să vedem cu toții la fel? Mai dă jos osînza de pe mata, lua-te-ar dracu, și-o să vezi c-o să'ncapi atunci împreună cu toată lumea!»

Că scriitorul se bucură de anumite privilegii este un fapt mai presus de îndoială, și nădăjduiesc că nimeni nu va găsi ceva de spus împotrivă; așa de pildă, ori de cîte ori nu reușesc a mă face înțeles de către cititor, încheierea e că lucruri nespus de adînci și trebuincioase zac ascunse subt vorbele mele: ori, tot așa, că tot cuvîntul tipărit cu slovă osebită trebuie socotit drept tainiță a unor nemaipomenite dovezi de sublimă genialitate.

Cît privește libertatea de a mă lăuda, sau nu, pe mine însumi, din cînd în cînd, ori niciodată, sînt încredințat că nu-i nevoie să dau aci socoteală, mai cu seamă dacă ne gîndim că avem și o mulțime de alte pilde asemănătoare, date de inși cu trecere și faimă bine întemeiată: în legătură cu asta țin să reamintesc doar că pe vremuri laudele erau ca o rentă oferită scriitorilor de către lume; dar modernii găsind că strîngerea acestei rente e un bucluc și o bătaie de cap mult prea mare, au ajuns de curînd la încheierea că-i mult mai bine să-și însușească de-a dreptul întreaga dobîndă, împreună cu dreptul neștirbit de prezentare a uzufructului. Aceasta e și pricina pentru care, ori de cîte ori își trîmbițează laudele, autorii se folosesc în ultimul timp de un anumit tipic, apăsînd de

pildă mai tare asupra titlului de care se bucură, îndeobște prin cuvinte ca: «fără a dori să mă laud»; asemenea spuse arată limpede, după părerea mea, că este vorba de un temei pravilnicesc în toată legea, iar nu de cuvinte goale. În ceea ce mă privește, țin să pun cititorului în vedere că am simplificat peste tot de-a lungul tratatului formulările de acest soi: o spun aici o dată pentru totdeauna, spre a-mi cruța pe viitor osteneala de a relua mereu același lucru.

Trebuie să vă mărturisesc că simt o plăcută ușurare în suflet la gîndul că am izbutit să scriu un tratat atît de îngrijit și totodată atît de folositor, fără a mă fi văzut nevoit să amestec într-însul vreun grăunte de satiră; acesta e de altfel singurul punct în care mi-am îngăduit să mă îndepărtez de vestitele modele din timpul de față în această țară. Mi-am putut da seama că anumiți scriitori se folosesc de cititor precum pedagogii de școlarul leneș, oricînd gata să primească biciul: în primul rînd dînșii dezbat cazul; apoi, avînd în vedere faptele petrecute, aduc dovezi că pedeapsa e de neapărată trebuință, și-și încheie ca atare fiecare spusă cu cîte o lovitură de șfichi. Or, în măsura în care mă pricep și eu la oameni, să-mi fie îngăduit să spun aci că acești domni ar putea foarte bine să-și cruțe și supărarea și pedepsele: căci nicăieri, în întreaga natură, nu găsim o parte mai tăbăcită și mai puțin simțitoare decît tocmai fundul, fie că-l atingi cu joarda, fie cu piciorul. De altfel mi se pare că, cei mai mulți scriitori satirici cad în ultimul timp într-o greșeală grosolană: ei își închipuie că de vreme ce urzicile urzică, toate buruienile trebuie să urzice la fel. Vă rog să mă credeți că nu fac această apropiere din dorința de a ponegri cumva pe acești prea vrednici mînuitori ai condeiului, ci dimpotrivă; de altfel orice specialist în mitologie știe foarte bine că buruienile trec înaintea tuturor celorlalte verdețuri; tocmai de aceea și primul monarh al acestei insule — înzestrat, zice-se, cu mult scaun la cap și cu bun-gust nevoie-mare — a avut înțelepciunea de a smulge trandafirii de pe marele colan al țării, punînd în schimbul lor niște ciulini[1], alegînd deci din două plante pe cea mai nobilă. Iată de ce, cugetînd mai adînc la istoria veche, dascălii cu înțelepciune au tras încheierea că vîna satirică, atît de puternică în acest ținut al insulei noastre, s-ar prea putea să ne fi fost adusă întîiași dată de dincolo de rîul Tweed[2]. Dea Domnul să poată propăși și înflori la noi în vecii vecilor; fie ca să poată supraviețui, trecînd peste disprețul lumii cu aceeași nepăsare și ușurință cu care lumea

[1] Este vorba de James I (1566—1625), rege al Marii Britanii și Irlandei, introducătorul unor modificări în blazonul dinastiei.

[2] James I domnise mai întîi în Scoția, sub numele de James VI.

rămîne nesimțitoare la șfichiul biciuirilor ei. Fie ca propria prostie, sau cea a partidei din care fac parte, să nu-i descurajeze pe autori; și să meargă neabătuți mai departe; dar să nu uite că se întîmplă cu mințile strălucitoare precum cu briciul de bărbierit, care taie rău tocmai atunci cînd te-aștepți mai puțin, adică cînd și-a bontit ascuțișul. De altfel și gura cu dinții prea stricați ca să muște se răzbună mai abitir tocmai prin duhoare.

N-aș putea spune că sînt ca ceilalți oameni, invidios și pizmătăreț pe darurile ce-mi lipsesc; de aceea mă și simt dator să dau aci cuvenita cinste marei și preaslăvitei tagme a scriitorilor noștri britanici. Nădăjduiesc ca atare că nu vor resimți micul meu panegiric ca pe o jignire adusă urechilor lor, mai ales că l-am alcătuit anume pentru dînșii. Într-adevăr, natura însăși pare să pornească ca faima și cinstea să ne fie dobîndite mai abitir pe calea satirei decît prin alte mijloace izvodite de minte; căci lumea e stîrnită cel mai iute la laude atunci cînd vede biciul șfichiuind — ca bărbații, atîțați mai mult să facă curte atuncea cînd sînt respinși. Un scriitor mai vechi își punea întrebarea de ce închinările din predoslovii, și alte asemenea temenele, se învîrt într-una în jurul acelorași idei mucegăite și rîncede, fără un strop cît de mic de înnoire; această stare de fapt nu este numai rădăcină de chin și de dezgust pentru tot creștinul cititor, ci și — de nu va fi oprită curînd — izvor obștesc al acelei atît de răspîndite și cumplite molimi de pe insula noastră, pe nume letargia: iată de ce aflăm atît de rar satire ce să nu bată apa în piuă. Cît privește cusururile panegiricelor, acestea sînt de obicei puse pe socoteala unor lipsuri de care s-ar face vinovați izvoditorii; dar eu unul sînt de părere că aceasta-i o mare nedreptate, căci pricina e mult mai lesne de descoperit și întru totul firească: într-adevăr materialele pentru panegirice fiind destul de puțin numeroase, s-au și isprăvit încă de-acum foarte multă vreme. Se întîmplă aici ca și cu sănătatea omului: știm cu toții că sănătatea e una, rămînînd mereu aceeași; bolile în schimb se numără cu miile, zi de zi adăugîndu-li-se altele noi; la fel și cu virtuțile: toate virtuțile omenirii se numără, de cînd e lumea, pe degetele unei mîini; nebuniile și viciile sînt în schimb nenumărate, iar timpul nu face decît să adauge ceas de ceas altele noi la grămadă. Or, tot ceea ce poate face un sărman poet e să învețe pe dinafară lista virtuților cardinale[1], ca să fie apoi mînă largă aplicîndu-le eroului sau patronului său literar; dar nu-i mai puțin adevărat, că poate cînta isoanele în fel și chip și să-și preschimbe cuvintele cît o vrea; cititorul tot va deslușî neîntîrziat

[1] În accepțiunea platonică: prudența, dreptatea, tăria și cumpătarea.

că-i vorba de una și aceeași mîncare de pește, cu mici preschimbări, pe ici și pe colo în cele ce privește gustul zemei. Căci nu putem născoci vorbe meșteșugite dincolo de marginea hotărîtă de gîndire, iar cînd aceasta și-a atins hotarele, cuvintele cu meșteșug este cazul să amuțească și ele.

Dar chiar dacă materia panegiricelor s-ar dovedi tot atît de rodnică ca și materia satirelor, ar mai rămîne de văzut din ce pricină acestea din urmă sînt pretutindeni mult mai bine primite decît cele dintîi. După părerea mea, asta se datorează faptului că orice panegiric privește îndeobște pe un singur ins, ori doar pe cîțiva odată, dînd astfel naștere la invidie și vorbe din partea celor rămași pe dinafara laudei; satira în schimb fiind pe măsura tuturora și a oricui, nu-i niciodată resimțită ca jignire de către nimeni, căci fiecare nu pregetă s-o socotească îndreptată împotriva celorlalți, dovedind totodată și o mare înțelepciune în a descărca sacul de pe umerii proprii pe umerii lumii, aceștia fiind îndeajuns de lați spre a putea duce în spinare orice. În legătură cu asta mi-a trecut adesori prin gînd că între Atena din vechime și Englitera zilelor noastre este o mare deosebire în această privință. La Atena era privilegiul și dreptul din naștere al oricărui cetățean ori poet de a sări cu gura oriunde s-ar fi aflat, înfierînd pînă și de pe scenă pe oricine și spunîndu-i pe nume, și asta chiar de-ar fi fost vorba de o față însemnată — de vreun Creon, Hyperbolus, Alcibiade ori Demostene; în schimb cea mai mică vorbă de ocară aruncată împotriva obștei era pe loc pedepsită, chiar dacă vorbitorul ar fi fost altminteri om de vază, cu răspunderi și vrednicii recunoscute. La noi în Englitera, lucrurile se petrec în schimb pe dos. Oricine, deci, și în deplină siguranță, poate desfășura cea mai iscusită retorică spre a înfiera întreaga omenire de față cu toată lumea; poți de pildă spune adunării «că toată lumea a luat-o razna; că nimeni, nici măcar un singur om, nu mai săvîrșește binele; că trăim cu toții niște vremuri de foarte mare stricăciune; că mîrșăvia și necredința s-au răspîndit mai rău ca o molimă; că cinstea a pierit de pe pămînt o dată cu Astraea[1]»; acestea și alte locuri comune, pe cît de proaspete pe atît de grăitoare, le poți turna tuturora așa cum îți vin pe buze, izvorîte din *splendida bilis* (Horațiu, rînză). Și după ce vei fi terminat adunarea cu d-alde astea, departe de a se simți atinși, cei de față îți vor mulțumi pentru că ai binevoit să le împărtășești niște adevăruri atît de folositoare și de mare

[1] Aluzie mitologică la modă: fiică a lui Zeus și a lui Thetis, *Astraea* trăia pe pămînt în epoca de aur a omenirii. Fărădelegile oamenilor din epoca de bronz și de fier ar fi silit-o să-și ia zborul către ceruri, unde se și fixă sub chipul constelației Fecioarei.

preț. Ba mai mult, în plin *Covent Garden* îți poți pune bojocii la încercare apucîndu-te să predici împotriva sclifoselilor și preacurviei; și chiar și altceva: la *Whitehall*[1] să înfierezi trufia, zavistia și mita; sau la curtea de justiție să veștejești nedreptatea și jaful; și din înaltul oricărui amvon din oraș, să te ridici cu toată tăria împotriva zgîrceniei, a fățărniciei și jecmănirilor. Toate acestea însă nu-s decît un joc de-a mingea, zvîrlită, cum s-ar spune, de colo pînă colo de către fiecare ins din adunare; fiecare cu racheta lui făcîndu-i vînt către ceilalți, de îndată ce o vede venind înspre sine. Pe de altă parte însă, dacă cineva s-ar încumeta să nu țină seama de starea de lucruri, mergînd pînă într-acolo încît să scape în lume un singur cuvînt cît de mic, cu privire la cutare, care a lăsat să piară de foame jumătate din corăbierii flotei, pe cei rămași otrăvindu-i cu ce le-a dat de mîncare; sau despre altul, care, din principii de dragoste și cinste, nu-și plătește datoriile decît la casele de berbenție și la tripou; sau despre altul ce s-a îmbolnăvit de frenție și care-și vinde acum moșiile spre a-și putea plăti tămăduirea; sau despre cuconul Paris care primind mită de la Iunona și de la Venera, și necatadicsind să supere pe nici una din împricinate, a dormit tun în jeț tot timpul cît a ținut judecata; sau despre cutare orator care, după multă pregătire, ține în senat lungi cuvîntări vădind minte puțină, lipsite în sine de orice rost; spuneam așadar că cel ce s-ar încumeta să facă unele de-alde acestea, să facă bine să se aștepte a fi încarcerat pentru *scandalum magnatum*[2]: căci va primi amenințări scrise; se va pomeni pîrît pentru defăimare, spre a fi tras apoi la răspundere înaintea judecății.

Dar poftim că mă pierd într-un subiect care nu mă privește, căci nu mă văd nici înzestrat, nici aplecat către satiră. Pe de altă parte, mă simt atît de mulțumit privind la starea omenirii din zilele noastre, încît, de cîțiva ani încoace, m-am apucat să pregătesc niște materiale în vederea unei opere ce va purta titlul de *Panegiricul lumii;* mă gîndisem chiar să-i adaug o a doua parte intitulată *Cuvînt întru smerita apărare a apucăturilor Gloatei de-a lungul vremurilor.*

Aveam de gînd să le înaintez tiparului cîteși două, în chip de apendice la tratatul ce urmează; descoperind însă că terfelogul meu cu locuri comune nu binevoiește a se umple atît de repede pe cît m-aș fi așteptat, am ales să amîn scrierea lor pentru un alt prilej. Trebuie de altfel să mai adaug, că am fost împiedicat de

---

[1] Reședința centrală a autorității politice britanice.

[2] Delict constînd, potrivit legii britanice, din calomnierea unei persoane sus-puse.

a-mi duce acest gînd la îndeplinire și datorită unui necaz în casă; avînd în vedere toate acestea, cu toate că rămîn convins că ar fi fost cum nu se poate mai potrivit și mai modern să pot vorbi pe larg cinstitului cititor despre toate acestea, după cum de mare ajutor ar fi fost să-mi lungesc precuvîntarea pe măsura ce-i la modă astăzi, făcînd-o adică cu atît mai groasă, cu cît cartea în sine-i mai subțire; cu toate acestea, zic, nu-l voi mai chinui pe cititorul nerăbdător ținîndu-l la poartă, după ce mintea i-am pregătit-o atît de amănunțit, ci-i voi da drumul bucuros acum către sublimele mistere ce urmează.

August, 1697

Partea 1

PREDOSLOVIE

Oricine nutreşte ambiţia de a se face auzit în mijlocul unei mulţimi e dator să se înghesuie şi să dea din coate, să îmbrîncească şi să-şi croiască loc opintindu-se în sus din răsputeri, pînă ce ajunge într-un sfîrşit să se înalţe, cu un cap măcar, deasupra tuturora. Or, răzbătînd astfel, prin înghesuieli oricît de strîmte, ne dăm foarte bine seama de faptul că peste creştete găseşti întotdeauna loc berechet, dar treaba e cum s-ajungi acolo, acesta fiind de fapt lucrul mai anevoios de îndeplinit; căci al naibii de greu e să scapi din strînsoarea gloatei:

evadare ad auras,
Hoc opus, hic labor est[1]. *Vergiliu*

Tocmai de aceea filosofii din totdeauna şi-au croit calea ridicînd în văzduh felurite zidiri: dar indiferent de înfăptuirile şi faima cucerite de asemenea structuri în trecut, uneori păstrate şi pînă în zilele noastre — şi de aci nu exclud nici locaşul din nuiele al lui Socrate, atîrnat pe sus, spre înlesnirea contemplaţiei*[1] — eu unul, să fie cu iertare, socot că au fost totuşi la mijloc şi două însemnate neajunsuri. Întîi, că temeliile erau îndeobşte înălţate mult prea sus, ieşind aşadar din raza ochiului, ba chiar şi din auzul ascultătorilor. În al doilea rînd, că materialul folosit fiind foarte şubred, zidirile acestea au avut mult de suferit de pe urma vitregiei vînturilor, mai cu seamă în ţinuturile de la miază noapte.

Iată de ce sînt de părere că în vederea unei bune îndrumări a acestei întreprinderi, altminteri de toată lauda, rămîn îndeobşte trei metoduri; înţelepciunea înaintaşilor noştri fiind cît se poate de luminată întru a da îmbold minţilor cutezătoare, s-au născocit şi trei maşinării din lemn, folositoare oratorilor dornici să cuvînte mult şi fără de oprire. Acestea sînt amvonul, scara şi podul din scînduri al pehlivanilor itineraţi. Căci, în privinţa baroului, deşi bara tribunalelor, alcătuită tot din lemn, e hărăzită aceleiaşi ţinte, nu-i putem, din păcate, face cinstea de a o număra în rînd cu ce-

[1] Spre a scăpa către văzduhul lin
Nevoie e să treci prin vai şi chin.

*[1] Vezi *Norii* lui Aristofan.

lelalte trei, datorită treptei joase pe care se află cuvîntul rostit de-acolo, veşnic supus întreruperilor, venind ba dintr-o parte, ba dintr-alta. Tot aşa nici jeţul judecătoresc, deşi înălţat ceva mai sus, nu poate fi socotit mai mult de ceea ce este, indiferent ce ar încerca să dovedească cei ce-i iau apărarea. Căci dacă vor avea bunăvoinţa de a cerceta cu luare-aminte obîrşia acestui scaun, precum şi împrejurările lăturalnice legate de aceasta, curînd îşi vor da seama că practica zilelor noastre adevereşte întocmai aşezămîntul de la început, pînă şi din punct de vedere etimologic, cuvîntul de unde vine desemnînd literalmente, în limba feniciană, un lucru de o deosebită însemnătate, anume, un loc pentru dormit; cu toate că accepţia curentă e cea de jeţ bine căptuşit şi moale, menit a asigura odihna mădularelor bătrîne şi măcinate de podagră: *senes ut in olia tuta recedant*[1].

Căci soarta ar fi fost nedreaptă să nu le lase această măruntă răsplată, întrucît, mai înainte, pe cînd ei puteau cuvînta ceasuri în şir, ascultătorii lor piroteau; după cum acum ei sînt cei ce pot dormi liniştiţi, în timp ce alţii vorbesc.

Dar chiar de n-ar fi fost vreun alt argument convingător, spre a şterge jeţul judecătoresc şi bara advocaţilor din rîndul uneltelor ce folosesc oratorici, ar rămîne faptul că, admiţîndu-le, am da peste cap numărul pe care, de la bun început, am luat hotărîrea neclintită de a nu-l stîrbi prin vreun alt adaos; urmînd întru acesta pilda plină de înţelepciune a multor alţi gînditori şi învăţaţi de vază, a căror iscusinţă de căpetenie, în privinţa distincţiilor, a fost aceea de a se lega pătimaş de cîte un număr mistic, înzestrat în aşa măsură de închipuirea lor cu însuşiri dumnezeieşti, încît au ajuns să constrîngă bunul-simţ, să-i afle tipare cu de-a sila prin mai toate colţurile firii, tăind, adăugînd şi potrivind la fiecare gen şi specie după nevoile cifrei, ici împreunînd cu otuzbirul, colo despărţind dintr-un condei fără nici o grijă. Dar iată că, între toate celelalte, numărul adînc de TREI e cel ce mi-a întraripat cel mai mult cugetarea, prilejuindu-mi într-una negrăite desfătări ale minţii. Un eseu panegiristic de-al meu, tratînd despre această cifră, se află chiar acum sub tease, urmînd a vedea lumina tiparului rîndul viitor; în această lucrare, cu ajutorul celor mai convingătoare argumente, nu numai că am reuşit a aduna subt stindardul lui TREI numărul simţurilor şi al tuturor elementelor, dar, mai mult decît atît, am izbutit să readun o mulţime de de-

[1] Ca bătrînii să-şi aibă lăcaşurile de odihnă netulburată.

zertori pripășiți pe la ceilalți doi rivali de vază, anume ȘAPTE și NOUĂ, ce se ziceau a fi osiile lumii*[1].

Ca vrednicie și ca treaptă, iată deci că prima unealtă folosind oratoriei este amvonul. Avem amvoane fel de fel pe insula noastră; eu unul nu prețuiesc însă decît pe cele făcute din scînduri de *Sylva Caledonia* (Scoția), căci e singurul lemn potrivit cu clima țării acesteia. El se cade să fie mîncat de carii, fiind astfel mai nimerit atît pentru propagarea sunetului cît și din alte pricini ce vor fi pomenite rînd pe rînd. După mine, ca formă și mărime, cele mai desăvîrșite amvoane sînt cele foarte strîmte și fără multe dichisuri; iar mai presus de toate, cele fără baldachin (căci, potrivit unei pravili străvechi, amvonul se cuvine să fie singurul vas descoperit al oricărei adunări, firește, dacă-i întrebuințat cum trebuie): așadar, prin faptul asemănării cu un stîlp, acest fel de amvon va avea o adîncă înrîurire asupra urechilor ascultătorilor.

De scări nu e nevoie să mai spun nimic; chiar străinii au băgat de seamă, spre cinstea neamului nostru, că, în privința înțelegerii și aplicării acestora, sîntem fără de pereche între toate țările pămîntului. Însă Urcătorii noștri oratori nu se mulțumesc să-și cucerească doar ascultătorii, prin felul plăcut de-a cuvînta, ci și întreaga lume, prin tipărirea grabnică a tuturor cuvintelor rostite; acest fapt e, după mine, cea mai de preț comoară a elocinței noastre britanice, și sînt informat că librarul și cetățeanul de ispravă, care-i Mr. John Dutton, a și alcătuit cu multă grijă și osîrdie o culegere de cuvîntări în douăsprezece tomuri *in-folio*, ilustrate cu gravuri, urmînd a ieși de sub tease în foarte scurtă vreme. Este o lucrare cît se poate de îngrijită și folositoare, întru totul vrednică de prețuirea dînsului*[2].

Ultima mașinărie folositoare oratoriei e podul de scînduri al pehlivanilor de la răscruci*[3], îndeobște ridicat cu multă chibzuință sub *Iove pluvio, in triviis et quadriviis*[4]. De fapt aceasta e școala și răsadnița celorlalte două, pomenite adineaori, oratorii îndreptîndu-se fie spre una, fie spre cealaltă, după cum sînt aplecările firești ale fiecăruia; dar între ele trei, legăturile sînt bine stato-

---

*[1] Se presupune că numerele *șapte* și *nouă* ar fi avut o putere înnăscută și fatală în sinea lor, mai cu seamă la socotitul anilor vieții. (Din *Cartea rătăcirilor mai des răspîndite*, de More. — B.)

*[2] Mr. John Dutton, un librar falit. Și-a publicat amintirile sub titlul *Rătăcirile vieții*, unde găsim zugrăvit pe fiecare librar, editor, papetar și tipograf din Londra; la urmă apar și 17 legători.

*[3] Estradele scamatorilor, ai căror oratori sînt hărăziți, după autor, fie furcilor, fie întrunirilor deșuchiate. — H.

*[4] La loc deschis și în cea mai pestriță forfotă a gloatei. — H.

rite și neîntrerupte. Înțelegem cît se poate de limpede din toate acestea că, pentru a te bucura de atenția mulțimii, e neapărată trebuință de a avea în spațiu o poziție ridicată. Dar dacă faptul în sine e îndeobște recunoscut de mai toată lumea, în legătură cu cauza din care izvorăște, părerile rămîn împărțite; iar mie mi se pare că foarte puțini sînt cei dintre filosofi care au nimerit o explicație firească și adevărată a acestui fenomen. Dovada celei mai bine gîndite și adînci pătrunderi o aflăm, după părerea mea, în explicația următoare: aerul, fiind un element greu, potrivit sistimei lui Epicur (vezi Lucretius, cartea 2), se află necontenit tras în jos, și cu atît mai vîrtos se întîmplă lucrul acesta cînd îl aflăm cuprins și înghesuit în învelișul cuvintelor; acestea sînt la rîndul lor elemente cu miez și cu greutate, așa cum reiese foarte limpede din faptul adîncilor impresii pe care ni le fac și ni le lasă; iată de ce, cuvintelor trebuie să li se dea drumul de la o înălțime potrivită, căci altminteri, din două una, ori nu-și vor atinge ținta, ori nu vor reuși să cadă îndeajuns de puternic.

Corpoream quaque enim vocem constare fatendum est
Et sonitum, quoniam possunt impellere sensus[1]

LUCRETIUS, lib. 4

Sînt cu atît mai dispus să împărtășesc această părere cu cît, în nenumărate adunări mi-am putut da seama cu ochii mei cum natura însăși a deprins pe ascultători să stea cu gurile întredeschise, înălțate pe o linie paralelă cu orizontul, așa încît să fie intersectate de o perpendiculară trecînd dinspre zenit spre un punct situat în centrul globului pămîntesc. Dacă ascultătorii alcătuiesc o adunare compactă, această poziție dă într-adevăr tuturora posibilitatea de a lua cu sine acasă cîte o parte din cuvîntare, din care nu se pierde astfel decît foarte puțin, sau chiar nimica.

Trebuie să vă spun că în această privință, un lucru și mai grăitor se poate vedea din felul cum sînt gîndite și alcătuite teatrele noastre moderne. Într-adevăr, sala se așterne la picioarele scenei, respectînd deci întru totul principiul pomenit mai sus, așa fel ca orice lucru cu greutate rostit de pe scenă, din plumb ori din aur, să poată cădea de-a dreptul în fălcile anumitor critici — cred că așa li se spune — cari stau cu gurile căscate gata să înfulece orice. Apoi, vedem că lojele sînt rînduite de jur împrejur, la aceeași înălțime cu scena, din respect, de bună seamă, față de coconițe; căci

[1] Mărturisim că glasul însuși este corp, căci simțurile trupului le stîrnește.

s-a observat că însemnatele sclipiri de inteligență cheltuite în aţîţarea şi învolburarea sîngelui din trupuri scapără îndeobşte la un singur nivel, şi mereu în cerc închis. În privinţa patimilor nechezătoare şi a găselniţelor ieftine, acestea fiind purtate lin în sus, datorită micii lor greutăţi, ajung într-o zonă-mijlocie de care se prind îngheţate precum chiciura, prin mijlocirea înţelegerii reci a celor de prin părţile locului. Fanfaronada şi bufoneria, sprintene şi uşoare precum fulgul, se înalţă falnic spre tării şi fireşte că s-ar pierde subt acoperiş, dacă arhitectul, om cu scaun la cap, n-ar fi prevăzut cu multă înţelepciune şi un al patrulea loc, numit galeria de doisprezece *penny*, — cat de pripas al unora pregătiţi în orice clipă a le prinde din zbor cu ahtiere.

Dar schema fizico-logică a recipienţilor ori maşinăriilor oratorice cuprinde totodată şi un însemnat mister; nefiind de fapt decît un arhetip, semn, emblemă, umbră şi simbol, prin analogie, al marei obşti scriitoriceşti şi a metodurilor prin cari li se cade condeierilor a se înălţa pe ei înşişi mai presus de gloata cea de rînd. Astfel prin amvon se subînţeleg scrierile sfinţilor moderni ai Marei Britanii, lucrări spiritualizate şi lămurite de toată drojdia şi zgurile greşitei înţelegeri a simţurilor omeneşti. După cum spuneam, e clădit din scînduri mîncate de carii; asta din două motive: întîi pentru că lemnul putred dă lumină în întuneric; doi, pentru că viermii îi umplu toate găurile; acesta e ca un semn cu două înţelesuri, privind cele două însuşiri de căpetenie ale oricărui orator, precum şi îndoita soartă ce-i aşteaptă opera.

Scara e un simbol potrivit al *izvodirilor* şi al *poeziei* — două elemente cărora un număr atît de mare de scriitori de vază le datorează astăzi faima lor. Al *izvodirilor*, căci*[1].... (*hiatus in MS*)... Al *poeziei*, întrucît oratorii acesteia au obiceiul *perorării* cu cîntec; şi pentru că urcînd treptele una cîte una, soarta ce-i aşteaptă e răsturnarea, mai înainte de a fi ajuns să se apropie de vîrf; de asemeni, pentru că reprezintă o slujbă dobîndită prin transfer de proprietate şi prin confundarea lui *meum* cu *tuum*.

Podul pehlivanilor adăposteşte creaţii menite să desfete şi să placă muritorilor de rînd; ca de pildă: *De doi bani mintea cea de*

*[1] Se susţine aci că ar fi o lipsă de manuscris; lucrul acesta se întîmplă destul de des la autorul nostru atunci cînd îşi dă seama că nu poate spune nimic vrednic de ochiul cititorului, sau cînd n-are de gînd să intre în subiect, sau cînd e vorba de un lucru de mică însemnătate; uneori, poate şi spre a-l distra puţin pe cititor, sau, încă din vreo intenţie satirică. — H. Asta-i părerea unui comentator mai vechi; de fapt este limpede că locul a fost lăsat alb pentru a da a înţelege că este primejdios să zugrăveşti dezvoltarea duhului de dezlînare pînă la urmările dezlănţuite aci — S.

pe urmă. Caraghioslîcurile din Westminster, Snoave și laclale, Șugubățul fără de pereche, și altele ca acestea; prin ele condeierii ce țin de ori scriu *pentru Grub Street*[1] au reușit cu măreție să izbîndească în vremea din urmă peste Timp: i-au retezat din foarfece aripele, tăiat unghiile, făcut dinții lună, întors pe dos clepsidra, bontit ascuțișul coasei, și scos din tălpi piroanele. Tratatul de față am cutezat să-l pun sub oblăduirea breslei dînșilor, căci mi s-a făcut de curînd cinstea de a fi primit în rîndurile măritei lor frății.

Desigur, nu-mi scapă faptul că scrierile breslașilor din *Grub Street* au fost, în anii din urmă, victimele multor judecăți preconcepute, după cum știu prea bine că două societăți de ariviști mucoși s-au străduit prin toate mijloacele să le ia peste picior o dată cu autorii lor, învinuindu-le c-ar fi, chipurile, nevrednice de treapta pe care stau în obștească frățietate a inteligenței și literelor. Propriile mustrări de cuget le vor spune cel mai bine la cine mă gîndesc; iar oamenii n-au fost toți niște gură-cască, să nu-și dea seama prea bine de sforțările neîncetate ale cercurilor de la *Gresham*[2] și *Will*[3] de a-și clădi un nume și o reputație pe ruina numelui și reputației NOASTRE. Acest fapt este pentru noi cu atît mai mîhnitor, cu cît calcă în picioare nu numai omenia, dar și simțul dreptății, fapta lor fiind nu numai strigătoare la cer, ci și nerecunoscătoare, lipsită de cuviință, aș spune chiar nefirească. Căci cum ar putea uita lumea, ori ei înșiși, ca să nu mai vorbim de propriile noastre amintiri, cari sînt cît se poate de limpezi și grăitoare în această privință; cum ar putea, zic, uita că ei sînt răsadnița de-a noastră nu numai ca sămînță, dar și ca udătură?

Am aflat de curînd că rivalii noștri ar fi făcut demersuri spre a păși în arenă cu toate puterile unite și a se măsura cu noi în privința cărților, din îndoitul punct de vedere al greutății și al numărului. La care, cu toată smerenia, din împuternicirea starostelui nostru, vin să aduc următorul răspuns: întîi, propunerea dînșilor seamănă cu acea făcută de Arhimede într-o treabă, ce-i drept, mai puțin însemnată*[4], dar tot atît de cu neputință de adus la îndeplinire; căci de unde ar putea dînșii face rost de un cîntar, pentru primul punct, și de un aritmetician de nădejde, pentru cel de-al doilea? Apoi, sîntem gata să primim provocarea; dar cu o singură condiție,

---

[1] Uliță londoneză din secolul lui Swift unde locuiau, îndeobște prin mansarde, mulți condeieri și scriitori mărunți.

[2] Gresham College: locul de întrunire al lui Royal Society (Academia britanică).

[3] Cafeneaua lui *Will*, la *Covent Garden*, pe vremuri locul obișnuit de întîlnire al poeților.

[4] *Videlicet* cu privire la mutarea pămîntului din loc.

anume, ca o terță persoană nepărtinitoare să fie lăsată să judece și să hotărască căreia din cele două bresle îi aparțin de fapt și în adevăr fiecare din cărțile tratate sau pamfletele aflate în cauză. Dumnezeu știe cît de încurcate sînt treburile acestea în ceasul de față; căci am fi gata să le arătăm un catalog întreg de cîteva mii de titluri care, în deplină dreptate, s-ar cuveni să fie trecute de partea creațiilor breslei noastre, și pe care, prospăturile de condeieri răsculați le trec acum cu samavolnicie în rîndurile operelor celorlalți. În legătură cu toate acestea, gîndim că ar fi lipsit de orice noimă să-i lăsăm pe autorii înșiși a hotărî într-o asemenea problemă, mai cu seamă că vrăjmașii noștri, prin fel de fel de sforării și cabale, au izbutit să atragă la ei pe atît de mulți din ai noștri, încît cea mai mare parte a breslei se și numără de pe acum în rînd cu ei, iar prietenii cei mai apropiați au început să ne dea ocol, ca și cînd le-ar fi cumva rușine de cunoștința noastră.

Asta-i tot ce vă pot spune în legătură cu un subiect atît de ingrat și întristător; căci nu dorim în nici un chip să mai atîțăm pojarul acestei controverse a cărei continuare ar putea deveni fatală intereselor noastre, ale tuturora; ci, dimpotrivă, dorința noastră sinceră ar fi să stingem toată neînțelegerea frățește, între noi; din partea noastră mergem pînă acolo încît ne declarăm gata oricînd a primi cu brațele deschise pe acești fii risipitori, de îndată ce vor socoti de cuviință să se reîntoarcă lăsîndu-se de ghindă și de zgîrțe[1]; s-ar părea că după calea apucată de ei în ultimul timp*[1] am fi îndreptățiți să credem că au început să-și îndrepte purtările; așa că, precum un părinte îndurător, le păstrăm totuși mai departe iubirea noastră și îi binecuvîntăm.

Lăsînd la o parte latura trecătoare a tuturor treburilor sublunare, cea mai mare știrbire adusă felului de a cîti literatura noastră (față de cum stăteau lucrurile pe vremuri), e că cititorul de astăzi a dat în boala superficialității, nevrînd să se lase convins prin nici un mijloc că ar fi cazul să cerceteze și dincolo de scoarță și de suprafața lucrurilor; căci înțelepciunea e o vulpe ce după o lungă vînătoare te mai silește să asuzi ca s-o dezgropi din vizuină; este, de asemeni, o brînză, cu atît mai grasă cu cît burduful i-e mai gros, mai sfărîmicios și mai zgrunțuros; tocmai de aceea, la oamenii cu gustul fin, cerul gurii se gîdilă cel mai plăcut cînd brînza veche mișună de viermi; așijderi, este un vin de soi, cu mirodenii, pe care, cu cît mergi mai la fund în clondir, cu atît îl găsești și mai dulce. Înțelepciunea e o găină, al cărei cotcodăcit se cuvine prețuit și

[1] Aluzie la parabola biblică a fiului risipitor.

*[1] Experimente de virtuoz și alte comedii moderne. — Original.

luat în seamă, căci se însoțește cu un ou; pe de altă parte și în cele din urmă, e o nucă, care, de nu știi s-o alegi din ochi cu doxă, te-ar putea costa un dinte, oferindu-ți drept răsplată un vierme. Dînd urmare acestor însemnate adevăruri, veacurile Grubeene au ales dintotdeauna să-și împărtășească în chip meșteșugit poveștele, închizîndu-le în vehicule, precum fabula, ori simbolul; și creatorii lor fiind prea grijulii poate la amănunte și podoabe, s-a întîmplat cu aceste vehicule ce se întîmplă și cu acele calești prea zugrăvite și aurite, anume că drumeții privitori și-au pironit atît de mult privirea fermecată, și și-au nutrit atît de mult închipuirea, cu lustrul și sclipirea de pe dinafară, încît le-a scăpat din vedere să dea cuvenita considerație persoanei ori părților de dinăuntru. E un ponos pe care-l îndurăm poate cu mai puțină neplăcere, întrucît nu numai noi, dar și Pitagora, Esop, Socrate și alți înaintași de-ai noștri au avut parte de el.

Dar, pentru ca nici lumea, nici noi înșine să nu mai suferim de pe urma acestor neînțelegeri, la stăruințele prietenilor mei, m-am lăsat în cele din urmă convins să mă aștern pe lucru, alcătuind o dizertație completă tratînd despre cele mai însemnate creații ale societății noastre; acestea, pe lîngă faptul de a arăta foarte frumos pe dinafară, spre desfătarea cititorilor superficiali, mai au pe dinăuntrul lor, întru întunecoase adîncuri, bogate zăcăminte ce cuprind sistemele cele mai spilcuite și amănunțite ale tuturor științelor și artelor; pe acestea nu voi pregeta să le descopăr la vedere, răsucind și desșurubînd orice, fie scoțîndu-le la lumină prin împunsături, fie prin tăiere.

Această operă monumentală fusese de fapt începută acum cîțiva ani prin osîrdia unuia din membrii noștri cei mai răsăriți: domnia sa se apucase de *Povestea lui Reynard Vulpoiul**[1], prăpădindu-se însă din păcate mai înainte de a-și fi văzut eseul tipărit și de a putea merge mai departe pe drumul acestei atît de folositoare încercări; acest fapt este de plîns, căci descoperirea lui, în legătură cu care se sfătuise și cu ai săi prieteni, a ajuns să fie astăzi pretutindenea recunoscută; și sînt convins că nimeni dintre cărturari n-ar putea spune că faimosul tratat nu-i o lucrare completă de învățături obștești, și o revelație, sau mai curînd chiar o apocalipsă, a tuturor arcanelor statale. Cît mă privește, am izbutit să merg mult mai departe, devreme ce am și întocmit adnotările la multe zeci de alte cărți; voi spicui dintr-acestea cîteva spre a împărtăși unele lucruri

---

*[1] Tălmăcită pe englezește și tipărită de Caxton (1422—1492), introducătorul tiparului în Anglia.

cititorului lipsit de părtinire, atîta cît va fi nevoie în vederea concluziei spre care mă îndrept.

Prima lucrare pe care am avut-o în mîini este *Tom Degeţelul*, al cărei autor era filosof pitagoreic. Acest obscur tratat cuprinde în linii mari întreaga învăţătură despre metempsihoză, urmînd pas cu pas sufletul prin toate vămile acestor tainice prefaceri.

Următoarea carte, *Dr. Faustus*, a fost întocmită de Artephius, condeier *bonae notae* şi, în fapt, un *adeptus;* a publicat-o în al nouă sute optzeci şi patrulea an al vieţii sale*[1]; acest autor purcede numai în reîncrudescenţe sau în *via humida;* cît priveşte căsătoria dintre Faust şi Elena, cu prilejul ei se elucidează cît se poate de clar dospirea dragonului mascul şi femelă.

Whittington şi al său coloi e opera misteriosului rabin Iehuda Hannasi şi cuprinde o apărare a gemarei misnei ierosolomitane*[2] lămurind şi pentru ce aceasta rămîne preferabilă celei babilonice, contrar părerii celei mai răspîndite.

Ciuta şi pantera. Aceasta e capodopera unui binecunoscut scriitor în viaţă, concepută drept prescurtare completă, după şasesprezece mii de scriitori scolastici, de la Scotus la Bellarmin.

Tommy Pots[3]. Altă lucrare pe semne scrisă de acelaşi autor, ca un supliment la cea de mai înainte.

Înţelepţii din Gotham, cum appendice. Acesta este un tratat de o mare erudiţie, în fapt adevăratul izvor al argumentelor dezbătute atît în Franţa cît şi în Englitera întru dreapta apărare a învăţăturii şi geniului scriitorilor moderni, împotriva înfumurării, mîndriei şi ignoranţei celor vechi. Necunoscutul autor al acestei cărţi a epuizat în aşa măsură subiectul, încît orice cititor cu spirit de pătrundere va descoperi cu uşurinţă că tot ce s-a mai scris de atunci încoace în legătură cu acea dispută nu-i nimic altceva decît o repetiţie. Un rezumat după carte a fost de curînd publicat de un cinstit membru al societăţii noastre.

Cititorului cu învăţătură de carte aceste prescurtări îi pot folosi spre a-i da o idee, şi chiar o brumă de gust, despre cum arată opera în întregimea ei; în jurul acesteia mi-am adunat de altfel toate cugetările şi studiile din ultimul timp; iar de-aş putea să termin munca începută mai înainte de-a muri, m-aş socoti pe drept cuvînt fericit de a fi putut întrebuinţa cu folos bietele rămăşiţe ale nenoro-

---

*[1] Spiţerii spun în cărţile lor despre el că-şi prelungise viaţa pînă la o mie de ani, ca mai apoi să moară de bună voie.

*[2] *Gemara* se numeşte hotărîrea, lămurirea şi interpretarea dată de rabini evreilor, iar *misna* e chiar codul ori pravila legiuirii evreieşti comune şi civile.

*[3] O baladă poporană.

citei mele vieți. Asta ar fi într-adevăr o înfăptuire peste așteptări pentru pana mea, roasă pînă la cotor în slujba statului, a argumentelor *pro* și *contra* cu privire la comploturile papistașilor, la poloboace*[1], ofise de mătrășire ori ascultare pasivă, legi privind viața și averea, prerogativele și proprietarii*[2], libertatea conștiinței ori scrisori adresate unui prieten; cu cugetul hărtănit și mintea mea săracă lipită pămîntului, de atîta amar de răsuciri, cu capul spart de multe zeci de ori mulțumită sfadnicilor partizani ai celor două tabere vrăjmașe; cu trupul istovit de frenție nelecuită, căci m-am încredințat unor lepădături de chirurgi care fiind întru ascuns dușmanii mei jurați, și ai ocîrmuirii țării, m-au făcut să ispășesc cu nasul și țurloaiele pentru toată părtinirea gîlcevilor lor. Eu însumi, cu mîna mea, subt trei regi, am scris nouăzeci și unu de pamflete în slujba a treizeci și șase de facțiuni. Dar dîndu-mi seama că statul nu mai are nevoie nici de mine, nici de călimara mea, mă retrag acum bucuros spre a mă consfinți unor speculații mai potrivite unui filosof; căci, spre marea mea mîngîiere, pot spune că în lunga mea viață de pînă acum n-am dat niciciînd sminteală nimănuia.

Dar să revenim. Sînt încredințat că, pentru cititorul cinstit, cele arătate de mine aicea pe scurt ajung cu prisosință spre a spăla creațiile breslei noastre de acele defăimări care, de bună seamă, nu pot izvorî decît din invidie și prostie; cum că, chipurile, ele n-ar avea nici un alt preț și n-ar fi de nici un folos omenirii, decît ca desfătări obicinuite, prilejuite minții de vorbele de duh și de stilul îngrijit; acestea, e drept, n-au fost încă tăgăduite de neîmpăcații noștri potrivnici; eu unul, nu numai în aceste privințe, ci și în partea mai adîncă și mistică, am căutat să urmez de-a lungul acestui tratat cele mai apreciate lucrări originale. Și spre a face ca totul să fie fără de cusur pînă la ultimul amănunt, cugetînd mult și bine, am hotărît în cele din urmă ca titlul cel mare, adică numele subt care doresc ca opera să fie cunoscută și comentată în lume, printre nobili ca și printre tîrgoveți, să sune potrivit cu chipul și asemănarea societății noastre.

Mărturisesc a fi fost mînă largă în privința titlurilor, urmînd întru aceasta pilda anumitor scriitori cu vază, față de care nutresc simțăminte de nemăsurată stimă și care au răspîndit mult, în ultimul timp, obicciul înmulțirii acestora. De fapt nu văd de ce cărțile, adică vlăstarele minții omenești, n-ar avea și ele dreptul și cinstea

*[1] În zilele regelui Carol al II-lea s-a relatat despre un complot pus la cale de presbiterieni, descoperit într-un poloboc, ceea ce pe vremea aceea a stîrnit multă vîlvă. — H.

*[2] În prima ediție — *papistașii*.

de a fi botezate cu felurite nume, precum atîtea alte odrasle de calitate. Marele nostru Dryden n-a pregetat să meargă chiar un pas mai departe, şi s-a străduit să încetăţenească şi obiceiul cît mai multor naşi, ceea ce, din pricini cît se poate de limpezi, este o însemnată îmbunătăţire. Tocmai de aceea, cînd o asemenea autoritate serveşte de precedent, mi se pare de neiertat ca o invenţie atît de admirabilă să nu fi fost cultivată precum s-ar fi cuvenit, aşa fel ca să fi devenit izvorul unei imitaţiuni generale. Eu unul nu am precupeţit nici o sforţare spre a urma o pildă învederat atît de trebuincioasă; cu toate acestea, se pare c-ar fi la mijloc şi un mic bucluc atunci cînd este vorba de a găsi naşi, şi acest lucru mi-a pierit pe semne din minte, ceea ce, de altfel, este lesne de înţeles. N-aş putea spune unde anume stă hiba, dar fapt e că după ce mi-am stors creierii din răsputeri spre a putea tăia în patruzeci de părţi tratatul de faţă, m-am rugat frumos de patruzeci de lorzi din cunoştinţele mele, ca să vină să le fie naşi la botez, dar dînşii, făcînd din aceasta un caz de conştiinţă, şi-au cerut iertare, trimiţîndu-mi vorbă că le e cu neputinţă.

Partea a II-a

A fost odată ca niciodată, un om a cărui nevastă dintr-o singură naştere îi adusese pe lume trei fii*[1]: moaşa însăşi n-ar fi putut spune care din ei sosise primul. Tatăl lor se prăpădi pe cînd erau încă mici; chemînd flăcăii la patul său, le spuse cu limbă de moarte: «Feciorii mei, pentru că nu mi-am putut cumpăra şi nici n-am moştenit vreun petec de pămînt, m-am tot gîndit în fel şi chip ce lucru bun aş putea totuşi să vă las moştenire; în cele din urmă, prin străduinţe multe şi cheltuială, am izbutit să vă fac fiecăruia — iată-le — cîte o haină nouă*[2]. Acum, voi trebuie să ştiţi că hainele ce vă dăruiesc sînt înzestrate cu două însuşiri însemnate; întîi, că purtate ca lumea, vă vor ţine la fel de proaspete şi de noui toată viaţa; apoi, vor creşte în pas cu mădularele voastre lungindu-se şi lărgindu-se în aşa chip încît să stea de-a pururi ca turnate pe voi*[3]. Aşa; ia să văd acum şi cum vă şade îmbrăcaţi cu ele, mai înainte ca să mor. Da; foarte bine; vă rog mult, feciorii mei, purtaţi-le cu grijă şi scuturaţi-le des de praf*[4]. În testamentul meu, uite-l*[5], veţi găsi îndrumări amănunţite pentru tot ce priveşte purtatul şi îngrijirea acestor haine; să fiţi foarte grijulii cu asta, ca nu cumva s-aveţi de tras ponoasele, căci am hotărît şi pedepse pentru fiece încălcare ori nesăbuinţă, lucru de care va atîrna pe de-a întregul soarta voastră viitoare. Am hotărît de asemeni, prin diată, să locuiţi împreună într-o casă, avîndu-vă ca fraţii, căci doar aşa veţi avea chezăşia să puteţi propăşi, iar altminteri nu».

Povestea spune apoi că bunul tată închizînd ochii, cei trei feciori o apucară care încotro să-şi caute norocul.

Nu doresc să vă plictisesc istorisindu-vă toate păţaniile lor în timpul următorilor şapte ani de zile: mă mărginesc să vă spun că ascultînd întru totul de prevederile testamentului şi-au păstrat hainele în stare foarte bună; că în călătorii făcute peste mări şi

---

*[1] Cei trei fii, Petru, Martin şi Jack, desemnează papistaşii, biserica anglicană şi disidenţii protestanţi. — W.

*[2] Religia creştină. — B.

*[3] i.e. dă voie ceremoniilor cuvenite, potrivit vremilor şi locului. — B.

*[4] Fiţi la înălţimea curăţiei religiei. — B.

*[5] Biblia. — B.

țări au avut prilejul de a întîlni un număr frumușel de căpcăuni, ucigînd totodată și cîțiva dragoni.

Și ajungînd la vîrsta cînd să se arate în lume, și-au făcut intrarea în oraș îndrăgostindu-se de mai multe domnițe, dar mai cu seamă de trei din acestea cari erau în acel timp mult lăudate: ducesa d'Argent, madama de Grands Titres și contesa d'Orgueil*[1]. La prima lor înfățișare, cutezătorii noștri frați au avut însă parte de o întîmpinare tare rece; și curînd, cu mintea lor sfredelitoare pricepînd care era pricina, se puseră pe treabă fără să mai stea pe gînduri, însușindu-și subțirile deprinderi ale orășenilor; începură deci să scrie, să ia peste picior, să stihuie, să cînte, să spună și să nu spună nimic, se apucară de băut, de ciorovăieli, de crailîc, de aghioase, de înjurături și de tras tabac pe nară; la teatru, nelipsiți la toate premierele; prin cafenele, stîlpi; bătăuși cu jandarmii; încîntători cu tîrfele; aplaudați de lumea întreagă; neîntrecuți la tras birjarii pe sfoară; îndatorați pînă peste cap negustorilor, tovarăși de așternut ai nevestelor acestora; pricepuți să ucidă cîte un ipistat, să mătrășească pe cîntăreții din scripcă, să înfulece la *Locket*[2], să omoare vremea la *Will*, vorbind într-una de cutare salon, în care n-au pus măcar o singură dată piciorul; cinînd cu lorzi cu cari n-au dat ochi în viața lor; schimbînd șoapte cu doamna ducesă, cu care n-au schimbat în veci două vorbe; preluînd răvașe dulci de la spălătorese și dîndu-le drept literatură de calitate; tocmai acum sosiți de la Curte, dar fără a fi păsit vreodată pe acolo; au fost însă de față, chiar în primul rînd, la ceremonia scălării regelui din pat; într-o anume adunare au aflat pe dinafară lista noilor înmobilați; mergînd cu vorba, au dat apoi sfoară în țară. Mai cu seamă s-au deprins să fie nelipsiți pe lîngă comitetele de senatori care tac în Parlament, dar cuvîntă prin cafenele, loc unde se retrag seară de seară, spre a cugeta adînc și a pune țara la cale, înconjurați de un brîu de ciraci, numai ochi și urechi să le culeagă spusele. Frații noștri deprinseseră pe lîngă toate acestea patruzeci de alte priceperi și iscusințe, prea anoste ca să le mai înșirăm aici, cucerindu-și în schimb faima de-a fi cei mai desăvîrșiți cavaleri ai orașului; dar iată că totul n-a fost îndeajuns, drept care domnițele sus-pomenite tot nu catadicseau să se înmoaie. Spre a lămuri această greutate mă adresez răbdării cititorului, ca să-mi îngăduie a pune în lumină cîteva lucruri de mare însemnătate trecute cu vederea de autorii din acel timp îndepărtat.

---

*[1] Aceste iubite însemnează hapsînia, ambiția și trufia; cele trei păcate împotriva cărora au predicat cu înverșunare sfinții Părinți. — W.

*[2] O cîrciumă binecunoscută.

Căci cam pe vremea aceea s-a întîmplat să răsară o sectă*[1], ale cărei învățături au prins și s-au răspîndit foarte mult, mai cu seamă prin ceea ce se cheamă *le grand monde*, precum și în rîndul persoanelor la modă. Acestea din urmă se închinau unui fel de idol*[2] care, potrivit doctrinei lor, zămislea zilnic oameni printr-un fel de operație manufacturieră. Acest idol era așezat în partea cea mai de sus a clădirii, pe un altar înalt de vreo doi stînjeni; arăta precum un împărat persan, șezînd turcește pe un jeț neted. Emblema zeului era o gîscă; de aici vine că unii cărturari împărtășesc părerea cum că și-ar avea obîrșia în pilda lui Jupiter Capitolinus. În dreptul mîinii sale stîngi, subt altar, părea că se cască gura iadului, gata să înhațe victățile plămădite de idol; dar pentru a preîntîmpina acest lucru, anumiți preoți de-ai zeului aruncau ceas de ceas hăltoace din plămada încă fără chip, uneori însă chiar mădulare întregi, doar de curînd însufletite, iar cumplitul hău le înghițea cu nesaț, îngrozăvitor la vedere. Gîsca era socotită ca o dumnezeire secundară, sau *deus minorum gentium*, pe al cărei altar se jertfea vietatea a cărei hrană în orice clipa este sîngele omenesc, și care, în alte părți, a rămas vestită ca desfătare mult îndrăgită de către Cercopithecul egiptean*[3]. Milioane de atari viețuitoare erau zilnic căsăpite întru potolirea foamei zeității nesățioase. Idolul principal mai era adorat drept născocitor al *yard*-ului și al acului; nu s-a lămurit încă pe deplin dacă în calitate de zeu al corăbierilor sau datorită altor mistice însușiri.

Închinătorii acestei zeități mai aveau totodată o sistimă de credință despre care s-ar zice că se învîrtea în jurul următoarelor adevăruri fundamentale. După ei universul ar fi fost un foarte încăpător costum de haine, învestmîntînd însă totul: pămîntul e învestmîntat de aer; aerul e învestmîntat de stele; iar stelele sînt învestmîntate de *primum mobile*. N-aveți decît să priviți mai îndeaproape, ziceau dînșii, globul pămîntesc, și vă veți convinge că nu-i decît o îmbrăcăminte foarte bine croită și în pas cu moda. Căci ce-i lucrul căruia unii îi zic pămînt, decît numai o haină fină, căptușită cu verde? sau marea, decît o jiletcă din atlaz cu ape? Dar să mergem mai departe, privind lucrările mai mici ale firii, oricine se poate convinge că natura s-a dovedit un iscusit meșteșugar în gătirea filfizonilor regnului vegetal: cît de fercheșă e coama domnului fag și ce pieptar spilcuit din atlaz alb poartă cuconul mesteacăn. Și, mai la urma urmei, ce-i omul însuși decît o

*[1] Aceasta-i o satiră ocazională despre îmbrăcăminte și modă pentru a pregăti mintea cititorului către cele ce urmează. — H.

*[2] Prin acest idol se subînțelege un croitor.

*[3] Egiptenii se închinau unei maimuțe. — H.

microhaină*[1] sau, mai precis, decît un costum de haine căruia nu-i lipsește nimic? Cît privește trupul nu încape nici o îndoială; dar chiar dacă ne gîndim la cunoștințele minții, pricepem că, de fapt, ele toate nu fac altceva decît să întregească un vestmînt cum mai potrivit nu se poate; și ca să n-o mai lungim atîta, nu-i oare religia o feregea, cinstea o pereche de pantofi purtați prin gunoaie, egoismul un surtuc, vanitatea o cămașă, iar conștiința o izmană — aceasta, deși hărăzită a acoperi scîrnăvia și spurcătura, se dă lesne jos spre folosul amîndurora*[2]. Admițînd aceste postulate, decurge foarte logic că acele lucruri, pe nedrept numite de unii rînduri de haine, sînt în fapt cele mai rafinate dintre ființe; ori, ca să mergem cu un pas mai departe, creaturi raționale, adică oameni. Căci nu este oare limpede că sînt însuflețite, că se mișcă și cuvîntă, și săvîrșesc toate celelalte fapte ale vieții omenești? Și nu sînt frumusețea, inteligența, înfățișarea, ori buna creștere, tot atîtea însușiri de nedespărțit de dînsele? Pe scurt, le vedem și le auzim în fapt numai pe ele. Nu ele se plimbă pe străzi, nu ele umplu Parlamentul, cafenelele, teatrele și casele de berbenție? Pe de altă parte, nu-i mai puțin adevărat că aceste vietăți, îndeobște numite rînduri de haine ori rochii, poartă și felurite denumiri în funcție de înfățișare. Dacă, spre pildă, e dichisit cu lanț de aur, caftan roșu, toiag alb și cu un falnic armăsar, se cheamă că e lord-primar; dacă anumite blănuri scumpe — cum ar fi cacomul — se poartă rînduite într-un anume fel, agrăim pe cel în cauză cu numele de jude; tot așa, o anume îmbinare de batist și atlaz negru, cu chip de anteriu, poartă titlul de episcop. Mai sînt dascăli care, deși subscriu în mare aceleiași sisteme, s-au dovedit mai migăloși în privința anumitor amănunte: ei spun că omul e o vietuitoare alcătuită din două haine, una naturală și alta cerească, adică trupul și sufletul, că sufletul e vestmîntul dinafară, iar trupul cel dinăuntru, acesta din urmă *ex traduce*[3], dar cel dintîi din creație și circumfuzie zilnică; dovedind că-i așa din Scriptură, întrucît printr-însul trăim, ne mișcăm și sîntem; așijderi din filosofie, întrucît sufletul e întreg în toate și totul în fiecare parte. Pe lîngă toate acestea, spun ei, n-aveți decît să despărțiți cele două elemente și vă veți convinge că nu-i decît un leș hîd și fără de simțire, de unde se vede limpede că vestmîntul dinafară trebuie să fie sufletul.

Pe această sistemă de religie s-au altoit mai multe alte învățături de mîna a doua, primite însă de lume cu brațele deschise;

---

*[1] Prin aluzie la cuvîntul microcosm, sau lume prescurtată, așa cum a fost omul denumit de către filosofi. — H.

*[2] O satiră împotriva fanaticilor. — B.

[3] Prin intermediar sau altoi.

anumiți cărturari făceau astfel următoarele deducții cu privire la facultățile minții: gherghefăria reprezintă inteligența curată, ciucurii aurii, agerimea răspunsurilor, o perucă stufoasă și pletoasă, hazul, pudra de pe haine, zeflemeaua șfichiuitoare, dar toate acestea presupunînd belșug de *finesse* și de *délicatesse* spre a putea fi mînuite cu folos, precum și în deplină potrivire cu cerințele de loc și timp.

Cu trudă și lectură multă, am izbutit să spicuiesc și să culeg, de prin autorii vechi, această prescurtare a unui volum de filosofie și teologie ce pare a fi fost alcătuit de un neam de cugetători dintr-un aluat cu totul aparte de tot ceea ce întîlnim prin alte sistime, mai vechi și mai noi. Și n-am făcut acest lucru doar de hatîrul unei curiozități ori plăceri mărunte a cititorului, ci, mai curînd, spre a arunca lumină asupra unui număr de împrejurări cari țin de povestea ce urmează; așa fel încît, cunoscînd starea de spirit și păsurile unei epoci atît de îndepărtate, acesta să poată mai bine prieepe marile evenimente ce și-au avut izvorul în ele. Povățuiesc așadar pe cinstitul cititor să citească cu multă luare-aminte, și chiar de mai multe ori, tot ceea ce vom scrie aici în legătură cu subiectul. Iar acum, lăsînd aceste capete de fir la o parte, mă aplec cu multă grijă să reiau istorisirea mea de unde mă oprisem spre a o duce mai departe.

Părerile ca și practicile de care ziceam adineaori erau atît de răspîndite în rîndurile oamenilor cu creștere, de la Curte ca și de prin tîrg, încît cei trei cutezători fîrtați, cu totul nedumeriți, nu știau ce să mai facă. Căci pe de o parte sus-pomenitele domnițe cărora dînșii le făceau curte erau chiar culmea cînd venea vorba de moda zilei, neputînd suferi nimic din ceea ce ar fi fost cîtuși de puțin mai prejos de cerințele acesteia. Pe de altă parte, testamentul părintelui lor era cît se poate de limpede; era vorba de marea poruncă, însoțită de pedepse corespunzătoare, de a nu adăuga sau tăia nici un fir de ață la hainele primite moștenire. E drept că acestea erau dintr-un postav foarte trainic și cusute atît de bine încît ai fi jurat că nici n-aveau vreo cusătură; era însă tot atît de adevărat, pe de altă parte, că aceste haine arătau cam sadea la înfățișare, fără aproape nici un bibil pe ele; s-a întîmplat însă, că, la nici o lună de zile de la sosirea băieților în oraș, moda găitanelor mari și-a făcut apariția*[1]; nu mai aveai unde să te întorci de atîtea găitane, nici pomeneală să te apropii de pildă de stradelele

---

*[1] Prima parte a *Poveștii unui poloboc* înfățișează pățaniile lui Petru, prin care sînt dați în vileag papistașii; toată lumea știe că aceștia au adus creștinismului adăugiri însemnate: ca atare, Petru își începe ferchezuiala adăugîndu-și un găitan la haină. — W.

locuite de domnițe fără să porți la umăr *quota* cuvenită de găitănărie. «Ia te uită la cutare», se putea auzi pe uliți, «păi n-are nici un dumnezeu, nu vezi că n-are găitane?» Cei trei frați făcură deci curînd mîhnitoarea descoperire că le lipsea un lucru; de cîte patruzeci de ori pe zi li se întîmpla să fie luați peste picior și făcuți de rîs în gura lumii prin oraș. La teatru ușierul îi îndemna politicos spre galeria de douăsprezece *penny*; cînd chemau după luntre, cîte un barcagiu se găsea să le răspundă: «eu sînt vîslaș fruntaș, nu un terchea-berchea»; de voiau să bea o halbă «La Trandafirul», tejghetarul îi și lua în primire: «fraților, aici nu vindem bere»; iar de se încumetau să bată la ușa vreunei cuconițe, lacheul îi întîmpina de la intrare cu «înmînați-mi vă rog în scris mesagiul dumneavoastră». Paraponisiți de atari întîmplări nefericite, se duseră grabnic să vadă iarăși testamentul părintelui lor, dar, recitindu-l de mai multe ori, nu găsiră un singur rînd care să pomenească ceva de găitane. Ce să facă? Ce portiță de ieșire să găsească? Datoria ascultării nu se putea pune la îndoială șubt nici un chip, iar găitanele păreau totuși neapărat trebuincioase. După îndelungă cugetare, unul din frați, care, întîmplător era și mai învățat decît ceilalți doi, mărturisi a fi descoperit o cale. E adevărat, spuse el, că testamentul nu cuprinde *totidem verbis*[1] nici o mențiune cu privire la găitane, dar mă încumet să adaug că ele ar putea fi totuși cuprinse în diată *inclusive*, adică *totidem syllabis*[2]. Această distincție surîzîndu-le tuturora, începură din nou să pufece hrisovul; piazarea făcu însă ca prima silabă să lipsească cu desăvîrșire din testament. În fața acestei dezamăgiri, cel ce născocise prima ieșire își luă inima în dinți și zise: «fraților, nu ne pierdem nădejdea, căci deși nu le-am găsit pomenite *totidem verbis* și nici *totidem syllabis*, îndrăznesc să spun că le vom afla totuși *terlio modo* adică *totidem litteris*[3]. Noua descoperire fu la rîndul ei primită cu multă ușurare, iar cei trei se așternură din nou pe purecat, găsind foarte curînd toate slovele; dar ca un făcut, aceeași piază-rea prigonindu-i parcă în pînzele albe, nu putură scoate la iveală nici un A, așa încît cuvîntul arăta G, ..., I, T, A, N. Era într-adevăr o greutate foarte mare, dar cel cu distincțiile, căruia îi vom găsi și un nume ceva mai jos, fiind deja deprins cu treaba, dovedi printr-un foarte bun argument că A este o literă nouă și, de fapt, nelegitimă, necunoscută epocilor vechi de învățătură și, ca atare, de negăsit în manuscrisele antice. E drept că în Q.V.C.*[1] cuvîntul calendar se află uneori

[1] Prin cuvinte exprese.
[2] Implicit, prin aceleași silabe.
[3] În al treilea chip, prin aceleași litere.
[1]* *Quibusdam veteribus codicibus* (anumite manuscrise vechi).

scris cărindar, dar e din greşeală, căci cele mai bune manuscrise au A. A scrie altminteri e o rătăcire grosolană, şi, de-acum înainte, avea să aibă toată grija să nu mai scrie nimeni decît cu A.*[1] Într-acestea toate opreliştile căzură, gaitanele fură recunoscute ca făcînd parte din prevederi *jure paterno*, iar domnii noştri se împăunară cu nişte gaitane cît toate zilele pe umerii hainei. Dar după cum fericirea omului e de scurtă durată, tot astfel era în acel timp şi moda, de care cea dintîi în fapt atîrnă. Gaitanele trăindu-şi traiul, trebuie să ne putem închipui că moda lor începu şi ea să scapete; căci iată, întîmplarea făcu ca cutare lord să sosească de la Paris cu peste cincizeci de coţi de firet din aur, cusut pe haină potrivit cu moda de la Curte din chiar acea lună. În mai puţin de două zile toată lumea apăru cu hainele înzăuate în fir*[2]. Cel ce s-ar fi încumetat să scoată capul din casă fără a avea fireturi aurii era privit drept un hulitor neobrăzat căruia doamnele îi şi rezervau o primire din cele mai reci. Ce să se facă ai noştri cavaleri într-o împrejurare atît de grea?; şi-aşa întinseseră coarda destul de tare în povestea cu gaitanele. Mergînd din nou la testament nu descoperiră altceva decît *altum silentium*[1]. Dacă punctul cu gaitanele fusese întrucîtva mai puţin silnic, mai slobod, mai circumstanţial, fireturile păreau o alterare de proporţii mult prea mari, lipsită de vreo garanţie în diată; *aliquo modo essentiae adhaerebant*[2], şi, ca atare, ar fi trebuit să presupună existenţa unui precept pozitiv. Dar iată că tocmai pe atunci, fratele mai procopsit la învăţătură citise *Aristotelis dialectica* şi, mai cu seamă, acea minunată bucată intitulată *De interpretatione*, a cărei mare calitate e de a-i învăţa pe cititori arta găsirii unui înţeles în toate, cu excepţia cărţii însăşi; precum comentatorii de revelaţii, ce se trezesc profeţi fără a pricepe o singură iotă din text, «Fraţilor», zise el, «trebuie să vă aduc la cunoştinţă că în materie de diate *duo sunt genera, nuncupatorium scilicet et scriptum**[3]; că în scris nu se află exprimată nici o dispoziţie ori menţiune cu privire la fireturi de aur, *conceditur;* însă, *si idem afirmatur de nuncupatorio, negatur.*» «Într-adevăr, fraţilor, dacă vă aduceţi bine aminte, am auzit cu toţii de la cineva că pe cînd eram încă mici, acesta aflase de la o slugă că tatăl nostru ar fi mărturisit a fi avut de gînd să-şi povăţuiască fiii să-şi facă rost

---

*[1] Aici scolasticismul e luat în derîdere. — B.

*[2] Pe semne noi metoduri de a silui şi strica scripturile. — *H.*

[1] Tăcere totală.

[2] Întrucîtva făceau corp comun cu esenţa (vestmîntului).

*[3] Prin aceasta se înţelege tradiţia, care, potrivit papiştaşilor, ar avea aceeaşi autoritate ca şi Scriptura. — H.

de fireturi din aur pentru haine, de îndată ce vor avea mijloacele de a şi le putea cumpăra». «Pe cinstea mea, chiar aşa e!» strigă bucuros celălalt*[1]; «mi-amintesc foarte bine», zise al treilea. Şi în felul acesta, fără prea multă bătaie de cap, făcură rost de cele mai barosane fireturi aurii din întreaga enorie şi se fîţîiau de colo pînă colo merchezuiţi ca nişte lorzi.

La puţin timp după aceasta, ajunse la modă un atlaz stacojiu*[2] foarte drăguţ, pentru căptuşeli; mătăsarul aduse îndată o bucată celor trei gentilomi ca să se convingă: «cu voia domniilor voastre», spuse negustorul, «trebuie să vă spun că lord Conway şi sir John Walters şi-au luat chiar aseară pentru căptuşeli din bucata asta; se vinde ca pîinea caldă, pînă mîine dimineaţă la zece nu ştiu dacă o să-mi mai rămînă un petec, să-i pot face din el nevestii o perinită de înfipt acele de cusut». Într-acestea, cei trei fraţi se puseră din nou pe scormonit diata, căci cazul ar fi cerut un precept pozitiv, întrucît, după autorii ortodoxi, căptuşeala ţine de însăşi esenţa unei haine. După îndelungi căutări nu putură găsi nimic avînd tangenţă cu problema, afară de o scurtă povaţă cerîndu-le să ferească hainele de foc şi să nu uite să stingă lumînarea înainte de a merge la culcare*[3]. «Există un lucru», spuse cel mai belfer dintre fraţi, «pe care-l socotesc a fi foarte la obiect, dînd totodată şi un mare ajutor pe calea convingerii de sine, totuşi nu de natură a întemeia o poruncă (ci doar de a evita scrupule ulterioare ca şi eventuale prilejuri de sminteală): îmi amintesc, deci, a fi citit prin diate de o anexă numită codicil, care, de fapt, face parte din testament, căci cuprinsul ei are aceeaşi autoritate ca şi restul. Or, cercetînd pe faţă şi pe dos această diată a noastră mărturisesc a nu o putea socoti în deplina putere a cuvîntului completă, căci un asemenea codicil îi lipseşte: prin urmare îi voi adăuga unul la locul potrivit cu toată băgarea de seamă — îl port de altfel de la un timp asupra mea — e scris de un îngrijitor de cîini al bunicului şi, spre norocul nostru, vorbeşte pe larg de acel frumos atlaz stacojiu. Proiectul fu pe dată îmbrăţişat şi de ceilalţi doi; o bucată de vechi pergament fu deci prinsă de hrisov, potrivit cu regulile meşteşugului, în chip de codicil anexă, iar atlazul cumpărat şi luat la purtare.

În iarna următoare un actor, tocmit anume de breasla ciucurarilor, apăru în rolul său dintr-o nouă comedie, înveşmîntat de

---

*[1] Cînd papistaşii nu pot găsi ceea ce vor în Scriptură, apelează la tradiţia orală. — W.

*[2] Focul purgatoriului; rugăciunile pentru răposaţi sînt căptuşeala. — B.

*[3] Adică să se ferească de iad şi, de aceea, să-şi înfrîneze poftele. — H.

sus până jos într-o haină, numai ciucuri argintii*[1], dînd astfel naștere modei respective, potrivit unei datini de toată lauda. Într-acestea frații consultară iarăși diata părintelui lor unde, spre marea lor mirare aflară scrise următoarele: «*item* cer și porunc*esc*[2] sus-amintiților mei fii, să nu poarte în vreun fel ciucuri argintii *pe ori pe lîngă* sus-pomenitele lor haine etc. subt pedepse mult prea lungi — în caz de încălcare — ca să le pot înșira aici». Cu toate acestea, după o scurtă clipă de răgaz, cel dintre frați atît de des pomenit de noi pentru a sa erudiție, fiind de felul lui foarte priceput și la critici, spuse că la un scriitor, al cărui nume nu se cuvenea dat în vileag, aflase că același cuvînt, numit prin testament ciucure, înseamnă uneori și măturoi*[3]; și că fără îndoială acesta era sensul din paragraful cu pricina. Această interpretare displăcu unuia din frați, căci, zicea el, epitetul *argintiu*, oricum l-ai fi luat, nu mergea nici în ruptul capului cu un măturoi; i s-a răspuns însă, că epitetul trebuia luat în accepțiunea sa mitologică și alegorică. Dar celălalt nu se dădu bătut, obiectînd că nu vedea ce l-ar fi făcut pe tatăl lor să-i oprească de a purta un măturoi de haină, o asemenea precauție părîndu-i-se și nefirească, și nepotrivită; la care ceilalți doi i-o retezară scurt că-i o prea mare cutezanță a vorbi astfel de un mister, fără doar și poate tare folositor și însemnat, dar care nu se cădea sondat cu exagerată curiozitate și nici interpretat despicînd firul în paisprezece. Așa încît, autoritatea părintelui lor fiind din ce în ce mai puțin luată în seamă, noua portiță sluji pravilnicește de dispensă, ca frații să poată purta peste haine cît mai multă ciucurăraie argintie cu putință.

Ceva mai tîrziu, se întîmplă să fie reînviată vechea datină, de mult căzută în părăsire, a broderiilor indiene, cu chipuri de bărbați, de femei și de copii*[4]. Cei trei își aduseră prea bine aminte cît de urît la timpul lui fusese tatălui lor obiceiul acesta; diata cuprindea de altfel mai multe paragrafe în legătură cu el, apăsînd pe faptul că acest năravi îi era cu totul nesuferit și blestemînd ca atare pe veci pe cei dintre băieți care s-ar fi încumetat să poarte asupră-le asemenea chipuri. În pofida tuturor acestora, peste puține zile cei trei se arătară a fi printre cei mai răsăriți la purtatul broderiilor. Se dezvinovățiră însă spunînd că noile chipuri nu erau nici pe departe cele purtate odinioară, și la care se referea în fapt testamentul. În plus, ei nici nu le purtau în sensul în care

*[1] Introducerea pompei și a obiceiurilor de alai lumesc, negru pe alb osîndite de Evanghelie.

*[2] O prohibiție a idolatriei.

*[3] Glose și interpretări la Scriptură.—W.

*[4] Icoanele sfinților etc. — H.

fuseseră oprite, ci doar ca parte dintr-un obicei lăudabil şi nespus de folositor marelui public.*[1] Că, aşadar, clauzele riguroase ale diatei trebuiau interpretate cu mai multă înţelegere şi mai puţină asprime, luîndu-se *cum grano salis*.

Dar în acea epocă modele schimbîndu-se mai toată vremea, fratelui cărturar începu să i se acrească de-a căuta portiţe de scăpare şi rezolvări pentru atîtea contradicţii fără capăt. Puşi, fie ce-o fi, să se împace aşadar cu moda lumii, făcură între dînşii un sfat şi hotărîră tustrei de bună voie, să închidă diata părintelui lor într-un sipet ferecat*[2], adus de prin Grecia sau Italia*[3] — nu mai ţin bine minte de unde — şi să nu-şi mai facă sînge rău tot purecînd-o, ci doar atît: să recurgă la autoritatea ei atunci cînd va fi cazul. Scurt timp după aceasta se năzări moda eghileţilor, cusuţi mai peste tot, mai toţi traşi în fir de argint*[4]; la care cărturarul dintre fraţi proclamă *ex cathedra*[*5] că eghileţii erau fără doar şi poate *jure paterno*, după cum îşi puteau de altfel aminti cu toţii foarte bine. Era adevărat că moda cerea ceva mai mulţi eghileţi decît apăreau prevăzuţi ca atare de diată, dar, cu toate acestea, în calitatea lor de legatari universali ai părintelui lor, erau împuterniciţi a alcătui şi adăuga anumite clauze*[6] spre binele obştesc, chiar dacă *tolidem verbis* acestea nu se puteau deduce din litera testamentului, căci, de-ar fi fost altminteri *multa absurda sequerentur*[1]. S-a înţeles, aşadar, că acest port nu era potrivnic canoanelor şi, ca atare, în duminica următoare, cei trei fraţi sosiră la biserică înţoţonaţi de sus pînă jos cu eghileţi scînteietori.

Cărturarul dintre fraţi, atît de des pomenit de noi aici, fu recunoscut cel mai învăţat din trei, pe toată mahalaua; şi întrucît rămăsese cumva de căruţă în anumite alte privinţe faţă de lume, obţinu favorurile unui anume lord*[7] care-l primi la el în casă

---

*[1] Biserica Romei scuză cultul icoanelor prin aceea că ajută evlavia credincioşilor.

*[2] Papistaşii au oprit tîlmăcirea scripturii în limba poporului: iată de ce Petru ferecă testamentul tatălui său într-un sipet. — W.

*[3] Noul Testament scris pe greceşte, şi tălmăcirea în latineasca poporană, ediţie autentică a Bibliei pentru biserica Romei, pe limba vechii Italii.

*[4] Slujbele aducătoare de venit ale bisericii Romei. — B.

*[5] Papii în bule şi decretale. — W.

*[6] Aluzie la abuzul de putere în biserica romană. — B

[1] Ar urma o mulţime de consecinţe absurde.

*[7] Constantin cel Mare. — H.

încredințînda-i și creșterea copiilor săi. După un timp lordul se prăpădi, iar cărturarul ce deprinsese o mare iscusință tot belferisind diata proprului său tată găsi cu cale să scoată la iveală un act de proprietate*[1] ce-i dădea locuința în stăpînire, lui și urmașilor săi; drept care dădu afară pe tinerii cuconi ai casei și primi în schimb pe frații săi în ea.

*[1] Dovezi papistășești pentru suveranitatea temporală. — B.

Partea a III-a

DIGRESIUNE ÎN LEGĂTURĂ CU CRITICII

Deși m-am străduit la tot pasul să fiu cu cea mai mare băgare de seamă și să urmez cu osîrdie toate legile și metodurile scrisului, precum au fost rînduite prin pilda vestiților noștri scriitori moderni, îmi dau seama că nefericita mea minte uitucă m-a dus la o greșeală de care trebuie neapărat să mă descotorosesc cît mai iute, înainte de a putea merge cuviincios mai departe cu subiectul principal al rîndurilor de față. Mărturisesc, copleșit de rușine, că a fost din partea mea o greșeală de neiertat să înaintez atît de mult cu povestirea, înainte de a mă fi oprit să scriu și cuvenitele cuvîntări expostulatoare, suplicatoare și deprecatoare, închinate bunilor mei stăpîni, domnii critici. În vederea ispășirii acestei grave neglijențe cutez acum, cu toată umilința, să scriu aci pe scurt cîte ceva despre dînșii și despre arta lor, oprindu-mă pentru o clipă și asupra obîrșiei și etimonului cuvîntului critic, după cum îndeobște e înțeles printre noi; făcînd și o scurtă considerație asupra stărilor mai vechi și mai noui legate de acesta.

Cuvîntul critic întîlnit astăzi pretutindeni, și în gura tuturora, desemna pe vremuri trei osebite spițe ale muritorilor de rînd, după cum m-am putut lămuri citind unele (vechi cărți și pamflete. Mai întîi, desemna pe cei ce alcătuiau și dădeau rînduieli lor înșile și lumii, ca orice cititor grijuliu să-și poată da cu părerea în cunoștință de cauză despre scrierile celor învățați, să-și deprindă gustul cu sublimul și admirabilul, și să învețe a distinge frumusețea subiectelor sau a stilului, de maculatura ce încearcă doar s-o maimuțărească: spicuind cu judecată de prin cărți erorile și cusururile, ochind cele greșoase și scîrboase, prostiile și obrăznicia; cu acea grijă de care dau dovadă, dimineața devreme, trecătorii de pe uliți la Edimburgh: se zice că cei de prin partea locului umblă într-adevăr cu ochii în patru, iscodind cu cea mai mare băgare de seamă spurcăciunile din calea lor, dar nu din curiozitate, ca și cînd ar fi, chipurile, dornici de a privi culoarea și înfățișarea feluritelor gunoaie, sau de a măsura din ochi cît sînt de mari și late, și mai puțin încă de a se bălăci prin zoaie, ori a le încerca cu vîrful limbii, ci doar cu scopul de a strecura cu bine, lăsîndu-se spurcați cît mai puțin de atingerea lor. Deși în chip greșit, cei de care vorbeam adineaori

par să fi priceput, la vremea lor, denumirea de critic în sens literal; anume, că una din sarcinile oricărui critic este aceea de a lăuda și trece cu vederea; și că un critic care se așterne pe citit lucrările altora doar cu gîndul de a descoperi vină, cusur și nod în papură, săvîrșește o faptă tot atît de neomenoasă ca aceea a judecătorului ce ar porni din capul locului cu gîndul de a trimite la spînzurătoare pe toți cei ce i se înfățișează la judecată. În al doilea rînd, criticii li s-a mai spus și acelora care au izbăvit învățătura din vechime de viermi, de mormînturi și de pulberea hrisoavelor.

Dar semințiа acestor două soiuri de critici s-a stins încă de foarte multă vreme, și pe lîngă toate acestea, a vorbi mai mult despre dînșii, n-ar avea de fapt nici o legătură cu subiectul meu.

Al treilea soi e însă cel mai nobil, pe nume, al CRITICILOR ADEVĂRAȚI, obîrșia lor pierzîndu-se în negura timpurilor. Fiece critic adevărat e deci un erou înnăscut, coborîtor în spiță dreaptă din neamul ceresc al lui Momus și Hybris, care l-au născut pe Zoil, care l-a născut pe Tigellius, care l-a născut pe Etcaetera cel Bătrîn; care l-a născut pe Bentley și pe Rymer, și pe Wotton, și pe Perrault și pe Dennis; care l-a născut pe Etcaetera cel Tînăr.[1]

Ei așadar au dăruit de-a lungul veacurilor obștei cărturărești atît de însemnate binefaceri, încît recunoștința admiratorilor le-a așezat locul nașterii în ceruri, dimpreună cu Hercule, Theseu, Perseu și alți mari binefăcători ai omenirii. Dar nici virtutea eroică n-a fost scutită de veninul gurilor rele. Căci s-au găsit unii cari să obiecteze că eroii aceștia de demult, — vestiți în lumea toată ca biruitori ai atîtor căpcăuni, balauri și tîlhari, — n-ar fi fost, chipurile, în sinea lor decît o pacoste pe capul omenirii, mai dăunătoare chiar decît înșiși monștrii biruiți de ei; și că, de-ar fi fost să-și ducă sarcinile pînă la capăt, — după nimicirea celorlalte prăpădenii, s-ar fi cuvenit ca în conștiință, să-și facă la rîndul lor însile seama. Așa cum de altfel a făcut măritul Hercule, dobîndind prin această faptă a sa mai numeroase temple și locașuri de închinăciune decît

---

[1] Verva lui Swift amestecă aici *Hybris*-ul aristotelic cu personajul mitologic al lui Momus, zeul cusurgiu ce reproșa lui Vulcan defectele de plămădire a lutului omenesc; pe *Zoil*, grămătic invidios pe gloria lui Homer (sec. IV î.e.n.) cu *Tigellius*, cîntăreț și fluieraș roman; sînt puși laolaltă *Richard Bentley* (1662—1742), expurgator arbitrar al lui Horațiu și Milton; *Thomas Rymer* (1641—1713), critic acerb al capodoperei shakespeariene *Othello; W. Wotton* (1666—1726), filolog și erudit ale cărui remarci impănează prezentul pamflet. *Charles Perrault* (1628—1703), suscitatorul vestitei dispute de excelență între cei antici și moderni; *John Dennis* (1657—1734), scriitor bombastic și critic impertinent al geniului lui Shakespeare. Sintagma genealogică parodiază stilul ebraic din scriptură.

oricare din ai săi tovarăși. Acestea, cred eu, sînt și pricinile pentru care unii au socotit cît se poate de nimerit ca, în vederea binelui obștesc al științelor, fiece critic, — odată ce și-a împlinit sarcina — să se încredințeze neîntîrziat pe sine streangului ori șoricioaicei, ori să-și dea drumul în jos de la o înălțime convenabilă; și ca nimeni să nu fie primit nici în ruptul capului la ilustra vrednicie de critic adevărat, mai înainte de a fi săvîrșit și această operație.

Or, din această cerească coborîre a criticii, ca și din apropiata analogie cu virtutea eroică, nu este greu să vedem care trebuie să fie rostul unui critic adevărat din vechime: el are de bătut în lung și în lat întinsele drumuri literare; să vîneze și să urmărească cumplitele rătăciri aciuate pe ici și pe colo; să smulgă din bîrlog greșelile ascunse, precum Hercule pe Cacus; să le însutească, precum capetele Hydrei; și să le scurme într-olaltă, precum baliga grajdurilor lui Augheas: nu mai puțin, — să alunge neamul cel primejdios de zburătoare al căror năravș e să jumulească cele mai bune ramuri din pomul cunoașterii, precum păsările de pe malurile Stymphalosului, nesățioase după roadă.

Toate aceste raționamente ne vor îngădui să dăm acum o definiție adecvată criticului celui adevărat: el e descoperitorul și culegătorul tuturor greșelilor celorlalți scriitori; vom pune acest adevăr mai presus de orice îndoială cu ajutorul următoarei demonstrații; cercetînd oricare din operele cu care spița aleasă a criticilor de obîrșie străveche a blagoslovit omenirea, — vom descoperi neîntîrziat, din miezul și rostul însuși al acestor cărți, — că ideile autorilor și-au tras duhul, pînă la contopire, din greșelile, boacănele, scăpările și rătăcirile celor pe care i-au criticat; și oricare subiect tratat de dînșii mai departe învederează faptul că închipuirea li se umplușe, cu vîrf și îndesat, de cusururile celorlalte pene, în așa măsură, încît cvintesența însăși a ceea ce e rău se pritocise vrînd nevrînd subt propriul lor condei; așa se și face că operele lor nu-s îndeobște nimic altceva decît un compendiu al punctelor pe care ei înșiși le-au veștejit pe la alții.

După această scurtă considerare a obîrșiei și îndatoririlor unui critic, — luînd termenul în accepțiunea lui universală și mai nobilă, trec mai departe la refutarea obiecțiunilor ridicate de cei ce argumentează întemeiați în această privință pe tăcerea sau omisiunile altor autori; fapt prin care dînșii susțin a dovedi că străvechea artă a criticii, — exercitată pînă în zilele noastre și explicată de mine aici — ar fi pe de-a întregul o creație modernă; și că, prin urmare, criticii din Marea Britanie și Franța n-ar avea nici un drept să-și revendice o obîrșie atît de veche și de strălucită ca cea dedusă de mine în rîndurile de față. Or, dacă în ceea ce mă privește, voi putea

arăta că scriitorii din vechime au descris dimpotrivă în mod amănunțit atît persoana cît și îndatoririle criticului adevărat în concordanță cu definiția dată de mine aici, — e limpede că obiecțiunea lor principală — din tăcerea autorilor — va cădea de la sine.

Mărturisesc a fi împărtășit un timp îndelungat o însemnată parte de vină în menținerea acestei atît de răspîndite erori: și recunosc că nu m-aș fi putut niciodată descotorosi de ea, dacă nu m-aș fi bucurat de ajutorul cinstiților noștri condeieri moderni! Operele lor, atît de edificatoare, le răsfoiesc neîncetat, ziua și noaptea, nu numai pentru înzestrarea minții mele, ci și pentru mai marele bine al patriei: acești învățați, făcînd cu prețul unei neostoite trude o mulțime de cercetări folositoare prin scrierile celor vechi, au scos la iveală toate lipsurile acestora, întocmindu-ne și o bogată listă de cusururi.*[1] Pe lîngă aceasta, tot dînșii au dovedit, fără putință de tăgadă, că cele mai minunate lucruri aflate de cei din vechime au fost de multă vreme descoperite între timp și scoase la lumină de moderni; și că cele mai nobile descoperiri făcute de cei vechi în privința artei și naturii, au fost în fapt născocite de covîrșitoarele genii ale epocii noastre. Ceea ce arată cît se poate de limpede cît de puține merite au avut la urma urmei cei vechi, — domolind totodată oarba admirație de care se bucură încă în ochii inșilor de prin unghere, cei ce, din păcate, se țin încă la o parte de treburile vremurilor noi. După matură chibzuință, și luînd în considerație întreaga cuprindere a firii omenești, am ajuns destul de ușor la încheierea că cei vechi, — dîndu-și pe semne foarte bine seama de nenumăratele lor nedesăvîrșiri, trebuie să fi căutat din răsputeri — prin anumite pasagii din operele ce ni le-au lăsat — să ocolească, să înmoaie ori să distragă pe cititorul cusurgiu, satirizînd sau elogiind pe criticii adevărați, întru imitațiunea maeștrilor moderni ce le-au stat înainte drept pildă. Or, în privința locurilor comune aflătoare în ambele tabere, mi-a fost dat să mă lămuresc din plin citind și studiind de zor precuvîntări și prologuri; ca atare, fără să stau mult pe gînduri, m-am hotărît să încerc a afla tot ce se putea în amîndouă privințele, scormonind pe la scriitorii mai vechi, cu precădere la cei ce avuseseră de-a face cu veacurile dintîi. Nu mică mi-a fost mirarea descoperind că deși mai toți se băgau din cînd în cînd să zugrăvească pe adevăratul critic, — după cum îi mîna nădejdea ori teama, — mai tot ce spuneau era spus cu mănuși, fără cutezanță de a păși vreodată dincolo de mitologie și de ieroglife. După părerea mea tocmai asta i-a făcut pe unii cititori mai superficiali să susțină că autorii vechi nu pomenesc nimic despre adevă-

---

*[1] Vezi Wotton, cu privire la învățăturile din vechime și moderne.

ratul critic, cu toate că arhetipurile sînt atît de bine puse față în față, iar aplicațiile atît de necesare și de firești, încît e greu de închipuit ca un cititor cu ochi și gust modern să le poată trece atît de ușor cu vederea. Mă încumet aici să dau cîteva pilde, spicuite dintr-un maldăr întreg, ceea ce — sînt încredințat — va risipi orice umbră de îndoială în această privință.

Nu-i lipsit de însemnătate să observăm că acești scriitori din vechime, deși vorbesc despre subiect într-un chip tainic și învăluit, zugrăvesc îndeobște neabătuți una și aceeași ieroglifă, istorisirile singure fiind schimbate, după mintea și stările sufletești ale condeierilor. În primul rînd: Pausanias e de părere că desăvîrșirea scrierii fără cusur se datorează pe de-a întregul instituțiunii criticilor; că prin aceștia, el nu subînțelege decît adevărații critici, reiese, cred eu, cît se poate de limpede din următoarea descriere. A fost odată, zice el, un neam de oameni a căror mare desfătare era să rontăie tot ce prisosea pe dinafară de prin cărți: în sfîrșit luînd aminte cărturarii, se învoiră să taie ei înșiși din opere prisosclnicul, putregaiul, uscătura, crengile fără de vlagă și toată buruiana. Dar aceste tîlcuri autorul le-a învăluit cu iscusință subt chipul următoarei alegorii: cică nauplienii din Argos învățaseră meșteșugul tunderii lăstarilor după ce băgaseră de seamă că ori de cîte ori un MĂGAR se înfigea să mănînce dintr-o ramură, aceasta creștea mai frumos și dădea roadă mai înbelșugată. Dar iată că Herodot, vorbind despre aceeași ieroglifă scrie cu mult mai lămurit, ba chiar aproape *in terminis*. El zice, nici mai mult nici mai puțin, că adevărații critici ar fi neștiutori și plini de reavoință; căci ce poate fi mai limpede decît istorisirea lui, cum că, în ținuturile de apus ale Lybiei trăiau niște MĂGARI cu coarne: iar Ctesias*[1], mergînd și mai departe, pomenește despre același animal în India, adăugînd că în timp ce toate celelalte soiuri de MĂGARI nu au fiere, cei încornorați se bucură de atîta prisos de fiere în ei, încît carnea lor nici nu poate fi mîncată, datorită gustului ei cumplit de amar.

Or, pricina pentru care scriitorii din vechime au vorbit despre acest subiect doar prin tîlcuri și alegorii, e că se temeau să atace de-a dreptul o partidă atît de puternică și de înfricoșătoare, cum erau criticii din acel timp; se zice că însuși glasul acestora era atît de îngrozăvitor încît o legiune întreagă de autori era în stare să intre în sperieți scăpînd condeiele din mînă, doar la auzul lor; căci tot Herodot ne spune negru pe alb, într-altă parte, cum o oaste mare a sciților s-a înspăimîntat de moarte și a fost pusă pe fugă auzind

*[1]. *Vide excerpta ex eo apud Photium.*

zbierctul unui MĂGAR. De aici unii filologi cu adîncime au trag încheierea că deosebita cinste și reverență de care se bucură adevărații critici în Britania ni se trage fără doar și poate de la strămoșii noștri Sciții. Scurt spus, spaima aceasta devenise atît de universală, încît, cu timpul, scriitorii avînd de gînd să-și dea în vileag simțămintele cu privire la criticii din vremea lor, s-au văzut siliți tot mai mult să lase la o parte ieroglifa dintîi, ca fiind prea străvezie, și să născocească în schimb alte găselnițe, mai pline de prevedere și mai tainice: astfel, vorbind despre această treabă, Diodor nu se încumetă să spună altceva decît că în munții Heliconului crește o anumită buruiană a cărei floare dă un miros atît de puturos, încît otrăvește pe loc pe oricine se apropie s-o miroasă. Lucrețiu la rîndul său zice întocmai același lucru:

Est etiam in magnis Heliconis montibus arbos,
Floris odore hominem tetro consueta necare[1]

LIB. 6

Dar Ctesias, pomenit de noi mai sus, a fost cel care a împins îndrăzneala cel mai departe; fiind înfierat cu multă asprime de către adevărații critici ai vremii, el nu s-a putut împiedica să lase pe răboj o crestătură de pomină, drept răzbunare împotriva întregei tagme. Spusele lui sînt atît de străvezii încît mă întreb cum de-au putut fi trecute cu vederea de cei ce tăgăduiesc vechimea adevăraților critici. Zugrăvind, chipurile, o seamă de viețuitoare ciudate de prin părțile Indiei, el vorbește și de următoarele lucruri de mare însemnătate: printre altele, zice el, mai viețuiește acolo un soi de șarpe lipsit de dinți în gură și care, prin urmare, nu poate mușca; dar atunci cînd vomită — fapt ce i se întîmplă destul de des — împroșcătura lui mănîncă și nimicește tot ce atinge: acești șerpi trăiesc cu precădere prin munții cu pietre scumpe, vărsînd mai pretutindeni otrăvitoarea lor zeamă: celor ce sorb din ea, le zboară creierii pe nări.

Tot astfel, printre cei vechi, mai găsim un soi de critici asemenea *in specie* celor de mai sus, de cari nu se deosebeau decît prin creștere și prin statură: păreau în fapt a fi doar ucenicii și ciracii lor mai mici; cu toate acestea, datorită îndeletnicirilor diferite, apar adesea menționați, chiar de ei înșiși, doar ca sectă. Exercițiul obișnuit al acestor tineri învățăcei era de a merge cu regularitate la teatru unde erau datori să învețe a iscodi tot ce era mai neizbutit

[1] Pe-a Heliconului înaltă culme crește-un pom
Al cărui miros puturos ucide orice om.

prin piese, luîndu-şi cu sîrguinţă însemnări spre a se putea înfăţişa cu ele şi a da dreaptă socoteală dascălilor lor. Astfel, deprinşi la început cu adulmecatul vînatului mărunt, — precum puiul de lup — cu timpul s-au întremat, ajungînd ageri şi puternici spre a se putea arunca şi asupra vînatului mai gros. Căci un fapt învederat, cunoscut de antici ca şi de moderni, este că criticii adevăraţi împărtăşesc cu tîrfele şi cu sfetnicii municipali următoarea calitate: nu-şi pot pierde titlul şi nici schimba firea; orice critic cărunt a fost la vremea lui crud şi verde — desăvîrşirile aduse de vîrstă nefiind în fapt decît înzestrările din tinereţe aduse la înflorire; precum cînepa, despre care naturaliştii spun că înăbuşă pe om chiar cînd nu-i decît un bob[1]. Socotesc că născocirea prologurilor, ori chiar numai îmbunătăţirile aduse artei lor se datorează acestor tineri talentaţi pomeniţi de Terenţiu destul de des, şi cu toată cinstea, sub numele de *malevoli*.[2]

E aşadar mai presus de îndoială că instituţia criticilor adevăraţi a fost şi rămîne absolut necesară obştei scriitoriceşti. Căci cu faptele omeneşti lucrurile stau precum cu Themistocles şi al său tovarăş: unul dă din scripcă, iar celălalt, dintr-un tîrguşor, ridică cetate mare; şi cel ce nu se dovedeşte în stare să săvîrşească nici una nici alta, vrednic e să fie dat afară din rîndul celor vii, cu un picior undeva. Neaducerea la îndeplinire a acestei penalităţi e fără îndoială pricina din care îşi trage obîrşia neamul criticilor; după cum defăimătorilor din taină tot asta le-a dat prilej de a scorni basna cum că criticul adevărat ar fi un soi de meşteşugar, căpătuit cu sculele şi uneltele meseriei, pe speze tot atît de puţin costisitoare, precum croitorul la ale sale; mai mult, că ar exista o mulţime de analogii între sculele şi priceperile unora şi ale altora: că coşarca croitorului ar fi precum cărţulia cu locuri comune a criticului; că toată înţelepciunea şi învăţătura celui din urmă se grăieşte de fapt prin pană şi că tot atîtea pene de gîscă rupe un critic spre a se scoate pe sine mare belfer, cîte ace prăpădeşte un croitor spre a isprăvi un rînd de haine; că la urma urmei preţuiesc tot atît de mult şi unii şi alţii, armele lor fiind de fapt cam de aceeaşi mărime. Multe ar mai fi de spus în legătură cu asemenea cugetări pizmătăreţe; eu însă nu preget să spun că prima afirmaţie e cu totul falsă: căci dimpotrivă, e cu siguranţă nevoie de mult mai mare cheltuială spre a scăpa de hazul unui critic, decît a oricărui alt ipochimen. Ca să devină cerşetor

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil întrucît cuvîntul *hemp* (cînepă), folosit aici de Swift desemnează totodată în engleză şi funia cea de care nu se cade a vorbi în casa spînzuratului.

[2] Rău voitori.

adevărat, un bogătaș trebuie de pildă să-și cheltuiască întreg avutul, pînă la ultima para; tot astfel, ca să devină critic adevărat, un om trebuie să-și irosească toate bunele înzestrări ale minții; recunosc că la un tîrg de mai mică însemnătate așa ceva ar putea trece drept un adevărat chilipir.

După ce am dovedit deci pe larg vechimea artei criticii, înfățișîndu-vă și starea ei de la început, îmi propun acuma să cercetez starea ei de astăzi, și cît de bine se potrivește cu străvechiul ei tipar dintîi. Un autor ale cărui opere s-au pierdut cu desăvîrșire încă de multă vreme zice în cartea a cincea, capul opt, că criticii, în ale lor scrieri, sînt adevărate oglinzi ale învățăturii. Eu unul iau această afirmație în sens literal și presupun că autorul nostru a vrut să spună că tot cel ce năzuiește să devină scriitor desăvîrșit trebuie neapărat să cerceteze lucrările criticilor și să-și îndrepte, ca într-o oglindă, operele sale după ale acestora. Or, știind că în vechime oglinzile erau făcute din aramă *sine mercurio*[1], ne putem lesne da seama care sînt și cele două însușiri de căpetenie ale adevăratului critic modern, — după cum putem, și chiar trebuie, să tragem încheierea că acestea au fost și rămîn de-a pururi aceleași. Arama e emblema trăiniciei, și atunci cînd este bine lustruită, oglindește prin propria ei suprafață, fără să aibă nevoie de argint-viu pe la spate. Celelalte talente ale criticului nici nu mai trebuie pomenite, de vreme ce sînt fie incluse, fie ușor de dedus din ceea ce am spus. Oricum, voi încheia aici cu trei cugetări al căror folos e că, pe de o parte, ne pun la îndemînă un îndreptar spre a putea distinge pe adevăratul critic modern de cine-știe-ce băgăreț pretendent; pe de altă parte, pot sluji de minunată călăuză spiritelor alese ce se încumetă a păși pe căile acestui meșteșug, pe cît de trebuincios, pe atît de vrednic de toată cinstea.

Primul gînd e că, spre deosebire de toate celelalte facultăți ale intelectului, critica e totdeauna cu atît mai bună și mai adevărată cu cît țîșnește mai de-a dreptul și fără șovăiri din mintea cea dintîi a criticului: precum eretele ce rareori dă greș cînd se năpustește fără preget pe prima țintă, ochirea fiind cu atît mai sigură cu cît țîșnirea se face fără nici o întîrziere. În al doilea rînd, adevărații critici sînt îndeobște cunoscuți pentru darul de a roi mereu împrejurul scriitorilor mai mari — către cari se simt pe semne mînați de un nebiruit instinct, așa cum și guzganii dau iama numai la brînza mai bună, ori viespea la poama mai pîrguită. Tot așa și regele călare e îndeobște cel mai stropit cu noroi dintre toți călăreții; căci cei ce-l

[1] Fără mercur.

curtează mai stăruitor sînt şi cei ce-l împroaşcă mai abitir din copitele bidiviilor lor.

În sfîrşit, atunci cînd citeşte o carte, adevăratul critic e precum cîinele pe lîngă masa de ospăţ: gîndul şi stomacul îi stau doar la ceea ce se zvîrle pe de lături de către meseni, gata întotdeauna să înhaţe cu atît mai mult cu cît ciolanele sînt mai puţin numeroase.

Cred că cele spuse aci ajung spre a sluji de epistolă închinătoare către patronii mei, criticii moderni adevăraţi, răscumpărînd totodată tăcerea mea din trecut, precum şi cea pe care — aproape sigur — am s-o păstrez şi pe viitor în această privinţă. Nădăjduiesc că m-am învrednicit în acest fel în ochii întregii bresle, şi că mă vor primi cu mărinimie şi blîndeţe în mîinile lor. Îmbărbătat de o atare aşteptare trec aşadar mai departe la istorisirea întîmplărilor atît de fericit izvodite ceva mai sus.

Partea a IV-a

După multă strădanie și trudă, iată-ne deci ajunși, împreună cu cititorul, la o cumpănă unde acesta nu se va mai mira aflînd de unele mari prefaceri. Căci nici n-apucase bine fratele nostru mare belfer — atît de adesea pomenit aici — a se căpătui cu bine la noua lui casă, că și începu a se umfla în pene și a-și lua ifose grozave așa încît, mi-e tare teamă că cinstitul cititor — de s-ar întîmpla să-l întîlnească pe undeva, nu ar avea de unde să-l mai recunoască, decît luîndu-și din timp, adică de pe acuma, măsurile cuvenite, schimbîndu-și așadar icoana închipuirii avute despre el: căci portul, purtarea și înfățișarea lui s-au schimbat mult de tot.

Astfel, socoti de cuviință să aducă la cunoștința celorlalți frați că înțelegea să fie privit ca întîiul născut și, prin urmare, singurul moștenitor al tatălui lor; ba mai mult, la cîtva timp după asta, n-a mai încuviințat să fie agrăit cu frate, cerînd să i se spună *Dl.* PETRU (papa) și apoi *Părintele* PETRU; uneori chiar *Măria sa* Petru. În sprijinul acestei slăviri pe care-și dădu seama curînd că n-avea cum s-o mențină decît găsind o proptea mai de nădejde decît faptul de a fi fost hărăzit întîietății prin naștere*[1] — după îndelungă chibzuință se hotărî să treacă în ochii lumii drept meșter virtuoz și fără de pereche, întreprindere ce-i izbuti atît de bine încît numeroase descoperiri, proiecte și mașinării folosite astăzi pe larg în lume și bucurîndu-se de o mare faimă, ajunseră a fi socotite ca pe de-a întregul izvodite de mintea slăvitului PETRU. Cît voi putea de bine, voi înfățișa aici pe scurt cele mai însemnate din aceste cuceriri, fără însă a urma îndeaproape ordinea cronologică, căci se pare că nici specialiștii n-au căzut cu totul de acord asupra acestei probleme.

Nădăjduiesc că atunci cînd acest tratat al meu va ajunge tălmăcit în alte limbi (și îndrăznesc să spun, fără a mă mîndri cu asta, — că munca de a culege faptele, grija de a le reda cum se cuvine, precum și deosebitul folos ce se poate trage din ele, vor îndreptăți cu prisosință o atare întreprindere) nădăjduiesc, zic, că cinstitele fețe de prin academiile străinătății, mai cu seamă de prin Franța

*[1] Pretenția papei la supremație. —B.

și Italia — vor primi cu bunăvoință acest smerit prinos întru propășirea generală a cunoașterii. Aduc de asemeni la cunoștință pe această cale cuviosilor părinți misionari din Orientul îndepărtat că cu gîndul la dînșii m-am străduit anume a întrebuința cuvinte și expresii mai lesne de redat în limbile popoarelor de la soare-răsare, avînd cu precădere în vedere limba chineză. Purced astfel mai departe cu mulțumirea în suflet, gîndindu-mă la foloasele neprețuite pe care întreg rotogolul pămîntului le va culege cu siguranță de pe urma muncii mele.

Primul lucru întreprins de măritul Petru a fost de a cumpăra un continent întreg (purgatoriul), mai tîrziu socotit ca o descoperire, în *terra australis incognita*[1]. Această întindere de pămînt fu cumpărată cu bani grei din chiar mîna descoperitorilor ei (deși s-au găsit unii care să se îndoiască că cineva ar fi pus cu adevărat piciorul într-acolo) — ca mai apoi s-o revîndă pe bucăți anumitor negustători ce se îndeletniceau cu cărăușitul din colonii: dar tuturor acestora li s-au înnecat corăbiile. Într-acestea măritul Petru vîndu din nou sus-pomenitul continent altor mușterii, și iarăși din nou, și încă o dată, și iarăși, mereu cu același succes*[1].

Al doilea proiect a fost izvodirea unui leac tămăduind radical de viermi*[2], — mai cu seamă de cei ce rod splina. Trei seri de-a rîndul, omul suferind trebuia să nu bage nimica în gură după cină*[3]; de îndată ce se culca în pat, trebuia să se întindă pe o parte; și numai după ce se plictisea, să se întoarcă și pe cealaltă; totodată, să-și țină privirea pironită asupra unuia și aceluiași obiect, nici în ruptul capului să nu dea drumul la vreo răsuflare din două părți deodată, decît dacă ar fi fost cu adevărat cazul. Urmînd cu osîrdie aceste povețe, se întîmpla ca după un timp viermii să se lase păgubași, ieșind pe nesimțite odată cu sudoarea și îndreptîndu-se spre creieri*[4].

A treia izvodire a fost înființarea unei slujbe ținute șoptit întru obștească bunăstare a tuturor celor ipohondri ori turburați de lamoste; precum și a tuturor celor ce trag cu urechea pe la uși, a doctorilor, moașelor, politicienilor mărunți, prietenilor sfădiți, poeților, ce se îngînă, iubiților în culmea fericirii ori a deznădejdii, zgîrțelor sfetnicilor-de-taină, băieților de curte, paraziților și bufonilor;

---

[1] Tărîmurile necunoscute de la miazăzi, denumire prezumtivă aplicată inițial teritoriilor aflătoare în sudul oceanului Pacific.

*[1] Locul închiput între rai și iad. — B.

*[2] Se vorbește de spovedanie și dezlegare supt chipul unui leac fără pereche. — W.

*[3] Autorul ia aici peste picior pocăințele date de Biserica Romii.—H.

*[4] Aplicarea moaștelor în chip de leac la tămăduirea bolilor.—B.

pe scurt a tuturor celor aflați în primejdie de a crăpa precum burduful umflat de vînt. Un cap de măgar era așezat la loc potrivit așa fel încît cel în cauză să-și poată cu ușurință apropia gura la una sau cealaltă ureche a dobitocului*[1]; ținîndu-se cîteva clipe așa, datorită însușirii mișcărețe a acestor urechi — ușurarea celui suferind venea neîntîrziat, fie în chip de rîgîit, fie prin duhnire, fie prin vărsătură.

Alt proiect binefăcător al măritului Petru a fost întemeierea unei societăți de asigurări pentru lulelc*[2] pentru mucenicii habotniciei moderne, pentru cărțile cu poezii, pentru umbre, pentru apa gîrlelor; toate despăgubirile urmînd a fi plătitê nu la întîmplare ci, firește, la caz de foc. De aici ne dăm seama că societățile noastre de ajutor mutual nu sînt în fapt decît niște copii după acest original; e drept că atît una cît și celelalte au adus beneficii deosebit de mari întreprinzătorilor lor întemeietori, și, nu mai puțin, publicului.

Măritul PETRU și-a dovedit deasemeni iscusința ca maistru de bîlciuri și păpușar vestit (ceremonii și procesiuni); deosebita utilitate a acestora fiind îndeobște atît de bine cunoscută, îmi voi îngădui însă să nu mă mai întind aci asupra acestei probleme. Dar altă descoperire pentru care a ajuns foarte vestit, a fost cea a faimoasei sale saramuri universale*[3]. Dîndu-și seama că saramura obicinuită folosită de gospodine nu-i bună la nimic altceva decît la păstrarea cărnurilor moarte precum și a anumitor zarzavaturi, Petru, dînd dovadă de toată silința și iscusința, tichui un nou soi de saramură bun pentru case, grădini, orașe, bărbați, femei, copii și dobitoace; în această zeamă toate cele se puteau păstra nevătămate precum gîzele în chihlimbar. Or, atît la gust, cît și la miros și vedere, această saramură nu se deosebea cu nimic de cea obișnuită, întrebuințată la carnea de vită, la unt și la scrumbii, — fiind de altfel folosită foarte bine și la acestea; însă, avînd în vedere nenumăratele sale însușiri deosebite, era totuși cu totul altceva. Căci Petru avea obiceiul de turna în ea o cantitate drămuită din praful lui de apăchioară*[4], după care nu mai da greș niciodată. Operația se înfăptuia prin aspersiune*[5], la anumite răstimpuri, după lună. Dacă de tămăduit era o casă, aceasta era fără doar și poate apărată de toți păian-

*[1] Autorul ia aci peste picior spovedania la ureche; iar pe preotul care o primește îl zugrăvește că pe un cap de măgar. —W.

*[2] Oficiul de indulgențe.—S.

*[3] Numește aghiazma saramură universală.—W.

*[4] Pentru că aghiazma nu se deosebește decît prin sfințire de cealaltă apă obicinuită, zice că saramura primește puteri noi de la praful de apăchioară.—W.

*[5] Stropire.

jenii, șobolanii și nevăstuicile; dacă era un cîine, rămînea scutit de scabie, turbare și de foame. Saramura tămăduia cu desăvîrșire de zgaibă, păduchi și de chelbea țîncilor, fără a împiedica pe cel suferind de la nici o datorie, casnică sau gospodărească.

Dar dintre toate cele, lucrul pe care Petru punea cel mai mare preț era o anume turmă de tauri[1] a căror sămînță fusese printr-un noroc nespus păstrată din neam în neam, coborîtoare în spiță dreaptă de la taurii ce avuseseră în paza lor lîna de aur. Cu toate că erau unii care ziceau că cercetîndu-i mai îndeaproape avuseseră oarecari îndoieli că soiul s-ar fi păstrat necorcit, căci anumite însușiri ale strămoșilor nu se mai vedeau, în schimbul lor apărînd altele cu totul nemaipomenite, — pe semne din împerechieri străine. Se știe că taurii din Colchis aveau picioarele din bronz: acuma, fie datorită pășunilor proaste, fie a alergăturii, poate printr-o corcire, sau prin cine știe ce uneltire bănească, nu mai puțin printr-o istovire a zămislitorilor și sămînței; poate chiar printr-o vlăguire adusă de trecerea veacurilor — căci tiparele neprihănite ale firii au fost în ultimul timp stricate de păcatele lumii: oricare ar fi pricina, este sigur că picioarele taurilor măritului Petru fuseseră mîncate de rugina vremii, căci în loc să fie din bronz erau din plumb obișnuit*[1]. Totuși mugetul acela cumplit, trăsătura întregului neam, se păstrase, precum și însușirea de a scoate foc pe nări*[2]; în legătură cu aceasta din urmă, unii defăimători nu s-au sfiit a afirma că ar fi doar un artificiu nevinovat, pricinuit de felul bucatelor cu care taurii lui se hrănesc îndeobște, adică de fișicuri și pocnitoare (fulminațiile papei).

Totuși erau și două semne aparte, prin cari taurii lui Petru se deosebeau foarte mult de cei ai lui Iason, semne pe care nu le-am mai întîlnit în zugrăvirea niciunui alt monstru, decît poate la Horațiu cînd zice:

Varias inducere plumas, — precum și *Atrum desinat in piscem*[2]

Căci taurii lui Petru aveau coadă de pește*[3], și asta în pofida faptului că în alte împrejurări erau oricînd în stare a se lua la în-

---

[1] Întreg jocul de cuvinte pe care e bazat acest paragraf rămîne intraductibil, fiind efectul omonimiei între *bull*, taur și *bull*, bulă.

*[1] Aluzie la plumbul peceților de pe bulele papistășești.—B.

*[2] Aceste rînduri, precum și multe altele, sînt de bună seamă socotite antieresținești de către Biserica Romei.—Orrery.

[2] Vestmîntat în penaj felurit, — încheiat urîcios în coadă de pește.

*[3] Aluzie la cuvintele sub *signo piscatoris*.—B.

trecere în zbor cu orice pasăre. Petru își puse așadar taurii la treabă încredințîndu-le felurite însărcinări. Uneori îi punea să mugească spre a băga în sperieți pe băieții netrebnici*[1] ca să se astîmpere. Alteori îi trimitea în solie cu treburi de mare însemnătate; e de necrezut, și totuși adevărat (unul sau altul dintre cititori ar putea să se îndoiască) — dar mocnea în ei un soi de *appetitus sensibilis*, pe semne moștenit de întreaga spiță de la nobilii ei strămoși, — paznicii lînei de aur, și acesta îi ahtia strașnic după galbeni, într-atîta încît, chiar dacă Petru îi trimetea întîmplător în străinătate doar spre a firitisi pe careva, ei începeau să mugească, să scuipe, să rîgîie, să pișe, să bese, să verse foc pe nări și să facă un cumplit tărăboi din care nu conteneau decît în clipa cînd le aruncai măcar de doi bani aur; atuncea, *pulveris exigui jactu*[1], se făceau pe loc blînzi și liniștiți precum mieii. Scurt spus, fie datorită unei înțelegeri sau încuviințări tăcute din partea stăpînului, fie datorită ahtierii lor înnăscute după aur, ori datorită amîndurora deodată, — fapt e că purtarea lor nu se deosebea cu nimic de a acelor calici înfipți și obraznici care bagă-n sperieți pe trecători; iar de nu izbuteau să stoarcă vreo pomană cît de mică, drept răzbunare făceau femeile să lepede, iar pe puradei îi băgau în năbădăi: așa se și face că pînă astăzi stafiilor și sperietoarelor li se spune de către cei mici omul-negru*[2]. În cele din urmă ajunseseră să tulbure atît de mult liniștea vecinilor încît niște gentilomi dinspre apus-miază-noapte, se văzură siliți să asmută asupră-le o haită de buldogi englezești sadea cari, înfigîndu-și bine odată colții în ei, îi făcură să-i pomenească pînă la moarte.

Trebuie neapărat să mai pomenesc aci despre un proiect de-al măritului Petru, un lucru cu totul nemaipomenit ce i-a scos la iveală din plin ascuțișul și adîncimea minții lui izvoditoare. Ori de cîte ori era vorba ca vreun cioflengar întemnițat la Newgate să fie osîndit la spînzurătoare, Petru se înființa făgăduindu-i iertarea de pedeapsă în schimbul unei anumite sume de bani; după ce nefericitul mișel făcea pe dracu în patru spre a face rost de parale și a i le înmîna, măria sa îi trimetea în schimb un petec de hîrtie sunînd în chipul următor*[3].

«Către toți primarii, temnicerii, poterașii, ipistații, gîzii, ș.a.

Avînd în vedere că, după cîte sîntem încunoștințați, A.B. se află în mîna domniilor voastre — sau a unora dintre domniile voastre — subt osîndă de moarte. Am poruncit și poruncim prin această

*[1] Adicătelea, regii ce nu-i erau pe plac.—H.

[1] Pentru o mină de praf.

*[2] Ereticii ori schismaticii, cum îi numește papa pe protestanți — B.

*[3] Este o copie după o indulgență generală iscălită *servus servorum*.—H.

carte să sloboziți pe sus-pomenitul întemnițat ca să-și poată vedea de drum spre locul său de baștină, și asta chiar dacă a fost osîndit pentru omucidere, sodomie, siluire, sacrilegiu, incest, trădare, blasfemie, ș.a. Drept pentru care, aceste rînduri să vă fie chezășie; iar de nu veți da ascultare să vă ia m—a d—cului cu neamul vostru cu tot, pe toată vecinicia. Vă dorim așadar din toată inima la bună vedere.

Smerita slugă a slugilor domniilor voastre
PETRU împărat»

Iar nefericiții, dînd crezare celor de mai sus, își pierdeau atît viața cît și banii.

Aș dori ca cei dintre urmași, însărcinați de învățații posterității cu comentarea acestei lucrări de căpătîi, să fie cu mare băgare de seamă asupra cîtorva puncte mai obscure unde toți cei ce nu se vor dovedi *vere versati*[1] s-ar putea afla în primejdie de a trage concluzii pripite și supărătoare, — mai cu seamă în acele paragrafe pline de taină, unde, datorită nevoii de a nu o lungi, anumite *arcana* au fost strecurate laolaltă, — o dată cu comentariul, ele trebuind însă luate bucată cu bucată. Sînt încredințat că vlăstarele de mîine ale acestui mărit meșteșug îmi vor purta recunoștință veșnică pentru acest atît de trebuincios și binevoitor *innuendo*[2].

Nu va fi greu de închipuit pentru cititor că aceste atît de numeroase și folositoare izvodiri au fost primite de lumea întreagă cu brațele larg deschise; și vă pot asigura că nu mi-am îngăduit să pomenesc aci decît o mică parte din ele; într-adevăr, n-am urmărit altceva decît să spicuiesc ceea ce am socotit mai de folos în vederea imitațiunii publice, ori acele cuceriri putînd da o idee despre întinsa iscusință a minții izvoditorului. Iată deci, și nu e lucru de mirare, că pînă la urmă măritul Petru s-a pomenit putred de bogat: dar vai! atît de strașnic și-a stors și seremut bietul de el creierii, încît s-au cam zdruncinat și-au început a o lua razna tînjind și ei după un pic de odihnă. Scurt spus, datorită mîndriei, izvodirilor felurite și vicleșugurilor, sărmanului Petru i se tulburase mintea, încolțindu-i în gînd fel de fel de închipuiri năstrușnice. În clipele de pierdere, așa cum se întîmplă îndeobște cu cei ce ajung smintiți din trufie, zicea despre sine însuși că-i Cel Atotputernic*[1], și uneori că e monarhul lumii. L-am văzut (mărturisește autorul), luînd trei pălării

---

[1] Cu adevărat versați.
[2] Sugestie aluzivă.
*[1] Nu numai locțiitor al lui Hristos dar și **Dumnezeu pe pămînt**, și alte titluri blasfematorii date papei de feluriți teologi.—H.

moţate*[1] şi aşezîndu-şi-le în cap precum o cunună cu trei caturi; aşijderi, încingîndu-se la brîu cu o legătură de chei cît toate zilele*[2], şi ţinînd în mînă o undiţă. Fiind astfel înţoţonat, dacă cineva venea să dea mîna cu dînsul, cum se obişnuieşte cînd spui bună-ziua, Petru, — precum un ciine flocan binecrescut — îţi ridica frumos piciorul; iar dacă cel în cauză se codea, i-l înălţa pînă în dreptul fălcilor arzîndu-i şi una peste gură: ceea ce de-atunci încolo s-a numit prin urmare salut.

Oricui se nimerea să treacă prin apropiere fără să-i închine cuvenita temenea, îi zbura cît colo pălăria de pe cap, cu nemaipomenit de strașnica sa suflare. Între timp treburile de-acasă mergeu alandala, iar ceilalţi doi fraţi o duceau ca vai de lume; în această privinţă, prima lui *boutade*[3] a fost, într-o bună dimineaţă, de a da pe uşă afară pe nevestele lor, — şi pe-a sa odată cu dînsele; în schimb dădu poruncă să fie culese primele trei zgîrţe întîlnite pe uliţă*[4]. Puţin după aceea bătu în cuie uşa pivniţei ca să nu mai dea voie fraţilor săi să soarbă vreun strop de vin la masă*[5]. Într-o zi prînzind în oraş la un sfetnic municipal, Petru avu prilejul să-l audă pe acesta îndrugînd nişte laude cu privire la muşchiul de vită din tingire. «Carnea de vită» cuvînta înţeleptul dregător, «este pe drept cuvînt regina tuturor bucatelor —; într-însa se află cuprinsă şi potîrnichea, şi prepeliţa, şi vînatul mare, şi fazanul şi pudinca cu perje, şi gogoşii cu smîntînă». Venind Petru acasă, se simţi îndatorat a găti această învăţătură pentru întrebuinţări mai largi: din lipsă de carne de vită, o aplică deci la codrul lui de pîine neagră. «Pînea, fraţi iubiţi», zise el, «este toiagul vieţii, în pîine se cuprinde *inclusive* cvintesenţa cărnii de vacă, de oaie, de viţel, a vînatului, a potîrnichei, aşijderi a budincii cu perje şi a gogoşilor cu smîntînă, şi, ca să nu lăsăm nimic pe dinafară, în pîine se mai află şi cuvenita măsură de apă, a cărei lipsă de gust e însă îndreptată de drojdia mulţumită căreia devine o licoare sănătoasă şi plină de fermenţi, răspîndită în tot codrul de pîine.» În virtutea acestor concluzii, a doua zi codrul de pîine neagră fu adus la masă cu tot alaiul cuvenit unui ospăţ sărbătoresc. «Apropiaţi-vă fraţilor», îi agrăi Petru, «înfruptaţi-vă fără grijă: iată o carne de miel foarte bună*[6]; sau ţineţi talgerul, să vă dau eu cîte o bucată fiecăruia.» Şi uite-aşa,

---

*[1] Întreita cunună sau mitră.—B.
*[2] Cheile bisericii.—H.
*[3] Aruncătură neașteptată de copită la cal.—H.
*[4] Divorţarea preoţilor căsătoriţi şi încuviinţarea ţiitoarelor.—B.
*[5] Refuzul de-a împărtăşi şi mirul din potir.
*[6] Transsubstanţiaţiunea.

mînuind măreț cuțitul și furculița din mișcări măsurate, tăie două hăltoace de pîine și le întinse fraților săi pe farfurii. Cel mai în vîrstă nedîndu-și seama îndată de ce se petrecea acolo, se porni politicos să pună întrebări ca să lămurească misterul. «Măria ta», începu el, «cu voia matale, dar mi se pare că trebuie să fie pe undeva o greșeală». — «Poftim», răspunse Petru, «nu că asta-i bună: ia s-auzim ce glumă-ți mai colcăie în cap». — «Nici un fel de glumă, Măria ta; atîta că, dacă nu mă-nșel, mi se pare c-am auzit adineaori o vorbă despre miel, și tare-aș fi bucuros, Măria ta, să-l văd și eu cum arată». — «Ce tot îndrugi», i-o reteză Petru, «nu pricep ce vrei să spui». La care cel mai mic, gîndind cu cale să lămurească lucrurile, zise la rîndul său: «Măria ta, pe semne că fratelui i-o fi foame, și e nerăbdător să se înfrupte din mielul ce l-ai făgăduit pentru masă». — «Să fie cu iertare», zise Petru, «arătați-mi și mie ce doriți; sau ați înnebunit amîndoi, sau vă întreceți cu gluma fără să fi primit încuviințarea mea; dacă nu-ți place halca din farfurie, îți pot tăia alta — dar nu prea văd de ce, căci ți-am dat o pulpă de toată frumusețea». — «Adică cum», reluă cel dintîi, «vrei să spui că asta ar fi pulpa mielului?» — «Știi ce», i-o reteză Petru, «i-o mănîncă-ți mîncarea din talger și încetează te rog cu obrăznicia, că n-am chef de hazul dumitale acum»; dar cel agrăit nu mai putu răbda, și-și ieși din fire văzînd atîta seriozitate zugrăvită pe fața fratelui său mai mare: «Pentru numele Domnului, ce naiba măria-ta, — cu ochii, cu degetele, cu dinții și cu nasul nu pot simți și vedea decît o coajă de pîine». La care cel de-al doilea adaugă: «În viața mea n-am văzut o halcă de miel mai asemănătoare cu o felie de pîine de doisprezece penny.» — «Domnilor», urlă Petru otărît la culme, «sînteți niște orbi, căpățînoși, tîmpiți și îndărătnici, și ca să vă conving, nu-mi mai rămîne decît să vă dau argumentul hotărîtor: în numele Domnului, aceasta este carne de miel curată, proaspătă și bună, ca orice carne de miel din oborul Leadenhall; duceți-vă amîndoi la d— pe toți vecii, dacă îndrăzniți să credeți că-i altceva!» O dovadă atît de tunătoare nu mai lăsa loc pentru vreo obiecție; cei doi necredincioși începură deci să caute s-o dreagă cumva, și cît mai iute. «Da, într-adevăr», reluă cel dintîi, «dacă stau să mă gîndesc mai bine...» — «Păi sigur» se înfipse celălalt, tăindu-i vorba, «Acum că stau să cuget mai adînc, măria-ta ai fără doar și poate dreptate». — «Foarte bine», zise Petru; «ia hai băiete, umple-mi stacana cu vin dintr-acesta roșu; să trăiți scumpii mei, beau în sănătatea voastră». Încîntați de a-l vedea așa de repede potolit, cei doi frați îi întoarseră cuviincioși urarea, adăugînd că le-ar face plăcere să închine și ei în sănătatea măriei sale. «Cum de nu», răspunse Petru; «doar nu sînt eu omul să vă tăgăduiesc

împlinirea unei dorinți cuminte: un păhărel de vin sorbit cu cumpătare aduce înviorare; poftim pentru fiecare; e vin curat din viță de soi, — nu poșircă din butoiul cîrciumarului». Și spunînd acestea le întinse alte două coji de pîine, sfătuindu-i să le bea fără grijă, căci n-avea cum să le facă nici un rău. Cei doi frați urmară tipicul potrivit unor atari împrejurări spinoase, zăbovind întîi cîteva clipe și plimbîndu-și privirile ba la măritul Petru, ba la ei înșiși: iar apoi dîndu-și seama cam cum urma să meargă treaba, se hotărîră să n-o ia de la capăt cu o nouă gîlceavă, ci să-l lase pe fratele lor mai mare să-și facă cheful; căci se părea că-l apucase, și argumentele ori explicațiile n-ar fi avut nici un rost, decît de a-l face de o sută de ori mai năbădăios decît se arătase.

Am ales să vă vorbesc pe larg despre acest caz însemnat, întrucît el a dat prilejul de căpetenie pentru marea și vestita dezbinare (Reforma) care se petrecu la puțin timp după aceea, despărțindu-i pe frați de-a binelea. Dar despre toate acestea am să vă vorbesc mai amănunțit într-altă parte.

Oricum, ceea ce e sigur e că slăvitul Petru, chiar atunci cînd nu era neapărat apucat de năvîrlii, se arăta totuși cît se poate de tăios la vorbă, fiind nemaipomenit de capeș și îndărătnic, gata mai curînd să se ciorovăiască pînă în pînzele albe, decît să recunoască o singură dată că ar fi putut greși. Pe lîngă toate acestea, avea un dar cumplit de-a îndruga la tot pasul o sumedenie de minciuni sfruntate și lipsite de acoperire; și nu se mulțumea numai să jure sus și tare că nu minte, dar mai și afurisea de mama focului pe oricine s-ar fi încumetat să-și arate cea mai mică umbră de îndoială în legătură cu ceea ce spunea. Așa, într-un rînd, se jura că are acasă o vacă*[1] al cărei uger ar fi dat la un singur muls atîta lapte cît să umpli cu el trei mii de biserici; și, lucru și mai nemaipomenit, acest lapte nu se covăsea niciodată. Altă dată vorbea despre un stîlp din lemn foarte vechi, care ar fi fost al tatălui său, și din care s-ar fi putut clădi nu mai puțin de șaisprezece corăbii mari de luptă*[2]. Într-o zi, venind vorba despre niște căruțe chinezești, atît de ușoare încît puteai trece cu ele peste munți, Petru zise «Mai dă-le pe pustii: și ce mare scofală-i asta? Eu unul am văzut o casă cît toate zilele durată din piatră și var*[3], călătorind peste mări și țări (cu cîteva popasuri, totuși, pentru odihnă) — cale de două mii de leghe nemțești». Dar partea cea mai frumoasă e că se jura sus și tare tot

---

*[1] Caraghioasa înmulțire a laptelui Fecioarei Maria printre papistași. — W.

*[2] Stîlpul înseamnă sfînta cruce a Mîntuitorului.

*[3] Biserica din Loretto, despre care se spune că ar fi călătorit din Țara Sfîntă în Italia.—H.

timpul că în viața lui nu spusese vreodată o singură minciună; și la fiece cuvînt: «Pentru numele Domnului, nu vă spun nimic decît adevărul, mînca-i-ar mama focului pe toți vecii vecilor pe cei ce nu mă cred.»

Scurt spus, purtările lui Petru deveniseră atît de scandaloase, încît toți vecinii începură să spună pe față că nu era altceva decît un ticălos. Iar frații săi, sătui pînă peste cap de hazul lui, se hotărîră într-un sfîrșit să-l părăsească; dar mai întîi cerură frumos să li se dea și lor o copie a diatei părintelui lor, care fusese dată uitării de atîta amar de vreme. În loc să le împlinească dorința, Petru îi făcu cu ouă și cu oțet, — trădători, tîlhari, hahalere și altele de-acestea, cît îl ținu gura. Cu toate acestea, într-una din zile, fiind el plecat de-acasă după treburi, cei doi mezini se folosiră de prilej și izbutiră să ajungă la testament, după care și luară o *copia vera**[1], descoperind astfel, cît de mult fuseseră duși de nas; căci tatăl lor îi lăsase de fapt moștenitori tustrei cu aceleași drepturi, poruncind negru pe alb să-și împartă toate cele frățește între ei. Al doilea lucru pe care-l săvîrșiră îndată fu să înfunde apoi ușa pivniței și să dea peste cap cîte o dușcă de vin*[2] ca să-și mai întremeze puțin inima și duhul. Copiind diata, ei descoperiseră și altă poruncă, oprind precurvia, divorțul și despărțenia; drept care, următoarea măsură luată fu să dea afară țiitoarele și să-și recheme nevestele*[3]. Într-acestea iată că sosește un advocat de la pușcăria Newgate, cu rugămintea ca slăvitul Petru să binevoiască a iscăli zapis de iertare pentru un pungaș ce urma să fie trimis la spînzurătoare a doua zi*[4]. Frații îl făcură nebun că vine să ceară iertare tocmai de la un ins care era el însuși mult mai vrednic de spînzurătoare decît nefericitul său client; și-i dădură în vileag tot matrapazlîcul, așa cum vi l-am înfățișat și eu aci adineaori, povățuind pe advocat să ceară pentru client iertare de la rege*[5]. Și iată că în toiul acestei larme și răzvrătiri sosește dintr-odată Petru, cu o falcă în cer și una în pămînt, urmat de un pîlc întreg de husari după el*[6]: și apucînd în dreapta și-n stînga ce-au putut, s-au pornit împreună pe mii și mii de mojicii și blestemății, — nu îndeajuns de importante ca să le mai pomenim aici — ca, în cele din urmă, să-i împingă zdravăn, pe ușă afară pe cei doi frați (afară din biserică) spre a nu-i mai primi subt acoperișul său, nici pînă în ziua de astăzi.

---

*[1] Tălmăciră Scripturile în limbile vulgare.—H.
*[2] Cuminecarea din potir pentru popor.—H.
*[3] Încuviințarea căsătoriei preoților.—H.
*[4] Începutul reformei.—B.
*[5] Credincioșii să nu se bizuie pe dezlegări date pentru bani.—H.
*[6] Husarii lui Petru înseamnă puterea civilă.—H.

Partea a V-a

DIGRESIUNE ÎNTR-UN STIL MODERN

Noi, cei pe care lumea îi numește cu plăcere autori moderni, n-am fi putut în vecii vecilor să ne vedem visul împlinit, devenind în ochii tuturora părtași ai faimei nemuritoare, — dacă strădania noastră n-ar fi fost,—așa cum s-a și dovedit—nespus de folositoare întru obștească propășire a întregii omeniri. O lume! căci aceasta-i marea și îndrăzneața încercare întreprinsă de mine, cel ce cutez a mă numi al tău secretar:

...Quemvis perferre laborem
Suadet, et inducit noctes vigilare serenas[1]

Iată de ce, încă de-acum cîtva timp, am început să-mi desfășor cu osîrdie întreaga iscusință, spre a diseca leșul omenesc, citind totodată și o sumedenie de lucrări despre fiecare din părțile alcătuitoare ale acestuia — cuprinse ori cuprinzătoare ale celor la rîndul lor cuprinse: pînă ce mi-a mirosit atît de tare, încît n-am mai putut merge mai departe. Drept care m-am aflat la mare ananghie încercînd să potrivesc la loc toate oasele în ale lor lăcașuri și în desăvîrșită simetrie; izbutind, îndrăznesc însă să spun, căci aș fi gata să arăt acum oricărui gentilom curios, ca și altora, întreaga anatomie a acestora. Dar ca să nu împing prea departe această digresiune din cuprinsul digresiunii mele — așa cum am văzut că obicinuiesc unii autori ce-și bagă una într-alta digresiunile, precum niște cutii mai mici îndesate într-altele mai mari, — iată c-am să vă împărtășesc o însemnată descoperire făcută în timp ce tăiam și sfîrtecam cu migală la acel hoit omenesc, anume că obștescul bine al omenirii se înfăptuiește pe două căi, prin instrucțiune și prin diversiune. Mai departe, numeroasele mele studii (poate că într-o bună zi să poată vedea și ele lumina tiparului — mai ales de voi putea convinge pe vreun prieten să-mi fure un manuscris, sau pe vreun admirator să mă piseze mult ca să i-l dau) — aceste studii, zic, au mai scos la iveală faptul că lucrurile stînd așa cum stau, omenirea de astăzi trage foloase mult mai mari din diversiune decît din instrucțiune; bolile

[1] Simțind îndemnul de-a răzbi prin orice trudă,
De-a priveghia muncind și nopțile senine.

epidemice de care suferă fiind: plictisul, afanisirea și piroteala; cît privește instrucțiunea, avînd în vedere domnia atotbiruitoare a învățăturii și a sclipirii minților din vremea noastră, — foarte puține lucruri au rămas neînfăptuite. Potrivit unei lecții de mare autoritate și vechime, mi-am dat totuși silința să nu trec cu vederea nici un amănunt, în nici o privință; ca atare, de-a lungul și de-a latul acestui tratat am frămîntat neostoit un aluat alcătuit atît dintr-un strat de *utile* cît dintr-unul de *dulce*.

Cînd mă gîndesc cît de mult au eclipsat iluștrii noștri moderni slabele licăriri de strălucire a celor din vechime, dîndu-i pe aceștia la o parte din calea oricăror convorbiri spilcuite, în așa măsură încît mințile sclipitoare de la noi, caimacul cugetării subțiri din orașul acesta, — au ajuns să se întrebe și să chibzuiască dacă, mai la urma urmei, anticii au existat de fel; — în această privință, rămîn de altfel încredințat că nespus de folositoarea osîrdie, ca și noptile albe ale modernului și plinului de vrednicii Dr. Bentley — ne sînt și vor fi de un neprețuit folos: ziceam așadar, cum gîndindu-mă la toate astea, mi-a rămas să deplîng faptul că nici unul din scriitorii moderni cei vestiți nu s-au încumetat pînă în ziua de astăzi să încropească o sistimă universală, adunată într-un volumaș de buzunar, ce să cuprindă toate lucrările cunoscute, crezute, închipuite ori practicate de omenire. N-am cum să nu recunosc că o atare întreprindere s-a bucurat totuși acum un timp de atențiunea unui vestit filosof din O. Brazile[1]. Metodul propovăduit de acesta era de fapt un elixir, a cărei curioasă rețetă am aflat-o după prea timpuria moarte a învățatului, scotocind printre hîrtiile acestuia; din marea dragoste ce o nutresc față de belferii moderni, o supun așadar acum cititorului, convins că într-o bună zi se va putea dovedi de folos întru strunirea cine știe cărui întreprinzător și iscusit om de ispravă.

Luați un număr de exemplare cuprinzînd tot soiul de scrieri moderne despre știință și artă, corecte, bine tipărite și frumos legate în piele de vițel, purtînd titlurile pe cotor, — în orice limbă poftiți. Distilați în *balneo Mariae*, turnînd pe deasupra cvintesență de flori de mac Q.S.[2]! împreună cu șapte ocale de Lethe, de cumpărat de la apotecar. Curățați cu grijă, aruncați ce rămîne sub formă de *sordes*, precum și de *caput mortuum*[3], lăsînd tot ceea ce e volatil să se evaporeze. Păstrați doar prima scurgere, pe care o redistilați apoi de șapte-

---

[1] Potrivit comentatorilor, mențiunea se referă la un ostrov fabulos și misterios, pomenit uneori de vechile portulane sub numele de « Hy-Breasil ».

[2] În limbaj spițeresc: *cantitate suficientă*.

[3] Limbaj spițeresc și alchimistic: *deșeuri și reziduuri finale* la o distilare.

sprezece ori, pînă ce nu mai rămîne decît o cantitate de două dramuri. Aceasta din urmă se pecetluieşte într-o sticlişoară bine astupată şi se ţine douăzeci şi una de zile. După aceasta veţi putea trece la alcătuirea tratatului universal, şi anume în felul următor: în fiece dimineaţă, cu stomacul gol, scuturaţi bine sticluţa şi luaţi trei picături, prizînd cu putere pe nări. Elixirul se va dilata de la sine întru prapurele creierului (dacă e) — răstimp de patruzeci minute, după care veţi percepe pe loc, în capul dumneavoastră, un număr nesfîrşit de rezumate, sumare, compendii, extrase, culegeri, spicilegii, *excerpta quaedam*[1], *florilegia*[2] şi altele ca acestea, — toate aşezate în cea mai desăvîrşită rînduială şi gata de aşternut pe hîrtie. Trebuie să recunosc că mulţumită acestui tainic leac, eu unul, — deşi altminteri *impar*[3] — n-am pregetat să mă avînt într-o cutezătoare încercare, neîntreprinsă şi nedusă la bun sfîrşit de către nimeni pînă la mine — decît de către un autor numit Homer; în scrierile acestuia din urmă — altminteri scriitor bunicel, iar pentru un antic, aş spune chiar, înzestrat cu o minte destul de luminată — am descoperit în schimb o sumedenie de greşeli grosolane, ce nu pot fi iertate nici în ruptul capului, nici măcar cenuşei răposatului, — dacă din întîmplare ar mai dăinui ceva dintr-însa. Într-adevăr, deşi ni se spune că acesta şi-ar fi conceput opera ca pe un întreg cuprinzînd toată învăţătura omenească şi dumnezeiască, politicească şi mecanicească, — mi-a apărut destul de limpede că unele ramuri au fost lăsate de dînsul cu totul pe de lături, în timp ce altele au fost tratate mai mult de mîntuială. În primul rînd, cu toate că ciracii lui se străduiesc să ni-l înfăţişeze drept un eminent cabalist, ceea ce aflăm de la el despre *opus magnum* e slab şi neconvingător; Sendivogus, Behmen, ori Anthroposophia Theomagica[4] e de pildă, o operă pe care, învederat, n-a citit-o, decît foarte superficial. Adaug că greşeşte iarăşi foarte, atunci cînd se referă la *Sphaera pyroplastica*, — ceea ce nu putem trece nicicum cu vederea; socotind că cinstitul cititor nu va avea nimic împotrivă, voi spune că *vix crederem autorem hunc unquam audivisse ignis vocem*.[5] Cu nimic mai prejos sînt rătăcirile lui în cele ce privesc osebitele părţi ale mecanicei. Într-adevăr, am citit scrierile lui cu cea mai mare băgare de seamă — aşa cum face îndeobşte orice luminată minte de condeier modern — dar n-am

---

[1] Anumite extrase.

[2] Antologii.

[3] Lipsit de capacitate.

[4] Swift se referă la Thomas Vaughan (1622—1666), alchimist şi autor mediocru, care scrisese un tratat purtînd acest titlu.

[5] Ce greu pot crede că acest autor a auzit vreodată în viaţa lui glasul focului.

putut găsi nici cea mai mică urmă de îndrumare cu privire la structura acelei prea folositoare scule cunoscută subt numele de mucarniță; și dacă n-ar fi fost modernii să ne fi dat o mînă de ajutor în această privință, am rătăci pînă în ziua de astăzi bîjbîind în beznă. Dar mai e și o greșeală mult mai mare pentru care înfierez aci cu tărie pe scriitor; mă gîndesc la grosolana necunoaștere a legilor obștești din țara noastră, precum și a învățăturii și disciplinei propovăduite de Biserica Anglicană. Aceasta-i un cusur cumplit, pentru care atît scriitorul în cauză, cît și ceilalți antici, au fost pe drept cuvînt veștejiți de vrednicul și prea destoinicul meu prieten Mr. Wotton, bacalaureat în teologie, în incomparabila sa operă intitulată *Tratat al învățăturilor propovăduite de cei antici și moderni:* o carte pe care nu cred s-o putem vreodată prețui îndeajuns, atît pentru fericitele întorsături și avînturile sclipitoare ale inteligenței autorului ei, cît și pentru marele folos adus de sublimele sale descoperiri cu privire la musculițe și scuipături, și, nu mai puțin, pentru trudita elocință de care dă dovadă al său stil. Nu pot decît să mă simt îndatorat pînă peste cap sus-pomenitului scriitor, și mă folosesc de acest prilej spre a-i aduce ca atare prinosul recunoștinței mele pentru ajutorul și înălțarea ce le-am căpătat mulțumită cărții sale fără de pereche, în timp ce buchiseam eu însumi la alcătuirea acesteia de față.

Dar pe lîngă aceste omisiuni, acum cunoscute, ale lui Homer, cititorul curios va putea de asemeni descoperi o sumedenie de alte cusururi pentru care însă nu-l putem trage la răspundere. Căci avînd în vedere minunatele progrese înfăptuite în fiece ramură de cunoștințe în timpul ce s-a scurs de la el încoace, — mai cu seamă în ultimii trei ani de zile, sau pe-acolo — ne dăm seama că era cu neputință ca el să fi fost atît de desăvîrșit în ale cuceririlor moderne, pe cît pretind avocații lui că ar fi fost. Firește, toată lumea recunoaște în el pe descoperitorul busolei, al prafului de pușcă și al circulației sîngelui; dar desfid pe oricare din admiratori să-mi arate undeva în scrierile lui un singur rînd cu privire la rînză; de asemenea nu-i oare adevărat că lasă pe de-a întregul necercetată problema matrapazlîcurilor politicești? Și ce poate fi, de pildă mai incomplet și nemulțumitor decît lunga lui disertațiune cu privire la ceai? Cît privește metodul lui de salivație fără argint-viu, atît de lăudat în ultima vreme, — în măura în care mă pricep și-mi pot da și eu cu părerea, socot că e departe de a fi un lucru sigur și vrednic de încredere.

Tocmai întru suplinirea unor atît de însemnate lipsuri, m-am lăsat în cele din urmă convins — după îndelungi rugăminți — să pun mîna pe condei; și mă încumet să spun că chibzuitul cititor al acestor rînduri nu va putea găsi nimica dat uitării din cele ce s-ar putea

dovedi de vreun folos în vreo împrejurare a vieții omenești. Eu unul rămîn încredințat că n-am lăsat să-mi scape nimic din cele la care închipuirea omenească se poate ridica, nimic din cele la care aceasta poate coborî. Cititorului învățat și osîrduitor doresc să-i recomand în mod deosebit anumite descoperiri cu totul noi și neatinse; dintre acestea vă rog să-mi îngăduiți să pomenesc doar cîteva, cum ar fi de pildă, noul meu metod de ajutorare al sferto-docților, sau meșteșugul de a deveni foarte învățat fiind totodată puțin citit. Așijderi o foarte curioasă născocire în legătură cu cursele de prins șoareci. O nouă și universală noimă pentru rațiune, numită «cioplește-te pe tine însuți»; precum și o nespus de folositoare mașinărie de prins în laț huhurezii. Pe acestea toate, cititorul cu scaun la cap le va găsi tratate pe larg în osebitele părți ale lucrării ce urmează.

Mă socotesc dator a arunca cît mai multă lumină cu putință asupra frumuseților și excelenței lucrurilor în legătură cu care vă scriu; căci s-a încetățenit acest frumos obicei — mai cu seamă la scriitorii de frunte ai acestui veac învățat și subțire — de a preîntîmpina în acest chip pornirile potrivnice la cititorul critic, sau de a lumina lipsa de pricepere la cititorul curtenitor și cumsecade. De altfel, în ultimul timp au văzut lumina tiparului o sumedenie de lucrări vestite — atît stihuri cît și proză — ai căror autori, în marea și nespusa lor bunătate și dragoste față de om, au binevoit a arăta amănunțit sublimele și admirabilele frumusețe ce au cuprins în ele: n-am fi avut altminteri de unde să descoperim nici un grăunte la mic din pomenitele frumusețe admirabile și sublime. În ceea ce mă privește aș îndrăzni să spun că cele scrise de mine aci s-ar fi potrivit cu siguranță mai bine într-o precuvîntare, unde, de altfel, ar fi cîntat în strună modei. Dar iată că ajuns aci, socot de cuviință să mă prevalez de marele și preacinstitul privilegiu de a mă socoti și ultimul scriitor; pretind așadar o absolută autoritate de drept, ca ultimul sosit, adică cel mai proaspăt din moderni — fapt ce mă face să mă bucur de o putere fără de margini asupra tuturor înaintașilor mei într-ale scrisului. În virtutea acestui titlu înfierez începînd din această clipă cu toată tăria și mă ridic cu hotărîre împotriva dăunătorului obicei de a face din predoslovii un fel de liste de bucate. Căci am socotit din totdeauna drept un lucru de cel mai prost gust la pehlivani, scamatori și alți precupeți de vedenii stranii pe la bîlciuri, faptul că își atîrnă la intrare o tăblie cît toate zilele înfățișînd, pictate în mărime naturală, toate năzdrăvăniile de după perdea, însoțindu-le cu o lungă pisanie de laudă dedesubt: datorită acestui obicei recunosc că mi-am cruțat de nu știu cîte ori punga de trei parale; căci curiozitatea fiindu-mi pe de-a-întregul satisfăcută, n-am mai simțit de fel, dorința de-a intra înăuntru și asta, în pofida fap-

tului că eram întotdeauna îmbiat de cîte un aprod mrejuitor ce-şi bătea gura la intrare, scremîndu-se din răsputeri şi cu ultimul cuvînt al elocinţei sale: «Vă rog să mă credeţi, domnul meu, chiar în această clipă îi dăm drumul.» Asta a devenit astăzi soarta precuvîntărilor, epistulilor închinătoare, încunoştinţărilor, predosloviilor, prolegomenelor, cuvîntului pregătitor hărăzit cititorului. E drept că la început metodul se dovedise admirabil: marele nostru Dryden s-a folosit de el cît a putut de mult şi de bine, ba încă cu un succes de necrezut. Adeseori i s-a întîmplat să-mi mărturisească între patru ochi că era sigur că nimeni nu l-ar fi bănuit vreodată poet atît de mare de n-ar fi avut grijă el însuşi ca în predosloviile sale să dea asigurări într-una la toată lumea, aşa fel ca nimeni să nu poată nici să se îndoiască de acest fapt, nici să-l mai dea cumva uitării. S-ar prea putea să fi avut dreptate; cu toate acestea mă tem că învăţăturile dînsului au fost preluate anapoda, ajutîndu-i pe oameni să se întreacă cu înţelepciunea în anumite privinţe în care el însuşi nu cred să fi gîndit vreodată c-ar fi fost cazul ca omenirea să propăşească atîta; căci e într-adevăr de plîns să vezi cu cît dispreţuitor plictis o sumedenie de cititori din zilele noastre nu pregetă să răsfoiască căscînd cîte patruzeci, cincizeci de pagini de precuvîntare şi închinare (cam atîta-i baremul modern în această privinţă) — ca şi cînd ar fi fost scrise pe latineşte. Nu vreau să spun prin asta că, pe de altă parte, n-ar mai fi totuşi şi alţii, destui de mulţi, ce devin critici şi minţi sclipitoare fără a citi altceva, decît tocmai spicuiri de prin predoslovii.

De altfel sînt de părere că cititorii zilelor noastre se împarte în aceste două mari categorii. Eu unul recunosc a face parte din cea dintîi; ca atare, avînd şi aplecarea, des întîlnită la moderni, de a stărui mai pe larg asupra frumuseţii propriilor alcătuiri, şi de-a scoate în lumină mai abitir părţile mele mai izbutite, am socotit de cuviinţă să fac treaba asta, precum se vede, însuşi în cuprinsul cărţii; aşa stînd lucrurile, e de la sine înţeles că dobîndesc totodată şi un spor însemnat de file; fapt care nu-i de loc de lepădat din punctul de vedere al unui scriitor iscusit.

Acum că mi-am adus prinosul şi arătat recunoştinţa faţă de datina întemeiată de cei mai proaspeţi condeieri de-ai noştri, făcînd cuvenita digresiune, nedorită de nimeni, aruncînd nişte afurisenii de care nimeni nu e vrednic; scoţînd cu de-a sila în lumină, — cu trudă multă, şi cu nu mai puţină iscusinţă — propriile mele însuşiri strălucite, precum şi cusururile celorlalţi: — într-acesta foarte drept cu mine însumi şi nespus de cinstit faţă de semeni, — iată că reiau bucuros firul întrerupt, întru nemărginita satisfacţie atît a cititorului cît şi a autorului.

Partea a VI-a

Îl lăsasem pe slăvitul Petru în culmea zavistiei față cu frații săi; cei doi fură daţi afară pe totdeauna din casa lui, şi lăsaţi în plata Sfîntului pe astă lume largă, cu mai nici o proptea şi nici un ajutor din partea nimănui. Toate aceste împrejurări făcîndu-i cum nu se poate mai potriviţi pentru a se bucura de bunăvoinţa plină de dragoste a condeiului scriitoricesc: căci scenele de mizerie dau îndeobşte cel mai nimerit prilej întru dezvoltarea unor măreţe peripeţii viitoare. Tocmai aci se poate vedea cel mai bine deosebirea între integritatea unui autor mărinimos şi cea a unui prieten obicinuit. Acesta din urmă e nelipsit la belşug, dar de-ndată ce norocul începe să scapete, dă bir cu fugiţii. În timp ce scriitorul mărinimos, dimpotrivă, culegîndu-şi eroul de pe mormanul cu bălegar, îl ridică treptat pînă la înălţimea tronului, iar de îndată ce l-a văzut ajuns acolo, se retrage, — întrucît nu se aşteaptă îndeosebi să primească mulţumiri din partea-i; urmînd o atare pildă, am ales să-l aşez pe slăvitul Petru într-o casă mare, dîndu-i un titlu ca să aibă cu ce se făli, precum şi bani, ca să aibă ce cheltui. Îl las aşadar acolo pentru un timp, şi mă îndrept acum unde mă mînă iubirea de aproapele, — să fiu de ajutor celor doi fîrtaţi aflaţi la ananghie. Dar asta nu înseamnă că-mi voi uita îndatorirea de istoric, urmărind adevărul pas cu pas, orice s-ar întîmpla şi oriunde m-ar duce acest drum.

Cei doi surghiuniţi, atît de mult apropiaţi prin noroc şi interese, îşi luară locuinţă împreună; după ce se mai dezmeticiră puţin, începură să cugete la nenumăratele urgii şi jigniri din viaţa lor de pînă atunci, neputîndu-şi da seama dintr-o dată întru ispăşirea căror păcate datorau ei toate cele păţite; dar după o clipă de cercetare îşi aduseră aminte de copia diatei tatălui lor, pe care într-un chip atît de fericit izbutiseră totuşi s-o dobîndească. O scoaseră dar la iveală şi luară hotărîrea nezdruncinată de-a reveni asupra celor pe care le nesocotiseră cîndva, luînd pe viitor toate măsurile în vederea urmării întru totul a celor poruncite prin testament. Partea de căpetenie a acestuia (după cum de bună seamă îşi aminteşte şi cititorul) prevedea o mînă de admirabile reguli privitoare la portul hainelor; recitind diata cu toată băgarea de seamă cei doi fraţi avură prilejul de-a compara învăţătura cu faptele săvîrşite: niciodată deosebirea între două lucruri nu fusese mai mare; nu era

punct la care să nu fi fost săvîrșite încălcări din cele mai grosolane. Într-acestea, fără să mai stea mult pe gînduri, se hotărîră pe loc amîndoi să treacă neîntîrziat la înfăptuirea unor prefaceri care să aducă lucrurile la chipul în care fuseseră statorite de tatăl lor.

Aici e însă bine să domolim graba nesăbuită a cititorului, gata oricînd s-o ia înainte spre a vedea sfîrșitul întîmplărilor, mai înainte chiar ca noi, scriitorii, să fi avut timpul de-a le scrie. Trebuie deci să pomenesc aici că pe vremea aceea cei doi frați începuseră să se distingă unul de celălalt prin nume. Unul din ei dori să fie chemat MARTIN*[1], iar celălalt își luă numele de JACK*[2]. Cei doi îndураseră în prietenie și bună înțelegere jugul fratelui lor mai mare Petru, după cum se întîmplă de obicei cu cei ce sînt nevoiți a suferi împreună; căci oamenii la nenorocire sînt ca cei ce bîjbîie în întuneric, pentru care toate culorile sînt una: dar ieșind dînșii în lume și arătîndu-se unul altuia și la lumină, înfățișările lor îmbrăcară deosebiri nu tocmai mici; lucru ce în starea lor de-atunci se învederă neîntîrziat.

Dar iată că cititorul mai aspru ar avea aci tot dreptul să mă învinuiască că sînt un scriitor uituc, — cusur, ce-i drept, destul de greu de înlăturat la un autor modern. Căci știm cu toții că memoria este însușirea de a te putea îndeletnici cu lucrurile trecute: or, modernii epocii noastre mult vestite neavînd în nici un chip prilejul de a se folosi de o asemenea facultate, — căci nu se gîndesc decît la izvodirea noului — scot orice scăpărare din ei înșiși ca din piatră seacă sau, în cel mai rău caz, prin ciocnire într-olaltă cu alții de seama lor: ca atare, dacă sîntem uituci aceasta nu-i decît dovada cea mai limpede a faptului că ne aflăm înzestrați cu o istețime de duh sclipitoare. De fapt s-ar fi cuvenit să aduc la cunoștința cititorului încă acum vreo cincizeci de pagini că pe slăvitul Petru îl apucase într-un rînd nebunia, pe care o băgase în cap și celorlalți, — de a adăuga neîncetat sumedenie de bibiluri la modă hainelor lor*[3], fără însă a descoase pe cele vechi, ci păstrîndu-le pe toate claie peste grămadă, ceea ce cu timpul ajunsese să dea o amestecătură de un caraghioslîc de neînchipuit, în așa hal încît la vremea zavistiei dintre frați nu mai era cu cale să zărești un singur fir din postavul de la început, ci doar horbotele cu nemiluita, funde, ciucuri, broderii și împletituri: — e vorba firește numai de cele prinse în țintulițe din argint*[4], căci celelalte s-au dus de mult. Această împrejurare

*[1] Martin Luther.
*[2] Jean Calvin.
*[3] Înmulțirea ceremoniilor papistășești.
*[4] Împletiturile prinse în țintulițe din argint sînt învățăturile menite să apere fala și averea Bisericii. — H.

așadar, dată uitării atunci cînd s-ar fi cuvenit pomenită, — căci așa a fost să fie — revine acum, în clipa cînd cei doi frați se pregătesc să-și readucă tocmai vestmintele la croiala de la început, potrivit cu poruncile din diată.

Așadar se apucară amîndoi de treabă cu ochii boldiți ba la haine, ba la testament. Martin făcu safteaua smulgînd dintr-o dată un mănunchi întreg de horbotele; la a doua zmucitură sfîșie cîteva duzini de yarzi cu ciucuri cu tot*[1]. Aci stătu să chibzuiască puțin: nu se îndoia că o mulțime de alte lucruri rămîneau de făcut; dar după domolirea primului foc, dîrzenia începu să-l mai părăsească, și se gîndi s-o ia mai ușurel cu cele ce veneau la rînd: într-adevăr, fusese cît pe ce să facă o ruptură cît toate zilele în haină atunci cînd smulsese de horbotele, căci acestea fuseseră prinse în copci de argint (după cum spuneam și noi adineaori) — iar croitorul, om cu scaun la cap, le și cosese cu iscusință de două ori, ca nu cumva la o adică să se desprindă*[2]. Hotărît așadar să-și descotorosească vestmîntul de nesfîrșitele lungimi de firet auriu, începu să descoasă la tigheluri, de astă dată cu cea mai mare băgare de seamă, spicuind cu nemiluita capetele de fir ce rămîneau nesmulse în drum. Într-acestea dădu apoi de broderiile indiene cu chipuri de bărbați, femei și copii, împotriva cărora, după cum știți și dumneavoastră, diata vorbise fără ocol și cît se poate de aspru: cu multă destoinicie și pricepere le smulse deci sau le desfigură și pe acestea*[3]. Cît privește cele rămase, în locurile unde broderia era împletită atît de strîns încît nu s-ar fi putut descoase fără a smulge totodată și postavul hainei, — ori acolo unde slujea de acoperire și întărire pentru niște locuri unde prin îndelungă purtare și prelucrare vestmîntul însuși se subțiase, Martin fu de părere că era mai cuminte să lase adaosurile pe loc, căci țesutul hainei trebuia cruțat în primul rînd și cu orice preț; așa socoti el de cuviință că-i calea mai potrivită de a păstra rînduielile gîndite de părintele lor în diată. Cam acestea am putut afla cu privire la cele săvîrșite de Martin în clipa marei cumpăne și răsturnări.

Fratele Jack, ale cărui peripeții se vor dovedi pînă la urmă atît de nemaipomenite încît vor da prilej unei bune părți din istorisirea ce urmează de-acum încolo — se apucă la rîndul său de treabă, avînd însă în cap cu totul alte gînduri, și într-un duh cu totul osebit. Căci amintirea jignirilor slăvitului Petru avusese darul de

---

*[1] Aluzie la începuturile Reformei în Englitera, prin secularizarea averilor călugărești.

*[2] Desființarea mănăstirilor a dat prilej unor răzmerițe pe vremea lui Eduard al VI-lea.

*[3] Desființarea cultului față de sfinți.

a deștepta în el o dușmănie și un dor de răzbunare ce atîrnau pare-se, mult mai mult decît dorința de a vedea diata părintelui lor urmată întocmai; aceasta din urmă era privită, în cel mai bun caz, drept un lucru de mîna a doua, menit a sluji țelurile celor dintîi. Iar pentru acest ghiveci de simțăminte, el se grăbi să găsească și un nume nimerit, botezîndu-l Zel; — cuvîntul poate cel mai semnificativ din cîte s-au făurit vreodată în toate limbile pămîntului: nădăjduiesc de altfel a fi dovedit acest lucru din plin în excelentul meu discurs analitic în legătură cu acest subiect; înfățișez acolo o vedere istorico-teofizi-logică asupra zelului, arătînd cum anume a purces dintr-o noțiune și a devenit cuvînt, ca din cuvînt, — în timpul unei veri zăpușitoare — să se pîrguiască prefăcîndu-se în substanță palpabilă. Această operă, cuprinsă în trei volume mari in-folio, am de gînd s-o încredințez cît de curînd tiparului, folosind calea modernă a subscripției, fiind încredințat că atît nobilimea cît și boiernașii de la țară îmi vor asigura ajutorul lor neprecupețit; căci am ajuns să știu de ce înfăptuiri sînt în stare.

Umplut așadar cu vîrf și îndesat de minunatul zel, fratele Jack cugeta de zor și cu indignare la tirania lui Petru, îmboldit cu atît mai vîrtos la vederea înmulțirii lui Martin: așa stînd lucrurile, începu prin a precuvînta în felul următor la cele ce aveau să urmeze: «Adică cum, dar unde scrie că trebuie să umblăm după obiceiurile acestui pezevenghi care și-a ferecat vinul, ne-a alungat nevestele, ne-a înșelat și jefuit de avere, și-a bătut joc de noi dîndu-ne coji de pîine drept carne de miel, și care pînă la urmă ne-a și dat afară din casă: nu-i decît o jigodie nerușinată și un ticălos, împotriva căruia bombăne acum tot tîrgul!» După ce se înfierbîntă cît putu de bine, întărîtîndu-se în acest chip, — dobîndind deci o stare de spirit cît se poate de alcasă pentru înfăptuirea unei Reforme, se așternu pe treabă neîntîrziat: în doi timpi și trei mișcări săvîrși ca atare niște isprăvi cum Martin nu reușise să înfăptuiască muncind ceasuri întregi. Căci cinstitul cititor trebuie să țină seama de faptul că niciodată zelul nu-i mai strașnic îmboldit decît atunci cînd se așterne pe sfîșiat; iar Jack care nutrise de mult aceste însușiri în sinea lui, le dete acum drumul cu toată tăria. Așa se face că smulgînd niteluș cam tare o bucată de horbotă din fir, despică toată haina, de sus pînă jos; și cum nu era nemaipomenit de iscusit în ale țesutului nu se pricepu să facă altceva decît s-o cîrpăcească la loc cu niște sfoară și niște copci*[1]. Mult mai groaznic a fost însă atunci cînd s-a apucat de broderii (cu lacrimi în ochi reamintesc aci această întîmplare);

*[1] Reformații în Scoția și-au lăsat clerul sărac lipit pămîntului.

căci fiind din fire mai stîngaci și prin temperament lipsit de răbdare, de îndată ce văzu milioanele de îmbrăcăminte care ar fi cerut să fie desfăcute de mîna gingașă a unui om domol din fire — se năpusti ca turbat să le sfîșie și făcu totul bucăți, cu postav cu tot, fiind nevoit să arunce apoi zdrențele la gunoi*[1], și se porni din nou cu gura cam în felul următor: «Ah, Martine, frate dragă, fă și tu ca mine, ce mai aștepți, pentru numele lui Dumnezeu: smulge, rupe, trage, sfîșie, jupoaie totul, ca să putem ajunge cît mai puțin asemănători ticălosului aceluia de Petru, nici în ruptul capului n-aș vrea să mai port asupra mea nici chiar cel mai mărunt semn care să poată da vecinilor de bănuit că am avut vreodată ceva de-a face cu un asemenea pezevenghi.» Dar Martin, care pe vremea aceea ajunsese tare flegmatic și domolit, îl rugă din tot sufletul pe fratele său să-și cruțe neapărat haina, căci n-avea de unde să mai facă rost de alta la fel: de asemeni îi spuse că nu era deloc cazul să se călăuzească în faptele lor după Petru, ci mai curînd după cele poruncite de tatăl lor prin testament. Că să nu uite că Petru era totuși fratele lor, în pofida faptului că săvîrșise atîtea și atîtea greșeli și nedreptăți, și, prin urmare, că trebuiau prin orice mijloc să evite a-și oîrmui purtările, în bine sau în rău, pornind de la singurul gînd că trebuia făcut în ciudă, pe dos de cum făcea Petru. Că era foarte adevărat că diata bunului lor părinte era cît se poate de limpede în privința purtării hainelor; dar că nu era mai puțin limpede atunci cînd le poruncea să se aibă ca frații, trăind în pace, dragoste și bună înțelegere. Și deci, că dac-ar fi la urma urmei să mai închidă ochii asupra vreunei abateri de la diată, asta ar fi mai curînd de înțeles de hatîrul întăririi unirii, decît al sporirii zavistiei dintre ei.

Pe semne că Martin ar fi purces mai departe tot atît de înțelepțește, împărtășind această admirabilă lecție de moralitate, — fapt ce ar fi adus fără doar și poate multă tihnă trupească și sufletească cititorului, îndeplinind deci supremul țel al oricărei etici; dar iată că Jack ajunsese scos din pepeni și nu mai avea răbdare să-l asculte. Așa cum în disputațiile scolasticești nimic nu-i de natură a întări mai rău pe preopinent decît cumpătul prefăcut al celui ce-i aduce obiecțiuni; căci îndeobște cei doi sînt precum talgerele unui cîntar trăgînd într-o parte: cu cît una din părți atîrnă mai greu, cu atît cealaltă zboară și saltă mai iute în sus; tot astfel se întîmplă acum și cu frații noștri: căci greutatea argumentului lui Martin făcu dintr-o dată vînt în sus ușurătății lui Jack, care scos din sărite, începu să

*[1] Presbiterienii, desființînd formele de rugăciune și ceremoniile, au ajuns să respingă pînă și pe cele întemeiate pe Scriptură.

azvîrle din picior împotriva cumpătării înțelepțești a lui Martin. Scurt, spus, răbdarea lui Martin îl făcu pe Jack să turbeze de furie; dar cel mai mult îl întărîta de a vedea că haina fratelui său fusese dreasă destul de bine, devenid mai apropiată de starea de la început; în timp ce haina lui era fie făcută ferfeniță, fie — acolo unde scăpase — aidoma hainei lui Petru. Așa încît Jack arăta ca un fante cherchelit și cotonogit de niște cuțitari; sau ca un proaspăt venit la temnița Newgate, care n-a catadicsit să dea de băut noilor săi tovarăși de pușcărie; sau ca un pungaș de prăvălie prins asupra faptului și lăsat pe mîna negustoreselor din Exeter; sau ca o zgîrță în fustă veche de catifea roșie în mijlocul unui regiment de ostași; Jack deci era ca oricare din aceștia, sau ca toți laolaltă: un talmeș-balmeș de zdrențe, horbotele, sfîșieturi și ciucuri: tare ar mai fi dorit să-și vadă haina așa cum arăta haina lui Martin; dar și mai tare dorea să vadă haina lui Martin zdrențuită la fel cu a sa. Dar întrucît nu prea se vedeau semne că una sau alta aveau să se întîmple cumva, Jack socoti de cuviință să schimbe macazul făcînd din nevoie o virtute. Așadar, după ce încercă zadarnic o mulțime de argumente de vulpoi*[1], căutînd să-l convingă pe Martin să-și bage, cum zicea el, mințile în cap; adică să-l facă să se aducă pe sineși în același hal fără de hal de zdrențuire; dar văzînd că toate nu mai aveau nici un rost, ce-i mai putea rămîne de făcut bietului Jack? După ce-l împroșcă pe fratele său cu un munte de înjurături, nu-i mai rămase decît să înnebunească de rînză, ciudă și împotrivire. De fapt, ca să n-o mai lungim, de-aici se porni zavistia cumplită între cei doi. Jack se mută grabnic într-altă casă și, la cîteva zile după asta, ieși zvonul că și-a ieșit din minți. Puțin timp după asta ieși prin tîrg, și zvonul acesta se întări, căci mulți îl văzură apucat de niște năbădăi fără de pereche.

Țîncii de pe uliță începură să-l strige pe felurite nume. Unii îi ziceau Jack chelbosul*[2], alții Jack lampagiul*[3], alteori Jack olandezul*[4], alteori Hugo franțuzul*[5], alteori Tom milogul*[6] și alteori Jack năbădăiosul de la miază-noapte.*[7] Subt unul, unele, ori toate aceste nume, — cinstitul cititor să hotărască — Jack dădu naștere

---

*[1] Vulpea din poveste care-și pierduse coada într-o cursă încerca să-i convingă pe ceilalți să-și taie și ei cozile.—H.

*[2] Calvin, de la *calvus*, chel.—H.

*[3] Toți cei ce se zic însuflețiți de lumina lăuntrică.—H.

*[4] Jack de Leyda, întemeietorul anabaptiștilor.—H.

*[5] Hughenoții.

*[6] Protestanții din Flandra, numiți Gueuses.—H.

*[7] John Knox.—H.

celei mai ilustre și epidemice tagme de Aeoliști[1]; aceștia cinstind pe mai departe amintirea lui, îl consideră pînă în ziua de astăzi pe vestitul JACK drept născătorul și întemeietorul lor. Nu mă opresc deci, întrucît am de gînd să țin mai încolo o prelegere osebită și de folos obștesc cu privire la obîrșia și principiile acestei vestite tagme.

Melleo contingens cuncta lepore[2]

[1] Cuvînt făurit de Swift pornind de la Aeol (zeul vînturilor) pentru a desemna pe adepții regenerării spirituale prin inspirație subită: doctrina era propovăduită de unele secte anglicane.

[2] Atingîndu-mă de toate cu o nespusă plăcere.

Partea a VII-a

DIGRESIUNE ÎNTRU LAUDA DIGRESIUNILOR

Am auzit cîndva vorbindu-se de o Iliadă cuprinsă într-un degetar cît coaja nucii; eu unul, mult mai des, am parte să dau de degetare fără miez pierdute în Iliade nesfîrșite.[1] E mai presus de îndoială că și una și cealaltă au slujit și slujesc de minune la propășirea vieții omenești; n-aș putea însă spune căreia din cele două îi datorează omenirea mai mult, așa încît las minților iscoditoare sarcina de a dezlega această problemă pe drept cuvînt vrednică de migăloasa lor cercetare. Cît privește descoperirea celui de-al doilea chip pomenit mai sus, părerea mea e că breasla cărturarilor rămîne îndatorată în primul rînd măreților îmbunătățiri aduse de veacul nostru *artei digresiunii*: recentele noastre rafinamente intelectuale merg de altfel mînă în mînă cu interesul crescînd pentru rafinamentul gastronomic; la oamenii noștri de gust acesta îmbracă chipul și asemănarea unor talmeș-balmeșuri ca: zeamă de zarzavaturi, ghiveci de zarzavat cu carne, tocătură de carne cu sos, sos de carne cu tocană, ș.a.

Nu-i însă mai puțin adevărat că unii modîrlani, mai acri din fire, și prost-crescuți, o țin că atari feluri de mîncare, le-ar face greață; unii împing cutezanța mai departe, și, ticluind o asemuire părelnică cu bucatele, vor să arate, chipurile, că vălmășagul din cratițe ar dovedi cum că însuși gustul omului nostru nu mai e sănătos și că s-ar fi stricat. După dînșii, obiceiul de a amesteca șaptezeci de bucate într-o oală vine dintr-o desfrînare a poftei de mîncare și dintr-o stricăciune ivită în firea însăși a omului; astfel, cînd un ins e în stare să răscolească oala cu ghiveci spaniolese după cîte un cap sau cîte un creier de gîscă, după cîte o tîrtiță de lișiță, sau după vreo aripă de sitar, — înseamnă, zic ei, că stomacul și măruntaiele lui nu sînt în stare de a mistui lucruri mai consistente. Și tot așa, se adaugă mai departe, — digresiunile în cuprinsul unei cărți sînt precum o oștire tăbărîtă în țară străină să convingă poporul că nu e decît un biet trup lipsit de brațe și inimă, și, fie să-l subjuge, fie să-l mîne spre ținuturi sterpe și pustii.

[1] Într-una din lucrările sale *(Nat. Hist., III, c. 21)* Pliniu pomenește într-adevăr de o *Iliadă* transcrisă în caractere atît de mărunte, încît ar fi putut încăpea, zice el, într-o coajă de nucă; Swift face probabil aluzie la acest pasaj.

Fie şi-aşa: dar dacă ar fi să ţinem socoteală de judecata unor atari circotaşi, e limpede că breasla cărturarilor ar ajunge să se împuţinеze văzînd cu ochii; căci cum să poţi scrie cărţi fără îngăduinţa de a mai bate din cînd în cînd şi cîmpii? Mă tem că tagma condeierilor s-ar împuţina simţitor. Pe vremea grecilor şi a romanilor, cînd învăţătura şi ştiinţa erau încă în faşă, cărturarii trăiau din pană; de-ar fi şi astăzi aşa, ce uşor ar mai fi să scrii fără să te depărtezi de la subiect, zăbovind doar acolo unde scopul propus s-ar cere luminat de cîte un mititel adaos de amănunte! Cu învăţătura de carte s-au petrecut însă lucrurile precum cu miile de oşteni poposind în mijlocul unui ţinut roditor: la început trăiesc din ceea ce dă pămîntul; după ce mîntuiesc toate merindele o pornesc după jaf şi după pradă, pe la prieteni sau pe la vrăjmaşi. Iar semănăturile s-au prăpădit, călcate şi strivite la pămînt: ogoarele secătuite şi goale, nu mai ridică decît nouri de praf.

De la cei vechi şi pînă la noi lucrurile schimbîndu-se într-o atît de mare măsură, şi, modernii avînd înţelepciunea de a nu trece acest fapt cu vederea, s-a descoperit o cale lesnicioasă şi cuminte, de a deveni învăţat şi luminat la minte fără a-ţi mai osteni cu cartea judecata şi cugetul. Cel mai înţelept fel de a citi astăzi o carte e fie de a te apropia de ea ca de un lord — învăţîndu-i titlul pe dinafară, şi lăudîndu-te apoi cu cunoştinţa făcută; fie, (şi asta mi se pare mai civilizat, mai temeinic şi mai de soi) de a-l cerceta cu luare aminte tabla de materii, învîrtind-o pe faţă şi pe dos, aşa cum apuci şi sucşti un peşte de coadă.

Într-adevăr, a intra în palatul ştiinţei de carte pe poarta cea mare, presupune o însemnată cheltuială de timp şi de putere; iată de ce, persoanele grăbite şi care se sinchisesc mai puţin de etichetă, sînt îndeobşte foarte mulţumite cu intrarea din dos. Artele sînt de fapt ca o oaste mărşăluind de-a pururi, ceea ce face ca şi cea mai nimerită cale de asalt spre a le stăpîni cu bine, să rămînă atacul prin dos. Acesta e şi metodul folosit de doctori pentru a descoperi starea întregului trup, atunci cînd cercetează cu luare aminte tocmai ceea ce purcede *din fund*. Oamenii aceştia dobîndesc dar noi cunoştinţe tocmai aplicîndu-şi mintea *la dosul* cărţilor, — după cum şi băieţandrii izbutesc *să prindă pupezele punîndu-le sare pe coadă*. Şi însăşi viaţa omului nu poate fi înţeleasă pe de-a întregul decît urmînd povaţa înţeleptului care ne cere a nu pierde niciodată din vedere cele *de pe urmă*. Tot astfel şi cu ştiinţele, pe care nu vom putea niciodată pune mîna, — ca şi Heracle cu vacile lui — decît dîndu-le mai întîi *de urmă*. Căci precum un colţun flenduros, bătrîna ştiinţă se dezvelește începînd cu călcîiele. În afară de tot ce spuneam mai sus, oştirea ştiinţelor

a fost de curînd rînduită cu atîta pricepere, încît le poți ochi dintr-o privire în cel mai lesnicios chip cu putință. Această binecuvîntată ușurare o datorăm în primul rînd *rezumatelor* și *compendiilor sinoptice*, udate cu sudoarea frunții de modernii părinți ai învățăturii, care, aidoma unor chizbuiți cămătari, au trudit pentru binele nostru, urmașii și fiii lor. Căci munca fiind sămînța trîndăviei, veacul nostru cel plin de noblețe, ne dăruiește din plin fericirea de a-i culege astăzi îmbelșugatul rod.

Întrucît, pe de altă parte, metodul de a deveni înțelept, învățat și chiar sublim, — a ajuns în zilele noastre o afacere ca oricare alta, scriitorii s-au înmulțit în pas cu vremea pînă într-atît încît nu este chip să nu se ciocnească între ei, și, toată ziua, bună-ziua, își încrucișează condeiele. În afară de asta, potrivit calculelor, n-a mai rămas în lume materie suficientă pentru a da condeierilor putința de a scrie o carte întreagă din înflorirea și împopoțonarea unui singur subiect. Aceste lucruri le-am aflat de la un foarte iscusit socotitor, care, folosind cu măiestrie regulile aritmeticii, mi-a dovedit totul, fără putință de tăgadă.

Poate se vor găsi unii care, invocînd infinitatea materiei, să socotească cu neputință ca vreo speță de-a ei să se isprăvească. Drept răspuns la această întîmpinare vă chem să cercetăm împreună cel mai nobil soi de înțelepciune și știință cultivat în zilele noastre, și care, singur între toate, a dat și dă încă cel mai numeros și mai cinstit rod cu putință. Căci, în pofida faptului că de la cei vechi ne-a rămas moștenire doar un mănunchi de scurte însemnări, din cîte îmi amintesc nici una din ele n-a fost vreodată tălmăcită sau compilată în mod sistematic spre folosul omului modern. Acest lucru ne îndreptățește să spunem că, spre cinstea noastră, ne putem socoti singurii descoperitori și creatori ai acestei desăvîrșiri. Lucrul despre care vorbeam nu e nimic altceva decît binecunoscutul și mult lăudatul dar cu care se dovedesc a fi înzestrate luminatele minți ale veacului nostru atunci cînd își presară vorbirea cu cele mai felurite asemănări, aluzii și aplicații — mereu surprinzătoare, de-a pururi plăcute și întotdeauna nimerite — avînd drept obîrșie părțile bărbătești și femeiești, cunoscute celor vechi sub numele de *pudenda*, dimpreună cu toată lucrarea lor. Vă mărturisesc în deplină sinceritate că văzînd puțina noutate adusă de orice modă —afară numai de cele ce trag spre matca acestor trupești mădulare— mi-a venit ades în minte că fericita aplecare a contemporanilor și compatrioților noștri se află aievea prevestită în vechea și tipica descripție a pigmeilor Indieni*[1] «a căror statură nu se ridică

*[1] *Ctesiae fragm. apud Photium.*

îndeobște la mai mult de două picioare, *sed quorum pudenda crassa et ad talos usque pertingentia*[1]». Pe de altă parte am fost firește foarte curios să cercetez ultimele noutăți de pe la noi în această privință, spre a mă convinge de fala frumuseții lor. Dar în ciuda faptului că nici-un izvor n-a fost vreodată mai slobod întru întipărire decît această vînă, și cu toate că s-au depus strădanii supraomenești spre a o mări, lărgi și ține deschisă — precum Sciții*[2] «care aveau obiceiul (și scula potrivită), — să spargă născătoarea iepelor lor, spre a stoarce lapte mai mult de la acestea», — mă tem din păcate, că ceea ce mi-a fost dat să văd va seca foarte curînd, cu desăvîrșire și pe totdeauna, așa încît va fi cred nevoie de a descoperi un nou izvor de desfătare intelectuală, iar de nu, — aici ca și în atîtea alte împrejurări, să ne mulțumim și cu repetiția.

E destul de limpede așadar că luminatele minți moderne trebuie să se ferească de a mai judeca greșit, bizuindu-se pe infinitatea materiei. Ceea ce ne rămîne de făcut e prin urmare, să mergem la indexuri lungi și la compendii scurte; cît privește citatele, ele vor trebui desigur culese cît mai pe larg și înregistrate în ordine alfabetică; e de la sine înțeles că va fi fără rost să se mai consulte autorii; în schimb criticii, comentatorii, precum și lexicoanele, vor fi cercetate cu toată osîrdia. Se va stărui cu grijă și migală asupra culegătorilor de antologii și de observațiuni de tot felul: ei sînt uneori numiți *șlefuitori* ai cunoștințelor, și iarăși, *ciur* al învățăturii; nu s-a stabilit încă dacă treaba lor are a face cu grăunțele bune sau cu zdrobiturile și, prin urmare, nici dacă se cade să prețuim mai mult ceea ce le scapă prin ochiuri, sau ceea ce le rămîne în sită.

Cam în felul acesta, în numai cîteva săptămîni ne pomenim deci cu cîte un condeier priceput în cele mai adînci și mai atotcuprinzătoare subiecte: capul lui e gol pe dinăuntru, dar asta nu are a face; atîta vreme cît cărțulia cu însemnări îi este plină de locuri comune, trece-i cu vederea cele ce privesc metoda, stilul, gramatica și invenția; îngăduie-i atît, să tragă cu folos de pe la ceilalți, și să facă digresiuni de la sine însuși cu ghiotora; nu-i va mai lipsi nimic spre a încropi cu bine un *Tratat* arătos, foarte potrivit pentru a face față în galantarul unui librar, unde să fie păstrat curat și neatins pe totdeauna, împodobit cu armăria făloasă a titlului său sunător, scutit de primejdia de a-și vedea foile slinite de degetul

---

[1] Dar ale căror mădulare, groase, ating pămîntul.
[*2] Herodot, L. 4.

cercetătorilor cititori, ferit aşijderi de ocara lanţurilor[1] şi a beznei prin cine ştie ce bibliotecă: iar la împlinirea timpurilor, gata să-şi ia în fericire zborul spre ceruri, după ce va fi trecut prin vămile văzduhului şi purgatoriul focului.

Fără atari îngăduinţi, e de bună seamă, cu neputinţă ca noi —vreau să spun inteligenţele veacului nostru— să ne spunem cuvîntul în atîtea chipuri, tîlcuri, şi glave, — lucruri fără de care lumea învăţaţilor ar fi din nenorocire, văduvită de negrăitele desfătări ale inteligenţei, precum şi de binecuvîntările învăţăturii; cît despre noi, am ajunge înmormîntaţi de vii într-o ruşinoasă şi nevrednică uitare.

Cugetînd la toate acestea, inima mea tresaltă de bucurie în aşteptarea zilei pe care o văd venind, cînd breasla mînuitorilor condeiului se va înălţa mai presus de orice altă tagmă soră. Nu e cea mai mică bucurie moştenită de noi de la moşii şi strămoşii noştri Sciţi[2]; căci, zice Istoricul*[1]: «în ţinuturile îndepărtate de la Miază-noapte, drumeţul abia dacă mai poate înainta de mulţimea *penelor* ce-i întunecă văzduhul şi lumina zilei.»

Necesitatea acestei digresiuni va face pe cititor să înţeleagă de ce mi-a fost cu neputinţă să o fac mai scurtă; în grabă i-am ales locul acesta, la care de altfel nu ţin cu tot dinadinsul; dacă deci careva socoate a găsi un colţ mai potrivit pentru aceste rînduri, n-are decît să le mute acolo. Cît despre mine, e cazul să-mi văd de ale mele, trecînd cu grăbire mai departe.

---

[1] Cărţile preţioase din vechime erau păstrate în biblioteci pe anumite pupitre prevăzute cu lanţ de fier, spre a descuraja tentativele de furt.

[2] Ideea că triburi scite invadaseră cîndva insulele britanice se bucura de o oarecare putere de circulaţie în epocă, fiind menţionată, de pildă, şi de Sir William Temple în *Introduction to the History of England*, *Works*, IV, p. 508.

*[1] Herodot, L. 4.

Partea a VIII-a

Învățații Aeoliști*[1] sînt de părere că toate lucrurile își trag obîrșia de la vînt, din al cărui principiu a fost dintru început plămădit întreg universul și întru care urmează a se mistui pînă în cele din urmă totul; că adică aceeași suflare care cîndva a aprins și aţiţat para cea mare a focului naturii, va fi și cea care într-o zi o va stinge:

Quod procul a nobis flectat fortuna gubernas.[1]

Acesta-i așadar lucrul pe care-l subînțeleg adepții[2] atunci cînd vorbesc de *anima mundi*[3]; căci cercetînd cu de-amănuntul întreaga sistemă a naturii, nu vei găsi nicăieri vreo întîmpinare potrivnică. Să zicem că-ți cade mai bine să chemi *forma informans* a omului pe numele de *spiritus*, sau pe cel de *animus*, de *afflatus*, ori de *anima*,[4] ce sînt acestea toate, dacă nu tocmai apelative felurite ale unuia și aceluiași vînt — elementul hotărîtor în orice alcătuire și cel întru care toate se mistuie pînă la urmă după ce putrezesc? Și mai departe, ce este viața însăși, dacă nu tocmai suflarea ce ne iese de pe nări, așa cum se și spune îndeobște? De aici și justețea observației făcute de anumiți naturaliști, potrivit cărcia vîntul ar avea un rost deosebit de însemnat la înfăptuirea anumitor taine, ce nu se cad aci numite, dînd prilej folosirii unor fericite epitete ca de pildă *turgidus* și *inflatus*[5], aplicate fie organelor *emitente* fie celor *recipiente*. Din cîte mi-am putut da seama cercetînd vechile

*[1] Toți cei ce pretind a fi inspirați.—H.

[1] Ocîrmuiască-se soarta a ne feri de acest lucru.

[2] Experții.

[3] Sufletul lumii.

[4] Jonglînd cu terminologia aristotelică, Swift pornește aci de la noțiunea fundamentală că sufletul este cel ce dă *formă* ființei vii *(forma informans)*; conotațiile seriei de substantive enunțate sînt într-adevăr reductibile la suflare: *spiritus* desemnează însă duhul sau spiritul în sensul cel mai general; *animus* are o încărcătură semantică de ordin instinctual, desemnînd nu atît principiul vital ca atare cît manifestările lui carnale volitive; *afflatus* denumește suflul respirației și, eventual, al inspirației; iar *anima*, sufletul propriu-zis, în termenii Stagiritului.

[5] Termeni medicali de raportat la fenomenul erecției.

cronici, învățătura dînșilor cuprindea nu mai puțin de treizeci și două de puncte, dar socotesc că ar fi mult prea plicticos să intru aci în prea multe amănunte. Cîteva din cele mai însemnate porunci, ce se deduc de aici, trebuiesc cu toate acestea neapărat pomenite; printre care și următoarea maximă cu mare greutate: că întrucît vîntul se bucură de partea leului în orice fel de alcătuire și lucrare, ființele cele mai desăvîrșite sînt cu siguranță acele în cari acest *primordium*[1] prisosește mai din belșug, iată de ce omul este cununa întregii creațiuni, căci, după cum filosofii au avut bunătatea de-a scoate bine la lumină, el este înzestrat cu trei *animas*, sau vînturi, distincte; la acestea Aeoliștii vin însă cu mărinimie să mai adauge un al patrulea suflet, tot atît de trebuincios ca și celelalte trei; căci acest *quartum principium* îl duce pe om în cele patru răscruci ale văzduhului; ceea ce a și dat prilej vestitului *cabalist Bumbastus*[1], să așeze trupul omului într-o poziție potrivită tuturor punctelor cardinale.

Consecința este principiu potrivit căruia omul sosește pe lume înzestrat și cu un bob, ori grăunte de vînt, — ce s-ar putea pe drept cuvînt numi o *quinta essentia* extrasă din celelalte patru. Această quintesență se dovedește de folos universal în toate împrejurările vieții, devine ameliorabilă în artă și științe, se poate rafina de minune, și, nu mai puțin, lărgi prin felurite metoduri de educație. Atunci cînd ajunge la starea de desăvîrșită umflare, n-ar trebui strînsă cu zgîrcenie, înăbușită ori tăinuită îndesat în cine știe ce burdufuri, ci dimpotrivă, să fie slobozită dîndu-i-se drumul în lumea largă. Din toate aceste motive, inclusiv altele la fel de grele, înțelepții Aeoliști afirmă că darul rîgîielii e cel mai nobil act ce poate fi înfăptuit de o creatură rațională. Întru cultivarea acestei arte și întru facerea ei cît mai de folos omenirii, dînșii se folosesc de o sumedenie de metoduri. La anumite timpuri din an poți de pildă vedea pe preoții lor ieșind în număr mare și așezîndu-se cu gurile căscate în bătaia vîntului*[2]. Alteori pîlcuri întregi de sute de Aeoliști se leagă într-olaltă în chip de uriașă horă, fiecare cu cîte o pereche de foale băgate în nădragii vecinului, suflînd cu nădejde pînă ce toți ajung cît niște butii; aceasta e și pricina pentru care, în darul lor cel mare al cuvîntării, își numesc trupurile *vase*. În clipa cînd prin isprăvi de felul acesta ajung să se simtă îndeajuns de plinuți, se despart în pripă spre binele obștei, spre a se ușura de prisosul înzestrării lor, în gurile scăscate ale ciracilor

[2] Principiu.

*[1] Unul din numele lui Paracelsus, ce se cheamă Christophorus Theophrastus Paracelsus Bumbastus.—H.

*[2] Acei predicatori zavistnici ce seamănă sămînța răzvrătirii.—H.

lor. Căci este cazul s-o spunem aci, din punctul lor de vedere, orice învățătură este întemeiată pe același principiu. În primul rînd datorită faptului că, precum se știe și se recunoaște de toți, învățătura umflă[1]: în al doilea rînd, dovada mai decurge din următorul silogism: cuvintele nu sînt altceva decît vînt; or, învățăturile nu-s altceva decît cuvinte; *ergo* învățăturile nu-s altceva decît vînt. Iată și de ce în școli, filosofii dînșilor s-au deprins să împărtășească ucenicilor lor învățăturile și părerile în chip de eructație, dobîndind într-aceasta o uimitoare elocință ca și o varietate de neînchipuit. Dar trăsătura de căpetenie a marilor lor înțelepți era o anume schimbare la față, fapt ce dădea de veste fără greș despre treapta și măsura în care spiritul apucase să zvîrcolească plămada dinlăuntru. Căci, după cîteva schimonosiri dureroase vîntul și suflarea veneau afară, nu înainte de a fi pricinuit un cutremur în micul univers lăuntric al omului, — prin cîrcei și alte tulburări, strîmbînd gura, umflînd fălcile, dînd privirilor o cumplită uitătură boldită; rîgîielile în atari împrejurări erau primite cu cucernicie, fiind socotite cu atît mai bune cu cît erau mai vîrtos zborșite, — și înghițite deci cu neînchipuită desfătare de către sfrijiții închinători ai acestor belferi. Iar pentru a face toate acestea, dacă se poate, mai desăvîrșite, — întrucît suflarea vieții omului trece și pe nări — celor mai alese, mai edificatoare și mai înviorătoare rîgîieli li se dădea drumul pe această cale, adăugîndu-li-se deci un iz pe deasupra[2].

Zeitățile la care se închinau erau cele patru vînturi, cinstite de ei drept duhuri ce pătrund și însuflețesc întreg universul, — singurele de la care, pe drept cuvînt, purcede inspirația. Dintre acestea totuși cea mai răsărită dumnezeire, căreia îi și închinau un cult de *latrie*[3] era atotputernica suflare de la Miazănoapte[4], străveche zeitate pe care și locuitorii *Megalopolei* din Elada o cinstiseră la vremea lor cu deosebită cucernicie: *omnium deorum Boream maxime celebrant**[1] Acest zeu, înzestrat firește cu atributul ubicuității, era pe deasupra socotit de către cugetătorii Aoliști mai profunzi ca avîndu-și un lăcaș al său aparte, (ca să spunem așa) un soi de *caelum empyraeum*, unde era și mai intim prezent. Acest sălaș se afla într-un anume ținut bine cunoscut vechilor

---

[1] Adagiul latin *scientia inflat* se referă la orgoliul ce paște pe omul învățat.

[2] Întreg pasajul stigmatizează necruțător pe puritani.

[3] Închinarea rezervată dumnezeirii supreme.

[4] Presbiterienii de obediență scoțiană.

*[1] Pausan. I. 8.

greci subt numele de ΣΚΟΤΙΑ,[1] sau țara întunericului. Și cu toate că s-au iscat o sumedenie de gîlcevi în legătură cu această problemă, au rămas totuși destule lucruri necontroversate, ca Aeoliștii cei mai rafinați să fi putut împrumuta pentru sine denumirea aceasta; de aci, veac după veac, cei mai rîvnici dintre preoții lor și-au și tras caimacul inspirației, muls cu propriile lor mîini de la izvor, adus în băsici și împroșcat apoi cu dărnicie printre sectanții tuturor neamurilor, care au fost, sînt și vor fi, de-apururi ahtiați de doru-i nestins.

Acum, cît privește misterele și riturile, acestea se desfășurau după tipicul următor.*[1] E îndeobște cunoscut de către învățați faptul că virtuoșii veacurilor apuse cunoșteau meșteșugul de a căra și păstra vînturile în antale sau butoaie, ceea ce era cît se poate de priincios la drumuri lungi pe mare: tocmai de aceea faptul că un meșteșug atît de trebuincios a fost dat uitării, în zilele noastre, rămîne lucru de plîns; și găsesc de neiertat și de neînțeles că un autor ca Pancirolus*[2] a putut să-l treacă cu vederea. Născocirea acestui meșteșug se datorează lui Aeol însuși, cel după care întreaga tagmă își poartă pînă astăzi numele; de altfel, întru amintirea întemeietorului lor, Aeoliștii zilelor noastre au și păstrat cu sfințenie o sumedenie de asemenea butoaie, înălțînd cîte unul în fiece lăcaș de-al lor, nu înainte de a-i fi scos însă capacul: în atari butoaie intră preotul, la zilele de sărbătoare; și după ce s-a pregătit pe îndelete potrivit metodurilor sus pomenite, ia loc în poloboc ul ce tăinuiește pe dinăuntrul lui un furtun legîndu-i dosul de o crăpătură îngustă, cu fața către Miazănoapte, pe unde îi și vine oricînd un prisos de inspirație la caz de nevoie. Astfel se face că uneori se umflă iute, umplînd întreg butoiul. Într-acestea se descarcă revărsînd furtuni năpraznice peste ascultătorii săi, după cum duhul de subt el îi aduce suflarea la gură; venind însă *ex adytis et penetralibus*[2], acest lucru se petrece nu fără scremeri și dureri. Iar vîntul stîrnit face din înfățișarea vorbitorului ceea ce uneori face și din fața mării, — întîi o întunecă apoi o încrețește, ca în cele din urmă, să izbucnească puternic în spume*[3]. Acesta este chipul în care cuviosul Aeolist își rostește îndeobște rîgîitoarele

[1] Joc de cuvinte bazat pe grecescul σκοτία, beznă; făcînd din el un nume propriu pentru a desemna Scoția, tărîm de predilecție al fanatismului presbiterian, Swift îmbină erudiția cu cea mai fină ironie.

*[1] Descrierea autentică a predicii din poloboc.—B.

*[2] Autorul cărții *De Artibus perditis*, etc. *De meșteșugurile pierdute și de cele nou născocite.* — H.

[2] Din străfunduri preasfinte și unghere.

*[3] O descriere întocmai a schimbărilor la față la predicatorii entuziaști. —H.

oracule către ucenicii ahtiați; printre aceștia sînt unii atît de dornici, încît stau cu gurile căscate după prea sfînta suflare; alții ridică între timp necontenit cîntări de slavă către vînturi; și legănați duios de zumzetul isoanelor, întruchipează aievea adierile potolite ale dumnezeirii lor, de-acum împăcate.

Pornind tocmai de la aceste deprinderi ale preoților, unii autori au susținut că Aeoliștii ar avea o vechime foarte mare pe pămînt. Căci felul lor de a preda misterele către cei din jur se aseamănă foarte bine cu ceea ce știm despre străvechile oracole, ale căror inspirații veneau, pe cît se știe, din anumite răsuflători crăpate în măruntaiele pămîntului, ajungînd la preot pe aceleași căi și avînd asupra credincioșilor urmări întru totul asemănătoare. E însă adevărat că aceste slujbe erau adeseori ținute și săvîrșite de către oficianți de sex femeiesc, ale căror organe erau, se-nțelege, mai potrivite spre a primi viforul oracular, alcătuind, printre altele, o cale de intrare în recipiente firește mai încăpătoare, iscînd totodată în treacăt și anumite mîncărimi — ceea ce prin cuvenita îndrumare s-a putut rafina, și din extaz carnal, preface în extaz duhovnicesc. Întru întărirea acestei agere presupuneri mai e de adăugat că în unele colegii rafinate ale Aeoliștilor noștri moderni, s-a păstrat pînă în zilele noastre datina preoteselor*[1], slujind întru primirea inspirației, mulțumită suspomenitului receptacol, aidoma înaintașelor lor, sibilele.

Se întîmplă cu mintea omului ca atunci cînd îi dai pinten și frîu slobod, nu se mai oprește, — ci, în chip firesc sare de la o extremă la alta, de sus pînă jos, și de la bine la rău; primul avînt mînă îndeobște mintea la tot ce-i mai desăvîrșit, mai fără de cusur și mai înalt, pînă ce zburînd dincolo de puteri și înafara văzului, pierzînd din ochi învecinarea granițelor înălțimii cu ale adîncimii, din aceeași filfîire de aripi se pomenește dintr-odată în prăbușire, la marginea cea mai de jos cu putință; ca drumețul ce o ia înspre apus socotind c-a apucat-o către răsărit: ori ca o linie dreaptă care tot lungindu-se se încheie în cerc. S-ar putea ca un grăunte de maliție adăugit firii omenești să ne facă a căuta cu plăcere un revers pentru fiecare idee strălucită; s-ar putea de asemeni ca mintea noastră cugetînd asupra tuturor lucrurilor, să se asemene aci cu soarele, ce nu poate lumina jumătate din rotogolul pămîntesc fără a lăsa jumătatea cealaltă cufundată în umbrele nopții; sau poate că închipuirea, avîntată să-și zugrăvească ceea ce e mai înalt și mai bun, se întrece pe sine, se istovește și obosește căzînd dintr-odată la pămînt, precum pasărea paradisului lovită de

*[1] *Quakerii* nu tăgăduiesc femeilor dreptul de a predica și ține slujbă — H.

moarte; sau poate încă, după atîtea metafizicești conjecturi, că pricina adevărată îmi scapă; fapt este însă, și de asta nu mă îndoiesc, — că după cum pînă și cei mai puțin civilizați dintre oameni au izbutit totuși, într-un fel sau altul, să se ridice la concepția unei dumnezeiri atotputernice, — tot astfel arareori numai au putut trece cu vederea a-și nutri temerile prin anumite închipuiri sperietoare, care, din lipsă de altceva mai bun, cumva le-au slujit de diavol. Și s-ar părea că acest fel de a privi e oarecum în firea lucrurilor; căci se întîmplă cu oamenii ale căror închipuiri se înalță foarte sus, ca și cu cei ale căror trupuri au izbutit să se urce pe culmi: pe cît sînt de încîntați de priveliștea înălțimii, pe atît sînt de înspăimîntați la vederea hăului căscat subt picioarele lor. Așa se face că în alegerea unui duh necurat, metodul obicinuit între oameni a fost acela de a se opri asupra unei ființe care, — în fapt, ori în închipuire — să fi fost cît mai nesuferit potrivnică gîndului ce înșiși își făuriseră cu privire la dumnezeire. Tot astfel tagma Aeoliștilor era cutremurată de spaimă, de groază și de ură împotriva a două ființe rele, despărțite de zeitatea lor prin prăpastia unei vrăjmășii de-a pururi neîmpăcate. Era vorba în primul rînd de cameleon*[1], dușman jurat al inspirației, — căci în dispreț înfuleca cît putea din emanațiunile dumnezeirii lor, fără însă a da înapoi nici cea mai mică răbufnire în chip de eructație. Celălalt monstru cumplit se numea Moulinavent*[2], și, cu ale sale patru brațe vîrtoase, se războia fără oprire cu vîntoasele dumnezeiri, ferindu-se cu iscusință de orice lovitură, ba scoțînd în schimb, pe deasupra, și dobîndă mulțumită lor*[3].

Astfel garnisită și prevăzută cu zeități și cu diavoli era tagma vestită a Aeoliștilor, ceea ce pînă în ziua de astăzi este atît de binecunoscută și faimoasă în toată lumea, și de la care, fără doar și poate, își va fi trăgînd obîrșia în spiță dreaptă și preacioplitul neam al laponilor; pe care ar fi o nedreptate să-l trec aci sub tăcere fără a-i pomeni cu cinste numele; căci laponii aceștia par să fie foarte apropiați de frații lor Aeoliști, nu numai din punctul de vedere al intereselor și aplecărilor comune, — așa încît își tîrguiesc și unii și alții vînturile de la unii și aceiași negustori, — dar mai mult, le și revînd potrivit acelorași metoduri și dobînzi, către mușterii nu mai puțin asemănători în toate privințele.

Acum, cît privește faptul de a ști dacă sistima înfățișată cititorului a fost în întregime compilată de Jack, sau dacă, dimpotrivă

---

*[1] Aici autorul vrea fără îndoială să desemneze pe latitudinariști.
*[2] Moara de vînt.—B.
*[3] Păginii necredincioși.—B.

— așa cum opinează unii autori — a fost copiată după originalul de la Delphos, cu un număr de adăugiri și îmbunătățiri potrivite timpurilor și împrejurărilor, iată un lucru pe care n-am de gînd să-l lămuresc neapărat aici. Ceea ce pot spune sigur e că Jack i-a dat cel puțin un nou fason, croindu-i haina în care a și ajuns pînă la mine.

E mult timp de cînd am tot căutat prilejul de a face dreptate breslei acestor oameni pentru care nutresc simțăminte de mare venerație, și ale căror păreri și fapte au fost îndeobște cît se poate de anapoda înfățișate și răstălmăcite prin viclenia și neștiința vrăjmașilor lor. Căci eu unul socotesc că una din cele mai mari și mai vrednice de laudă fapte cu care se poate învrednici cineva este aceea de a reașeza lucrurile în lumina lor cinstită și adevărată, ceea ce am cutezat să încerc în cele de mai sus, fără a ține socoteală de ale mele, — în afară de conștiință, cinste și recunoștință.

DIGRESIUNE CU PRIVIRE LA OBÎRȘIA, FOLOSUL ȘI ÎMBUNĂTĂȚIRILE CE POT FI ADUSE NEBUNIEI, SPRE OBȘTEASCA PROPĂȘIRE.

Nu vom dăuna de fel dreptei reputații a vestitei tagme spunînd deci că creșterea și întemeierea ei se datorează unui autor de soiul celui zugrăvit de mine aci sub chipul lui Jack: un ins cu mințeă întoarsă pe dos, avînd creierii zdruncinați și săriți din țîțîni; fapt socotit de noi toți drept o boală, îndeobște cunoscută sub numele de nebunie ori țicneală. Să spunem așadar că am arunca o privire asupra isprăvilor celor mai de seamă săvîrșite de omenire la imboldul unor anume inși, — ca de pildă, întemeierea de noi împărății prin cuceriri, propășirea și înflorirea unor noi sisteme de gîndire filosofică, alcătuirea precum și răspîndirea de noi credințe; vedem că toți autorii acestora au fost în fapt persoane ale căror rațiuni naturale au cunoscut însemnate răsturnări, pricinuite fie de hrană, fie de educație, fie de precumpănirea anumitor umori, îmbinate totodată cu anumite înrîuriri din partea aerului și climei. Pe lîngă toate acestea, aflăm un ce deosebit în mințea omului, gata oricînd a se aprinde la o atingere întîmplătoare ori la iscarea anumitor împrejurări: acestea, deși mărunte ori neînsemnate dacă le privești pe dinafară, se întîmplă să aprindă nu o dată vîltori ce devin pînă la urmă faptele cele mai mari ale vieții. Căci isprăvile vestite nu sînt mereu lucrarea brațelor vînjoase, ci mai curînd rodul unor găselnițe norocoase scoase la iveală la timpul potrivit; și locul unde s-a aținat flacăra, nu mai are nici o însemnătate, din clipa cînd aburele a ajuns la creier. Căci la om partea de sus se aseamănă cu straturile mijlocii ale văzduhului: deși părțile alcătuitoare purced din izvoare cît se poate de osebite, substanța și efectele sînt la urma urmei aceleași. Cețurile se ridică din țărînă, aburii din mormanele cu bălegar, boarea din mare și fumul din foc; și, cu toate acestea, norii au toți aceiași alcătuire și dau naștere acelorași urmări, iar ceea ce răsuflă de prin umblătoare dă naștere pînă la urmă unui abur tot atît de bun și de folositor ca și fumul de tămîie ridicat din cădelniță. Pînă aici cred că nimeni nu va avea nimic de spus împotrivă; dar merg mai departe, și zic că așa cum fața naturii nu zămislește ploile decît atunci cînd este întoarsă pe dos și răscolită, tot astfel și înțelegerea omenească sălășluind în creieri se cere tulburată și clătită de boarea ridicată dinspre facul-

tățile mai de jos, ca astfel izvodirea să primească udătură și să rodească. Căci nu trebuie pierdut din vedere că această boare (după cum spuneam și mai sus) își datorează obîrșia celor mai felurite izvoare cu putință, — aidoma norilor cerului, dar că, pe de altă parte, felul și măsura rodirii atîrnă pe de-a întregul de însușirile pămîntului. Voi da aci două pilde spre a dovedi și lămuri ceea ce spun.

Un crai vestit*[1] strînsese oaste mare, umpluse sipetele sale cu comori neprețuite, înjghebase o armie de corăbii de nebiruit, — și toate acestea fără a împărtăși sfetnicilor și favoriților săi mai apropiați nici măcar un cuvînt cu privire la cele ce avea de gînd să săvîrșească. Neîntîrziat lumea întreagă fu cuprinsă de îngrijorare; capetele încoronate de prin vecini începură să tremure înspăimîntate, așteptînd să vadă încotro avea să izbucnească furtuna; micii politicieni de pretutindeni nu conteneau cu conjecturi din cele mai profunde. Unii erau de părere că se urzește planul unei monarhii universale; alții, după adîncă chibzuire, ajunseră la încheierea că nu putea fi vorba decît de un proiect pentru răsturnarea papei de la Roma și de o înscăunare a religiei reformate, — pe care craiul o împărtășise cîndva. Iar alții, în sfîrșit, cu mintea mai sfredelitoare, îl și vedeau pornit către Asia unde înfrîngea pe Osmanlîi și cucerea Palestina. Pe cînd toate aceste proiecte și pregătiri erau în toi, iată că un chirurg de stat*[2] care judecînd după simptome, înțelesese natura bolii, se încumetă să treacă la tămăduire, înfăptui operația dintr-o singură lovitură, sparse punga, și tot fumul adunat se răspîndi afară pe loc; tămăduirea se săvîrși fără de cusur, numai că, din nefericire, craiul încetă din viață în timpul operației. Acuma, cititorul ar putea fi în culmea nerăbdării vrînd să afle obîrșia fumurilor care ținuseră atîta vreme națiunile cu sufletul la gură: într-adevăr, ce rotiță tăinuită și ce are ascuns puseseră în mișcare o atît de namaipomenită mașinărie? În cele din urmă s-a descoperit că toată mișcarea fusese pornită de la o femeie absentă, ale cărei priviri ridicaseră o protuberanță, însă mai înainte ca craiul să fi apucat ușurarea revărsării, cuconița se aciuise într-o țară vrăjmașă. Ce ar fi putut face nefericitul crai pus într-o atît de gingașă situație? Încercă, dar în van, negreșelnica rețetă a poetului, *corpora quaeque;* căci:

---

*[1] Henric cel Mare al Franței. — H.

*[2] Ravillac, care a înjunghiat pe Henric cel Mare. — H.

Idque petit corpus mens unde est saucia amore,
Unde feritur, eo tendit, gestitque coire.

UCR[1]

După zadarnice străduințe pe căi pașnice, sămînța ajunsese să coacă și să se umfle, să ardă și să se prefacă în fiere; o apucă apoi pe vîna ce duce în sus pe șira spinării, și se ridică înspre creieri: principiul în virtutea căruia un mocofan sparge geamurile patachinei ce l-a înșelat, pe un mare domnitor îl face să strîngă oaste puternică, să nu mai viseze decît cetăți împresurate, bătălii și biruințe.

Teterrima belli
Causa[2]

Cea de-a doua pildă, citită de mine undeva la un autor din vechime, vorbește de un falnic rege care, vreme de peste treizeci de ani, își găsise de lucru tot cucerind și pierzînd la cetăți; tot biruind la oștiri, și tot lăsîndu-se biruit de ele; tot izgonind la domnitori din scaunele lor; tot băgînd în sperieți pe copii, și nelăsîndu-i să-și înghită dumicatul în liniște; arzînd, pîrjolind, jefuind, trecînd prin ascuțișul sabiei pe supușii țării și pe străini, pe prieteni și vrăjmași, partea bărbătească și cea femeiască. Ni se spune că filosofii din toate țările stăteau de zor la sfat chibzuind și cîntărind cauzele firești, morale și politicești ale acestui atît de original fenomen, spre a-i găsi și leacul nimerit. În cele din urmă, boarea sau fumul ce sufla prin creierii acestui erou, fiind într-o necontenită mișcare, — se aciui în acea parte a trupului binecunoscută pentru faptul că dă naștere la *zibeta occidentalis*[3]; și adunîndu-se într-acel loc sub chip de tumoare, dete pace lumii pentru un timp. Iată așadar cît de puțin însemnat e locul de unde aceste exhalații își trag obîrșia, și cît de însemnat, dimpotrivă, cel unde se statornicesc pînă la urmă. Aceleași fumuri care în stare de înaintare cuceriseau o împărăție, în coborîrea lor pe anus se încheagă într-un sfîrșit sub chip de fistulă.

Iar acum să trecem mai departe apropiindu-ne cu cercetarea noastră de vestiții întemeietori ai noilor sisteme de gîndire în filo-

---

[1] «Căci trupul poftește cu pofta de care lovită-i simțirea:
De bold înspre bold îmboldit, poftește cu goană unirea»
(Lucrețiu, *De Rerum Natura*, IV, 1048 și 1055).

[2] «Pricina îngrozitoarelor războaie».

[3] Patruped carnivor secretînd, printr-o glandă din proximitatea orificiului anal, un puternic miros de mosc.

sofie, spre a căuta să aflăm care-i facultatea sufletului de la care purcede aplecarea muritorilor de rînd de a se socoti într-una chemați să propună cu toată rîvna sistime noi cu privire la lucruri despre care rămînem la părerea că nu se pot lămuri de fel: ce sămînță zămislește atari gînduri, și cărei laturi a firii omenești datorează acești înnoitori de vază marele lor număr de ciraci. Căci e limpede că mulți dintre cei mai faimoși, atît antici cît și moderni, au fost și sînt răstălmăciți de dușmanii lor, și chiar de toată lumea, — afară doar de ucenicii lor — fiind socotiți niște inși ieșiți din minți și fanatici; într-adevăr, în cuvintele și faptele lor obicinuite, ei par a fi purces potrivit unor metoduri cu totul osebite de cele îndeobște recunoscute de dictatele vulgare ale rațiunii neșlefuite; într-aceasta urmînd aproape întru totul pildele înaintașilor lor, precum le vedem și astăzi întruchipate în academia modernă de la *Bedlam*[1], așezămînt despre ale cărui merite și principii voi vorbi la locul cuvenit ceva mai jos. Dintre aceștia amintesc pe Epicur, Diogenes, Apollonius, Lucretius, Paracelsus, Des Cartes și mai sînt și alții; dacă dînșii ar mai fi acum printre noi, legați, fedeleș și despărțiți astfel de ciracii lor, sînt încredințat că în lumea noastră cea lipsită de pricepere, i-ar paște primejdia mare de flebotomie, biciuire, înlănțuire, încarcerare și balamuc. Căci cărui om în toate mințile i-a putut trece prin gînd vreodată a potrivi ideile întregii omeniri după lungimea, lățimea ori înălțimea ideilor sale, și asta prin lucrarea puterilor sale proprii? Și totuși, acesta-i gîndul dintîi, smerit și plin de bunăvoință, ce încolțește în mintea oricărui înnoitor al împărăției rațiunii. Epicur, spre o pildă, nădăjduia cu toată modestia că mai devreme sau mai tîrziu, printr-un concurs fortuit al tuturor opiniilor împărtășite de omenire, după îmbulzeli nenumărate — a ceea ce-i colțos cu netedul, a greului cu ușorul, a rotundului cu pătratul, — în cele din urmă, zic, urmînd anumite *clinamina*[2] » toate vor să se împreune și contopi în cele două idei, de hău și de atom, precum va fi fost la începutul și obîrșia tuturor lucrurilor de pe lume. Iar înainte de-a muri, Cartesius avea vedenia că părerile împărtășite de ceilalți filosofi erau, — în sistima sa romantioasă — ca niște stele mai mărunte înfășurate și atrase în vîrtejul pîlniei sale. Mă rog frumos, dacă-mi poate cineva spune cum să mai înțelegi închipuiri ca acestea, fără a trebui să recurgi la fenomenul fumurilor zugrăvite de mine aci, boarea aceea ce urcă dinspre facultățile de jos adumbrind creierul și pritocindu-se acolo subt chip de concepții: sărăcia limbii noastre

[1] Ospiciu londonez.
[2] Povîrnișuri.

ne-a împiedicat de-a avea pînă astăzi un cuvînt mai potrivit pentru a desemna toate acestea, decît vorba nebunie, ori țicneală. Să trecem așadar mai departe și să vedem cum se face că acești mari dascăli reușesc totuși să nu ducă lipsă niciodată de ciraci pentru izvodirile lor. Cred, de fapt, că pricina nu-i greu de ghicit; căci în armonioasa alcătuire a înțelegerii omenești, aflăm o anume coardă, care la inși cu totul osebiți, se strunește totuși pe aceeași notă. Dacă izbutești s-o întinzi din șurub atîta cît trebuie și s-o ciupești apoi cu gingășie, ori de cîte ori ai norocul să te nimerești printre unii avînd aceeași notă în strună, — printr-un tainic simpatos, vor slobozi sunetul întocmai în același timp. Tocmai aici stă tot norocul și priceperea; căci dacă din întîmplare se nimerește să ciupești de coarda cu pricina odată cu cei ce sînt fie cu o notă deasupra, fie cu una dedesubtul tău, — în loc de-a subscrie împreună cu tine aceleiași învățături, ei te vor lega fedeleș, numindu-te nebun și hrănindu-te cu pîine și apă. E așadar nevoie de o iscusință deosebit de subțire spre a putea distinge și potrivi acest nobil talent în funcție de împrejurările de timp și de persoană. Cicero înțelesese foarte bine acest lucru atunci cînd scriind unui prieten în Anglia îi punea, printre altele, în vedere să nu se lase tras pe sfoară de birjarii noștri (aceștia erau, pe cît se pare, tot atît de înrăiți panglicari pe atunci ca și în zilele noastre) — cu următoarele cuvinte remarcabile: *Est quod gaudeas te in isla loca venisse, ubi aliquid sapere viderere*[1]. Căci, ca să spunem lucrurilor pe nume, e o cumplită nereușită să dregi treburile în așa chip încît să treci drept smintit față de unii, în timp ce față de alții să poți trece drept mare filosof. Aș dori ca anumiți gentilomi din cunoștințele mele să ia aminte la cele ce spun ca la un cît se poate de nimerit *innuendo*[2]. De fapt aceasta a fost și greșeala fatală a vrednicului gentilom Mr. Wotton, prealuminatul meu prieten; o persoană aparent hărăzită unor lucruri mari și unor isprăvi deosebite: căci atît ideile cît și concepțiile lui îl făceau cel mai nimerit om cu putință din cîți păsiseră vreodată în viața publică, din punct de vedere atît sufletesc cît și trupesc — spre a întreprinde sarcina răspîndirii unei noi religii. O, în loc de a fi fost pocit aplicate zadarnicei filosofii, de-ar fi fost folosite ca lumea, aceste fericite daruri, călăuzite pe căile line ale visării și vedeniilor, acolo unde întortocherea minții și a feței se adeverește de un nespus folos, — de-ar fi fost așa, zic, — josnicele defăimări scornite de lume n-ar

---

[1] Ai pentru ce să te bucuri de a fi venit în acest loc, căci e rost să deprinzi ceva înțelepciune.

[2] Aluzie.

fi cutezat vreodată să zvonească cum că ceva nu-i în bună rînduială, sau că mintea sa a suferit, chipurile, o nefericită zdruncinătură, — vorbe pe cari pînă și frații lui moderniștii au ajuns a le șopti în gura mare așa încît îmi ajung la urechi pînă și mie, în vîrful acestei mansarde de unde scriu aceste rînduri!

Apoi, oricine binevoiește a arunca o privire către frînturile entuziasmului, din care, veac după veac, au purces dintotdeauna îmbelșugate puhoaie, — va găsi că izvorul a fost mereu tot atît de tulbure și de noroios pe cît însuși rîul: iată deci cît de priincios e stropul acela de boare numit de lume nebunie, căci fără de ajutorul lui lumea ar fi văduvită de marea și îngemănata binecuvîntare a cuceririlor și a sistimelor celor noi, ba încă, ce-i mai rău, s-ar vedea silită să îndure pacostea de a împărtăși una și aceeași credință față cu lucrurile nevăzute. Or, admițînd acel *postulatum* înfățișat mai sus, potrivit căruia nu are nici o însemnătate de unde își trage obîrșia fumul sau boarea, — ci numai din ce latură lovesc și învăluiesc mintea, și subt ce chip răzbat pînă la creier: ne rămîne un lucru deosebit de spinos, anume despicarea firului în patru spre a putea lămuri pe cititorul migălos și curios, arătîndu-i în ce fel această diferență numerică din creier poate da totuși naștere unor deosebiri atît de mari pornind de la o singură boare, — pînă la urmă singurul temei al deosebirilor dintre, să spunem, Alexandru Machedon, Jack de Leyden[1] și Monsieur Des Cartes. Ceea ce dezbat aci e argumentul cel mai abstract din cîte mi-a fost dat să dezbat vreodată; îmi simt mintea încordată cum mai mult nu se poate: și aș ruga pe cititor să binevoiască a mă urmări acum cu cea mai mare băgare de seamă; căci iată, purced la deslușirea încîlcirilor acestui ghem.

Aflăm printre oameni o anumită... *(Hic multa desiderantur)*[2]. Socot așadar că cele de mai sus reprezintă o soluție destul de limpede a acestei probleme.

După ce am răzbit astfel prin strîmtorile acestei întortocheate dificultăți, sînt încredințat că cititorul îmi va da dreptate atunci cînd drept concluziune afirm aci că dacă prin nebunie modernii înțeleg doar tulburarea sau scoaterea din țîțîni a creierilor, înfăptuită prin virtutea anumitor fumuri izvorîte din facultățile de jos, — atunci această nebunie a fost pe drept cuvînt născătoarea tu-

---

[1] *Ioannes de Leyda* (1510?—1536), pe numele lui adevărat *Bockold*, sectar anabaptist, întemeietorul unui regim religios monarhic (el însuși intitulîndu-se *Regele Dreptății Lumii*) în orașul protestant Munster; practicile lui poligamice și orgiile la care se dedau adepții săi au dus la mari debandade; ars și torturat de luterani în 1536.

[2] Aici lipsesc multe.

turor cumplitelor zavere care au cutremurat împărățiile, filosofia și religia. Căci atunci cînd creierul unui om stă în poziția sa firească și senină, capul nu-l poate duce pe acesta să-și petreacă viața altfel decît în chip obișnuit, — fără vreun gînd de a supune mulțimile puterii, ori rațiunii, ori viziunilor sale; și cu cît își plămădește mai bine înțelegerea potrivit învățăturii despre om, cu atît mai puțin se va simți îmbiat a pune la cale partide după cum l-ar tăia pe el capul, — căci cel ce-i bun cunoscător al firii omenești înțelege mai bine care-i sînt slăbiciunile proprii, și cît de îndărătnică e neștiința lumii. Atunci însă cînd fandacsia omului ajunge să-i încalece mintea, cînd închipuirea pune biciul pe simțuri, iar bunul simț și dreapta judecată se pomenesc îmbrîncite pe ușă afară, — primul prozelit e însuși cel în cauză; iar din clipa cînd acest pas s-a săvîrșit, nu mai rămîne nici o greutate să fie cuceriți și alții: căci o orbire puternică e tot atît de strașnică pe dinăuntru ca și pe dinafară. Farafistîcurile și închipuirile fiind pentru ochi și ureche ceea ce-i gîdiliciul pentru pipăit. Plăcerile și desfătările pe care le prețuim cel mai mult în viață sînt înșelătoare, jucîndu-ne simțurile ca pe sfoară. Într-adevăr, dacă e să cercetăm mai îndeaproape ce se înțelege îndeobște prin fericire, — atît prin referire la minte cît și la simțuri, — vom descoperi că în fapt toate proprietățile și anexele ei se curpind subt o singură și scurtă definiție, anume: însușirea de-a se lăsa fără încetare amăgit cu bine. În primul rînd, cît privește mintea sau judecata, avantajele isceadeniilor asupra lucrului adevărat mi se par deosebit de limpezi, și lucrul e la mintea cocoșului dacă ne gîndim că cu închipuirea putem clădi scene mult mai nobile, și zămisli răsturnări mult mai minunate, decît am izbuti vreodată să înfăptuim prin bunăvoința soartei, ori pe spezele naturii. Pe de altă parte nu cred că oamenii trebuiesc osîndiți pentru această alegere, mai cu seamă dacă stăm să ne gîndim că la urma urmei e vorba doar de punerea în cumpănă a lucrurilor petrecute aievea cu lucrurile înceoțite în închipuire: așadar chestiunea este de a ști dacă lucrurile ce ființează în închipuire au sau nu același drept la existență cu cele săltășluind în amintire; și socot că răspunsul poate fi pe bună dreptate da, — spre avantajul neîndoielnic al celei dintîi — căci se recunoaște de toată lumea că închipuirea e născătoarea lucrurilor, în timp ce amintirea nu-i decît mormîntul lor. Apoi, considerînd această definiție a fericirii și cercetînd-o în lumina simțurilor, vedem că și aici se dovedește minunat de potrivită. Căci cît de searbăd și lipsit de gust ne pare orice lucru netrecut prin firul depănat al amăgirii! Cît de mărunte ne par toate dacă le previm doar prin oglinda firii! Tocmai de aceea, de n-am avea parte de ajutoarele

dioptrelor artificioase, lumini false, unghiuri răsfrînte, smalțuri lucioase și brocateluri, — desfătările și bucuriile omului muritor ar fi într-adevăr tare mărginite. Dacă lumea ar lua bine seama la ceea ce spun — și am motiv să bănuiesc că n-o va face — poate că oamenii ar înceta de a mai număra printre dovezile lor mai mari de înțelepciune, arta de a-și da în vileag beteșugurile și părțile slabe: aceasta-i o îndeletnicire nici mai presus nici mai prejos decît scoaterea obrăzarului de pe ochi, fapt ce n-a fost niciodată socotit, pe cîte știu, drept o ispravă mare nici în lume, nici la teatru. În măsura în care credulitatea e o însușire mai liniștitoare pentru om decît curiozitatea, socot că o înțelepciune mărginindu-se la suprafața lucrurilor e de departe preferabilă așa-zisei filosofii ce pătrunde în miezul lor spre a veni apoi la iveală cu descoperiri și știri cum că cele dinlăuntru nu fac doi bani. Primele două simțuri la poarta cărora bate orice lucru, sînt pipăitul și văzul; acestea nu se avîntă niciodată dincolo de culoare, formă, mărime și de celelalte însușiri aflătoare în lucruri, sau iscate prin meșteșug pe dinafara lor; îndatoritoare, se înfățișează apoi rațiunea, prevăzută cu fel de fel de scule pentru tăiat, deschis, sfredelit și găurit, gata să demonstreze că de fapt lucrurile nu stau chiar așa, pînă la urmă. Eu unul socot asta drept cea mai mare pervertire a firii: căci una din legile veșnice ale naturii face ca aceasta să pună întotdeauna ce are mai bun în față. Așadar, pentru a scuti pe viitor risipa legată de această costisitoare anatomie, socot acum de cuviință a aduce la cunoștința cititorului că în atari concluzii rațiunea nu greșește; și că în cele mai multe făpturi trupești cunoscute mie, partea de pe dinafară s-a dovedit de o mie de ori preferabilă celei dinlăuntru; cîteva experimente de curînd înfăptuite mi-au întărit și mai mult această convingere. Chiar săptămîna trecută am văzut o femeie jupuită de piele, și vă rog să mă credeți cînd vă mărturisesc că la înfățișare era cu mult schimbată, înspre rău. Nu mai departe ca ieri, am dat poruncă să fie despuiat și leșul unui fante; trebuie să vă spun că am rămas cu toții surprinși văzînd numărul neașteptat de mare de cusururi aflătoare subt acel rînd de haine. I-am desfăcut apoi creierii, inima și splina: și mi-am putut da seama la fiecare operație că pe măsură ce înaintam, cusururile sporeau, și ca număr și ca mărime: din toate acestea m-am simțit îndreptățit să trag încheierea că filosoful ori proiectantul care ar descoperi arta de a suda și petici crăpăturile și nedesăvîrșirile naturii ar fi mult mai vrednic de cinste și ne-ar învăța cu siguranță lucruri mai cu folos decît știința astăzi atît de trîmbițată care cere lărgirea și darea lor în vileag, potrivit și părerii celui ce spunea undeva că anatomia e de fapt scopul final al medicinei. Iar cel ce va fi hărăzit de soartă și de

fire a se bucura de toate cele trebuincioase, spre a putea gusta din plin din desfătările acestei prea nobile arte; cel ce, — ca și Epicur — își va putea mulțumi ideile cu stratul străveziu și cu icoana fugară fluturată simțurilor, dinspre partea din afară a lucrurilor, — acela, zic, precum un adevărat înțelept, va culege caimacul naturii, lăsînd acriturile și zațul pe seama filosofiei și rațiunii, ca să le lingă. Aceasta-i culmea sublimă a rafinamentului în materie de fericire, — însușirea de a se lăsa amăgit cu bine: starea senină și împăcată a nebunului în mijlocul celor pezevenghi.

Dar să revenim la țicneală. Potrivit cu sistima mai sus înfățișată, apare limpede că toate soiurile de sminteală își găsesc obîrșia într-un prisos de boare ori fumuri; prin urmare, așa cum anumite forme de nebunie dau puteri întreite mușchilor, sînt altele ce sporesc vlaga, vioiciunea și spuma minții: or, se întîmplă uneori ca această boare activă, atunci cînd ia creierul în stăpînire, să se asemene foarte mult cu acei inși care intrînd într-o casă părăsită și pustie, neavînd altceva mai bun de făcut, fie dărîmă sau năruie o parte de zidire, fie se așează în casă și încep să zvîrle totul afară pe geam. Aceasta nu-i de fapt decît un tainic simbol al celor două soiuri mari de nebunie; anumiți filosofi neluîndu-le în seamă la fel de bine ca și mine, au ajuns să le pună greșit pe socoteala a două pricini osebite, grăbindu-se chiar să afirme că prima s-ar datora unei deficiențe, în timp ce cea de-a doua s-ar datora, chipurile, unui prisos oarecare.

Cred prin urmare că-i destul de limpede din toate cele arătate de mine mai sus că cea mai mare iscusință și destoinicie cu putință, rămîne aceea de a găsi o cale potrivită de scurgere pentru acest prisos de boare, și de a-i da drumul la timpul potrivit; în acest chip, nu-i nici o îndoială că boarea cu pricina poate deveni de foarte mare folos întregei obști. Așa se face că cutare, alegîndu-și un timp prielnic, s-a azvîrlit într-o prăpastie și-a devenit pe loc erou, fiind apoi numit mîntuitorul neamului; în timp ce altul, săvîrșind întocmai aceeași ispravă, dar alegînd din nefericire o clipă mai puțin prielnică, rămîne pentru posteritate înfierat cu reproșul nebuniei: în legătură cu această subtilă distincție e cazul să pomenim aci de Curtius[1], cu cinste și cu dragoste, și de Empedocles[2]

---

[1] Potrivit legendei, o crăpătură s-ar fi căscat în plin for la Roma, în anul 362 î.e.n.; Marcus Curtius se azvîrli cu cal cu tot în ea făcînd-o să dispară; căci oracolele ar fi proorocit că hăul n-avea să se închidă decît după ce va fi înghițit comoara cea mai de preț a Romei.

[2] Filosoful din Agrigent a cărui curiozitate științifică față de craterul Etnei i-a fost în cele din urmă fatală.

cu ură și dispreț. Așa și despre Brutus[3] senior se spune în chip obișnuit că n-ar fi fost decît un nebun de legat, lucrînd în slujba binelui obștesc; de fapt la el era numai vorba de un prisos de boare mult timp nefolosită așa cum trebuia, — acel lucru numit de latini *ingenium par negotiis*, adică, atîta cît mă pricep și eu a tălmăci cum trebuie, — un soi de aiureală ce-l apucă pe om nedîndu-i pace decît în clipa cînd se așterne în apele ei, adică cînd e pusă în slujba Statului.

În legătură cu asta, și cu alte pricini tot atît de însemnate — deși nu la fel de curioase, mă folosesc cu plăcere de prilejul de față pe care-l așteptam de altfel de foarte multă vreme, — ca să recomand cu căldură acest prea nobil procedeu înălțimilor lor sir Edward Seymour, sir Cristopher Musgrave, sir John Bowles, John Howe Esq.[2], și altor patrioți pe care lucrul îi privește, — ca să binevoiască a propune o lege nouă împuternicind pe comisari numiți anume, cu sarcina de a inspecta așezămîntul de la Bedlam împreună cu toate anexele lui; să primească puteri depline spre a cerceta și scoate de acolo pe oricine, și orice document sau zapiscă ce li s-ar părea trebuincioasă; să aibă căderea de a cerceta meritele și aptitudinile fiecărui dascăl și învățăcel al așezămîntului; să urmărească cu cea mai mare luare aminte purtările și aplecările fiecăruia; ca distingînd cu grijă și aplicînd diversificat talentele descoperite, să poată scoate la iveală slujitori de nădejde pentru felurite slujbe ale Statului*[1], civile și militare, urmînd metodul pe care-l voi înfățișa mai jos. Îmi place să cred că cinstitul cititor mă va păsui puțin cu răbdare, avînd în vedere marile griji ce mă frămîntă în legătură cu această importantă afacere; căci nutresc simțăminte de mare evlavie față de venerabila societate al cărei nevrednic mădular am avut cîndva deosebita cinste să fiu.

E vreun cîrac care-și sfîșie așternutul bucăți, înjură și blestemă de toți sfinții, mușcă cu dinții de gratiile ferestrei, face spume la gură și-și deșartă tucalul în fețele spectatorilor? Înalt prea cinstiții comisari inspectori să-i încredințeze un regiment de dragoni și să-l trimită de grabă în Flandra unde-i toată oștirea. E vreun altul, pălăvrăgind fără oprire, îndrugînd verzi și uscate, scuipîndu-și balele, țipînd cuvinte cu nemiluita și fără nici un căpătîi? Ce minunat talent se irosește în zadar! Să i se dea pe loc o tașcă verde și hîrtie, să i se bage și trei penny[3] în buzunar și călătorie

---

[1] E vorba de Lucius Iunius Brutus, legendarul prim-consul al republicii romane.

[2] Personaje din viața publică și clericală a epocii.

[*1] Eclesiastic. — H.

[3] Costul unui drum cu birja la judecătorie.

sprîncenată la Westminster Hall[1]. Se va găsi vreun altul făcîndu-şi cucernic măsurătoarea chilici; ipochimen cu vederi largi şi profunde, deşi ţinut la întuneric; căci iată, ca şi lui Moisi, *ecce cornuta*[*1] *erat ejus facies*. Păşeşte grijuliu şi măsurat, îţi cere un gologan cu gravitate şi ceremonie; vorbeşte mult de greutatea vremurilor, de biruri, şi de marea curvă a Vavilonului; îşi zăvoreşte obloanele deoseară, zilnic la ceasurile opt; viscază numai foc, jefuitori de prăvălii, muşterii de-ai Curţii de Justiţie şi temniţe pentru răuplatnici.

Este uşor să ne închipuim ce se va întîmpla cînd posesorul acestor minunate daruri va fi slobozit în tîrg în mijlocul fîrtaţilor săi! Dar iată şi un al patrulea, stînd şi mai adînc de vorbă cu sine însuşi, mnşcînda-şi mîinile la răstimpuri potrivite; pe trăsăturile feţei lui sînt zugrăvite îngîndurarea şi grija; păşind uneori grăbit, cu ochii pironiţi pe un petec de hîrtie ţinut în mîini: mult chivernisit cu timpul, cam tare de ureche, scurt la vedere, mai mult încă, la memorie: grăbit într-una, mare urzitor şi ticluitor de felurite treburi, un ins neîntrecut în arta de a şuşoti vorbe goale; un uriaş idololatru al monosilabelor şi amînărilor; atît de pripit să-şi dea cuvîntul oricui, încît nu şi-l ţine faţă de nimeni niciodată; unul din cei ce uită înţelesul obicinuit al vorbelor, ţinîndu-le minte doar sunetul: nespus de supus urdinării, parcă mereu pus pe fugă de lamoste. Dacă se întîmplă să te apropii de gratiile chilici lui atunci cînd e în toane bune, te agrăieşte cu: Sir, daţi-mi şi mie un penny să vă cînt ceva; dar mai întîi daţi-mi gologanul. (De unde şi zicala obicinuită, şi practica, mai obicinuită încă, *Să-ţi dai gologanul pe un cîntec*). Ce desăvîrşită sistimă de iscusinţe curteneşti se iroseşte şi aici în zadar prin greşită întrebuinţare! Apropiindu-te de ferestruica unei alte chilii (punîndu-ţi însă mai întîi batista la nas) — vei descoperi un ins morocănos, posac, jegos şi împuţit scurmîndu-şi de zor excrementele şi mestecălnind la propria-i urină. Partea cea mai spornică din felul său de mîncare e revărsarea gunoaielor ce însuşi pritoceşte: prefăcute în aburi de sudoare, acestea se ţin de-a pururi prin prejurul său, ca în cele din urmă, să fie reînghiţite la loc. O barbă răsfirată şi rară îi acoperă faţa, gălbejie şi urduroasă, întocmai asemănătoare cu nutreţul său zilnic, — cînd începe să miroasă; precum gîzele născute şi crescute în excrement, ce iau de la acestă şi culoarea şi mirosul. Studiosul chiriaş al acestei odăi se dovedeşte foarte zgîrcit la vorbă, fiind

[1] Vechiul Palat de Justiţie al Londrei, din secolul al XIII-lea pînă în secolul al XIX-lea.

[*1] Cornatus: cu coarne sau strălucitor, aşa cum e zugrăvit Moisi de Biblia Latină Vulgară. — II.

în schimb poate întrucîtva prea darnic cu duhoarea răsuflării sale: îți întinde mîna printre gratii ca să-ți ceară pomană, și, îndată ce și-a primit gologanul, se trage îndărăt la vechile sale îndeletniciri. Nu-i oare de mirare că societatea de la *Warwick Lane*[1] nu se îngrijește mai mult de recuperarea unui atît de trebuincios mădular al ei? Căci, judecînd după ce se vede, acest ins pare hărăzit a deveni podoaba cea mai de preț a slăvitei lor tagme. Mai e un belfer care ți se protăpește țanțoș drept în față, pufăind din vîrful buzelor, boldind niște ochi cît cepele și întinzîndu-ți grațios mîna să i-o săruți. Supraveghetorul te va asigura că n-ai de ce să te temi de acest dascăl, care nu face de altfel nici un rău: singur printre tovarășii săi, el se bucură de privilegiul de a avea o anticameră, și îndrumătorul îți dă a înțelege că simandicosul ipochimen este un croitor care a înnebunit din îngîmfare. Acest învățător cu totul osebit e înzestrat cu multe alte însușiri frumoase, asupra cărora n-am însă timpul acuma să mă întind prea mult. Băgați însă de seamă, — înseamnă că mă înșel din gros în cazul cînd priceperile, fasoanele și mișcările lui nu s-ar potrivi de minune într-altă parte, unde s-ar afla pe de-a întregul în largul lor.

Nu voi intra în amănunte ca să stărui aci asupra nenumăraților fanți, cobzari, poeți și politicieni pe care lumea i-ar putea recupera mulțumită unei asemenea reforme; dar ce poate fi mai limpede decît neîndoielnicul cîștig răsfrînt asupra obștei prin faptul recrutării unui atît de mare număr de slujbași de ispravă, ale căror talente și înzestrări, — dacă mi se îngăduie expresia, — se află în clipa de față îngropate, ori, în cel mai bun caz, greșit îndreptate; ar fi de cel mai mare folos pentru obște ca toți aceștia să se poată desăvîrși ajungînd la cea mai înaltă treaptă, fiecare în ramura lui; acest adevăr mi se pare a reieși deosebit de limpede din toate cele arătate de mine pînă acum, dar îl voi pune o ultimă dată în lumină și prin următoarea dovadă: cel ce vă scrie aceste însemnate adevăruri este el însuși un om a cărui fandacsie, tare de gură și nespus de aplecată a lua frîul rațiunii între dinți, s-a dovedit — pentru mine unul — un călăreț cam pirpiriu și ușor de azvîrlit din șa. Tocmai de aceea prietenii mei n-au niciodată încredere să mă lase singur, dacă nu le făgăduiesc solemn că într-un fel sau altul voi da frîu slobod speculațiilor mele pentru obștescul folos al întregii omeniri; fapt căruia s-ar putea ca bunul, cinstitul și cuviosul cititor — plin de moderna bunăvoință și bunătate ce-i îndeobște nedespărțită de treaba ce face — să nu fie gata a-i da cu una cu două crezare.

---

[1] Loc de adunare al medicilor londonezi.

Partea a X-a

O ALTĂ DIGRESIUNE

Minunatele firitiseli schimbate în ultima vreme între neamul scriitoricesc şi cel al cititorilor e una din dovezile de netăgăduit că trăim o epocă cu moravuri de o mare subţirime. Aproape că nu-i chip să iasă de sub teasc vreo piesă, fără ca o predoslovie plină de recunoştinţă faţă de lumea întreagă să nu-şi facă loc spre a mulţumi tuturora pentru frumoasa primire şi pentru tămîierile venite nu se ştie de unde, de la cine şi în ce chip. În semn de cuviincioasă cinstire a acestei lăudabile datini vin la rîndul meu să aduc prinosul mulţumirii mele Maiestăţii Sale Regelui, ambelor Camere ale Parlamentului, Lorzilor făcînd parte din înalt prea cinstitul Consiliu Secret al Maiestăţii Sale, cuvioşilor Juzi, tagmei Preoţeşti, Boierinaşilor, şi tuturor moşnenilor din această ţară; dar într-un chip cu totul osebit vrednicilor mei fîrtaţi şi prieteni de la cafeneaua Will, de la Gresham College, Warwick Lane, Moorfields, Scotland Yard, Westminster Hall şi Guildhall; într-un cuvînt tuturor sălăşluitorilor şi aprozilor de pe la Curte, celor ce ţin de Biserică, ori de Oştire, ori de cetate, ori de tot neamul, — pentru felul binevoitor şi neprecupeţit în care au primit şi primesc acest divin al meu tratat. Primesc cu cea mai mare recunoştinţă încuviinţarea dînşilor ca şi buna părere ce şi-au făcut-o despre mine, şi, atît cît mă vor ţine slabele mele puteri, făgăduiesc a face tot ce-mi va sta în putinţă spre a fi vrednic de încrederea ce mi se face.

Sînt de asemeni foarte mulţumit pentru faptul că soarta a binevoit să mă arunce pe lume într-un veac atît de binecuvîntat, — spre obştească fericire a librarilor şi condeierilor despre care mă încumet să spun că sînt astăzi singurele bresle mulţumite din întreaga Engliteră. Întrebaţi pe oricare scriitor cum i-a reuşit ultima sa piesă: de bună seamă, el mulţumeşte cerului că lumea i-a făcut o primire cît se poate de bună, şi că n-are nici cea mai mică pricină de a se plînge: şi cu toate acestea, fir-ar a naibii, — de scris, a scris-o într-o săptămînă, pe frînturi şi bucăţi, ciupind cîte un ceas de ici şi de colo printre alte treburi mai urgente; şi pot pune rămăşag că veţi găsi aceste lucruri spuse şi în predoslovie, — la care, de altfel, vă şi trimite; iar pentru a afla mai multe, — la librar.

Mergeți așadar să stați de vorbă și cu dînsul, și puneți-i aceeași întrebare: va mulțumi Dumnezeului său că treaba merge strună; «iată, tocmai iese de sub tease ediția a doua», doar trei cărți i-au mai rămas în prăvălie. De-i cereți să mai lase din preț, răspunsul va fi: «cum de nu, sir»; și în nădejdea să-i fiți mușteriu și data viitoare, dă cartea mai ieftin, adăugînd: «rogu-vă, trimiteți-mi cîți mai mulți mușterii; pentru dumneavoastră, le voi da cărțile la același preț».

Pe de altă parte pierdem prea lesne din vedere acele accidente și întîmplări cărora lumea le datorează în fapt cea mai mare parte a nobilelor scrieri necontenit răsărite s-o oglindească. De nu s-ar nimeri cîte o zi ploioasă, o noapte albă de beție, o mohoreală trecătoare venind de la ficat, un tratament doftoricesc, o duminică cu chef lalîu, o aruncare nefericită la zaruri, o socoteală de plată cam lungă, primită de la croitor, o pungă ifliflie, gînduri năbădăioase trecîndu-ți prin cap, zăpușeala soarelui, ferecarea stomacului, lipsa de cărți, și un îndreptățit dispreț față de învățătură: de nu s-ar nimeri, zic, cîte ceva din toate astea, și altele cîteva, prea lungi ca să le mai înșiruim aci (aci ar intra în primul rînd acea înțeleaptă neglijență ce-i oprește pe cîte unii de a lua curățenie de pucioasă) — n-am nici o îndoială în privința faptului că numărul scriitorilor și al cărților ar scădea dintr-o dată la un nivel întru totul de plîns. Întru confirmarea acestora, ascultați părerea vestitului filosof Troglodit[1]: căci, spune el, un bob de nebunie se află fără doar și poate în orice om, ca parte alcătuitoare a firii; ceea ce rămîne de determinat este dacă poftim să ni-l purtăm incrustat pe dinăuntru, ori în relief pe dinafară; și nu-i nevoie să mergem foarte departe ca să aflăm cum se lămurește îndeobște treaba asta, dacă ne gîndim că facultățile sînt precum lichidele; cele mai ușoare ies pururea deasupra.

În această vestită insulă a Engliterei trăiește o jigodie de ditai scîrțai, de care cititorul nu se poate să nu fi auzit. Dînsul se îndeletnicește cu un anumit soi de scrieri dăunătoare ce se cheamă *părți secunde*, de cele mai multe ori trecînd însă drept autorul părților *dintîi*. Nu mi-e greu să-mi închipui că de îndată ce voi pune jos condeiul, acest hoț iute de mînă și-l va însuși fără zăbavă spre a se purta față de mine tot atît de cinește cum s-a purtat și față de Dr. Blackmore, Lestrange și mulți alții ce vor rămîne aici nenumiți; tocmai de aceea mă repezesc după dreptate și alinare, în brațele acelui mare dregător de șele*[1] și de oameni iubitor, pe

[1] Aluzia are în vedere metafora peșterii, aparținînd lui Platon.

*[1] Aluzie la zicala «bate șaua ca să prindă iapa».

numele său Dr. Bentley, rugîndu-l să ia acest uriaș buchet întru considerația domniei sale; și dacă va fi cazul, ca povara unui asin, sub chipul unei părți secunde, să trebuiască a-mi fi pusă în spinare din greșeală, — drept ispășire pentru păcatele mele, îl rog așijderi să binevoiască ca în fața întregii lumi să ia jos încărcătura de pe mine și s-o ducă la sine acasă, pînă ce dobitocul cu pricina, cel de-adevăratele, — va socoti de cuviință să și-l dorească pus în cîrcă.

Mă folosesc de acest prilej spre a aduce la cunoștință tuturora că hotărîrea mea e de a pune în acest discurs tot ce am adunat sîrguitor de-a lungul anilor. Devreme ce vîna mea s-a deschis, îmi pare bine s-o pot descărca cît mai iute spre folosul scumpei mele patrii și întru obștească propășire a întregului neam omenesc. Așadar, luînd în considerație cu bunăvoință numărul musafirilor, le făgăduiesc că se vor putea bucura cu toții fără grijă de toată eglendiseala cu putință, ca la un ospăț în toată legea; și nu mă voi înjosi să strîng rămășițele la loc în cămară. Ceea ce nu se va mînca, va fi dat la săraci; iar cîinii*[1] de sub masă n-au decît să roadă ciolanele. Găsesc că-i mai frumos așa, decît să stric stomacul mesenilor poftindu-i a doua zi din nou la un ospăț hapsînese alcătuit din rămășițe.

În cazul cînd cititorul va cumpăni cum se cuvine tăria spuselor înfățișate mai sus, sînt încredințat că în părerile și gîndurile dînsului se va săvîrși o minunată răsturnare; și că va fi cu mult mai bine pregătit spre a primi cu desfătare partea de pe urmă a acestui miraculos tratat. Cititorii s-ar putea împărți în trei clase: superficialii, ignoranții și învățații: eu unul mi-am potrivit în chipul cel mai fericit condeiul pentru prieperea și folosul tuturora. În chip destul de straniu, cititorul superficial se va simți împins să rîdă; această deprindere curăță coșul pieptului și plămînul, e un leac minunat împotriva toanelor rele, fiind cea mai sănătoasă din toate doctoriile cu putință. Cititorul ignorant — distincția între el și cel de mai înainte e deosebit de subtilă —, va simți îndemnul de a căsca ochii; acesta-i un remediu admirabil pentru ochi, fiind de cel mai mare folos întru înviorarea și înveselirea duhului, și de mare ajutor pentru asudare. Dar cititorul cu adevărat învățat, pentru folosul căruia eu veghez atunci cînd toți ceilalți dorm duși, și dorm dus atunci cînd toți ceilalți sînt trezi, — acesta, zic, va găsi în cuvintele mele tot ce-i trebuiește spre a avea la ce cugeta pînă la moarte. Ar fi foarte de dorit ca toți domnitorii țărilor creștinătății să-și aleagă cîte șapte cărturari, din cei mai învățați de

*[1] Prin cîini, autorul desemnează pe criticii lipsiți de judecată. — H.

pe meleagurile fiecăruia, și să-i închidă pe șapte ani de zile, în cîte șapte odăi zăvorîte, cu porunca ca fiecare să alcătuiască acolo cîte șapte comentarii, pe larg, asupra atotcuprinzătoarei mele cărți; cu smerenie înaintez aci această jalbă cu titlul de experiment. Îndrăznesc să afirm că indiferent de deosebirile ce le-ar putea învedera feluritele conjecturi ale acestor cărturari, toate, pînă la una, își vor găsi întemeiere lesnicioasă în însuși textul meu. Pînă una alta, sincera mea rugăminte e ca, cu voia maiestăților lor, această încercare să fie pornită cît de curînd, dacă se poate; căci înainte de a părăsi această lume simt și eu o puternică dorință de a gusta din binecuvîntatul simțămînt pe care noi, misterioșii mînuitori ai condeiului, arareori îl întîlnim mai înainte de a fi ajuns în groapă: anume, de a ști dacă faima, fruct altoit pe un trup muritor, crește într-adevăr numai cu greu, și dă în pîrg și mai greu încă, atîta timp cît trunchiul se află pe pămînt; ori dacă-i o pasăre răpitoare, ce-i atrasă, printre altele, de mirosul leșurilor; ori dacă socotește că vestita-i trîmbiță se aude cel mai bine și cel mai departe atunci cînd dînsa stă cocoțată pe mormînt, — ajutată și de înălțimea de deasupra, și de ecoul boltei de dedesubt.

E într-adevăr un fapt că breasla condeierilor obscuri descoperind, o dată pentru totdeauna, excelentul expedient de a-și muta mădularele pe lumea cealaltă, acestea cunosc în continuare și o îmbucurătoare deșteptare și înflorire a reputației lor. Căci noaptea fiind obștească mumă a tuturor lucrurilor, filosofii înțelepți împărtășesc părerea că orice scriere devine rodnică în măsura în care e obscură; iată de ce adevărații luminați*[1] (adică, cei mai obscuri din toți) — s-au bucurat de un număr nemărginit de comentatori care i-au moșit belfericește și cu toată iscusința de o sumedenie de înțelesuri care, pe cît s-ar părea, nici măcar autorilor înșiși nu le-au putut trece vreodată prin gînd, cu toate că nu le putem tăgădui dreptul legitim de adevărați zămislitori ai acestora; cuvintele unor atari autori sînt precum sămînța care, în ciuda faptului că se aruncă la întîmplare, ori de cîte ori nimerește în țărînă bună dă rod îmbelșugat cu mult peste închipuirea și nădejdile ce și le va fi făcut sămănătorul.

Așadar, în dorința de a da imbold unei munci atît de utile, îmi voi îngădui să însăilez aci cîteva sugestii ce s-ar putea dovedi de mare folos sublimelor cugete chemate să trudească la alcătuirea comentariului universal al minunatului meu discurs.

---

*[1] Un nume al Rosicrucienilor (Societate secretă, întemeiată, zice-se, de un oarecare Christian Rosenkrenz la 1484, și menționată pentru prima oară în 1614; membrii acestei tagme ar fi împărtășit doctrine magice).

Mai întîi, trebuie să spun că am ascuns o taină nespus de adîncă în numărul *nulelor* înmulțite cu șapte și împărțite cu nouă. Așa încît, dacă un cucernic închinător al crucii trandafirești[1] se va ruga stăruitor timp de șasezeci și trei de dimineți, avînd în suflet credință vie, iar apoi va transpune anumite slove și silabe, potrivit cu prescripția, întru partea a doua și a cincea a lucrării, poate fi sigur că sub chip de rețetă i se vor destăinui atunci toate cele trebuincioase pentru a zămisli un *opus magnum*[2]. În sfîrșit, oricine va întîmpina greutăți în calcularea numărului total de litere din acest tratat, cu adunarea diferențelor exacte dintre feluritele cifre, și lămurirea cauzelor firești adevărate pentru fiecare din aceste diferențe, — îl asigur că truda lui va fi din plin răsplătită prin marile descoperiri ce i se vor arăta pînă la urmă. Dar însă, va trebui să bage de seamă la Bythus și Sigé[3] și să nu uite de însușirile lui Achamoth*[1], *a cuius lacrymis humecta prodit substantia, a risu lucida, a tristitia, et a timore mobilis;* lucruri în legătură cu care Eugenius Philalethes*[2] a săvîrșit o greșeală de neiertat.

---

[1] Emblema Rosicrucienilor era o cruce de trandafiri.

[2] Operă fundamentală.

[3] Principii universale, potrivit învățăturilor ereziarhului gnostic din secolul al II-lea, Valentinian.

*[1] Cuvinte citate după Trenaeus. — W. (*Achamoth*, termen aparținînd teosofiei valentiniene).

*[2] Vid. *Anima magica abscondita.* — W.

Partea a XI-a

După un ocol atît de mare, mă întorc acuma bucuros către încheierea subiectului meu, făgăduind că de-acum încolo mă voi ține de el în tropot voinicesc pînă la capătul drumului ce am apucat — afară doar de cazul cînd vreo priveliște frumoasă mi s-ar ivi iarăși în cale; nu că m-aș aștepta să întîlnesc așa ceva, sau că m-aș pregăti pentru atare împrejurare, dar dacă ar fi să fie, aș cere îngăduința binevoitorului cititor să mă întovărășească și să mă lase să-l petrec și pe dînsul într-acolo. Căci se întîmplă cu scrisul ca și cu drumeția; cînd omul se grăbește să ajungă cît mai iute acasă (ceea ce vă mărturisesc că nu-i cîtuși de puțin cazul cu mine, căci n-am niciodată mai puțină treabă decît tocmai cînd sînt acasă) — iar calul îi este istovit de călărit prin coclauri, sau, nu-i bidiviu ci mîrțoagă. — atunci, zic, povața mea e s-o apuce cît de curînd pe drumul cel mai scurt și mai drept, chiar dacă ar fi și calea cea mai murdară; nu-i mai puțin adevărat că un asemenea călăreț nu poate fi decît un tovarăș de drum urîcios și ciufut; la tot pasul se împroașcă pe sine însuși și pe ceilalți drumeți de sus pînă jos cu noroi; nu-i stă gîndul decît la capătul drumului, nu dorește și nu vorbește decît despre asta; și la orice pleșcăitură, săritură ori potcnire a gloabei îți înjură de mama naibii cu tot focul inimii.

Pe de altă parte, atunci cînd cal și călăreț sînt însă teferi și voioși, cînd punga e plină, iar ziua întreagă așteaptă înainte, drumețul poate alege calea cea mai netedă și mai plăcută fără să-i pese; și să petreacă de minune împreună cu ceilalți tovarăși de drum pe care la primul prilej îi poate duce înspre priveliștile mai îmbietoare, — firești sau clădite de mîna omului —, ce li se ivesc în cale; iar de se întîmplă ca din prostie ori din oboseală să fie refuzat, ceilalți nu vor avea decît să tropăie de unii singuri mai departe, și să se ducă la naiba; la popasul următor îi va ajunge oricum din urmă străbătînd orașul în tropot vijelios; cu mic și mare, tot tîrgul o să iasă la drum să caște ochii după el; șaptezeci de dulăi larmagii vor da fuga lătrînd pe urmele lui: și dacă celui mai îndrăzneț îi va face cinstea să-l atingă cu șfichiul biciului, va fi mai curînd din petrecanie decît din răzbunare; iar de vreo jigodie mai cloțoasă va cuteza să se apropie prea mult, bidiviul

îi va slobozi ca din întîmplare o lovitură de copită peste fălci, făcînd javra să muște pămîntul și s-o ia chelălăind șontîc-șontîc către casă.

Trec acum mai departe ca să reiau în cîteva cuvinte nemaipomenitele întîmplări ale vestitului Jack; cititorul își amintește de bună seamă de starea în care îl părăsisem, cu norocul lui cu tot, în partea de încheiere a capului de mai înainte. Prin urmare, ceea ce-i rămîne de făcut acuma este să-și aleagă din cele ce urmează un rînd de idei ce i se vor părea mai potrivite inteligenței sale, spre a se putea apoi desfăta în voie cu citirea celor ce urmează mai departe.

JACK nu se mulțumise doar să chibzuiască cu prudență nespus de mare întîia revoluție a creierului său, așa fel ca să dea naștere epidemicei secte a Acoliștilor, dar izbutise totodată să izvodească un mănunchi de concepții straniі și noi, rodnicia închipuirii sale făcîndu-l să zămislească unele idei care, ciudate cum păreau a fi, nu erau totuși lipsite nici de mister, nici de înțelesuri, neducînd de altfel lipsă nici de ciraci care să le mai pritocească și să le îmbunătățească.*[1] Mă voi strădui așadar să fiu acum cît se poate de grijuliu și de amănunțit în istorisirea pasagiilor mai importante de acest fel, așa cum le-am putut culege eu însumi fie din tradiție neîndoielnică, fie prin citire plină de osîrdie; voi căuta totodată să le zugrăvesc cît mai viu cu putință, în măsura în care idei atît de înalte și cuprinzătoare pot fi aduse cu bine din condei pe un biet petec de hîrtie*[2]. Și nu mă îndoiesc că asemenea fapte vor da cu vîrf și îndesat prilej de înnobilare a cugetului tuturor celor înzestrați cu însușirea de a preschimba prin puterea închipuirii totul în simboluri; cei ce se descurcă să scoată umbre și fără de lumina soarelui, prefăcîndu-le apoi în substanță și fără de ajutorul filosofiei; cei al căror dar de căpetenie este de a păstra litera în orice trop ori alegorie, și de a preschimba tot ceea ce e literal întru alegorie și mister.

JACK făcuse deci rost de o copie a testamentului părintelui său, scrisă cu slovă groasă pe o bucată mare de pergament; și hotărît s-o facă pe fiul cel mai ascultător cu putință, se îndrăgosti de hrisov într-un chip depășind orice închipuire. Căci, așa cum am mai spus-o cititorului, diata cuprindea doar anumite îndrumări foarte limpezi și ușor de înțeles cu privire la păstrarea și purtarea acelor haine, cu prevederea anumitor pedepse pentru cazuri de

---

*[1] Autorul vrea să spună «critici adevărați».

*[2] Cele ce urmează se referă la deprinderile fanaticilor ce răstălmăcesc Scriptura. — B.

neascultare ori neglijență; dar în pofida acestui fapt, dînsul începu în sinea lui să mîngîie gîndul cum că ar fi vorba și de unele tîlcuri mai adînci și tainice, și că, prin urmare miezul diatei trebuie să mai fi cuprins și un mister cu mult mai însemnat. «Domnii mei», începu el, «vă voi face dovada că această bucată de pergament nu-i nici mai mult nici mai puțin decît hrană, și băutură, și îmbrăcăminte, — piatră filosofală și leac universal pentru întreaga omenire». Ca urmare a acestor întraripate năbădăi, luă hotărîrea să se folosească de hrisov în toate împrejurările mici și mari, ale vieții*[1]. Se pricepea acuma să ți-l toarne în fel și chip oriunde: hrisovul devenea scufie de noapte cînd Jack avea nevoie de el la culcare, — umbrelă cînd era a ploaie. Dacă pățea ceva la degetul de la picior, dintr-un colț îți făcea pe loc un peticuț și se lega cu el acolo; ori, de-l apucau sfîrșelile, se reînviora arzînd neîntîrziat pe la nări o bucățică; dacă se întîmpla să-i fi căzut ceva greu la stomac, răzuia nițel hrisovul, și-și făcea un hap cu praful adunat; aceste leacuri veneau de hac oricăror nevoi. Pornind de la aceste rafinamente, vorbirea lui de toate zilele și tot ce-i ieșea pe gură ajunsese să sune aidoma cuvintelor din diată, și tot ce spunea mai acătării era tras de-acolo, căci nu îndrăznea să-ți mai scape o silabă, dacă aceasta nu-și avea temeiul în testament*[2]. Odată, fiind într-o casă străină, s-a întîmplat să fie dintr-odată apucat de o anumită nevoie ce îndeobște nu rabdă așteptare, și în legătură cu care nu este cazul să stăruim prea mult aci; dar nefiind în stare a-și aduce aminte, cu înțeleasă cerută de împrejurare, de nici o expresie autentică pentru a întreba unde se află locul cu pricina, — a socotit mai cuminte să îndure ponoasele îndeobște legate de o atare întîmplare. Și tot meșteșugul retoricesc desfășurat de cei din jur nu s-a putut dovedi în stare a-l clinti din hotărîrea de a rămîne nespălat după aceea; căci cercetînd diata curînd după întîmplare, găsise un pasaj aproape de sfîrșit (nu se știe dacă nu cumva strecurat acolo de diac) ce părea a opri cu desăvîrșire una ca asta*[3].

În credința lui intră și hotărîrea de a nu spune niciodată rugăciunea de mulțumire după masă*[4], nimic în lume nu-l mai putu convinge să-și ia hrana, cum se spune, creștinește.

---

*[1] Autorul înfierează aci pe pretendenții la puritate ce pun temei atît de mare pe folosirea cuvintelor din Scriptură. — H.

*[2] Fanaticii susțineau că nimic nu-i legiuit decît dacă se află poruncit în Scriptură. — B.

*[3] Descoperirea, capul ultim, stihul 11. — H.

*[4] Felul neîngrijit de a primi cuminecătura în rîndul fanaticilor. — H.

I se năzăriseră o poftă stranie după stafidele budincii de Crăciun[1] și după fitilele luminărilor aprinse: le apuca și le înghițea cu o ușurință nemaipomenită; astfel făcînd, izbutea să aibă pururea în stomac flăcări aprinse, iar acestea, țîșnind sub chip de abur lucitor pe ochi, pe nări și pe gură, îl făceau, în timpul nopții asemănător unei scăfîrlii de măgar în care cine știe ce băiat ghiduș ar fi așezat o luminărică de doi bani, spre a băga în sperieți pe cinstiții supuși ai maiestății sale. Iată de ce nici nu mai avea pentru ce să folosească alte lumini atunci cînd se întorcea noaptea acasă, ci obicinuia să spună că omul înțelept își este sie însuși felinar. Cînd pășea pe uliți avea obiceiul de a merge cu ochii închiși, și dacă se întîmpla să dea cu capul peste vreun stîlp, ori să cadă într-un șanț — nu se putea una din două, sau chiar ambele, să nu-i iasă în cale, — ucenicilor zeflemiști care stăteau să caște gura le mărturisea supunerea sa pe deplin resemnată față de atari împrejurări ce nu-s decît niște piedici ori lovituri de ale soartei cărcia, prin îndelungă experiență, învățase că-i zadarnic să i te împotrivești dînd din mîini ori din picioare; și tot cel ce va cuteza să dea fie din una, fie din alta, putea fi sigur că se va alege cu o căzătură zdravănă sau cu nasul însîngerat*[1] «Cîteva zile înainte de facerea lumii», zicea el, «s-a hotărît ca nasul meu și acest stîlp să aibă o întîlnire; tocmai de aceea și natura a socotit de cuviință să ne trimită pe lume pe amîndoi în același timp, făcîndu-ne compatrioți și locuitori ai aceluiași ținut. Or, să zicem că ochii mei ar fi fost deschiși, am pentru ce să cred că lucrurile s-ar fi petrecut mult mai rău încă, căci vedem doar zilnic împrejurul nostru o sumedenie de oameni alunecînd și căzînd deși știu foarte bine că nu umblă cu ochii închiși. De altfel ochiul minții vede, cel mai bine atunci cînd ochii simțurilor stau închiși; iată pentru ce vedem că și orbii calcă cu mult mai mult chibz, băgare de seamă și judecată decît toți cei ce se încred prea mult în puterea nervului lor optic, — pe care cel mai neînsemnat accident ți-l zdruncină de altfel și ți-l strică, și pe care cel mai subțire strat, sau orice picătură, îl poate de-a binelea descumpăni; precum un felinar în mijlocul unei haite de derbedei scandalagii bătînd ulițele: atît felinarul cît și purtătorul lui se pomenesc la cheremul ghionților din brînci și din picioare, pe care cu ușurință le-ar fi putut ocoli, de n-ar fi fost la mijloc mîndria de a ieși la vedere, ceea ce-i împiedică pe mulți de a umbla smeriți prin beznă. Dar mai mult, cercetînd cu luare aminte lucrarea acestor mult lăudate lumini, am ajuns la încheierea că ele

[1] Această prăjitură englezească tradițională, stropită cu o băutură tare, se servește flambată.

*[1] Predestinarea absolută luată peste picior. — B.

se dovedesc mai mult dăunătoare decît folositoare. E drept că mi-am rupt nasul nimerind în stîlp, căci soarta fie că a uitat, fie că n-a socotit potrivit a mă trage de mînecă pentru a-mi da de veste să-l ocolesc. Dar asta nu înseamnă cîtuşi de puţin că oamenii zilelor noastre, ori cei ce se vor naşte mai tîrziu, trebuie să nutrească de aici convingerea că nasurile trebuiesc îndeobşte încredinţate pazei ochilor, căci asta ar fi chiar calea cea mai sigură de a le prăpădi de-a binelea şi pe totdeauna. Căci: O, voi ochi, călăuze oarbe; paznici neputincioşi sînteţi ai nasurilor noastre prea gingaşe; voi, ochi ce vă pironiţi privirea în fundul celei dintîi prăpăstii întîlnite în cale, ca apoi să trageţi trupurile noastre păcătoase după voi pînă pe marginea pieirii: şi vai! acea margine e şubredă, piciorul nostru alunecă, ne prăvălim în genunne şi nu întîlnim în drum nici o tufă prietenoasă să ne oprească din cădere; o cădere, atît de mare, încît nasul niciunui muritor nu-i poate fi asemănat, — decît poate nasul căpcăunului Laurçalco[1], care era domn şi stăpîn al punţii de argint. Cu atît mai abitir aşadar, o, ochi, — şi pe bună dreptate — vă pot asemui cu acele luminiţe zarpălatice ce călăuzesc paşii omului prin gunoi şi întuneric, pînă ce drumeţul se pomeneşte în fundul unei adînce gropi ori în vreun smîrc puturos».

Am citat cele de mai sus drept mică pildă a măreţei elocinţe a lui Jack, precum şi a tăriei argumentaţiei lui în legătură cu lucruri din cele mai nepătrunse.

Pe lîngă toate acestea, nutrea şi gînduri mari de propăşire a treburilor religioase, — fiind izvoditorul unei noi zeităţi, care a ajuns să se bucure între timp de un număr foarte mare de închinători; unii o numesc Babel, alţii Haos; un străvechi lăcaş cu structură gotică i-a fost închinat în cîmpia Salisbury, capişte vestită pentru pelerinajele sale.[2]

Ori de cîte ori urzea cîte o festă parşivă*[1] cădea în genunchi, cu ochii ridicaţi către ceruri, înălţînd astfel la rugăciuni, chiar de-ar fi fost în mijlocul şanţului haznalei. Asta era semn ca cei ce-i deprinseseră matrapazlîcurile să se poată îndepărta de locul cu pricina; iar dacă din curiozitate unii străini se apropiau să facă haz ori să tragă cu urechea, cu o mînă dînsul îşi scotea dintr-odată daravela şi începea a-i împroşca drept în ochi, în timp ce, cu cealaltă azvîrlea în ei cu noroi.

---

[1] Vezi *Don Quijote*.

[2] Este vorba de catedrala din Salisbury (secolul al XIII-lea), una din realizările cele mai elocvente ale goticului englez dinainte de Reformă, afectată ulterior cultului calvin.

*[1] Ticăloşiile şi cruzimile săvîrşite de entuziaşti şi fanatici. — H.

Iarna umbla mereu desfăcut la guler și cu nasturii descheiați*[1], îmbrăcat cît mai subțire cu putință ca să se încălzească din afară*[2]; iar vara se încotoșmăna cît mai gros ca nu cumva să pătrundă căldura înăuntru.

La răsturnările de guvernămînt*[3] dînsul înainta mereu cerere pentru slujba de mare gîde; în exercițiul acestei demnități, pentru care se dovedea deosebit de destoinic, nu socotea de cuviință a folosi drept obrăzar*[4] altceva decît o lungă rugăciune.

Era înzestrat cu o limbă atît de mușchiuloasă și subtilă, încît o putea oricînd răsuci în sus și băga în fundul nasului, de unde se pornea pe rostit cuvîntări mai mult decît ciudate.*[5] Tot el a fost cel dintîi care a început pe aceste meleaguri, îmbunătățirea meșteșugului zbieretului spaniolesc; și fiind înzestrat cu niște urechi foarte mari, pe care le ținea pururi sculate și la vedere, ajunsese la o măiestrie neîntrecută în această artă, ceea ce făcea foarte greu să mai distingi, fie cu auzul fie cu vederea, originalul de copie.

Suferea de anumite tulburări, inverse acelora pricinuite de mușcătura tarantulei: ca atare făcea spume la gură ori de cîte ori auzea sunetul muzicii*[6], mai cu seamă a cîntării din mai multe cimpoaie.*[7] Își revenea însă în fire dînd două, trei raite pe la *Westminster Hall*, sau *Billingsgate*, sau pe la un cămin de ucenici, sau la Bursă, sau printre larmagiii de la cafenea.

De felul lui nu putea suferi culorile, ci le dușmănea de moarte, drept pentru care, din adîncul măruntaiclor, ura pe toți zugravii, mergînd pînă acolo încît, atunci cînd umbla pe uliți, își purta întotdeauna buzunarele încărcate cu pietre, spre a avea cu ce zvîrli în tăbliile vopsite de la intrarea prăvăliilor.*[8]

Felul lui de viață dîndu-i adeseori prilej pentru spălare, avea obiceiul de sărea în apă cufundîndu-se într-însa pînă peste cap,*[9] chiar și în toi de iarnă — dar se pare că la ieșire, dacă se poate așa ceva, era mereu mult mai murdar decît la intrare.

---

*[1] Deosebiri, de ochii lumii, în vestmînt și purtare. — B.

*[2] Fanaticii împotrivindu-se obiceiurilor înțelepte. — B.

*[3] Prigonitori nemiloși, dar mironosiți și cucernici. — H.

*[4] Cromwell și șleahticii săi ziceau că merg întru căutarea Domnului atunci cînd o porniseră să-l ucidă pe rege. — H.

*[5] Sclifoselile și rățoielile lor de rostire. — B.

*[6] Disidenții nu puteau suferi instrumente muzicale în biserică — W.

*[7] Orga. — B.

*[8] Mutilarea tuturor statuilor și picturilor din bisericile Engliterei — H.

*[9] Botezarea adulților prin scufundare.

El a fost și cel dintîi născocitor al unui leac pentru dormit, ce se putea lua și pe urechi:*[1] era o amestecătură de pucioasă și balsam de Gilead[1] cu puțină alifie de hagialîc.

Pe stomac purta o oblojeală doftoricească al cărei pojar îl făcea să scoată niște gemete asemănătoare cu cele scoase de juzii acelui vestit tribunal, atunci cînd dădeau cuiva osînda fierului roșu.

Mai avea și obiceiul de a se proțăpi la cîte o răscruce agrăind pe trecător cu cuvintele: «Cinstite domnule, fiți vă rog drăguț și facețî-mi plăcerea să-mi ardeți una peste fălci.»*[2] Sau: «Dragă prietene, fii atît de amabil și repede-mi un picior zdravăn în fund: Doamna mea, îngăduiți-mi să vă cer cuviincios ca cu mînușițele domniei voastre să binevoiți a-mi arde și mie un ghiont peste urechi». «Vrednice căpitane, dați-mi și mie un baston ca lumea, peste sărmanii mei umeri.» Iar după ce, prin de-alde asemenea rugăminți, izbutea să se învîrtă de cîteva îmbrînciturî și cucuie, pe care să le poată pomeni cu ușurință, se întorcea acasă nespus de mulțumit și plin de cele mai cumplite povești în legătură cu ceea ce avusese de îndurat pentru binele obștei. «Priviți această vînătaie» (spunea el, dezvelindu-și un umăr), «o jigodie de ienicer mi-a făcut-o chiar azi de dimineață, la ceasurile șapte, în timp ce biruiam și izgoneam pe Turc. Oameni buni, luați aminte la capul meu lovit ce trebuie acuma oblojit; dacă sărmanul Jack s-ar fi păzit să nu i-l spargă necredincioșii ați fi văzut de mult pe papa de la Roma și pe craiul Franței tăbărînd peste nevestele și hambarele voastre. Frați creștini, marele Mogol ajunsese pînă la *Whitechapel*[2] așa că puteți mulțumi sărmanelor mele coaste cotonogite că (slavă Domnului!) n-a apucat să ne înghită pe toți, cu mic și cu mare».

Făcea toți banii să stai și să privești urmările acelei dușmănii și vrăjmășii pe care Jack și fratele său Petru păreau, pînă la afectare, a le nutri unul împotriva celuilalt. Petru săvîrșind într-un rînd unele matrapazlîcuri, se simțea silit a sta ascuns în casă, și rareori, în timpul acela, se mai încumeta să scoată nasul pe uliți mai înainte de căderea nopții, de teama polițailor. Petru și Jack locuiau fiecare la cîte un capăt al orașului; și ori de cîte ori vreo împrejurare sau nevoie îi trăgea prin tîrg, își alegeau dinadins cele mai ciudate și nepotrivite ceasuri cu putință, bătînd și cele mai neobicinuite căi, doar, doar să aibă siguranța că nu vor da nas în nas din

---

*[1] Predicile fanaticilor.

[1] Gilead, numele unui ținut biblic așezat lîngă valea Iordanului, și vestit pentru balsamurile și mirodeniile sale.

*[2] Fanaticii au găsit mereu cu cale s-o facă pe prigoniții. — H.

[2] Loc din periferia Londrei.

întîmplare; și totuși, în pofida tuturor acestor măsuri, era norocul lor să se întîlnească într-una. Pricina nu este greu de ghicit, căci frenezia și ficații amîndurora avînd una și aceeași alcătuire de temei, am putea vorbi despre dînșii ca despre două compasuri avînd una și aceeași deschidere, — cu piciorul priponit în același punct și care — în ciuda faptului că o pornesc să se învîrtă în direcții potrivnice, n-au cum să nu-și dea pînă la urmă întîlnire undeva pe mucheea aceluiași cerc. Pe lîngă toate acestea, una din marile nenorociri ale lui Jack era și faptul că semăna leit la trăsături cu fratele său Petru. Nu numai că pornirile și apucăturile amîndurora nu se deosebeau cu nimic, dar mai era și o foarte strînsă asemănare de mărime, de chip și de înfățișare. Pînă într-acolo încît nu o dată se întîmpla ca polițaiul să-l apuce pe Jack de umeri și să-i strige: «Domnule Petru, ești prizonierul Maiestății Sale!» Sau alte ori, cîte un prieten apropiat de-al lui Petru să-l agrăiască pe Jack deschizîndu-și brațele: «Scumpul meu prieten! Ce bine îmi pare că te întîlnesc; fii te rog bun și trimite-mi una din doctoriile matale pentru viermi.» Nu-i greu de închipuit ce răsucire dureroasă în vechea rană puteau aduce lui Jack asemenea cuțite; și văzînd cît de anapoda se potriviseră năzuințele lui de la început cu ceea ce se alegea acuma de pe urma lor, — ce-ar fi putut face ca să mai ocolească ponoasele ce și începuseră a se răzbuna pe inima și mintea lui prea luminată? Dar iată că sărmanele rămășițe ale hainei lui trăgeau tot greul; înaintea zilnicului rotogol peste zări, fiece răsărit de soare găsea într-una cîte o nouă bucățică lipsă. Tocmise un croitor care-i strînsese gulerul atît de zdravăn pe gît încît era cît pe ce să se înăbușe, și-și holbase niște ochi cît cepele, de nu le mai vedeai decît albul. Puținul rămas din ceea ce fusese odinioară vestmîntul său, și-l freca zilnic vreme de un ceas, două, de un perete zgrunțuros, spre a-i răzui de tot horbotelele și broderia; și dîndu-i înainte cu atîta foc, ajunsese să semene cu un anume filosof păgîn.

Și totuși, după toate cîte le făcea, nu se alegea cu cine știe ce mare lucru care să-i dea mulțumire în privința a ceea ce urmărea. Căci e în firea bulendrelor a purta un soi de comică asemănare cu straiele foarte elegante, — de care rămîn apropiate prin faptul că fîlfîie cumva prin jurul trupului, ceea ce face ca să nu poată fi distinse unele de celelalte decît cu greu de la depărtare, sau în întunerie, sau de către cei cu vederea scurtă, — așa încît, în astfel de împrejurări, se întîmpla cu Jack și cu zdrențele lui că îmbrăcau, la prima vedere, o caraghioasă măreție, care, îmbinată cu asemuirile de care vorbeam mai sus, dădeau peste cap orice gînd de a se deosebi, iz-

butind chiar să dea naștere la atari asemănări între cei doi frați, încît adeseori se întîmpla să-i păcălească pînă și pe înșiși învățăceii amîndurora.

Desunt nonnulla[1]

— — — —

dere, precum și părțile învecinate; căci Hippocrates ne învață că atunci când vîna dindărătul urechii se întîmplă să fie retezată, bărbatul devine famen; cît despre femei, nu se lăsau cu nimic mai prejos privindu-le și lămurindu-se în consecință; iar cele care avuseseră plăcerea de a se folosi de ele, priveau cu și mai multă luare aminte, nădăjduind să poată zămisli odrasle de toată frumusețea pornind de la ce le vedeau ochii: cît despre celelalte, ce mai stăteau încă în așteptarea binecuvîntatei clipe, aveau de unde alege, și se străduiau ca să ochească urechile cele mai mari, ca după însoțire, semințiа lor să nu se pricăjească. Și, în sfîrșit, surorile mai cucernice, cele ce socoteau toate dilatările extraordinare ale acelui mădular drept protuberanțe ale zelului, ori excrescențe duhovnicești, — nu pierdeau prilejul de a nutri simțăminte de mare cinste, față de fețele ce le purtau, căci, ziceau ele, acestea erau semn de har și binecuvîntare; și cu precădere capul predicatorului, ale cărui urechi erau îndeobște de o mărime cu totul remarcabilă; tocmai de aceea, acesta avea obiceiul de a și le arăta mereu în chipul cel mai avantajos, și tuturora: în paroxismele sale retoricești își învîrtea capul ca atare ba într-o parte, ba în cealaltă: de la acest obicei se trage pînă în ziua de astăzi întreaga lucrare a cuvîntatului din amvon, ce primește de altfel numele de *expunere* din partea învățaților dascăli.

Acestea erau așadar minunatele căi ale sfinților prin care se străduiau a înfăptui creșterea în mărime a acelui mădular; se presupune că rezultatele ar fi fost pe de-a întregul satisfăcătoare, — dacă, odată cu trecerea timpului — nu s-ar fi ivit un crai hain*[1] ce se porni să prigonească fără milă toate urechile ce depășeau un anume barem de mărime: drept care s-au găsit unii, bucuroși de a-și putea ascunde verzele prea răsfoiate subt cîte o panglică neagră, alții înfofolindu-și-le cu totul subt peruci; dar alte urechi fură retezate, unele fură forfecate și foarte multe, tăiate felii pe buturugă.

Însă despre toate acestea, mai tîrziu, în marea mea relatare cu privire la urechi, pe care intenționez s-o pun cît de curînd la dispoziția marelui public.

Din această scurtă privire aruncată asupra stării jalnice a urechilor în timpul din urmă, precum și asupra nepăsării cu care lumea se îngrijește a le reda străvechea măreție astăzi, — vedem cît se poate de limpede că nu ne putem bizui prea mult pe un mîner atît de mic, de slab și de nesigur, și că oricîne se gîndește a ține bine în frîu omenirea trebuie să întrebuințeze alte metoduri. Or, cel ce va

---

*[1] Carol al doilea, care la Restaurație a dat afară pe toți predicatorii disidenți ce nu voiau să se conformeze. — H.

cercetă natura omenească cu băgare de seamă va putea descoperi şi niscaiva alte mînere, — cele şase simţuri fiind dintr-o dată un rînd, la care se adaugă o mulţime de altele, înşurubate pe pasiuni, precum şi încă cîteva împlîntate în intelect. Printre acestea se numără şi curiozitatea care, mai mult decît orice altceva, dă putinţa de a apuca cît se poate de puternic: curiozitatea — acel pinten în coastă, acea zăbală în gură, acel inel în nasul cititorului leneş, nerăbdător ori mîrîitor. Acesta e mînerul prin care orice scriitor ar trebui să-şi apuce cititorii: căci de îndată ce a pus mîna pe el, orice războiri şi împotriviri devin lucru de prisos; şi cititorii devin ostatecii lui cît de mult timp va pofti — pînă ce oboseala ori plictisul îl vor sili să-şi slăbească strînsoarea. Iată pentru ce eu, autorul acestui miraculos tratat, după ce în chip cu totul neaşteptat am menţinut vîrtoasa strînsoare asupra binevoitorului cititor, folosind sus-pomenitul mîner — am ajuns acum şi în cele din urmă să trebuiască s-o las mai moale, deşi cu multă părere de rău; lăsîndu-l pentru cele ce urmează mai departe, pe seama fireştii oscitaţiuni[1] inerentă tribului. Atît pentru consolarea mea cît şi a dînsului — tot ce pot spune aci cinstitului cititor e că îmi pare tot atît de rău ca şi lui de nefericita întîmplare în urma căreia mi-am pierdut ori rătăcit printre hîrţoage partea neistorisită a acestor memorii; acestea constau din întîmplări, pătăraniі şi păţanii care de care mai noi, mai plăcute şi mai surprinzătoare; şi ca atare nimerite cum nu se poate mai bine pentru delicatul gust al veacului nostru prea nobil. Dar vai! cu toate străduinţele mele n-am izbutit să-mi amintesc decît cîte capete au fost. Printre care se numără şi o istorisire amănunţită a felului în care Petru făcu rost de o ţidulă de slobodă trecere iscălită de dregătorii Domneşti; precum şi istorisirea unei împăcări*[1] dintre el şi Jack, în legătură cu planul de a-l atrage pe Martin în cursă într-o puşcărie de datornici unde aveau de gînd să-l flocăiască de să-i meargă fulgii. Şi cum Martin, cu multă greutate, reuşi în cele din urmă să le arate totuşi spatele luîndu-şi tălpăşiţa. Apoi, despre o nouă poruncă, de această dată întru urmărirea lui Petru; în faţa căreia Jack îl lăsă încurcat, îi şterpeli zapisca de trecere şi se folosi de ea pentru sine. Apoi de felul cum bulendrele lui Jack ajunseră pînă la urmă la modă la curte şi în tîrg; cum acesta încălecă un sirep de soi*[2] şi se puse

---

[1] Termen voit preţios pentru a desemna căscatul din gură.

*[1] În timpul domniei lui Iacob al doilea, presbiterienii s-au unit cu papiştaşii împotriva bisericii anglicane cerînd regelui ridicarea pedepselor.

*[2] Sir Humphery Edwin, fiind lord primar al Londrei, merse astfel la un sfat dregătoresc.

să trăiască pe picior mare. Dar, din păcate, amănuntele tuturor acestor întîmplări, — împreună cu multe altele ce mi-au pierit din minte — rămîn pierdute, fără de nădejdea să mi le mai pot aminti vreodată. În legătură cu această nenorocire las acum pe cititorii mei să se tînguie unii altora, — în măsura în care vor găsi cu cale a se potrivi din fire pentru așa ceva — rugîndu-i totodată stăruitor, în numele prieteniei statornicite între noi, încă de la foaia întîia a acestei cărți și pînă la cea de față, — să nu împingă lucrurile pînă acolo încît să-și veteme sănătatea pentru această nefericită întîmplare, la care de altfel nimic nu mai poate fi acum de vreun ajutor: și purced mai departe către partea ceremonioasă ce intră în îndatoririle oricărui desăvîrșit condeier, și pe care, cu atît mai mult, un scriitor modern cilibiu nu se cade s-o treacă cu vederea.

ÎNCHEIERE

A lungi treaba peste poate e pricină tot atît de sigură de neizbutire — cu toate că mai rar întîlnită — ca şi faptul de-a o scurta din cale afară: acest adevăr priveşte cu osebire treburile creierului. Să-l ţină Domnul sănătos pe acel iezuit de ispravă*[1] ce s-a încumetat cel dintîi a ne mărturisi negru pe alb, prin tipar, că orice carte se cuvine să fie potrivită cu timpul, — precum îmbrăcămintea, hrana ori petrecerile; să ţină Domnul şi mai abitir sănătos pe cinstitul nostru neam, pentru faptul că aduce îmbunătăţiri, printre multe altele, acestui metod franţuzesc.

Trăiesc cu pripa în suflet, nerăbdător să văd şi eu ziua cînd o carte căzînd precum nuca în perete va să fie tratată cu indiferenţă de cititori, — precum luna de pe cer în timpul amiezei ori scrumbia la o săptămînă după ce şi-a încheiat traiul. Nimeni n-a prins mai bine anotimpul în care ne aflăm decît librarul care a cumpărat manuscrisul acestei cărţi; dînsul cunoaşte de-a fir în păr care sînt subiectele ce se pot dovedi mai potrivite pentru vreme de secetă, şi care sînt mai nimerite pentru timpul cînd barometrul a căzut bine înspre ploaie. După ce a consultat tratatul meu, văzînd şi cum se potriveşte cu ce-a aflat scris la el în almanah, mi-a dat a înţelege că cumpănise cele două lucrări de căpetenie, anume volumul şi tema, ajungînd la încheierea că nu aveau să prindă decît după o lungă vacanţă, şi atuncea doar în cazul cînd avea să se nimerească un an greu pentru gulii. Drept care am dorit totuşi să ştiu — avînd în vedere nevoile mele arzătoare — ce socotea dînsul că ar putea fi mai potrivit pentru luna în curs. A privit către apus şi mi-a răspuns că nu crede să se zbîrlească vremea; dar oricum, dacă aţi putea pregăti vreo şotie mică şi hazlie (dar nu în versuri) ori un mic tratat despre..., aşa ceva ar prinde grozav de bine! Dar dacă va fi timp frumos mai departe, am şi tocmit un autor care să scrie ceva împotriva lui Dr. Bentley, ceea ce sînt sigur că va prinde tare bine.*[2]

---

*[1] Père d'Orléans.

*[2] Atunci cînd Dr. Prideaux s-a înfăţişat cu lucrarea sa *Legătura Vechiului şi Noului Testament* la librar, acesta i-a spus că subiectul fiind cam arid, nu s-ar încumeta să i-l tipărească decît dacă l-ar mai înveseli puţin cu ceva umor. — H.

În cele din urmă am căzut la următoarea înțelegere: ca ori de cîte ori un muşteriu avea să vină să întrebe de o carte, dorind între patru ochi să-i afle şi autorul, precum unui prieten, domnul librar avea să-i spună numele unuia din condeierii cei sclipitori la minte, la modă în acea săptămînă; şi în cazul cînd ultima piesă a lui Durfey[1] s-ar bucura în acel timp de primire călduroasă, Congreve[2] ar putea foarte bine să treacă sub numele lui. Pomenesc de aceste lucruri fiindcă am ajuns să cunosc de minune gusturile cinstiților cititori ai zilelor noastre; şi, cu deosebită plăcere am băgat adeseori de seamă cum musca alungată de la borcanul cu miere, zboară îndată şi, cu poftă bună de mîncare, descalecă să-şi isprăvească masa pe un excrement.

Mai am ceva de spus în legătură cu scriitorii adînci, fiindcă s-au înmulțit foarte mult în timpul din urmă; şi-mi dau seama că lumea cititorilor cu doxă e gata să mă treacă şi pe mine în rînd cu dînşii. În legătură deci cu faptul de a fi adînc, sînt de părere că lucrurile stau cu scriitorii la fel ca şi cu puțurile: un om înzestrat cu vedere bună poate zări fundul oricăruia — fie el cît de adînc, cu condiția să aibă însă apă; în schimb, atunci cînd pe fund nu-i nimic altceva decît uscătură şi gunoi, chiar dacă n-are mai mult de trei coți, trece drept deosebit de adînc pentru prea înțeleptul motiv că-i minunat de întunecos.

Tocmai încerc acum un experiment foarte frecvent la autorii moderni, anume să scriu despre nimic: deşi subiectul mi-a secat cu totul, eu adică să-i dau înainte din condei: unii au botezat această faptă stafia scăpărărilor de duh, întrucît îi place să mai umble şi după ce trupul a încetat din viață. Şi, ca să fiu sincer, de ce n-am recunoaşte că foarte puțini au ştiință de clipa cînd este timpul să te opreşti. Cînd scriitorul şi-a isprăvit cartea, el şi cu cititorii au ajuns cunoştințe vechi, şi le vine destul de greu să se despartă; aşa mi s-a întîmplat uneori să văd că stau lucrurile şi la terminarea sindrofiilor unde — întocmai ca în ale meşteşugului scriitoricesc — ceremonia despărțirii ia cîteodată mai mult timp decît toată sindrofia însăşi de dinaintea ei. Încheierea unui tratat se aseamănă şi cu încheierea vieții, uneori apropiată de isprăvirea unui ospăț pe care nimeni n-o priveşte cu bucurie *ut plenus vitae conviva*[3]; căci oamenilor le place să mai stea nițel şi după ce au

---

[1] Thomas D'Urfey (1653—1723) comediograf prolix, autor de cîntece, melodrame şi farse de calitate mai mult decît îndoielnică.

[2] William Congreve (1670—1729) cel mai reprezentativ autor al comediei engleze de moravuri din prima jumătate a secolului al XVIII-lea; coleg de studii şi bun prieten cu Swift.

[3] Ca mesean plin de viață.

terminat cu ghiftuitul, chiar de n-ar fi decît ca să moţăie ori să doarmă întinşi pînă seara. Dar în această privinţă eu unul mă deosebesc tare mult de toţi ceilalţi scriitori; aş fi deci încîntat să pot spune că prin truda mea am fost şi eu cumva de un folos oarecare întru odihnirea omenirii pe nişte timpuri de zavervă şi tulburare mare ca cele pe care le trăim.*[1] Şi nu cred deloc, aşa cum unii sînt porniţi să zică, că o atare îndeletnicire ar fi, chipurile, nepotrivită cu slujba unei minţi luminate. Căci într-o ţară învăţată şi cioplită, precum Elada, aceleaşi temple erau clădite şi consfinţite deopotrivă Somnului şi Muzelor; într-adevăr, între cele două zeităţi vechii greci credeau că legături de mare prietenie fuseseră statornicite.

Mai am o ultimă favoare de cerut cititorului, acum la încheiere, anume să nu se aştepte ca fiece rînd şi fiece filă a acestui tratat să-l dăruiască otova cu aceeaşi desfătare şi bogăţie de cunoştinţe; ci să se arate plin de îngăduinţă faţă de toanele splinei autorului, ca şi faţă de scurtele clipe de năbădăi ori de afaniseală, — ce-l pot cuprinde, pe dînsul ca şi pe scriitor; ci să se gîndească sincer de tot dacă în cazul cînd ar avea de umblat pe străzi într-o zi cu ploaie, ori cu vreme cîinească, găseşte c-ar fi frumos ca nişte inşi cocoţaţi la adăpost pe la ferestrele lor să se lege de felul cum păşeşte, sau să-şi bată joc de hainele cu care se află îmbrăcat într-o atare împrejurare.

În orînduirea dată de mine feluritelor slujbe ale minţii m-am gîndit să dau locul de frunte închipuirii, iar metodei şi raţiunii nişte slujbe de rîndaşoaice. Pricina unei atari împărţiri e faptul că mi-am putut da seama cum, în cazul meu, ispita de a mă arăta tăios la minte îmi venea mereu în clipe cînd nu mă puteam arăta nici înţelept, nici cu scaun la cap, nici altminteri decît ca nuca în perete. Şi mă socot prea credincios învăţăcel al metodurilor moderne spre a nu lua seama la asemenea împrejurări, oricare ar fi ponoasele şi necazurile de tras de mine de pe urma lor. Aşa de pildă, dintr-o culegere trudnic adunată, cuprinzînd şapte sute treizeci şi opt de strălucitoare flori şi podoabe de prin cei mai vestiţi autori moderni, pritocite prin îndelungă citire în cărţulia mea cu locuri comune, la capătul a cinci ani de zile n-am fost în stare să bag, ori să agăţ, ori să înfig în convorbire mai mult de o duzină. Din care duzină, jumătate au dat greş fiind slobozite într-o tovărăşie nepotrivită; iar cealaltă jumătate m-au costat atît de multe strădanii, pişicherlîcuri şi ocolişuri ca să le pot strecura în vorbire, încît pînă la urmă m-am lăsat păgubaş. Acum (ca să vă destăinui

*[1] Scris înainte de Pacea de la Ryswick, iscălită în septembrie 1697.

un secret) recunosc că tocmai această dezamăgire a fost aceea ce mi-a dat întîiul imbold de a pune mîna pe condei și de-a deveni scriitor; între timp am aflat de la niște prieteni foarte buni că aceeași plîngere s-a ivit în foarte multe alte cazuri, dînd naștere la urmări asemănătoare și asupra altora, foarte mulți. Căci mi-a fost dat să văd cum nenumărate cuvinte istețe au fost primite cu mare răceală, sau nici măcar n-au fost băgate în seamă în vorbire, ca să fie mai apoi primite cu stimă și considerație, de îndată ce au fost blagoslovite prin primirea la tipar. Dar acuma, întrucît mulțumită libertății și încurajării presei am ajuns să stăpînesc împărătește toate prilejurile și împrejurările de a-mi scoate la vedere darurile dobîndite, iată că încep să descopăr că daraua se face întrucîtva mai mare decît ocaua. Așadar mă voi opri acuma puțin, — pînă ce simțind pulsul lumii, ca și pe al meu propriu, voi înțelege că, atît pentru ea cît și pentru mine, e de neapărată trebuință să pun iarăși mîna pe pană.

POVESTEA LUI MARTIN

Dimpreună cu istorisirea despărțirii de Jack și așezarea fiecăruia pe socoteala lui, siliți fiind amîndoi a o porni la drum, pățind mulțime de pățaranii și negăsind adăpost prin preajma locuinței lui Petru: Martin izbutește să se pripășească la Miazănoapte; Petru tună și fulgeră împotriva lui Martin, căci pierde veniturile însemnate pe care le primea înainte vreme din acele ținuturi. Harry Turbatul trimite lui Martin o provocare la luptă, acceptată de acesta din urmă; Petru răsplătește pe Harry pentru presupusa izbîndă, ceea ce-i dă ghes să se zborșească și la Petru. Dimpreună cu o sumedenie de alte întîmplări extraordinare ale numitului Martin în felurite locuri și cu o mulțime de oameni de vază.
Dimpreună cu o digresiune privind natura, folosul și necesitatea războaielor și sfedelor.

Despre felul cum Jack și cu Martin despărțindu-se își văzură singuri de treabă, care încotro. Cum călătoriră peste munți și văi, pățind mulțime de pocinoage, îndurînd pentru cauza lor dreaptă suferințe nenumărate, luptînd împotriva lipsurilor și a restriștei, neavînd unde să-și odihnească creștetul: toate la un loc, pricini prin care își putură dovedi lor înșile, ceva mai tîrziu, că în fapt ei erau adevărații fii ai tatălui, Petru nefiind decît o cimotie nelegiuită. Negăsind nici un adăpost prin preajma locuinței lui Petru, Martin o apucă înspre Miazănoapte unde dînd peste Thuringieni și neamurile lor învecinate, ce se arătau dornice de schimbare, poposi între ei; drept care își făcu de lucru pornindu-se să ponegrească prafurile, oblojelile, alifiile și doctoriile lui Petru pe care acesta le vînduse vreme îndelungată și cu dobînzi foarte mari, fără a catadicsi să-i dea și lui măcar o parte din cîștig, cu toate că se folosise de bunăvoința lui mult și bine întru răspîndirea și vînzarea sus-pomenitelor leacuri; dorind să-și mai economisească gologanii, oamenii de bunăvoință începură a apleca urechea la cuvîntările lui Martin. Așijderi, anumite fețe domnești ce prinseseră

mișcarea alăturîndu-se lui Martin, din aceleași motive; și îndeosebi unul din aceștia[1], nemulțumit cu o singură nevastă și dornic să-și ia alta la rînd; știind însă că Petru nu obicinuia să dea atari dispense, decît la prețuri foarte piperate, încheie tîrg cu Martin, care se dovedi cu mult mai înțelegător, dîndu-i de altfel asigurări că avea ca și Petru aceleași puteri de a acorda dispense. Cum cei mai mulți domnitori de la Miazănoapte, — avînd în vedere micile lor foloase personale, slobozîră pe supușii lor, și pe sine însișî, de sub autoritatea lui Petru, alăturîndu-se lui Martin. Cum Petru, cîrît peste poate de pierderea unor ținuturi atît de întinse, și — prin urmare — a unor venituri atît de mari, tună și fulgeră împotriva lui Martin, trimițînd la el pe cel mai cumplit taur din herghelie ca să-l sfîrtece de viu[2]; dar neavînd nici un efect, căci Martin se apăra vîrtos și cu iscusință, Petru n-avu ce să mai facă, și scoase niște proclamații, declarînd pe Martin și ai săi ciraci răzvîrtiți și trădători, poruncind și cerînd ca atare tuturor supușilor săi preaiubitori să se ridice la arme și să-i treacă prin foc și spadă pe toți pînă la unul, făgăduind răsplăți mari etc., drept care urmară războaie sîngeroase și prăpăd.

Cum Harry Turbatul*[1], Domn al Albionului, unul din cei mai mari marțafoi ai acelor timpuri, trimise lui Martin o carte poftindu-l pe o estradă să-și măsoare cu dînsul puterile la bice, lance și sabie cu un singur tăiș, etc. De aci luă naștere și frumoasa datină de a pune rămășag pe felurite lupte, obicei atît de bine cunoscut și răspîndit pînă în ziua de astăzi printre locuitorii cu moravuri subțiri ai insulei noastre, — deși necunoscut aiurea. Cum Martin zamparagiu clonțos, primi provocarea; cum se întîlniră și-și măsurară puterile, întru marea desfătare a tuturor privitorilor; cum, după ce își sparseră capetele, cotonogindu-se și tăindu-se unul pe celălalt de ți-era mai mare dragul, — ieșiră amîndoi izbînditori; pilda lor a fost de atunci încoace adeseori urmată de numeroși mari belferi, și de alții. Cum prietenii lui Martin bătură din palme pentru biruința lui; și cum prietenii măriei sale Harry îl firitisiseră pe acesta pentru același lucru; și mai cu seamă Măritul Petru, care-i trimise o pană de toată frumusețea de pus la pălărie* [2]de către el și toți urmașii săi, în semn de nepieritoare dovadă a băr-

---

[1] Este vorba de Henric al VIII-lea, mai întîi apărător al credinței catolice împotriva revoltei lui Martin Luther, ulterior promotorul revoltei anglicane împotriva bisericii romane.

[2] Swift revine la intraductibilul joc de cuvinte practicat mai sus, bazat pe omonimia *bull*, taur, cu *bull*, bulă.

*[1] Controversă avută de Henric al VIII-lea, în numele Papei, cu Luther.

*[2] Titlul de «Apărător al Credinței».

băției cu care apărase cauza slăvitului Petru. Cum Harry, umflat în pene datorită presupusei sale biruințî asupra lui Martin, se porni să-l bestelească și pe Petru, pentru ca, în cele din urmă, să ajungă la cuțite cu el pe socoteala unei pațachine*.[1] Cum unii din supușii Domnului Harry, pururea dornici de schimbare, începură să scoată vorbe dulci despre Martin, fapt pentru care primiră un perdaf bravăn; ceea ce pățiră de altfel și sprijinitorii lui Petru. Cum pe unii îi zburâ pe ușă afară, iar pe alții îi spînzură de furci ori îi arse pe rug etc.

Cum după multe cotonogeli, berbenții și matrapazlîcuri, Harry Turbatul închise ochii, fiind urmat în scaun de un băiat bun la suflet*[2]: acesta dînd frîu slobod pornirilor firești ale supușilor săi, îngădui ca iscodeniile lui Martin să fie răspîndite pretutindeni și să prindă rădăcini adînci în țara Albionului. Cum, după moartea acestuia, moșia încăpu pe mîinile unei doamne*[3] ce se îndrăgostise lulea de Măritul Petru. Cum dînsa curăți țara toată trecînd-o prin foc și sabie, hotărîtă să nu lase nici o urmă a numelui său amintirii lui Martin. Cum Petru, ieșit astfel biruitor, începu să-și redeschidă prăvăliile, unde se puse iarăși pe vîndut prafuri, oblojeli, și alifii de-ale dînsului, ce acuma se numeau singurele adevărate, — ale lui Martin fiind declarate toate false. Cum pîlcuri întregi de prieteni de-ai lui Martin se văzură constrînși să părăsească țara, și călătorind în lung și în lat prin străinătăți, ajunseră să facă cunoștință cu numeroși ciraci de-ai lui Jack, față de învățătura și purtările cărora începură să prindă mult gust: ceva mai tîrziu se întoarseră în țara Albionului cu aceste deprinderi, iar acolo domnea o altă doamnă*[4], mai marghiolită și mai cu doxă ca cea dintîi. Cum dînsa își dădu toată silința să păstreze legături prietenești și cu Petru și cu Martin, căutînd a ține cumpăna între ei doi, nu fără de a ajuta și sprijini în același timp și pe o mulțime de ucenici de-ai lui Jack; dar negăsind o cale spre a-i împăca pe cei trei frați, căci fiecare voia să fie el singur stăpîn — neîngăduind alte alifii, prafuri ori oblojeli, decît pe ale sale — îi trimise pe tustrei la plimbare, deschizînd o tarabă pentru supușii de pe moșia sa, prevăzută din belșug cu prafuri, oblojeli și alifii, și cu celelalte doctorii trebuincioase, toate adevărate și curate, pregătite potrivit rețetelor date de medicii și spițerii făcuți de ea însăși; rețetele fuseseră luate de

---

*[1] Ann Boleyn.

*[2] Edward al VI-lea.

*[3] Regina Mary (Maria Stuart).

*[4] Elisabeta (Regina Elisabeta I).

prin rețetarele lui Petru, Martin și Jack, dar din această amestecătură de ghiveci, izbuti să pună pe roate un așezămînt spitalicesc al dînsei; opri cu desăvîrșire întrebuințarea de alte leacuri, îndeosebi de-ale lui Petru, de la care de altfel fuseseră furate mai toate cele aflătoare în noua spițerie. Cum, mai încolo, dornică de a întări noile rînduieli, doamna cu pricina, călcînd înțelepțește pe urmele părintelui său, îl degradă pe Petru din rangul din care zicea că se bucură ca cel mai în vîrstă dintre frați, și se puse pe sine însăși capul familiei, purtînd de atunci încolo pe creștet vechea pălărie a tatălui ei, împodobită cu acea minunată pană primită în dar de la Petru de către răposatul, pentru sprijinul său prietenesc; aceasta a fost după aceea așijderi purtată de toți urmașii ei de la scaun, pînă în ziua de astăzi, și asta în pofida faptului că se ziceau vrăjmași neîmpăcați cu Petru. Cum doamna Veta împreună cu domnii doctori de prin prejurul ei, aflînd de nenumărate cusururi și nedesăvîrșiri aflătoare în amestecatul lor așezămînt spitalicesc, hotărîră să înfăptuiască noi schimbări, și să-l curețe de o mulțime de flecușteațe rămase de pe la Petru, — dar cum moartea ei împiedică luarea acestor măsuri. Cum îi urmă la scaun un fermier din Țara de Sus[1], ce se zicea priceput nevoie mare la gospodăritul fermelor, cu toate că nu fusese în stare a-și chivernisi nici măcar treburile din ograda lui cea pricăjită, darmite pe cea mare și lată pe care o primi în moștenire. Cum noul moșier, vrînd să-și arate neînfricarea și iscusința, se luptă cu vrăjitori, arătări, căpcăuni și mori de vînt, pretinzînd cinste multă pentru izbînzile repurtate, — deși adesoări i se întîmplase să se c—ce pe el cînd nu era de fapt nici o primejdie. Cum urmașul său, cu nimic mai prejos decît el în înțelepciune, dădu prilej la zavere nesfîrșite datorită unor noi metoduri cu care socotise cu cale a-și regospodări moșiile. Cum încercă, dar zadarnic, să întemeieze în Țara de Sus un așezămînt spițeresc asemenea celui din Țara de Jos, — căci prafurile, hapurile, alifiile și oblojelile lui Jack se bucurau acolo de cea mai mare trecere cu putință.

Cum autorul acestor rînduri se simte cam încurcat, căci a făcut ce a făcut și a băgat pînă la urmă și povestea unei a patra tagme, — peste cele trei de care se hotărîse la început să vorbească; și cum respectul inviolabil pe care-l poartă sacrosanctului număr *trei* îl silește acum să revină asupra celor spuse și să taie la trei cele patru tagme, — așa cum de altfel, are de gînd să facă și cu

---

[1] James I Stuart (1566—1625), mai înainte rege al Scoției sub numele de James VI.

toate celelalte lucruri de pe lume[1]; drept care scriitorul a luat hotărîrea să-l lase baltă pe Martin, cel pomenit mai sus, și în locul acestuia să vorbească de așezămîntul doamnei Veta; așadar, în urmarea acestei povești adevărate, sub numele de Martin va fi vorba de acum înainte de doamna Veta.

Această însemnată problemă fiind acum lămurită, autorul trece mai departe la zugrăvirea unor mari gîlceve și ciondăneli între Jack și Martin (marele război civil); cum ba unul, ba celălalt ieșea biruitor, spre mai marele prăpăd al celor două ferme, pînă ce, în cele din urmă, amîndouă taberele căzură de acord să-l spînzure pe moșierul cel mare[2], — acesta pretinzînd că moare mucenic pentru cauza lui Martin, cu toate că nu fusese credincios nici unuia din cei doi, fiind chiar bănuit de mulți că ar fi nutrit o mare afecțiune pentru Petru.

---

[1] Un «Eseu panegiric asupra numărului TREI» face parte din tratatele anunțate la începutul *Poveștii unui poloboc*.

[2] *Charles I* (1625—1649), regele Angliei decapitat de revoluția burgheză.

DIGRESIUNE CU PRIVIRE LA NATURA, FOLOSUL ŞI NECESITATEA RĂZBOAIELOR ŞI SFEDELOR

Problema fiind foarte importantă, autorul are de gînd s-o trateze aparte şi metodic într-un op mai mare, mulţumindu-se aci să însăileze cîteva puncte în legătură cu cuprinsul acestui întins tratat. Starea de război, firească pentru toate făpturile. Războiul ca încercare de a ne însuşi cu otuzbirul o parte din ceea ce au alţii şi de care noi ducem lipsă. Că orice om deplin conştient de meritele sale şi de faptul că acestea îi sînt nesocotite de ceilalţi, are de la natură dreptul să ia de la ceilalţi tot ceea ce socoteşte că i se cuvine; aşijderi, că oricine, atunci cînd este de părere că nevoile îi sînt mai mari decît ale altora, se bucură de acelaşi drept de a-şi însuşi tot ceea ce îi porunceşte firea. Că în aceasta, celelalte vieţuitoare se dovedesc mai modeste ca pretenţii decît oamenii; iar oamenii mici, decît oamenii mari. Cu cît pretenţiile sînt mai mari, cu atît şi zarva ce se face în jurul lor este şi ea mai mare, şi cu cît succesul va fi mai mare, cu atît şi eroul va fi socotit mai măreţ. Aşa se face că sufletele mari, în măsura chiar în care se învrednicesc cu merite tot mai mari, socotesc că li se cade să-şi însuşească orice lucru de la mai micii lor. Că aceasta este temelia adevărată a grandoarei şi eroismului, precum şi a deosebirilor de trepte dintre oameni. Necesitatea războaielor pentru a statori supuşenii, întemeia cetăţi, regate etc.; precum şi pentru a uşura trupul politicesc de prisosul de humori îmbîcsite. Orice domnitor cuminte socoteşte că e nevoie de purtat război în străinătate, dacă doreşti ca acasă să ai pace. Războiul, foametea şi molima, mijloace obicinuite pentru tămăduirea lingoarei în trupul politicesc. O comparaţie între acestea trei. Autorul urmează să alcătuiască cîte un panegiric pentru fiecare din acestea. Că cea mai mare parte a omenirii preferă războiul. Că cei ce trăiesc în pace cu toată lumea sînt puţini la număr şi mici la suflet. Că la toate neamurile de vieţuitoare, făpturile blînde şi modeste cad pradă celorlalte mai nobile şi mai pofticioase. Pornirea războinică este generală: cei ce nu pot, sau nu cutează, a duce ei înşişi război, pun pe alţii să ducă război în locul lor. Datorită acestui fapt avem cuţitari, ucigaşi plătiţi, tăietori de beregată, advocaţi, magistraţi, ostaşi etc. Că cele mai multe meserii ar fi zadarnice dacă lucrurile ar fi pe pace. Tocmai de aceea, ani-

malele n-au nevoie nici de fierari, nici de advocați, nici de magistrați, nici de tîmplari, nici de ostași, nici de chirurgi. Avînd doar pofte mărginite, animalele nu sînt în stare să se războiască cu nemiluita și într-una cu alte viețuitoare din specia lor, și nici să fie mînate în turme și herghelii spre a se măcelări unele pe altele. Că aceste prerogative sînt doar ale omului. Excelența naturii omenești dovedită prin nesfîrșitul cortegiu de pofte, patimi, nevoi etc. care-i fac alai. Că acest subiect urmează a fi tratat mai pe îndelete în panegiricul închinat de autor Omenirii.

POVESTEA LUI MARTIN

(urmare)

Despre felul cum Jack făcu de petrecanie bătrînului moşier, cum aşeză în locul lui un altul, mai pe pofta sa (Cromwell), cum se sfădi cu Martin şi-l azvîrli afară. Cum îi prădă toate prăvăliile şi-i desfiinţă aşezămîntul spitalicesc. Cum stăpînul cel nou se puse pe semănat groaza în stînga şi în dreapta, cotonogi pe Petru, prigonisi pe Martin, şi băgă în sperieţi toată vecinătatea. Cum prietenii lui Jack se luară la harţă între ei, dezbinîndu-se în o mie de bisericuţe şi vînzolind toate cele cu fundul în sus, — de începuse să li se acrească tuturora; cum, în cele din urmă, stăpînul cel apucat închise ochii, Jack fu zburat pe uşă afară, un nou stăpîn înscăunat, Martin repus la loc de cinste (Restaurația). Cum noul stăpîn îl lăsă pe Martin să-şi facă mendrele, iar Martin cînta în strună evlaviosului său stăpîn fără să crîcnească, cu condiția să-l ţină apăsat în jos pe Jack. Despre felul cum Jack se strădui, în repetate rînduri, să ridice capul, dar în zadar; pînă ce muri la urmă şi noul stăpîn, venind în locul lui un altul, mare prieten de al lui Petru; ca să-l umilească pe Martin, acesta îl slobozi puţin pe Jack.*[1] Cum Martin, paraponisit peste măsură, chemă pe un străin[1] şi-l dete pe stăpîn afară; într-acesta Jack se alătură lui Martin, căci stăpînul fusese de fapt pe de-a întregul devotat lui Petru, în braţele căruia se şi aruncă, părăsind ţara (Revoluție). Cum noul stăpîn repuse pe Martin în stăpînirea tuturor drepturilor sale vechi, dar se împotrivi nimicirii lui Jack, cu care fusese din totdeauna prieten bun. Cum Jack propăşi către Miazănoapte, unde luă în stăpînire un întreg ţinut*[2], spre marea nemulţumire a lui Martin: aflînd pe de altă parte că unii din prietenii lui Jack primiseră totuşi încuviinţare să se aşeze şi să-şi cîştige pîinea în Ţara de Jos, se oţărî de-a binelea împotriva noului stăpîn, pe care el însuşi îl chemase într-ajutor. Despre felul cum stăpînul ţinu pe Martin în frîu, drept care îl apucară turbarea şi năbădăile, şi jură sus şi tare că avea să-şi facă seama, ori să se alăture lui Petru, în cazul cînd odraslele lui Jack

---

*[1] Îngăduinţa faţă de sectanţi.

[1] William II de Orania (1650—1702).

*[2] Presbiterienii din Scoţia.

nu aveau să fie date afară și lăsate să moară de foame*[1]. Așijderi, despre numeroasele încercări de a-l tămădui pe Martin și de a-l împăca cu Jack, măcar de hatîrul unei sfinte uniri împotriva lui Petru; toate acestea dînd însă greș datorită iscusinței unui mare număr de prieteni de-ai lui Petru strecurați în rîndul ciracilor lui Martin, unde și păreau cei mai rîvnici apărători ai cauzei acestuia. Cum Martin, apucat cum era de apilpisire, ieși din casă într-un rînd: și semăna atît de mult cu Petru la port și la mers, ba chiar și la vorbă, încît o sumedenie de vecini nu-i puteau deosebi pe unul de celălalt; mai ales atunci cînd Martin începu să se rățoiască în haina de zale a lui Petru, pe care o luase numai cu împrumut, ca să se lupte cu Jack. Care au fost leacurile folosite spre tămăduirea năbădăilor lui Martin...

Aici autorul a fost apucat de un acces de plictiseală (ceea ce i se întîmplă destul de des) — pricinuit de citirea unei epistulii în stihuri, închinată lui..., ceea ce i-a amorțit simțurile în așa chip, încît n-a mai putut scrie un singur rînd de atuncea.

N.B. Anumite lucruri ce urmează aci nu fac parte din MS, ci par a fi fost scrise mai tîrziu, pentru umplerea ecarceafului de hîrtie socotit atunci a fi fost trebuincios tiparniței.

*[1] Strigătul că Biserica era în primejdie (Moțiune înaintată în parlamentul englez de reprezentanții partidei *Tory*).

ISTORISIREA AMĂNUNȚITĂ ȘI ADEVĂRATĂ A BĂTĂLIEI DINTRE CĂRȚILE ANTICE ȘI CELE MODERNE, PETRECUTĂ VINEREA TRECUTĂ ÎN BIBLIOTECA DE LA SAINT JAMES

LIBRARUL CĂTRE CITITOR

Următorul discurs, scris fără doar și poate de iscălitorul lucrării precedente, — pare totodată să fi fost alcătuit cam în aceeași vreme, deci prin anul 1697, cînd tocmai era în toi vestita gîlceavă dintre învățăturile antice și cele moderne. Controversa se iscase datorită unui eseu de-al lui Sir William Temple[1] tratînd despre această problemă; răspunsul venise din partea lui W. Wotton, B.D., cu un apendice de Dr. Bentley[2]. — aceștia străduindu-se a nimici creditul lui Esop și Phalaris ca autori, care fuseseră lăudați peste măsură de Sir William Temple în sus-pomenitul eseu. În acel apendice, învățatul doctor se lega cu putere de noua ediție a scrierilor lui Phalaris, tipărite de venerabilul Charles Boyle, devenit acum conte de Orrery[3]; Mr. Boyle îi dete însă un răspuns scăpărător și plin de erudiție; iar doctorul răspunse la rîndul său cu vîrf și îndesat. Cu neplăcere a privit lumea orașului nostru faptul că în această gîlceavă o persoană cu meritele și însușirile lui Sir William Temple, s-a pomenit luată la mijloc și fără nici o vină. În cele din urmă, nezărindu-se nici o ieșire din această sfadă, autorul ne spune că înseși CĂRȚILE din biblioteca Saint-James, — socotindu-se a fi în fapt primele împricinate ale gîlcevii — și-o însușiră, pornind lupta cea mare; dar însă manuscrisul — nu se știe dacă

---

[1] Un volum de scrieri, miscelanee, publicat de Temple în anul 1689 cuprindea, printre altele, și eseul *Of Ancient and Modern Learning*, în care se făcea elogiul unor scrieri presupus autentice și de fapt apocrife *(Epistles of Phalaris)*; eruditul Richard Bentley îl atacă cu violență, dovedind neautenticitatea epistolelor lăudate și declanșînd celebra dispută de precădere între scriitorii antici și cei moderni, al cărei ecou savuros este prezentul pamflet al lui Swift.

[2] În 1694 Wotton publicase o lucrare intitulată *Reflections* atacînd eseul sus-citat al lui Temple. După publicarea, în 1695, a ediției lui Boyle din Phalaris, Wotton dă o nouă ediție a ripostei sale, prevăzută cu un apendice de Bentley, intitulat *Dissertations*. Boyle replicînd în 1696, în 1699 Bentley retipărește o variantă lărgită a refutației sale.

[3] *Charles Boyle* (1676—1731), editorul falsului corpus de epistole atribuite lui Phalaris, tiranul sicilian din secolul al VI-lea î.e.n., vestit pentru cruzimile sale rafinate.

de ursită, sau de vreme rea, — fiind în mai multe locuri ştirb, n-avem de unde şti de partea cui a stat pînă la urmă biruinţa.

E de datoria mea să rog pe cititor a se feri de a aplica la persoane ceea ce, în cele ce urmează, se referă doar la cărţi, în sensul cel mai literal cu putinţă. Aşa de pildă, atunci cînd am pomenit de Vergiliu, noi nu trebuie să ne închipuim că-i vorba de vestitul poet ce răspundea acestui nume; ci numai de anumite foi de hîrtie legate teanc în scoarţe de piele şi cuprinzînd lucrările tipărite ale numitului poet: şi aşa şi pentru toţi ceilalţi.

PREDOSLOVIA AUTORULUI

Satira e un soi de oglindă în care privitorii descoperă îndeobşte obrazul tuturor oamenilor, — afară de-al lor însuşi: aceasta e de altfel cea dintîi pricină pentru care se şi bucură de obicei de o aşa bună primire în lume, foarte puţini fiind cei care s-o ia în nume de rău. Dar, chiar de s-ar întîmpla şi altfel, primejdia nu-i mare; şi m-am deprins din experienţă să nu iau nici eu în nume de rău acele neînţelegeri pe care am găsit cu cale să le ise; căci se întîmplă că oţărîrea şi mînia, în pofida faptului că sporesc puterea încheieturilor trupeşti, vlăguiesc pe cele ale minţii, făcînd ca toate străduinţile acestora din urmă să fie lovite de nevolnicie şi neputinţă.

Anume creier nu suferă mai mult decît o singură smîntînire; proprietarul să-şi strîngă aşadar caimacul său înţelepţeşte şi să şi-l chiverniséască gospodăreşte; şi, mai presus de toate, să se ferească de a-l da la bătut sub melesteul superiorilor, căci în acest fel se va încropi cît o bazaconie, iar altul nu va mai avea de unde lua. Într-adevăr, scăpărarea de duh văduvită de învăţătură e ca un soi de smîntînă adunată peste noapte la buza oalei, şi pe care o mînă pricepută ţi-o poate bate cît ai zice peşte, prefăcînd-ţi-o în spumă; dar tot ceea ce se găseşte dedesubt după smîntînire nu mai e bun de nimic, decît de aruncat la troacă.

ISTORISIREA AMĂNUNŢITĂ ŞI ADEVĂRATĂ, etc.

Cercetînd cu luare-aminte letopiseţul vremilor ce-au fost, oricine poate găsi scris că războiul se socoteşte a fi odrasla trufiei, trufia însăşi fiind fiica avuţiei: — din cele două afirmaţii, am fi mai curînd gata s-o îmbrăţişăm pe cea dintîi, întrucît cea de a doua nu se subscrie decît mai anevoie; căci trufia e rudă apropiată cu cerşetoria şi lipsa, fie de partea tatălui, fie a mamei, uneori chiar a

amîndurora: şi, ca să vorbim deschis, se întîmplă foarte rar ca oamenii să se sfădească atunci cînd toţi sînt îndestulaţi cu cele de trebuinţă; năvălirile urmează îndeobşte calea de la miazănoapte la miazăzi, cu alte cuvinte de la sărăcie spre belşug. Cele mai vechi şi mai fireşti tărîmuri ale hărţei fiind pofta şi zgîrcenia, aceseta, deşi le-am putea socoti surate ori ramuri apropiate ale trufiei, sînt fără doar şi poate odrăslite de lipsă. Ca să vorbim pe limba comentatorilor politici, vom spune, spre o pildă, că în republica cîinilor — care la obîrşie pare să nu fi fost altceva decît o instituţie printre atîtea altele — vedem cum întregul stat se bucură întotdeauna de cea mai adîncă pace după orice ospăţ mare; că, dimpotrivă, neînţelegerile cetăţeneşti se iscă îndeobşte între dînşii ori de cîte ori se întîmplă ca un ciolan mai mare să fie înhăţat de cîte un cîine conducător, care îl poate fie împărţi între cîţiva — născîndu-se atunci o oligarhie, fie păstra pentru sine, avîndu-se atunci a face cu o tiranie. Acelaşi raţionament este valabil pentru neînţelegerile ivite între dînşii în cazul cînd una din femele suferă de o anume turgescenţă. Căci dreptul de proprietate fiind obştesc (ar fi şi cu neputinţă de hotărît a cui e proprietatea într-un caz atît de delicat) — gelozîile şi bănuielile se înmulţesc pînă într-atîta, încît întreaga comunitate de pe uliţa cu pricina se porneşte pe picior de război făţiş, fiecare cetăţean devenind vrăjmaşul celuilalt, pînă ce unul, înzestrat cu mai multă bărbăţie, cu purtare sau noroc mai bun decît toţi ceilalţi, apucă prilejul şi se bucură de el: într-acestea, de bună seamă, se iscă foarte multe porniri pizmătăreţe şi invidioase, ca şi mîrîituri, împotriva fericitului cîine. De asemeni, dacă cercetăm vreuna din acele republici pornite la război prin străinătăţi — fie de cotropire fie de apărare — acelaşi raţionament explică obîrşia ca şi prilejurile acţiunii săvîrşite de părţi; şi vom afla că sărăcia ori lipsa — într-un grad ori altul — (fie adevărat, fie părelnic — ceea ce nu schimbă de altfel cu nimic starea de fapt) atîrnă cîteşidouă ca lucruri foarte însemnate de partea agresorului — precum şi trufia.

Dar dacă cineva va avea plăcerea să preia această schemă şi, fie s-o reducă, fie s-o adapteze unei stări intelectualiceşti ori unei obşti învăţăceşti, va descoperi curînd şi care este întîiul izvor de neînţelegeri între cele două mari partide măsurîndu-şi în clipa de faţă puterile, trăgînd şi dreptele concluzii după meritele fiecăreia. Însă atît în legătură cu sfîrşitul, cît şi cu întîmplările acestui război, e lucru foarte greu să-ţi dai cu presupusul; căci sfada de acuma este atît de aprinsă datorită capetelor înfierbîntate din fiece partidă, iar pretenţiile — într-un fel sau altul — atît de exorbitante, încît, pare-se, nu este chip nici pentru cea mai slabă nădejde de împă-

care. După cîte am putut afla din gura unui vechi locuitor de prin părțile locului, această sfadă s-ar fi pornit dintru început în jurul unei palme de pămînt aflătoare pe unul din cele două piscuri ale dealului Parnas; cel mai înalt și mai mare din acestea fusese, zice-se, din moși-strămoși, al unor pacinici vecini, numiți Anticii; iar celălalt al Modernilor. Dar nemulțumiți cu starea lor, aceștia din urmă trimiseră solie la Antici ca să se plîngă de ponoase foarte mari; cum că înălțimea acelei culmi a Parnasului le strică cu desăvîrșire priveliștea, mai cu seamă către *răsărit*[*1]; ca atare, pentru a preîntîmpina războiul, le dădeau de ales între aceste două căi: fie ca Anticii să binevoiască a se muta cu toate ale lor pe piscul cel secund, pe care Modernii li l-ar ceda astfel de bunăvoie, mutîndu-se dînșii în locul lor; fie, ca pomeniții Antici să-și dea încuviințarea pentru ca modernii să se înființeze la fața locului cu cazmale și săpăluge și să netezească în jos numitul vîrf, atîta cît vor socoti de cuviință. La care Anticii dădură răspuns că nu se așteptau deloc la o asemenea solie din partea unor colonii pripășite acolo, la așa mică vecinătate de dînșii numai mulțumită curatei lor bunăvoinți. Că în privința locului, erau băștinașii lui sadea, și că, prin urmare, a aduce vorba de mutat sau predat, erau cuvinte cu totul de nepriceput pentru dînșii. Că dacă înălțimea piscului de alături tăia priveliștea Modernilor, aceasta era un dezavantaj în legătură cu care nu era într-adevăr nimic de făcut; dar că îi rugau să cumpănească bine dacă acest nedrept ponos (să zicem) nu era cumva răsplătit din plin prin umbra și adăpostul de care se bucurau, pe de altă parte. Că în privința netezirii sau săpatului în jos, era nebunie ori prostie curată din partea lor să se gîndească la așa ceva, de vreme ce, fie că aveau cunoștință de asta, fie că nu, dealul era stîncă dintr-o bucată, și le-ar fi frînt sculele odată cu inimile, fără să fie el însuși știrbit cu nimic. Că, prin urmare, povața lor ar fi mai curînd ca Modernii să caute a-și înălța propria bucată de deal, decît să nutrească visuri de-a dărîma dealul Anticilor; pentru mai sus-pomenita întreprindere, ei ar fi gata nu numai să-și dea încuviințarea, dar și să le întindă o mînă de ajutor neprecupețită. Toate acestea fură respinse cu mult parapon de către Moderni, care stăruiau mai departe asupra uneia din cele două căi; așa se face că deosebirile de vederi izbucniră în chip de război lung și înverșunat, dus pe de-o parte datorită dîrzeniei ca și bărbăției anumitor conducători și aliați, iar pe de alta, mulțimii numărului de cătane,

---

*1 Sir William Temple zice că propășirea artelor și a științei s-ar fi făcut începînd de la răsărit către apus.

de-a pururi împrospătat după fiece înfrîngere. Cu această sfadă au secat rîuri întregi de cerneală, iar virulența celor două partide a crescut peste măsură. Nu trebuie pierdut din vedere că cerneala călimării este o ghiulea foarte de temut în orice bătălie între învățați, fiind îndeobște azvîrlită prin mijlocirea unei scule cunoscute sub numele de pană: sute de mii de pene sînt astfel aruncate spre vrăjmaș de către vitejii celor două tabere, cu tot atît de multă pricepere cît și violență, — ca într-o încăierare de arici. Inginerul născocitor al acestei licori maligne a alcătuit-o din două ingrediente, — pe nume, apă de aramă și fiere, spre a o face potrivită întrucîtva stîrnirii geniului combatanților, atît prin amărăciune cît și prin venin. Urmînd apoi pilda grecilor, care, după o încăierare în care era mai greu de lămurit cine pe cine biruise, aveau obiceiul de ridicau trofee de ambele părți — înfrînții fiind mulțumiți de a o fi scos la capăt cu aceleași speze spre a se putea astfel astîmpăra (lăudabil și străvechi obicei, din fericire reînviat, nu de mult, în arta războaielor) — învățații, zic, după încheierea unei lupte crîncene și sîngeroase, își înalță de ambe părți și ei trofeele, indiferent cine a scos-o la capăt mai prost. Asemenea trofee poartă înscrise pe ele, pe larg, vredniciile fiecăreia din cauzele apărate; istorisirea nepărtinitoare și amănunțită a *bătăliei* purtate, precum și a felului cît se poate de limpede în care izvoditorii trofeelor au ieșit izbînditori. În lume, acestea sînt îndeobște cunoscute sub felurite nume, ca de pildă: dispute, argumente, replici, scurte considerațiuni, răspunsuri; spuse, remarci, reflecții, obiecții, confutații. Pentru foarte scurtă vreme ele sînt proțăpite prin toate locurile publice, fie ca atare, fie prin crainici, ca trecătorii să le poată privi*[1]; după care, cele mai mari și mai însemnate sînt consemnate în anumite prăvălii purtînd numele de biblioteci, unde și rămîn, așezate într-un colț anume, și încep a se chema cărți de controversă.

În aceste cărți se află instilat și păstrat în chip minunat spiritul fiecărui războinic, atîta timp cît e în viață; iar după moarte, sufletul însuși transmigrează întru ele spre a le dărui cu formă. Aceasta cel puțin e părerea împărtășită îndeobște; dar eu unul cred că se întîmplă cu bibliotecile precum cu cimitirele: anumiți filosofi sînt de părere că un duh ce s-ar chema, zic ei, *brutum hominis*, hălăduie pe lîngă mormînt pînă ce trupul putrezește făcîndu-se ori praf ori viermi, — ca după aceea să piară ori să se mistuie și el; am putea spune în același fel că un duh zbuciumat bîntuie și fiece carte pînă ce praful ori viermii se înstăpînesc pe ea; la unele cărți acest lucru

*[1] Paginile de titlu.

se întîmplă în cîteva zile, dar la altele și mai tîrziu: tocmai de aceea cărțile de controversă fiind, între toate, bîntuie de duhurile cele mai zălude, au fost dintotdeauna ținute într-o cămară la o parte de celelalte; și, din cuminte prevedere față de primejdia încăierărilor, cei vechi au socotit nimerit să le lege în bună pace în zdravene lanțuri de fier. Obîrșia acestei originale născociri fu următoarea: ieșind operele lui Scotus[1] pentru prima oară, au fost duse într-o anume bibliotecă unde li s-a dat adăpost; dar nici n-apucase bine să se mute, că acest maestru pofti în vizită pe învățătorul său Aristoteles; și amîndoi urziră gînd împotriva lui Platon, ca să-l alunge cu otuzbirul din străvechiul său sălaș teologhicesc, de care se bucurase pacinic timp de peste opt sute de ani. Încercarea izbutind, cei doi uzurpatori domniră, începînd din acea clipă, în locul lui; dar pentru a se asigura pacea pe viitor, s-a hotărît tot atuncea ca orice polemică mai voluminoasă să fie bine priponită în lanțuri.

Mulțumită acestui expedient, obștească liniște a bibliotecilor s-ar fi putut cu siguranță păstra,—de nu s-ar fi ivit în anii din urmă o nouă speță de cărți de controversă, încărcate cu și mai mult spirit malign, și avîndu-și obîrșia în sus-pomenitul război al învățaților în legătură cu piscul mai înalt de pe Parnas.

Țin minte că atunci cînd aceste cărți au fost pentru prima oară primite în biblioteci, am atras luarea-aminte mai multor persoane interesate — spunîndu-le cît de sigur eram că aveau să se iște zavere dacă nu vor lua din timp cele mai grijulii măsuri cu putință; tocmai de aceea îmi dădusem cu părerea ca luptători din cele două tabere să fie puși perechi, perechi împreună, sau chiar înjugați de scoarțe, așa fel încît — precum în amestecătura otrăvurilor contrarii — veninurile să li se poată cumpăni într-olaltă cu folos. S-ar părea că n-am fost nici prooroc mincinos, nici rău sfetnic; căci nimic alteeva decît tocmai neglijarea acestei precauțiuni a dat prilej cumplitei încăierări de vinerea trecută, între cărțile Anticilor și ale Modernilor, aflătoare în biblioteca regală. Așadar, întrucît toată lumea nu vorbește decît despre această proaspătă întîmplare, iar orașul abia așteaptă să afle amănunte, — socotindu-mă întru totul calificat ca istoric, și întru totul nepărtinitor față de părți — am hotărît să satisfac arzătorul neastîmpăr al prietenilor mei scriind o relatare completă și obiectivă a celor petrecute.

---

[1] *Joannes Duns Scotus* (cca. 1265—1308), cunoscut și sub numele de *Doctor Subtilis*, filosof și teolog scolastic.

Custodele bibliotecii regale*[1], bărbat de ispravă, mai cu seamă renumit pentru umanioarele dumisale, era un vajnic apărător al Modernilor; iar printr-o juruință se legase pe Parnas, să trîntească jos pe doi dintre conducătorii Anticilor ce străjuiau pasul unei trecători de pe vîrful unui pisc; dar cercînd să se cațere într-acolo, fu tras fără cruțare înapoi de propria-i nefericită greutate, precum și de tendința înspre centru: situație la care cei din partida modernă sînt deosebit de expuși; căci avînd capetele ușoare, se bucură, în speculațiuni, de o agerime minunată, concepînd că nici o înălțime nu-i prea mare pentru dînșii de cucerit; dar venind la fapte, descoperă o covîrșitoare greutate în părțile lor din dos, precum și în călcîie. Neizbutind cu cele ce-și pusese în gînd, dezamăgitul luptător începu să poarte crîncenă pică celor vechi; spre a se răcori, se hotărî să se arate cît se poate de mărinimos față de cărțile potrivnicilor lor, dîndu-le sălaș în cele mai alese iatacuri; totodată înmormîntînd de vie, în cîte un ungher întunecos, orice care ar fi cutezat a lua cumva apărarea celor vechi, ba chiar amenințînd-o că, la cea mai mică crîcnire, va fi zvîrlită afară. Pe lîngă toate acestea, s-a întîmplat ca tot atunci să aibă loc și o stranie încurcătură de locuri pe polițele cu cărți, fapt pentru care s-au dat mai multe explicații. Unii dădeau vina pe un nor gros de praf belfericesc, pe care un vînt pervers l-ar fi măturat de pe raftul cu cărți moderne, drept în ochii bibliotecarului. Alții erau de părere că acesta din urmă ar fi avut năravul de a cinguli viermușorii de prin filele cărților scrise de marii belferi, și de a-i înfuleca de vii, asta pe stomacul gol; unii din aceștia s-ar fi așezat pe splină, în timp ce alții ar fi suit pînă la creier, — spre marea tulburare a amîndurora. Și, în sfîrșit, alții ziceau că, tot orbecăind prin întunericul dintre polițe, bibliotecarul ar fi ajuns să încurce în capul lui de-a binelea locurile fiecărei cărți; și că, prin urmare, așezîndu-le pe rafturi, i s-ar fi întîmplat din greșeală să lipească pe Aristoteles de Des Cartes; bietul Platon s-ar fi pomenit astfel înghesuit între Hobbes și Istoria Sindipei filosofului[1], iar Vergiliu, strîns la mijloc între Dryden de o parte și Withers[2] de cealaltă.

Între timp, cărțile ce luau apărarea Modernilor își aleseră un ceaslov care s-o pornească în cercetare printre polițe spre a iscodi

*[1] În predoslovia dumisale la ediția operelor lui Phalaris, venerabilul Mr. Boyle zice că Dr. Bentley, custodele bibliotecii, i-ar fi refuzat un MS: cei doi scriitori (antici) erau Phalaris și Esop.

[1] În versiunea engleză (*The Seven Wise Masters* sau *The Seven Sages of Rome*), «Sindipa» apare încă din secolul al XIV-lea, provenind din intermediari francezi și latini ai prototipului grec.

[2] *George Withers* (1588—1667), mai întîi scriitor satiric, mai apoi puritan convins, în slujba dictatorului Cromwell.

numărul și puterea pe care se putea bizui partida, și totodată spre a statornici legături. Acest sol își îndeplini sarcina cît se poate de conștiincios, aducînd o listă întreagă a forțelor, — să tot fi fost vreo cincizeci de mii—alcătuite mai ales de cavalerie ușoară, pedestrași cu zale grele, precum și năimiți; dintre ei pedestrașii erau mai degrabă prost înarmați, și echipați și mai prost încă; caii erau înalți, dar tare betegi și afanisiți; cîțiva totuși, sfeterisind de pe la Antici, ajunseseră să fie echipați mai cum se cade.

În timp ce lucrurile începuseră să mocnească în acest fel, zavistia se înteți foarte; se aruncau cuvinte grele și de o parte și de alta, iar sîngele rău clocotea din plin. Cîte un Antic, însingurat și tescuit la mijlocul unui raft întreg de Moderni, stăruia cinstit să dispute cazul și să le dovedească, prin argumente din cele mai limpezi, că ai săi se bucurau pe drept de o întîietate cîștigată prin îndelungă stăpînire, așijderi prin vechime și înțelepciune, iar mai presus de orice, prin mari merite, în raport cu cei Moderni. Dar Modernii tăgăduiau valabilitatea premiselor și păreau tare mirați de faptul că cei vechi pot stărui asupra vechimii atunci cînd era atît de limpede (dacă despre asta era vorba) — că, între ei, tocmai Modernii erau cei mai vechi. În privința îndatoririi față de Antici, n-o recunoșteau de fel. Ce-i drept, răspundeau ei, sîntem și noi încunoștințați, că unii din partida noastră, puțini la număr, s-au înjosit pînă într-acolo încît să-și cerșească împrumut hrana de la voi; dar noi toți ceilalți, cei nespus de mulți la număr (mai cu seamă noi francujii și englezii) — sîntem atît de străini de pilda lor cea nevrednică, încît pînă în clipa de față ne putem lăuda că nici șase vorbe n-am schimbat cu voi. Căci caii sînt din crescătoriile noastre și armele din făurăriile noastre, straiele, din croitoriile și cusătoriile noastre. Platon, care se nimerise tocmai pe raftul de deasupra, văzînd că cei ce cuvîntau astfel erau în halul de sărăcie pomenit de noi adineaori: cu gloabele lor deșelate și costelive, cu sulițele din lemn putred, cu zalele ruginite, și pe dedesupt, numai zdrențe, — se porni să rîdă, în hohot și, în felul său mucalit, se jură pe... că-i crede pe cuvînt. Or, Modernii nu luaseră îndeajunse măsuri de prevedere spre a păstra taina ultimelor lor întrevederi, și a le feri de la vederea dușmanului. Căci acei mijlocitori care, punînd pe șleau disputa de prețedere, stîrniseră și începutul sfadei, pomeniseră în gura mare de faptul că se va ajunge mai curînd sau mai tîrziu, la arme, iar sir William Temple, nimerindu-se să-i audă, dădu neîntîrziat de veste celor vechi*1; într-acestea, Anticii strînseră oștile lor risipite, hotărîți să treacă pe picior de luptă, întru apărare; la care, cîțiva dintre Moderni se adu-

*1 Aliații ce îmbrățișaseră cauza învățaților din vechime.

nară grabnic subt al lor stindard, printre cari şi însuşi Temple. Acest Temple, care fusese crescut şi trăise multă vreme printre cei vechi era, dintre toţi Modernii, marele lor favorit şi deveni ca atare şi marele lor căpitan de oştire.

În aceste clipe de cumpănă se petrecu un accident important. Într-adevăr, deasupra celui mai înalt ungher al unei mari ferestre locuia un paing de toată frumuseţea, îngrăşat prin nimicirea unei mulţimi nenumărate de muşte ale căror rămăşiţe zăceau risipite în faţa porţilor de intrare în palat, — precum nişte oseminte omeneşti la gura peşterii vreunui căpcăun. Aleile ce duceau la castelul acestui paianjen erau străjuite de întărituri şi pîrleazuri, ridicate în stilul cetăţuilor moderne. După ce treceai prin mai multe curţi, ajungeai în sfîrşit la mijloc, unde puteai vedea pe marele plăieş la el acasă, avînd ferestre înspre fiece alee, şi porţi pentru ieşire la atac şi apărare. În aceste iatacuri domnise o bucată de vreme în pace şi bunăstare, scutit de grija ca rîndunicile — pe sus — ori măturoaiele — pe jos — să-i primejduiască fie persoana, fie palatul: cînd iată că placul soartei fu să îndrepte într-acolo zborul hălăduitor al unei albine a cărei curiozitate fusese deşteptată la vederea spărturii geamului: aşa că dîndu-i drumul, pătrunse înăuntru; aici, după cîteva ocolişuri, se nimeri să se aşeze drept pe una din meterezele din afară ale cetăţuii paingului; îndoită de prea marea greutate, zidirea se prăbuşi din temelie. În trei rînduri încercă albina să străpungă trecerea, şi în trei rînduri se cutremură vatra lăcaşului. Înăuntru, presimţind înfiorătorul zdruncin, paingul gîndi întîi că natura se îndrepta spre nimicirea-i de pe urmă; sau că Beelzebub*[1] cu roiul legiunilor sale, se înfiinţase să răzbune moartea multelor mii de supuşi pe care el, vrăjmaşul, i-i măcelărise şi înfulecase.

Totuşi, în cele din urmă, luîndu-şi inima în dinţi se hotărî vitejeşte să iasă afară şi să-şi întîmpine soarta. Între timp albina tocmai izbutise să scape de greu şi, aşezată acum la o parte, se îndeletnicea cu curăţatul aripilor, scuturîndu-şi-le de nişte trenţe de fir de păianjen. Cam tot pe atunci, paingul ajunsese şi dînsul afară, şi văzînd prăbuşirea, ruina şi prăpădul cetăţuiei sale, era cît pe ce să se piardă cu firea: se porni pe suduit şi înjurat ca un bezmetic, umflîndu-se pînă ce mai-mai să plesnească. După un timp, aruncă o privire către albină şi, trăgînd încheierea pricinii după urmările ei (se cunoşteau de altfel din vedere), răcni către ea: Mînca-te-ar ciuma să te mănînce de stîrpitură nenorocită; ce ţi-ai găsit să te

*[1] Presupus a fi zeitate tutelară a muştelor.

răzbuni, de mi-ai semănat aci prăpădul? Unde naiba te tot holbai de-ai nimerit tocmai aici? Sau îți închipui că n-am altceva mai bun de făcut decît să stau și să dreg după fundul dumitale, afurisito? — Stai binișor, prietene, răspunse albina, căreia îi ardea să facă pe fățăluga, acum că isprăvise cu dichisitul, ce să-i fac. — uite, îți dau cuvîntul meu că în viața mea n-am să mă mai apropii de cotețul dumitale. De cînd mă știu n-am dat de așa pacoste,— Cucoană, reluă paingul, ai noroc că n-am chef să încalc datina familiei noastre de a nu ieși din casă împotriva vrăjmașului, că altminteri aș veni eu să te învăț purtările cuviincioase. — Ia-o mai ușurel, zise albina, c-ai să rămîi muritor de foame; și-așa, pe cîte văd, pînă să-ți recîădești coșmelia, nu prea știu ce-ai să mănînci. — Pramatie, nu ești decît o pramatie, reluă paianjenul, ai putea cel puțin să te porți mai cuviincios față de o persoană pe care toată lumea o socotește de departe mai evghenisită decît tine. — Nu, că asta-i bună, zise albina, așa o comparație e lucru de tot hazul. Poate ești bun să-mi spui și mie care-s temeiurile pentru care lumea socotește așa? La care paingul, care se umflase acum pînă la chipul și asemănarea unui adevărat argumentator își începu lămurirea în adevăratul duh al controversei, hotărît să se arate mojic și dușmănos din toată inima întru dovedirea punctului său de vedere, fără a ține seama cîtuși de puțin de răspunsurile și obiecțiile potrivnicului; dinainte nestrămutat în hotărîrea de a nu se lăsa convins nici în ruptul capului de nimica. N-am să mă cobor asemuindu-mă cu tine, adause el, secătură ce ești, — dar oricine poate spune dacă nu ești o hahaleră dezmoștenită și de neam prost, fără casă și fără căpătîi, fără nimic al tău decît o pereche de aripe și o bîzîitoare. Îți agonisești traiul dînd iama pretutindenea în natură; jefuind poienele și grădinile; furînd de dragul de a fura, — de la urzică la fel ca și de la violetă. În timp ce eu, vietate casnică, sînt înzestrat cu tot ce trebuie de pe dinăuntru. Acest întins castel (spre a arăta ce zestre matematicească am)*[1] a fost în întregime durat cu mîinile mele, și tot materialul de trebuință l-am scos dinlăuntrul meu.

Mă bucur, răspunse albina, văzînd că cel puțin recunoști că aripile și glasul îmi sînt cinstită zestre; așadar, s-ar părea că sînt îndatorată sigur Proniei cerești pentru zbor și muzică: or, cerul nu m-ar fi dăruit niciodată cu asemenea talente de nu le-ar fi menit celei mai nobile dintre ființe. Este adevărat că vizitez toate florile și bobocii de prin poieni și grădini; dar tot ceea ce adun de pe la ele mă îmbogățește fără a dăuna cîtuși de puțin frumuseții, mirosului, ori gustului lor. Acum, cît privește iscusința dumitale

*[1] Subliniat de apărătorii învățăturilor moderne.

într-ale arhitecturii, și alte învățături matematicești, am foarte puține de spus; din cîte-mi dau seama, s-ar părea într-adevăr că în clădirea dumitale ai învestit destul de multă trudă și metodă, dar din înșirate dovezi, cunoscute atît dumitale cît și mie, reiese cît se poate de limpede că materialul nu face doi bani; și-mi place să cred că de acum înainte vei lua aminte și vei băga de seamă nu numai la metod și meșteșug, ci și la trăinicie și la materiale. Te fălești de fapt a nu datora nimic nimănuia, întrucît ai tras și tors totul dintru tine; adică, dacă stăm să judecăm ceea ce se află înlăuntru după cele ce se văd pe dinafară, s-ar părea că coșul pieptului trebuie să-ți fie înzestrat cu venin și zoaie din belșug; și, cu toate că n-aș vrea să scad sau să disprețuiesc zestrea ta originală, și de venin și de zoaie, am îndoielile mele în ceea ce privește faptul că nu te-ai afla totuși îndatorat cîte puțin și pe dinafară pentru atîta spornicie de bale. Căci nu s-ar putea spune că zoaiele dinlăuntru-ți duc lipsă de izvoare de adăpare: — de prin gunoiul stîrnit la măturarea podelei; iar otrava unei gîze e cea care te hrănește cu veninul trebuincios nimicirii alteia. Așa încît, pe scurt, întrebarea ce se naște e următoarea: care din două e mai nobilă: ființa care lenevind cu privirea holbată împrejur la două degete doar de bîrlog, — încrezută și fudulă, nutrindu-se și crescînd dintr-ale sale, preface totul în excremente și venin, dînd naștere doar la otravă pentru muște și la pînză din bale; ori ceea ce cuprinzînd cercetătoare zările, prin grijă multă, judecată sigură, și dreaptă alegere — culege pentru cămin ceară și miere?

Această sfadă se desfășurase cu atîta larmă, patimă și foc, încît cele două tabere de cărți, gătite pentru luptă jos, încremeniră un timp în tăcere, așteptînd cu sufletul la gură să vadă ce avea să se aleagă pînă la urmă; și nu așteptară prea mult, căci albina, plictisită de atîta pierdere de vreme, fără să mai aștepte vreun răspuns, își luă frumos zborul pînă la un strat cu trandafiri, și lăsă pe paing bătînd din buză, precum un orator gata de a izbucni în nisaiva îndelung pregătită cuvîntare.

În aceste împrejurări, se întîmplă că Esop fu cel dintîi care rupse tăcerea. Dînsul fusese de curînd tratat cu multă barbarie, datorită unui straniu efect al umanioarelor[1] custodelui; acesta*[1] îi smulsese fila cu titlul, desfigurase jumătate din foile cărții și îl priponise bine în lanț de polița Modernilor. Acolo, dîndu-și foarte

---

[1] Jocul de cuvinte din originalul englez se tălmăcește imperfect în românește: într-adevăr substantivul *humanity* acoperă simultan noțiunile de *omenie*, *curtenie* și *erudiție umanistă*.

*[1] Bentley, care a tăgăduit antichitatea lui Esop.

curînd seama de ce sfadă se pregătea să izbucnească, se străduí cu tot meşteşugul, şi schimbă o mie de feţe. În cele din urmă, sub înfăţişarea de împrumut a unui asin, izbuti să-l facă pe custode să-l ia drept unul din Moderni; în acest chip găsi timpul şi prilejul ca s-o şteargă la Antici, — în chiar clipa cînd paingul şi albina începeau să se sfădească; de acolo trase cu urechea la gîlceavă cu nespus de multă plăcere, iar atunci cînd aceasta se încheie, se jură cît putu de sus şi tare că în viaţa lui nu-i fusese dat să cunoască două cazuri atît de asemănătoare şi de potrivite, precum cel din ungherul ferestrei cu cel de pe rafturi. Cei doi sfadnici, adause el, şi-au măsurat de minune într-olaltă părerile potrivnice, însuşindu-şi pe deplin mădulva tuturor spuselor, de o parte şi de alta, şi sleind cu desăvîrşire toate argumentele *pro* şi *contra*. Nu-i nevoie de altceva decît să potriveşti judecăţilor acelor două părţi zavistia iscată între noi, şi apoi să cîntăreşti şi cumpăneşti lucrarea şi roadele fiecărei tabere, — aşa cum făcuse albina cu atîta doxă, — ca să afli neîntîrziat şi concluzia limpede şi răspicată a sfedei dintre Moderni şi noi înşine. Căci să fie cu iertare, cinstiţii mei domni, dar poate cineva să fie mai Modern decît acest paing, atît în ifose şi apucături, cît şi în paradoxuri? Vedeţi-l cum vă dă apă la moară atunci cînd îşi laudă zestrea firească şi marele geniu, — al lui şi al neamului său; cică toarce şi scuipă numai dintru sine, şi nu catadicseşte să recunoască că ar datora ceva pentru vreun ajutor din afară. Ca să vină apoi să-ţi pună în faţă marea lui destoinicie în ale arhitecturii şi întru propăşirea matematicilor. La toate acestea albina, aidoma unei apărătoare ce ar fi fost tocmită de către noi, cei vechi, găseşte potrivit să răspundă că dacă e vorba să cîntăreşti marele geniu ori descoperirile celor Moderni, după lucrările cărora aceştia le-au dat naştere, atunci nu-ţi prea mai vine cu cale să lauzi pe nici unele. N-ai decît să-ţi ridici schemele cu cît de multă metodă şi pricepere doreşti: dacă materialul nu-i decît o scurgere toarsă din propriile-ţi măruntaie (maţele creierilor Moderni) — zidirea nu se poate încheia decît într-o pînză de bale; dăinuirea acesteia ca şi a celorlalte pînze de păianjen — nu se poate datora decît faptului de a fi uitată, neglijată ori dosită în cine ştie ce ungher. Căci nu-mi pot aminti de nici un alt lucru vrednic de crezare invocat de Moderni în această privinţă: decît, poate, niscaiva vînă groasă de satiră şi gîlcevi, foarte asemănătoare prin natură şi substanţă cu veninul paianjenului; pe care, în pofida faptului că susţin a-l scuipa numai din ei înşişi — îl ştim nutrit, graţie aceluiaşi meşteşug, din feluritele gîze ca şi din toţi condrăţeii veacului lor. Cît ne priveşte pe noi, cei Antici, ne mulţumim — împreună cu albina — a nu pretinde că avem altceva al nostru, afară de aripi şi de glas; cu alte cuvinte,

afară de avînt și de grai. Cît privește celelalte, tot ceea ce am adunat, am adunat prin trudă multă și căutare, prin cutreier în toate ungherele firii; deosebirea este că, în loc de venin și de bale, am ales mai curînd, pentru stupii noștri, mierea și ceara; în acest fel dăruind omenirii două din cele mai de preț lucruri de pe pămînt: dulceața și lumina.

E de neînchipuit ce zarvă s-a putut stîrni printre cărți în clipa cînd Esop își încheie lunga cuvîntare: ambele tabere înțeleseră încotro bătuseră vorbele lui, și-și ascuțiră dintr-o dată atît de mult dușmăniile, încît hotărîră că nu mai era cu cale să facă altceva decît să încrucișeze armele. Cît ai clipi din ochi, cele două tabere se retraseră cu stindardele lor cu tot către ungherele cele mai îndepărtate ale bibliotecii, intrînd pe dată într-un fel de divan, spre a pune țara la cale în vederea noilor împrejurări. Modernii dezbăteau cu aprindere multă cine să le fie căpetenii; și doar groaza de vrăjmaș îi ținu în frîu de la răzmeriță. Erau deosebiri destul de mari între călăreți, unde fiecare răcan pretindea să fie căpetenie de oaste, — de la Tasso și Milton, la Dryden și Withers.*[1] Cavaleria ușoară se afla supt porunca lui Cowley și Despreaux*[2]. Apoi veneau arcașii*[3], șiiu[3], supt neînfricații lor căpitani Des Cartes, Gassendi[1] și Hobbes; tăria lor era atît de nimitoare încît puteau zvîrli din arc săgețile lor pînă dincolo de atmosferă, ca nici să nu se mai întoarcă pe pămînt vreodată, — ci să se învîrtă, precum ale lui Evandros[2], prefăcute în meteori, — sau, precum niște ghiulele, — să se prefacă în stele. Paracelsus se pogorî din munții înzăpeziți ai Rhaetiei[3] cu un pîlc de aruncători de țucaluri din praștie. Era și o oaste întreagă de dragoni de felurite nații, sub conducerea lui Harvey*[4], marele lor agă: unii din aceștia purtau coasă, arma morții, alții lăncii și cuțite lungi, toate muiate în otravă; erau unii care trăgeau gloanțe scurte, deosebit de dăunătoare, și foloseau o pulbere albă ce ucidea fără greș și fără să facă vreo detunătură. Veneau apoi

---

*[1] Poeții epici erau călăreți înarmați de sus pînă jos; barzii liriei alcătuiau cavaleria ușoară.

*[2] Îndeobște cunoscut sub numele de Boileau. — H.

*[3] Filosofii, fizicii ori metafizicii.

[1] *Pierre Gassendi* (1592—1655), filosof, matematician și astronom francez: adversar al doctrinei lui Aristotel.

[2] Erou legendar grec, considerat civilizatorul Latiumului preroman; Swift îl confundă aici cu Aceste (*Eneida*, 5).

[3] Paracelsus era născut lîngă Zürich, iar Rhaetia era numele antic al acelui ținut.

*[4] *Harvey*, descoperitorul circulației sîngelui, descoperire asupra căreia apărătorii Modernilor insistă foarte mult, dar despre care Sir W. Temple e de părere că ar fi lucru îndoielnic și greșit.

mai multe pîlcuri de pedestraşi înarmaţi din cap pînă în picioare, toţi năimiţi, adunaţi subt stindardele lui Guicciardini[1], Davila[2], Polydor Virgil[3], Buchanan[4], Mariana[5], Camden[6] şi alţii. Trupa inginerilor era condusă de Regiomontanus[7] şi Wilkins[8]. Ceilalţi alcătuiau o mulţime pestriţă, sub căpetenia lui Scotus[9], Aquinas şi Bellarmin[10] toţi voinici şi arătoşi, dar lipsiţi atît de arme cît şi de disciplină şi curaj În rîndul din urmă venea un roi nesfîrşit de *calones**[1], o liotă învălmăşită, sub căpitănia lui L'Estrange[11];

---

[1] *Francesco Guicciardini* (1483—1540), unul din cei mai iluştri istorici florentini ai Renaşterii.

[2] *Davila* (1576—1623), istoriograf italian în slujba regelui Franţei Henric al IV-lea, autor al unui volum intitulat *Istoria delle guerre civile di Francia.*

[3] *Polydor Virgil* (cca. 1460—1555), scriitor italian, născut la Urbino, stabilit în Anglia, în 1502; autor al unei *Istorii a Angliei* în 26 de volume, şi al lucrării *Proverbiorum libellus* (Veneţia, 1498) — prevestind pe alocuri verva *Adagiilor* lui Erasm.

[4] George Buchanan (1506—1582), celebru literat şi dascăl englez, printre altele, profesor al lui Montaigne în timpul şederii sale la Bordeaux, profesor la universitatea din Coimbra (Portugalia); înfierează pe Maria Stuart *(Detectio Mariae Reginae,* — 1571), şi e profesor al lui James VI; autor al poemului latin *De Sphaera,* în care atacă teoriile lui Copernic.

[5] Juan de Mariana (1532—1624), erudit spaniol, membru al ordinului călugărilor iezuiţi; autorul unei vestite istorii a Spaniei, precum şi a unui tratat cazuistic *De Rege et Regis Institutione* (Toledo, 1598), justificînd circumstanţele în care tiranicidiul devine moralmente legitim.

[6] William Camden (1551—1632), istoric şi erudit englez, autorul unei monumentale monografii intitulată *Britannia* (1586).

[7] Johann Müller Regiomontanus (1436—1476), episcop, astronom şi matematician german, autor al unui volum de *Ephemerides* (1474), pomenit incidental şi de Francis Bacon în eseul XXXV.

[8] John Wilkins (1614—1672), episcop şi erudit englez, autor al unor surprinzătoare conjecturi anticipative privind ieşirea în cosmos în *The Discovery of a World in the Moon* (1638), *A Discourse Concerning a New Planet* (1640) etc.

[9] Cf. nota de la p. 440.

[10] Robert Bellarmin (1542—1621) cardinal italian, polemist de frunte al mişcării Contrareformei, îndreptată împotriva luteranismului şi calvinismului.

*[1] Numind învălmăşita liotă gloată de *calones,* autorul arată făţiş ascuţişul satirei sale dispreţuitoare faţă de toate soiurile de scriitoraşi năimiţi. Sir Roger L'Estrange a rămas de pomină prin matrapazlîcurile sale în acel război murdar din timpul regilor Carol II şi James. — H. *Calones* (Din lat. *calo, -onis),* însemnînd slugă sau rîndaş la oaste, precum şi om de nimica.

[11] *Roger Lestrange* (1616—1704), scriitor prolix, de conduită politică oportunistă; figurează în poemul satiric al lui Dryden *Absalom and Achitophel* (II, 1025).

pramatii ce se tîrîie după tabere doar pentru jaf, neavînd nici măcar îmbrăcăminte cu care să-şi acopere goliciunea*[1]

Oastea Anticilor era mult mai puţin numeroasă. Homer era căpetenia călărimii, iar Pindar a cavaleriei uşoare; Euclid era starostele inginerilor; Platon şi Aristotel erau mai mari peste arcaşi; Herodot şi Titu-Liviu peste pedestraşi; Hipocrat conducea dragonii; aliaţii, avînd de căpitani pe Vossius[1] şi Temple, alcătuiau ariergarda. Cumpăna fiind aplecată tot mai ameninţător spre izbucnirea hotărîtoarei bătălii, Zvonul, pentru care uşile erau deschise pretutindeni, — bucurîndu-se de altfel de un iatac al său chiar în biblioteca regală — zbură pînă la Jupiter căruia îi vesti amănunţit toate cele petrecute pe pămînt între cele două tabere; căci printre cei de sus, Zvonul spune totdeauna adevărul. Joe, foarte îngrijat, adună un divan în calea laptelui. Sfatul o dată întrunit, aduce pricina la cunoştinţa tuturora; că o sîngeroasă luptă ar fi pe cale să izbucnească între două oştiri alcătuite din făpturi Antice şi Moderne, denumite cărţi, — bătălie în care cei de sus nu puteau fi decît mult interesaţi. Momus, ca oblăduitor al modernilor, ţine o foarte strălucită cuvîntare întru apărarea lor; răspunde Pallas, proteguitoarea Anticilor. Simţămintele adunării rămînînd împărţite. Jupiter cere să-i fie adusă cartea vieţii. Pe dată trei mari catastife in-folio îi fură înfăţişate de Mercur: cuprinzînd pomelnicul tuturor întîmplărilor trecute, prezente şi viitoare. Copcile erau din argint aurit în două straturi, coperţile din piele de culoarea pirozelei cereşti, iar filele dintr-o hîrtie mătăsoasă ce ar fi putut trece, aci pe pămînt, drept cel mai fin velin. Jupiter ceti în tăcere ofisul, apoi, fără a catadicsi să împărtăşească un singur cuvînt nimănui, ferecă pe loc marea carte.[2]

La uşile acestui sfat şedeau afară în aşteptare o mare mulţime de zeişori, sprinteni şi uşori, slugi de casă de-ale lui Jupiter: aceste fiinţe sînt crainicii ascultători ai acestuia în toate treburile pămînteşti. Ei călătoresc într-un fel de caravană, mai mult sau mai puţin împreună, legaţi unul de altul, precum un şir de vîslitori la galere, printr-un lanţ uşor ducînd la degetul cel mare de la piciorul lui Jupiter: cu toate acestea, atunci cînd au de primit sau de dat cîte o solie, aceşti crainici nu pot face un singur pas dincolo de treapta de jos a jeţului împărătesc, de unde îşi suflă în şoaptă cele ce au

---

*[1] Acestea sînt desigur pamfletele, care n-au nici legătură, nici coperţi. — H.

[1] *Isaac Vossius* (1618—1689), erudit englez clasicizant, de origină olandeză.

[2] Pasajul este o mimare glumeaţă a conciziei stilistice caracteristică istoricilor latini.

de spus printr-un trunchi de copac foarte mare și scobit pe dinăuntru. Aceste zeități se cheamă de către muritori *accidente* sau *întîmplări*, dar cei-de-sus le numesc *cauze secunde*. Jupiter dete solie cîtorva dintre acestea, și ele își luară zborul neîntîrziat pînă pe acoperișul bibliotecii regale, de unde, după ce se sfătuiră cîteva clipe, își făcură pe nevăzute intrarea, rînduind taberele potrivit poruncilor primite.

Între timp Momus, temîndu-se de ce-i mai rău și aducîndu-și aminte de o veche proorocie care nu prevestise nimica bun pentru odraslele sale, scriitorii Moderni, își îndreptă zborul către ținutul stăpînit de o dumnezeire răufăcătoare, denumită Critica; aceasta își avea sălașul pe vîrful înzăpezit al unui munte din Novaia Zemlia; acolo Momus o descoperi lăfăindu-se în bîrlogu-i printre rămășițele foarte multor cărți pe jumătate sfîrtecate. La dreapta ei ședea un bătrîn orb de ani, numit Ignoranță, tată și soț al ei; la stînga-i se afla Trufia, mama ei, acoperindu-se pe sine cu zdrențele de hîrtie sfîșiate cu însăși mîna ei. Mai erau de față Părere, sora ei, sprintenă pe picior, cu o glugă trasă peste ochi, tare de creștet, totodată zăpăucă și dînd într-una din cap. Pe lîngă ea se jucau odoarele lor, Zarvă și Nerușinare, Tîmpenie și Îngîmfare, Pedanterie și Proastă-creștere. Zeița avea gheare ca de pisică; capul, urechile și glasul semănau cu ale unui asin; dinții îi ieșeau în afară încălecați peste buză, ochii îi erau întorși spre mijloc, ca și cînd nu s-ar fi privit decît pe sine; de hrănit se hrănea cu prisosul fierei din pipotă; rînza îi era atît de umflată, încît se vedea pe dinafară ca un soi de uger deosebit de mare; totodată nu ducea lipsă de anumite protuberanțe cu înfățișare de sfîrcuri, de care stăteau atîrnați o groază de monștri urîcioși sugînd cu nesaț; dar ceea ce era minunat și de necrezut era faptul că umflătura rînzei creștea mai iute decît se dovedea suptul în stare s-o facă să scadă. Zeiță, o agrăi Momus, cum de poți zace aci tolănită în timp ce credincioșii dumitale închinători, Modernii, pornesc în chiar această clipă o luptă prea crîncenă, ba poate au și început să cadă subt paloșul vrăjmașului lor? nu te gîndești cine va să mai aducă jertfe de-acum încolo și să ridice altare zeităților noastre? Grăbește dar spre insula Britanică, și, de-ți stă în putință, împiedică să fie nimiciți; între timp eu voi semăna vrajbă între zei ca să-i cîștig cauzei noastre.

Ușurîndu-se într-acestea, Momus nu mai așteaptă nici un răspuns, ci o părăsi pe zeiță pradă apelpesirii. Sărind în sus ca arsă de turbare, după tipicul unor atari împrejurări, începu un soliloc viu: eu sînt cea (zise ea) ce împărtășesc înțelepciune copiilor și dobitocilor, mulțumită mie copiii devin mai înțelepți decît părinții lor, prin mine cicisbeii devin bărbați de stat, iar școlarii judecători

ai filosofici; grație mie sofiștii dezbat și trag încheieri cu privire la adîncimile științei; iar împinși de către mine, geniile cafenelelor ajung să poată îndrepta stilul unui scriitor, scoțînd la iveală pînă și cele mai mărunte cusururi, — fără a pricepe o iotă din ceea ce a vrut să spună, sau din limbajul de care s-a folosit; feciorii de bani gata își cheltuiesc mintea așa cum își cheltuiesc și moștenirea, mai înainte chiar ca să fi apucat să le încapă pe mîini. Eu sînt cea ce-am descăunat inteligența și învățătura din împărăția poeziei, înființîndu-mă pe mine însămi în locul lor. Și ce, vor cuteza o mînă de nepricopsiți din vechime să mi se pună mie împotrivă? — Dar ia, haideți, bătrînul meu părinte, și voi, copiii mei iubiți, și tu, frumoasa mea surată; să ne urcăm în carul nostru de război și să ne grăbim a da o mînă de ajutor închinătorilor noștri moderni, cari chiar estimp jertfesc pentru noi o hecatombă, — judecînd după desfătătorul miros care-mi ajunge la nări venind de jos, dintr-acolo.

Zeița cu-al ei alai se urcă dar în carul cel tras de gîște domesticite, și zbură peste nemărginite zări, scuturîndu-și influența în cuvenite locuri, pînă ce, în cele din urmă, ajunse și în iubita ei insulă a Engliterei; și, plutind pe deasupra metropolei, ce de binecuvîntări nu lăsă să cadă peste răsadnițele sale de la Gresham și Covent Garden! Ca în cele din urmă să ajungă și la fatala cîmpie de qătaie din biblioteca Saint James, tocmai în clipa cînd cele două oștiri erau pe punctul de a da prima ciocnire; și pătrunzînd acolo cu întreaga-i caravană, fără a fi văzută, se lăsă ușor pe un rînd de rafturi goale, care pe vremuri fusese locuit de o colonie de virtuozi, — și răsuflă o clipă să privească felul cum erau așezate cele două oștiri.

Dar iată că aci, duioșia inimii ei de mamă începu s-o răscolească pe dinăuntru: căci, în fruntea unui escadron de arcași moderni, zări dintr-o dată pe Wotton, fiul ei iubit, căruia ursitoarele îi hărăziseră zile foarte puține, Wotton, acel tînăr erou zămislit din îmbrățișările furate zeiței odinioară de către un muritor necunoscut; între toate odraslele, dînsul fiind odorul cel mai scump al mamei, se hotărî să se ducă la el și să-l îmbărbăteze. Dar mai întîi, potrivit bunului și vechiului obicei al zeilor și zeițelor, se gîndi să-și preschimbe chipul, ca nu care cumva dumnezeirea înfățișării ei adevărate să orbească privirile lui de muritor, aprinzîndu-i totodată și celelalte simțuri. Iată de ce își chirci făptura pe măsura unui volum in-octavo; trupul i se făcu alb și uscat, îmbucătățit felii de uscătură; părțile groase se preschimbară în mucava, iar cele subțiri într-o hîrtie fină; într-acestea părinții și copiii ei așternură cu destoinicie o zeamă neagră, un fel de fiertură de funingine și fiere, în chip de litere: capul, glasul și rînza își păstrară însă înfățișarea;

iar ceea ce fusese piele, rămase pe mai departe acoperământ de piele. Se îndreptă către Moderni, astfel preschimbată, şi era cu neputinţă de distins la chip şi înfăţişare de divinul Bentley, cel mai scump prieten al lui Wotton. Vajnicule Wotton, îl agrăi zeiţa, de ce oare stau de pomană oştirile noastre, irosindu-şi vlaga şi pierzînd prilejul împrejurării de faţă? Gata, hai iute pînă la generali, ca să-i sfătuim să dea asaltul fără întîrziere. Acestea fiind spuse, înşfăcă pe cel mai urît dintre monştrii ce-i purta la piept, — ghiftuit ochi cu fierea ce supsese, şi-i făcu vînt pe nevăzute întru gura lui: acesta o apucă de-a dreptul înspre creştet, umflîndu-i ochii cît nişte cepe, răsucindu-i privirile şi întunecîndu-i pe jumătate creierii. Apoi dădu poruncă, între patru ochi, la doi dintre iubiţii ei copii, — Prostie şi Proastă-creştere — să stea pe lîngă el nedezlipiţi în toate întîlnirile ce aveau să urmeze. După ce-l înzestră astfel, pieri într-un abur, iar eroul pricepu pe dată că fusese călcat de maică-sa, zeiţa.

Sunînd acuma ceasul hotărît de ursită, se porni şi bătălia; dar mai înainte de a mă încumeta să zugrăvesc cumva această încleştare, se cade neapărat — după pilda altor autori — să cer a fi dăruit cu o sută de limbi, şi de guri, şi de mîini, şi de condeie, care, toate laolaltă, tot n-ar fi îndestulătoare pentru ducerea la bun sfîrşit a unei atari nemărginite opere. Grăieşte zeiţă mai mare pe veac şi istorie, şi spune-mi pe cel ce păşi mai întîi pe cîmpul de luptă[1] — Paracelsus, în fruntea pîlcului său de dragoni, zărindu-l pe Galen în faţă, în mijlocul aripei vrăjmaşe, zvîrli voinicește cu sulița ţintind către el: viteazul Antic primi izbitura în scut, vîrful suliței frîngîndu-i-se la îndoitura celei de-a doua coale... *(Hic pauca desunt)*... Purtară pe rănitul agă*[1], pe scuturi, pînă la carul său... *(Desunt nonnulla)*...

Apoi Aristoteles, zărindu-l pe Bacon cum se repezea către dînsul cu privirea încrîncenată, îşi încordă arcul şi ochi: săgeata slobozită zbură vîrtej, dar nu-l nimeri pe vajnicul Modern, ci-i zbîrîi peste creştet; pe Des Cartes în schimb îl izbi din plin; vîrful de oţel întîlni pe loc un cusur în copertă; străpunse pielea ca şi stratul de mucava, şi-l nimeri la ţanc în ochiul drept. Chinul cel groaznic făcu pe viteazul arcaş să se răsucească precum un titirez, pînă ce moartea, aidoma unui astru de influenţă superioară, îl trase în pîlnia ei.

---

[1] Parafrază comică a stilului homeric.

[*1] Doctorul Harvey. Nu s-a socotit cuviincios a se pomeni numele antagonistului, ci doar de a sugera că fusese rănit; alţi Moderni au fost crutaţi prin hiatul ce urmează. — H.

...(Ingens hiatus hic in MS)... cînd, iată, Homer se ivi în fruntea călăreților, călare pe un bidiviu ce vărsa foc pe nări, greu de stăpînit în frîu de însuși cel ce-l călărea, dar de care, tocmai de aceea, nici un muritor nu cuteza să se apropie; se năpusti printre vrăjmași, călcînd totul în picioare în calea lui. Grăiește, zeiță, numește pe cel ce muri străpuns mai întîi, pe cel ce muri, străpuns mai la urmă! Întîi, Gondibert*[1] fu cel ce înaintă către dînsul, învestmîntat în zale grele, călare pe cal scopit, cumpătat și ticnit, — vestit nu atît pentru iuțeala galopului, cît, mai ales, pentru felul său ascultător de a pune genunchii la pămînt ori de cîte ori călărețu-i dorea să urce în șa, ori să descalece. Acesta se legase cu jurunință față de Pallas a nu părăsi nici în ruptul capului cîmpul de luptă mai înainte de a-l fi despuiat pe Homer de armură: nebun într-adevăr, ce nici măcar nu dăduse ochi vreodată cu purtătorul acesteia, și nici nu-i putea bănui puterea! Pe acesta Homer îl răsturnă — cu cal cu tot — în colb, unde fu zdrobit și călcat în copite. Apoi, cu o lungă halebardă străpunse pe Denham[1], un viteaz Modern ce cobora în spiță dreaptă din Apollon după tată, dar după mamă era de neam cu muritorii. Se prăbuși mușcînd pămîntul. Cereasca parte a făpturii lui fu luată de Apollon și făcută stea; cît despre cea pămîntească, se rostogoli și înțepeni pe dușumea. Apoi Homer ucise pe Wesley[2] cu o lovitură de copită a armăsarului; pe Perrault îl înșfăcă cu putere smulgîndu-l din șa, și dete cu el în Fontenelle[3], zburîndu-le amîndurora creierii dintr-o singură izbitură.

Pe aripa stîngă a cavaleriei se ivi atunci Vergiliu, îmbrăcat într-o haină din zale lucitoare, ca turnată pe trup: încălecase un armăsar vînăt-rotat ce călca încet și apăsat, stăpînîndu-și anevoie focul și vlaga. Își aruncă privirea înspre rîndurile aripii vrăjmașe, dornic de a găsi pe cineva cu care să-și poată măsura bărbăția, cînd deodată zări pe un dușman cît un căpcăun, călare pe un roib scopit, făcîndu-și drum cu greu prin desimea pîlcurilor de ostași vrăjmași; dar făcea mai mult zgomot decît înainta, căci gloaba, bătrînă și costelivă, își istovea ultimele puteri într-un trap mărunt ce dădea naștere unei înaintări încete, dar unui zdrăngănit de fiare și zale îngrozitor pentru ureche. Cei doi călăreți ajunseseră la o aruncă-

*[1] Un poem eroic de Sir W. Davenant, în strofe de cîte patru stihuri.

[1] John Denham (1615—1669) poetastru englez cunoscut pentru un lung poem topografic intitulat *Cooper's Hill (Dealul lui Cooper)* ca și pentru o parafrază a *Eneidei* lui Vergiliu.

[2] Este probabil vorba de Samuel Wesley († 1735), autor al unui obscur volum de poeme purtînd curiosul titlu de *Maggots (Viermi)*.

[3] Bernard Le Bouvier de Fontenelle, literator francez care a trăit un veac (1657—1757), scriind o operă prolixă, superficială și inegală.

tură de suliță, cînd necunoscutul dete semne că dorea să ia cuvîntul: își înălță cozorocul coifului, dar nu se zări nici o față pe dinăuntru, și abia după un timp reieși că era vorba de vestitul Dryden. Viteazul antic avu dintr-odată o tresărire; căci coiful era de nouă ori mai mare decît capul, ce părea așezat undeva în partea din spate, cumva precum pipota în burdihanul stacojului, sau ca un șoarec sub un uranisc împărătesc, sau ca un fante sfrijit subt scufa unei peruci moderne; iar glasul era potrivit cu obrazul, căci răsuna stins și îndepărtat. Într-o prelungă luare de cuvînt, Dryden se porni atunci să-l perie pe bunul și bătrînul Homer; îl numi părinte, și printr-o lungă deducție genealogică, scoase la iveală cît se poate de limpede că erau în fapt cimotii.[1] În cele din urmă propuse cu smerenie un schimb de armuri, ca chezășie de nădejde a ospitalității între dînșii. Vergiliu consimți (căci zeița Bună-credință se strecurase nevăzută, lăsîndu-i un zăbranic de ceață pe ochi), cu toate că armura sa era din aur și avea prețul a o sută de boi, în timp ce a celuilalt nu era decît o tinichea din fier ruginit. Oricum, strălucitoarele zale îi veniră Modernului mult mai prost încă decît celelalte. Apoi se învoiră să schimbe și caii; dar cînd fu vorba de a face încercarea, Dryden fu cuprins de spaimă și se dovedi neputincios să încalece.

...(Alter hiatus in MS)... Lucan[2] își făcu întrarea pe un bidiviu focos și nespus de frumos, dar căpățînos, — purtîndu-și călărețul pe unde poftea de-a lungul cîmpului de bătaie; semănă un adevărat măcel în rîndurile călăreților dușmani; pentru a stăvili prăpădul, un Modern vestit, pe nume Blackmore[3] (de fapt unul dintre năimiți), încercă din răsputeri să se pună de-a curmezișul și zvîrli o dată din suliță cu toată puterea, dar nimerindu-și ținta, aceasta se înfipse adînc în pămînt. Atunci Lucan aruncă o halebardă; dar Esculap se strecură pe nevăzute și-i bonti vîrful. Viteazule Modern, zise atuncea Lucan, pe cît îmi dau seama te ocrotește vreun zeu*[1], căci niciodată nu mi s-a jucat un renghi ca acesta. Și care dintre muritori se poate măsura cu zeii? Așadar să nu ne mai batem, ci să schimbăm între noi daruri. Într-acestea, Lucan dădu Modernului o pereche de pinteni iar Blackmore dărui lui

---

[1] O aluzie la *Disertația* preliminară a tălmăcirii lui Dryden din Vergiliu.

[2] Marcus Aeneus Lucanus (39—65), poet latin născut la Córdoba în Spania; victimă a invidiei lui Napoleon: opera sa capitală, *Pharsalia*, e un poem eroic descriind lupta pentru putere dintre Caesar și Pompeius.

[3] Richard Blackmore (†1726), medicul curții regale engleze și stihuitor prolix.

*[1] Pricoperea sa ca medic făcea să-i fie iertată prostia de care dădea dovadă ca poet. — H.

Lucan o pereche de hăţuri... *(Pauca desunt)*... Creech.[1] Dar zeiţa Prostie luă un nour, plămădindu-l în chipul lui Horaţiu, înarmat şi călare, şi i-l aşeză înainte ca şi cînd şi-ar lua zborul. Nespus de bucuros era cavalerul de a putea începe o luptă cu un astfel de duşman zburător, aşa că porni în urmărirea chipului, ameninţînd cît îl ţinea gura; pînă ce se pomeni adus în pacinicul sălaş al Părintelui său Ogleby[2], care-l dezarmă pe loc trimiţîndu-l la culcare.

Apoi Pindar străpunse pe — , şi pe — , şi pe Oldham[3], şi pe — şi pe Afra*[1] Amazoana, cea iute de picior; înaintînd pieziş într-una şi şerpuind printre duşmani, înzestrat cu o uimitoare sprinteneală şi putere, semănă un măcel cumplit în rîndurile cavaleriei uşoare. Văzînd însă Cowley[4] acestea toate, mărinimos şi rîvnic cum era, se năpusti înainte către tabăra Anticilor, căutînd să imite dibăcia, cadenţa şi mersul lui Pindar, — atît cît vlaga armăsarului şi propria dibăcie i-o îngăduiau. În clipa cînd trei aruncături de suliţă ajunseseră să despartă pe cei doi călăreţi, Cowley cel dintîi azvîrli o lance, care nu-l nimeri pe Pindar, ci trecînd printre rînduri, se prăbuşi, fără urmare, la pămînt. Pindar aruncă atunci înspre el o lance atît de groasă şi de grea, încît doisprezece cavaleri — cum sînt cavalerii zilelor noastre decăzute — abia ar fi putut-o ridica de la pămînt; dar el o azvîrli cu uşurinţă şi mînă sigură, făcînd-o să cînte prin văzduh; iar Modernul n-ar fi putut de bună seamă ocoli o moarte fulgerătoare, de n-ar fi avut norocul de a se apăra cu scutul dăruit lui de către Venus.*[2] Într-acestea cei doi eroi îşi traseră săbiile din teacă; numai că Modernul era atît de înspăimîntat, încît nici nu mai ştia pe unde se mai află; scutul îi pică din mînă; de trei ori o luă la picior, şi de trei ori nu izbuti să scape; în cele din urmă se întoarse şi ridicîndu-şi braţul în cel mai rugător chip cu putinţă, grăi: Dumnezeiesc Pindar, cruţă-mi, rogu-te, viaţa, fii stăpîn pe al meu cal, pe-a mele arme,

---

[1] Thomas Creech (1659—1701), poetastru englez, tălmăcitor din Horaţiu, Lucreţiu şi Theocrit.

[2] Este probabil vorba de *John Ogilby* (1600—1676), librar şi scriitor englez, autor al unor tălmăciri lipsite de strălucire din Homer, Vergiliu şi Esop.

[3] *John Oldham* (1653—1683), poetastru englez, autor al unor satire, imitaţii pindarice şi felurite tălmăciri.

*[1] Doamna Afra Behn. — H. *(Aphra Behn*, 1640—1689, scriitoare şi comediografă engleză).

[4] *Abraham Cowley* (1618—1667), poet, prozator şi dramaturg englez, autor printre altele al unor *Ode pindarice* (1656); ciclul său de poeme de dragoste *(The Mistress*, 1647) reprezintă opera sa mai durabilă.

*[2] Poemul său intitulat *The Mistress*. — H.

— pe deasupra primind şi preţul răscumpărării mele pe care prietenii mei ţi-l vor plăti, de îndată ce vor auzi că sînt ostatecul tău viu. Cîine! Răspunse Pindar: preţul răscumpărării tale să rămînă la prieteni; iar leşul tău vă să fie lăsat drept pradă paserilor cerului şi jivinelor de pe cîmpie. Într-acestea ridică paloşul şi, cu o straşnică lovitură, despică pe nefericitul Modern în două, de sus pînă jos; şi o jumătate rămase lată la pămînt spre a fi călcată în picioare de copitele bidiviilor; în timp ce cealaltă fu tîrîtă de armăsaru-i înspăimîntat peste cîmp. Aceasta fu apoi culeasă de către Venus, spălată de şapte ori în ambrozie, apoi atinsă de trei ori cu o rămurică de amarant; într-acestea pielea se întregi şi se făcu mătăsoasă, iar filele se prefăcură în pene, cari, aşa cum aurite fuseseră mai înainte, aurite se făcură iarăşi: şi luă chip de porumbiţă, iar zeiţa o înhămă la caru-i ceresc.

(Hiatus valde deflendus in MS)[1]

EPISODUL BENTLEY ŞI WOTTON

Ceasurile zilei fiind înaintate, iar numeroasele divizioane ale Modernilor bătînd pe jumătate în retragere, dintr-un escadron al pedestraşilor cu armură grea se ivi dintr-o dată un căpitan numit Bentley, cel mai slut dintre toţi Modernii, — înalt, dar nici chipeş, nici frumos, — spătos, dar nici puternic, nici bine legat. Zalea sa era o împeticire alcătuită din sute şi sute de bucăţi fără noimă; iar sunetul pe care-l scotea în timp ce păşea era dogit şi înăbuşit, ca zgomotul pe care l-ar stîrni prăbuşirea unei tăblii de plumb smulse de suflarea vîntului etesian[2] de pe acoperişul unei turle. Coiful lui era din fier vechi ruginit, iar cozorocul obrăzarului din alamă; întinat de suflarea lui în dreptul gurii, acesta era totul numai pete verzi, hrănite din belşug cu fiere, care şiroia acolo ca dintr-o fîntînă; căci ori de cîte ori se opintea de mînie sau de scremere, un catran osebit, cît se poate de veninos, putea fi văzut prelingîndu-i-se de pe buze. În dreapta ţinea un îmblăciu şi (ca nu care cumva să rămînă lipsit de sculă de atac) o oală plină cu gunoi în stînga*[1]; Astfel deplin înarmat, înainta cu paşi înceţi şi greoi către locul unde căpeteniile moderne ţineau sfat în legătură cu o mulţime de treburi; văzîndu-l cum se apropie, începură cu toţii să rîdă de zgaibaracele

[1] Lacună deosebit de mîhnitoare în manuscris.

[2] Vînt suflînd în nord-vestul Mediteranei timp de circa 40 de zile pe an în fiecare vară.

*[1] Insul despre care se pomeneşte aci e binecunoscut pentru darul său de a azvîrli în faţa tuturora, fără nici o deosebire. — W.

lui crăcănate și de umerii săi cocoșați cari, în pofida pulparelor și a zalelor, n-aveau încotro și ieșeau totuși la iveală. Generalii se folosiseră de el și de darurile sale zeflemisitoare; păstrate în sînul ocîrmuirii, acestea se dovediseră, nu o dată, de cel mai mare folos cauzei, dar alteori, pricinuiseră totuși mai mult rău decît bine; căci, la cea mai slabă bănuială de jignire, sau chiar și fără nici un fel de temei, aidoma unui elefant rănit, dînsul se pornea să-și reverse batjocura peste înșiși mai-marii săi.

Cam acestea erau toanele lui Bentley și în acele clipe; otărît de a vedea vrăjmașul izbîndind pe cîmpul de luptă, era nemulțumit de purtarea tuturor celorlalți, mulțumit doar de a lui însuși. Cu toată smerenia, dădu de înțeles căpeteniilor Moderne că, în deplină modestie, după părerea sa, erau cu toții doar o șleahtă de pramatii și de dobitoci, buni de trimis înapoi fiecare pe la obîrșiile lor, căc—nari afurisiți și catîri blestemați, jigodii fără pic de știință de carte și secături fără de minte; că dacă, el unul, ar fi primit căpitănia, potaicle acelea încrezute de Antici ar fi fost de mult făcute zob pe cîmpul de bătaie. Domniile voastre, adaose el, stați aci de taclale; dar atunci cînd eu — sau oricare alt viteaz Modern — ucidem cîte un vrăjmaș, vă repeziți neîntîrziat să puneți mîna pe pradă. Să știți că din această clipă nu mai mișc un singur deget împotriva dușmanului, pînă ce nu-mi jurați aci, sus și tare, că voi putea face tot ce vreau cu cel pe care-l voi ucide sau prinde ostatec de acuma încolo. Încheindu-și Bentley spusele în acest fel, Scaliger[1] îi aruncă o privire acră și-i zise: Porc-de-cîine, gură spartă! te trezești plin de elocință, dar doar în ochii tăi; batjocura ce o azvîrli e fără pic de sare, fără pic de adevăr și precum nuca în perete. Veninul ficaților tăi prihănește natura; învățătura ta de carte n-a făcut decît să-ți sporească barbaria; umanioarele tale te-au scos neom; petrecerea ta printre poeți te-a făcut cu atît mai mîrșav, mai întunecat și mai dobitoc. Orice meșteșug, care pe ceilalți îi face să se mai cioplească, pe tine te face mai necioplit și mai țeapăn: de pe la curte ai deprins numai năravurile rele, iar vorbirea spilcuită mi te-a scos un pedant și jumătate. Iar mișel mai fricos decît tine n-a îngroșat vreodată rîndurile oștirii. Dar ca să nu mai plîngi: îmi dau cuvîntul că pe orice pradă vei pune mîna, va fi a ta; nădăjduiesc că stîrvul tău nemernic va cădea însă cel dintîi pradă șoimilor și viermilor.

Bentley nu cutează să mai scoată o vorbă; ci, pe jumătate înecat de propria-i fiere, și ca turbat, pieri, pus cu toată hotărîrea și dîrzenia să înfăptuiască o faptă mare. Drept ajutor și tovarăș luă

[1] Iulius Caesar Scaliger (1484—1558), filolog și erudit italian, «modernizator» al *Poeticei* lui Aristotel în timpul Renașterii.

cu sine pe iubitul său Wotton, şi, — fie din dibăcie fie din dorinţa de a surprinde, — hotărîră să dea asaltul împotriva unei tabere mai lăturalnice a oştirii celor Antici. Începură dar să mărşăluiască peste leşurile prietenilor lor căzuţi în măcel; o luară apoi pe aripa dreaptă a oastei Moderne; apoi o cotiră înspre miazănoapte, pînă ce dădură de mormîntul lui Aldrovandus[1], pe lîngă care trecură chiar cînd soarele sta să asfinţească. Şi iată-i aşadar ajunşi, cu frica în sîn, în apropierea primelor redute inamice; iscodind prin dreapta şi prin stînga după vreo tabără cu răniţi, ori după niscaiva luptători istoviţi şi dezarmaţi, furaţi de somn, departe de grosul oştirii. Aidoma unor dulăi ghitangi, pe care lăcomia înnăscută şi boldul nevoilor de pe-acasă îi mînă să se înhăiteze cîte doi — deşi cu frică — spre a da lovitura pe timp de noapte în ograda vreunui oier mai avut: cu cozile între picioare şi limbile atîrnînde, îi vezi cum se strecoară tiptil şi pe nesimţite; între timp, conştiincioasa lună, ajunsă în înaltul crugului ei, săgeată spinările lor vinovate cu preadreptele-i raze; dar de frică nici unul nu se încumetă să latre, cu toate că tare ar mai face-o, îmboldiţi de obrazul ei cel lucitor, — întrezărit în oglinda vreunei băltoace, ori de-a dreptul chiar, în faţa-i rotundă; iar primul iscodeşte zarea prin jur, în timp ce celălalt cercetează lunca, doar-doar să descopere, ceva mai depărtişor de stînă, rămăşiţele vreunei oi pe jumătate sfîrtecate, prisos al lupilor ghiftuiţi, ori al ciorilor prevestind pieze-rele. Astfel înainta această drăgălaşă şi drăgăstoasă pereche de buni prieteni, — pe cît de înfricoşaţi pe atîta de grijulii amîndoi, cînd iată, înaintea lor, zăriră două lucitoare haine de zale atîrnate de un stejar, şi pe stăpînii acestora dormind duşi, la o aruncătură de băţ de acolo. Prietenii noştri dădură cu zarul, şi ducerea isprăvii mai departe căzu lui Bentley; o apucă înainte, calea fiindu-i deschisă de Uluire şi Încurcătură, în timp ce Groază şi Spaimă îl acopereau pe la spate. Venind mai aproape, recunoscu pe doi dintre vitejii oştirii Anticilor, — erau chiar Phalaris şi Esop, cufundaţi în somn adînc; bucuros le-ar fi făcut Bentley de petrecanie amîndurora, aşa că strecurîndu-se şi mai aproape îşi îndreptă îmblăciul către pieptul lui Phalaris. Dar chiar în acea clipă zeiţa Spaimă se ivi la mijloc şi-l apucă în braţele-i de gheaţă pe Modern, trăgîndu-l departe de primejdia pe care o întrezărise; într-acestea cei doi eroi dorminzi se întoarseră dintr-o dată în somn, sforăind buştean, şi cufundaţi mai departe în vise. Căci Phalaris*[1]

---

[1] Numele latinizat al italianului Ulysses Aldrovandi (1522—1607), personalitate enciclopedică, autor al unor celebre tratate de botanică şi istorie naturală.

*[1] Potrivit cu Homer, care istoriseşte visele celor ucişi în timpul somnului. — H.

visa tocmai atunci că un poetastru de nimic îl atacase într-un pamflet, dar că îl azvîrlise la cazană, să ragă în pîntecul taurului său[1]. Iar Esop tocmai visa că pe cînd stătea întins la pămînt, alături de căpeteniile Anticilor, se făcea că un măgar sălbatic, scăpat de pe undeva, tăbăra peste dînșii călcîndu-i în copite și împroșcîndu-i cu balegă peste față. Bentley lăsă pe cei doi eroi să doarmă, puse mîna pe cele două haine de zale, și o șterse să-l regăsească pe iubitul său Wotton.

Acesta își făcuse de lucru între timp colindînd împrejurimile: în cele din urmă, nu departe de acolo, dete de un pîrîu ce purcedea dintr-un izvor — în limba muritorilor numit Helicon. Acolo stătu locului și, lihnit fiind de sete, hotărî să și-o potolească. În trei rînduri, făcîndu-și căuș profanele palme, încercă să ducă apa la gură și să soarbă, și în trei rînduri aceasta i se scurse printre degete. Se aplecă atunci pieptiș, dar cum dete să atingă cu buzele-i cristalina licoare, se înființă Apollo care-și înfipse scutul între izvor și Modern, făcîndu-l să tragă noroi. Căci deși nici un izvor de pe lume nu poate fi asemănat Heliconului în limpezime, nu-i mai puțin adevărat că fundul albiei lui e pardosit cu un strat gros de mîl și glod; așa fusese dorința împlinită de Jupiter lui Apollo, întru pedepsirea celor ce cutezau să încerce a pîngări acea apă cu buze păcătoase; așijderi întru învățătura de minte a tuturora, ca să nu soarbă prea adînc, și departe de izvor.

La gura izvorului, Wotton zări doi eroi; pe unul nu-l putu recunoaște, dar pe celălalt îl cunoscu pe dată, căci era însuși Temple, căpetenia aliaților celor Antici. Stătea cu spatele și tocmai se adăpa trăgînd sorbituri mari din coif, răcorindu-se după truda bătăliei. Văzîndu-l cu genunchii-i tremurînzi, cu mîinile-i tremurătoare, Wotton își spuse următoarele: O, de-aș putea ucide pe acest nimicitor al oastei noastre, ce faimă mi-aș dobîndi printre căpetenii! dar a ieși să te măsori cu el, corp la corp, scut la scut și lance contra lance, — care dintre Moderni ar cuteza s-o facă? Căci știe a se războ precum un zeu, iar Pallas și Apollo sînt pururi de-a dreapta lui. Mamă! de-ar fi adevărat ce îmi șoptește la ureche Faima, — că adică aș fi vlăstarul unei atît de mari zeițe, — binevoiește a mă învrednici să-l pot păli pe Temple cu această lance, ca lovitura mea să-l cufunde drept în iad, iar eu să mă pot întoarce nevătămat și biruitor, încărcat cu laurii pradei cîștigate. Prima parte a acestei rugăciuni a fost ascultată de zei, prin mijlocirea mamei și a lui Momus; dar cea de-a doua, datorită unui vînt parșiv, trimis de

[1] După cum se știe, Phalaris, tiran al Agrigentului, se folosea, spune legenda, de un supliciu constînd din introducerea osînditului într-un taur de bronz încins.

Ursită, se topi în văzduh. Într-acestea Wotton își apucă lancea și, răsucind-o de trei ori deasupra capului, îi făcu vînt cît putu de voinicește; maică-sa, zeița, dînd în același timp un spor de putere brațului său. Șuierînd își luă zborul lancea și ajunse pînă în dreptul brîului Anticului ce ședea întors; îi gîdilă ușor cureaua și se prăbuși la pămînt. Temple nici nu-i simți atingerea, nici n-o auzi căzînd; Wotton ar fi putut-o șterge către tabără, mulțumit doar cu cinstea de a fi zvîrlit o lance într-un atît de vajnic luptător, nepătînd în schimb nimica; dar Apollo, întărîtat de faptul că o suliță zvîrlită cu ajutorul unei atît de mîrșave zeițe i-a pîngărit izvorul, îmbrăcă pe loc înfățișarea unui — și se apropie tiptil de tînărul Boyle, care-l însoțea pe Temple; făcu întîi un semn arătînd către lance, apoi înspre Modernul care o aruncase, și-i dădu a înțelege tînărului erou că sosise ceasul să treacă neîntîrziat la răzbunarea faptei. Învestmîntat într-o haină de zale ce-i fusese dăruită de toți zeii*[1], Boyle porni îndată către vrăjmașul său înspăimîntat, care și începuse s-o ia la picior dinaintea lui. Precum un pui de leu prin pustiurile Libiei, ori deșerturile Arabiei, pe care bătrînul său părinte l-ar fi trimis la vînătoare după pradă, — pentru binele sănătății sau de dragul mișcării; acesta cutreieră pretutindenea, în căutarea vreunui tigru coborît din munți, sau a vreunui mistreț dușmănos; dacă însă, întîmplător, nimerește peste un măgar sălbatec ce vine să-i asurzească urechile cu neplăcutul său răget, mărinimoasa jivină — deși nu s-ar înjosi să-și murdărească ghearele cu sîngele unui dobitoc atît de mărunt — întărîtată fiind de larma lui îngrozitoare, pe care domnișoara Echo, nimfă nebunatecă (precum și sexul ei cel lipsit de judecată) îl îngînă mult mai tare și cu mult mai multă plăcere decît însăși cîntarea Filomelei, — puiul de leu, zic, răzbună atunci cinstea împărăției pădurii și tabără pe urecheatul dobitoc. Așa fugea mîncînd pămîntul Wotton și tot așa pe urmele lui se năpustise Boyle cel tînăr. Dar Wotton — încotoșmănat cu zale grele și puțin iute de picior — se văzu nevoit să-și încetinească fuga, cînd, iată, se ivi Bentley încărcat cu prada celor doi Antici adormiți. Boyle îl văzu îndată foarte bine, descoperind asupra-i coiful și scutul prietenului său Phalaris pe care, cu puțin înainte, le lustruise și aurise el însuși, cu mîna lui; ochii îi scăpărară de mînie și, încetînd urmărirea lui Wotton, se năpusti încrîncenat asupra noului venit. Mult ar mai fi dorit să se poată răzbuna pe amîndoi odată, dar cei doi o apucaseră care încotro: ca în cazul cînd gîștele unei femei amărîte, ce își

---

*[1] În această dispută Boyle a fost ajutat și de Decanul Aldrich, de Dr. Atterbury, mai tîrziu episcop de Rochester, precum și de alte înalte fețe de pe la Oxford. — H.

cîștigă pînea la rodan, o apucă razna peste imaș: ea dă fuga după ele, căutînd să-și adune orătăniile fugare din lungul și latul șesului; acestea gîgîie, fîlfîind din aripe peste toată cîmpia; tot așa și Boyle după cei doi frtați: dar aceștia dîndu-și într-un sfîrșit seama că fuga lor era de fapt zadarnică, se adunară în rînd să-i țină piept în chip de falangă. Cel dintîi, Bentley zvîrli cît putu de tare cu lancea nădăjduind să străpungă pieptul dușmanului; dar Pallas se ivi pe nevăzute și desprinse din zbor vîrful armei, punînd în loc un boț din plumb; lovind scutul cu o bușitură înnăbușită, aceasta se prăbuși cu vîrful teșit la pămînt. Într-acestea Boyle, fără pripă, apucă o lance grozav de mare și ascuțită; și, pe cînd cei doi frtați se strînseseră unul în celălalt cot la cot, el trecu pe dreapta lor și, cu neobicinuită putere, făcu vînt armei. Văzînd apropierea sfîrșitului, Bentley întinse brațul lipit de-a lungul coastelor, în nădejdea de a-și putea astfel ocroti trupul: vîrful pătrunse brațul, străpunse coastele și nu se opri decît după ce trecu și prin bravul Wotton care, dornic să-și sprijine prietenul pe moarte, îi împărtăși soarta. Bucătarul cel iscusit, după ce leagă bine perechea de sitari, îi petrece frumos în țeapă, cu picioarele și-aripile strîns lipite de trup: tot astfel arătau cei doi prieteni străpunși; și se prăbușiră, uniți în moarte, așa cum fuseseră uniți în viață; uniți atît de strîns, încît Charon îi putea lua acum drept unul singur, trecîndu-i peste Styx cu jumătate plată. Drum bun, prea drăguță și drăgălașă pereche; puțini ca voi ne-au mai rămas aci pe pămînt: fericiți de-a pururi fi-veți, dacă cu mintea și elocința mea voi fi izbutit să vă fac să trăiți vecinicia.

Iar acum... *(Desunt caetera)*[1]...

[1] Restul lipsește.

DISCURS PRIVIND LUCRAREA MECANICEASCĂ A SPIRITULUI (DINTR-O EPISTULIE CĂTRE UN PRIETEN)

ÎNŞTIINŢAREA LIBRARULUI

Cuvîntarea de mai jos încăpuse în mîinile mele neatinsă şi întreagă; dar întrucît într-însa se aflau şi unele lucruri cumva mai greu de înghiţit pentru cititorul zilelor noastre, am păstrat-o la mine timp de cîţiva ani, gîndind că n-avea să vadă lumina tiparului niciodată. Dar, în cele din urmă, datorită poveţelor şi ajutorului unui prieten cu scaun la cap, am lăsat afară acele părţi care ar fi putut cel mult da naştere la sminteală, încumetîndu-mă acum să scot de sub tease ce a rămas. Despre autor nu ştiu nimic; nu-mi pot nici măcar da cu părerea dacă e, sau nu, unul şi acelaşi cu alcătuitorul bucăţilor de mai sus, căci originalul nu mi-a fost înmînat odată, iar scrisul era de altă mînă. Învăţatul cititor va putea deslui cel mai bine cum stau lucrurile, aşa încît mă încredinţez pe de-a întregul judecăţii sale.

DISCURS PRIVIND LUCRAREA MECANICEASCĂ A SPIRITULUI (DINTR-O EPISTULIE CĂTRE UN PRIETEN)

Fragment

Către T.H. Esquire[1], la reşedinţa domniei sale de la Academia des Beaux Esprits, în Noua Anglie.*

Sir, se împlineşte o bună bucată de vreme de cînd port în capul meu ceva, un lucru pe de o parte cît se poate de material, pe de altă parte, neapărat trebuincios sănătăţii mele, — fapt în legătură cu care socot că lumea s-ar cuveni să fie totuşi încunoştinţată; căci, ca să vă fac o destăinuire, nu mai sînt în stare să-l păstrez în mine. Totuşi, găsirea celei mai nimerite căi în care să-i dau drumul m-a tot frămîntat de la o vreme. Îmboldit din această pricină am colindat trei zile în şir prin *Westminster Hall*, prin cimitirul Sfîntului Paul,

[1] Cuvîntarea aceasta nu-i întru totul aceeaşi cu cea de mai înainte, întrucît cele mai bune părţi au fost lăsate afară; dacă librarul grăieşte adevărul, atunci cînd spune că n-a cutezat să le tipărească, nu am de unde şti; de altfel e destul de greu de hotărît dacă ne putem bizui pe ceea ce ne spune dînsul cu privire la acest tratat, ca şi cu privire la cele de mai înainte.

precum și pe *Fleet Street* în căutare de titluri; astfel am descoperit că, între toate, nici unul nu-i mai în vogă astăzi decît tocmai *Epistulia* către prieteni: nimic într-adevăr nu-i astăzi mai obicinuit decît să te lovești la tot pasul de lungi epistulii închinate unor fețe sau locuri în legătură cu care — la prima vedere — nu ți-ar trece prin gînd că ar fi chiar atît de trebuincios ori nimerit un lucru ca acesta; ca de pildă: vecinului de alături, unui dușman de moarte, unui necunoscut, sau unei persoane de calitate din nouri; aceste scrisori dezbat, la întîia vedere, subiecte de loc potrivite unei tratări prin corespondență; ca de pildă: prelungi scheme de gîndire, obscure și minunate mistere de stat, anevoioase disertațiuni critice ori filosofice, luări-aminte către parlamente, și altele ca acestea.

Așadar, Sir, purced potrivit cu metodul astăzi la modă; și încep prin a spune contrariul: mă tem deci că vă veți grăbi să-mi publicați epistulia, de îndată ce vă va fi încăput pe mînă. Vă rog să binevoiți a da însă mărturie înaintea lumii, arătînd cît de iute alcătuită și de nepregătită a fost această țidulă; cum că abia ieri domnia voastră și cu mine am intrat întîmplător în vorbă despre acest subiect; că nu mă simțeam prea bine în clipa cînd ne-am luat la revedere; că poșta e mereu atît de zorită să plece, încît n-am avut de fel putința s-o scriu cum se cade, darmite să-i îndreptez stilul; și orice alte scuze moderne privind graba și neglijența v-ar mai veni în minte în timp ce o citiți, vă rog să le pomeniți, eu unul făgăduind cinstit că le voi recunoaște, adăugînd la aceasta și mii de mulțumiri.

Vă rog stăruitor, Sir, ca în viitoarea dumneavoastră scrisoare către virtuozii Irochezi, să-mi faceți favoarea de a recomanda smeritele mele servicii acelei ilustre bresle, dîndu-le asigurări că le voi trimite o dare-de-seamă în legătură cu aceste fenomene de îndată ce le vom fi putut lămuri, aci la Gresham. De la ultimele trei poște încoace n-am mai primit un singur rînd din partea literaților din Topinambu[1]. Iar acum Sir, întrucît am isprăvit tot ceea ce am avut de spus, atît în legătură cu forma, cît și cu afacerile, vă rog să binevoiți a-mi îngădui să pot merge mai departe și să intru în subiect, trecîndu-mi cu vederea faptul că nu voi mai întrebuința stilul epistolar decît cînd voi fi ajuns la încheiere.

[1] Ținut din Brazilia, ai cărui locuitori erau de o înapoiere proverbială.

Partea I

Se spune că avînd de făcut o vizită în Rai, Mohamet primi oferta mai multor vehicule care să-l ducă pînă sus; ca de pildă: falnice care de război, telegari întraripați și cerești cotige; dar le refuză pe toate, ținînd morțiș să fie purtat într-acolo doar de un măgar. Iată însă că această înclinație a lui Mohamet, în aparență atît de stranie, a fost preluată de o sumedenie de creștini de atunci încoace,— și fără doar și poate că pe bună dreptate. Căci, așa cum se știe, acel harap a împrumutat jumătate din sistima religiei sale de la credința creștină, și c cît se poate de firesc ca să aducă tributul său față de cei ce îi țin hangul; într-acestea, bunul popor al Engliterei dovedindu-se la înălțime, n-a lăsat cîtuși de puțin de dorit; căci în pofida faptului că nici un neam de pe fața pămîntului nu-i înzestrat cu atîta mulțime de căruțe pentru așa călătorie — oferind și siguranță și comoditate — foarte mulți dintre noi nu se vor socoti satisfăcuți cu nici un alt vehicul, în afara aceluia întrebuințat de Mohamet.

În ceea ce mă privește, trebuie să mărturisesc că port un respect cu totul osebit acestui dobitoc, mulțumită căruia socot că natura omenească e admirabil de bine pusă în evidență atît din punctul de vedere al însușirilor cît și al lucrărilor; iată de ce, ori de cîte ori întîlnesc în modesta mea lectură cîte ceva avînd legătură cu aceste frățești vietăți ale noastre, nu las să-mi scape prilejul, și trec iute pe hîrtie cele cu pricina la capitolul locurilor comune; iar atunci cînd mi se întîmplă să scriu despre rațiunea umană, despre politică, elocință, ori știință, îmi pun înainte aceste răbojuri și bag din ele cu duiumul fel de fel de aplicații în scrierile mele. Cu toate acestea, în rîndul calităților acordate distinsului dobitoc de către autorii Antici și Moderni, nu-mi amintesc să fi întîlnit pe careva pomenind talentul lui de a-și purta călărețul către ceruri — ca lucru făcînd parte din caracterul său — afară numai de cele două zilde de care vorbeam mai sus; iată de ce socot că metodurile acestei arte alcătuiesc o zestre de cunoștințe cît se poate de folositoare dar prea puțin cunoscută, în care lumea cărturărească s-ar cuveni să aibă plăcerea de a fi informată mai adînc: e tocmai ceea ce mă încumet să înfăptuiesc prin luarea de cuvînt ce urmează. Căci, în privința

lucrării mai sus pomenite, o sumedenie de condițiuni se cer, — atît din punctul de vedere al călărețului cît și al măgarului, — și eu îmi voi da aci întreaga străduință spre a le pune cît de bine în lumină.

Dar întrucît doresc, cu orice preț, să nu dau cumva prilej de gîlceavă vreuneia dintre partîde, sînt hotărît de acum încolo, să părăsesc sistima de a vorbi tot după buche — cum am făcut pînă acuma — ci să îmbrățișez pe viitor calea alegoriei; deși nu în așa măsură încît cititorul judecat să nu-și poată, cu ușurință și oricît de dos, da seama de aplicațiile pe care le va socoti cele mai nimerite. Iată de ce, dacă nu veți avea nimic împotrivă, de acum încolo în loc de a folosi cuvîntul *măgar* vom folosi termenul de învățător destoinic, sau cu mintea luminată; iar cuvîntul călăreț va fi înlocuit cu termenul de auditoriu fanatic, sau cu orice altă denumire avînd un înțeles înrudit. Acum că am lămurit acest punct de mare însemnătate, avem înaintea noastră un nu mai puțin însemnat subiect de cercetare, anume aflarea metodurilor prin care învățătorul sus pomenit ajunge să fie stăpîn pe atîtă destoinicie, duh, sau luminație de minte; și prin ce cale e cultivată și întărită legătura dintre dînsul și ascultătorii săi.

În toate scrierile mele am avut neîncetat în gînd acest mare scopos, — dar nu pentru a-l aplica și potrivi unor prilejuri particulare de timp, loc sau persoană, ci, mai vîrtos, pentru a-i găsi socotința în sînul obștești firi, și a omenirii în general. Un atare catolicese[1] folos e, după părerea mea, cel prilejuit de cercetarea de față; căci nu-mi amintesc de nici o altă umoare trupească, ori însușire a minții, în legătură cu care toate națiile pămîntului și toate veacurile să se fi potrivit într-un chip atît de desăvîrșit, precum s-a întîmplat cu trăsătura de duh și cu grăuntele vestit al *entuziasmului*[2]; acestuia, i s-au adus îmbunătățiri în primul rînd de către anumite persoane ori societăți omenești, ca mai apoi să fie aplicat și celorlalte mădulare ale obștei, — dovedindu-se sculă potrivită pînă și pentru zămislirea de răsturnări privind cea mai însemnată dintre figurile istoriei, — așa cum va reieși curînd foarte limpede pentru toți cei avînd o brumă de cunoștințe despre Arabia, Persia, India ori China, — despre Maroc și Peru. Mai departe: același *entuziasm* s-a bucurat de întinse puteri asupra împărăției științei, unde cu greu găsim un singur meșteșug sau o singură învățătură care să nu-și fi adaos pe undeva vreo ramură fanatic-ească; ca de pildă, piatra filosofală, marele elixir*[1], lumile plane-

[1] În sens etimologic: universal.

[2] În sens etimologic: calitate vizionară insuflată de divinitate; întreg pamfletul vizează pe sectanții habotnici din familia spirituală a *Quakerilor*.

*[1] După unii autori ar fi același lucru, după alții nu.

tare, quadratura cercului, *summun bonum*[1], obști utopice, și multe altele, mai mult sau mai puțin în aceeași strună, toate folosind la nimic altceva decît la activarea sau distrarea acestui grăunte de *entuziasm* pe care îl aflăm în orice alcătuire.

Dar dacă e adevărat că acest vlăstar și-a găsit rădăcini pretutindeni în cîmpul stăpînirii puterii și al științelor, mai tare încă și le-a înfipt și răspîndit în cîmpul celor sfinte; aci, deși a purtat îndeobște chiar numele de entuziasm, — trăgîndu-și poate spița dintr-una și aceeași obîrșie, — a dat totuși naștere anumitor încrengături de natură foarte osebită, cu toate că adesea confundate de cei neștiutori. Termenul ca atare, în accepțiunea lui obștească, ar putea fi definit ca ridicare în sus a sufletului, sau a facultăților lui, mai presus de cele materiale. O atare descriere rămîne fără îndoială valabilă în general, cu toate că îi voi restrînge aici întrebuințarea, mărginind-o la sfera religiei; găsim în această privință trei căi mai generale de înălțare în zbor a sufletului, sau ridicare mai presus de sfera celor materiale. Cea dintîi ține de lucrarea nemijlocită a lui Dumnezeu, și se numește profeție ori inspirație. Cea de-a doua ține de lucrarea nemijlocită a diavolului, și se numește posedare. Cea de-a treia este urmarea unor pricini firești, ca de pildă o prea puternică închipuire, o răzvrătire a splinei, o aprindere de mînie, o spaimă, o mîhnire, o durere și altele. Aceste trei căi au fost tratate pe larg de feluriți autori, așa încît nu voi zăbovi asupra lor cu cercetarea. Cea de-a patra cale însă, — cea a entuziasmului bigot, — altfel spus a țîșnirii și slobozirii sufletului din baierele lui —, întrucît este efectul unei ticluiri meșteșugite și a unei lucrări mecanicești, a fost arar, ba chiar de loc, înfățișată prin condeiul scriitorilor; asta pentru că — în pofida faptului că e un meșteșug străvechi — a fost dat în vileag, întotdeauna, doar unei mici mîini de aleși, ceea ce face că a și dus o lungă vreme lipsa acelor îmbunătățiri și șlefuiri tîrzii, de care a avut în cele din urmă parte, — din clipa, adică, cînd s-a prefăcut într-o adevărată moliмă, începînd pe mîna atîtor și atîtor oameni întreprinzători.

Prin urmare, asupra acestei mecanicești lucrări a spiritului doresc să zăbovesc cu cercetarea în cele ce urmează, asupra felului anume în care o aflăm azi prelucrată de către meșteșugarii Englitere noastre. Mă pregătesc să împărtășesc cititorului rodul unei sumedenii de observațiuni pline de doxă privitor la această problemă; înfățișînd, pe cît îmi va sta în putință, firul întregii evoluții și metodurilor întrebuințate în această meserie, cu pilde paralele și arătarea

[1] Binele suprem.

unor noui descoperiri pe care am avut fericitul prilej să le fac, în chip întîmplător.

După cum pomeneam şi mai sus, o anume încrengătură a entuziasmului religios nu-i decît un simplu efect al firii; spre deosebire de aceasta, ramura despre care am de gînd să vă vorbesc e pe de-a întregul un efect al unui meşteşug omenesc, — deşi nu lucrează otova, ci înrîureşte cu precădere anumite naturi sau constituţii, mai degrabă decît pe altele. Sînt apoi şi o sumedenie de lucrări care la obîrşie erau meşteşug curat, dar, odată cu trecerea vremurilor, s-au prefăcut în lucrare firească. Ne spune Hippocrate că în rîndul strămoşilor noştri Sciţi se afla şi un neam cu numele de Capete-ţuguiate, a cărui obîrşie se trage dintr-o veche datină a moaşelor şi doicilor de prin părţile locului: acestea aveau obiceiul de frămîntau, teşeau şi stîlceau în mîinile lor capetele pruncilor nou născuţi; datorită acestui fapt, natura, zăgăzuită într-o parte, găsi cu cale să afle o ieşire într-alta, şi anume în sus, — ceea ce făcu ca creştetele să apuce a creşte în chip de ţugui de drob de zahăr; şi această îndrumare mergînd necontenit în acest fel, timp de cîteva generaţii, în cele din urmă capetele rămaseră ţuguiate de la sine, fără ajutorul nici unor doici. Aceasta a fost obîrşia neamului Scit cu creştetele ţuguiate, şi aşa, trecînd din a doua natură în cea dintîi, datina lor ajunse să se facă sadea una cu firea. În legătură cu toate acestea aflăm un lucru foarte asemănător aci, în mijlocul poporului nostru, — fără îndoială vreo rămăşiţă de la strămoşii acelei naţii rafinate. Căci în veacul părinţilor noştri se ridicase şi la noi în insulă un neam numit al Capetelor-rotunde[1], a căror spiţă a ajuns acum răspîndită în trei împărăţii; cu toate acestea, la început nu fusese decît o lucrare meşteşugărească, înfăptuită cu ajutorul unei perechi de foarfece, ducînd la îngustarea înfăţişării feţei şi, avînd pe deasupra o tichie tuciurie. Aceste capete, astfel orînduite în orice adunare, precum nişte desăvîrşite rotogoale negre, erau cît se poate de expuse vederii părţii femeieşti, ceea ce a înrîurit atît de puternic concepţiile lor, încît pînă la urmă natura şi-a însuşit pe de-a întregul aluzia, făcînd ca aceste capete rotunde să se ivească din născare; aşa se face că un cap rotund a devenit printre noi lucru tot atît de firesc, pe cît era la vechii Sciţi capul ţuguiat.

În legătură cu aceste pilde, şi altele, — tot atît de uşor de adus, l-aş ruga pe curiosul cititor să facă acum distincţia: mai întîi, între

[1] Denumirea de *Roundheads* (Capete rotunde), aplicată membrilor partidului puritan, adepţi ai Parlamentului în timpul războiului civil din secolul al XVII-lea, provine din aceea că se tundeau scurt şi cazon de jur împrejurul capului, în timp ce adversarii lor, din partidul monarhic (zis al Cavalerilor) purtau plete lungi.

un efect prefăcut din meşterşug în natură, şi unul firesc dintru obîrşie; în al doilea rînd: între un efect pe de-a întregul natural, şi un altul, avînd doar întemeiere în natură, — suprastructura lui fiind pe de-a întregul artificială. Căci cei dintîi şi cel din urmă, pe cîte înţeleg, intră în cîmpul cercetării mele. O dată ce aceste lucruri au fost limpezite, calea noastră va fi nestînjenită de obiecţiile ce s-ar mai putea de-acum încolo ridica împotriva lucrurilor ce urmează.

Faurii acestui prea vestit meşterşug pornesc, de obicei, de la următorul punct fundamental: că stricăciunea simţurilor trupeşti înseamnă născare întru ale duhului; căci simţurile omului sînt tot atîtea căi largi ducînd înspre fortăreaţa minţii, cetăţuie cu desăvîrşire zăvorîtă în cazul unor asemenea lucrări. Prin urmare trebuie făcut orice, fie pentru a îndrepta în altă parte, lega, năuci, zăpăci şi eglendisi aceste simţuri; fie, în caz contrar, pentru a le buşi afară; între timp, pe cînd sînt, fie plecate la plimbare, fie folosite în alte ţeluri, fie încăierate în luptă unul împotriva celuilalt, spiritul trece la faptă şi-şi îndeplineşte chemarea.

Despre metodurile obicinuite de folosire a simţurilor în atari împrejurări, vă voi spune cu amănunţime totul, dar numai în măsura în care acest lucru îmi va fi îngăduit ca faptă legiuită; întrucît mi s-a făcut cinstea de a fi fost iniţiat în mîsterele fiecărei societăţi de acest fel, aş dori tare mult să fiu iertat pentru darea în vileag a oricăror taine din care profanilor le e oprit să se împărtăşească.

Aici însă, mai înainte ca să pot merge mai departe, se cade să îndepărtăm, dacă-i cu putinţă, o foarte-primejdioasă obiecţie. Căci unii critici tăgăduiesc cu tărie că spiritul ar putea în vreun fel fi de faţă într-o adunare de sfinţi[1] moderni, pe temeiul marilor deosebiri de circumstanţe materiale între felul primitiv de inspiraţie şi cel practicat în epoca noastră. Criticii mai sus pomeniţi pretind că dovada s-ar afla în capul al doilea al Faptelor Apostolilor; din care ar reieşi, în primul rînd: că apostolii se întruniseră într-un anume loc mînaţi într-o singură suflare; prin care se învederează catolicească unire a părerilor şi a chipurilor de închinare; această armonie, zic ei, este atît de departe de ceea ce aflăm atunci cînd alăturăm astăzi chiar două din cele mai mărunte adunări de-ale noastre, încît e de-a dreptul zadarnic să te-aştepţi s-o găseşti între două capete aflătoare într-una şi aceeaşi adunare; în al doilea rînd: citim că spiritul i-a învăţat pe apostoli dăruindu-i cu darul vorbirii mai multor limbi; or, această cunoaştere este atît de străină alor noştri, încît nici măcar nu pot pricepe înţelesul cuvintelor şi vor-

[1] În toate cele ce urmează, substantivul sfînt (engl. *saint*) desemnează pe sectanţii puritani înfieraţi de autor în pamflet, conform întrebuinţării date de ei înşişi acestui cuvînt în decursul secolului al XVI-lea şi al XVII-lea.

birii în propria lor limbă. Şi, în sfîrşit, mai adaugă că meşteşugarii timpurilor noi îndepărtează răspicat pînă şi cea mai mică apropiere a spiritului, poprindu-i toate intrările pe vechile căi de pătrundere, prin aceea că-şi acoperă grijulii capetele cu nişte scufe foarte strînse: nu încape într-adevăr îndoială că dreptatea se află de partea lor, fiind limpede că limbile de foc n-au stat asupra creştetelor apostolilor, în timp ce aceştia îşi purtau pe cap pălăriile.[1]

Pe cît se vede, forţa acestor obiecţii pare a sălăşlui în felul diferit de a înţelege cuvîntul spirit; căci dacă-l înţelegem drept un ajutor suprafiresc venit din afară, — acei ce obiectează au dreptate, iar spusele lor trebuiesc recunoscute de adevărate; dar întrucît spiritul la care ne referim aici purcede pe de-a întregul din lăuntru, argumentul acestor potrivnici cade cu totul la apă. Din acelaşi motiv, moderniii noştri meşteşugari găsesc că e de neapărată trebuinţă să-şi acopere capetele cît se poate de bine spre a împiedica ieşirea în afară a sudoarei, care — aşa cum nădăjduiesc s-o pot arăta mai jos, la locul cuvenit — este izvorul celei mai mari risipe de lumină mecanicească.

Mergînd acum mai departe cu fenomenul mehanismului duhovnicesc, e cazul să arăt aci că în încropirea şi stîrnirea spiritului, adunarea are de jucat un rol de mare însemnătate, — precum şi însuşi predicatorul. Metodul acestei absconse taine este următorul: se încordează cu toată străşnicia ochii pe dinăuntru, cu pleoapele pe jumătate închise; apoi se stă jos, ochii fiind mişcaţi serta-ferta fără de oprire, prelungi suspine fiind îngăimate la răstimpuri potrivite, cu ţinerea isonului la înălţime statornică, mai ales în acele răgazuri cînd predicatorul îşi trage răsuflarea şi tace. Acest obicei nu este cîtuşi de puţin atît de improbabil şi de rar, încît să nu-l aflăm pomenit şi în alte ţări îndepărtate, fie prin cărţi, fie de pe la martori oculari. Căci în primul rînd numiţii Iauguis [*Bernier, Mem. de Mogol*], altfel spus sfinţi prea luminaţi ai Indiei, îşi văd toate vedeniile lor mulţumită deprinderii pe care şi-o însuşesc de a-şi strînge şi stoarce ochii. În al doilea rînd, meşteşugul de a fugi serta-ferta cu privirea de colo colo şi de-a dănţui în plină adunare, săltînd peste coardă în vederea stîrnirii unor extazuri artificiale este un lucru moştenit de la strămoşii noştri Sciţi [Guagnini, *Hist. Sarmat.*] în rîndul cărora datina e practicată pînă în ziua de astăzi de către femei. În sfîrşit, întregul obicei, aşa cum l-am istorisit mai sus, se întîlneşte şi la băştinaşii Irlandei care i-au adus însemnate îmbunătăţiri; ştim că dintre toate naţiile,

[1] Aluzie la episodul coborîrii Duhului Sfînt sub forma unor limbi de foc asupra celor doisprezece apostoli în duminica Rusaliilor.

acest popor s-a lăsat cel mai puțin atins de stricăciune, neîndepărtîndu-se aproape de loc de puritatea vechilor tătari. Or, este fapt obicinuit ca cîte o mînă de irlandezi, de ambe sexe, să se cufunde în uitarea celor materiale dimprejur, să-și astupe toate simțurile, și să devină vizionari și spirituali, mulțumită unei lulele bondoace din care trag pe rînd, așezați fiind într-un cerc, unde fiecare păstrează fumul în gură pînă ce luleaua îi e înmînată din nou; în tot acest răstimp se aude un zumzet susținut încetișor, repetit și reînnoit, din instinct, după împrejurare; trupurile și le mișcă în sus și în jos în așa măsură, încît uneori atît capetele cît și vîrful picioarelor zac paralele cu orizontul. Între timp privirile le sînt răsturnate în sus, cam în felul cuiva care s-ar lupta să nu-l fure somnul; prin acestea și alte simptome asemănătoare ce se învederează printre ei, reiese limpede că facultățile lor raționale sînt cu desăvîrșire umbrite și înlocuite: fandacsia se însăunează în locul lor, copleșind creierul cu sute și sute de năzăreli. Revenind de la această digresiune, voi zugrăvi acum metodurile prin care se înfăptuiește apropierea spiritului.

Privirile fiind potrivite după meșteșugitul tipic, în primul rînd ochiul nu mai zărește nimic; dar, după un scurt răgaz, o luminiță slabă începe să licărească și să-ți dănțuie în față: apoi, datorită mișcărilor dese scuturîndu-ți trupul în sus și în jos, un leșin ți se urcă la cap foarte curînd, pînă ce te simți cuprins cu totul de amețeală și beție, — ca unul care ar fi băut prea mult de dimineață. Între timp predicatorul își vede mai departe de treaba lui; la început printr-un bombănit înalt care te străpunge de sus pînă jos; cei de față îi dau neîntîrziat răspuns, și te trezești dintr-odată împins să-i urmezi printr-un nebănuit imbold, fără ca măcar să-ți poți da seama de ceea ce faci. Așa numitele *interstitia*[1] sînt cu luare aminte umplute de predicator, ca nu care cumva să se aștearnă un răgaz prea mare, ceea ce ar face ca spiritul să se pleoștească și să lîngăvească.

Aceasta-i tot ceea ce sînt încuviințat să vă descopăr cu privire la mișcarea spiritului din punctul de vedere al adunării credincioșilor; în privința însă a metodurilor folosite de predicator, despre care mă pregătesc a vă vorbi îndată, vă voi împărtăși pe larg și amănunțit ceva mai multe.

[1] Intervale.

Partea a II-a

În cărțile acelor prea vestiți și drept cuvîntători condeieri — călătorii moderni, veți găsi afirmat negru pe alb, cu toată seriozitatea, că, din punctul de vedere al credinței, deosebirea fundamentală între sălbatecii indieni și noi însine stă în aceea că noi ne închinăm lui Dumnezeu, — în timp ce ei se închină diavolului. Sînt însă unii critici care n-ar accepta nici în ruptul capului o asemenea distincție, împărtășind dimpotrivă convingerea că toate popoarele se închină deopotrivă Dumnezeului adevărat, căci ținta rugilor lor pare să fie una și aceeași nevăzută putere, nemăsurat de bună, și în stare a da fiecăruia ajutor; s-ar putea ca aici să fie de fapt vorba de cel mai strălucitor dintre atributele Divinității. Sînt alții care ne aduc la cunoștință că acei idololatri se închină la două principii — principiul binelui și principiul răului; ceea ce mi se pare a fi cea mai universală noțiune cu privire la cele nevăzute, din cîte a nutrit omenirea cu ajutorul luminii naturale. Cît despre felul în care această idee a fost prelucrată de indieni și de noi, și cu ce anume avantagii de fiecare parte, — iată o chestiune ce mi se pare vrednică de cercetare. După mine, această deosebire se vădește și în ceva mai mult decît atîta, — anume în faptul că ceea ce îi pune cel mai ades în genunchi pe ei sînt lucrurile de care se tem, în timp ce noi, — dorințele pe care le-am dori îndeplinite; frica pe ei îi face să se roage, iar pe noi să blestemăm. În ceea ce-i privește, lucrul pentru care n-am decît cuvinte de laudă, e cuviința de care dau dovadă în hotărnicirea închinărilor ca și a zeităților lor, fiecare cu stăpînirea lui, — fără, de pildă, a amesteca sau încăleca vreodată liturgia zeului Alb cu cea a zeului Negru. Nu același lucru s-ar putea spune și despre noi care, potrivit liniei și măsurii minților noastre, avem pretenția de a fi întins stăpînirea uneia din cele două nevăzute puteri, strîmtorînd cîmpul celeilalte, — de fapt dînd în vileag o grosolană necunoaștere a naturii binelui ca și a răului, și confundînd în chip cumplit granițele amîndurora. După ce oamenii au înălțat tronul dumnezeirii lor pînă în *caelum empyraeum*, împodobindu-l cu toate acele însușiri și desăvîrșiri cîte lor înșile li se par mai de preț a stăpîni, — după ce, zic, au pogorît principiul răului în ținutul cel mai de jos, ferecîndu-l în lanțuri, copleșindu-l cu blesteme, pic-

tîndu-l cu însușiri mai rele decît ale ultimului zamparagiu de prin tîrg, înzorzonîndu-l cu coadă, coarne, ghiare cît toate zilele, ochi cît niște cepe, — iată că mă cuprinde rîsul cînd văd că aceiași înțelepți mintoși se înflăcărează în gîlcevi pline de doxă cu privire la anumite cărări și locuri, anume spre a lămuri dacă atîrnă de stăpînirea lui Dumnezeu sau a Satanei; dezbătînd încruntați cazul dacă cutare ori cutare înrîurire din mintea omului își trage obîrșia de sus sau de jos; și dacă cutare ori cutare patimă și afecțiune se stîrnește de spiritul bun, ori de cel rău:

Dum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi[1].

Iată cum se pricep oamenii să hotărască alăturarea lui Christos cu Belial, iată cum fac apropieri între limbile de foc ale Sfîntului Duh și copita despicată a Satanei. Cam în același fel stau lucrurile și cu cercetarea care ne privește acuma: se împlinesc o sută de ani de cînd tot ține dezbaterea țintind a lămuri dacă purtarea și răţoiala predicatorilor *enluziaşti* ai Engliterei noastre purcede din posedare, ori din inspirație; și o mulțime întreagă de argumente au fost stoarse de ambe părți, și poate pentru nimic. Căci, după părerea mea, în viață, lucrurile stau precum în tragedie, — unde se socotește un cusur deosebit de mare, atît din punctul de vedere al ordinei cît și al ticluirii piesei, faptul de a întrerupe asistența unei puteri preternaturale, în afara cazurilor de nevoie absolută și extremă. De altminteri e o mică dovadă de deșertăciune omenească să-ți închipui că pentru fiecare din noi întregul univers poartă de grijă pînă și în cele mai mărunte treburi. Că, dacă izbutești să treci cu bine peste un șanț de scurgeri de pe uliță, înseamnă că îngerul nevăzut al Domnului s-a coborît să te călăuzească apucîndu-te de mînă; că, dacă dai cu capul de un stîlp, făptaș este diavolul, slobozit din iad pentru păcatele tale, să-ți bage ție bețe în roate. În fața unui muritor de nimica, dăscălind, beșlegind și năucind o adunare de ascultători, care om cu scaun la cap o să-și închipuie că cerul sau iadul s-ar cuveni amestecați și puși să influențeze, ori să cerceteze cele ce cuvîntătorul mai are de gînd să facă? Iată de ce sînt necurmat în hotărîrea mea de a zmulge neîntîrziat din rădăcini această rătăcire din capul omenirii, lămurind odată pentru totdeauna că această taină a răspîndirii darurilor duhovnicești nu e nimic decît un meșteșug, ce se dobîndește

---

[1] « Ahtiați în urmărirea
A ceea ce-i de bun ori rău augur, drept țel avîndu-și doar
mărunta poftă ».

prin cuvenită ucenicie, şi se stăpîneşte deopotrivă prin deprindere şi aplicare, ca orice altă meserie. Toate acestea vor ieşi mai limpede la lumină prin descrierea şi deducerea întregului proces al acestei lucrări, potrivit tuturor varietăţilor întîlnite de mine, atît în experiment cît şi în cercetare.

. . . . . .

(Într-acestea întreaga schemă a mehanismului duhovnicesc a fost dedusă şi lămurită sunînd foarte crudit, şi potrivit cu observaţia; nu s-a socotit însă cu cale a o încredinţa tiparului, din motive atît de siguranţă cît şi de cuviinţă.)

. . . . . .

Aici n-ar fi poate de prisos să adăugăm cîteva cuvinte în legătură cu lăudabilul obicei de a purta scufii vătuite; acestea nu sînt doar o chestiune de modă, datină sau moft, aşa cum ar dori să lase unii să se înţeleagă — ci o instituţie întemeiată pe multă doxă, şi aducătoare de însemnat folos: într-adevăr, odată ce s-au muiat bine cu sudoare, aceste tichii opresc cu desăvîrşire năduşeala să mai treacă; prin reverberarea căldurii, se opreşte astfel orice evapoare a spiritului pe altă cale decît pe gură; potrivit pildei gospodinei destoinice care-şi îmbrobodeşte alambicul într-o cîrpă jilavă pentru aceleaşi princi, şi cu urmări asemănătoare. Căci, potrivit părerii unor *virtuosi* emeriţi, creierul n-ar fi decît un muşuroi de vietăţi foarte mici, prevăzute însă cu dinţi şi cu ghiare deosebit de ascuţite, fapt datorită căruia se ţin împreună ciorchine, în chipul îndeobşte cunoscut, asemănătoare în aceasta picturii *Leviathanului* lui Hobbes, sau unui roi de albine agăţat de un copac, şi iarăşi unui leş mişunînd de viermi, dar păstrînd încă înfăţişarea în mare a vietăţii mamă: după acea părere, orice născocire a minţii omeneşti ar purcede din faptul că două sau mai multe asemenea mici vietăţi muşcă de anumiţi nervi capilari ce-şi au acolo rădăcina; trei ramuri o iau înspre limbă, iar alte două se răsfiră către mîna dreaptă. S-ar părea, după ei, că aceste vietăţi sînt deosebit de friguroase de felul lor; hrana lor este aerul pe care-l răsuflăm, excrementul lor e flegma; iar ceea ce numim în chip obicinuit guturai, răceală şi scurgere, nu e decît o slăbiciune epidemică de care suferă cu multă uşurinţă această mică obşte, datorită climei cărcia se află supusă. Mai departe, zic ei, nimic nu-i mai prielnic pentru descleştarea acestor vietăţi din felul lor de viaţă îmbîrligat, — pentru a le însufla pofta şi vlaga de a-şi lăsa pecetea dinţişorilor, — decît un val puternic de căldură. Dacă muşcătura e hexagonală, dă naştere la poezie; dacă-i rotundă, dă naştere elocinţei; dacă a fost, să spunem, conică, persoana al cărui nerv a fost astfel atins se va simţi îmboldită să scrie despre politică; şi aşa mai departe cu toate celelalte.

Iar acuma voi înfăţişa pe scurt felul metodurilor după care glasul e cel mai bine ocîrmuit în vederea ticluirii şi propăşirii spiritului; căci în lipsa unei priceperi destoinice pentru grăirea şi rostirea fiecărui cuvînt, silabă, şi literă, — în cadenţa cea mai nimerită — întreaga operaţie rămîne incompletă, dă greş cu totul asupra ascultătorilor, pe însuşi meseriaş punîndu-l fără încetare la ananghie datorită lipsei de substanţă, lipsindu-l, într-un cuvînt, de sorţii izbînzii. Aşadar trebuie să fim înţeleşi asupra faptului că în graiul acesta spiritual, răţoiala şi fonfănitul ţin locul simţului comun şi al raţiunii din limbajul celorlalţi oameni: căci în cuvîntările duhovniceşti, rînduirea cuvintelor potrivit artei gramaticeşti nu e de nici un folos, întrucît toată priceperea şi iscusinţa stă în alegerea şi cadenţa silabelor; precum compozitorul precaut care, punîndu-se să scrie un cîntec, schimbă atît de mult cuvintele şi rînduiala lor, încît, mai înainte de a izbuti să le facă să sune a cîntare, se vede silit să le facă să sune fără noimă. Aceasta este şi pricina pentru care arta fonfăitului a fost socotită uneori drept şi mai desăvîrşită, atunci cînd se află obladuită de ignoranţă; e ceea ce se presupune că a vrut să mărturisească în chip enigmatic Plutarh atunci cînd spune că cele mai bune instrumente muzicale sînt cele făcute din osul de măgar. Iar criticii mai adînci sînt de părere că, avînd în acel pasaj, înţelesul său adevărat, cuvîntul nu poate fi înţeles decît ca desemnînd osul fălcii; deşi alţii socot că ar putea fi vorba şi de *os sacrum;* într-un caz atît de spinos e de la sine înţeles că nu mă voi încumeta să iau asupra mea hotărîrea alegerii; cei interesaţi au libertatea de a lua pe cel din două care le surîde.

Primul element trebuincios în vederea deprinderii artei fonfăitului este o cuvenită parte de lumină lăuntrică; cu alte cuvinte o memorie bună, plină vîrf de polisilabe teologice şi de texte misterioase din Sfînta Scriptură, aplicate şi digerate prin sus-pomenitele metoduri şi lucrări mecanicesti: purtătorii acestei lumini asemuindu-se unor felinare făcute din mucavalele unor vechi scoarţe de biblii tipărite la Geneva[1], în timpul cît a fost primar, Sir Humphrey Edwin*[1], de fericită pomenire, a încuviinţat şi făcut să propăşească această noutate, susţinînd că astfel se împlinea Scriptura care zice: «Cuvîntul tău este făclia paşilor mei şi lumina cărării pe care umblu».[2]

---

[1] Aluzie la teocraţia puritană instaurată de Calvin la Geneva.

*[1] Un membru al sectei presbiteriene care, ajuns la dregătoria de lord primar al Londrei, s-a dus în această calitate la o casă de rugăciune a sectei. W.S.

[2] Parafraza unui psalm celebru.

Acuma, arta fonfăitului constă în potrivirea meşteşugită a glasului la toate cuvintele ce purced de la spirit, în aşa chip încît unul fiecare să poată pătrunde cu putere în urechile celor de faţă, în cea mai nimerită cadenţă. Forţa şi energia acestui chip de elocinţă nu se află — precum la oratorii din vechime — în rînduirea cuvintelor în propoziţie, ori în întorsătura perioadelor mai lungi, ci, în conformitate cu modernele rafinamente muzicale, stă pe de-a întregul în zăbava şi umflarea anumitor silabe sau litere. Destul de des se întîmplă astfel ca o singură vocală să stoarcă suspine de la toată mulţimea, după cum întreaga adunare a sfinţilor soarbe uneori cîntarea unei singure lichide. Dar acestea sînt doar fleacuri, căci este învederat că pînă şi sunetele inarticulate stîrnesc asemenea irezistibile efecte. Un mare meşter al acestei arte îşi va sufla nasul cu atîta putere, încît să străpungă inimile enoriaşilor, gata să primească excrementele creierilor săi cu aceeaşi reverinţă cu care îi primesc şi rodul. A împroşca, a scuipa, a rîgîi — cusururi în retorica altora, pentru dînşii sînt floarea figurilor de stil şi podoaba acestuia. Căci spiritul fiind acelaşi în toţi, mijlocul prin care îşi ia zborul nu mai are nici o însemnătate.

Un lucru mult prea anevoios ar fi să enunţăm principiile acestei vestite arte potrivit cuprinderii cîtorva reguli adecvate. Într-un viitor s-ar putea totuşi ca lumea să-mi rămînă îndatorată pentru un eseu critic asupra artei fonfăitului, considerat din punct de vedere filosofic, fizic, cît şi muzical.

Dar dintre toate căile de propăşire a spiritului în care glasul şi-a avut partea lui, nici una nu se poate asemui cu acea petrecere a sunetului prin calea nasului, cunoscută sub numele de smiorcăit*[1], şi care s-a bucurat şi se bucură de o atît de mare trecere la lume. Obîrşia acestei deprinderi se află învăluită în negură: dar întrucît am fost iniţiat în acest mister, primind pe de altă parte încuviinţarea de a-l face cunoscut lumii, voi lămuri aci lucrurile cît voi putea de limpede.

Precum alte faimoase invenţiuni, acest meşteşug îşi datorează şi el naşterea — sau măcar propăşirea şi desăvîrşirea — unui efect al hazardului; de întemeiat s-a întemeiat însă pe motive cît se poate de temeinice, înflorind de atunci încolo la noi în insulă cu cea mai mare cinste. Toţi sînt de acord că apariţia lui a coincis cu decăderea şi părăsirea vechilor cimpoaie care, după îndelungi suferinţe datorate duşmăniei de moarte a celorlalţi fraţîni ai lor, s-au tot bîlbîit

*[1] Se pare că smiorcăitul celor ce şi-au pierdut nasurile datorită unor molipsiri ruşinoase ar fi dat naştere acelui ton nazal cu care sectanţii noştri dezbinaţi n-au făcut decît să se izmencească mult prea mult. — W.

un timp, şi, în cele din urmă, s-au prăbuşit odată cu monarhia[1]. Povestea e după cum urmează.

Smiorcăitul încă nu fusese înfiinţat cînd un sfînt din Banbury[2] avu următoarea păţanie. Într-o bună zi, pe cînd se afla departe, înstrăinat în mijlocul corturilor păcătoşilor, simţi dintr-odată că omul trupesc dintr-însul se pomeneşte cuprins de nişte stranii mişcări, fiind îmboldit într-un chip de neînţeles din lăuntru spre afară, — efect cît se poate de obicinuit în rîndul inspiraţilor moderni. Căci unii gîndesc că spiritul s-ar putea hrăni din trup, aşa cum nişte ortaci flămînzi înfulecă şi carne crudă. Alţii sînt de părere că ar avea loc un neîncetat joc de-a leapşa între spirit şi trup; că uneori trupul ar fi deasupra, alteori spiritul; cu adaosul că atunci cînd trupul face pe călăreţul, poartă pinteni mari de Rippon[3], iar atunci cînd îi vine rîndul să fie călărit, se arată minunat de îndărătnic şi de capeş. Dar oricum ar fi fost, sfîntul nostru îşi simţea vasul plin ochi şi întins să crape prin toate părţile (un foarte firesc efect al puternicei inspiraţii); dar împrejurările de loc şi timp nimerindu-se atît de nefericite încît nu putea folosi nici-o cale de evacuare pe sus, — cum ar fi fost repetiţia, rugăciunea, sau lectura, se văzu în cele din urmă silit să se uşureze prin jos. Scurt spus, se războise cu partea sa trupească atît de mult, încît pînă în cele din urmă o subjugase, cu preţul, însă, a unor venerabile răni. Un chirurg îi vindecă curînd părţile în primul rînd vătămate; dar iată că alungată din sălaşul ei, boala se cuibări sus în cap; şi precum o căpetenie destoinică de oşti care, atacată în propriile ei redute şi înfrîntă în cîmp deschis, se repliază în marş forţat către cetatea de scaun, rupînd în urma-i toate podurile spre a zădărnici urmărirea,—tot astfel şi boala, alungată din primul ei cuib, de spaima caduceului lui Hermes, se aciui în ţinuturile de sus, unde-şi ridică întărituri; şi fiind bătută deinamic în vadul nasului, rupse podul retrăgîndu-se la comenduire. Or, aflăm de la naturalişti că nasul omului suferă de o idiosincrazie în virtutea căreia cu cît această punte se află mai puternic zăgăzuită, cu atît vorbirea găseşte mai multă plăcere în a trece prin ea, — aşa cum cîntarea unui anumit fel de flaut iese, nu întîmplător, tocmai din astuparea găurilor. Graţie acestui metod, fornăitul nasului ajunge să semene leit cu fonfăitul cimpoiului, — fiind apreciat de către englezi ca deopotrivă de plăcut urechii; în acest fel sfîntul îşi dădu dintr-o dată seama de lucrarea spiritului, datorită practicării încununate de succes a acestei noi deprinderi; iar, scurt timp după aceea, nici-o învă-

[1] Este vorba de instaurarea republicii lui Cromwell (1649).

[2] Oraş din ţinutul Oxfordshire, reputat pe vremuri pentru marele său număr de Puritani habotnici.

[3] Oraş din Yorkshire, vestit pentru manufacturile sale de pinteni.

țătură nu mai putu trece drept ortodoxă dacă nu era fornăită de predicator pe nas. Fiecare pastor copie acest original; iar cei ce nu dovedeau să ajungă altminteri la desăvîrșire, insuflați de o nobilă rîvnă, făcută la rîndul lor experimentul sus pomenit, doar doar s-o poată dobîndi și ei; ceea ce mă face să cred că putem spune, fără teama de greșeală, că sfinții își datorează a lor împărăție fornăitului unei singure vietăți, după cum și Darie împăratul și-a datorat împărăția nechezatului unui dobitoc, amîndouă stratagemele fiind aduse la îndeplinire mulțumită unuia și aceluiași meșteșug; căci citim la Herodot cum dobitocul persan își dobîndi facultatea de a scoate acel sunet gonindu-se în ajun cu o iapă (Herodotus).

Ar cam trebui să închei acuma și eu, dacă n-aș rămîne convins că tot ceea ce am spus cu privire la acest subiect mai poate suferi și o sumedenie de excepții. Căci luînd de bune toate cele înfățișate de mine mai sus, s-ar putea încă obiecta, și pe drept cuvînt, că în sînul obștei entuziaștilor artificiali se află temeiul însuși și de netăgăduit al acestui meșteșug, anume frica și temperamentul inșilor, — trăsătură ce pare a lipsi celorlalți muritori de rînd. E deajuns să bagi de seamă la portul, mișcarea și înfățișarea unora dintre dascălii de soi ai cestui meșteșug, pînă și în cele mai obicinuite fapte ale vieții de toate zilele, — ca să te convingi că fac într-adevăr parte dintr-un neam de oameni plămădiți din alt aluat decît ceilalți muritori. Priviți numai pe cel din urmă dintre cei ce se zic luminați de o făclie lăuntrică, și vă veți da seama cît de tuciuriu, murdar și cătrănit e pe dinafară; precum felinarele care, cu cît poartă mai multă lumină în pîntec, cu atît scuipă mai multă funingine, zgură și negreală ce vine să le îmbîcsească pe din afară. Ascultați numai vorbirea lor obicinuită, priviți buzele care vă împărtășesc aceste spuse, și vă veți închipui că ascultați vreun străvechi oracol, iar mintea vi se va îmbogăți ca atare cu noi și noi cunoștințe. În legătură cu acestea toate, și alte princini asemănătoare, anumiți observatori sînt de părere că nu e nici-o îndoială cum că trebuie să fie la mijloc un soi de spirit preternatural care se înstăpînește pe capetele sfinților moderni; unii îl pun pe socoteala rîvnei înfierbîntate dospind asupra drojdiei ignoranței, — așa cum știu că alte spirite se distilează din drojdie prin lucrarea focului. Mai sînt și alții, după care, atunci cînd sălașurile noastre trupești se află răvășite și părăsite, zdruncinate și scoase din țîțîni, spiritul se simte cel mai bine în apele lui, și se dezvăluie în ele; după cum casele se zic a fi bîntuite, tocmai atunci cînd se află în părăsire și paragină. Pentru a scoate aceste lucruri cît mai bine la lumină, voi relua aci pe scurt istoria fanatismului, începînd cu veacurile cele mai timpurii și pînă în zilele noastre. Căci dacă avem temei să ne înțelegem asupra vreunui punct fundamental și

de netăgăduit, — în care cei mai de vază dascăli au căzut și ei de acord, — acest punct socot că trebuie să fie recunoașterea faptului că fanatismul a fost, din totdeauna, marele izvor și rădăcina acelui spirit.

Cele mai vechi urme fanaticești peste care dăm cercetînd istoria veche sînt cele din Egipet, unde se țineau acele slujbe cunoscute în Grecia sub numele de *orgii*, *panegire* și *dionisii;* dacă acestea au fost înființate prima dată de Orfeu sau de Malampus, nu va fi treaba noastră s-o dezbatem, nici acum, nici, după cîte se pare, cu vreun alt prilej în viitor [*Diod. Sic., I, 1; Plut. de Iside et Osiride*]. Aceste sărbători erau îndeobște închinate lui Osiris, căruia elinii îi ziceau Dionyses, și care-i totuna cu Bacchus; acest fapt i-a făcut în chip greșit pe unii, cititori superficiali, să-și închipuie că toată treaba n-ar fi decît o înhăitare de marțafoi colindători și zgomotoși, mustind de prea mult vin; dar aceasta-i o greșeală scandaloasă, furișată în mintea oamenilor datorită acelui soi de autori moderni a căror înțelegere rămîne înlănțuită de buchea cărții; aceștia, pornind de la faptul că antichitatea trebuie căutată înapoi, fac întocmai precum evreii care-și încep cărțile de la coadă către cap, — ca și cînd știința de carte ar fi vreo scamatorie. Acesta e soiul de oameni ce susțin a înțelege cuprinsul unei cărți cotrobăind prin indexul de la sfîrșit; ca un călător ce s-ar apuca să descrie un palat din care n-a văzut decît umblătoarea; sau ca acel neam de ghicitoare de prin America de miază-noapte care au, zice-se, chiceiul de a citi viitorul omului cercetîndu-i șezutul. Căci, pe vremea întemeierii acestor taine nu se găsea un singur strop de vin în întreg Egipetul [Herodotus, I, II], băștinașii necunoscînd altă băutură decît berea; aceasta pare să fi întrecut cu mult vinul ca vechime, bucurîndu-se de cinstea de a-și datora descoperirea și progresul, nu numai egipteanului Osiris [*Did. Sic. I. I și III*], ci și grecului Bacchus; în vestita lor expediție, ei au adus într-adevăr cu dînșii rețeta acestei băuturi, făcînd-o cunoscută neamurilor pe care le-au cercetat și supus. De altfel Bacchus însuși era doar foarte rar, sau niciodată, beat; căci despre el se pomenește că ar fi fost născocitorul mitrei [*Id. I, IV*] pe care pururi o purta pe cap (așa cum făcea de altfel toată lumea în timpul bacchanalelor), preîntîmpinînd astfel orice năbădăi și dureri de cap după băutură multă. Pentru același motiv, zic unii, tîrfa stacojie[1], atunci cînd îmbată cu pocalul ei de scîrnăvii pe regii pămîntului, rămîne ea însăși întotdeauna trează, — deși nu se dă îndărăt de la pahar nici ea — fiind, pare-se ținută pe picioare de puterea întreitei mitre.

[1] Aluzie la interpretarea Apocalipsului Sfîntului Ioan (XVII, 1—5) după doctrina Reformei.

Or, aceste praznice au fost întemeiate întru imitarea vestitei călătorii făcută de Osiris prin toată lumea, dimpreună cu însoțitorii săi, de unde reiese că sărbătorile bacchanaliilor nu erau decît niște arhetipuri și simboluri. Din acea dare de seamă [*Diod. Sic., I, I și III*] înțelegem foarte limpede că ar fi greșit să punem ritualurile fanatice ale acestor bacchanale pe socoteala îmbătării cu vin, întrucît ele trebuie negreșit să fi avut un temei mult mai adînc. Care anume era acest temei, putem pricepe destul de bine din cercetarea anumitor împrejurări însoțind desfășurarea acestor taine. Căci, întîi și întîi, în alaiurile lor se înfăptuia totodată un desăvîrșit talmeș-balmeș între ambele sexe; se făceau că cutreieră peste coclauri și colnice; purtau ghirlande de iederă și viță-de-vie, embleme ale străpungerii și atîrnării; sau de brad, care-i cimotie cu terebentina. Se mai spune că imitau pe satiri, că erau însoțiți de țapi, călărind pe spinarea măgarilor — fiind învederat că toate aceste ființe sînt tovarăși pricepuți și destoinici în treburi de berbenție. Drept prapuri purtau anumite forme curioase, prinse proțap în vîrful unor prăjini, cu chipul și înfățișarea de *virga genitalis*, cu celelalte daravele ale ei; acestea erau pe de o parte înțelesuri umbrite și embleme ale întregului mister, iar pe de altă parte, trofee falnice ale cuceritoarelor de sex frumos. Mai e de adăugat, în cele din urmă, că într-un anume tîrg din Attica, întreaga serbare, despuiată de toate emblemele ei (Dionysia Brauronia), avea loc *in puris naturalibus*, credincioșii ne mai cutreierînd ca potîrnichile care încotro, ci împreunîndu-se perechi doi cîte doi. Aceleași concluzii se pot de altfel desprinde și din moartea lui Orfeu, unul din întemeietorii acestor mistere, sfîșiat de viu de niște femei pentru că n-a catadicsit să împărtășească cu dînsele orgiile sale (*Vide* Photium in excerptis è Conone); alții sînt însă de părere că se jugănise singur de durere, datorită pierderii soției.

Trecînd peste numeroase alte fapte de mai mică însemnătate, următorii fanatici cu oarecare greutate, sînt cei făcînd parte din multele secte eretice apărute în timpul primelor cinci veacuri ale erei creștine, începînd cu Simon Magul[1] și urmașii săi, și pînă la cîracii lu Eutyches[2]. Am spicuit sistima tuturor acestora dintr-un vraf nesfîrșit de cărți citite, comparîndu-le învățătura cu aceea a învățăceilor lor din veacurile ce au urmat: am ajuns astfel la încheierea că pînă și lipsa de regularitate din cugetarea omenirii se leagă

[1] Personaj de numele căruia a rămas legat traficul de bunuri spirituale contra bani (simonia); convertit la creștinism de apostolul Filip, Simon samariteanul, zis Simon Magul, încercase să cumpere pe bani un spor de daruri duhovnicești, fiind pedepsit în consecință într-un mod exemplar (Faptele Apostolilor, VIII, 9—13).

[2] Ereziarh din secolul V, tăgăduind natura omenească a lui Christos; doctrina lui a fost condamnată în 451 de conciliul ecumenic IV din Calcedon.

în fapt într-o înlănțuire cu mult mai strînsă decît se crede îndeobște. Căci dacă e adevărat că nu o dată învățăturile se întîlnesc, fie și în bobote, — există un punct fundamental în care acești înși își dau negreșit mîna, precum liniile într-un centru — anume în comunitatea femeilor. De nespusă grijă au dat de-a pururi dovadă dînșii față de această problemă, — neducînd vreodată lipsă de articole prin schemele lor duhovnicești, care să îndreptățească datina cu pricina.

Cei mai din urmă fanatici de vază au fost cei care au răsărit în Germania, la puțin timp după Reforma lui Luther, — crescuți precum ciupercile după seceriș; putem astfel pomeni pe Johann de Leyda, David George[1], Adam Neuster și mulți alții, ale căror vedenii și revelațiuni au fost îndeobște încununate cu luarea de cîte cinci șase surate drept soții, — această practică intrînd ca parte fundamentală a sistimelor lor. Căci viața omului e ca o neîncetată călătorie pe mare, și dacă dorim ca naele noastre să străbată în siguranță talazurile și furtunile acestei lumi bîntuite de valul nestatorniciei, de neapărată trebuință este să fim prevăzuți din belșug cu carne, — după cum și corăbierii își îndoapă cămările cu vită la butoi în vederea călătoriilor lungi.

Acuma, pornind de la această scurtă trecere în vedere a cîtorva secte însemnate ale fanaticilor tuturor timpurilor (am omis pe mahomedani și pe alții, care ar fi putut la rîndul lor spori prețul argumentelor mele); la care ar fi putut adăuga numeroase alte bisericuțe din mijlocul nostru, ca de pildă Familia dragostei, Dulcii cîntăreți ai lui Israil și altele; pornind, zic, de aici, și cugetînd asupra punctului fundamental privind învățătura lor despre femei, — în care cu toții sînt de acord — socot a putea trage încheierea că sămînța sau principiul datorită căruia oamenii s-au pomenit stîrniți la vedenii ale celor nevăzute, nu poate fi decît de natură corporală; căci cei mai iscusiți pătrunzători ai tainelor chimiei ne asigură că esența celor mai puternice spirite se extrage din trupul omenesc. De altfel măduva spinării nefiind decît o continuare a creierului, trebuie fără îndoială să dea naștere unei comunieări cît se poate de slobode între facultățile de sus și cele inferioare; așa încît ghimpele cărnii devine pinten al spiritului. Socot că s-a căzut de acord în rîndul doctorilor că nimic nu afectează capul mai vîrtos decît anume chef sculățel, înfrînat însă într-una și împins de jos în sus, despre care practica zilnică ne învață că se preface adeseori cu timpul în nebunie. Un foarte distins membru al facultății mi-a dat asigurări că pe vremea cînd Quakerii își făcuseră pentru întîia oară apariția, i se întîmpla destul

[1] David George (în olandeză Ioris), sectant anabaptist (1501—1556)

de rar să n-aibă pe cap anumiți pacienți de sex femeiesc suferind de *furor* — ; persoanele avînd o cucernicie de tip vizionar sînt, dintre toate, și prin însăși firea lucrurilor, cele mai sentimentale; căci zelul se aprinde deseori de la una și aceeași scînteie cu toate celelalte focuri, și, — pornind de la dragostea frățească — ajunge să se ridice pînă la cea berbențească. Dacă cercetăm cu luare aminte purcederea obicinuită a felului modern de a curta, vom descoperi că ține și de o anume cucernică sucire din privire, cunoscută sub numele de ochiadă; avem apoi o formă artificială de fornăit și nechezat, intrată parcă în sînge, umplînd fiece interval de tăcere, din lipsa altor lucruri de spus: se însoțește cu o mișcare din umăr, ori un mîrîit ușor, un suspin ori o mică grohăitură; se adaugă la acestea stilul ticsit de cuvinte fără sens, cu incoherențe și repetări. Socot că acestea alcătuiesc cele mai desăvîrșite reguli de-a agrăi atunci cînd facem curte; dar unde, dacă nu în rîndul sfinților, sînt toate acestea făptuite cu mai desăvîrșită destoinicie? Ba mai mult, ca să strîngem mai mult încă cercul argumentului, vă voi mărturisi că am aflat de la un membru din prima tagmă a frăției lor, că în clipele de culme și orgasm a exercițiului lor spiritual li se întîmplă destul de des să...; îndată după aceea, spiritul intră în odihnă, iar nervii se pleoștesc dintr-o dată, istoviți de fulegrătoarea încheiere. Acest lucru îl găsim confirmat în faptul, observat cu uimire, că persoanele de sex femeiesc se arată nestăvilit atrase tocmai de predicatorii vizionari și entuziaști, — cu toate că aceștia arată mai curînd jegăriți, priviți pe dinafară; de obicei se spune că aceasta se întîmplă din considerațiuni pur duhovnicești, fără vreun amestec al părților trupești. Dar, în ceea ce mă privește, am temeiuri să cred că sexul slab e înzestrat cu anumite însușiri datorită cărora își lămurește mult mai iute judecata în legătură cu capacitățile și putința bărbătească, decît o putem face noi atunci cînd ne privim unii pe alții. Putem lua lucrurile cum dorim, — ceea ce mi se pare de netăgăduit pînă una alta, e faptul că indiferent de felul cum încep legăturile spirituale, de sfîrșit sfîrșesc îndeobște ca toate celelalte; pot foarte bine să-și întindă ramurile către ceruri, dar rădăcinile rămîn mai departe în pămînt. Contemplarea prea intensă nu-i treabă judecată pentru trup și pentru sînge; prin firea însăși a lucrurilor, ea va scăpa curînd hățurile din mîini recăzînd în materie. Cei ce iubesc de dragul unor convorbiri cerești nu sînt de fapt decît un soi de noi platonici, susținînd a nu vedea decît stele și paradisuri în ochii doamnelor, — negîndind și neprivind de fel puțintel mai jos; același puț însă îi paște pe toți deopotrivă; și s-ar părea că faptul reprezintă ilustrarea desăvîrșită

a poveștii acelui filosof care, în timp ce-și pironea gîndurile și ochii la firmament, se pomeni tras de partea sa mai de jos, drept într-un șanț.

Aș mai fi avut de spus cîte ceva în legătură cu această ultimă parte a subiectului meu; dar iată că poșta e gata s-o pornească din loc, ceea ce mă zorește să închei.

Al dumneavoastră, Sir, etc.

Ardeți vă rog această scrisoare de îndată ce vă ajunge în mînă.

MEDITAȚIE DESPRE SOARTA UNEI COZI DE MĂTURĂ[1].

Singuraticul băț lipsit de fală pe care-l zăriți proptit cu rușine în colțul odăii, nu de mult era o mîndrețe de vlăstar în mijlocul pădurii: mustea de vlagă, avea frunziș și avea ramuri; priviți-l acum: în zadar cu meșteșugul lui s-a trudit omul a se lua la întrecere cu Natura atunci cînd a legat mănunchiul acela de paie de cotorul cel fără de viață: e întoarcerea pe dos a ceea ce a fost, — e ca un pom cu rădăcinile în sus și cu crengile la pămînt: ultima slujnică poate pune mîna pe el și ți-l plimbă prin toate gunoaiele: printr-o ciudățenie a ursitei iată-l zoios ca o otreapă, deși toate celelalte lucruri devin curate mulțumită lui; în cele din urmă, tocit pînă la cotor în slujba rîndășoaicelor, ajunge să se vadă fie aruncat la gunoi, fie osîndit la ciopîrțire ca, în chip de surcele de foc, să mai folosească o ultimă dată la ceva. Văzînd această jalé am suspinat adînc, căci omul muritor, am înțeles, e ca și coada măturii: Natura l-a făcut puternic, plin de sănătate și înfloritor, punîndu-i pe creștet părul — cuvenita cunună a arborelui său rațional: dar seceurea necumpătării i-a retezat rămurișul cel des lăsîndu-l cu un trunchi pleșuvit și veșted; și iată-l cerșind ajutor pe la meșteri și punîndu-și pe cap o perucă, fălindu-se de aici încolo cu claia de păr de împrumut, pudrată și străină de făptura lui. Dar ce părere ați avea dacă măturoiul nostru s-ar semeți cu smocul lui de paie cu care, de altfel, n-a avut la început nici în clin nici în mînecă, colbuit și plin de prăfăraia strînsă de prin odaia unei gingașe domnițe? Ați rîde cu siguranță și ați da din umeri față de atîta vanitate. Oh, cît de părtinitori putem fi după cum judecăm însușirile noastre cele alese, sau cusururile celorlalți!

Dar veți spune: poate coada măturii nu e decît emblema unui arbore sprijinit în cap; și mai la urma urmei ce e omul, dacă nu

[1] Alcătuită probabil în 1704 «*Meditația despre soarta unei cozi de mătură*» (*Meditation upon a Broomstick*) a luat naștere în împrejurări hazlii: în calitate de capelan privat al lordului Berkeley, Swift avea îndatorirea de a citi soției acestuia dintr-o carte cu meditații elucubrate de Robert Boyle; plictisit de stilul umflat și găunos al acestuia, Swift compune o savuroasă parodie, o introduce în mod subreptice între scoarțele cărții respective și o citește pe un ton grav nobilei doamne profund edificate. Giuma se descoperă în clipa cînd lady Berkeley își manifestă elogios încîntarea, spre amuzamentul tuturor celor prezenți.

tot o făptură pe de-a îndoaselea, o ființă cu facultățile animale mereu călărind rațiunea, cu capul în locul picioarelor și scurmînd în țărînă? Și totuși, în pofida tuturor păcatelor sale, omul nostru se vrea reformator al semenilor săi, prigonitor al abuzurilor și stîrpitor al relelor; scormonește toate haznalele omenirii, stricăciunea ascunsă o scoate la lumină, stîrnește nouri de praf, acolo unde mai înainte nu era decît cerul, curat și limpede, se împărtășește din toate zoaiele și gunoaiele pe care, chipurile, le mătură; îndeobște ultimele zile și le petrece-ca rob al unor fuste, nu întotdeauna din cele mai curate; în cele din urmă precum fratele său tîrnul, ros și tocit pînă la cotor, ajunge azvîrlit afară iar de nu, — — gătej pe foc spre încălzirea altora.

ARTA MINCIUNII POLITICE[1].

Știm din Scriptură că tatăl minciunii e diavolul, cel care de la bun început s-a arătat certat cu adevărul; nu încape nici o îndoială că matrapazlîcul e așadar lucru vechi: ce-i mai mult e că safteaua s-a făcut printr-o înșelăciune curat politicească, cîrtitorul dîndu-și întreaga silință spre a săpa și nărui puterea Domnului său, împrilostind și amăgind nu mai puțin de o treime din supușii împărăției cerești: faptă pentru care a și fost prăvălit din înălțimile unde — după mărturia lui Milton — domnise ca voievod împărătesc asupra unui întins ținut de la Apus, fiind apoi nevoit să-și dovedească însă măiestria în ținuturile de jos, — în mijlocul altor duhuri îngerești decăzute, și printre oamenii sărmani ori ușor de amăgit, pe care de altfel pînă în ziua de astăzi îi momește fără răgaz cu ispita păcatului său celui mare, — treabă de care nu se va lăsa decît în clipa cînd, într-un sfîrșit, va fi încătușat în adîncul hăului fără de fund.

Dar cu toate că rămîne părinte al minciunii, prin necontenitele îmbunătățiri aduse de către alții meșteșugului său, diavolul — ca și alți mari născocitori — pare a fi pierdut mult din faima de care se bucura odinioară.

Cercetînd cu luare-aminte scrierile istorice, n-am izbutit totuși să mă lămuresc pe deplin ca să aflu cine a fost primul care, potrivind minciuna unor trebuințe politice, a reușit să facă din neadevăr o artă. Mă voi mărgini așadar să vorbesc despre minciună așa cum mă voi pricepe mai bine, privind-o în lumina sistemei timpurilor noastre, cu precădere așa cum s-a înfederat de-a lungul ultimilor douăzeci de ani în părțile de miazăzi ale insulei noastre.

Poeții spun că după alungarea uriașilor din tăriile cerurilor, pămîntul s-ar fi răzbunat dînd naștere ultimului său vlăstar, pe nume clevetirea. Tălmăcirea fabulei e că după potolirea tulburărilor

[1] *The Art of Political Lying* e titlul unei opere de proporții mari pe care Arbuthnot, prieten și colaborator al lui Swift, intenționa să o publice, obținînd în acest sens și preavizul elogios al lui Swift (cf. *Journal to Stella*, scrisorile din 9 oct. și 12 dec. 1712). Ideea surîsese atît de mult lui Swift, încît publică el însuși un sintetic pamflet avînd același titlu, în nr. 15 al revistei *The Examiner* (9 noiembrie 1710). Subtextul mușcătoarei înfierări e constituit din referiri la lupta lipsită de scrupule dintre partidele politice ce înfăptuiseră așa-numita Glorioasă Revoluție de la 1688.

ce răscolesc și vînzolesc cîte o țară, răsar ca ciupercile pe toate drumurile și o groază de zvonuri și de cîrtiri mincinoase. S-ar spune cu alte cuvinte că, după ce a suferit înfrîngerea, ultima răcorire a unei partide zavistice și certărețe, trebuie să fie aceea de a se pune pe turnat minciuni. Dar și aici Modernii au venit cu însemnate adausuri, același meșteșug folosindu-se în zilele noastre atît la cucerirea puterii, cît și la păstrarea cîrmei cucerite, iar după pierderea ei, la făurirea răzbunării; omul se aseamănă într-aceasta cu celelalte jivine, care-și întrebuințează colții atît pentru a-și dobîndi prada, atunci cînd sînt înfometate, cît și pentru a mușca, atunci cînd sînt înhățate.

Obîrșia minciunii politice e totuși osebită, datorită împrejurărilor aparte în care se zămislește, precum și a capetelor din care îndeobște purcede; iată de ce voi zăbovi puțin spre a mai da cititorului deslușirile de trebuință. Minciuna politică încolțește uneori în mintea bărbaților de stat îndepărtați din dregătorie: după ce odrăslește un timp în cugetul lor, iese la lumina zilei spre a fi dădăcită și hrănită orbește în sînul prostimii. La naștere, minciuna politică are cîteodată înfățișarea unui boț necioplit de mogîldeață; curînd, din cîteva trăsături de limbă și condei, ea capătă neîntîrziat și chip și asemănare. Alteori se întîmplă dimpotrivă ca născîndu-se întreagă și rotunjită, să se pricăjească și să piară curînd după ce încape în gura oamenilor. Deseori se naște precum pruncul din trupul mamei, — cerînd ca atare un timp mai îndelungat spre a se dezvolta și crește; dar se întîmplă uneori să vină pe lume și nefiresc de mare și coaptă, ca mai apoi să se scofîlcească și să piară treptat în nimicire. Sînt cazuri cînd minciuna politică e odrasla unor neamuri de viță, sînt și cazuri cînd se naște ca puii de bogdaproste. Iat-o că nici n-apucă să iasă bine din pîntec, că și începe a răcni ca din gură de șarpe: — iat-o moșită cu binișorul și nu-ți scoate decît o șoaptă; o astfel de minciună răscolește chiar în clipa de față jumătate țară cu zvonul ei: deși s-a făcut mare și falnică peste noapte — așa încît nici nu-și mai recunoaște obîrșia — țin minte foarte bine că la născare vorbea șoptit. Înainte de-a încheia cu acestea, țin să mai adaug că minciuna politică, scopită de ploșca ei cu venin, e ca și pruncul născut mort; și iarăși că de îndată ce această ploșcă nu mai face doi bani, minciuna politică amuțește și piere.

Nu-i de mirare ca un vlăstar cu naștere atît de năzdrăvană să fie hărăzit prin soartă unor isprăvi cu totul nemaipomenite; se împlinesc, de pildă, douăzeci de ani de cînd nedezmințita odraslă slujește de scut ocrotitor unei partide politice așezate la cîrma țării; Poate cuceri o împărăție fără luptă, după cum poate birui pierzînd

bătălia. Împarte şi reia dregătorii, face din armăsar ţinţar, sau umflînd ţinţarul, îl preface în armăsar; ani de-a rîndul a domnit peste alegeri; dintr-un harap negru poate face unul alb, dintr-un necredincios un sfînt, iar din ultima jigodie — dacă-i cazul — un înfocat apărător de ţară; uneori trădează neamul pe la străini, putînd, după nevoi, sfinţi sau pîngări bunul lui nume printre popoare. Această dumnezeire zboară, deasupra capetelor tuturora, filfîind din aripe şi vînturînd o oglindă cît toate zilele pe dinaintea ochilor mulţimii ca s-o zăpăcească: făcînd pe oameni să se vadă ba jecmăniţi, cînd de fapt e vorba de folosul lor; ba copleşiţi de foloase, cînd de fapt sînt jecmăniţi fără milă. În această năstrusnică oglindă prietenul tău cel mai bun ţi se poate arăta înveşmîntat cu straie domneşti împodobite cu *fleurs de lis**[1], sau purtînd pe creştet întreita cunună, sau avînd drept cingătoare funia cu mătănii, şi tîrşîndu-şi picioarele goale în papuci cu tălpi din lemn; înverşunatul tău duşman va fi dimpotrivă înfăţişat drept un apărător al libertăţii şi averii tale, îngăduitor, plin de măsură şi purtător al tuturor chezăşiilor de belşug şi bunăstare. Precum înotătoarele peştilor zburători, aripile zeiţei despre care vă vorbesc, au necontenit nevoie de udătură; iată de ce înaripata şi le înmoaie din timp în timp prin noroaie, avîntîndu-se apoi în zbor cu şi mai multă putere şi iuţeală, împroşcînd în dreapta şi în stînga cu mîl peste ochii mulţimii, şi iarăşi coborînd prin smîrcuri şi prin şanţuri, după mult trebuincioasa mîzgă.

Aşa cum ochiul scoţianului poate vedea desluşit mişcarea stafiilor, mă gîndesc uneori că ar fi tare bine dacă, pe lîngă văzul cel obişnuit, omul nostru ar fi înzestrat şi cu puterea unui simţ osebit, pentru surprinderea mincinunilor: ar fi o nostimadă fără seamăn să poţi urmări, soiul, mărimea şi culoarea puzderiilor de neadevăruri zbîrnîind fără oprire împrejurul capetelor unor londonezi, precum vezi vara droaia muştelor, însoţind pretutindeni urechea cailor înfierbîntaţi! Ce să mai spunem de roiurile de bîzîitoare întunecînd văzduhul în fiece după amiază pe strada Bursei! Sau de cele de prin cluburi, unde nobili cîrtitori se întrunesc să ticluiască fel de fel de zvonuri zumzăitoare, ce-şi iau apoi zborul în cele patru vînturi spre a fi de folos la pregătirea alegerilor!

Spre osebire de un mincinos de rînd, mincinosul cu îndeletniciri politice trebuie să fie şi uituc, trăsătură care îl desparte de altfel în chip hotărît de toţi ceilalţi făuritori de neadevăruri: căci silit de împrejurări, el trebuie, în orice clipă să se poată dezminţi pe sine,

*[1] Emblema regală a Franţei — floarea de crin.

gata să ia drept martor cerul şi spre a dovedi că laia e bălaie, şi dimpotrivă, — după cum o vor cere şi cei cu care stă de vorbă. Atunci cînd zugrăvim din pană virtuţile sau viciile omenirii, este întotdeauna de dorit să le avem înaintea ochilor noştri precum sînt întruchipate în cîte un om de seamă, după care să ne şi luăm cînd scriem. Tocmai cu gîndul la aşa ceva, înaintea ochiului minţii mele văd acum foarte distinsa faţă a unui om de vază, binecunoscut în lume pentru darul acesta, mulţumită căruia în ultimii douăzeci de ani şi-a şi dobîndit faima celui mai iscusit bărbat din Englitera în mînuirea afacerilor cu chichiţă. Cît priveşte superioritatea geniului său, ea se întemeiază în întregime pe sacul fără fund al minciunilor politice pe care se pricepe să le toarne de îndată ce apucă să deschidă gura, uitînd pe dată totul cu o nemaipomenită uşurinţă, şi tăgăduind apoi la nevoie ceea ce el însuşi a spus, la nici o jumătate de ceas după asta. Nu a ajuns încă să se întrebe dacă vreun lucru e *fals* sau *adevărat*, ci doar dacă, — pînă una alta, şi avînd în vedere împrejurările de timp şi loc — e cazul de a-l încuviinţa, sau dimpotrivă, de a-l tăgădui cu tărie; dacă vă închipuiţi cumva că spusele acestui domn s-ar putea aşadar răstălmăci şi descoase întortocîndu-le pe dos, precum visele, părerea mea este că vă înşelaţi, căci nu le veţi putea da de capăt niciciînd: singura cale rămîne să presupui că nu ţi-au răsunat în ureche decît nişte sunete fără noimă, lăsîndu-le în plata Domnului; astfel ascultătorul va fi ferit şi de groaza trezită îndeobşte de jurămintele cu care omul nostru îşi împănează vorbirea; de fapt, în legătură cu aceasta, nu cred să-i putem găsi nod în papură cum că s-ar face cumva vinovat de sperjur, căci, în pofida faptului că cheamă într-una drept martori pe Dumnezeu şi pe Christos — a dovedit cu vîrf şi îndesat pretutindeni că nu crede în nimic.

Ar putea crede unii că atari isprăvi nu pot aduce cine ştie ce folos mincinosului sau partidei sale, întrucît o îndelungă îndeletnicire de felul acestuia face pe cel cu pricina să ajungă vrînd nevrînd vestit precum un cal breaz; dar ei se înşală amarnic. Foarte puţine minciuni poartă desluşită pecetea născocitorului, şi cel mai neîmpăcat vrăjmaş al adevărului poate cu uşurinţă semăna minciuni sfruntate cu ghiotora, rămînînd el însuşi nedescoperit: pe lîngă toate acestea nu trebuie să uităm că aşa cum şi cel mai netrebnic dintre condeieri îşi are cititorii lui, tot astfel şi cel mai nerușinat dintre făuritorii de minciună îşi găseşte cu siguranţă mușterii care să-i dea crezare; ar mai fi de adăugat că foarte adesea ajunge o singură oră pentru ca un lucru neadevărat să-şi săvîrşească menirea în minţile celorlalţi. Minciuna zboară pe aripi de vînt, în timp ce adevărul abia se ţine şchiopătînd anevoie în urma

ei: cînd sună ceasul ca cei amăgiți să se dezmeticească, e din păcate prea tîrziu: comedia e terminată iar țelul amăgitorului atins: e întîmplarea omului pregătit să spună una bună, cînd s-a schimbat vorba — sau cînd lumea și-a luat rămas bun, plecînd acasă; sau a leacului fără greș, descoperit după ce bolnavul a fost dus la groapă.

Cugetînd pe de o parte la năravul minciunii — intrat parcă în sîngele unor oameni — iar pe de altă parte la ușurința cu care mulțimea e gata oricînd să creadă tot ce i se spune, am început să mă întreb ce se mai poate alege astăzi din cunoscuta vorbă din bătrîni, potrivit căreia, pînă la urmă, adevărul iese mereu la lumină, — precum untdelemnul deasupra apei. Iată, nu mai departe, această insulă a noastră, unde, de aproape douăzeci de ani, cîrma și sfatul țării se află pe mîna unor inși dornici doar a ne strica obiceiurile, a ne aiuri judecata, a ne stoarce de bogății; și, cu timpul a nimici cu desăvîrșire așezămîntul obștesc și bisericesc al neamului, aducîndu-ne pe toți în pragul prăpastiei: dar cu toate acestea, mulțumită necontenitelor matrapazlîcuri cu care am fost și sîntem amăgiți, — nimeni nu s-a dovedit în stare a vedea limpede cine ne vrea binele și cine nu.

Am văzut cu ochii noștri cum cea mai mare parte a avuției țării a încăput pe mîna unor inși care — dacă e să ne gîndim la naștere, educație și merit — ar fi fost vrednici, în cel mai bun caz, a ne fi slugi în casă; în același timp alți oameni — avînd și nume, și stare și înzestrări osebite — care, fără doar și poate ar fi putut fi de mare folos cauzei izbînzii revoluției, au fost nu numai îndepărtați ca dușmănoși și păgubitori țării — dar și înfierați ca Iacobiți, lepădături la cheremul tuturor vînturilor, și trădători de neam vînduți Franței; iar adevărul și dreptatea — despre care povestea spune că ar zăcea ascunse în fundul unei fîntîni — au amuțit ca și cînd ar fi fost înmormîntate subt un morman de pietroaie. Îmi amintesc cum cei din partidul Whig se tot plîngeau pe atunci că cei mai mulți proprietari de pămînt ar fi fost, chipurile, potrivnici cauzei lor, — lucru de care unii din cei mai cu scaun la cap, spuneau fără înconjur că nu poate prevesti nimica bun; am văzut apoi cu toții cum abia au izbutit cu chiu cu vai să biruiască în alegeri; deși curtea și guvernul se aflau pînă la urmă de partea lor; curînd după asta, au deprins însă și minunatul meșteșug al cîștigării alegătorilor din cele mai îndepărtate colțuri ale țării, prin solia unor sfinte mijloace de luptă, trimise din cetatea de scaun. Dar în pofida îndemînării cu care mîna de fier se voia înmănușată în catifea, toate acestea s-au dovedit pînă la sfîrșit prea tari și prea silnice, oamenii începînd să priceapă că averea și credința lor, ba chiar coroana Angliei, se aflau în primejdie; am avut atunci prilejul de a ne con-

vinge cu ochii noştri cît de iute poate lua naştere împotrivirea. Dar despre această schimbare din temelii în convingerile poporului am de gînd să vă vorbesc mai pe larg într-una din foile viitoare: îmi voi da atunci silinţa de a zmulge toate obrăzarele, descoperind şi dînd în vileag pe toţi acei care — pe drept sau pe nedrept — trag nădejdea sau îşi închipuie cumva că n-ar fi fost vorba decît de o streche trecătoare, ce ar fi dat nebuneşte prin gloată, şi care va pieri aşa cum a venit; voi dovedi dimpotrivă că pricinile acestei stări au cu totul alte rădăcini, alte simptomuri, şi alte urmări: folosind o pildă vie şi de netăgăduit, voi arăta apoi şi cum stau lucrurile cu zicala mai sus pomenită, cum că adevărul — uneori cu întîrziere — va ieşi totuşi în cele din urmă la iveală.

SCRISOARE A POSTĂVARULUI CĂTRE ÎNTREG POPORUL IRLANDEI[1].

FRAȚI IUBIȚI,

Întrucît am avut neplăcerea să scriu pînă acum trei *scrisori* cu privire la domnul *Wood* și *jumătățile* dumisale de *parale*, socoteam că sarcina mea era încheiată; descopăr însă că cei *politicește*, ori din fire, slabi de înger, au într-adevăr nevoie să li se dea întăritoare cît de des. Un popor deprins multă vreme cu izbeliștea ajunge în cele din urmă să nu-și mai dea seama nici măcar de ceea ce înseamnă ideea de *libertate:* fiecare se socotește pe sine însuși rob la cheremul stăpînirii, iar toate birurile ce-i apasă grumazul devin, vorba pravilei, *legale* și *obligatorii*. Așa se face că *sărăcia* și *umilința de duh* ajung să lovească o țară întreagă, așa cum ar lovi un singur *ins*. Și înțelegem totodată mult mai bine de ce *Esau, sosind lihnit și mort de foame de la cîmp* și-a putut *vinde dreptul* lui de *întîi-născut pentru un blid de linte*[2].

Socoteam însă a fi arătat îndeajuns de limpede tuturor celor dornici de lămurire, care anume sînt metodele de folosit atunci cînd s-ar pomeni față în față cu noul sfanț; rămîn de altfel convins că de foarte multă vreme nu s-a mai văzut nicăieri o pildă de unire a unui neam întreg într-un lucru atît de însemnat,— așa cum vedem astăzi, la noi în țară, față de acest matrapazlîc samavolnic. Dar iată că unii, mai slabi de înger, intră iarăși la îndoieli căzînd pradă zvonurilor răspîndite de alții cu toată silința. Wood dă poruncă condeierilor săi de la gazetele din *Londra*, cum și ce să scrie. Și iată că într-una din foile acestora scoasă de sub teascul unei tiparnițe obscure de la noi (și pesemne cu slovă proastă) — ni se spune că *papiștașii din Irlanda au intrat în vrăjmășească cîrdășie împotriva banului cel nou*, deși e îndeobște cunoscut faptul că n-au catadicsit niciodată a se amesteca în această treabă; ceea ce face însă ca cele două Camere ale parlamentului, Consiliul secret, toate breslele, lor-

---

[1] Este vorba de scrisoarea a 4-a din seria celor publicate de Swift în cursul anului 1724 împotriva încercării englezului W. Wood de a stoarce beneficii samavolnice bătînd monedă de aramă pentru Irlanda. Efectul acestor pamflete a fost deosebit de puternic, autoritățile fiind silite în cele din urmă să retragă dreptul de fabricație din care concesionarul se aștepta să încaseze un profit apreciat la 25.000 lire sterline.

[2] Aluzie la ineglitatea condițiilor în care Iacob a obținut de la fratele său Esau cedarea drepturilor de prim născut (cf. Geneza, XXV, 29—34).

dul primar cu Sfatul orășenesc al *Dublinului*, marea adunare a juraților, ca și bărbații de vază din mai multe comitate, să fie înfierați laolaltă cu toptanul subt numele de *papistași*.

Împreună cu ceata sa, acest impostor mai vine cu scornitura că prin faptul împotrivirii noastre față de tinichelele dumisale, pe care nu le luăm drept aur curat, *am tăgăduit chipurile prerogativele regale*, fiind în *pragul răzmeriței și gata de a scutura legătura Irlandei față de coroana Engliterei*. Întru sprijinirea acestor spuse mai tipărește o notă într-altă gazetă spre a aduce tuturor la cunoștință că *lordul locotenent a și primit poruncă să se înființeze neîntîrziat la fața locului ca să-i pună lui în drepturi jumătățica de para*.

Vă rog, așadar, din tot sufletul, frați iubiți, să nu fiți îngrijați cîtuși de puțin datorită acestor zvonuri sau a altora asemenea lor, căci nu sînt decît chelălăitul de pe urmă al unei jigodii disecate pe viu, — cum de altfel nădăjduiesc că și este. Aceste scorniri sînt tot ce i-a mai rămas. Putem fi încredințați că a noastră necurmată și (aproape) fără de pereche credință față de tron nu va fi nicicînd pusă la îndoială de hatîrul acestui obscur *fierar*, de care noi nu vrem să ne lăsăm jecmăniți.

Iar cît privește *prerogativele* regale, îngăduiți-mi să lămuresc aci, pentru cei ce nu știu, care e înțelesul cuvîntului *prerogativă*.

Acolo unde legea nu e împotrivă, regii noștri se bucură de întinse puteri: astfel ei pot purta război și face pace fără de consimțămîntul parlamentului; acest lucru e, după cum se vede, o însemnată *prerogativă*. Dar în cazul cînd parlamentul nu dă încuviințarea sa pentru a purta război, toate cheltuielile legate de acesta se fac în întregime din punga regelui, ceea ce e, de fapt, o piedică foarte însemnată pentru tron. Tot așa, regele se bucură de *prerogativa* de a bate monedă fără a avea nevoie de consimțămîntul parlamentului. Nu poate însă sili pe nici un supus de-al țării să primească această monedă, decît dacă banul e (bătut) din aur, ori din argint curat; într-aceasta, din nou, vedem că regele este *legat de lege*. E drept că s-a întîmplat ca unele capete încoronate să-și întindă *prerogativele* și peste prevederile legii; dar oamenii legii din timpurile care au urmat, în pofida dorinței lor de a descoperi într-una *precedente*, n-au cutezat niciodată să le dea într-aceasta dreptate. Și adevărul este că doar în timpul din urmă s-au statornicit și recunoscut în fapt *prerogativele* ca atare. Căci oricine a citit istoria Engliterei știe că anumiți regi de pe vremuri, și nu dintre cei mai răi, n-au pregetat, în felurite împrejurări, a zădărnici legea fără să stea mult pe gînduri, — asta chiar după domnia reginei Elisabeta. Pe timpul ei, nefericitul gînd de a trimite *bani din tinichea* Irlandei era cît pe ce să ducă de rîpă regatul, — împotriva-i ridicîndu-se însă Lordul locotenent, Sfatul,

şi toţi englezii de pe aici ca un singur om; astfel că, la puţin timp după moartea reginei, urmaşul ei la tron a retras porunca, plăţile şi schimbul făcîndu-se în cele din urmă cu bani buni.

Şi acum că v-am însăilat cîteva lămuriri în legătură cu ce sînt de fapt *prerogativele* regale, atîta cît m-am priceput şi eu ca un *postăvar* de rînd ce sînt, mă gîndesc să mai adaug, în cîteva cuvinte, părerea mărităului lord Bacon cu privire la acest lucru; dînsul scrie undeva că *după cum Dumnezeu orînduieşte lumea prin legile bine rînduite ale firii, făurite de el însuşi, legi de la care nu se abate decît în împrejurări de însemnătate cu totul osebită: tot astfel şi între capetele încoronate ale acestui pămînt, cei mai înţelepţi şi mai buni sînt cei ce cîrmuiesc potrivit legilor cunoscute ale ţării, — folosindu-se deci cît mai arareori de prerogative.*

Înţelegeţi aşadar că nu-şi are locul josnica învinuire adusă nouă de către *Wood* şi ai săi ciraci, cum că *am tăgădui prerogativele regale* prin aceea că nu vrem să-i primim sfruntatele tinichele din aramă; căci nici o *prerogativă* regală nu poate sili pe cetăţenii ţării să bage în pungă vreun ban domnesc, dacă nu-i bătut din aur ori din argint curat; iar de legea ar fi alta, n-am nici cea mai mică îndoială că noi, irlandezii, am fi ultimii supuşi ai maiestăţii sale care să-i tăgăduim drepturile, — atît datorită credinţei noastre neştirbite în coroană, cît şi a tratamentului la care am fi îndreptaţi să ne aşteptăm din partea celor ce par a-şi închipui că n-am fi înzestraţi cu *bun simţ*, şi nici măcar cu *simţuri* precum toată lumea. Dar slavă Domnului, cei mai buni dintre aceştia nu-s decît *supuşi* ca şi noi, iar nicidecum *stăpînii* noştri. Un mare merit de-al nostru la care nu pot în nici un chip pretinde cei de obîrşie *englezească* — e fără doar şi poate că părinţii noştri sînt cei ce-au închinat ţara ANGLIEI, fapt pentru care noi toţi am şi fost răsplătiţi cu o climă mai nemiloasă, avînd privilegiul de a sta subt legi la care nu consimţim, bucurîndu-ne de un negoţ ce se duce de rîpă, supuşi unui Sfat al ţării fără putere de *jurisdicţie*, avînd slujbe la care n-avem aproape nici un drept — ca să nu spunem nimic de privilegiul de a ni se băga pe gît cu otuzbirul sfanţul de o jumătate de para al domnului *Wood*.

Dar sîntem atît de puţin porniţi să tăgăduim *prerogativa* regală în privinţa baterii de monedă, că-i recunoaştem din capul locului dreptul de a-şi bate chipul şi deviza pe orice fel de material i-ar plăcea, ca şi libertatea concesionarului de a desface această marfă în toate colţurile pămîntului, din Englitera pînă în Japonia, cu o singură condiţie (puţin importantă) — anume ca *nimeni să nu fie silit să o primească*.

Avînd toate aceste lucruri în vedere, am fost dintotdeauna împotriva faptului ca să se înainteze jalbe *Englitere*i în legătură cu ur-

gisirile care ne pasc aici, mai cu seamă după ce am înțeles că, după o îndelungată așteptare, cererile înaintate de cele două Camere ale parlamentului, nu ne-au adus nimic decît alteeva o HOTĂRÎRE cu totul pe placul lui *Wood*, în legătură cu care am și făcut un număr de observații într-o altă scrisoare, înfrînîndu-mă însă de-a spune toate cîte s-ar fi cerut spuse. Într-adevăr, n-am văzut în viața mea un asemenea ofis.

Dar, poate că greșesc; căci mai înainte de această *hotărîre, slăvitul răspuns al Maiestății Sale* către Camera Lorzilor ne-a fost adus la cunoștință spre tipărire, și într-însul citim într-adevăr următoarele: *acordînd privilegiul de a bate monedă de o jumătate de para ca și de cinci parale, potrivit cu datina* CÎNDVA PE PLACUL ÎNAINTAȘILOR NOȘTRI DE LA TRON, — ș.c. Că regii *Carol* și *Iacob* al II-lea (ȘI NUMAI EI) au acordat privilegii în acest sens, este un fapt mai presus de orice îndoială, și nu m-am sfiit să arăt acest lucru pe larg. Privilegiile lor purtau în schimb marea pecete a IRLANDEI, se refereau la IRLANDA, arama era bătută în IRLANDA, iar concesionarul era dator să primească oricînd banii înapoi, dînd aur sau argint în schimb. Cît despre privilegiul lui *Wood*, acesta poartă marea pecete a ANGLIEI, tinichelele lui calpe sînt bătute în ANGLIA, de IRLANDA nu se pomenește un singur cuvînt, suma este imensă, iar concesionarul nu se îndatorează nicăieri a o primi la loc dînd bani adevărați în schimbul ei; pomenesc aceste lucruri numai în treacăt, pornind de la faptul că în sinea mea m-am întrebat adesea dacă diacul cancelariei regești, atunci cînd a scris aceste cuvinte ale *slăvitului răspuns:* CÎNDVA PE PLACUL ÎNAINTAȘILOR NOȘTRI DE LA TRON, — se va fi gîndit măcar o clipă la cele cîteva împrejurări care, după smerita mea părere, par a arăta că la mijloc se află totuși o deosebire.

Iar acum, să mi se îngăduie să spun cîte ceva și cu privire la a doua mare pricină a temerilor încolțite în inimile unora dintre cetățeni, căci *Wood* i-a învățat pe gazetarii de la *Londra* să ne bage spaima în sîn. E vorba, zic, de zvonul că *excelența sa Lordul locotenent ar fi venind la fața locului să așeze în drepturi sfanțul de o jumătate de para a lui Wood.*

Or, știm cu toții foarte bine că de ani de zile nici un Lord locotenent n-a catadicsit să-și aibă *reședința în Irlanda* pentru mai multă vreme decît i-a fost trebuință spre a rîndui din mers treburile stăpînirii — ceea ce, firește, *nu presupune de fel un zor deosebit;* așa se face că foarte mulți dintre noi au ajuns să-și închipuie că sosirea unui nou guvernator, la timp *neașteptat*, ar fi semn că-i vorba și de vreo treabă *nebișnuită*, mai cu seamă dacă porunca e adevărată, potrivit căreia parlamentul, amînat pînă nu știu cînd, ar fi fost

chipurile, printr-o nouă convocare (revocînd vechea amînare), chemat să se întrunească curînd după sosirea înaltului sol: pentru această extraordinară procedură oamenii legii de partea cealaltă a mării au avut şi marele şi neobişnuitul noroc de a găsi nu mai puţin de două *precedente*.

Dar acestea toate fiind aşa cum sînt, nu-mi intră totuşi în minte cum un *trepăduş* de treapa lui *Wood*, ar fi putut avea atîta trecere pe lîngă rege şi miniştri, ca aceştia să timită grabnic, ca pe un aprod, pe Lordul locotenent în Irlanda, spre a-i face pe plac dumisale.

Căci hai să luăm treaba aşa cum e, fără a ţine socoteală de împodobirile lipsite de rost ce i se aduc de către unii. Avem prin urmare un privilegiu acordat sub marea pecete a *Angliterei*, în temeiul unor propuneri neadevărate, unui oarecare *William Wood*, ca să bată monede de o jumătate de para din aramă pentru folosul Irlandei: *parlamentul* de aici, temîndu-se de urmările nenorocite cărora le-ar fi putut da naştere numitul privilegiu, trimite regelui o jalbă cerînd să fie revocat; aceasta e respinsă şi un comitet al Consiliului secret încunoştinţează pe rege că *Wood* a îndeplinit de fapt condiţiile prevăzute de privilegiul *Wood* e deci lăsat să se descurce singur, cu gologanii săi de-o jumătate de para; nimeni, firește, neputînd fi silit să-i primească; poporul de aici, lăsat şi el să se descurce singur, se uneşte ca un singur om, hotărîrea tuturor fiind de a nu primi sub nici un chip noile parale. Reiese din cele ce-am spus că atît regele cît şi guvernul sînt scoşi cu totul din această treabă, ce urmează a se lămuri aşadar între *Wood* şi noi înşine. Tocmai de aceea nimeni nu mă va putea convinge că un Lord locotenent urmează a fi trimis aici iără zăbavă, mai înainte de timpul prevăzut; că un parlament urmează a fi convocat, în pofida faptului că fusese mai înainte amînat: şi toate acestea numai şi numai pentru a umple buzunarele unui *calpuzan* cu o sută de mii de lire sterline, drept plată a sărăcirii de către dînsul a acestei prea cinstite ţări.

Dar să spunem totuşi că acestea toate ar fi adevărate. De ce argumente s-ar putea folosi totuşi un Lord locotenent spre a convinge parlamentul, ce s-a ridicat cu atîta înfocare şi hotărîre împotriva acestei urgisiri, să o prefacă acum în lege? Rămîn convins că părerea parlamentului despre *Wood* şi al său proiect a rămas neschimbată de la ultima întrunire a sfatului ţării; iar presupunînd că s-ar încerca folosirea acelor *metoduri* despre cari unii *defăimători* zvonesc că sînt întrebuinţate uneori pentru *cîştigarea voturilor*[1]: e îndeobşte cunoscut faptul că în ţara noastră nu sînt multe slujbe

[1] Aluzie la practicile electorale ale timpului.

şi dregătorii de împărţit, — şi chiar de-ar fi, tot atît de *îndeobşte cunoscuţi* sînt şi cei cărora aceste slujbe le sînt în fapt hărăzite.

Dar întrucît foarte mulţi habar nu au cum stau lucrurile cu asemenea treburi, vă voi aduce la cunoştinţă cîteva din cauzele pentru care se găsesc atît de puţine slujbe în regatul nostru. Mai toate dregătorile se află în mîinile unor inşi cărora li s-au dat totodată şi privilegii de moştenire; aceştia sînt îndeobşte oameni de casă ai marilor guvernatori ori persoane cu legături la curtea *Angliei*. Aşa de pildă lordul *Berkeley* din *Statlon* îndeplineşte slujba de *mare jude*, lordul *Palmerstown* pe cea de mare *păstrător al arhivelor*, plătită pe an cu vreo două mii de lire. Un oarecare *Dodington*, secretar al contelui de *Pembroke*, *a cerut* dreptul de a lăsa prin moştenire slujba de staroste al birurilor, pentru care primeşte două mii cinci sute de lire pe an, dregătoria începînd în mîinile lui o dată cu încetarea din viaţă a lordului *Newton*. Mr. *Southwell* a ajuns secretar de stat, iar contele de *Burlington* mare vistiernic al *Irlandei*, tot prin moştenire. Acestea sînt doar cîteva nume din cele multe de care mi-au auzit urechile şi nu le-am putut ţine minte pe toate. Şi, de altfel, moştenirea la cerere a multor altor dregătorii se face pe aceleaşi căi. E şi asta una din împrejurările datorită cărora *Irlanda* este atît de osebită între ţările pămîntului, iar primirea unei slujbe aici e îndeobşte lucru atît de anevoios, încît Mr. Addison[1] s-a văzut silit să-şi cumpere o slujbuşoară prăpădită şi prăfuită ce se numeşte *păstrător al hrisoavelor turnului* Berminghen, pentru zece lire pe an, primind pe deasupra o leafă de patru sute lire, cu toate că hrisoavele acelui turn nu preţuiesc nici cît o jumătate de coroană — nici ca putinţă de folosire şi nici chiar ca simplă curiozitate. Şi, nu de mult, ne-a fost dat să vedem pe unul din *secretarii favoriţi* mergînd pînă acolo încît să primească slujba de *staroste de petreceri*, dregătorie pe *care* prin *priceperea* şi *trecerea* de care se bucură a izbutit s-o ridice la *mare preţ*. Nu vreau să pomenesc aci de slujba de vice-vistiernic, plătită cu vreo 8000 de lire pe an, nici de dregătoriile revizorilor de venituri, — patru din aceştia locuind de obicei în *Anglia:* căci mi se pare că dintre acestea nici una nu se poate lăsa sau cere în moştenire. Dar nostim e că în cîteva rînduri am avut prilejul de a-i vedea pe aceşti dregători absenţi, tot atît de *porniţi* împotriva intereselor *Irlandei*, ca şi cînd nu i-ar fi datorat în viaţa lor nici măcar o *para chioară*.

Mărturisesc că din cînd în cînd mi-a trecut prin gînd că la urma urmei n-ar fi sfîrşitul pămîntului dacă *Wood* ar izbîndi totuşi cu tinichelele, sale, căci, mă desfătam eu, cugetînd în sinea mea, am

---

[1] E vorba de scriitorul şi gazetarul Joseph Addison (1672—1719.)

avea atunci prilejul să vedem sosind la noi o *șleahtă* de toată frumusețea, alcătuită din fel de fel de *lorzi* și *cavaleri*, precum și din *rentieri* de *ambe sexe*, ca și din ofițeri, *civili* și *militari*, rămînîndu-ne să trăim pe lîngă dînșii veseli și îndatoritori ca niște cerșetori, bucurîndu-ne de singura plăcere de a nu avea nici *mîncare* ca să ne hrănim, nici *postăvării* ca să ne putem îmbrăca, — afară doar de cazul cînd ne-am mulțumi să ne *rățoim* în *haine din solzi de zale* și să ne ghiftuim cu aramă, așa cum struțul se ghiftuie, zice-se, cu fier.

Părăsesc această digresiune spre a mă reîntoarce însă la lucrul ce i-a dat adineoari prilej: cred că sînteți acum convinși că chiar în cazul cînd parlamentul *Irlandei* s-ar lăsa la fel de lesne mituit ca orice *altă* adunare de prin țările vecine creștinești (ferească însă sfîntul) — uneltitorii ar da fără doar și poate greș aici datorită lipsei de *unelte*. Dar am putea merge mai departe cu presupunerile: să zicem chiar că s-ar înființa[1] o sută de slujbe noi întru răsplătirea *binevoitorilor;* ar mai rămîne încă o opreliște de netrecut; căci nu știu cum se face, dar *banii* aceștia nefiind nici ai partidei *Whig*, nici ai partidei *Tory*, nici ai celor de la *oraș*, nici ai celor de la *țară*, oricare gentilom se va simți inspirit să aleagă mai curînd a trăi retras la *moșia* ce-i rodește și *aur* și *argint*, decît a-și lua pe cap o *dregătorie*, devreme ce *rentele* și *leafa* ar urma să fie plătite cu tinichelele sfrunătrii lui *Wood*, la un scont de peste optzeci la sută.

Pentru toate aceste pricini sînt încredințat că nu trebuie să aveți nici cea mai mică teamă cu privire la cine știe ce neașteptată sosire a Lordului locotent, — devreme ce inimile noastre rămîn însuflețite de aceeași vajnică hotărîre; și nu-i pe lume cercare îmbietoare care să ne mai poată clinti de la ea: căci, așa cum am spus de nenumărate ori, întemeiat pe autorități de netăgăduit, *legea* nu dă putere *Coroanei* de a sili pe nici un supus să primească bani, decît dacă aceștia sînt din aur ori din argint curat; e cu atît mai greu de crezut că *Tronul* ar putea da această *putere altcuiva*.

Iar acum, cu tot respectul, a venit rîndul să vă vorbesc despre *persoana* și *vredniciile* măriei sale Lordului *Carteret*[1], despre care am aflat din gura cuiva, care a avut prilejul să-l cunoască îndeaproape, încă de cînd a pășit pentru întîia dată în lume: mi-a fost zugrăvit drept un tînăr nobil și de ispravă, cu multă învățătură de carte și cu moravuri cinstite, ager la minte și plin de duh. Ar fi fost trimis

[1] John Carteret, conte de Granville (1690—1763), abil politician și diplomat, numit în 1724 Lord locotenent al Irlandei. Determinat de imprejurări, avea, în cele din urmă, să dea dreptate cauzei apărate de Swift în *Scrisoarea postăvarului*, împotriva tentativei lui Wood.

cu felurite sarcini în străinătate, iar acum, împlinind vîrsta de treizeci și șapte de ani, a fost de curînd numit Lord locotenent al *Irlandei*. De la un asemenea guvernator țara poate nădăjdui cu temei un spor de propășire egal cu *apăsările* pe care s-a dovedit în stare să le îndure pînă acum.

Căci nu trebuie să uităm că pînă nu de mult, am avut parte de guvernatori cît se poate de dibaci, ce și-au atins țintele cu otuzbirul, spre cumplita daună a țării acesteia, folosindu-se ba de putere, ba de cei din *dregătoriile obștești*, desfășurînd și o iscusință necurmată în ale înșelăciunii, întrebuințînd momeala *jurămintelor*, *cumsecădeniei*, ba chiar a *ospeților*. Dacă arama lui *Wood* s-ar fi aflat pe *nicovală* în timpurile acelea, nu-i greu să ne închipuim care ar fi fost metodurile folosite: unora li s-ar fi spus de-a dreptul că de la dînșii se așteaptă *o conlucrare țintind la așezarea treburilor obștești între mîini mai bune*. Altora li s-ar fi făgăduit marea cu sarea. *Gentilomilor de la țară* li s-ar fi promis, pe lîngă *vorbe dulci*, *vin* de Burgundia și felurite întrevederi *în patru ochi*. Li s-ar fi dat desigur a înțelege *ce faptă mare ar fi să iscălească și ei proiectul de patentă, cu toate că de fapt nimic nu e obligatoriu*, iar dacă s-ar ivi cumva vreo complicație, apoi să fie fără grijă, căci se va găsi leac și pentru treaba asta, prin împărțire de favoruri și de alte privilegii mai tîrziu; *Gentilomul să fie înțelegător și să nu piardă din vedere că nu este nici prudent nici sănătos să întărîtăm acuma stăpînirea Angliei*: s-ar șopti să se gîndească mai curînd la unele *proiecte înțelepte menite să dea imbold negoțului și de lucru săracilor, ori la niscaiva ofisuri noi, îndreptate împotriva papiștașilor, întru unirea, desigur, a protestanților*. S-ar da asigurări solemne că *nu-i vorba decît de patruzeci de mii de lire în această monedă, bani bine bătuți de altfel, și cu greutate* — în schimbul *cărora nu dăm Angliei nimic altceva decît manufacturile noastre, aurul și argintul păstrîndu-ni-se acasă*. Ba poate chiar, *în clipa potrivită s-ar fi dat drumul și unui zvon înțelepțește chibzuit, cum că, chipurile, s-ar fi iscat primejdie de cotropire dinafară;* acest tertip e tot ce poate fi mai sfînt cînd este cazul de domolit frecușuri în treburile obștești dinlăuntru; ni s-ar fi spus așadar că *nu este timp de dezbinări cînd țara e păscută de primejdie*.

Acestea ar fi fost, zic, metodurile acelor vremi corupte, spre a ne copleși în revărsare puhoiului de aramă; dar sînt încredințat că nici atunci n-ar fi izbutit să ne îngenunche; cu atît mai puțin astăzi, subt ocîrmuirea unui om atît de minunat ca Lordul *Carteret*, și într-o țară unde întreg poporul — pînă la ultimul om — fără deosebire de stare, partidă ori nume, rămîne unit, în convingerea că năruirea desăvîrșită a neamului s-ar socoti — pentru generațiile viitoare, — începînd cu ziua nefericită cînd acestui gologan hulit

ĭ s-ar deschide uşile; căci, o dată intrat, nimic nu i-ar putea stăvili revărsarea, — precum *ciuma* ce nu se poate mulţumi cu cîteva familii, o dată intrată în cetate; cît priveşte *compensaţia*, nici o putere omenească n-ar putea s-o mai plătească, — aşa cum turnîndu-i vin nu poţi readuce un leş la viaţă.

Îmbucurător în această împotrivire generală faţă de Mr. *Wood* e faptul că pînă şi cei trimişi din *Englitera* să ocupe *slujbele noastre vacante*, — *bisericeşti*, *civile şi militare*, s-au dat pînă acum de partea noastră: printr-o stranie răsturnare, *banul*, izvor al tuturor *dezbinărilor* lumii, a înfăptuit de astă dată unirea neamului nostru atît de dezbinat altminteri. Căci cine ar fi atît de nebun încît să lase o sută de lire în *Anglia (ţara libertăţii)*, spre a primi din visteria lui *Wood* o mie, aici în *Irlanda*. Spre o pildă, *domnul* de curînd numit arhiepiscop *primat* nu şi-ar fi părăsit niciodată scaunul din Camera Lorzilor englezi şi enoriile sale de la Oxford şi Bristol, ce-i aduceau douăsprezece mii de lire sterline pe an, spre a primi aici de patru ori pe atît, cu numele, — dar în fapt nici măcar jumătate; iată de ce sînt încredinţat că vom avea prilejul de-a auzi cu urechile noastre că, în această privinţă, înalt prea sfinţia sa ia atitudinea oricărui bun *irlandez*, întocmai ca orice cetăţean de rînd, şi chiar ca *mine* însumi, care am avut *nefericirea* de a mă naşte pe această insulă. Căci nici unul din cei ce vin la noi, — cum se spune aici, *ca să deprindă limba*, — n-ar schimba o ţară mai bună pentru una mai rea, spre a primi, cu alte cuvinte *tinichelele* pe *aur*.

Altă scornire de-a lui *Wood* şi a solilor săi e că, împotrivindu-ne lui, ne dăm arama pe faţă ca uneltitori *împotriva legămîntului faţă de coroana Engliterei*. Vă rog să luaţi aminte ce persoană însemnată e domnul *William Wood*, şi în ce măsură binele obştesc al celor două regate se adevereşte împletit cu interesele lui personale. În primul rînd, toţi cei ce zic *nu* gologanului său sînt nişte *papistaşi:* căci, zice el, *doar papistaşii i-au făcut împotrivire;* în al doilea rînd; aceiaşi *tăgăduiesc prerogativele regale;* în al treilea rînd, *sînt pe punctul de a se răscula;* şi în al patrulea rînd; *vor să scuture legămîntul faţă de coroana engleză;* cu alte cuvinte, *vor să-şi aleagă alt rege*. Căci cuvintele lor nu pot însemna nimic altceva, oricît s-ar strădui unii să dovedească contrariul.

Aceasta îmi dă prilejul să explic, pentru cei neştiutori, un alt lucru *ce-mi stă de mult timp pe inimă*. Cei pribegiţi din *Anglia*, precum şi unii *slabi de înger* de la noi, au obiceiul de a clătina din cap ori de cîte ori aud vorbindu-se de *libertate* şi *proprietate*, — adăugînd că *Irlanda* este un *regat dependent*, ca şi cînd ar vrea să spună că *irlandezii* se află într-un fel de robie sau atîrnare, deosebindu-se ca atare de *englezi: dar regat dependent e un cuvînt meşteşugit şi fără*

de vechime, din cîte ştiu, necunoscut juriştilor de drept civil din veacurile precedente, şi celor ce-au scris despre guvernămînt şi stăpînire; ba dimpotrivă, unele pravili numesc chiar *Irlanda, Coroană Imperială*, de sorginte aşadar dumnezeiască; ceea ce se cade desigur spus despre orice regat în adevărata putere a cuvîntului. Prin urmare, expresia *regat dependent* nu poate însemna altceva decît ceea ce spune pravila dată în al 33-lea an al domniei lui Henric al VIII-lea: *Atît regele cît şi urmaşii săi la tron vor fi domni împărăteşti ai acestui regat, — unit şi alipit coroanei imperiale a Englilerei.* Am căutat dinadins prin toate pravilele *englezeşti* şi *irlandeze*, dar n-am putut găsi o singură lege care să prevadă că *Irlanda ar atîrna cumva de Anglia* mai mult decît *Anglia* însăşi atîrnă de *Irlanda*. Într-adevăr, noi sîntem cei ce am luat asupră-ne să fim supuşi împreună cu dînşii *unuia şi aceluiaşi rege*, aşa că ei, la rîndul lor, trebuie să împartă *acelaşi rege cu noi*. Căci legea aceasta a fost dată de *parlamentul nostru*, iar înaintaşii noştri nu erau atunci *bezmetici (chiar dacă au fost pe timpul domniei precedente)* ca să se bage subt jugul cine ştie cărei *atîrnări*, despre care astăzi se zic atîtea, fără însă vreun temei nici în *lege*, nici în *raţiune*, şi nici în *bun-simţ*.

Oricare ar fi părerile altora, eu unul, *M.B.*, de meserie *postăvar*, doresc a nu fi amestecat cu nimeni, căci mărturisesc aici cu mîna pe inimă că, după Dumnezeu, nu *atîrn* de nimeni altul pe acest *pămînt* decît de singur regele şi suveranul meu, şi, după el, de legile ţării mele; şi *atîrn* atît de puţin de cei din *Englilera*, încît pot spune că dacă aceştia s-ar *răscula* cîndva împotriva suveranului meu (Doamne fereşte!), eu unul aş fi gata, la cea dintîi chemare a Maiestăţii Sale, să pun împotriva lor mîna pe arme, aşa cum, de altfel, unii din concetăţenii *mei* au mai făcut cîndva la *Preston*[1], luînd armele împotriva *regelui lor*. Iar în cazul cînd o atare răscoală ar fi încununată de o izbîndă atît de mare încît să aducă pe tronul *Angliei* pe Domnul Pretendent, eu unul n-aş pregeta să încalc acel *statut*, vărsîndu-mi sîngele pînă la ultima picătură spre a-l împiedica pe sus-numitul de a ajunge *rege al Irlandei*.

E pe de altă parte adevărat că, pînă nu demult, parlamentele *Englilerei* obişnuiau din timp în timp să-şi ia puterea de a lega ţara noastră cu legi făcute dincolo, într-aceasta întîmpinînd de la bun început împotrivirea deschisă (măsura în care *adevărul, raţiunea* ori *dreptatea* pot fi în stare să facă vreo împotrivire) a vestitului Mr. *Molineaux*, un gentilom englez născut la noi, împreună cu mai mulţi

---

[1] Bătălie în care armata republicană a lui Cromwell a înfrînt rezistenţa regaliştilor scoţieni (1648).

patrioți de vază și cei mai buni oameni ai partidei *Whig* din *Englitera*. Dar *pofta năprasnică* de putere a avut cîștig de cauză. Într-adevăr, oricum le-ai fi luat, argumentele erau de nezdruncinat: căci după *dreapta judecată* o cîrmuire fără de consimțămîntul *cîrmuiților nu e decît curată sclavie;* dar *unsprezece oameni înarmați pînă în dinți n-au ce alege dintr-unul singur, despuiat și în cămașă.* Am spus însă destule. Căci cei ce au ferecat *libertatea* în lanțurile *puterii* au mers pînă acolo încît nu-ți trec cu vederea nici măcar *libertatea de a te plînge*, — deși celui tras pe roată nu s-a pomenit să-i fi fost tăgăduit vreodată dreptul de a *răcni* de durere, cît ar credea de cuviință.

Dar bag de seamă că după cum sîntem gata a ne lăsa *copleșiți* de temeri *neîntemeiate*, tot așa ni se întîmplă să ne *înaripăm* din cînd în cînd și cu nădejdi fără temei (lucru de fapt normal la firea noastră ofticoasă). Așa se face că acum cîteva zile *cineva* din *Englitera* ar fi împuternicit pe *allcineva*, aici la noi, să ne dea asigurări *că nu vom mai fi pliciisiți cu acei sfanți de-o jumătate de para.* Se mai adaugă că această știre ar fi venind chiar de la *cel* care, în urmă cu cîteva luni, se jura sus și tare cum că avea *să ni-i îndese pe gît* (deși mă îndoiesc *că stomacul nostru ar fi putut primi așa ceva)*; dar care-i zvonul cel adevărat, și care-i cel fals, iată o treabă care ne depășește. Căci în privința aceasta n-avem de-a face prea des cu *miniștri englezi;* și mi-ar părea rău să le stea tocmai lor în putere să ne *slobozească* de o atare pacoste, ori, dimpotrivă, să o îndese *mai rău* încă peste noi: căci *răspunsul comitetului* mi-a fost de-ajuns, și mi-a făcut și *greață*. Scăparea stă deci pe de-a întregul în mîinile noastre — pricină pentru care am și făcut această mică digresiune, întru împrospătarea și întărirea *spiritului* ce se nimerește a vă însufleți în chip atît de fericit în aceste clipe: ca să vedeți cît se poate de limpede că atît prin legea DIVINĂ, cît și prin legea FIRII, prin pravilele POPOARELOR și țării voastre, SÎNTEȚI și SE CUVINE să fiți LIBERI, în aceeași măsură ca frații voștri din *Anglia*.

Dacă pamfletele în apărarea propriei lor cauze, scoase de sub tease la *Londra* de către *Wood* și ai săi breslași, s-ar retipări cumva la noi, iar irlandezii noștri s-ar putea lăsa convinși să-și arunce ochii peste ele, — scrierile acestea v-ar lămuri pe dată cu privire la gîndurile lui cele mîrșave, mai mult chiar decît tot ceea ce aș putea eu unul să vă spun. Pe scurt, din cele ce spun eu, dînsul apare cu chip de *sfînt* adevărat, în comparație cu ceea ce înțelegem că trebuie să fie atunci cînd citim ceea ce scriu despre el *lefegiii* plătiți ca să-i justifice *proiectul*. Dar dînsul e într-atîta de *slăpîn pe mijloacele sale (las altora sarcina de a ghici din ce pricină)*, — încît nici o tiparniță din *Londra* nu îndrăznește să mai scoată vreo foaie de sub tease în

favoarea *Irlandei*, iar la noi nimeni n-a *cutezat* pînă acum să *tipărească* un singur rînd în *favoarea lui*.

Am primit acum cîteva zile un pamflet de vreo 50 de pagini în favoarea lui Mr. *Wood* şi a gologanilor săi, tipărit la *Londra;* de fapt nu-i cazul să mă ostenesc a-i da răspuns aici, întrucît nu cred să vadă vreodată lumina tiparului la noi; am avut în schimb prilejul de a cugeta la nefericirea ce ne atinge în faptul că cei din *Englitera* nu ştiu mai nimic despre cazul nostru, — ceea ce nu-i de mirare, căci este limpede că nu le stă capul cîtuşi de puţin la treaba asta, — decît poate din cînd în cînd, prin cafenele, ca pălăvrăgeală, cînd n-au altceva mai bun de vorbit. Sînt încredinţat, de pildă, că nici un ministru nu şi-a dat vreodată silinţa de a citi măcar una din acele foi ce s-au scris în apărarea noastră, căci presupun că *părerile lor sînt gata statorite şi de neclintit*, după chipul şi asemănarea spuselor lui *Wood* şi ale ciracilor săi; căci altfel ar fi cu neputinţă ca cineva să aibă nerușinarea de a scrie un pamflet ca cel despre care vă vorbesc.

Vecinii noştri, a căror minte nu-i nici mai bună nici mai rea decît a noastră (poate că nici a noastră nu-i tocmai *grozavă)*, nutresc dispreţ faţă de mai toate persoanele, şi îndeosebi faţă de noi, *irlandezii*, pe care ne socotesc drept acei *sălbatici* cuceriţi cîndva de propriii noştri strămoşi cu cîteva sute de ani în urmă; acum, dacă ar fi să vă zugrăvesc aci pe *britani*, precum arătau pe timpul lui *Cezar*, cînd umblau cu trupurile *pictate, înveşmîntaţi în piei de fiară*, aş proceda de bună seamă tot atît de înţelept ca şi dînşii; oricum ar sta lucrurile, purtarea lor în legătură cu asta este de neiertat, căci aplecînd urechea la *o singură latură a problemei*, neavînd nici prilejul şi nici curiozitatea de a cerceta cu luare aminte *latura cealaltă*, — ei dau *crezare unei minciuni* doar pentru că le cade lor bine, şi, întrucît Mr. *Wood* pretinde a avea *puterea*, ei se socotesc îndreptăţiţi a trage liniştiţi încheierea că şi *dreptatea* este tot de partea lui.

Prin urmare, spre a vă face cunoştinţă cu felul în care cazul nostru este înfăţişat *englezilor* de către *Wood* şi ai săi prietenii m-am gîndit că ar fi poate nimerit să spicuiesc aci cîte ceva din strigătoarele neadevăruri cuprinse în acel pamflet, atît din punct de vedere al *faptelor* cît şi al chipului de *a judeca;* cunoscîndu-le, concetăţenii mei vor fi întăriţi în simţul *lor* pentru dreptate, convingîndu-se cu ochii lor cît de mult *rătăcesc vrăjmaşii* noştri.

În primul rînd, pamfletul zice negru pe alb că *gologanii de-o jumătate de para a lui Wood au circulat luni dezile la noi, fără ca nimeni să fi crîcnit sau să se fi împotrivit cumva, — noi toţi socotindu-ne deci fericiţi că îi avem.*

În al doilea rînd, se spune *că am fost îndemnați să ne împotrivim datorită cîtorva uneltitori capeși și răi, cari nu se împăcau cu patenta dată lui Wood, pentru că de fapt rîvneau ei înșiși la acest privilegiu.* În al treilea rînd, *că cei care-au sărit cei dintîi să găsească cusur patentei lui Wood, au fost aceiași oameni care au încercat să-și însușească un privilegiu asemănător, spre folosul lor.*

În al patrulea rînd, că *Parlamentul* și *Consiliul secret*, *Lordul primar* și *Sfatul orășenesc al Dublinului*, *Adunarea juraților* și *a negustătorilor*, *pe scurt toată țara — pînă și cîinii* (autorul însuși folosește această expresie) *— ar fi fost, chipurile, încîntați de sfanții de-o jumătate de para ai lui Wood, dar că au căzut mai apoi pradă uneltirilor de care pomeneam mai sus.*

În al cincilea rînd — lucru spus negru pe alb — anume *că toți împotrivitorii gologanilor lui Wood ar fi papistași și dușmani de-ai regelui George*[1].

Pînă aici e limpede chiar și pentru ultimul dintre neștiutori, că autorul pamfletului de față spune punct după punct numai minciuni sfruntate; contrariul este atît de adevărat, încît, dacă ar fi cazul, sînt încredințat că *cinci sute de mii de mîni* ar fi gata să se ridice spre a da mărturie de partea cui e dreptatea.

În al șaselea rînd, el vrea să ne convingă că *dacă vindem marfă lucrată de manufacturile noastre și prețuind cinci șilingi, pentru numai doi șilingi și patru parale, bani din aramă — chiar dacă am topi arama primind în schimb cinci șilingi din aur ori din argint pe marfa noastră — de fapt, suma de doi șilingi și patru parale din aramă ar fi, din punctul nostru de vedere, cel mai mare avantaj.*

Și, în sfîrșit, ca împuternicit de către *Wood*, ne vine și cu propunerea următoare: *dacă scădem două sute de mii de lire, în sfanți de-o jumătate de para — echivalentul mărfurilor noastre — plătindu-i totodată dobîndă de trei la sută vreme de treizeci de ani, la o sută douăzeci de mii de lire (cît zice el că fac sfanții, peste prețul propriu-zis al aramei), pentru împrumutul ce i-l facem, dînsul făgăduiește că ne va da înapoi, la vremea aceea, diferența întreagă în bani curați.*

Să mi se îngăduie să pun aici în lumină această propunere, spre a arăta cît mai bine nemaipomenita ticăloșie și nerușinare a acestui pezevenghi înrăit. Întîi de toate (zice el) *vă voi trimite două sute de mii de lire în sfanți de-ai mei: arama fiind prețuită de mine la optzeci de mii de lire, vă încarc, în fapt, că o sută douăzeci de mii de lire pentru acești gologani; vedeți așadar că vă dau împrumut, pe treizeci de ani, nu mai puțin de o sută douăzeci de mii de lire, pentru*

[1] Este vorba de George I (1714—1727), primul suveran al actualei dinastii engleze, din casa de Hanovra.

care îmi veți plăti însă o dobîndă de trei la sută. Cu alte cuvinte trei mii șase sute de lire pe an, adică în treizeci de ani o sută opt mii de lire. Iar la împlinirea celor treizeci de ani, o să-mi dați înapoi arama, eu făgăduind să vă dau bani buni pe ea.

Aceasta e deci propunerea făcută nouă de către *Wood* printr-unul din *împuterniciții* săi; s-ar părea că acesta din urmă nu-i decît mizerabilul de *Coleby*, una din uneltele sale de mîna a doua la *Comitetul consiliului*, cel ce-a fost dat în judecată pentru *furt din vistieria statului*, pe vremea cînd era diac de cancelarie la noi.

Această propunere ar urma deci să dea mai întîi două sute de mii de lire în mărfuri sau aur, pentru cantitatea de aramă pe care el o prețuiește la optzeci de mii de lire, dar care de fapt nu poate depăși treizeci de mii. Apoi, urmează să mai primească o dobîndă de o sută opt mii de lire. Iar după treizeci de ani, atunci cînd copiii noștri se vor înfățișa cu sfanții de tinichea să ceară aur pe ei de la executorii lui testamentari (căci pînă atunci putem fi siguri că el însuși se va fi dus de mult acolo unde îi e locul), acești executori vor respinge pe bună dreptate monedele zicînd că sînt calpe, precum și sînt, dimpreună cu toate milioanele de parale de aramă bătute în acest chip.

Mult îmi plac mie astfel de *negustori* strîngînd osînză zi de zi pe socoteala noastră, întocmai ca-n povestea *olandezului*, căruia pe cît i se atrăgea luarea aminte că umflă din cale afară de mult socoteala, mai abitir o încărca cu noi adunări scornite.

În pofida faptului că asemenea pamflete tipărite la *Londra de Wood* sînt îndeobște necunoscute în *Irlanda* — unde de altfel nimeni n-ar putea să le răspundă cu tot *disprețul* și *indignarea* de care sînt vrednice — am socotit de cuviință să dau aci o mică pildă de felul cum prezevenghiul se descurcă la *Londra* unde nu-i nimeni ca să-l contrazică, căci puținii noștri prieteni din *Anglia* se întreabă de ce noi nu zicem nimic, iar toți englezii cărora le trece prin gînd să se întrebe despre noi, sînt de părere că tăcerea noastră-i semn că *n-am avea nimic împotrivă*-și că *ne dezinteresăm*, — convingere pe care *Wood* și *șleahta* lui caută prin orice mijloace s-o sădească.

Dar cu toate că punctului nostru de vedere nu i se dă încuviințarea de-a vedea lumina tiparului în *Anglia*, nu face nimic. *Wood* se va strădui să lămurească pe cei de *acolo* că noi cei de aci sîntem datori a-i primi sfanții cu brațele deschise: eu unul mă străduiesc să *conving* pe cei de aci că sîntem datori a ne împotrivi cu orice preț, dacă nu vrem să ajungem jupuiți de piele. Așa încît n-are decît să facă cum știe — spre mai marele său *bine*, ori spre mai marele său *rău*.

Înainte de a încheia, în deplină smerenie, aş dori totuşi să mi se mai îngăduie să spun domnului *Wood* că se face vinovat de o mare *lipsă de discreţie* atunci cînd dă prilej ca numele atît de onorabil al lui Mr. W...[1] să fie pomenit atît de des şi în aşa chip în legătură cu această afacere: o foaie tipărită la *Bristol* şi retipărită aici ne aduce de pildă la cunoştinţă că domnul *Wood* ar fi rămas *uimit de sfruntarea şi nerușinarea cu care irlandezii refuză să-i primească sfanţii*, făcînd *caz de ce o să facă atunci cînd Mr. W... va sosi în oraş.* Aici, în treacăt fie spus, s-a strecurat o greşeală, căci cel care refuză sfainţii e însuşi *poporul neaoş al englezilor*, deşi nu tăgăduim că irlandezii înşişi ar face şi ei la fel, de îndată ce li s-ar cere. Într-o altă gazetă, mai dă poruncă să se scrie că Mr. W... *o să le îndese arama aceea pe gît;* uneori se spune că va trebui *ori să primim gologanii, ori, de nu, să ne mîncăm ciubotele;* iar într-o foaie scoasă numai ieri, citim că acelaşi om de vază *ar fi jurat să ne facă să-i înghiţim sfanţii ca pe nişte pîrjoale de jăratic.*

Asta mi-aduce aminte de cunoscuta poveste cu scoţianul osîndit la moarte şi la toate împrejurările ei: *spînzurare, tăiere a capului sfîrtecare, scoatere a maţelor* şi întreg tacîmul; la care acesta ar fi exclamat: *dar la ce bun toată BUCĂTĂRIA asta?* Cred că am fi şi noi în drept să ne punem aceeaşi întrebare; căci, dacă e să ne luăm după *Wood*, ne aşteaptă un adevărat *ospăţ*, încheiat chiar cu *nota de plată;* singurul lucru de care-mi pare rău e că s-a uitat de băutură, cu toate că în lipsa ei ar putea fi folosit *plumbul topit* ori *smoala încinsă.*

Ce cuvinte netrebnice de pus în gura unui înalt sfetnic, om de încredere al Maiestăţii Sale, dregătorul căruia i se spune prim-ministru! Dacă Mr. Wood nu se dovedeşte înzestrat cu maniere mai frumoase de a ne vorbi despre patronii săi, atunci cînd voi ajunge la rîndul meu *bărbat de vază*, să ştie că n-o să încuviinţez să asiste dimineţele la ceremonia sculatului meu solemn din pat. Acesta nu poate fi stilul unui mare ministru, — miroase prea mult a *cazan* şi *topitorie*, aşa că nu poate veni decît din făurăria lui Mr. *Wood.*

Cît priveşte ameninţarea *de a ne mînca ciubotele*, să nu ne necăjim prea mult; căci în cazul cînd sfanţul dinsului ar fi primit, *nepoliticoasele noastre acoperitoare pentru picioare* ar înceta la rîndul lor de-a fi un *reproş naţional;* căci n-ar mai rămîne în toată ţara decît oameni desculţi. Dar, între noi fie vorba, minciuna domnului

---

[1] E vorba de Sir Robert Walpole (1676—1745), pe vremea aceea prim-ministru al Angliei şi cancelar al Eşichierului (ministru de finanţe), de numele căruia Wood se folosise spre a-şi întări poziţia.

Wood are din nou picioare scurte, căci sînt încredințat că Mr. *W...* n-a auzit în viața lui de *ciubotă*[1].

Cît privește *înghițitul acelor pîrjoale de gologani făcuți jăratec*, povestea e din nou puțin probabilă. Căci pentru a executa această operație ar fi nevoie întîi de topirea întregului stoc de gologani și de aramă a domnului Wood, iar apoi, de turnarea acesteia în matrițe rotunde, avînd dimensiunea deschiderii unui gîtlej obicinuit, ca să poată fi înghițite așa cum se cade. Dar metalul pe care l-a pregătit și bătut nu se ridică la mai mult de cincizeci de milioane de bucăți, a o jumătate de para, de *împărțășit* unui milion și jumătate de guri; socotind două monede pentru fiecare *pîrjoală*, vor fi aproximativ șaptesprezece *pîrjoale de jar aprins* de înghițit de către fiecare locuitor al regatului, iar pentru administrarea în bune condiții a unei asemenea doze e nevoie de cel puțin cincizeci de mii de *lucrători*, adică cîte unul la treizeci de guri; dar ținînd socoteală de cît sîntem de *lingavi* la bucate și cît de *mofturoși* se dovedesc a fi mai cu seamă *copiii mici*, această cifră nu e decît strict rezonabilă. Totuși, pînă la proba contrarie, părerea mea e că necazurile și costul unei astfel de experiențe ar depăși cu mult cifra profitului, ceea ce mă face să cred că *spusa* gazetei e *neadevărată*, sau, în cel mai rău caz, că e un nou *tertip* a lui *Wood*, pe care, în dorința de a-l face mai lesne crezut în *Irlanda*, l-a pus pe socoteala unui *ministru de stat*.

Dar vă voi arăta acum fără putință de tăgadă că Mr. *W...* e împotriva proiectului domnului *Wood*, ba mai mult, că e chiar prietenul *Irlandei:* argumentul meu, de netăgăduit, este că trece în ochii tuturora drept un om înțelept și un ministru priceput, urmărind în tot ceea ce face *adevăratul interes* al *regelui* căruia cu cinste slujește: *integritatea* lui e deasupra *stricăciunii*, iar *averea* sa mai presus de orice *ispită*. Socot prin urmare că putem fi întru totul liniștiți din *partea* asta, întrucît nu ne va fi dat să ținem piept vreodată unei atît de *strașnice puteri*, și că vom fi lăsați să ne stăpînim *cartofii* și *ciubotele* în bună *pace*, tot atît de feriți de fulgere precît sîntem departe de Jupiter.

Rămîn
scumpii mei frați, concetățeanul vostru iubitor,
tovarăș de suferință și smerită slugă,

M.B

13 octombrie 1724

---

[1] Jocul de cuvinte din text e greu de tradus, întrucît se bazează pe multiplul sens al substantivului englez *brogue:* nădragi, ciubotă, încălțăminte țărănească, dar și accent irlandez.

CARTE CĂTRE O TÎNĂRĂ DOMNIȚĂ CU PRILEJUL CĂSĂTORIEI SALE.[1]

DOMNIȚĂ,

Acum că zorul și forfota vizitelor prilejuite de căsătoria dumitale s-au mai domolit, te pregătești să pășești pe un drum de viață unde vei simți fără doar și poate nevoia unor sfaturi care să te ferească de primejdia căderii în nenumăratele greșeli, deșertăciuni și nebunii ce pîndesc îndeobște sexul cel slab. Nutresc de ani de zile simțăminte de prietenie neprecupețită față de tatăl și de mama dumitale; și persoana pe care au ales-o să-ți fie soț este, de cîțiva ani încoace, omul la care pot spune că țin cel mai mult; mă gîndeam încă de multă vreme ce bine ar fi fost să vă fi apropiat unul de celălalt, căci nădăjduiam că mulțumită firii dumitale fericite și urmînd poveștele prietenilor înțelepți, să poți ajunge treptat vrednică de a fi socotită la înălțimea lui. Datorită înțelepciunii părinților dumitale n-ai fost purtată în lume pe toate drumurile, ocolind astfel o sumedenie de rătăciri în mrejele cărora se lasă de obicei prinse atîtea altele; de asemeni, conștiința fiindu-ți limpede, nu ai nimic de șters în oglinda sufletului dumitale: pe de altă parte însă, era și greu ca tot dînșii să izbutească a desăvîrși o mulțime de alte lucruri în cele ce privesc cultivarea minții dumitale — lucru fără de care e totuși cu neputință de dobîndit sau de păstrat prietenia și stima unui bărbat cu minte: căci foarte curînd va obosi să tot facă pe iubețul purtîndu-se cu soția lui, precum cu o ibovnică; ci se cere ca nevasta să-i fie tovarășă în înțelepciune și prieten adevărat la fiecare din treptele vieții. Iată de ce e de datoria dumitale a te strădui să dobîndești deprinderile trebuincioase acestor cerințe, lucru în care, atîta timp cît te vei dovedi vrednică, vei putea fără doar și poate să te bizui pe mine ca pe un adevărat povățuitor, gata oricînd să-ți arate cele ce ai de făcut, și de ce să te ferești.

Și fii cu băgare de seamă a nu nesocoti sau disprețui îndrumările acestea, căci de ele va depinde nu doar bunul dumitale nume în lume, ci și adevărata mulțumire sufletească — a dumitale, ca și a celui ce trebuie să-ți fie tot ce ai mai scump pe pămîntul acesta.

[1] Compusă în 1723 și publicată pentru prima dată în 1727; identitatea destinatarei nu este cunoscută, opinia cea mai plauzibilă, citată de John Hayward, fiind că Swift ar fi avut în vedere pe soția unui cunoscut mare amator de vînătoare și prieten de-al său, pe nume John Rochfort.

Ceea ce îți dorese în primul rînd, e deci să nu te grăbești a lepăda deprinderea purtărilor de feciorelnică cuviință; de obicei, la cîteva săptămîni numai după măritiș, tînăra nevastă începe să-și poarte privirea și vorba într-un chip nou, cu îndrăzneală și sfruntare; ca și cînd ar ține cu tot dinadinsul să dea de veste tuturora că a isprăvit cu fetia și că, de fapt, purtarea dinaintea cununiei nu fusese decît o înfrînare silnică a zvăpăielilor firii; în această privință socotesc că dacă s-ar cere părerea bărbaților cu scaun la cap, cei mai mulți s-ar pronunța în favoarea acelor domnițe care, deși intrate în starea căsniciei, aleg să fie de două ori mai cumpătate și cuviincioase în purtări după înfăptuirea pasului.

De asemenea, în chip deosebit țin să-ți pun în vedere să te păzești cu străşnicie de purtări drăgăstoase cu soțul, de față cu alți martori, fie ei și rude foarte apropiate, sau fete în casă. Acest obicei e atît de nesuferit și respingător persoanelor bine crescute, sau înzestrate cu puțin bun-simț, încît e îndeobște pus pe socoteala fie a unei fățărnicii prostești, fie a altui lucru, atît de urîcios tuturora încît îl trec mai bine sub tăcere. Dacă e vorba să faci anumite diferențe, cred că soțul dumitale ar fi cel care ar trebui să treacă neobservat, ca ultima persoană din societate, fie acasă, fie altundeva — orice alt gentilom de față fiind mai îndreptățit decît el la semne deosebite de atenție și bunăvoință din partea dumitale. Iubirea și stima pentru soț trebuiesc ascunse în adîncul inimii, iar privirile și cuvintele drăgăstoase să fie ținute bine pentru acele clipe cînd veți fi între patru ochi, și cari, slavă Domnului, nu lipsesc în cele douăzeci și patru de ceasuri ale zilei, dîndu-ți chiar putința de a-ți arăta înfocarea inimii așa cum nu s-a pomenit încă în nici un romanț franțuzesc.

În legătură cu aceasta aș mai dori să-ți pun în vedere că este cazul să te deosebești prin purtare de acele cucoane ce dau semne de nemaipomenită îngrijare de îndată ce soțul le lipsește de-acasă, tresărind la fiece bătaie în ușă, și sunînd neîncetat după servitori ca să meargă să deschidă conașului, nebăgînd nimic în gură, dacă se întîmplă ca bărbatul să întîrzie în oraș, primindu-l la întoarcere ba cu vorbe dulci, ba cu dojeni, luîndu-l la întrebări ca să afle unde a umblat, așa încît și ultima zgripțuroaică din *Billingsgate*[1] să i se pară în acele clipe mai bună și mai puțin cicălitoare decît propria sa nevastă.

Din același aluat sînt și nevestele cari, ori de cîte ori bărbatul e plecat la drum, așteaptă să primească carte cu fiecare poștă,

[1] Mahala londoneză rămasă proverbială pentru limbajul vînzătoarelor de pește din oborul cu același nume.

altminteri fiind apucate de năbădăi şi istericale: la ele, ziua hotărîtă pentru întoarcere nu suferă nici un fel de amînare, nici pentru treburi, nici pentru boală, nici pentru accidente, nici pentru vreme rea; în legătură cu toate acestea, vă pot însă asigura că, din cîte mi-am putut da seama, doamnele pornite să facă cea mai multă gălăgie în asemenea împrejurări sînt îndeobşte şi cele mai bucuroase să răsplătească prin bacşiş pe solul ce le-ar aduce vestea că soţul a păţit un pocinog la drum.

S-ar putea să rămîi surprinsă, dar sfatul meu este de a-ţi înfrîna întrucîtva puternica pornire după haine scumpe, atît de răspîndită printre persoanele de sexul dumitale. E de altfel cam dureros ca tocmai noi, de dragul cărora purtaţi aceste haine, să nu fim ascultaţi ca sfetnici în această privinţă: îndrăznesc totuşi să spun că am ieftini bucuros cu cîte patru lire fiece yard de brocart cu condiţia ca doamnele să dea în măsura cuvenită un spor de grijă curăţeniei şi bunului miros al persoanei lor. Căci acea parte a neamului bărbătesc mai înclinată spre satiră se vede silită să încheie că nu e lucru cu neputinţă ca o femeie să fie şi foarte elegantă şi foarte murdară în acelaşi timp, iar că inspiraţia cucoanelor ar fi în primejdie de a seca, de-ar cultiva deopotrivă curăţenia şi eleganţa. În legătură cu o treabă atît de delicată, mă voi mărgini să adaug aci ceea ce spunea cu privire la o neroadă doamnă de calitate un gentilom glumeţ; părerea acestuia era că doar un singur lucru ar fi putut face prezenţa ei mai uşor de suportat, anume să i-se taie capul: căci limba ei împuia urechea cu tot felul de nerozii, în timp ce părul şi dinţii îţi mutau nasul din loc.

Nu ştiu ce aş putea să-ţi spun în legătură cu alegerea frecventaţiilor, cu toate că acesta e un punct de mare însemnătate pentru viaţa dumitale. În cazul cînd prietenele îţi sînt egale ori superioare, cu condiţia să nu fie totodată vestite şi prin ceea ce e îndeobşte cunoscut sub numele de proastă reputaţie, te vei putea, cred, socoti la adăpost: în stil lumesc aceasta se numeşte societate de bună calitate. Eu însă mă tem că anevoie vei putea găsi în întreg oraşul o singură persoană de sex femeiesc de la care să nu fii în primejdia de a deprinde o brumă de înfumurare, sclifoseală, frivolitate, prostie, ba chiar şi viciu. Singura cale sigură de a sta de vorbă cu dînsele e aşadar sfînta hotărîre de a purcede potrivnic, purtîndu-te în toate altcum de tot ceea ce spun sau făptuiesc dînsele; după mine această regulă nu suferă decît foarte puţine excepţii. Aşadar: învăţăturile ce îndeobşte împărtăşesc tinerelor căsătorite în vederea strunirii soţilor; numeroasele istorisiri de felul cum se descurcă dînsele în această privinţă, spre a te face să le urmezi pilda; observaţiile împotriva femeilor ce nu merg pe cărările dumnealor;

îndrumările de cum s-o scoți la capăt biruitoare în orice neînțelegere sau ceartă cu soțul; tertipurile prin cari să poți descoperi și apoi trage folos din părțile lui slabe; cînd și ce fel să-l măgulești și să i te bagi sub piele, cînd să-l îndupleci prin lacrimi și cînd să-l iei tare și la sigur. În acestea toate, zic, și în o mie și una alte împrejurări asemănătoare, înțelept este să bagi la cap cît vei putea mai mult din cele ce-ți vor spune, ce mai apoi, cu toată hotărîrea, să treci la fapte făcînd tocmai pe dos de cum vei fi fost sătuită de ele.

Nădăjduiesc că autoritatea soțului dumitale îți va fi de folos în hotărîrea vizitelor: cinci, șase zăpăcite sînt, după părerea mea, tot ceea ce-ți trebuie, și ți-o spun cu mîna pe inimă; va fi de ajuns dacă vă veți vedea de două ori pe an; căci nu văd de ce obiceiul ar cere ca prietenilor să li se facă vizite.

Te sfătuiesc ca musafirii casei să fie mai curînd bărbați decît femei. De altfel, ca să-ți spun adevărul, n-am întîlnit încă femeie ca lumea căreia să-i fie dragi suratele de același sex: mărturisesc că atunci cînd cei de ambe sexe sînt bine aleși și potriviți, cu însușirile frumoase bine puse înainte, sindrofiile pot deveni prilejuri pentru a pune în evidență politețea și bunăvoința; dacă la acestea se adaugă și un dram de judecată, convorbirea și taifasul pot deveni un lucru cu adevărat încîntător. Dar o mînă de cucoane adunate laolaltă de capul lor sînt o școală a bîrfei și bazaconiilor fără noimă, și bine ar fi să nu fie decît atît.

Alegerea musafirilor de parte bărbătească las-o pe socoteala soțului dumitale, iar nu a recomandărilor persoanelor de sex frumos; altminteri te vei alege negreșit și cu un fante pe cap, și o să ai destul de mult de furcă pînă să ajungi a-l cunoaște și a-l distinge de restul celor cu scaun la cap. Ferește-te să iei vreodată de sfetnică pe camerista dumitale favorită, ca să-ți istorisească fel de fel de povești despre doamnele în slujba cărora s-a aflat odinioară, despre petrecerile și garderobele lor; ca să i te plîngi apoi în doi peri ce zestre ai adus în casă, și cît de puțin îți se îngăduie să cheltui; ca să-i vorbești de rău pe soțul dumitale, și să te lași apoi influențată de judecățile ei, convinsă fiind că va ține partea dumitale; casă primești în slujbă și să dai afară slugile după placul și neplacul ei; ca să te pomenești, mulțumită tertipurilor ei, în neînțelegere cu prietenii cei mai buni; ca să-ți picteze totul în culori false slujindu-ți de crainică a defăimării.

Dar treaba de căpetenie a vieții dumitale trebuie să fie aceea de a cîștiga și păstra prietenia și stima soțului. Ești soția unui om

cu educație și învățătură, înzestrat cu o judecată luminată și un gust foarte sigur. Este adevărat — și mulțumește cerului pentru asta — că însușirile lui sînt încununate de o mare modestie, de o fire blîndă și iubitoare, precum și de o mai rar întîlnită înclinare spre cumpătare și virtute; dar nici bunătatea nici virtutea nu-l vor face să te prețuiască în pofida judecății ce-și va face cu privire la dumneata; și deși nu este în stare să se poarte urît, s-ar putea să-i devii cu timpul indiferentă și, poate chiar, vrednică de dispreț. Afară de cazul cînd ai putea suplini pierderea frumuseții și tinereții prin însușiri mai durabile. Nu-ți rămîn decît foarte puțini ani ca să fii tînără și atrăgătoare în ochii lumii; și doar cîteva luni ca să pari astfel în ochii bărbatului tău care nu-i neghiob; căci nădăjduiesc că nu-ți mai stă gîndul la farmece nespuse și încîntări de vis, lucruri cărora căsătoria le pune întotdeauna capăt fără prea multă vorbă. De altfel căsătoria voastră s-a întemeiat pe înțelepciune și simpatie reciprocă, fără nici un amestec al acelei pasiuni caraghioase ce nu are ființă decît prin cărți cu povești și în romanțuri. Va trebui prin urmare să te străduiești din răsputeri și să ajungi a înfăptui în persoana dumitale unele din acele calități pe care soțul le prețuiește cel mai mult la ceilalți, și pentru cari el însuși, la rîndul său, e prețuit de cei din jur. E nevoie să-ți împodobești în primul rînd inteligența urmînd îndeaproape metodul de învățătură în care te voi îndruma sau pe care-l voi încuviința. Să-ți faci rost de o culgere de *Istorii* și *Călătorii*, căci am de gînd să-ți cer să-ți petreci zilnic cîteva ceasuri citind din ele și scoțînd notițe, dacă memoria nu te ajută. Musafirii dumitale să fie oameni învățați și cu judecată, din convorbirea cărora să ajungi a-ți dezvolta cum se cade gustul și înțelegerea; ajungînd să înțelegi și să guști vederile luminate ale altora, vei ajunge cu timpul să gîndești bine și cu privire la dumneata însăți, devenind o tovarășă înțeleaptă și plăcută. Acest fapt trebuie să deștepte în soțul dumitale adevărata dragoste și stimă, simțăminte întemeiate pe puterea judecății, și pe care înaintarea în vîrstă nu le poate știrbi. El va cumpăni părerea dumitale în treburi de cea mai mare însemnătate; veți putea foarte bine sta de vorbă împreună și fără a avea nevoie de un al treilea, care să dea o mînă de ajutor convorbirii. Zestrea inteligenței va face ca persoana dumitale să-i fie din ce în ce mai plăcută, iar atunci cînd te vei afla singură, nu te vei simți apăsată de povara timpului în lipsă de cine știe ce fleac cu care, chipurile, să-ți alungi urîtul.

În pofida puținei considerații pe care o nutresc față de mai toate persoanele de sexul dumitale, îți mărturisesc că uneori mă cuprinde jalea văzînd cum stăpîna casei e nevoită să se retragă

îndată după terminarea mesei, şi asta în familii unde nu se bea cu nemiluita, ca şi cînd ar sta scris undeva cum că femeia nu-i în stare să ia parte la conversaţie. Cînd într-o încăpere se întrunesc persoane de ambe sexe, iar bărbaţii stau de vorbă despre una sau alta, cucoanele nu socotesc niciodată că ar fi în căderea lor să ia parte la convorbire, ci, adunate într-o sindrofie aparte, sporovăiesc în voie despre preţurile ori bibilurile dantelelor, sau despre cum le-au plăcut cutare ori cutare rochie văzută la biserică sau la teatru. Iar cînd sînteţi voi între voi, de îndată ce aţi schimbat primele complimente, cît de iute vă grăbiţi să vă puneţi mîinile una alteia pe pulpanele rochiei, ori pe guleraş, ori pe mantilă, — ca şi cînd treaba de căpetenie a vieţii şi grijile lumii s-ar opri la tăietura şi culoarea fustelor ce purtaţi. Vorba preoţilor la amvon, unii îşi dau mai multă osteneală ca să se osîndească decît i-ar costa ca să se mîntuiască; aşa şi cu femeia care cheltuie mai multă osteneală şi strădanie cu mintea şi cu judecata ei spre smintire, decît ar costa-o întru înţelepciune şi folos. Cînd ajung să mă gîndesc mai bine la treaba asta, îmi vine să cred că dumneavoastră femeile nu sînteţi fiinţe omeneşti, ci mai curînd un fel de specie cu puţin mai presus de maimuţă, aceasta din urmă avînd de fapt mai multă uşurinţă la şmecherie decît oricare dintre voi; fiind şi o vietate mai puţin primejdioasă şi mai puţin costisitoare, iar cu timpul, putînd deveni şi un critic destul de bun în materie de catifele şi brocarturi, — toate lucruri ce nu v-ar strica de fel nici dumneavoastră.

Aş dori ca şi dumneata să priveşti eleganţa ca o smintitură necesară, precum făceau toate marile doamne pe care le-am cunoscut în viaţa mea; nu-ţi doresc aşadar să fii îmbrăcată demodat, ci doar să nu fii cea dintîi, sau cea mai din cale afară, la purtatul noutăţilor; ar fi de aşteptat ca îmbrăcămintea dumitale să arate cu o treaptă mai jos decît ceea ce ţi-ar putea îngădui punga; iar, în adîncul sufletului, mult ţi-aş dori să poţi dispreţui cu tărie toate distincţiile venind dintr-o fustă mai acătării, — căci aşa ceva nu te poate face nici mai bogată, nici mai frumoasă, nici mai tînără, nici mai bună, nici mai virtuoasă şi nici mai înţeleaptă, decît dacă ar atîrna, alăturea chiar, pe un cuier.

Cînd te afli în compania unor bărbaţi cu ştiinţă de carte, deşi convorbirea lor despre ştiinţe sau arte s-ar putea să te depăşească, fii sigură că rămîi mai cîştigată ascultînd, decît sporovăind despre fleacurile modei femeieşti; în nădejdea că vor fi oameni nu numai cu învăţătură, dar şi cu bună creştere, cred că se va întîmpla destul de rar să se vorbească despre lucruri nepotrivite urechilor dumitale, sau despre altele la care să nu poţi năzui cu timpul a te ridica.

Dacă-i vorba de feluritele datini și obiceiuri ale popoarelor Europei, călătorii prin țări îndepărtate, de starea lucrurilor pe la noi; despre oamenii de seamă ai Romei și Atenei din vechime, cu faptele lor cele vestite; de asemeni, de se iscă felurite păreri cu privire la scriitorii englezi sau francezi, poeți sau prozatori, ori de e vorba de natura și limitele viciului și ale virtuții, — ar fi pe drept cuvînt rușinos ca o domniță englezoaică să nu poată ține pasul, sau să nu fie în stare a se ridica la nivelul convorbirii, străduindu-se a afla lucruri noi, prin citire sau altcum, spre a se putea bucura totuși din plin de plăcerea de a lua parte la atari întrevederi; altminteri e păcat, dar nu-ți rămîne decît să te întorci către vecina din dreapta ca s-o întrebi ce se mai aude cu ultima încărcătură de evantalii sosite în țară.

E destul de neplăcut să descoperi că la o mie de fete de familie bună nu găsești nici măcar una care să fi primit de la părinți educația trebuincioasă citirii și priceperii limbii englezești spre a-și putea da, de pildă, cu părerea chiar în legătură cu o carte mai ușoară scrisă în această limbă; ascultîndu-le cu răbdare cînd binevoiesc a face bucăți cîte o piesă de teatru sau vreun roman, oricine își poate da seama că cel mai mic cuvîntel neobișnuit le ia pe loc piuitul; lucru ce nu-i de mirare dacă ne gîndim că de mici nu le învață nimeni să scrie cumsecade, așa că nici n-au cum să se mai pricopsească, cîte zile ar avea. Iată de ce, cu voia soțului dumitale, și de se poate zilnic, citește-i cu glas tare dintr-o carte; iar de nu, vreunui alt prieten (dar nu unei femei); și lasă-te îndreptată atunci cînd greșești; cît privește scrierea, vei ajunge s-o stăpînești cu timpul, transcriind cu mîna dumitale bucăți întregi din cărțile citite.

Știu bine că cele îndeobște cunoscute sub numele de femei învățate își pierd de obicei orice credit datorită limbuției lor neînfrînate ca și a ifoselor ce și le dau; este însă un leac lesnicios și pentru treaba asta, anume gîndul că oricît de mult te-ai strădui, nu vei ajunge niciodată să știi atîtea cîte află oamenii trecuți prin școli. Așadar, ceea ce te sfătuiesc să citești are doar menirea de a-ți spori zestrea de bun simț, iar acesteia îi va sta cu atît mai bine, cu cît va fi întovărășită de mai multă modestie.

Pe de altă parte, ceea ce face ca atîtea cucoane învățate să iasă mai puțin luminate la minte de pe urma cărților pe care le citesc, e metodul greșit și proasta alegere a lecturilor. Iată de ce doresc să urmezi pravățul bunelor mele sfătuiri — o sarcină pentru care mă socotesc omul cel mai nimerit; într-adevăr am pierdut o groază de timp avînd și prilejuri berechet de a vedea și descoperi cu ochii mei de unde se trag cele mai multe din smintelile femeiești.

Te rog să bagi de seamă cît de lipsită de însemnătate devine femeia de îndată ce tinerețea și frumusețea ei s-au ofilit; cît de multă desconsiderare îi arată bărbații, și cu cît dispreț e privită de suratele ei mai tinere; nu-i mai rămîne altă mîngîiere decît să-și petreacă după-amiezele făcînd vizite, nefiind de altfel primită cu brațele deschise nicăieri; iar serile să joace cărți cu altele ca dînsa; în restul zilei crapă de necaz și de ciudă, ori se străduie zadarnic să repare prin dresuri și meșteșug ceea ce trecerea timpului a surpat; dar iată că mi-a fost dat să cunosc totuși doamne trecute de șaizeci de ani și bucurîndu-se de căutarea tuturor oamenilor subțiri de la curte și din tîrg, doar de dragul plăcerii de-a schimba o vorbă cu ele.

Nu cunosc însușire plăcută a bărbatului care să nu șadă totodată bine și femeii: cînd spun asta mă gîndesc chiar și la modestie și bunătate. Pe de altă parte, nu cunosc prostie sau viciu care să nu fie deopotrivă de urîcios și la bărbat și la femeie. Dar o slăbiciune îndeobște îngăduită cu precădere femeilor este frica. De fapt la mijloc e totuși lucru de mirare, căci aceleași femei, ce-și mărturisesc adesea admirația față de vitejia cine știe cărui colonel sau căpitan, socot că tot ce poate fi mai frumos din partea lor e să se arate înspăimîntate de propria lor umbră, să zbiere în barcă ca din gură de șarpe, chiar cînd nu adie pic de vînt; așijderi în caleașcă, la fiece cotitură; sau să fugă mîncînd pămîntul la văzul unei vaci; ori să leșine văzînd un păianjen, o urechelniță sau o broscuță. Dacă într-adevăr frica e semn de cruzime (cum se spune îndeobște), nu văd de ce ar trebui socotită ispravă mare și mărită, mai abitir încă, prin fandoseală.

Și după cum toate virtuțile șed deopotrivă de bine ambelor sexe, tot astfel nu există însușire în care femeia să încerce a-l depăși pe bărbat și să nu-și dea în petec mai rău; nu intră însă aici reținuta; așa cum e întruchipată îndeobște între noi, aceasta nu-i de cele mai multe ori decît mironoseală și fățărnicie. Căci, așa cum nu vei reuși mare lucru spre a-l pune la punct pe un bărbat avînd de gînd să-și îngăduie libertăți nepermise față cu dumneata, tot astfel, față de cei ce ți-au dat dovezi îndestulătoare că sînt oameni cumsecade, e de prisos să încerci a face pe mironosița.

Orașul nostru nu duce de loc lipsă de acel soi de cucoane îndrăznețe, rățoite și sporovăitoare, ale căror însușiri trec în ochii fanților drept inteligență și umor; darul lor de căpetenie este folosirea de *cuvinte grele*, prin care se pricep, cum se spune, *să dea gata* pe bărbatul ce le ascultă. Dacă cineva pe lîngă dînsele se nimerește să aibă vreun cusur din născare sau din reputație, dacă vreo

nefericire s-a abătut cumva asupra lui sau a familiei, — lucrul de care se simte ruşinat, aceste doamne îi vor da a înţelege pe faţă despre toate cele, fără însă să fi fost rugate de nimeni. Aş prefera să-ţi recomand să te împrieteneşti cu o tîrfă, decît cu o zgripţuroaică din acestea. Adeseori mi-am zis în sinea mea că nimeni nu se poate socoti silit să considere atari fiinţe drept femei, şi că, dimpotrivă, ar avea tot dreptul să le trateze drept nişte secături neobrăzate încotoşmănate în straie femeieşti, ce s-ar cere de fapt despuiate şi zvîrlite pe uşă afară.

Mai este un lucru pe care aş dori să-l adaug aci, cu toate că e cam nelalocul lui — anume că ar fi bine să înveţi a preţui şi stima pe soţul dumitale pentru acele însuşiri pe care le are cu adevărat, iar nu să-ţi făureşti în închipuirea dumitale altele, pe care cu siguranţă nu le are. Căci deşi acest fel de a purcede e socotit de obicei drept semn de dragoste, eu unul cred că nu-i decît făţărnicie ori neghiobie curată. E drept că bărbatul dumitale neducînd lipsă decît de foarte puţine desăvîrşiri, nu-i primjedie să greşeşti mult în asemenea privinţă; dar dacă-ţi spun să iei seama, faptul se datoreşte unei cucoane din cunoştinţele dumitale, măritată cu un bărbat cu totul deosebit, pe care însă, din nefericire, îl tot recomandă în lume pentru un număr de însuşiri ce din păcate îi lipsesc.

Nu cred să-ţi pot da vreo povaţă în privinţa cheltuielilor; mă mărginesc să-ţi spun că s-ar cuveni să ai cunoştinţă de venitul soţului dumitale, socotind aşa fel încît să nu-l depăşeşti prin cheltuielile ce intră în partea dumitale de gospodărie; şi nu te pune în rînd cu acele doamne care se cred bărbaţi de stat, închipuindu-şi că au cîştigat cine ştie ce izbîndă dacă prin sîcîieli au ajuns să-şi silească soţul să le cumpere caleaşcă nouă, o podoabă scumpă din dantelă pentru cap, sau o fustă elegantă, — uitînd că socoteala rămîne în schimb încărcată la măcelar.

Aş dori să păstrezi scrisoarea mea la dumneata în scrin, cercetîndu-ţi din cînd în cînd purtările, fără părtinire, prin confruntare cu ea. Domnul să te binecuvînteze şi să te ajute să devii pildă bună pentru cele de seama dumitale, neîncetată mîngîiere pentru soţ ca şi pentru părinţi.

În deplină sinceritate şi iubire,

rămîn al dumitale, doamnă,

prea supus prieten

şi smerit servitor.

CARTE POVĂȚIUTOARE CĂTRE UN TÎNĂR POET DIMPREUNĂ CU CEREREA CA POEZIEI SĂ-I FIE ASIGURAT ÎN ACEST REGAT CUVENITUL SPRIJIN[1]

SIR,

Nutrind de multă vreme simțăminte alese de prietenie față de domnia voastră, și interesîndu-mă, poate mai îndeaproape decît s-ar fi cuvenit, de purtările și de mersul studiilor dumneavoastră, vă mărturisesc acum că nu mică mi-a fost plăcerea aflînd că v-ați consfințit de curînd pe de-a întregul *poeziei engleze*, cu hotărîrea de a trăi din ea și pentru ea. Două sînt motivele pentru care mă simt înclinat să vă încurajez pe acest drum; întîi, restriștea în care vă aflați; apoi, însemnatul folos adus de *poezie* atît societății și omenirii întregi, cît și fiecărei îndeletniciri omenești luate în parte. Iată de ce nu pot decît să laud înțeleapta dumneavoastră hotărîre de a vă retrage atît de grabnic din alte zadarnice și aspre îndeletniciri, spre a vă dedica aceleia care, dacă veți fi norocos, o să vă ajute să vă procopsiți și să deveniți o cinste pentru amici și pentru țară. Într-adevăr, de ce n-ați simți îndemn și îmbărbătare într-aceasta, văzînd cum *istoria* însăși — veche și nouă — nu pomenește nicăieri măcar un singur caz de bărbat eminent care să nu fi fost totodată și întrucîtva poet, sau, în cel mai rău caz, sprijinitor al poeților; aș fi chiar gata să dovedesc, de mi s-ar cere acest lucru — că e cu neputință să fii bun *oștaș*, bun *preot* ori bun *om al legii*, ba nici măcar bun *clopotar* ori *cîntăret de balade*, decît dacă ești înzestrat cu un oarecare gust pentru poezie, stăpînind întrucîtva meșteșugul versificației: nu mă voi întinde însă asupra acestui subiect căci vestitul Sir *Philip Sidney* l-a tratat înaintea mea pe lung în cartea sa numită *Defence of Poesie*[2], despre care mă voi mărgini să spun aici că înfățișa argumentele ca și cînd autorul însuși ar fi crezut în ele cu tărie.

În ceea ce mă privește, n-am mai scris un singur vers de pe timpul cînd am părăsit băncile școlii (unde am suferit prea mult de pe urma nepriceperii mele în ale poeziei, ca s-o mai pot îndrăgi vreodată) — așa încît vă mărturisesc că nu-mi stă în putință a

---

[1] Publicată în 1721.

[2] *Întru apărarea poeziei*, eseu în proză, cunoscut și sub titlul *The Apologie for Poesie*.

vă împărtăși din experiență instrucțiunile pe care le-ați dori; și întrucît nu-mi place să-mi dau în vileag pasiunile, nu-mi voi deschide nici sufletul spre a vă aduce la cunoștință cît de mult mă mîhnește faptul de a fi neglijat *poezia* tocmai la vîrsta cînd aș fi putut cel mai bine încununa știința mea de carte cu ale ei giuvaeruri; pe de altă parte, etatea și sănătatea mea nu par nici ele a-mi îngădui să devin acuma *dascăl* în ale *scrisului*, cu ochelarii pe nas și cu mîna tremurîndă. Dar cu toate acestea, nedorind să-mi duceți lipsa într-un lucru de o însemnătate atît de mare pentru faima și fericirea dumneavoastră viitoare, mă încumet aci să vă însăilez din cugetările mele cu privire la poezie, după cum le-am putut culege eu însumi de prin cărți ori cercetînd prin juru-mi.

E o anume mică sculă, — prima folosită de orice învățat, cea de pe urmă, dacă ne gîndim din ce-i alcătuită: un biet pai de grîu (străvechiul plaivaz țărănesc), ori doar un flecușteț de sîrmă subțiratică, vreo pană de gîscă, ori un vîrf de țintă. Mai departe, unealta aceasta de doi bani se întrebuințează culcîndu-i capul pe policarul mîinii drepte, îmbrățișînd-o cu arătătorul și sprijinind-o de degetul al treilea. Scula e îndeobște cunoscută sub numele de CONDEI: mă voi strădui deci aci să vă călăuzesc, pe cît îmi va fi cu putință, arătîndu-vă unele lucruri ce s-ar putea dovedi de folos în silabisirea abecedarului dumneavoastră de *poezie*.

În primul rînd sînt departe de a fi convins că unui poet modern *credința în Dumnezeu* sau un simț religios deosebit i-ar fi de vreo trebuință; am să vă rog să-mi dați voie să am anumite bănuieli față de dumneavoastră în această privință, căci religia pe care ați deprins-o de la mama dumneavoastră e de natură să vă îngreuneze trecerea peste prejudecățile copilărici, împiedicîndu-vă, de pildă să ajungeți la concluzia că-i preferabil să fii o *minte sclipitoare* decît un *bun creștin;* dar practica tuturora e împotriva dumneavoastră, așa încît dacă făcîndu-vă cercetarea cugetului, descoperiți că aveți în suflet o atare slăbiciune, izvorîtă, de bună seamă, din educația pe care ați primit-o — povața mea este să puneți jos condeiul pe dată, ca unul ce n-are nici în clin nici în mînecă cu poezia; afară firește de cazul cînd ați fi mulțumit să treceți în ochii lumii drept un *anost* și jumătate, sau să primiți a fi huiduit de către cei de-o breaslă cu dumneavoastră; s-ar mai putea totuși să vă ascundeți adevăratele simțăminte religioase, așa cum din condescendență față de societatea în mijlocul căreia se află, oamenii binecrescuți își ascund uneori știința de carte.

Într-adevăr, poezia, așa cum se scrie de cîțiva ani încoace pe la noi, de către cei ce și-au făcut dintr-însa o meserie (și nu mă

gîndesc aci decît la ei; căci nu pot numi poet pe cel care scrie pentru plăcerea lui, după cum prin scripcar nu înțeleg pe gentilomul care din cînd în cînd cîntă la vioară pentru a se destinde puțin) — poezia aceasta, zic eu, s-a descotorosit în ultima vreme de noțiuni înguste ca virtute ori pietate, căci grație exercițiilor profesorilor noștri s-a putut descoperi că cel mai neînsemnat adaos de religie — precum un strop de bere la un clondir de vin bordelez — tulbură și mîzgîie sclipirea chiar celui mai înalt geniu poetic.

Religia presupune cer și infern, cuvîntul Dumnezeu, sacramentele, și vreo alte douăzeci de circumstanțe asemănătoare care, luate în serios, sînt o piedică de toată frumusețea în calea agerimii de duh și a umorului scriitoricesc, ceea ce face ca un poet adevărat să nu le poată îmbrățișa și să-și păstreze în același timp harul poeziei; dar scriitorul are nevoie, totuși, ca unii să fie credincioși într-adevăr și cu tot seriosul, ca ascuțișul propriei sale inteligențe să se poată cheltui pe socoteala *înțelepciunii lor*, — dovedind de ce sînt în stare; căci deși minților agere nu le trebuie religie, religia e trebuincioasă minților agere — precum instrumentul e trebuincios mîinii artistului ce îl strunește. Aceasta e și pricina pentru care modernii invocă pilda marelui lor idol, pe nume LUCRETIUS, care n-ar fi fost nici pe departe atît de eminent poet (cum a și fost, de altfel), dacă n-ar fi stat cu vîrful picioarelor drept pe creștetul religiei. *Religio pedibus subjecta*[1] — astfel cocoțat pe dîmb, poetul s-a putut bucura firește de toate avantajele de care nu s-au bucurat alți poeți ai vremii sale — ca și unii din ei ce i-au urmat, dar care s-au sfiit să mai stea sus pe piedestal.

Mai trebuie adăugat că un alt favorit de-al lor, PETRONIUS, vorbind despre însușirile unui bun poet, stăruie mai cu seamă asupra lui *liber spiritus;* în legătură cu care vă mărturisesc că am fost atît de neștiutor ca să-mi închipui, pînă nu de mult, că ar fi însemnat *iscusință a descoperirii*, ori *adîncime a cugetării*, ori *agerime a imaginației:* am luat însă cunoștință de o traducere mai potrivită, aflînd părerile și practicile modernilor noștri; luînd expresia în înțelesul ei literal, de *spirit liber*, — cu alte cuvinte de *minte slobodă* de orice prejudecată, precum Dumnezeu, religie, o lume viitoare, — am priceput și eu de ce poeții zilelor noastre sînt, ori țin morțis să fie, *liberi-cugetători.*

Deși nu vă pot recomanda religia practicată de unii dintre poeții englezi cei mai eminenți, după pilda lor mă încumet să vă sfătuiesc aci să mai citiți, totuși, din Scriptură, ba chiar s-o stăpîniți

[1] Religia supusă sub călcîi.

cît puteți de bine: fiind de la sine înțeles că e departe de mine gîndul de a vă sili să săvîrșiți vreun act de evlavie prin aceasta. Nici gînd așadar să am dorința să credeți cumva în ea, sau să puneți vreun preț pe autoritatea ei (în această privință veți face precum vă va tăia capul) — ci doar atît, ca s-o citiți precum o carte folositoare garnisirii minții dumneavoastră sclipitoare de poet și om de duh; care-i cu totul altceva decît un cuget creștinesc. Într-adevăr, m-am putut convinge că mințile cele mai sclipitoare sînt totodată și cele mai pricepute la textul sacru; nu mai departe, poeții noștri moderni: cări, cît privește biblia — sînt mai toți la fel de bine pregătiți ca și teologii, ba unii îi și depășesc cînd e vorba de a scoate cîte ceva din ea. Căci dînșii citesc Scriptura din punct de vedere istoric, din punct de vedere critic, din punct de vedere muzical, din punct de vedere comic, din punct de vedere poetic — și din orice alt punct de vedere afară de cel *religios*, avînd de altfel și argumente pentru treaba asta. Căci Scriptura e fără doar și poate atît izvor cît și obiect pentru vorba de duh. Potrivit practicii moderne poți spune lucruri pline de duh și din Biblie și pe socoteala Bibliei; și, între noi fie vorba, de n-ar fi ea, nici nu știu ce s-ar face *dramaturgii* noștri în privința imaginilor, a aluziilor, asemănărilor, pildelor, și chiar a însuși limbajului.

Închideți numai Cartea sfîntă, și pun rămășag că vorbelor de duh li se ia piuitul și că se prăbușesc — precum nu de mult acțiunile la bursă — ducînd astfel la faliment pe jumătate din poeții țării. De-ar fi să se întîmple una ca asta, ce s-ar mai bucura unii din tagma condeierilor (de bună seamă nu nemuritorul *Addison* — căci acesta a știut să folosească bine Biblia, el și încă o mînă de oameni — ceilalți toți fiind, după cum spuneam), în culmea fericirii că tovarășii lor au rămas MOFLUZI, în timp ce dînșii au știut a trage foloasele din plin și pînă în ultima clipă.

Dar aici e cazul să fiu prevăzător și să vă rog a nu răstălmăci spusele mele, căci povățuindu-vă să citiți din Scriptură n-am cîtuși de puțin de gînd să vă văd făcînd din aceasta îndeletnicire calea pregătirii dumneavoastră pentru sfînta *hirotonisire* poetică; pomenesc de ea aici întrucît în scrierile unuia dintre poeții noștri *englezi* găsesc formulată o idee asemănătoare și bănuiesc că și alții ca el o pot împărtăși. Adresîndu-se lui *Spenser* într-o așa-zisă viziune el spunea:

...punînd a tale mîini pe fruntea mea, preoțește,
Pe robul tău întru poet hirotonește...

pasaj care, după părerea mea, cuprinde fără doar şi poate o aluzie la Scriptură; închizînd cu înţelepciune ochii asupra acestei *mici* profanări, — uşor învecinată pe undeva cu blasfemia, pot spune că stihurile sînt într-adevăr frumoase *peste poate;* nu mai vorbesc de anumite foarte folositoare descoperiri, — ca de pildă că sînt arhierei în poezie, că lor le revine sarcina de a preoţi pe tinerii poeţi (prin hirotonisire), şi că, în fapt, poezia înseamnă a avea enoriaşi sufleteşti; prin urmare că toţi cei purtînd de grijă altor enoriaşi s-ar cuveni să fie totodată şi poeţi, — cum prea ades se şi întîmplă: într-adevăr, aşa cum în vechime preot şi poet ţineau de una şi aceeaşi meserie, — şi astăzi legămîntul celor două îndeletniciri s-a păstrat, din fericire, mulţumită acestor oameni de bine; aceasta e, cred eu, şi singurul temei pentru care îşi dau singuri cu atîta plăcere modestul titlu de POEŢI DIVINI[1]. Dar întrucît n-am fost niciodată de faţă la ceremoniile hirotonisirii cuiva întru sfînta taină a preoţiei poetice, recunosc că nu ştiu mai nimic despre ea, drept care nici nu mă voi întinde prea mult cu privire la aceasta.

Era în firea lucrurilor să-vă sfătuiesc a citi din Scriptură întrucît, după cum spuneam şi adineaori, Biblia e atît izvor cît şi obiect pentru orice vorbă de duh. După ce veţi ajunge deci să vă mişcaţi în ea ca la dumneavoastră acasă, v-aş sfătui să vă gîndiţi a cerceta şi LITERATURA OMULUI, deşi povaţa asta v-o dau nu atît pentru că ar fi părerea mea, cît pentru că aşa se spune îndeobşte în lume.

De fapt, printre cele mai uimitoare lucruri se numără, după părerea mea, prejudecăţile nutrite de mulţi cu privire la învăţăturile omeneşti: se socoteşte de obicei că trebuie să ai ştiinţă de carte spre a putea fi bun poet; nimic mai neadevărat şi mai potrivnic practicii şi experienţei. De aceea nici nu mă încăpăţînez să dovedesc că am dreptate, dar cer în schimb oricui să-mi arate un singur poet adevărat din zilele noastre care să poată fi numit şi *învăţat*, sau care să fie mai puţin bun poet din această pricină; ba dimpotrivă, zic eu, va fi cu atît mai bun poet, fiind mai puţin stînjenit de pedanteria belfericească. E drept că înaintaşii noştri erau de altă părere, părere pe care noi cei de azi o preluăm de-a gata cu toată *cucernicia*, fără însă a întrezări greşeala grosolană ce se ascundea

---

[1] Jocul de cuvinte din original este bazat pe sensurile adjectivului *divine*, al cărui corespondent substantival înseamnă în englezeşte şi preot, teolog, cunoscător al teologiei.

în spusa lor: căci ne lipseşte *mintea* ca s-o facem. Astfel *Horaţiu* ne-a dat a înţelege:

Scribendi recte sapere est et principium et fons,
Rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae[1]

Dar vedem cele mai felurite soiuri de capete scriitoriceşti — unele înzestrate cu o înţelegere cu nimic mai prejos decît a poetului latin (chiar ei mărturisesc acest lucru) — le vedem, zic, nepricepînd care sînt urmările unei atari reguli, ba chiar afirmînd fără ruşine că împărtăşesc opinia contrară. Nu-i oare adevărat că mulţi scriu îndeobşte foarte bine fără a se sinchisi cîtuşi de puţin de acest principiu? Mulţi sînt prea *înţelepţi* spre a fi poeţi, pe cînd alţii sînt mult prea *poeţi* ca să fie şi înţelepţi. O fi oare adevărat că omul trebuie să fie măcar filosof spre a se putea numi poet, atunci cînd în fapt e limpede că unii dintre cei mai mari *gogomani* ai vremurilor noastre se dovedesc a fi totodată şi cei mai iscusiţi meşteri întru poezie? În legătură cu treaba asta mă mărginesc să apelez la cumpăna dreptei judecăţi a oamenilor. Cunoscuta spusă a lui Sir *Philip Sidney* cu privire la noi pare a se potrivi foarte bine aici; el spune: *În ţara noastră vecină, Irlanda, unde adevărata învăţătură de carte lasă mult de dorit, poeţii sînt în schimb priviţi cu toată cinstea;* ceea ce ne arată că, de fapt, învăţăturile nu sînt neapărat trebuincioase pentru a fi bun poet, şi nici ca să-ţi poţi da cu părerea în legătură cu poezia. De altfel e limpede că în pofida ştiinţei noastre de carte, starea de lucruri de la noi e cît se poate de jalnică; în schimb poeţii nu mai sînt priviţi cu cinste, ca pe vremuri, căci au devenit neamul cel mai vrednic de dispreţ de pe faţa pămîntului acestui regat, ceea ce e mai puţin de mirare cît este lucru de plîns.

Unii filosofi din vechime au fost, zice-se, poeţi (după autorul mai sus pomenit, *Socrate* şi *Platon* ar fi fost dintre aceştia) — cu toate că eu, aflu asta acum pentru întîia oară, ceea ce nu înseamnă însă că toţi poeţii sînt, ori trebuie să fie filosofi, decît în măsura în care filosofi li se spune şi coatelor goale. În acest sens poate şi marele SHAKESPEARE o fi fost filosof, dar nefiind savant, a putut fi totuşi mare poet. Şi deşi unii sînt de altă părere, eu rămîn totuşi convins că acel critic judicios, de curînd răposat, a avut dreptate atunci cînd a spus că *de-ar fi fost mai savant, Shakespeare n-ar fi*

[1] Rădăcina de unde izvorăşte o literatură de bună calitate este înţelepciunea minţii: scrierile şcolii socratice ţi-o dovedesc din plin *(Ars poetica,* 310—311).

ajuns un poet atît de mare: pilda lui Sir *William Davenant*[1] e la fel de grăitoare în această privință. Apoi, nu trebuie pierdut din vedere că *Platon* a fost și el vrăjmaș jurat al poeților, pricină pentru care aceștia din urmă nutresc din totdeauna simțăminte de antipatie față de meseria de filosof; ajungînd să dea cu piciorul în orice învățătură de carte și în toată filosofia, datorită numai lui. Atît cît mă pricep la treaba asta, nici filosofia nici altă ramură a învățăturii de carte nu e mai necesară *poeziei* (după spusa aceluiași autor, *suma tuturor științelor*) — decît e necesară unui pictor cunoașterea teoriei luminii, a feluritelor proporții și diversificări ale acesteia pe culori, spre a putea mînui penelul.

Și, cu toate că un scriitor, pe nume *Petronius Arbiter*, urmînd acestei greșeli, ar fi mărturisit unora cum că spre a fi bun poet e neapărat nevoie de *Mens ingenti lumine literarum inundata*[2]: eu unul rămîn la părerea că această spusă a lui (folosesc cele mai blînde, cuvinte cu putință) nu-i nimic altceva decît o pizmătăreață și necuviincioasă cugetare menită să lovească în *gentilomii-poeți* din zilele noastre; căci cu voia dumnealui, mult mai puțin lucru decît un puhoi sau revărsare de învățătură e ceea ce le trebuie: știu sigur că unii din condeierii noștri cei mai sclipitori în ramura poeziei au tot atîta învățătură în capul lor cît de doi bani pe fundul unei oale; și n-am pentru aceasta o părere mai proastă despre ei.

Ca să vă împărtășesc acum părerea mea între patru ochi, după mine fiecare ar trebui să prelucreze cele cu care se află înzestrat, dînd lumii deci dintr-ale sale: zestrea fiecăruia e de obicei mult mai de preț decît își poate închipui însuși cel în cauză. Sînt de părere că florile duhului și inteligenței ar trebui să răsară — precum și cele din grădini — fiecare din tulpina și din rădăcina sa, fără ajutoare de aiurea. După mine, inteligența omului ar trebui să aducă mai mult a fîntînă, avînd izvorul ei în adîncuri, decît o apă curgătoare, umflată de pîraie venite dinafară.

Dacă totuși va fi cazul să sugeți și din rodul cugetării altora, ca să puteți da de la dumneavoastră ceva — cum se întîmplă cu unele minți scăpărătoare, aidoma acelor pompe în care trebuie să torni apă mai înainte ca să-și poată da drumul: atît din punct de vedere poetic, cît și al vorbelor de duh, — părerea mea e să citiți din scriitorii cei cu faima bine întemeiată încă din vechime; într-adevăr așa cum *maimuțele* caută *păduchii* în capul stăpînilor lor,

---

[1] William D'Avenant (1606—1668), dramaturg englez, autorul libretului la prima operă englezească (*The Siege of Rhodes*, 1667). Se spune că ar fi fost finul lui Shakespeare.

[2] Mintea să fie copleșită cu un adevărat puhoi de învățături.

așa dumneavoastră umblați după *găselnițe:* or, întocmai ca brînzeturile vechi și grase, scriitorii din vechime mișună de viermușori cum nu găsiți la nici o brînză nouă; iată de ce se cuvine să țineți cît mai des în mîini pe clasici, îndeosebi pe cei mai mîncați de *carii*.

E de la sine înțeles că nu se cade să vă folosiți de dînșii așa cum se întîmplă cînd unii flăcăi pezevenghi se folosesc de bătrînii lor tați, băgîndu-le adică mîna pînă la cot în buzunare și jefuindu-i. Treaba dumneavoastră nu este așadar de a fura de la dînșii, ci mai curînd de a vă îmbogăți mulțumită lor, împărtășindu-vă ca atare din aceleași simțăminte; acest lucru nu se poate însă dobîndi decît printr-o judecată bine cumpănită, ceea ce, deși nu cu ușurință, se poate totuși face ocolind învinuirea rușinoasă de hoție, căci, dacă mi-e îngăduit să-mi dau și eu părerea, socot că-mi pot foarte bine aprinde lumînarea la focul vecinului, fără ca pentru asta să înceteze de a fi lumînarea mea, — cu fitil, cu ceară și cu flacăra ei cu tot.

S-ar putea ca sarcina de a ajunge la cunoașterea temeinică a atîtor scriitori mari din vechime să vi se pară cumplită; chiar așa ar fi, dacă din fericire nu s-ar fi descoperit de curînd metodul scurt și lesnicios al rezumatelor, prescurtărilor și compendiilor, un mijloc admirabil de a ajunge foarte învățat cu puțină *lectură*, sau chiar de loc: împreună cu sticlele de mărit, acestea au darul de a aduna într-un singur mănunchi razele de inteligență și învățătură împrăștiate pe la feluriți scriitori și de a le face să cadă iute și călduros asupra închipuirii cititorului. Înrudit cu metodul acesta e năravul consultării indexurilor — adică al citirii cărților *evreiește*, cu alte cuvinte începînd cu locul unde îndeobște se află sfîrșitul; avem aici calea pe scurtătură spre a ajunge la cunoașterea temeinică a oricărui autor: căci autorii trebuie apucați precum *stacojul*, de *coadă*, unde se află și carnea cea mai gustoasă, *trupul* fiind lepădat la loc pe farfurie. De altfel *hoții* mai marghioliți (e oare *cititorul* altceva decît un hoț, atunci cînd citește doar ca *să împrumute*, — i.e. ca *să ia?*) au și ei obiceiul de a tăia pulpana hainei tot pe la spate, ca să nu mai piardă vremea cotrobăind prin buzunarele păgubașului. În sfîrșit, e de adăugat că acest metod se învață de fapt o dată cu elementele fundamentale ale filosofiei, căci una din primele reguli ale logicii e că *Finis est primus in intentione*[1].

Lumea învățaților e așadar îndatorată pînă peste cap răposatului truditor și înțeleptului editor al clasicilor ce s-a căznit din răsputeri pe această nouă cale, dobîndind rezultate atît de fericite. Mulțumită lui putem spune că sudoarea picurată din frunțile scrii-

[1] Concluzia oricărui raționament este primul lucru în ordinea intenției.

torilor se adună acum sub ei, fiecare purtînd la spate propriul său *index*, precum mămularii din Țara de Sus, care-și duc fiecare în spinare toate cele, bașca o mulțime de felurite alte fleacuri. Toți tinerii ciraci s-ar cuveni deci să-i aducă prinosul recunoștinței lor, căci i-a scutit de trudă și de multă pierdere de timp pe calea însușirii învățăturilor trebuincioase; căci tot cel ce scurtează un drum săvîrșește o binefacere obștească răsfrîntă asupra oricui are prilejul de a călca pe acolo.

Dar să mergem mai departe. Nimic nu mă necăjește astăzi mai mult decît faptul că au fost date uitării acele *mici jocuri* de iscusință ce se obișnuiau între tineri pe vremea cînd eram și eu flăcăiandru: acestor îndeletniciri epoca precedentă le datorează fără îndoială mult în ceea ce privește ușurința de a scrie versuri — ceea ce astăzi e lucru mai rar întîlnit; iar dacă ceva dăunează astăzi meșteșugului versificației, pricina se află după părerea mea tocmai aici. Așa dacă din fericire datina acestor distracții ar putea fi reînviată, sînt de părere că cel mai înțelept lucru ar fi să cugetați stăruitor la ele, nepierzînd niciun singur prilej de a vă aduna laolaltă spre a trage foloasele unor atari șezători. Așa de pildă poezioarele pe *rime fixe* sînt deosebit de folositoare meșteșugului *versificației*, ceea ce-i știut că a fost întotdeauna lucrul esențial pentru orice poet. De altfel nu sînt singurul care să împărtășească această idee; după cum spunea și *Sir Philip Sidney*, de care pomeneam mai sus, *sufletul versificației moderne constă din faptul că vorbele sună din coadă, — ceea ce e îndeobște cunoscut sub numele de rimă;* autoritatea lui fiind categorică, nu mai suferă nici un adaos. Prin urmare poemele bune le veți încerca întotdeauna precum se încearcă ulcioarele din pămînt: de sună bine la ciocănit, omul poate fi sigur că n-au nici o spărtură. Stihul fără rimă e ca un trup văduvit de suflet *(căci sufletul versificației constă din rimă)*, sau ca un clopot fără limbă, care — dacă e s-o luăm după pildă — nici nu mai poate fi numit clopot, căci nu e nici trebuincios și nici plăcut auzului. Același prea cinstit cavaler, de care aminteam adineaori, și care era înzestrat cu o ureche așa de muzicală, — avea totodată o venerație atît de mare pentru armonia și sunetul versurilor, încît vorbind despre cutare poet, spunea că poartă cu cinste *mărîtul nume de meșter rimar*. Vestitul nostru *Milton* a dăunat totuși mult popoarelor noastre în această privință, căci prin pilda pe care a lăsat-o[1] ne-a lipsit de tot atît de mulți *meșteri rimari* cîți au fost și *poeții buni* ce s-au luat după dînsul.

---

[1] Milton a practicat versul alb.

Iată de ce am fost de-a dreptul încîntat aflînd că un foarte destoinic tînăr din orașul acesta și-a pus în gînd a înzestra cu rimă toate stihurile *Paradisului pierdut* al lui *Milton* (nu sînt cuvinte pentru a lăuda un astfel de gînd); în acest fel singurul cusur al poemului va fi înlăturat, iar stihurile vor suna mai eroic și mai sonor ca niciodată. Urez junelui gentilom izbîndă deplină în întreprinderea dumnealui și — întrucît consider că nimic n-ar fi putut fi mai potrivit întru folosirea talentelor unui tînăr, decît tocmai această treabă, ce-i scoate și caracterul cel mai bine la iveală — îmi pare tare rău că nu s-a nimerit să fiți dumneavoastră cel chemat a o aduce la îndeplinire.

Vorbind despre asta v-aș recomanda de asemeni inteligentul joc cunoscut sub numele de *poza și lozinca* care e de natură a îmbogăți imaginația dumneavoastră cu o zestre întreagă de *imagini* și *cuvinte* potrivite. E de ajuns să luăm în considerație și să judecăm puțin, pentru a ne da îndată seama că noi, cei din Regatul Unit, datorăm nespus de multe jocului acestuia. Și în primul rînd eminenta ușurință de a scrie frumoase poezele pe brățări, felurite devize pe tabachere, stihuri pline de eleganță și haz pe stîlpii de la drumul mare, și alte asemenea alcătuiri în care nici o nație de pe pămînt, — nici chiar *olandezii*, nu pot să se încumete a se măsura cu noi.

Din aceeași pricină ar fi poate nimerit să dobîndiți anumite cunoștințe și în jocul îndeobște cunoscut subt numele de *ghici ghicitoarea mea*, care se dovedește foarte folositor întru deșteptarea celor întîrziați la minte, după cum pe cei mai ageri la judecată îi face să se procopsească de-a binelea: scopul principal al acestuia e însă de a înzestra închipuirea jucătorilor cu o sumedenie de *asemănări* potrivite oricărui subiect. Acest joc vă va învăța deci să faceți asemănări ce n-au nici în elin nici în mînecă cu așa numita conformitate cu natura, însemnînd prin urmare cu adevărat creație, — adică tocmai miezul chemării dumneavoastră de poet, după cum o mărturisește de altfel și numele[1]; dați-mi voie să mai adaug că un poet ce nu-i în stare să aibă la îndemînă oricînd *asemănările* trebuincioase, e tot atît de neajutorat ca un *pantofar* ce și-ar face meseria fără *calapoade*. Poetul trebuie așadar să le aibă rînduite și atîrnate pe mărimi în atelierul său, pregătite oricînd pentru toți mușterii, adică potrivite pentru picioarele oricărui fel de stih; aici s-ar cădea (și ce mult mi-aș dori s-o pot face) să mă opresc pe larg asupra minunatei armonii și similitudini dintre *poeți* și *pantofari*, după cum și reiese din atîtea și atîtea împrejurări ce le sînt amîndu-

[1] Aluzie, etimologică, ποιησις însemnînd în elină și *facere*, *elaborare*, *creație*.

rora comune; ca de pildă faptul că-şi leagă capul peste tîmple, că lucrează pe socoteala picioarelor, că scrijelează cu nişte cuţite asemănătoare, şi cîte şi mai cîte; dar nu vreau să mă îndepărtez de la subiect, sau să par că fleacăresc într-o treabă de însemnătate atît de mare.

Prin urmare, îndeletnicindu-vă cu aceste jocuri mărunte (n-am mai pomenit de altele, tot atît de intelectuale — cum ar fi *leapşa*, *cuvintele încrucişate*, *o întrebare şi un răspuns* ş.c.l.) nici nu vă închipuiţi ce foloase fără de pereche veţi putea trage, şi cît de mult veţi propăşi în ale creaţiei. Dedicaţi aşadar ceasurile dumneavoastră libere acestor îndeletniciri, sau chiar, de ce nu, îndeletniciţi-vă tot timpul cu ele; în acest chip veţi da dovadă de înţelepciunea cea mai mare, făcînd deci pînă şi din jocuri o treabă cu folos; imitînd într-aceasta admirabilul meşteşug al albinelor ce fac tot timpul de toate, *hrănindu-se* adică, *lucrînd* şi *dănţuind* în văzduh de dimineaţă pînă seara.

Nu mă îndoiesc că, povăţuit de virtutea prudenţei, veţi lua loc seară de seară într-un colţ de *cafenea*, unde împreună cu alţi *intelectuali* ai oraşului, vă veţi îmbogăţi unii altora mintea prin *vorbe de duh* şi convorbiri despre *religie* şi *politică;* sau că veţi merge la teatru cît de des — în măsura în care v-o îngăduie punga, ştiut, fiind că nu vă puteţi bizui pe vînzarea cărţilor dumneavoastră. La piesele noastre atît de cuviincioase, CATO însuşi ar putea sta de faţă pînă la sfîrşit; de altfel la teatru aveţi prilejul să ascultaţi convorbirile dintre *actori* care, îndeobşte, se desfăşoară la un nivel bunicel: actorii sînt într-adevăr un soi de oameni despre care putem spune că jos de pe scenă sînt *minţi scăpărătoare;* după cum în timp ce joacă trec în ochii tuturora drept gentilomi de viţă. De altfel s-au mai văzut samsari isteţi făcînd vînzare bună la aceleaşi preţuri cu negustorul care i-a tocmit.

Adăugaţi la aceasta posibilitatea de a umple poliţa dumneavoastră cu ediţiuni strălucite de culegeri dintre cele mai de soi cărţi moderne cu *bucăţi alese;* şi de a citi fel de fel de piese, îndeosebi din cele *noui*, şi, mai presus de toate, pe cele din grădina noastră, tipărite prin subscripţie, — articole de *manufactură irlandeză*, — în legătură cu care mă alătur întru totul jalbei înaintate de curînd, cerînd ca atare la rîndul meu *să nu se primească nimic, şi să fie respins, tot ce ar veni din Anglia;* căci n-avem de ce merge la englezi nici pentru *cărbune*, nici pentru *poezie*, — fiind noi înşine înzestraţi cu o *vină* personală la fel de *bună* şi, la urma urmei, mult mai potrivită decît a lor.

Vă trebuie în sfîrşit un *caiet de însemnări felurite*, lucru fără de care nici un poet prevăzător n-o poate scoate la capăt, pentru sim-

plul motiv — consfințit și de zicala ce spune că *omul cu mintea mare e îndeobște uituc*; pe de altă parte — *poeții* fiind prin profeția lor MINCIUNOȘI, e de la sine înțeles că le trebuie neapărat să se bizuie pe o memorie bună; spre a împăca deci capra și varza, caietul despre care vă vorbesc e chemat să îndeplinească rolul unei memorii ajutătoare sau al unui răboj al faptelor vrednice de pomenit, întîlnite fie în lectură, fie în convorbire; veți însemna firește nu atît gîndurile dumneavoastră originale (căci nouăzeci și nouă la sută, acestea au sorți de a fi *putin numeroase* și *slabe*), ci pe ale altora, în măsura în care veți socoti nimerit a vi le însuși, trecîndu-le la dumneavoastră în cărțulie. Ca asta să fie lege, ori de cîte ori un scriitor se află consemnat în catastif la dumneavoastră, drepturile dumneavoastră asupra găselnițelor lui pline de *duh* să fie aceleași cu cele avute asupra *banilor* dumneavoastră de negustorul ce s-a întîmplat să vă treacă numele în catastiful său cu datornici.

Urmînd aceste cîteva și lesnicioase îndrumări (avînd și ajutorul unei scăpărări de *geniu*), veți putea în scurtă vreme deveni stăpîn pe meșteșugul *poetic*, și să străluciți ca atare. Cît privește felul de a scrie, ori alegerea subiectelor, nu mă încumet să iau asupra-mi sarcina de a vă fi îndrumător; voi încerca cel mult să însăilez aci cîteva mici sugestii pe care rămîne să le dezvoltați după cum vă este placul. Astfel, aș dori să vă rog să nu neglijați în vreun fel trăsătura de rafinament obicinuită la dascălii noștri moderni de *poezie*, și care constă în acea că *poetul* nu trebuie să scrie și să cuvînte ca orice muritor de rînd, ci în versuri și picioare, precum un *oracol*; vă spun acest lucru întrucît pe acest principiu mi-a fost dat să aud versul epic rostit din amvon, o predică întreagă fiind astfel alcătuită și citită în versuri albe, spre mai marea cinste a vorbitorului, ca și spre plăcerea și edificarea tuturor ascultătorilor.

După mine secretul este următorul: cînd lucrul despre care-i vorba nu e decît o *humă* fără preț sau cum i se mai spune, *gogleză*rie *fără gust* — vorbitorul n-are altceva mai bun de făcut decît să dea plămădeală, lucru, poleială și smalț acestui *ulcior de pămînt*, pe care mai apoi să-l coacă în cuptorul focului poetic, după care va să sune precum o *tingire*, și putem spune că-i bună de pus în fața musafirilor obicinuiți — cum sînt de fapt toți cei ce se adună laolaltă atît de regulat la un loc spre a-și desfăta auzul.

Era pe vremuri o sfîntă datină bătrînească, să fie invocat ajutorul muzelor la începutul oricărei poezii, — dacă nu mă înșel cerîndu-li-se binecuvîntarea: din păcate, *modernii* noștri făr' de har au cam lăsat acest bun obicei în paragină, ceea ce nu înseamnă că trebuie urmați în această lipsă a lor de *evlavie* poeticească, căci

în pofida faptului că, unor urechi delicate, pot părea aspre ori neplăcute (ca acordarea instrumentelor înainte de concert) — aceste invocațiuni rămîn de mare trebuință. Apoi, nu trebuie să pregetați a împodobi creștetul muzei dumneavoastră cu căpăstrul de borangic al unui citat *elinesc* ori *latin*: vreau să spun, folosiți totdeauna un *motto* plin de *eleganță* spre a vă denumi alcătuirile; căci lăsînd la o parte faptul că un atare artificiu proorocește cititorului cît e de întinsă știința de carte a celui ce a scris, mai sînt și o sumedenie de alte puncte de vedere care îndreptățesc acest obicei, făcîndu-l vrednic de toată cinstea. Cîteva vorbe strălucite pe creștetul unui poem sînt un semn bun, precum la cai o *stea* în *frunte*, făcînd deci ca întreaga alcătuire să iasă de fapt mult mai bine. S-ar cuveni ca ceea ce era după *Horațiu*, — cred că nu mă înșel — una din însușirile de căpetenie ale unui bun poet, pe nume *os magna sonaturum*[1], să vă fie îndreptar spre a nu pune căluș niciciînd muzei dumneavoastră și a nu precupeți în nici un fel cuvintele și epitetele (care și-așa și-așa nu vă costă nimic); în acest fel vă veți arăta împotrivirea față de cei cîțiva condeieri ce *nu se dau de loc pe brazdă* și stăruie să folosească un grai scurt și firesc, cu gust de *răbdări prăjite* ce abia încap pe-o măsea, lăsîndu-ți în schimb *gura apă*: nu ți-ar da drumul la o singură vorbă peste întregirea înțelesului, arătîndu-se tot atît de hapsîni și ciufuți precum omul ce și-ar ospăta musafirii cu bucate drămăluite, spre a fi sigur că vor mînca totul. Cuvintele sînt doar slugi plecate înțelesului, — săltînd bucuros, fără silă și fără plată. *Verba non invita sequentur.*[2]

Mai adaug că ați putea, atunci cînd vă așezați la lucru, — pentru a vă simți mai în largul dumneavoastră, ca și pentru o *pricocire mai lesnicioasă a inteligenței* — să vă îmbrăcați cît mai prost; și cu cît mai prost, cu atît mai bine; căci scriitorul se aseamănă cu un *alambic*, ce scoate rachiul cu atît mai bun cu cît este înfășurat mai bine în zdrențe. Nu vă mai spun că am văzut deunăzi cum un grădinar s-a apucat să bălească un pom de coajă (adică de haina lui), firește ca să-i priască; ne explicăm așadar foarte bine de ce acei POEȚI sînt de obicei atît de *săraci*, și pentru ce cei cu *minți sclipitoare* sînt și oamenii cei mai prost îmbrăcați de pe fața pămîntului. Am avut dintotdeauna o tainică venerație față de omul îmbrăcat flenduros, zicîndu-mi în sinea mea că nu poate decît fi *poet* ori *filosof*, — căci zăcămintele bogate se află întotdeauna acolo unde fața pămîntului arată mai corhănită și coșcovită.

---

[1] Din capul locului, un glas prevestitor de lucruri mari.
[2] Cuvintele vor veni de la sine (Horațiu).

Cît privește alegerea *subiectelor*, nu vă pot da decît un singur sfat: o laudă iscusită și plăcută e fără doar și poate cel mai greu lucru cu putință, și de scris și de rostit: drept care n-aș povățui pe nici un tînăr să facă primul pas scriind un PANEGIRIC, — lăsînd la o parte faptul că lucrul e primejdios în sine; căci elogiul unui ins anume e ascultat întotdeauna cu mult mai multă rea-voință decît o invectivă lovind în mai mulți — fapt pentru care nu cred că-i nevoie să vă mai dau vreo altă explicație; prin urmare sînt de părere să vă folosiți de *vîrful ascuțit*, iar nu de capul mătăsos al *penei*. Prima dumneavoastră încercare să fie deci un *coup d'éclat* de felul *pamfletului*, *tabletei* sau *satirei*. Dați cu piciorul în vreo zece reputații, și fără greș veți izbuti s-o înălțați pe-a dumneavoastră, dar treaba să fie plină de *duh*, fără a ține socoteală de adevăr și de dreptate; căci iznoava, să nu uităm, face parte din însăși meseria dumneavoastră.

S-ar părea că orice bărbat de geniu călărește omenirea precum *Pyrrhus* pe al său *elefant*; modalitatea de a stăpîni fără crîcnire acest bidiviu nărăvos, ținîndu-vă zdravăn în șa, e ca, de cum ați încălecat, să-i dați fără teamă din bici și din pinteni, — după care-l veți călări mai departe cu cea mai mare iuțeală. Loviți în lumea întreagă, o dată și bine: veți putea apoi trăi cu toții, chibzuit, în bună înțelegere. Vă este fără îndoială cunoscut faptul că cei din tagma dumneavoastră sînt cunoscuți și sub numele de *genus irritabile vatum*; veți găsi prin urmare firesc a vă desăvîrși pregătirea spre a vă potrivi cît mai bine societății *rînzoșilor*, exercitîndu-vă deci talentul *satiric* cu fiece prilej și lepădînd blîndețea, tocmai spre a dovedi că sînteți cu adevărat poet, — ceea ce, veți recunoaște, este un argument cu greutate: altfel spus, un tînăr *tîlhar* își face de obicei intrarea în meserie printr-un omor; *cățelandrul* de vînătoare e mai întîi deprins cu sîngele; un *ucigaș plătit* începător face primul pas înjunghiindu-și tocmitorul; iar orice june POET trebuie să-și arate *agerimea minții*, precum alții bărbăția, lovind și tăind în carne vie, trîntind la pămînt totul dimprejur, și făcînd albie de porci întreaga omenire. În sfîrșit, veți avea, nădăjduiesc, înțelepciunea de a vă îngriji din timp de o *slujbă* cuviincioasă pentru muza dumneavoastră, — potrivit cu priceperea și iscusințele de care va să dea dovadă, deci o slujbă de *lăptăreasă*, de *bucătăreasă* ori chiar de *femeie cu ziua*; vreau desigur să spun că pana dumneavoastră se cere tocmită în slujba unei *partide* care să vă asigure atît *obîăduire* cît și *leafă*; iar cînd veți avea de-a face cu *editorii* (sînt încredințat că doriți să ajungeți și acolo), aveți grijă să cădeți la înțelegere cu un amic pisălog care, cu plăcută îndărătnicie să se străduie a scoate la lumină cu cleștele lucrările dumneavoastră;

acestuia, potrivit înțelegerii, va trebui în cele din urmă să-i cedați *digito male pertinaci*[1], căci e nevoie de cuviință în asemenea treburi, iar un scriitor care dă singur ghes întru publicarea lucrărilor sale e tot atît de lipsit de bun-simț pe cît ar fi o femeie cuprinsă de durerile facerii care s-ar așeza jos să nască.

Mi-ar fi cît se poate de neplăcut ca, prin cele ce-am spus aci, să fi dat cumva naștere bănuielii că aș fi gîndit o singură clipă că *poeții* noștri nu s-ar pricepe în ale scrisului, sau că n-ar ține rînduielile potrivite acestui meșteșug. Voi da deci dreptate compatrioților mei spunînd că la noi s-a scris și se scrie potrivit tuturor regulilor, — și chiar atît de bine încît nu sîntem cu nimic mai prejos decît cei din *Englitera* în ceea ce privește desăvîrșirea meșteșugului de a scrie, obicinuit. Cît privește *sublimul*, trebuie să recunoaștem că nu se întîlnește nici la noi pe toate drumurile, dar că, în schimb sîntem despăgubiți printr-o mulțime de alcătuiri din domeniul *admirabilului* și *uimitorului*, — prezente în mai tot ce se *scrie* pe la noi. Vorbind despre puterea poeziei, bunul nostru prieten (cavalerul de care pomeneam adineaori) mai adăuga că *Irlandezul se naște poet* și (mai ales) *că poet rămîne pînă la moarte*, putere ce pe drept cuvînt ne însuflețește spre marea noastră cinste pînă în ziua de astăzi.

De-aș putea nădăjdui să vă fiu pe plac, m-aș mai încumeta să vă înșir cîteva din cugetările mele cele proaste cu privire la sprijinul de care s-ar cuveni să se bucure poezia în această țară. De mult mă doare sufletul gîndindu-mă la starea jalnică a acestei preanobile meserii aci, la noi, și de ani de zile mă tot căznesc să aflu o cale pentru a o face să propășească. Într-adevăr, dacă stau să mă gîndesc ce minți grozav de SCĂPĂRĂTOARE în ale poeziei se nasc și ne uimesc aproape zilnic în acest oraș, de cîte *genii prodigioase* ne bucurăm (v-aș putea da nenumărate pilde); și, mai presus de toate, cît de prielnică ar fi pentru negoțul nostru încurajarea științelor poetice (e limpede că manufacturile noastre de *pînzeturi* s-au dezvoltat mulțumită uriașei risipe de *hîrtie* făcută tocmai de către *poeții noștri*; nu e cazul să adaug nimic despre foloasele trase în aceeași privință de *prăvăliași* — mai cu seamă de *băcani*, *spițeri* și *simigii*; aș mai putea să adaug că fără de *scriitorii* noștri, întreaga noastră țară s-ar vedea în foarte scurt timp cu desăvîrșire lipsită și de *hîrtie de șters dosul*, fiind deci pusă în situația de a importa acest articol din *Englitera* ori *Olanda*, unde se află din belșug, mulțumită trudei osîrduitoare a minților agere de prin părțile locului); avînd în vedere toate aceste împrejurări, spuneam deci, că după modesta

[1] « Ca fata mare care zice nu », aplicare foarte ironică a versului final din oda a IX-a *(Ad Taliarchum)* a lui Horațiu.

mea părere, n-ar fi de loc nepotrivit ca ocîrmuirea să oblăduiască cu precădere pe distinşii noştri *condeieri* asigurîndu-le toate cele trebuincioase. Şi pentru că tot veni vorba, am să-mi dau cu părerea *pe faţă*, — iar de-ar fi, şi cu *cutezanţă*, la urma urmei n-ar fi decît tot dreptul meu *britanicesc* din moşi, strămoşi.

Prin urmare, vă spun cinstit că de ani de zile deplîng faptul că nu avem în acest *oraş* al nostru, atît de civilizat de altfel, o mahala cu numele *Grub-street*[1], — sau poate urbea toată să nu fie de fapt decît o astfel de mahala. De cînd mă ştiu am socotit această lipsă drept unul din cusurile de neiertat ale Constituţiunii noastre. Oricine ştie că *Grub-street* este un tîrg de desfacere a mărunţişurilor zămislite de minţile SCLIPITOARE, tot atît de trebuincios — avînd în vedere care e scurgerea firească a creierului — precum pentru *obraz* ştim că e *nasul:* pentru aceleaşi temeiuri pentru care avem şi *curte*, *colegiu*, *teatru*, *domniţe* frumoase şi *gentilomi* cilibii, vin *de soi* şi belşug de *peniţe*, *cerneluri* şi *hîrtie* (scutite de bir) precum şi altele de acest fel menite toate a deştepta INTELIGENŢA; ziceam aşadar că-i de mirare cum nu le-a trecut încă prin cap celor pe care treaba asta îi priveşte să înfiinţeze o *hazna* de scurgere, ştiut fiind, prin comparaţie, cît poate fi de arzătoare o nevoie de felul acesteia.

Şi într-adevăr, această lipsă se dovedeşte a fi însoţită de un alai întreg de alte neajunsuri; căci, lăsînd la o parte daunele aduse obştei *scriitoriceşti*, sînt de părere că sănătatea noastră e în primul rînd atinsă: cred de pildă că aerul stricat şi *ceaţa*, deseori atît de groasă, din acest oraş, se datorează într-o mare măsură tocmai faptului că *inteligenţei* i se dă drumul la întîmplare, deşi, printr-o gospodărire puţin mai chibzuită, *fumurile* poetice ar putea fi foarte bine călăuzite într-o obştească *scurgere* către o singură mahala, fără să se mai răspîndească pretutindeni — aşa cum se întîmplă de pildă acum — spre mai marele necaz al *nobililor* noştri, al *tîrgoveţilor* ca şi al *altora* cu nările gingaşe. Atunci cînd scriitori de toate mărimile, cetăţeni liberi ai cetăţii, nu pregetă să dea drumul la *otrăvurile producţiei lor excrementale* pe orice stradă le-ar veni cheful, — la ce altă urmare să te aştepţi decît tocmai la *spurcarea* întregului oraş, prefăcut astfel într-o adevărată *umblătoare*, — după cum, ar fi, pe timpul nopţii, potrivit spuselor unor vestiţi călători, cetatea EDINBURGULUI, lucru ce s-ar cuveni luat în seamă, mai ales astăzi, cînd bîntuie pretutindeni atîtea molimi.

---

[1] Numele unei uliţi londoneze intrată în istorie pentru faptul că în ea se aciuiseră fel de fel de scriitoraşi şi condeieri mărunţi, autori de dicţionare şi glosare, de istorioare sau de poezii ocazionale.

Mărturisesc că nu fac parte din Societatea pentru îndreptarea Moravurilor; dar şi fără de acest titlu pragmatic, aş fi tare bucuros să văd o schimbare în bine privind lucrul despre care vorbim; iată de ce îndrăznesc să atrag luarea-aminte a *lordului primăr*, a adunării *sfetnicilor cetăţii*, ca şi *obştescului sfat*, precum şi a cercului *meseriaşilor*, cerîndu-le stăruitor să ia aminte la această cumplită problemă *cetăţenească*, fiind, în ceea ce mă priveşte, convins că strădaniile lor vor fi încununate cu succes, întrucît nu există cauză mai sfîntă decît cea de a asigura *curăţenia*, încurajînd, nu mai puţin, *poezia* oraşului. E de la sine înţeles că nu exceptez pe *poeţii satirici*, ori pe *pamfletari*, pentru motivele ce ar atîrna, chipurile, de slujbele cu care se îndeletnicesc. Căci în pofida faptului că scurmă *haznalele* adunînd murdăria de prin *cămine* şi de pe *străzi* (privinţă în care sînt fără doar şi poate tot atît de trebuincioşi cetăţii precum GUNOIERII şi HORNARII, mi-am putut da seama de faptul că poartă haine foarte urît mirositoare şi că, aidoma *persoanelor* foarte îngălate, lasă în urma lor mai multă *murdărie* şi *spurcăciune* decît e presupus că îndepărtează făcînd curăţenie.

Într-un cuvînt (întrucît îmi place să fiu răspicat cînd e vorba de ţara mea, aş fi de părere ca pe spezele obştei să fie amenajată o *uliţă lăturalnică* sau o *înfundătură* a acestui oraş, aşa fel ca să slujească *muzelor* de adăpost (precum *Roma* şi *Amsterdamul* au străzi cu case de toleranţă); această mahala să fie deci şi consfinţită pe de-a întregul uşurării nevoilor INTELIGENŢELOR de pe la noi; prevăzută cu toate cele trebuincioase ca: *autori*, *supraveghetori*, *tiparniţe*, *meşteri*, *colportori*, *prăvălii*, *magazii* şi *mansarde*[1] din belşug, precum şi tot calabalîcul de care au nevoie MINŢILE AGERE; foloasele unei asemenea căi sar în ochi, anume: ne-am bucura de un *sălaş* tihnit pentru *operele* noastre CELE MAI BUNE, care în prezent umblă din mînă în mînă sub formă de *foi volante* sau *manuscrise*, putînd astfel fi foarte lesne rătăcite (ceea ce ar fi păcat), ba chiar, în vestmintele lor atît de sumare, riscînd, precum femeile frumoase, să mai păţească cine ştie ce ruşine.

Un alt lucru ce-mi dă de gîndit şi mă mîhneşte e starea *teatrelor*, a căror încurajare influenţează nemijlocit *poezia* de la noi; aşa cum o piaţă bună face să propăşească ogoarele dimprejur, îmbogăţind totodată pe plugari, s-ar părea că noi, cei din oraşul acesta, nu ne dăm prea bine seama de foloasele mari pe care teatrul le-ar putea aduce urbei şi întregului popor; căci acest aşezămînt *unic* e fîntîna

[1] Locuinţa în poduri şi mansarde era considerată ca o condiţie a literaturii inspirate. Vezi, în acest sens, eseul lui S. Johnson — *Despre foloasele locuinţei în pod*, în *The Rambler*.

tuturor *iubirilor* noastre, a *vorbelor de duh*, a *îmbrăcămintii* și *nobleţelor* noastre. El e de altfel școala noastră de *înțelepciune:* acolo într-adevăr aflăm *miezul* tuturor lucrurilor, cu toate că nu m-aș încumeta să susțin că acesta cuprinde întotdeauna și învățătura cea mai *teafără.*

În acel loc junii noștri înțarcă pentru întîia oară *greșelile copilăriei* și se conving cu ochii lor că cinstitele lor mame i-au înșelat spunîndu-le că i-a adus pe lume barza. Tot acolo sînt lepădate și *prejudecățile de la natură*, îndeosebi cele privind *religia* și *cuviința*, adică acele piedici ce stînjenesc drumul oricărui *om slobod.* La teatru aflăm și leacul împotriva *părerilor de rău* și a *rușinii*, precum și a multor altor neorînduieli iscate în trup datorită lenevirii sîngelui în vine. Apoi avem aci și o școală a *obștești înjurături;* tînărul meu domn, care la început le rostea *bolmojit*, cu și jumătate gură, se deprinde acum a le da *glas* de ți-e mai mare dragul, spunîndu-le *ore rotundo*[1], ca atunci cînd citește *frantuzește.* Pe vremuri cuvîntul de ocară era în gura lui precum hainele noi, ori ca *straiele de sărbătoare;* mergînd însă des pe la *teatru*, *înjurăturile*, *blestemățiile* și *minciuna* i-au devenit ca *jiletca*, *haina* și *nădragii* lui de toate zilele. După cum vă spuneam, deci, din datina obștească a *înjurăturii* cultivată prin teatre, rod al țării noastre, tot atît de îmbelșugat precum grîul, s-ar putea aduce foloase nebănuit de mari întregului popor, după cum s-a dovedit de altfel cu prisosință prin înființarea noii noastre *bănci de înjurături*[2]. În sfîrșit, trebuie adăugat că *teatrul* e un ajutor de nădejde și pentru *sfîntul amvon;* căci nu știu ce-ar mai avea de predicat ai noștri clerici împotriva stricăciunii vremurilor, de n-ar exista *teatrele*, care-s tocmai răsadnița tuturor relelor. De unde reiese că publicul iese cîștigat de pe urma teatrului, și că s-ar cuveni ca atare să i se dea și cuvenitul sprijin; iar de-aș fi vrednic să-mi arăt părerea, ori să-i pot convinge pe mai-marii mei, n-aș pregeta să le spun și în ce chip.

Am aflat de curînd despre un gentilom nutrind gînduri măreţe de a se consfinți anume slujbei obștei, în cele ce privesc distracțiile (firește) în schimbul unei răsplăți potrivite în *bani*, *leafă anuală*, ori alte binevenite *plocoane;* pe drept cuvînt, acest bărbat e vrednic de lauda întregului neam; căci trebuie să recunoaștem că-i înzestrat cu o iscusință mai rar întîlnită pentru cele ce privesc petrecerile obștei; și-a închinat de altfel întreaga putere de muncă acestui nobil scop, călătorind peste mări și țări numai spre a-și desăvîrși

---

[1] Rotunjind buzele.

[2] Cf. Pamfletul lui Swift — *The Swearer's Bank:* or, *Parliamentary Security for Establishing a New Bank in Ireland* (1720).

și adînci învățătura în această privință. S-a perindat astfel pe la mai toate curțile și cetățile *Europei*, iar cuvintele mele nu pot spune cu prețul căror jertfe a izbutit totuși, în cele din urmă, să tragă din condei o foarte precisă copie a *teatrului* din *Haga*, spre a sluji de model durării unui teatru asemănător aci, în orașul nostru. Dar ce poate face strădania unui singur om într-o treabă ce privește într-o atît de largă măsură obștea întreagă? Și totuși, e neîndoielnic că, prin osîrdia lui, însemnate îmbunătățiri s-ar mai putea aduce și în privința *jocurilor de noroc*, sau a supravegherii acestora de către *prepuși domnești;* de asemeni și în privința *loteriilor*, *popicăriilor*, precum și *ghiulelelor de doborît popicele*, *îngrășăturilor pentru ursari*, *luptelor de cocoși*, *tombolelor*, *păpușarilor pe sfori*, *pehlivanlîcurilor*, precum și oricăror altor îndeletniciri legate de elegantele petreceri ale tîrgului. Acest bărbat e deci un *geniu creator* în adevăratul înțeles al cuvîntului, și bucurîndu-mă din toată inima pentru faptul că cetatea noastră de scaun are fericirea de a-l găzdui printre noi, îi adresez cu acest prilej cele mai calde urări de viață lungă și propășire personală, întru binele întregei obști.

Așadar, încă o dată, în cazul cînd s-ar mai ivi vreo cerere din Anglia pentru obținerea unui privilegiu *bancar* în orașul nostru, mă încumet să cer ca *poezia* să fie socotită parte de drept la acest privilegiu, întrucît reprezintă un capitol tot atît de sigur și de bine întemeiat precum, altminteri, toate acțiunile noastre în bănci; singura mea temere e că vecinii noștri, — care se arată tot atît de invidioși pe *inteligența* noastră pe cît sînt de jinduitori pe *bogățiile* și pe *negoțul* nostru, — să ne tăgăduiască orice sprijin într-o privință ca și în cealaltă. Pe de altă parte, rămîn convins că ar fi tare nimerit să se întemeieze o *breaslă a poeților* din acest oraș. În timpul meu liber mi-am îngăduit să fac o mică socoteală, descoperind că avem în orașul nostru și în împrejurimi poate trei sute de *poeți* practicanți, socotind c-ar fi cam o sută douăzeci la sută de locuitori, — bașca cei ce vin pe deasupra, de prăsilă, precum, *imitatorii*, *tîlmacii*, *alcătuitorii de scrisori și răvașe* ș.a. Printre aceștia din urmă se numără și cineva care a făcut de curînd desfătarea tuturora printr-o bucată originală, — o alcătuire pe care răposata gazetă *British Spectator* ar fi putut-o cu siguranță numi, — pe vremea cînd începuse să cam scapete — *o pildă nemaipomenit de izbutită a genului cu adevărat sublim*; sau, *un poem plin de noblețe;* ori, *un exercițiu de virtuozitate pe o temă cu desăvîrșire nouă* (autorul însuși), dîndu-i și cuvenitul loc printre ultimele elucubrații ale foii.

Or, așa cum spuneam și adineaori, nu mă îndoiesc că numărul *poeților* noștri e îndeajuns de ridicat ca să putem întemeia o BREASLĂ

în toată puterea cuvîntului. Cît privește feluritele trepte de iscusință în ale meseriei — precum se cere în orice tagmă — nu cred să avem bătaie de cap; căci deși recunosc că nu avem un *poet* vrednic de așezat pe treapta *măiestriei*, ne bucurăm în schimb de *băgători de seamă* și *ciraci* avînd pe lîngă ei o groază de *poetaștri*, *poețeli*, *jumate-poeți*, *momîțo-poeți* și *filo-poeți*, precum și un număr impresionant de inși pe trepte de duh mai mărunte, nutrind însă puternice înclinații spre culmi, și alcătuind, fără doar și poate, grosul tagmei. Vă pot mărturisi că n-am așadar de gînd să mă las păgubaș cu ideea mea (pentru care îmi sînt din inimă recunoscător mie însumi) — pînă ce n-o voi vedea transpusă în viață. Și tînjesc după ziua cînd și *poeții* noștri vor putea alcătui o obște de sine-stătătoare și rînduită, făcînd alai lordului primar la zile de sărbătoare, împreună cu ceilalți cetățeni de ispravă ai orașului, îmbrăcați în caftane căptușite cu verde, ca să le țină loc de lauri, iar eu, cel ce-am gîndit și înaintat această jalbă, să pot fi într-un sfîrșit scutit de plăcuta lor tovărășie.

În încheiere, mă întreb de ce stăpînirea *de la noi* n-ar numi și ea un poet laureat, așa cum fac cei din Englitera? De ce n-am avea și *noi* un profesor de poezie, precum au cei din Englitera? De ce lordul nostru *primar* n-ar avea dreptul și el la un bard municipal, precum în Englitera? Și, spre a-i întrece pe *englezi*, de ce oare fiece breaslă, parohie, sau ocol n-ar avea și ele în acest oraș cîte un poet de-al lor precum NU *au cei din Englitera?* Mai mult încă, ce ne-ar împiedica ca cei *cu stare* să fie siliți prin lege a adăuga la casa lor cîte o slugă, ca, pe lîngă *măscărici* și *capelan* (adesea adunați în fapt într-o singură persoană), să țină la dînșii în familie și cîte un *poet?* Se prea poate ca stihuitorul să fie de altfel tot atît de trebuincios printre slugi, pe cît calul înțoțonat cu zurgălăi în fruntea atelajului: dar acestea toate le las în grija mai marilor mei întru înțelepciune.

Tot dînd îndrumări despre cum să mînuiți condeiul dumneavoastră, nu s-ar cădea să uit să-l stăpînesc pe al meu, care mă tem că a și depășit marginile acestei scrisori: mă văd așadar silit să mă opresc scurt, rugîndu-vă, fără ceremonie, să fiți încredințat că rămîn pe mai departe, Sir, al dumneavoastră.

prea supus și credincios

E. F.

1 decembrie 1720

CARTE CĂTRE UN JUNE DOMN DE CURÎND PRIMIT LA SFÎNTA HIROTONIE[1]

SIR,

În pofida faptului că aţi primit sfînta hirotonie fără de ştirea sau încuviinţarea mea, într-o vreme cînd atitudinea oamenilor faţă de Biserică este ceea ce este — întrucît e prea tîrziu să mai daţi înapoi (cel puţin judecînd după practicile şi aprecierile îndeobşte acceptate de lume) — nu mă pot împiedica, în ceea ce mă priveşte, să vă supun părerea mea în legătură cu starea nouă de viaţă în care păşiţi.

Aş fi dorit din toată inima ca starea dumneavoastră materială să vă fi putut îngădui rămînerea la universitate pentru încă un timp, măcar pînă la împlinirea a zece ani de studii; să fi adunat acolo cunoştinţe îndestulătoare întru cele omeneşti, precum şi ceva învăţătură teologică, mai înainte de a vă încumeta să păşiţi în lume: căci nu pot decît deplînge acea potecă bătută, pe care nouă din zece candidaţi la preoţie sînt nevoiţi îndeobşte s-o apuce. De îndată ce a pus mîna pe o diplomă, — devenind prin urmare dintr-o dată povară mai grea pentru prieteni, aceştia din urmă prîpindu-se a se socoti de-acum scutiţi de orice obligaţie, — viitorul cleric se grăbeşte la rîndul său să primească hirotonia fără a mai sta pe gînduri, (fapt asupra căruia mă opresc de-a mai face vreun comentariu) — cere apoi îndată o slujbă de dascăl, şi, dacă-i norocos, nimereşte la o enorie aci în oraş, iar de nu, se pomeneşte trimis vicar la ţară, unde îndeobşte rămîne ani de zile (dacă nu chiar viaţa întreagă) cu treizeci, patruzeci de lire pe an drept leafă, — pînă ce un episcop care în chip întîmplător nu s-ar afla copleşit de rubedenii, ori legat de mîini şi de picioare de favoriţi, sau care ar fi mulţumit să-şi poată orîndui eparhia fără ajutorul unor clerici de pripas aduşi de prin Anglia[2], se hotărăşte, zic, să-i încredinţeze undeva, într-un tîrziu, o parohie pricăjită — cînd e mai mult ca sigur că omul duce de mult timp pe umeri greutatea unei familii numeroase.

---

[1] Publicată iniţial sub formă de broşură anonimă, în 1721.

[2] Aluzie la colonizarea în toate funcţiile publice din Irlanda, inclusiv în cele preoţeşti, a numeroşi cetăţeni originari din Anglia, în încercarea de surpare a conştiinţei naţionale irlandeze.

Tare aș fi dornic să știu cît timp îi rămîne unuia ca acesta pentru a-și desăvîrși învățătura; ori, în ce chip poate ajunge să dobîndească cărțile trebuincioase, știut fiind că bibliotecile cu care se vine de obicei de la colegiu sînt departe de a fi bine garnisite, nefiind de altfel nici alcătuite cu judecată. Dacă atari domni ajung mari învățați, faptul nu se poate datora, după mine, decît unor mijloace suprafirești, sau, poate, unui metod cu desăvîrșire necunoscut celorlalți oameni cu învățătură de carte. În ceea ce mă privește, am despre treaba asta o cu totul altă părere, căci socot că cei mai mulți dintre ei își pierd aproape în întregime, în noile împrejurări, bruma de învățătură primită la Universitate.

Nu mă îndoiesc că aveți de gînd să apucați pe drumul pietruit, și că ați și devenit nerăbdător să vă arătați mulțimii din amvon: nădăjduiesc însă să aflați cu cale a vă petrece carantina undeva pe la bisericile acelea prăpădite, răspîndite la trei leghe împrejurul orașului, unde cel puțin veți putea deprinde *citirea* și *rostirea*, mai înainte de a vă avînta să arătați cît sînteți de înzestrat în fața enoriașilor unei parohii de oraș; nu că aceștia ar fi înzestrați cu mai multă doxă, ci pentru că, dacă tot trebuie neapărat ca un om să-și arate prostia, e mult mai sigur și mai cuviincios să și-o arate față cu puțini martori și în vecinătăți pustii. Veți face de asemeni tare bine rugînd pe un prieten sincer și cu scaun la cap să vină să vă asculte mereu, dîndu-i încuviințare deplină de a vă aduce la cunoștință tot ce i s-ar părea nepotrivit în glasul sau gesturile folosite de dumneavoastră cînd predicați; sfatului ce n-a fost dat la timp, i se datorează faptul că mulți predicatori îi dau înainte cu fel de fel de cusururi în vorbire, făcîndu-se de rîs cîteodată și pînă la sfîrșitul zilelor lor; după cum nu arareori ți-e dat să întîlnești la unii preoți cu pregătire și învățătură temeinică, un soi supărător de rostire, ori un ce nepotrivit în glas, de care n-au fost în stare a se dezbăra niciodată.

Aș fi fost de asemeni încîntat dacă v-ați fi dovedit întrucîtva mai silitor în ale limbii engleze, decît pasămite ați fost: acesta e de altfel unul din cusururile cele mai răspîndite printre învățații acestui ținut, cari par a nu avea nici cea mai mică noțiune de stil, îndrugînd dimpotrivă vorbe multe și goale, presărate nu o dată cu termeni și exprimări barbare, așa cum întîlnești la poporul de rînd al țării. Și nu mi-a fost dat să aud pe nimeni găsindu-se ori recunoscîndu-se pe sine vinovat de atari lipsuri, ori arătînd cea mai mică dorință de a se dezbăra de ele. Cuvîntul potrivit la locul potrivit, iată ce hotărăște stilul. Dar acest lucru presupune o cercetare mult prea cuprinzătoare ca să ne putem opri asupra lui acuma; mă voi încumeta cu toate acestea să pomenesc aci unul sau două din cusururile

ce se pot mai lesne înlătura, chiar şi fără a fi înzestrat cu talent deosebit.

Primul e deasa întrebuinţare de cuvinte obscure, numite de femei *cuvinte grele* iar de soiul mai bun al plebei *limbaj fin*. Mai presus de care nu cunosc rătăcire mai universală, de neiertat şi de prisos în rîndurile clerului de toate treptele, mai ales a feţelor bisericeşti mai tinere. Am avut curiozitatea de a culege într-o predică ţinută de un tînăr începător o listă de cîteva sute de cuvinte pe care nici unul la sută din ascultători nu le-ar fi putut înţelege; de altfel nu cred să ştiu pe cineva dintre feţele bisericeşti cunoscute, care să fie scutit de cusur în această privinţă, deşi foarte mulţi cred, ca şi mine, că lucrul în sine este de nesuferit. Punîndu-mă în locul omului de rînd, mi-e mai cu cale să pricep că multe cuvinte rămîn grele ori obscure pentru mulţi, deşi sînt binecunoscute celui învăţat. Nu mă îndoiesc că bunul metod folosit de vestitul lord Falkland[1], atunci cînd îşi scria lucrările, ar trebui urmat şi de tinerii noştri clerici; o persoană de bună calitate, mai în vîrstă, care l-a apucat şi cunoscut destul de bine, mi-a mărturisit că ori de cîte ori acesta avea îndoieli cu privire la un cuvînt, chema pe una din jupînesele soţiei (dar nu pe cameristă, căci aceasta ar fi putut avea capul îmbuibat de la citirea de romanţuri) — şi îi cerea părerea spre a şti dacă e cazul să păstreze ori nu cuvîntul cu pricina. Dacă un bărbat atît de vestit găsea de cuviinţă a-şi lua atari măsuri de prevedere înainte de a supune scrierile sale unor oameni învăţaţi, cu atît mai mult socot c-ar fi cazul să se facă la fel cînd este vorba de predici, care, prin firea lucrurilor, privesc pe toată lumea, — pînă la ultimul credincios; şi nu mai spun că foarte adeseori jupîneasa doamnei se dovedeşte tot atît de înzestrată şi pricepută ca cel puţin jumătate din enoriaşi. Nu ştiu cum se face, dar în cele mai multe arte şi ştiinţe, tocmai dascălii sînt nepricepuţi în a se face înţeleşi de către cei ce nu fac parte din tagma lor: un ţăran obişnuit te face să înţelegi din trei cuvinte că *şi-a scrîntit piciorul*, sau că *şi-a frînt o coastă*, în timp ce chirurgul, după ce foloseşte o sută de cuvinte din meseria lui, te lasă nelămurit, de nu te nimereşti cumva om cu carte. La fel se întîmplă de obicei în ale legii nu şi ale medicinei, ba chiar şi în multe alte meserii mai mărunte.

Şi în legătură cu asta trebuie să adaug că în rîndul cuvintelor grele eu număr şi pe cele ce ţin în chip deosebit de ştiinţa sfintei teologii, căci bag de seamă că numeroşi clerici, în alte privinţe rezervaţi faţă de cuvintele obscure, îşi presară cu dărnicie predicile cu

[1] Lucius Cary Falkland (1610—1643), scriitor, gînditor şi om politic englez, vestit pentru probitatea sa.

fel de fel de cuvinte de prin scriitorii bisericești, ca și cînd ar fi de datoria noastră să le cunoaștem înțelesul; ceea ce sînt sigur că nu-i adevărat. Și desfid pînă și pe cel mai luminat dintre teologi să vie să-mi arate o singură lege divină sau omenească care să-mi ceară să pricep înțelesul unor cuvinte ca *omniștiință*, *ubicuitate*, *atribut*, *viziune beatifică*, și încă o mie ca acestea, tot atît de des folosite din amvon, mai des chiar decît *excentric*, *idiosincrazie*, *entitate* și altele. Ba mă încumet să spun că ar fi cuminte ca o mulțime de termeni folosiți în Scriptură — mai ales de către sfîntul Pavel — să fie tălmăciți mai pe înțelesul mulțimii; afară firește de cazul cînd ar face parte dintr-un citat.

Vorbesc cît se poate de serios despre acest lucru, întrucît toată lumea se plînge, iar cererea mi se pare întru totul îndreptățită. Căci chiar în fața celei mai învățate adunări de credincioși din țară, preotul nu poate avea de spus vreun adevăr ce nu s-ar putea rosti și într-un fel la îndemîna celui din urmă dintre ascultătorii săi. Ceea ce spun aci este adevărat, altminteri ar însemna că Dumnezeu ne cere lucruri cu neputință de îndeplinit. Ca să nu mai dezbatem cazul dacă un logician n-ar putea cumva demonstra că există totuși o excepție, voi face apel la oricare om de litere care ne va spune dacă din douăzeci de cuvinte prilejuind nedumerire, nouăsprezece n-ar putea fi oricînd înlocuite cu unele mai ușoare, din cele ce vin întîi pe buze omului de rînd, și care cîndva, veneau fără îndoială mai întîi pe buze pînă și domnilor care, acum, le preferă pe celelalte.

Sîntem deseori mustrați din amvon pentru ignoranța noastră în privința celor sfinte, și poate pe bună dreptate. Cu toate acestea nu mi se pare cuminte din partea predicatorilor să se aștepte ca niște *oameni de rînd* să poată pricepe expresii ce nu se întîlnesc niciodată în *vorbirea de toate zilele*. Nici un gentilom n-ar gîndi cu cale și înțelept să-și trimită servitorul cu o solie, fără a-l prelucra bine mai înainte, dîndu-și toată silința ca al ei cuprins să fie pe înțelesul slugii. Și se întîmplă destul de des ca în pofida tuturor măsurilor luate, solul să greșească totuși, iar datorită lui să se iște uneori neînțelegeri între prieteni. Asta în ciuda faptului că servitorii din casele gentilomilor au mult mai multe prilejuri decît tîrgoveții de rînd ca să-și cultive mintea.

Clericii au obiceiul de a cita în apărare pe Dr. Tillotson[1] și alți teologi celebri, ori de cîte ori sînt învinuiți de acest învățăcesc cusur; într-aceasta pierd însă din vedere că este o deosebire destul de mare între cuvîntările ținute de față cu prinții și cu sfatul țării,

---

[1] John Tillotson (1630—1694), arhiepiscop anglican de Canterbury, autor celebru de predici și omilii.

pregătite cu migală și scrise spre a fi răspîndite prin tipar, și predica obicinuită de toate zilele, menită a fi ascultată de pătura de mijloc sau de jos a poporului de rînd. De altfel se știe că luminatul arhiereu mai sus pomenit predica într-un chip mult mai apropiat de înțelegerea enoriașilor de rînd, ori de cîte ori vorbea tîrgoveților prin parohiile orașului; iar dacă anumite locuri în scrierile lui rămîn totuși greu de deslușit chiar pentru mulți din cei ce i-au putut fi în fapt ascultători, acest lucru trebuie trecut în rîndul lipsurilor sale.

Teama de a fi socotiți de lume pedanți e plină de urmări rele pentru tinerii clerici. Din această pricină, mulți lasă pe tînjală studiile temeinice de la Universitate, apucîndu-se în schimb de piese de teatru, poezii și pamflete, spre a căpăta, chipurile, pregătirea trebuincioasă sindrofiilor și întrunirilor de cafenea. Ei numesc asta *practică manierelor elegante, cunoașterea lumii, citirea în oameni, iar nu în cărți*. Atunci cînd sînt rostite din înaltul amvonului, atari desăvîrșiri îmbracă înfățișarea unui stil înflorit, sclifosit, elegant, rotunjit în cadențe și perioade largi, lipsite îndeobște atît de obiect cît și de înțeles. Am avut prilejul să ascult cu cea mai mare luare aminte, timp de o jumătate de ceas, pe un orator de soiul acesta, fără a putea înțelege o iotă și, firește, fără să pot ține minte măcar o singură propoziție din întreaga predică ascultată. Sînt alții cari, în dorința de a arăta că nu s-au mărginit în studiile lor doar la științe și autori din vechime, îți vorbesc în limbajul obișnuiților jocurilor de noroc, sau al celor ce trag la White Fryers[1]; îmi închipui însă că ascultătorii trebuie să rămînă destul de nedumeriți în fața unor cuvinte ca *manglit, gimbit, bistari, șmecherit*, și altele ca acestea, mai cu seamă dacă n-au avut niciodată de-a face cu hoți de buzunare nici cu borfași. Și după cum adevărată este vorba: spune-mi cu cine te-nsoțești și-ți voi spune cine ești, tot astfel s-ar părea că tovărășiile unui om se pot vedea în felul lui de a vorbi, fie în adunări, fie în convorbiri particulare.

N-am mai sfîrși niciodată dacă ar fi să ne oprim asupra nenumăratelor cusururi de stil ce răsună astfel în vorbire; nu voi pomeni deci nimic despre cele *josnice* și *nedemne* (ce merg de obicei însoțite de gugumănie). Și, mai puțin încă, de *porcării* și *vorbe* nerușinate. Mă voi mărgini doar să vă previn asupra a două lucruri: întîi, frecvența epitetelor plate și de prisos; al doilea, redescoperirea și folosirea prostească a vechilor expresii tocite — lucru ce descumpănește de cele mai multe ori pe vorbitor, fiind intolerabil pentru orice

[1] Mănăstire carmelită din Londra, devenită celebră, după expulzarea călugărilor, prin faptul că a slujit mult timp de ascunzătoare celor certați cu legea și urmăriți de autorități.

ascultător cu scaun la cap, și arareori izbutind a da glas înțelesului tot atît de bine pe cît ar reuși cuvintele dumneavoastră firești. În ciuda faptului că limba noastră englezească — după cum mi-am putut da seama — este prea puțin cultivată aici, nouă greșeli din zece se datorează sclifoselilor, iar nu neînțelegerii graiului. Atunci cînd cugetarea unui om este limpede, cuvintele cele mai potrivite vin singure pe buze mai întîi, iar puterea judecății le orînduiește cum se cade ca să poată fi și înțelese. Ori de cîte ori omul se depărtează de la acest drum, putem spune că și-o face cu mîna lui; căci intră în joc dorința de a-și arăta învățătura, darul cuvîntării, filotimia, ori cunoașterea de lume. Pe scurt, simplitatea, fără de care nici o faptă omenească nu poate ajunge la mare desăvîrșire, e aici mai de folos ca oriunde.

Am cugetat la acea parte a oratoriei hărăzită a pune în mișcare pasiunile omului și mi-am putut da seama că se află într-adevăr la loc de cinste, fiind practicată atît de fețele bisericești cît și de acei predicatori și credincioși de soi scrîntit, fanaticesc și entuziastic.[1] Poate cu mai multă libertate decît prudență, aș dori totuși să vă împărtășesc acum părerea mea și asupra acestei probleme.

Se pare că cei doi oratori de seamă ai Greciei și Romei din vechime, pe nume *Demosthenes* și *Cicero*, deși conducători (sau, după vorba clinească, demagogi[2]) în state unde poporul avea cuvîntul său de spus, s-au distins prin felul osebit în care fiecare obișnuia să-și preluereze meșteșugul cuvîntării: cel dintîi, avînd de-a face cu un popor mult mai cioplit, învățat și ager la minte, avea grijă foarte mare de a apăsa pe tăria argumentelor menite să miște înțelegerea și rațiunea ascultătorului. În timp ce *Tulie* avînd înaintea ochilor apucăturile unei națiuni mai din topor, mai puțin dezghețată la minte și mai neștiutoare, stăruia cel mai mult asupra părții patetice ști. Însă ceea ce nu trebuie uitat e că prin cuvîntările lor, atît unul cît și celălalt urmăreau fără doar și poate anumite ținte, ca de pildă osînda ori iertarea unui învinuit, sădirea convingerii că războiul trebuie pornit, ori că legea trebuie întărită, și altele ce se hotărau pe loc, după cum era cazul. În legătură cu asta, se ivea nu o dată trebuința, fie de a stîrni, fie de a domoli înflăcărările mulțimii, mai cu seamă la Roma, unde cuvînta *Tulie;* ale cărui scrieri sînt mai bine cunoscute tinerilor noștri clerici (vreau să spun celor dintre ei care citesc autori clasici) decît ale lui *Demosthenes*, acesta din

[1] Aluzie transparentă la practicile oratorice ale sectei *Quakerilor*.

[2] Cuvîntul grec δημαγωγός se pretează aici unui subtil joc de ambiguitate; înțelesul originar era de conducător (și apărător) al intereselor populare; prin practica istorică ulterioară, s-a cristalizat însă, încă din vremea lui Swift, și înțelesul cotidian curent.

urmă îl depășește însă pe cel dintîi cu trei capete, cel puțin ca orator. Nu văd însă cum talentul de a stîrni pasiuni ar putea fi de folos în îndrumarea și călăuzirea creștinilor noștri, mai cu seamă aici, în ținuturile de la miazănoapte, unde am convingerea că cea mai strașnică elocință de acest soi nu e în stare a lăsa asupra minții decît foarte puține impresii care să poată dăinui pînă peste noapte, ba nici măcar pînă la cină.

Dar ceea ce mi se pare în primul rînd mîhnitor în felul acesta emoțional de a ține predici, e faptul că de cele mai multe ori lumea le primește cu nedumerire.

Cunosc pe cineva care atunci cînd citea avea obiceiul să sară peste orice rînd încheiat cu semnele mirării. Sînt sigur că un predicator ce-și presară cuvîntările cu *epifoneme*[1] ar arunca o privire prin biserică, ar descoperi că parte din enoriași dau semne că-și pierd cumpătul, în timp ce ceilalți pirotesc, singura excepție pe întreaga țară fiind, poate, una sau două cerșetoare bătrîne care (dacă ar fi sincere) s-ar putea prea bine să bombăne în sinea lor la auzul glasului din amvon.

Nu-i deci de mirare că acest metod dă greș atît de des, căci se cere multă pricepere și iscusință ca să ajungi aci la desăvîrșire — după cum poate afla oricine, chiar și fără a-l fi citit pe *Cicero*.

Vă rog, prin urmare, să folosiți această facultate (în cazul cînd aveți nefericirea de a crede că o aveți) cît mai rar cu putință și cu cît mai multă băgare de seamă; altminteri s-ar putea să mă văd silit să spun și eu despre dumneavoastră ceea ce o persoană de vază a spus într-un rînd despre altcineva. Pe cînd ieșea din biserică, o doamnă a sărit să-l întrebe dacă nu găsise predica tare emoționantă. *Da*, răspunse persoana, *sînt consternat, căci predicatorul mi-e prieten.*

Dacă te încumeți să faci o glumă într-o societate și nimeni nu te urmează în clipa cînd rîzi, ori vezi că nimeni nu pare deosebit de încîntat de ceea ce ai spus, poți da vina pe prostul tău gust sau, de nu, poți firește cere părerea unor oameni mai judecați; dar pînă una alta trebuie să recunoaștem că ai cam călcat în strâchini; a da greș încercînd a face pe altul să plîngă, e cel puțin la fel de caraghios ca a da greș străduindu-te să-l faci să rîdă.

Dacă un argument este limpede și convingător, are tot ce-i trebuie pentru a fi îmbrățișat temeinic, atît de mințile învățate cît și de cele neștiutoare; și se va dovedi ca atare de o mie de ori mai de nădejde decît arta de a uda cu lacrimi batistele enoriașilor — chiar dacă ai fi sigur că ești în stare s-o faci.

---

[1] Figură retorică plasînd exclamația în concluzia unei afirmații

Dacă argumentele sînt bine întemeiate, în numele lui Dumnezeu, dă-le glas într-un chip mișcător — așa cum te povățuiește dreapta judecată și natura însăși a lucrului despre care vorbești; ferește-te însă de a lăsa ca partea patetică să covîrșească pe cea rațională, căci pe cît știu, *filosofii* au lămurit încă de foarte multă vreme că nu se cade pasiunii să fie mai presus de rațiune.

Din cîte-mi pot da seama, orice predică urmărește în principal două lucruri: întîi, a spune oamenilor care le este datoria; apoi a-i lămuri că este chiar așa. Știm că subiectele sînt luate îndeobște de predicatori — atît pentru primul cît și pentru al doilea punct din *Scriptură* și *rațiune*. În legătură cu punctul unu mi-ar plăcea să știu că predicatorul se îndeletnicește mai ales cu instruirea ascultătorilor săi în cele ce privesc limitele, cuprinderea și înțelesul fiecărei datorii în parte, ceea ce presupune destul de multă pricepere și scaun la cap.

În legătură cu punctul doi, nu cred să fie multe greutăți. Ceea ce aș vrea să mai adaug cu privire la amîndouă e convingerea mea că dacă își dă osteneala un cleric cu capul între umeri poate lămuri, pînă și pe cel mai neînvățat dintre oameni, care anume îi este datoria, folosind pentru aceasta doar argumentele la îndemînă.

Dar să nu pierd din vedere că pornisem nu atît a vă povățui în privința sarcinilor dumneavoastră de cleric și predicator, ci, mai curînd, a vă ajuta să preîntîmpinați anumite greșeli ce sar de obicei în ochi tuturora, și prin urmare și mie; căci noi, ascultătorii, avem cumva prilejul de a vedea lucrurile mai de pe margine, așa cum sînt. Poate iarăși să greșesc încumetîndu-mă să cer prea multe, dar aș dori să vă formulați ideile principale în cuvinte cît mai limpezi și cît mai puține, căci altminteri, nici eu, nici ceilalți mii de ascultători nu vom putea vreodată să le ținem minte și nici, prin urmare, să ne alegem cu ceva de pe urma predicii dumneavoastră.

Mă voi referi acum la un punct în legătură cu care întreaga dumneavoastră tagmă va fi cu siguranță împotrivă, iar credincioșii, mai pînă la unul, de partea mea. Oricum ar fi și orice s-ar întîmpla, nu mă pot împiedica de a mă ridica împotriva predicatorilor spre a înfiera faptul că își citesc predicile; poate și întîmplarea de a fi ascultat adesea predicatori străini, cari niciodată nu se folosesc de notițe, să fi adăugat ceva dezgustului meu. După mine e limpede că un lucru citit se deosebește de un lucru vorbit pe dinafară, precum copia față de original. Totodată însă, îmi dau bine seama cît de anevoios ar fi să vă schimbați metodul, căci, într-un atare caz, predicile dumneavoastră s-ar dovedi mult mai puțin valoroase decît sînt, fiindcă n-ați mai avea timp să le îmbunătățiți și îndreptați. Tocmai de aceea aș fi bucuros să pot ajunge cu dumneavoastră

la un compromis în această privință. Am cunoscut un cleric, destul de prețuit de cei din jur, care părea că vorbește din amvon fără a se ajuta de nici un fel de hîrtie scrisă; complimentîndu-l într-o zi în legătură cu asta, mi-a răspuns că n-ar fi în stare să-mi mai spună nici șase rînduri din predica abia ținută; metodul lui consta în aceea că își scria întreaga cuvîntare cu scriitură foarte mare și citează, însemnînd toate opririle, paragrafele, punctele cheie și altele de acestea; apoi, duminică dimineața, timp de un ceas, recitea de vreo cinci-șase ori foile; cînd începea să vorbească, făcîndu-se că întoarce capul ba încoace ba încolo (după cum spunea el însuși) — trăgea într-una cu coada ochiului la însemnări, lăsîndu-i însă pe credincioși să-și închipuie că știa totul pe de rost. Mai departe, aceeași persoană îmi spunea că ori de cîte ori i se întîmpla să neglijeze ori să omită vreunul din aceste amănunte, comentariul enoriașilor era că *Reverendul Doctor nu ne-a ținut astăzi o predică prea strălucită*. Acum, în legătură cu cele ce se întîmplă printre noi, mulți clerici fac tocmai pe dos de metodul mai sus-pomenit: dintr-un prost obicei căpătat din Universitate, se zgîrcesc atît la *timp* cît și la *hîrtie* și scriu atît de mărunt și de înghesuit, cu atîtea ștersături și adăugiri printre rînduri, încît atunci cînd le vine timpul să citească șovăie și se poticnesc la tot pasul, ori scot cămașa pe unde pot, spunînd ce le vine în minte pe loc: aș vrea să știu dacă poate fi greșeală mai de neiertat decît aceea a unui preot învățat, încremenind nedumerit înaintea propriilor sale alcătuiri, despre care se presupune că și le-a pregătit cu *trudă* și *cugetare* multă, întru ridicarea enoriașilor săi. Datorită lipsei de grijă cuvenită în asemenea privințe, se mai pot vedea și o sumedenie de alte purtări nelalocul lor. Unii, de pildă, stau de la început pînă la sfîrșit protăpiți cu capul în jos, la o palmă numai de pupitrul amvonului, căutînd a deslușì ceea ce se poate abia citi; pe lîngă că e foarte incomod, faptul acesta stînjenește mult și folosirea din plin a vocii; mai sînt alții care au apucătura de a sări într-una cu privirea boldită de la ascultători la foaia de hîrtie, precum școlarul cel leneș în preziua repetiției generale.

Îngăduiți-mi așadar să cer să adăugați o jumătate de coroană pe an la cheltuielile dumneavoastră pentru hîrtie; să vă transcrieți predicile cît se poate de citeț și îngrijit, și, fie să nu mai adăugați nimic printre rînduri, fie să schimbați foaia; căci noi, ascultătorii dumneavoastră, am prefera să fiți mai puțin corecți decît să vă poticniți la tot pasul atunci cînd cuvîntați — lucru ce, cred eu, din punct de vedere retoric e cel mai nesuferit *solecism;* și, în cele din urmă, faceți bine și citiți-vă cuvîntarea, o dată sau de două ori, în toate zilele premergătoare predicii; la care, peste un număr

de ani, s-ar putea să veniți să-mi spuneți că *tocmai isprăveam de scris când a sunat a treia oară pentru slujbă*, — fapt căruia sînt gata să-i dau crezare; dar pe care-l socotesc de neiertat.

Nu pot să nu vă pun în vedere ca în predicile dumneavoastră să vă păziți cu sfințenie de ispita de a face dovada unei istețimi de duh scăpărătoare: căci, potrivit aprecierilor unui calcul extrem de strict, sînt aproape un milion de șanse la una ca să nu vă bucurați de înzestrarea necesară; apoi, nu trebuie uitat că prea mulți din cei cu chemarea dumneavoastră s-au făcut pentru totdeauna de rîs în ochii lumii încercînd tocmai să strălucească în această privință. Îmi amintesc de cîțiva tineri clerici din orașul acesta, care nici în ruptul capului nu s-ar fi dat jos din amvon mai înainte de a fi încercat în cinci-șase rînduri să pară sclipitori la minte în ochii ascultătorilor lor; acest năravș se ținea scai de dînșii un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, în legătură nemijlocită cu osebitele trepte ale prostiei de care dădeau dovadă; sînt încunoștințat că s-ar mai afla și astăzi cîțiva, stăruind neabătuți pe această cale: sincera mea urare e ca soiul lor să înceteze cît mai curînd de a face umbră pămîntului.

Înainte de a vă avînta în obștescul și nesuferitul obicei de a înjosi și ocărî pe *filosofii* păgîni din vechime, nădăjduiesc că vă veți distinge de confrații dumneavoastră prin aceea că, întîi și întîi, vă veți pune întrebarea de a ști ce spuneau de fapt aceștia. Sistema moralității ce se desprinde din scrierile și spusele lor e fără îndoială mult mai prejos de învățătura Evangheliei și, pe lîngă toate acestea, nu-i întărită prin chezășia dată de Mîntuitorul Iisus legii sale. Mai departe, tot ceea ce spun evangheliștii sînt fapte alcătuind pentru noi obiect de credință; ca de pildă; nașterea Domnului; Christos Mesia; minunile acestuia; moartea, învierea și înălțarea lui la ceruri. Nici una din aceste întîmplări nu poate face, la drept vorbind, obiectul înțelepciunii omenești, deoarece sînt adevăruri hărăzite a ne împărtăși cu cereasca înțelepciune a mîntuirii. Tocmai de aceea, în această privință nu putem aduce *filosofilor* nici o învinuire, — în afară de aceea că erau în necunoștința unor fapte ce aveau să se întîmple la mult timp după moartea lor. Și totuși, nu cred să mă înșel atunci cînd spun că nu aflăm nicăieri un comentariu mai potrivit pentru latura morală a Evangheliei decît tocmai în scrierile acestor bărbați de ispravă; pînă și dumnezeiasca poruncă dragostei se află în vederea lui *Platon*, care, dacă mi-amintesc bine, o pune în gura lui *Socrate*. Cît privește învinuirea de păgînism, mă îndoiesc că am fi mai îndreptățiți să spunem asta despre dînșii decît despre acei iudei necredincioși în vremea cărora au trăit. Căci este o rătăcire grosolană să-ți închipui că în timpul acela de

învățătură și șleguire, — atît *filosofii* înțelepți, cît și oamenii cu educație mai de rînd — ar fi putut recunoaște și cinsti altceva decît o singură ființă atotputernică, — cunoscută, e drept, sub nume felurite, dar căreia i se recunoșteau toate acele însușiri atribuite de noi dumnezeirii; de altfel, din cîte mă pricep, înțelegerea omenească nici nu poate merge mai departe; așa se și face că nici Mîntuitorul n-a socotit de cuviință a ne lămuri natura divinității, căci, după cîte-mi dau seama, așa ceva nici n-ar fi fost cu putință, decît numai prin înzestrarea noastră cu facultăți deosebite de cele de care ne bucurăm acuma. Iar adevărata jale pentru lumea păgînă pare să fi fost, așa cum spuneam și mai sus, lipsa unei chezășii divine, spusele filosofilor fiind de fapt știrbe din punctul de vedere al autorității, ceea ce a și făcut ca omenirea în mare să zacă sub jugul neștiinței, chiar în cele privind moralitatea; dar nu acesta era cazul filosofilor. Considerînd lucrurile în această lumină, clericul ar putea găsi destule adevăruri de dezvoltat, arătînd de pildă care sînt avantajele de care se bucură astăzi lumea creștină față de păgînii din vechime; sau absoluta necesitate a revelației divine, fără de care nu se poate răspîndi în lume adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, practica virtuții neputînd nici ea deveni universală printre semenii noștri.

Îmi dau foarte bine seama că în această privință părerea mea se deosebește destul de mult de cea a anumitor Părinți ai bisericii[1]; îndeobște atunci cînd argumentau împotriva păgînilor, aceștia își făceau o datorie de căpetenie din a osîndi cît puteau de straşnic gîndirea lor filosofică; ceea ce nădăjduiesc că nu mai e cazul astăzi, cîtuși de puțin. Apoi, nu trebuie pierdut din vedere faptul că acei părinți trăiau într-o epocă de declin a *literaturii:* tocmai de aceea, după cîte socotesc eu (n-aș dori însă să fie cu supărare) dînșii par să fi fost străluciți prin cuviosenie și sfințenie, mai degrabă decît prin nemaipomenite daruri în ale învățăturii de carte. Scrierile lor autentice (căci sînt și sumedenie care au suferit adăugiri străine cu ghiotura) sînt de un minunat ajutor întru dovedirea adevărului vechilor doctrine și discipline, arătînd anume felul și faptele bisericii primitive. Dar din cele ce mi-au căzut în mînă nu-mi amintesc să fi găsit una singură al cărei fel de-a îndemna și lămuri să mi se fi părut vrednic de a fi îmbrățișat de un tînăr cleric din zilele noastre cuvîntînd din amvon. S-ar putea să n-am cu totul dreptate; mi-au rămas într-adevăr o sumedenie de autori din care n-am reușit să citesc decît prea puțin, iar din alții nimic, căci nu

[1] Termenul de *Părinți ai bisericii* se aplică de obicei scriitorilor ecleziastici din primele cinci secole ale erei noastre.

m-am oprit decît la acei scriitori ce ne erau recomandați — era pe vremea cînd mă bucuram de mai mult timp și aplecare pentru citit decît mi-a fost dat să am mai tîrziu.

Ca să revenim la filosofii păgîni, nădăjduiesc că nu vă veți mărgini să-i citiți cu jumătate de măsură, ci că veți studia scrierile lor temeinic și mai pe larg. Mă încumet să adaug la aceasta pe istoricii și oratorii mai de seamă, și poate pe cîțiva poeți; citindu-i veți descoperi curînd cum inteligența și cugetarea vi se par a deveni mai încăpătoare, imaginația se face mai cuprinzătoare și se subțiază, judecata se îndreaptă, uimirea scade, iar puterea minții crește; toate aceste avantaje sînt de mare folos unui cleric a cărui datorie de căpetenie e de a predica și practica disprețul față de deșertăciunile omenești.

Aș mai avea ceva de spus în legătură cu citatele, o treabă în care sînt de părere că nu-i nici o primejdie să vă arătați cumva zgîrcit, afară de cazul textelor din Scriptură și din primii scriitori bisericești. În privința Bibliei, atunci cînd vreți să folosiți un text drept dovadă sau ilustrare, noi, ascultătorii, ne așteptăm să-l întrebuințați cum trebuie, și sînt încredințat că avem uneori dreptate să ne plîngem, mai cu seamă de preoții tineri: unii ca dumneavoastră ne dau de gîndit că și-ar închipui într-adevăr a nu avea nimic mai bun de făcut decît să pună mîna pe o concordanță[1] și s-o răsfoiască spre a afla cuvîntul de căpetenie, ca să-i toarne apoi la stihuri rînd pe rînd, după potriveală, chiar dacă acestea nu mai au nici în clin nici în mînecă cu cele despre care era vorba. Nu am nimic în sine împotriva împănării stilului unei predici cu texte din Sfînta Scriptură, dar trebuie să adaug totuși că mi-a fost dat să aud de nenumărate ori mulțime de nepotriviri și nesăbuințe, fapt împotriva căruia mă încumet aci a vă pune în gardă.

Cît privește citatele din sfinții părinți, socot că menirea lor e de a lămuri cîte o părere răstălmăcită de unii ce împărtășesc puncte de vedere potrivnice: dacă nu acesta este cazul, aveți libertatea să vă însușiți orice spusă de-a lor sau a altora, ferindu-vă să mai veniți cu de-alde *După cum pe drept cuvînt spune Fericitul Augustin.*

Faptul însă de a cita și rosti nume de scriitori moderni; ori de a folosi expresii de-ale nu știu cărui *răposat sfînt arhiereu al bisericii noastre*, și altele ca acestea mi se par lucruri cu totul intolerabile ce fac să roșească — nu știu din ce pricină — pe orice ascul-

[1] Volum organizat alfabetic și servind de anexă unei alte cărți (de obicei Biblia), în vederea identificării și localizării citatelor.

tător cu scaun la cap. Tot atît de nesuferite sînt şi expresii ca *filosof din vechime*, şi *poet vestit*, ori *istoricii latini*, mai cu seamă cînd sînt hărăzite unor ascultători de rînd, mai curînd gata să dea crezare spuselor dumneavoastră decît unor citate din *Platon* sau *Homer*.

Am trăit să văd şi înlăturarea aproape cu desăvîrşire a limbii *eline* şi *latine* din amvon, fapt de care mă bucur din toată inima. Deasa folosire a celei din urmă era neîndoios o rămăşiţă de-a papistaşilor, care nici în ruptul capului n-ar fi încuviinţat tălmăcirea Scripturii pe limba poporului; mă întreb însă cum de fanaticii noştri nu le-au găsit niciodată nod în papură cu privire la treaba asta.

Fiind vorba de citate, îmi vin în gînd terfeloagele acelea cu însemnări, pe vremuri atît de folosite de tinerii clerici osîrduitori, despre care aud c-ar fi încă întrebuinţate şi astăzi de unii: sînt încredinţat că, pentru advocaţi sau medici, asemenea izvoade sînt o adevărată binecuvîntare, căci, fiind culegeri de fapte şi cazuri, se dovedesc a fi mîna lor dreaptă în meserie; din acestea am văzut o sumedenie, dar nu semănau cîtuşi de puţin cu găselniţele puse pe hîrtie de clerici; după cîte ştiu, aceştia culeg îndeobşte pilde moralicesti şi teologice de pe la scriitorii bisericeşti, şi de la alţii; le adună sub titluri potrivite — de obicei le încep, uneori poate chiar le şi termină, mai înainte de a căpăta, în calitate de culegători, vechime în biserică, hărăzindu-le, în fapt, a deveni temelie şi presădelniţă pentru predicile lor viitoare. Aţi băgat de seamă cum editorii mai înţelepţi, atunci cînd scot de sub tiparniţă, autori din vechime, — dacă e vorba de ceva vrednic de ţinut mine — au grijă să pună întotdeauna cu litere de-o şchioapă primele cuvinte. Ca spre o pildă: *nesiguranţa soartei, binefacerile păcii, bunătatea înţelepciunii, siguranţa morţii, că belşugul umple pe om de trufie, iar necazul îl smereşte*, şi alte veşnice adevăruri pe care pînă şi ultimul plugar le cunoştea încă dinainte să se fi născut pe lume *Platon* ori *Aristotel*. Dacă catastifele cu izvoade teologice nu pot fi umplute mai cu folos, sînt de părere c-ar fi mult mai bine să fie lăsate la o parte; mi-aş îngădui să-mi doresc ca în vederea lămuririi unor puncte pe care e de presupus că le înţeleg, — nişte oameni cu mintea nici prea grozavă dar nici prea proastă, să cuteze a avea încredere în propria lor raţiune naturală, luminată de cele însuşite prin citire. Dacă un om cu judecată citeşte cum se cade dintr-un scriitor bun, sufletul lui se va lumina pe nesimţite, ba chiar se va simţi împins către urmarea desăvîrşirilor acestuia, şi asta în ciuda faptului că în foarte scurt timp s-ar putea să nu mai fie în stare să-şi aducă aminte un singur cuvînt din cartea citită, poate chiar

nici măcar subiectul, căci cărțile ne modelează gîndirea și cugetarea în același fel în care tovarășiile, bune sau rele, ne modelează purtările și vorbirea: fără să ne încarce memoria și fără ca să prindem măcar de veste. Dreptatea acestui adevăr se vede mai ales la predici, unde nimeni nu reușește mai bine decît tocmai cei întemeiați pe zestrea propriei lor rațiuni, împodobită, ce-i drept, dar nu covîrșită de citirea cărților. E de așteptat ca cel ce citește numai pentru a transcrie de prin cărți vorbe pline de duh și de înțelepciune, fără a pătrunde însă miezul celor scrise și gîndite de autor, să nu extragă înțelepțește mai nimic; după cum e adevărat că va fi în stare să recurgă la izvodul lui cu găselnițe în tot ce va să scrie; dar că va rătăci cărarea judecății drepte, ori de cîte ori va fi vorba de a băga la locul potrivit cele culese cu atîta trudă; iar urmarea va fi de neîngăduit o pildă de cîrpăceală incoherentă.

Alții, tobă de cartea învățată la Universitate, își împănează predicile lor cu termeni și noțiuni filosofice, metafizicce ori abstracte; folosul e că toată lumea — învățați, oameni de rînd și chiar însuși predicatorul — le pot pricepe în egală măsură. Am înțeles cu plăcere mult mai multe citind un singur capitol din *Pilgrim's Progress*[1] decît dintr-o cuvîntare fără sfîrșit despre *Voință și Intelect* și *Idei simple ori complexe*. Mai sînt unii, foarte dornici să se întindă pe larg despre *Materie și Mișcare*, și gata să-ți vorbească de *Concursul fortuit al atomilor*, de *Teorii* și *Fenomene;* cu totul împotriva sfatului dat de sfîntul Pavel, care, în ceea ce-l privește, pare să nu fi fost cîtuși de puțin străin de mai toate studiile acestea.

N-am găsit nicăieri vreo lege sau pravilă care să vă ceară a vă strădui să explicați misterele religiei creștine. Și pe bună dreptate, căci întrucît pronia cerească a binevoit să lase mistere, nu văd în ce măsură ar putea fi potrivit cu *evlavia*, *dreapta credință*, ori cu *bunul-simț*, să vă apucați a le lămuri de unul singur. După mine unul, ne aflăm aci în fața unei dileme: dacă le explicați, înseamnă că încetează de-a mai fi mistere; dacă dați greș, înseamnă că v-ați trudit de pomană. Ce cred eu e-ar fi înțelept să faceți în astfel de cazuri: la zilele de sărbătoare, înfățișați credincioșilor dumneavoastră învățătura bisericii așa cum este, și aduceți dovezi din Scriptură. Deși m-am gîndit destul de mult, nu pot pricepe ce pricină găsesc acei domni cărora le spuneți *liberi-cugetători* de a se ridica împotriva misterelor religiei; căci mi se pare limpede că acestea n-au fost născocite de cler, căruia nu-i aduc de altfel nici folos, nici onoare. Și fiecare cleric e gata să ne spună tot ceea

[1] *Călătoria pelegrinului*, roman alegoric și moral de John Bunyan (1628—1688), tradus în peste o sută de limbi.

ce știe, ori să ne mărturisească că nu înțelege nici el mare lucru; într-adevăr, nu văd de ce ar fi atît de straniu să fie mistere în dumnezeire, de vreme ce sînt atîtea lucruri, nedesluşite încă pînă şi în cele mai de rînd fapte ale naturii.

Aci mă aflu iarăşi în încurcătură, căci mă întreb ce-aş putea spune despre predicile împotriva *ateismului*, *deismului*, a *liberei cugetări*, şi a altora ca acestea — obicei răspîndit cu precădere în rîndul tinerilor clerici, mai cu seamă atunci cînd îşi exercită talentul în biserici cercetate de oameni de calitate, ceea ce, între noi fie vorba, nu-i un prea mare compliment faţă de aceştia; tocmai de aceea îmi şi pun întrebarea dacă pot avea vreun rost.

Căci persoanele ce cad sub asemenea învinuiri nu calcă îndeobşte prea des pe la biserică, aşa încît enoriaşii rămîn cumva nedumeriţi, de hatîrul a trei-patru descreieraţi, care sînt şi aşa învîrtoşaţi de rele. De asemeni nu cred să fie o probă de *prudenţă* a pune oamenii pe gînduri stîrnindu-le îndoieli ce nu le-ar fi trecut altminteri niciodată prin cap. Cred dimpotrivă, şi mă încumet chiar s-o spun sus şi tare, că din cei ce se zic *liber-cugetători* în adîncul inimii lor, nici unu la sută nu sînt cu adevărat ceea ce spun. Căci mi-am putut da seama de un lucru, pe care aş dori să aveţi prilejul să-l urmăriţi la rîndul dumneavoastră în viaţă, şi anume că nici un om cu educaţie şi purtare bună nu s-a făli vreodată că-i *liber-cugetător;* dar de unde răsar totuşi aceştia? De obicei din pleava ostăşimii, printre băieţii de curte, în rîndul fraţilor mai mici din familii fără nume şi fără noroc; iar de nu, printre derbedeii filfizoni de la oraşe; din cînd în cînd se mai găseşte şi cîte un boiernaş beţivan de pe la ţară. E deci cît se poate de limpede că neştiinţa şi viciul sînt două din elementele în lipsa cărora nu se poate plămădi judecata acelor ce-s cunoscuţi în lume sub numele de *liber-cugetători*, şi care, dacă ar fi s-o luăm întocmai, nici *nu sînt cugetători de fel.* Şi, pentru că tot veni vorba, am să vă rog să băgaţi de seamă şi altceva: deşi sînteţi tînăr, nu se poate să nu fi văzut şi dumneavoastră ce porniţi sînt împotriva educaţiei universitare unii oameni săraci la minte. Vă pot asigura că tot tămbălăul e îndeobşte stîrnit de cei ce n-au fost trimişi în viaţa lor la un colegiu sau care, datorită tocmai relelor purtări ori stupizeniei lor, nu s-au dovedit niciodată în stare a face cel mai mic pas înainte, cît timp au huzurit întîmplător prin atari aşezăminte. Eu însumi am cunoscut vreo patruzeci de inşi din acest soi: unii locuiesc chiar aici în oraş, deopotrivă de străluciţi la *învăţătură*, în *păreri*, *purtări*, *cumpătare*, *cinste* şi *bunătate*. Alţii au ajuns pe-la ţară unde asupresc pe arendaşi, bagă vecinii în sperieţi, îşi trag pe sfoară vicarii, sporovăiesc fără nici o noimă şi se înfăţişează beţi turtă la toate

adunările. Cam aceasta e răsadnița feluritelor soiuri și neamuri de *liberi-cugetători* care umplu lumea; și nu văd să poată fi îndreptați cumva prin argumente raționale ce să le dovedească adevărul *religiei creștine*, întrucît nici un raționament n-ar putea face pe cineva să-și îndrepte niște păreri greșite, nedobîndite în temeiul unor raționamente; căci tipicul e totdeauna următorul: omul devine mai întîi stricat, iar apoi, foarte curînd, necredincios; de-ai putea însă convinge pe hahalerele de la oraș ori de la țară, prin argumente avînd legătură cu *liniștea*, *reputația*, *sănătatea* și *foloasele* lor proprii, *necredința* s-ar putea să-i mai părăsească: trebuie însă adăugat că asta nu-i treabă ușoară, căci, într-un fel, e aproape totuna cu a da piept cu fiarele sălbatice. Ca să fim bine înțeleși, nu vom căuta deci prin toate ungherele cauzele nenumărate ale *necredinței* de care ni se plîng într-una fețele bisericești: căci toată lumea recunoaște că nici un popor sub *soare* nu-i *moralicește* mai stricat decît *englezul:* iar această stricăciune se datorează, fără doar și poate, altor cauze — mult mai *numeroase* și mai *clare* decît răspîndirea de cărți ireligioase, cari, în fapt, nu sînt decît urmarea firească a unor pricini mult mai vechi. Iar cei ce de la revoluție[1] încoace s-au apucat să scrie împotriva religiei creștine, se aflau, mai toți, pe cea mai de jos treaptă a priceperii *literare*, fiind lipsiți atît de *duh* cît și de *bun-simț*, motiv pentru care erau și cu totul nepotriviți spre a răspîndi *erezii* care să prindă — decît tocmai la un popor părăsit paraginii încă de mai multă vreme.[2]

Într-o epocă cînd tot ce nu-i pe placul sprijinitorilor majorității[3] primește numele de *unelțire dușmănoasă*, s-ar putea să fiu răstălmăcit, dar mă încumet să vă spun totuși că depravarea generală a *moravurilor* se datorește, după părerea mea, și gîlcevilor neîncetate ce dezbină, de mai bune de treizeci de ani, *fațiunile* politice; căci fără a ține socoteală nici de *dreptate*, nici de *lege*, nici de *conștiință*, nici de *onoare*, fiecare caută să-și potrivească *principiile* cu principiile *partidei* de la care așteaptă să se poată înfrupta mai cu folos și pe care, din această pricină, o și îmbrățișează; datorită răutății vremurilor, pînă și cei ce nu voiau în nici un chip să se amestece s-au văzut în ultimul timp siliți să-și schimbe hotărîrile, ori, în cel mai bun caz, să caute a-și împăca de fiecare dată vechiul punct de vedere cu fiece nouă sistemă de conducere venită la putere. La aceasta mai e de adăugat că vechiul și temeinicul

---

[1] Referire la revoluția burgheză din Anglia.

[2] Aluzia lui Swift pare să vizeze urmările reformei religioase operate de Henric al VIII-lea, în prima jumătate a secolului al XVI-lea.

[3] Partidul Whig, partid istoric în Anglia, opus partidului Tory.

obicei al parlamentelor anuale fiind părăsit, iar alegerile devenind o treabă rodnică bănește, domnii noștri au descoperit că scaunele lor de la țară le aduc mai puțin folos decît scaunul din sfatul Țării, iar marea mulțime a oamenilor de rînd, adică alegătorii, a ajuns să fie la cheremul dînșilor, împrilostiți prin *mită*, *sperjur*, *băutură*, *pizmă* și *cleveliri*.

Dar nu doresc să devin anost, sau mai curînd cicălitor; prin urmare, acestea sînt doar cîteva din numeroasele pricini care au contribuit la surparea moralei la noi, și, firește, la nașterea disprețului față de *religie*. Puteți ușor să vă închipuiți un june fiu de moșier, căruia mama lui nu i-a îngăduit niciodată să-și strice ochii cu cititul cărților și care, o dată ajuns în Parlament, vede bătîndu-se din palme pentru vrăjmașii clerului; închipuiți-vă ce gînduri îi intră în cap; cît de curînd începe să urle și el împreună cu lupii; ce părere grozavă își face mai apoi despre sine însuși; și cu cît dispreț urmează să privească nu numai pe vicarul său de la moșie, dar și la întreaga tagmă preoțească.

Iată de ce spun încă o dată sus și tare că *necredința* nu se lasă îmbrățișată decît în sprijinul acelei stricăciuni generale de moravuri ce și-a avut rădăcinile și s-a hrănit din alte nenumărate pricini. Tocmai de aceea spusa lui *Hobbes*[1] despre rațiune mi se pare a se potrivi mult mai bine religiei, anume, că *dacă religia va fi împotriva unui om, omul acela se va ridica împotriva religiei*. Tocmai de aceea am putut auzi, deunăzi, un craidon dînd argumente mult mai convingătoare împotriva obligației de a-ți plăti datoriile, decît ar fi putut scorni vreodată împotriva religiei *creștine;* nu-i mai puțin adevărat că era strîns cu ușa nu atît de *paroh* cît de *portărel*.

Ignoranța poate fi uneori mamă a *superstiției;* din *experiență*, nu reiese însă să fi fost și mamă a *sentimentului religios;* într-adevăr, religia *creștină* a propășit mereu cel mai iute și mai bine în țările cu civilizație. Țin să pomenesc aci acest lucru pentru că s-a susținut cum că preoțimea ar avea mai mare trecere acolo unde domnește neștiința (cu siguranță că dacă ar fi așa, țara noastră ar fi un adevărat rai pentru clerici) — și se citează ca exemplu *Anglia* din vremea *papistășiei*. Dar pentru oricine cunoaște cît de cît istoria țării cu trei-patru secole înainte de Reformă[2] e foarte limpede că puțina știință de carte din acele vremuri era totuși mai bine cumpănită între clerul *englez* și poporul de rînd, decît în zilele noastre. Erau pe atunci mulți *oameni ai legii*, ale căror

---

[1] *Thomas Hobbes* (1588—1679), gînditor englez, autorul celebrului tratat de filosofie politică *Leviathan* (1651).

[2] Referire la reforma anglicană («Actul de supremație», 1534).

scrieri au rămas pînă astăzi vestite și prețuite, erau și alții, *istorici* și *poeți*, ce nu făceau parte din cler. Acum, în schimb, învățăturile s-au stricat într-atîta încît cu greu mai poți întîlni un tînăr de calitate înzestrat totodată cu cea mai mică spoială de învățătură, iar clerul n-a propășit cîtuși de puțin în știința de carte, fiind însă privit cu mai mult dispreț ca niciodată. Cel puțin din cîte știu eu, pot spune că în afara celor trei profesiuni[1], omul condeiului a devenit în zilele noastre un lucru nemaipomenit de rar. Iar puținii ce mai au o brumă de învățătură sînt mai toți oameni apropiați clerului (afară de cîte un semidoct pe ici și pe colo); mă încumet deci să întreb pe oricare preot dacă, îndeobște, secătura cea mai învățată din orice parohie a țării, nu se nimerește a fi totodată și cel mai îngîmfat, ticălos, necinstit și căpătînos dintre enoriași?

Cred că predicatorii se vor fi plictisit tot chinuindu-se pe sine și pe ascultătorii lor, cu dezbaterea unor încîlcite întrebări precum predestinația, alegerea divină, și altele ca acestea; sau cel puțin îmi închipui c-ar fi fost timpul; drept care, eu unul n-am să vă mai plictisesc în legătură cu ele.

V-am scris așadar tot ce mi s-a părut potrivit în legătură cu purtările dumneavoastră atunci cînd vorbiți din amvon; purtările din viața de toate zilele sînt cu totul altă treabă, despre care vă mărturisesc că sînt oricînd gata să vă împărtășesc părerile mele, dacă prin încuviințarea dată celor arătate de mine aici, veți da dovadă că ați fi cumva dornic să le aflați; dacă nu, înseamnă că, și-așa, cicăleala mea a fost de prisos.

Rămîn, Sir,
al dumneavoastră iubitor și supus
prieten,
A.B.

9 ianuarie 1719—20

[1] Meseria de cleric, medic și om al legii.

ÎNDREPTĂRI SPRE FOLOSUL SLUGILOR

RÎNDUIELI PRIVIND DEOPOTRIVĂ PE TOATE SLUGILE

Cînd se întîmplă ca stăpînul sau doamna să strige după cîte o slugă care tocmai în clipa aceea lipseşte, nu vă grăbiţi niciodată să răspundeţi în locul ei, căci altminteri aţi ajunge să robotiţi cu toţii şi ziua şi noaptea: de altfel înşişi stăpînii recunosc că e de ajuns ca fiece slugă să răspundă atunci cînd este chemată.

Cînd se întîmplă să faceţi vreo boacănă, răspundeţi neobrăzat şi fără şovăire, ca şi cînd altul ar fi greşit iar voi aţi avea de tras pe nedrept ponoasele; stăpînii se vor potoli astfel fără întîrziere.

Dacă una din slugi aduce stăpînului vreo daună, faceţi bine şi nu daţi fapta acestuia în vileag: altminteri v-ar merge vestea că umblaţi cu vorba; excepţie face sluga favorită, care — pe drept cuvînt — este nesuferită tuturora: în cazul ei, aveţi în conştiinţă datoria de a da în vileag cît mai multe greşeli.

Bucătăreasa, pivnicerul, grăjdarul, căruţaşul — ca şi toate celelalte slugi avînd vreo legătură cu cheltuielile casei — au îndatorirea de a face ca şi cînd întregul venit al stăpînului lor s-ar cădea cheltuit numai pe cele privind treburile aparte ale fiecăruia. Spre o pildă: bucătăreasa socotind cam la o mie de lire sterline venitul pe an al stăpînului său, încheierea firească va fi că din aceşti bani coşniţa poate fi asigurată cu vîrf şi îndesat, şi că — prin urmare — nu e nevoie de a economisi în privinţa mîncării; pivnicerul cu privire la ale sale, va socoti şi el întocmai, aşijderi grăjdarul şi vizitiul, totul chivernisindu-se în cele din urmă de minune, potrivit cu rînduiala fiecăruia, spre mai marea cinste a stăpînului.

Se întîmplă uneori să fiţi mustruluiţi de faţă cu musafirii (ceea ce — între noi fie vorba — e o dovadă de grosolănie din partea cinstiţilor voştri stăpîni): în asemenea cazuri cîte un oaspete mai milostiv poate să pună o vorbă bună întru apărarea celui vinovat; într-acestea veţi găsi temeiul de a vă arăta şi mai vîrtos nedreptăţiţi, iar în alte împrejurări asemănătoare veţi putea răspunde cu tot temeiul la fel, dînd a înţelege că stăpînul e cel care greşeşte; veţi fi totodată îndrituiţi a istorisi în felul vostru cele întîmplate, toată lumea hotărînd la bucătărie că fără foar şi poate, aţi avut dreptate. Iată de ce — aşa cum spuneam şi mai sus — ori de cîte

ori primiți vreo mustrare, faceți ca și cînd ați fi suferit pe nedrept o jignire.

Se întîmplă foarte des ca o slugă trimisă în oraș cu cîte o treabă, să întîrzie ceva mai mult decît ar fi cazul — să spunem pînă în două, patru, șase, — uneori chiar opt ceasuri, sau cumva pe-acolo — căci de, ispita poate fi puternică, și nu întotdeauna trupul și sîngele îi pot ține piept. Cînd te-arăți într-un sfîrșit acasă, jupînul suduie, conița fierbe: se pomenește de palme, de bici, de azvîrlit afară în stradă; atunci e timpul să fii pregătit cu dezvinovățirile de trebuință, bune de altfel pentru orice prilej; de pildă: cumătrul tău de la țară a venit, cale de șapte poște, anume ca să stea astăzi de vorbă cu tine, și pornește înapoi la drum mîine dis-de-dimineață; un fecior de casă, căruia îi împrumutaseși bani pe cînd era fără slujbă, te-a dus cu preșul ștergînd-o englezește în Irlanda; prietenul tău cel mai bun a părăsit chiar astăzi țara, plecînd cu corabia peste mări spre insulele Barbados, și n-ai putut să nu-ți iei rămas bun de la el; părinții ți-au trimis o vacă cu rugămintea să le-o vinzi, și pînă la nouă seara a trebuit să umbli ca să-i găsești cumpărător; ți-ai luat rămas bun de la scumpul tău văr de-al doilea, care urmează să fie spînzurat sîmbătă în zori; ți-ai scrîntit glezna călcînd strîmb peste un bolovan, și ai fost nevoit să stai trei ceasuri într-o prăvălie, mai înainte de a putea face un pas; trecînd subt o fereastră, cineva a deșertat fără să vrea oala de noapte peste tine, și ți-a fost rușine să te întorci acasă mai înainte de a te fi spălat și de-a-ți fi zvîntat hainele; din greșeală ai fost luat cu arcanul și adus înainte judelui spre a fi trimis catană pe corabie: abia după trei ceasuri ai putut scăpa de acolo, lămurind cumva lucrurile; un ipistat te-a luat drept rău-făcător, ținîndu-te pînă seara la temnița pentru datornici; cineva ți-a șoptit că stăpînul pățise un pocinog într-o tavernă, și, fiind îngrijorat, ai luat pe rînd toate birturile dintre *Pall-Mall* și *Temple-Bar*, spre a-i sări într-ajutor.

Cînd se întîmplă să tîrguiești, nu uita să ții mereu partea negustorului, oricine ar fi el; nu te tocmi niciodată, ci pune pe tejghea cu dărnicie, oricît ți s-ar cere. Astfel făcînd, vei da dovada mărinimiei stăpînului tău, primind poate și tu, drept răsplată, cîte un mic bacșiș; adu-ți aminte că, dacă stăpînul pierde la un tîrg de acesta, pe el îl costă oricum mai puțin decît pe bietul negustor.

Nu fă greșala de a da cumva o mînă de ajutor în treburi pentru care n-ai fost tocmit. Bunăoară, dacă grăjdarul nu-i de găsit nicăieri, sau e beat turtă, și chelarul primește poruncă de a închide caii în grajd, răspunsul e gata: «nu vă supărați, conașule, dar să știți că nu mă pricep de fel la cai». Dacă din colțul tapetului a

căzut un cui, și feciorul primește poruncă să ia ciocanul și să-l bată la loc, un foarte bun răspuns e că, necunoscînd mînuirea sculelor, e de părere ca domnul să trimită după tapițer.

Atît stăpînii cît și conițele au obiceiul de a dojeni pe slugi pentru că n-ar trage ușile după ele: se pierde însă din vedere că orice ușă trebuie mai întîi deschisă iar apoi închisă, ceea ce înseamnă de fapt să te ostenești într-una de cîte două ori; prin urmare calea cea mai scurtă și mai bună e să nu pui mîna pe nici o clanță și să lași ușile vraiște. Dacă însă mușmuluirea devine sîcîitoare — așa încît să n-o poți da uitării cu una cu două — la ieșirea din odăi dă brînci ușilor, zdruncinînd pereții și clătinînd dușumelele, spre a aduce astfel la cunoștință stăpînilor tăi că dai cu adevărat ascultare poruncilor primite.

Dacă se întîmplă să intri cumva în voia stăpînului sau a coniței, nu pierde prilejul de a le aduce curînd la cunoștință — cu deosebit respect — că ai dori din păcate să-i părăsești; dacă te întreabă de ce, dînd și semne că le-ar părea rău, le poți răspunde că ți-ar face firește plăcere să rămîi la ei toată viața, dar că unei sărmane slugi nu trebuie să i se ia în nume de rău dacă se gîndește la viitor; că a fi slugă în casă nu-ți aduce nici o pricopseală; că munca e multă și leafa puțină. Într-acestea, dacă e bun la inimă, stăpînul îți va adăuga vreo cinci-zece șilingi la simbrie, numai să nu te vadă plecînd; se poate însă să dai și greș: dacă nu ai de gînd să pleci în altă parte, e bine să trimiți atunci altă slugă la jupîn, să-i spună din partea ta că stăruința lui te-a făcut să te răzgîndești și că totuși rămîi.

Bunătățile și trufandalele sfeterisite de ici și de colo în timpul zilei, fă bine și păstrează-le pentru seara, cînd să le împarți frățește cu ceilalți tovarăși ai tăi: îl puteți lua și pe pivnicer în mijlocul vostru, mai cu seamă dacă făgăduiește să aducă băutura.

Spre a arăta că știi carte, ia lumînarea fumegîndă și iscălește numele tău alături de cel al iubitei, pe tavanul din bucătărie sau din odaia slugilor.

De ești flăcău arătos, ori de cîte ori ai de șoptit ceva la urechea stăpînei, bagă-ți nasul cît mai aproape de fața ei; dacă nu-ți duhnește cumva gura, poți chiar să-i sufli drept în obraz: mi-am putut da seama că așa ceva are urmări neprevăzut de bune în unele familii.

Dacă stăpînul te cheamă, nu te grăbi să te înființezi mai înainte de a-ți fi auzit numele strigat de cel puțin trei, patru ori: afară de cîini, nimeni nu răspunde de îndată ce a fost fluierat; iar cînd auzi pe conaș întrebînd «e careva pe-acolo?» nu răspunde nimic, căci este limpede că nici o slugă nu răspunde numelui de «careva».

După ce împreună cu tovarășii tăi ai spart sau ciobit pînă la ultima oală sau cană ce v-au fost date în folosință (de obicei cele de pămînt nu pot rămîne întregi mai mult de o săptămînă), urmează la rînd ceaunul din arama cositorită; stăpîniți-l cu plăcere: e numai bun de fiert laptele, încălzit ciorba, prițocit berea; în caz de trebuință poate fi folosit și ca țucal; așadar nu vă sfiiți să vă slujiți de el la toate aceste nevoi: nu cumva însă să-l curățiți și să-l clătiți prea tare, căci s-ar putea să-i iasă arama pe față.

Deși aveți cuțite cîte vreți în sufrageria voastră, folosiți-vă cu precădere de cele ale stăpînului.

Păstrați cu sfințenie rînduiala potrivit căreia — în bucătărie, ca și în odaia slugilor — nici un scaun, scăunaș sau masă nu trebuie să fie înzestrate cu mai mult de *trei* picioare, după o străveche și neîntreruptă datină păstrată în toate casele pe care le-am cunoscut, datină, zice-se, întemeiată pe următoarele două rațiuni: una, a arăta că starea în care se află slugile șchioapătă pe undeva de la natură; doi, a fi tuturora pildă de smerire, întrucît se cade ca mesele și scaunele slugilor să aibă un picior mai puțin decît ale stăpînilor. Există o singură excepție de la această regulă, și aceasta privește bucătăresele: printr-o foarte veche tradiție, ele se bucură de dreptul sfînt la un jilț al lor unde să poată trage cîte un pui de somn după-mesele: cu toate acestea trebuie să vă mărturisesc că foarte rar mi-a fost dat să văd atari jețuri bucătărești înzestrate cu mai mult de trei picioare. Această epidemie de amputări e datorată — zic filosofii — acelorași două cauze care pricinuiesc și în rînduiala statelor marile zavere și răsturnări, pe nume războiul și dragostea. În orice început de sfadă sau de încăierare, scăunelele, scaunele și mesele sînt — o știm cu toții — de cel mai mare folos; după cum, la încheierea păcii, tot ele trebuie să ducă greul, întrucît sînt adeseori folosite drept sprijin de pivnicerii iubeți, în hîrjonelile lor drăgăstoase cu bucătăresele, — îndeobște grăsune și durdulii.

Obiceiul slujnicuțelor de a umbla pe străzi cu poalele fustelor sumese mi se pare un lucru cu totul nesuferit; dezvinovățirea că altminteri s-ar murdări de colb e lipsită de orice temei, căci o dată ajunse acasă, n-ar avea decît să urce și să coboare de două trei ori scările curate, ca să scuture de pe sine tot praful.

Cînd se întîmplă să stai la palavre cu vreo slugă de prin vecini, nu uita niciodată să lași ușa casei deschisă ca, după ce ați isprăvit cu taclalele, să poți intra la loc fără să bați: în felul acesta stăpîna nu va afla că ai ieșit, și tu nu vei fi dojenită.

Vă sfătuiesc din toată inima: aveți-vă ca frații și nu îngăduiți gîlceava. Doresc să fiu totuși bine înțeles: puteți să vă certați

cît poftiți între voi, nu pierdeți însă din vedere că aveți cu toții un singur vrăjmaș, pe nume stăpînul, și o singură cauză de apărat — a voastră. Credeți-mă pe cuvînt, căci am trecut prin multe în viața mea: sluga pizmătăreață care-și trădează tovarășii umblînd cu vorba pe la stăpîni, va cădea zdrobită sub pumnul necruțător al tuturor celorlalți, uniți întru răzbunare.

Iarna ca și vara, cuhnia sau bucătăria este locul obștesc unde slugile se întîlnesc spre a sta la taclale; aici vor fi dezbătute așadar toate marile probleme privind familia și casa, cum ar fi: grajdurile, lăptăria, cămara, spălătoria, pivnița, odaia copiilor, sufrageria, precum și iatacul coniței. În bucătărie, deci, fiecare se va simți ca la el acasă, putînd să rîdă cu hohote, să zbiere ca un apucat, sau să se zbenguie în voie și fără teamă.

Dacă se întîmplă ca unul din voi să vină acasă beat turtă, vestiți-l neîntîrziat pe stăpîn, cum că cel cu pricina s-a băgat în pat simțindu-se rău bolnav; într-acestea conița — avînd un suflet de aur — va da de bună seamă poruncă să se aducă sărmanului nenorocit niscaiva bunătăți întăritoare, spre a-i grăbi în chipul cel mai fericit întremarea.

Cînd se întîmplă ca stăpînii să ia masa în oraș sau să fie poftiți undeva în vizită, trageți la sorți care din voi să rămînă acasă de pază; dacă aveți vreun arap cu fes care să răspundă la poartă și să vadă totodată și de copii (dacă sînt) — nici asta nu va mai fi de trebuință. Paznicul va fi firește răsplătit primind vizita unei iubite, — și nimeni nu va tulbura plăcuta lor întrevedere. Asemenea prilejuri nu trebuiesc lăsate să treacă, deoarece sînt destul de rare; pe de altă parte, faptul că cineva rămîne acasă dă tuturora siguranță deplină.

Dacă, sosind acasă, stăpînii ar avea treabă tocmai cu cel dintre voi care a plecat să se vînture puțin prin oraș, răspundeți fără șovăire că a ieșit în clipa aceea pe ușă, chemat fiind în grabă la căpătîiul unui văr care trăgea să moară.

Cînd stăpînul te strigă pe nume, și — după a patra chemare — te înfățișezi și tu într-un sfîrșit, nu cumva să te pripești; de te va mustra pentru că te mișți ca melcul, răspunde-i cinstit că n-ai știut pentru ce te cheamă.

Ori de cîte ori vei fi dojenit pentru cîte ceva, nu uita să bombăni cît poți de tare de îndată ce ai ajuns pe scări sau în odaia de alături: stăpînul va rămîne încredințat de nevinovăția ta.

Cînd stăpînii nu-s acasă, și pică vreun musafir necunoscut nu-ți bate capul să-i ții minte numele, deoarece ai și-așa destul de multe pe cap. De altminteri asta e treaba portarului, sau —

îndrăznesc s-o spun — vina stăpînului, căci ar face bine să-şi tocmească o slugă anume pentru ţinut minte numele acelora ce-l caută atunci cînd este plecat; unde mai pui apoi că ar ieşi oricum o mare încurcătură, întrucît tu unul nu ştii nici să citeşti şi nici să scrii.

Dacă se poate, încearcă să nu scornești pentru stăpînii tăi nici o minciună din cele ce s-ar putea descoperi uşor în mai puţin de o jumătate de ceas. Cînd unul din voi e dat afară, e cazul să i se dea în vileag toate păcatele, mai ales că cea mai mare parte n-au avut cum să ajungă pînă atunci la urechea stăpînului; prilejul e totodată nimerit pentru a pune în spinarea lui şi toate boroboaţele voastre (aici daţi exemple). Dacă veţi fi întrebaţi de ce n-aţi spus nimic pînă atunci, răspunsul va fi: «păi să vedeţi conaşule, ne-ar fi părut rău să vă aducem supărare cu de-alde astea; şi-apoi n-am vrut să credeţi că o facem cumva din răutate». Dacă sînt copii în casă, slugile se vor izbi la tot pasul de fel de fel de piedici; singura scăpare e să folosiţi povestea cu cocoşul roşu, împiedicîndu-i, astfel, de a umbla cu vorba pe la tăticu şi mămica.

Atunci cînd stăpînul e plecat la moşie, băgaţi de seamă cum vă purtaţi cu slugile lui de la ţară; acestea vin trimise la oraş cu cîte o treabă, dar vînează bacşişuri; se cade ca la plecare solul stăpînului să fie cîntărit cu luare-aminte ca să ştiţi bine cîte parale face; nu credeţi nimic după răboj, ci ţineţi minte cum s-a purtat fiecare, iar altă dată răsplătiţi — cu încredere şi gologani — după cum veţi socoti că e cazul.

Dacă se întîmplă să ai nevoie de parale şi, tocmai atunci, stăpînul să te trimită cu bani gheaţă la prăvălie, toacă gologanii liniştit şi ia ce ai de luat pe datorie. În acest fel vei dovedi creditul de care se bucură stăpînul, mulţumită mijlocirii tale.

Cînd stăpîna te cheamă să-ţi dea vreo poruncă, nu te clinti din prag, clămpăne din ivăr tot timpul cît îţi vorbeşte şi nu slăbi clanţa din mînă ca nu cumva să uiţi să tragi uşa după tine cînd vei pleca.

Dacă ţi se va întîmpla să fii cu adevărat nedreptăţit de stăpîni o singură dată, mulţumeşte din suflet Cerului, căci nu-ţi mai rămîne decît să te foloseşti de greşeala lor spre a-ţi arăta cu tărie nevinovăţia ori de cîte ori ţi se va mai găsi nod în papură.

Atunci cînd ai de gînd să-ţi părăseşti stăpînii, dar nu îndrăzneşti să deschizi vorba despre aşa ceva — fiindu-ţi teamă să nu le aduci cumva supărare — cel mai bun mijloc este să începi a te zburli din senin cu una cu două, repezind tam-nisam cîte o obrăznicie care să te facă, în ochii lor, de nerecunoscut; curînd vor găsi cu cale să te dea afară şi — spre a te răzbuna — vei putea umple

tîrgul cu vorbe care să ferească pe oricine de a mai intra vreodată în slujbă la ei.

E meritul unor ghizdave cucoane temătoare de guturai, de a fi urmărit îndeaproape felul cum slugile uită adeseori să tragă uşa după ele atunci cînd umblă cu treburi, ieşind sau intrînd în casă prin curtea din dos: le-a venit aşadar în minte să izvodească o funie pe scripete — avînd la capăt atîrnată o ghiulea din plumb — ticluite în aşa chip încît uşa să se închidă singură, iar ca s-o deschizi să fie nevoie de o împingere ceva mai zdravănă, născocire pricinuind ca atare însemnate greutăţi slugilor, cari, după cîte ştim, sînt uneori nevoite să intre şi să iasă din casă de cincizeci de ori pe dimineaţă; dar iscusinţa găsind leac la toate, nişte rîndaşi înţelepţi au descoperit şi mijlocul de a scăpa de nesuferita belea, anume legînd o piedică de scripete, spre a împiedica ghiuleaua de a mai trage de canatul uşii; părerea mea este că ar fi fost mai nimerit ca uşa să rămînă pururi deschisă, prin aşezarea unui bolovan în colţul pragului.

E firesc ca sfeşnicele folosite de slugi să fie sparte, căci pe lumea asta totul are un sfîrşit. Foarte lesne se vor găsi însă şi mijloacele de înlocuire, lumînarea putînd fi înfiptă şi în gîtul unui clondir, sau lipită de lemnăria peretelui, după cum poate fi aşezată într-o cutie cu praf de puşcă, într-un borcan cu unt, într-un pantof desperecheat, în vîrful unui băţ despicat, sau în ţeava unui pistol; nimic nu ne împiedică s-o prindem în ceară topită de-a dreptul pe lemnul mesei, sau s-o aşezăm într-o ceaşcă de cafea, într-un pahar, într-o cană din os, într-un ceainic, într-un ştergar făcut sul, într-o oală cu muştar, într-o călimară, într-un ciolan golit de măduvă, într-un drob de drojdie, sau chiar într-un codru de pîine, scobit însă anume cu cuţitul.

Atunci cînd poftiţi pe slugile de prin vecini să petreacă seara tîrziu cu voi la bucătărie, învăţaţi-vă musafirii să ciocănească la geam în aşa fel ca să-i puteţi auzi cînd sosesc, fără ca pentru astasă fie treziţi din somn şi stăpînii, pe care de altfel ar fi bine să nu-i tulburaţi şi speriaţi la ceasurile înaintate ale nopţii.

Daţi vina întotdeauna pe căţel, sau pe motan, pe maimuţă, pe papagal, pe copil sau pe sluga care a fost de curînd dată afară; astfel făcînd, pe lîngă faptul că vă dezvinovăţiţi uşor, nu vătămaţi pe nimeni cruţînd şi stăpînilor supărarea de a mai trage în stînga şi în dreapta perdafuri.

Ori de cîte ori aveţi nevoie de vreo sculă pentru a duce la bun sfîrşit o treabă, nu şovăiţi: folosiţi tot ce vă stă la îndemînă, mai degrabă decît să lăsaţi lucrul neterminat. Bunăoară: dacă vătraiul e în bucătărie, sau s-a strîmbat, aţîţaţi focul cu cleştele; dacă n-a-

veți nici cleşte, folosiți ciocul de la foale, coada fărașului, mînerul periei, bățul măturii, sau chiar bastonul stăpînului. Dacă aveți nevoie de hîrtie ca să pîrliți o pasăre, întindeți mîna după prima carte ce vă stă la îndemînă. Ştergeți-vă încălțămintea cu poala perdelei sau cu un ştergar din damasc. Pentru a vă lega ciorapul, puteți foarte bine smulge din cînd în cînd cîte un gaitan de la gulerul livrelei. Dacă pivnicerul are nevoie grabnică de țucal, să folosească pocalul de argint fără grijă.

Sînt mai multe feluri de a stinge lumînările, şi e bine să le cunoaşteți pe toate: puteți în primul rînd să teşiți capul lumînării, cu muc cu tot, de lemnăria pereților, ceea ce duce pe loc la stingerea flăcării; un alt metod este de a culca lumînarea pe duşumea şi-a stinge mucul călcîndu-l în picioare; tot atît de bine puteți răsuci sfeşnicul cu susul în jos aşteptînd înăbuşirea flăcării în seu şi fumăraie; apoi, puteți lua lumînarea din gaura ei şi să-i îndesați capul în degetarul unde stă îndeobşte înfiptă cu fundul; învîrtind-o însă roată în dreapta şi în stînga cu mare iuțeală, se va stinge grabnic şi de la sine; înainte de a merge la culcare, după ce v-ați pus de ud, nimic nu e mai lesnicios decît să înmuiați capul lumînării în oala de noapte; altă cale e să scuipați în palmă şi să apucați mucul între arătător şi degetul mare, pînă i se înăbuşă flacăra; bucătăreasa poate tăvăli lumînarea pe fundul unei tingiri pînă se stinge, grăjdarul o poate înăbuşi, la alegere, într-un cuibăr cu ovăz, într-un snop de fîn sau într-o căpiță de paie; jupîneasa coniței şi-o poate stinge pe a ei buşind-o de fața oglinzii pe care, de altfel, mucul fumegînd o curăță de minúne; dar calea cea mai uşoară şi mai bună rămîne totuşi să sufli lumînarea, căci astfel mucul rămîne curat, putînd fi reaprins apoi fără prea multă bătaie de cap.

Sluga periuță fiind cea mai nesuferită ființă la casa omului, datoria sfîntă a tuturora este de a-şi uni neprecupețit puterile spre a lupta prin orice mijloc împotriva ei: oricare ar fi îndeletnicirile slugii ce umblă cu vorba, nu trebuie pierdut nici cel mai mic prilej de a i le zăticni, băgîndu-i bețe în roate fără nici o cruțare. Aşa de pildă, dacă chelarul e periuță, cum prindeți de veste că şi-a lăsat descuiată cămara, faceți-i zob cîte un raft de pahare; sau încuiați acolo cîinele sau pisica, şi acelaşi lucru se va petrece de la sine. Puteți de asemenea să-i ascundeți din cînd în cînd cîte o lingură sau cîte o furculiță, să şi le caute pînă la sfîntul-aşteaptă. Dacă dușmanul e bucătăreasa, ori de cîte ori se întoarce cu spatele de la crătiți, aruncați în cîte o oală fie un pumn de sare, fie un tăciune stins; pe sita picurătoarei presărați-i funingine; tăvăliți prin scrum friptura gata rumenită, sau faceți pierdut învîrtitorul de la frigăruie. Dacă vrăjmaş vă e feciorul, bucătăreasa să-i mîn-

jească pulpanele din spate la livreaua lui nouă; sau, după ce i-a încredințat castronul cu ciorbă, să vină hoțește pe urmele lui, picurînd zeamă dintr-un polonic de-a lungul drumului, pînă în pragul sufrageriei; jupîneasa să vină apoi cu tăraboiul; împotriva jupînesei spălătoreasa poate născoci la rîndul ei o răzbunare, plîngîndu-se, de pildă, stăpînei și tuturora, cum că și-ar rupe mîinile frecînd să scoată jegul de pe rufele ei murdare, care ar fi, chipurile, de zece ori mai îmbîcsite de cît ale tuturor rîndășoaicelor din casă luate laolaltă.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE CHELAR

Din cîte mi-am putut da seama prin îndelungă cercetare, înțeleg că dumneata, chelare, ești principala persoană avută în vedere de Îndreptările mele către slugi.

Dacă cineva dorește o halbă de bere înfundată, scutură întîi clondirul, spre a te asigura că nu e gol; apoi trage o sorbitură, spre a vedea despre ce fel de băutură e vorba — nu care cumva să săvîrșești vreo greșeală; în sfîrșit, cu podul palmei, șterge buza sticlei, ca să arăți că ai deprinderi de curățenie.

De se nimerește să fie la masă și un musafir mai pricăjit, vreun capelan, vreun preceptor sau vreun văr scăpătat, dîndu-vă voi seama cît e de neluat în seamă, și de stăpîn și de toți ceilalți meseni — slugile sînt neîntrecute în a descoperi cu iuțeală și siguranță atare împrejurări — treaba dumitale și a valetului să fie de a urma pilda mai marilor voștri și de a vă purta față de el mult mai urît decît toată lumea: nu-i cale mai nimerită ca să intrați în voia conașului, sau măcar a coniței.

Bagă de seamă ca înainte de umplere sticlele să nu aibă iz de mucegai: drept care suflă cu nădejde în buza fiecăreia și, în cazul cînd nu simți altceva decît mirosul gurii tale, umple-le fără zăbavă.

De ți se cere să dai fuga pînă în pivniță să scoți băutură din butoi și vezi că nu vrea să curgă, nu te osteni să dai drumul la canea, ci suflă doar puternic în gura cepului: neîntîrziat băutura o să înceapă să-ți gîlgîie în gură; sau dacă vrei, desfă canelua dar nu te osteni s-o închizi la loc, ca nu cumva stăpînul să-și piardă răbdarea așteptîndu-te.

De ești curios să guști din berea de soi a stăpînului, golește de un deget toate sticlele care-ți fac cu ochiul, așa ca să-ți iasă bine

cantitatea; nu uita însă să torni apă în loc, ca să nu se împuţineze băutura stăpînului.

Întrucît se întîmplă destul de des ca domnii chelari să uite să aducă berea din pivniţă la timp, asigură-te şi adu-o din vreme în sufragerie, să zicem cu vreo două ceasuri înainte de masă; şi aşază sticlele în bătaia soarelui, ca toată lumea să vadă că nu eşti lăsător.

Curăţă tacîmurile, şterge cuţitele şi freacă mesele murdare cu şerveţelele şi feţele de masă folosite în ziua aceea; aşa totul rămîne să fie spălat o singură dată, şi, mai mult decît atît, asiguri asprelor ştergare viaţă lungă; drept răsplată pentru atîta gospodărească chivernisire, sînt de părere că ai avea tot dreptul să te foloseşti de şerveţelele din damasc fin spre a-ţi face din ele scufii de noapte.

Cînd cureţi argintăria, lasă ceva leşie uscată prin toate dungile şi crăpăturile tacîmurilor, ca nu cumva coniţa să creadă că nu le-ai spălat de fel.

Policandrele risipesc grozav la feştile, şi tu, care eşti chemat în toate a chibzui mai marele folos al stăpînului tău, ai datoria de a face tot ce-ţi stă în putinţă spre a pune stavilă acestui lucru: aşadar, treaba ta e să apuci lumînarea cu amîndouă mîinile şi s-o înfigi la locul ei în aşa chip încît să rămînă aplecată, iar seul să se poată scurge în voie pe duşumea — dacă pieptănătura vreunei doamne sau peruca vreunui gentilom nu se vor afla din întîmplare pe acolo pentru a prinde stropii din zbor; poţi de asemeni aşeza feştila de mîntuială, în aşa chip încît să cadă peste oglinda policandrului, făcînd-o ţăndări. Astfel, vei economisi stăpînului o mulţime de gologani pe an, nu numai în lumînări dar şi în oglînzi, cruţîndu-te pe tine însuţi de multă osteneală, căci nimeni nu-i nebun să folosească policandrele stricate.

Atunci cînd faci pîine prăjită nu sta degeaba să priveghezi feliile, ci aşază-le pe cărbuni şi vezi-ţi de celelalte treburi; apoi întoarce-te şi, în cazul cînd le găseşti îndeajuns de prăjite, răzuieşte partea făcută tăciune şi du-le frumos la masă.

Cînd pregăteşti bufetul, aşază paharele de cleştar cît mai aproape de muchia mesei; în acest fel vor căpăta o îndoită sclipire şi vor arăta mult mai frumos; urmarea poate fi, cel mult, spargerea a cinci-şase bucăţi, ceea ce este un fleac pentru buzunarul stăpînului.

În udu-ţi spală paharele, spre a cruţa leşia stăpînului. De s-a vărsat puţină sare pe masă, tu n-o lăsa să se arunce: după terminarea cinei strînge faţa de masă cu sare cu tot şi scutur-o peste covata solniţei

din cămară, ca să poată fi de folos a doua zi; dar calea cea mai scurtă și mai sigură e ca atunci cînd ridici fața de masă, să strîngi o dată cu ea și cuțitele, furculițele, lingurile, solnițele, fărîmele de pîine, rămășițele de mîncare — totul înfășurat împreună, ca să fii sigur că nu pierzi nimic; nu vorbesc firește de cazul cînd ai socoti potrivit să scuturi totul pe stradă în capul cerșetorilor, spre a le înlesni ospătarea cu rămășițele cinei.

Cînd o slugă din altă casă vine cu un răvaș către stăpîn, arată-te mărinimos față de fratele tău, ospătîndu-l cu cea mai de soi băutură din cîte ai în păstrare; și cu primul prilej va face și el la fel față de tine.

Cînd e vorba să vină musafiri la masă, sau să fie seară o sindrofie, caută să lipsești de-acasă: nimic din cîte ții tu subt cheie nu va putea fi pus înaintea oaspeților, iar stăpînul va economisi și băutură, cruțîndu-și totodată și argintăria.

Cînd torni vinul în sticle, ține dopurile în gură și molfăie necontenit tutun: vinul va căpăta în acest chip adevărata aromă de tabac, îndrăgită atît de mult de toți prețuitorii băuturilor fine.

Cînd ai de opărit ceaiul după-masă — lucru ce în numeroase familii face parte din îndatoririle tale — spre a face economie de foc și a cîștiga și timp, toarnă apă din oala unde a fiert varza ori peștele: asta face din ceai un adevărat balsam pentru stomac, căci îi taie puterea corosivă și aciditatea.

Fii chivernisit cu lumina lăsînd să ardă pînă la cotor feștilele policandrelor din hol și de pe scări, precum și lumînarea felinarului de la intrare, pînă se sting înăbușite; domnul și conița îți vor lăuda socotința de îndată ce vor adulmeca prin casă mirosul de fitil înecat.

Dacă un oaspete uituc pleacă lăsînd pe masă vreo tabacheră sau o cutie de scobitori, socotește-le parte din bacșiș, căci așa obișnuiesc să gîndească toate slugile; pe domnul și conița asta tot nu-i păgubește cu nimica.

Ca sarea să arate bine întinsă, apas-o în solniță cu podul palmei tale asudate.

Cînd un musafir care a stat la masă cu stăpînul își ia revedere, ține-te morțiș prin apropiere, să nu te piardă din ochi; urmează-l apoi pînă la ușă și, dacă se poate, privește-l drept în față, doar-doar ți-o pica și ție un șiling; în cazul însă cînd gentilomul a tras și peste noapte la stăpîn, ia cu tine pe bucătăreasă și jupîneasă, pe grăj-

dar, pe rîndaș și grădinar, și așezați-vă pe două rînduri în calea lui; dacă oaspetele se dovedește mărinimos, va fi spre cinstea lui; pe stăpîn asta și-așa nu-l costă nimica.

Nu e nevoie să ștergi cuțitul spre a tăia pîinea pentru masă, căci după primele două felii se șterge oricum de la sine.

Afundă-ți degetul în gîrliciul fiecărei sticle, ca să te asiguri că e plină: e calea cea mai sigură — pipăitul neputînd fi înlocuit cu nimic altceva.

Pisica ține-o totdeauna închisă în cămara cu porțelanuri, ca nu cumva șoarecii să intre și să spargă vesela.

Unui chelar destoinic îi trebuie îndeobște două zile ca să frîngă șurubul pentru dopuri: încercînd care din doi e mai tare — vîrful șurubului sau gîrliciul clondirului; așa stînd lucrurile, spre a te descurca după ce șurubul bont a făcut dopul fărîme, îți rămîne să folosești o furculiță de argint, iar cînd ai scos aproape toate rămășițele din gîtul sticlei, să-l limpezești clătind în jos de cîteva ori deasupra ciubărului.

Dacă vreun gentilom ia cina adeseori cu stăpînul, dar nu-ți pune în palmă nimic la plecare, sînt mai multe metoduri spre a-i da de veste că lucrul ți-e neplăcut și a îmboldi mintea lui cea uitucă: de vrea pîine sau băutură, te poți face că n-auzi, sau poți trimite cele cerute altui oaspete, care ți-a făcut semn mult după el: dacă vrea vin, lasă-l o clipă să aștepte, apoi trimite-i un țap cu bere din cea slabă; să aibă parte totdeauna de pahare murdare; trimite-i lingură atunci cînd vrea cuțit; fă cu ochiul către fecior ca să-l lase fără tacîm; prin de-alde acestea și alte asemenea tertipuri, e cu putință să-ți sporești pleașca cu o jumătate de coroană, și asta pînă să iasă musafirul pe poartă — numai să ai grijă să te învîrți pe la ușă atunci cînd dă să plece.

Foloasele de tras de pe urma paharelor sînt atît de puțin însemnate, încît aproape nu este cazul să le mai pomenim aici: e vorba de bacșișul pe care, chipurile, l-ai dat negustorului, ca și de trei-patru șilingi la lira sterlină, adăugați de tine peste preț, drept răsplată a ostenelii ce ți-ai dat și a priceperii cu care ai știut a alege marfa. Dacă stăpînul are pahare berechet, și se întîmplă ca tu și tovarășii tăi de la bucătărie să mai spargeți cîte unul fără ca el să prindă de veste, nu cumva să suflați vreo vorbă, decît în clipa cînd începe să li se simtă lipsa; atunci adu la cunoștința conașului că s-au isprăvit paharele; astfel îi vei aduce o singură supărare, ceea ce e mult mai potrivit decît să-l tot necăjești într-una, o dată sau de două ori pe

săptămînă, mai ales că-i de datoria unei slugi credincioasă să nu aducă supărare stăpînilor decît cît mai rar cu putință; într-acestea cîinele și pisica se vor dovedi de mare folos spre a te dezvinovăți. Nu uita că jumătate din sticlele lipsă au fost sfeterisite de mult de către cei ce au dat bir cu fugiții, precum și de către alte slugi; cealaltă jumătate s-a făcut țăndări întîmplător, la o spălare generală.

Fă toată treaba pe întuneric, ca să economisești lumînările stăpînului.

ÎNDRUMĂRI PENTRU BUCĂTĂREASĂ

Cu toate că în rîndul oamenilor cu creștere subțire s-a încetățenit de la o vreme frumosul obicei de a ține bucătari în loc de bucătărese — aceștia fiind îndeobște aduși de prin Franța — îndreptarul nostru a avut în vedere gospodăria domnilor cavaleri — și a altor gentilomi de la oraș și de la țară — așa încît povețele mele sînt cu precădere îndreptate spre buna știință a iscusitelor bucătărese, mai degrabă decît a meșterilor bucătari. Nu e însă mai puțin adevărat că aproape tot ce voi spune aici va fi la fel de potrivit ambelor sexe; nu mai e cazul să stărui asupra faptului că legăturile lor sînt și așa foarte strînse, precum se vede bunăoară din țelurile urmărite cot la cot de chelari și bucătărese: și unii și alții își împart de obicei aceleași sfeteriseli și chilipiruri, în timp ce alte slugi rămîn bătînd din buză; pe seară, chelarul și bucătăreasa încing astfel adevărate ospețe în doi, în timp ce toți ceilalți s-au dus mofluzi la culcare: stă de asemeni în puterea lor să se împrietenească sau nu cu oricare altă slugă; cu cîte o trufanda sau prăjitură cîștigă oricînd de partea lor pe băiețași sau pe fetițe, ca să nu meargă și să-i spună pe la tăticu și mămica; neînțelegerile dintre chelar și bucătăreasă sînt deosebit de primejdioase pentru cauza fiecăruia, întrucît se pecetluiesc îndeobște prin darea afară a uneia sau alteia din părți; în această nefericită împrejurare devine desigur foarte greu să mai ai trai bun împreună. Dar e timpul să trec la bucătăreasă, căreia țin să-i împărtășesc acum din îndreptarul alcătuit spre buna ei știință, în nădejdea că, la oraș sau la țară, va găsi oricum pe cineva care, înainte de culcare, o dată cel puțin pe săptămînă, să-i citească cu grijă din el, cărțulia mea fiind menită a-i fi de folos și într-un caz și într-altul.

Atunci cînd ai gătit carne de pasăre nu te osteni să mai pui pulpele pe tavă de vreme ce nu costă nimic să trimiți vorbă stăpînului cum

că le-a șterpelit dulăul sau, dacă nu, motanul; în cazul cînd nu sînt nici cîini nici pisici prin gospodărie, poți da vina pe șobolani, sau dacă nu, pe un ogar răsărit ca prin farmec de nu știu unde.

Nu-i treabă de gospodină să murdărești cîrpele de bucătărie spre a șterge cu ele fundul tipsiilor: acestea se vor curăți lesnicios pe fața de masă, care și-așa trebuie schimbată după fiece prînz.

Mergînd la piață, caută să cumperi tot ce găsești mai ieftin; cînd însă te înfățișezi stăpînului cu socotelile, fii mărinimoasă și pune prețurile cele mai ridicate; de altfel asta nu contravine cu nimic dreptății, întrucît nimănui nu-i poate da mîna să desfacă o marfă la prețul la care a cumpărat-o: e deci limpede că poți încărca fără grijă adunările; jură sus și tare că n-ai dat un sfanț mai mult decît ți-a cerut măcelarul sau precupețul. Iar atunci cînd doamna îți poruncește să pui la o parte o bucată de friptură pentru cină, să nu faci greșeala de a crede cumva că e vorba de a pune halca întreagă în cămară, ci doar jumătate din ea, căci un sfert ți se cuvine, firește, ție, iar celălalt sfert chelarului.

O bucătăreasă destoinică nu se împacă trebăluind cu fleacuri — unde e învederat că daraua e mai mare decît ocaua; așa sînt bunăoară prepelițele la frigare; dacă ar fi s-o luăm ca la carte, n-ai mai prididi cu răsucitul păsăruilor deasupra focului, de cîte două-trei ori fiecare, ceea ce — după părerea mea — e lucru de prisos; căci cum să-ți închipui că dogoarea ce poate frăgezi o spinare de viței n-ar ajunge să pătrundă cu ușurință un fleculeț de prepeliță? Oricum, pentru a nu pricinui necaz cuconiței care se teme că flacăra prea tare ar putea prăpădi bunătate de trufanda, sînt de părere să le așezi frumos într-o strecurătoare, pe care s-o atîrni dedesubtul frigării de miel sau de viței: totul va merge mai repede, grăsimea picurînd de sus va frăgezi și muia prepelițele de minune, și nu va fi nevoie nici de unt. Nici o gospodină cu scaun la cap n-o să-și piardă vremea cu jumulitul unor prepelițe sau sitari. De nu vei fi ajutată de rîndășoaice sau de copii, pîrlește păsările la flacără sau chiar belește-le de piele — care și-așa și-așa nu face doi bani — întrucît carnea rămîne oricum aceeași.

Întrucît foalele de la plita de gătit sînt de cele mai multe ori gata meremetisite datorită întrebuințării lor drept vătrai sau clește de foc, nu te sfii să iei foalele de la soba coniței, care, mai puțin folosite, sînt firește și cele mai bune din casă; dacă se întîmplă să le strici cumva sau să le îmbîcsești cu grăsime, s-ar putea să ai norocul de a le primi în păstrare pentru totdeauna.

Cînd gătești pentru două-trei tacîmuri, sau cînd stăpînii cinează în oraș, fă foc pînă se roșește plita: văzînd vecinii nourii de fum ieșind pe coșul cuhniei, se vor gîndi pe drept cuvînt că stăpînul tău trăiește pe picior mare; în schimb cînd știi că stăpînul a poftit musafiri la masă, drămuiește tăciunii în așa chip încît jumătate din bucate rămînînd necoapte să le poți păstra la rece pentru a doua zi.

Cînd în cămară se află un număr îndestulător de păsări tăiate, lasă ușa crăpată ca să poată intra și bietul motan, mai cu seamă dacă a dovedit că e bun vînător de șoareci.

Dacă vei găsi de cuviință să mergi la piață cînd plouă, nu uita să îmbraci gluga și mantaua stăpînei tale, spre a-ți feri hainele de udătură.

Pentru a scăpa de hazul slugilor pisăloage, ține învîrtitorul frigăruii agățat undeva sus, așa fel încît să le poată cădea oricînd în cap.

Dacă un gogoloi de funingine cade întîmplător în cratiță și nu-ți vine la îndemînă să-l scoți cu strecutătoarea, poți da ciorbei un gust ales de bucătărie franțuzească, amestecîndu-l în zeamă cu polonicul.

Pentru a freca fundul tingirilor și ceaunelor nu sta pe gînduri: folosește lingura de argint, altminteri oalele ar căpăta gust de cocleală.

Cînd ți se cere unt la sos, fă-l jumătate apă, și va fi totodată mai sănătos.

Nu întrebuința niciodată lingura atunci cînd te poți folosi de mînă: în acest chip, fără doar și poate, vei cruța argintăria stăpînilor.

Cînd îți dai seama că nu poți fi gata cu masa la timp, mută acele ceasornicului înapoi, și totul va fi isprăvit la țanc.

Bucătăria să fie odaia în care să-ți poți vedea și de tine însăți: totuși, nu te spăla pe mîini înainte de a fi poposit la latrină, prăjit carnea, atîrnat păsărlle în cîrlige, curățat salata; după ce ai terminat cu felul întîi, e încă prea devreme: gîndește-te că, pînă termini, mîinile ți se vor murdări de încă zece ori; așadar abia cînd vei fi isprăvit cu toată treaba, spală-te pe mîini, o dată și bine.

Punînd bucatele la fiert, prăjind rîmtașul în tigaie, sau pregătind terciul, aș încuviința la nevoie să-ți piepteni totodată părul, deoa-

rece asta nu-ți răpește prea mult timp: într-adevăr, poți foarte bine sta aplecată peste crătiți pieptănîndu-te cu o mînă și învîrtind totodată din făcăleț.

Într-o casă mare, de îndată ce ai terminat cu felul al doilea, nu-ți mai rămîne nimic de făcut pînă la ceasul cinei; așadar spală-te pe ochi și pe mîini, puneți gluga și broboada și mergi de stai la taclale cu slugile de prin vecini, să zicem, pînă la nouă-zece seara; nu uita firește să stai mai întîi la masă.

Între tine și chelar să domnească pacea și buna înțelegere, căci e spre folosul amîndurora să fiți uniți: poate pofti chelarul adeseori cîte o trufanda de la tine, iar tu, și mai adeseori, cîte un păhărel de la dînsul. Fii în orice caz cu ochii în patru, căci nu arareori prietenul îți poate deveni necredincios de hatîrul rîndășoaicelor cu care își face plăcerea ademenindu-le cu cîte un păhărel de vin vechi sau de dulce tulburel.

Cînd pui la frigare cîte un piept de vițel, nu uita niciodată că iubitului tău îi plac mult momițele: pune-le așadar la o parte pentru seara; dacă vei fi întrebată, poți da vina pe potaie sau pe pisică; le-ai putut de asemeni găsi stricate, sau chiar spurcate de muște, de altfel, cu ele sau fără ele, bucatele sînt la fel de arătoase atunci cînd sosesc pe tavă.

Dacă nu-ți reușesc bucatele ce poți să-i faci? Valeții nu ți-au dat pace, venind tot timpul pe capul tău în bucătărie; și ca să dovedești că este așa, fă-te colțoasă și opărește pe cîte unul cu un linguroi de ciorbă fierbinte; în afară de asta să nu uităm că de sfînta Vineri, ca și de ziua Pruncilor nevinovați, sînt pentru fiecare om trei ceasuri rele, ceea ce te va ajuta să te dezvinovățești și mai abitir.

Spre a cruța timp și bătaie de cap, curăță ceapa și merele folosind unul și același cuțit; de altfel oamenilor de viță le place oricînd ceapa în bucate.

Poți frămînta două-trei ocale de unt amestecîndu-le vîrtos cu mîna iar apoi, făcîndu-le vînt, să le lipești de perete, drept deasupra poliței, să ai de unde lua cîte un boț în caz de nevoie.

Dimineața, cînd torni stăpînului în cană fiertura de bulgur cu zeamă de carne, nu uita să pui pe colțul talgerului nițică sare luată

cu mîna din solnița mare; folosind linguriță sau un vîrf de cuțit s-ar putea într-adevăr s-o verși pe jos, ceea ce ar fi semn de ceartă. Ai însă grijă să-ți cureți bine degetele, lingîndu-ți-le înainte de a le înfige în sare.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE VALET

Slujba ta fiind de felul ei o amestecătură, ai fireşte de-a face cu o mulțime de treburi, fiind astfel pe cale de a deveni deopotrivă favorit al domnului sau al doamnei, al domnişorilor, sau al domnişoarelor; eşti scumpetea de fecior al casei, şi toate fetele sînt îndrăgostite lulea de tine. Uneori eşti pildă conaşului în cele ce priveşte îmbrăcămintea, aşa cum alteori el este la rîndul său pildă pentru tine.

Slujind la masă oaspeți, de tot soiul, ai tot prilejul să vezi şi să cunoşti lumea, lămurindu-te cu privire la moravuri şi oameni; recunosc că bacşişurile tale nu sînt mari, afară de cazul cînd eşti trimis cu cîte un dar undeva, sau cînd serveşti ceaiul musafirilor la moşie; dar ți se spune *domnule* prin vecini, şi uneori ajungi să te căpătuieşti boiereşte, luînd — ştiu şi eu — pe fiica stăpînului tău de nevastă; iar din şleahta alor tăi am avut prilejul să văd pe mulți bucurîndu-se de slujba de căpeteniie la oştire. La oraş, aveți scaunul vostru în sălile de teatru şi, deci, putința de a deveni minți selipitoare vestite, ba chiar şi critici, singurul vostru vrăjmaş jurat este prostimea de rînd precum şi camerista doamnei, de la care te poți aştepta uneori să fii tratat de trepăduş. Cît despre mine, am o adevărată venerație față de slujba ta — ca unul ce am fost eu însumi mădular al tagmei voastre — părăsind-o însă cîndva ca un adevărat nesăbuit şi mergînd pînă acolo încît să primesc slujbă de lefegiu la o vamă. Pentru ca voi, însă, fiîrtați ai mei, să ajungeți a apuca o soartă mai bună, vă voi împărtăşi aci îndrumările mele, ce sînt rodul unei îndelungi cugetări şi observații, precum şi a şapte ani de experiență:

Spre a putea afla secretele altor familii, destăinuie pe cele ale stăpînului tău; te vei impune astfel ca favorit atît acasă, cît şi în oraş, fiind considerat un om de seamă.

Nu cumva să fii văzut pe străzi cărînd cu tine vreun coş sau vreo boccea: nu du decît lucruri ce se pot ascunde lesne în buzunare, altminteri ți-ai face tagma de ocară: ca aşa ceva să nu se întîmple, aibi totdeauna pe lîngă tine pe un puşti pentru căratul poverilor; şi dacă n-ai gologani ca să-i dai bacşiş, plăteşte-l cu cîte o hăltoacă de pîine sau cu rămăşițele de la masă.

Lustragiul să aibă grijă să-ți curețe mai întîi ție pantofii, ca nu cumva să murdărești dușumelele, iar abia după aceea ghetele stăpînului; ține-l pe lîngă tine pentru asta și spre a avea totodată pe cine trimite cu felurite alte treburi prin tîrg; răsplătește-l dăruindu-i rămășițele de la masă. Cînd ești trimis în oraș, folosește neapărat prilejul și fă-ți treburile tale în acel răstimp, fie abătîndu-te pe la ibovnică, fie poposind la o halbă de bere cu frații tăi de suferință, — căci asta înseamnă timp cîștigat.

Părerile sînt tare împărțite în legătură cu chipul cel mai nimerit și mai plăcut de a ține tipsia atunci cînd servești la masă; unii o proptesc între spătar și chenarul jilțului — ceea ce-i o soluție minunată atunci cînd forma scaunului o îngăduie; alții, de teamă să n-o scape jos, o apucă cu nădejde ținînd-o apăsat cu degetul lor mare în scobitura tingirii; dacă degetul este uscat, metodul acesta nu dă însă deplină siguranță; în așa caz statul meu e să-ți umezești întîi buricul degetului muindu-l în gură. Cît privește obiceiul absurd de a-i ține fundul așezat pe podul palmei — cum recomandă unele cucoane — acest metod e cu desăvîrșire discreditat, căci poate da naștere la nenumărate accidente. Sînt alții, mai rafinați, cari merg pînă acolo încît își țin tipsia la subsuoară ceea ce, fără doar și poate, este metodul cel mai sfînt ori de cîte ori vrei s-o ții caldă; totuși acest obicei devine primejdios în cazul cînd dorești să te apleci ca să strîngi farfuriile de pe masă, căci atunci tipsia ți-ar putea scăpa peste capetele mesenilor. În ceea ce mă privește nu mă împac cu nici unul din aceste metoduri, pe care trebuie să vă mărturisesc că le-am încercat eu însumi nu o dată; recomand ca atare o a patra cale, și anume, proptirea tingirii pe stînga, cu margine cu tot, între jiletcă și cămașă: astfel se va păstra cel puțin tot atît de caldă ca și la subsuoară (sau subțioară cum i se mai zice în Țara-de-Sus); tipsia însăși nici nu se mai vede — așa încît musafirii străini te vor putea crede vreun mai-mare peste slugi, prea sus rînduit ca să mai cari tăvile la masă; unde mai pui că nu va mai avea nici cum să-ți mai scape jos; și că, totodată, se va putea oricînd scoate la cerere, cu cea mai mare iuțeală, și încălzită gata. În cele din urmă, acest metod mai are și avantajul că oricînd ți se întîmplă ca în timpul serviciului să-ți vină să strănuți ori să tușești — n-ai decît să smulgi tipsia de la locul ei, ducînd-o glonț fie la nas, fie la gură, și împiedicînd astfel ca fie bucatele, fie pieptănătura doamnelor să fie împroșcate de stropitura ta; desigur ai băgat de seamă că gentilomii și domnițele fac la fel în atari împrejurări, folosindu-se însă de pălărie ori de batiste, dar o tingire se murdărește mai puțin și se curață mult mai ușor și decît unele și decît celelalte; căci, de îndată ce tușea ori strănutul au

încetat, ducînd la loc tipsia, aceasta se freacă de cămașă ștergîndu-se de la sine.

Ia castroanele cele mai grele și așează-le cu o singură mînă, ca să arăți doamnelor cît de vînjoasă și putenică îți e spinarea; dar fă întotdeauna așa fel ca să te afli între două cuconițe, pentru ca — de s-ar întîmpla să-ți scape cumva din mînă — supa sau sosul să poată cădea pe poalele rochiilor, iar nu împroșcînd pe jos, să păteze dușumeaua; astfel făcînd, doi din fîrtații noștri, și cinstiți prieteni de-ai mei, au izbutit să pună mîna pe norocul cel mare.

Învață pe dinafară tot ce poți ține minte din ultimele noutăți de felul expresiilor, înjurăturilor, cîntecelor, sau a unor frînturi din piesele de teatru. Vei deveni astfel bucuria a nouă cucoane din zece și țintă a invidiei pentru nouăzeci și nouă de fanți dintr-o sută.

După terminarea cinei, ia-o către bucătărie cu un vraf mare de tipsii și farfurii în brațe și, ajungînd în capul scării, fă-le vînt de-a berbeleacul: pe lîngă faptul că te cruți de-o osteneală, priveliștea și zăngănitul lor e lucru fără seamăn — mai ales dacă sînt și din argint; se vor afla deci adunate la un pas de ușa bucătăriei, stînd la îndemîna rîndășoaicei care le va putea lua în primire să le spele.

Cînd urci către sufragerie ducînd o tipsie cu carne cu sos, și ți se întîmplă să scapi jos ce duci în mînă, mai înainte de a fi apucat să intri, adună frumos carnea de pe dușumea, șterge-o de poalele hainei și, așezînd-o la loc în tipsie, du-o la masă; iar cînd doamna va întreba de sos, spune-i că sosește neîntîrziat într-un alt castron.

Ești cel mai îndreptățit să judeci care sînt legăturile pe care doamna se cuvine să le întrețină; dacă prin urmare vei fi trimis cu o solie de firitiseală ori în legătură cu alte treburi la o familie pe care tu n-o înghiți, adu răspunsul în așa fel încît să se poată ivi la mijloc o sfadă de neîmpăcat[1]; sau dacă vine un valet la voi din partea aceleiași familii cu o solie asemănătoare, întoarce răspunsul stăpînei tale în așa chip încît să poată fi luat drept o jignire.

Cînd nu ieși din casă și n-ai de unde aduce lustragiul, curăță ghetele stăpînului folosindu-te de poala perdelelor sau de un șervet curat, sau de șorțul coniței.

În casă poartă-ți întotdeauna pălăria pe cap, — afară de clipele cînd conașul te chemaă; atunci, de cum te înfățișezi descoperă-te ca să-i arăți că ai bună creștere.

---

[1] Autorul se referă la mesajele verbale transmise prin intermediar, cu memorie bună, obicei curent nu numai în raporturile dintre particulari dar și în diplomația timpului.

Nu te șterge de preș niciodată, ci de prag, ori de prima treaptă: astfel făcînd se va ține seama că te-ai întors acasă cu aproape un minut mai devreme, iar prețul va avea viața cu atît mai lungă.

În timpul rugăciunii de după-masă, tu și tovarășii tăi, faceți bine și trageți înapoi scaunele comesenilor, ca atunci cînd vor da să se așeze la loc să poată cădea pe spate—fapt ce va îmbucura toată lumea fii însă cuviincios și stăpînește-ți rîsul pînă ajungi afară, iar o dată ajuns la bucătărie înveselește pe toată lumea.

Cînd vezi că stăpînul are treabă cu oaspeții, intră peste dînșii și fă-te că deretici prin cameră, iar dacă îți spune vreo două, răspunde-i că ai crezut că te-a sunat. Astfel făcînd îl vei feri de a-și istovi puterile cu treaba, sau de a se osteni vorbind, sau de a-și încorda cugetul prea mult, — acestea toate fiind lucruri dăunătoare pentru sănătate. Cînd ți se cere să desfaci cleștii la un rac sau stacoj, crapă-l între balamalele ușii de la sufragerie: în chipul acesta poți face treaba treptat, fără a stropși carnea, așa cum se întîmplă de pildă dacă folosești cheia mare de la intrare sau pisălogul.

Cînd iei din fața unui musafir farfuria folosită și zărești în ea și cuțitul și furculița pe care acesta le-a întrebuințat, arată-ți îndemînarea și ridic-o azvîrlind tacîmul, fără a scutura și rămășițele de mîncare și oasele; oaspetele, care are mai mult timp de pierdut decît tine, își va șterge singur cuțitul și furculița și se va folosi de ele la felul următor.

Cînd cineva ți-a cerut să-i aduci un pahar cu băutură, nu veni să-l bați pe umăr sau să-l agrăiești cu cuvintele: «Conașule, — ori coniță — poftim paharul»; așa ceva n-ar fi politicos, căci ar da de bănuit că dorești să li-l torni pe gît de-a dreptul; ci așează-te în așteptare îndărătul umărului stîng al musafirului; și de se întîmplă ca acesta să-i dea un cot din greșeală și să-l răstoarne jos cumva, vina e a dînsului iar nicidecum a ta.

Cînd stai la ospețe îndărătul scaunului cuiva, nu uita să bîțîi într-una de spătar ca meseanul cu pricina să știe că ești oricînd gata să-l servești.

E tare păcat că domnii valeți nu au mai mult de două mîini pentru căratul din sufragerie al farfuriilor, tipsiilor, sticlelor și altor asemenea lucruri; și nenorocirea e cu atît mai mare, cu cît una din aceste mîini trebuie să apese pe clanță în timp ce ești covîrșit de greutate: iată de ce te povățuiesc să lași ușa de la sufragerie întotdeauna crăpată, ca s-o poți împinge cu piciorul și cără afară cîte farfurii și castroane îți încap între burtă și bărbie, bașca o mulțime de alte lucruri ce se pot ține subt brațe, cruțîndu-ți astfel cazna atîtor și atîtor drumuri; ai însă grijă ca nimic din povara-ți să nu scape

jos mai înainte de ieşirea din odaie şi, pe cît e cu putinţă, nu înainte de a fi ajuns afară din raza de auz a comesenilor.

Dacă eşti trimis pînă la poştă să duci o scrisoare pe o seară ploioasă şi rece, intră la crîciuma să tragi o duşcă şi rămîi acolo atîta timp cît e de presupus că ţi-ar fi trebuit ca să-ţi faci datoria, dar pune frumos scrisoarea la cutie cu primul prilej, după cum se cade să facă orişice slugă conştiincioasă.

Dacă primeşti porunca de a pregăti cafeaua pentru o sindrofie de doamne după-masa, şi se întîmplă ca ibricul să dea în foc în timp ce tu tocmai dai fuga după lingură, ca să ai cu ce mestecă, sau pe cînd te-au furat gîndurile în altă parte, sau în timp ce te zbînţui cu jupîneasa după o sărutare, — şterge frumos ibricul cu cîrpa de vase şi du cafeaua sus fără teamă; iar dacă doamna spune că este slabă şi vrea să afle dacă n-a dat cumva în foc, tăgăduieşte cu tărie, jură-te că ai pus chiar mai multă cafea ca de obicei şi că nu te-ai mişcat de lîngă ibric nici o clipă, că ţi-ai dat toată silinţa s-o faci mai bună ca de obicei — asta fiindcă ştiai că doamna are musafiri — că toţi la bucătărie pot spune dacă nu-i aşa; într-acestea vei vedea cum celelalte doamne încep să fie de părere că cafeaua ta e foarte bună, iar conita va recunoaşte că pe semne are un gust străin în gură, iar pe viitor se va arăta mai cu băgare de seamă şi mult mai puţin cusurgioaică. Aş dori ca toate acestea să izvorască la tine dintr-o conştiinţă lăuntrică, căci tare nesănătos lucru e cafeaua; şi — din dragoste faţă de stăpîna ta — s-ar cuveni chiar să i-o faci cît mai slabă cu putinţă; din această pricină, cînd ai de gînd să tratarisești pe una din jupînese cu o ceşcuţă de cafea proaspătă, poţi — şi este cazul — să pui de o parte cam a treia parte din ce rîşneşti, pentru doamna, avînd în vedere pe de o parte sănătatea acesteia, iar pe de alta cîştigarea de către tine a bunăvoinţei fetelor din casă.

Cînd ieşi pînă la colţ spre a sta la taclale cu o patachină de prin vecini, ori ca să bei o halbă de bere, ori ca să vezi pe un frate de-al tău care e dus la spînzurătoare, — lasă uşa de la intrare deschisă, ca să nu fii silit să baţi cînd te întorci, şi stăpînul să afle că n-ai fost acasă; căci o lipsă de un sfert de ceas n-are cum să dăuneze slujbei de îndeplineşti în casă.

Ori de cîte ori eşti nevoit să cureţi cu mîna ta de glod ghetele stăpînului, foloseşte tăişuul celui mai bine ascuţit cuţit din casă, aşezîndu-le apoi la uscat cu vîrful la o jumătate de palmă depărtare de gura focului, căci pantofii jilavi sînt lucru primejdios şi, pe lîngă toate acestea, prin de-alde asemenea meştereli vei reuşi curînd să-i primeşti tu însuţi în dar.

În unele case se întîmplă destul de des ca stăpînul să trimeată la cîrciumă cu cîte o sticlă, după vin, iar tu să-i fii sol: te povățuiesc așadar să alegi cea mai mică sticlă cu putință; dar pune-l pe tejghetar să-ți toarne și ție o stacană ochi, să poți trage la rîndul tău o mică duşcă; cît despre sticlă, va fi plină. De dop nu-i cazul să-ți faci griji căci gîrliciul se astupă tot atît de bine cu degetul, şi chiar cu un boț de mucava murdară.

În orice ceartă cu birjari şi vizitii, atunci cînd aceştia cer prea mult iar stăpînul te trimite să te tîrgui cu ei, miluieşte-te de sărmanii nenorociți şi încunoştințează-l pe stăpîn că n-au vrut nici în ruptul capului să mai lase din preț; e mult mai de folos pentru tine să-ți ai partea la o halbă cu dinşii, decît să cruți un şiling de-al stăpînului, pentru care asemenea chiverniseală e o nimica toată.

Duminicile, după ce duci pe doamna la biserică, ai două ceasuri de petrecut liniştit împreună cu tovarăşii tăi prin cîrciumi, sau acasă, ospătînd dintr-o friptură şi bînd bere cu bucătăreasa şi celelalte slujnice; într-adevăr sărmanii servitori se simt atît de rareori fericiți, că nu e cazul să le scape nefolosit vreun prilej de bucurie.

Nu încălța ciorapi atunci cînd serveşti la masă, avînd în vedere atît sănătatea ta cît pe aceea a comesenilor, căci întrucît mai tuturor doamnelor le e plăcut mirosul picioarelor de bărbat tînăr, acesta-i leacul cel mai sfînt împotriva amețelilor.

Iarna, aprinde focul din sufragerie doar cu două minute înainte de ceasul mesei, aşa fel ca stăpînul să se convingă cît eşti de păstrător cu cărbunii lui.

Cînd ți se porunceşte să aţiți focul, îndepărtează cenuşa de pe grătarul sobei cu ajutorul măturicii.

Cînd duci în brațe un teanc de farfurii din porțelan şi ți se întîmplă să cazi — belea destul de des întîlnită — scuza să fie că pe sală ogarul ți-a trecut printre picioare; întîmplător, jupîneasa a împins canatul uşii peste tine; un măturoi fiind proptit de-a curmezişul uşii, te-ai poticnit în el; ți s-a agățat o mînecă de cheie ori de ivărul uşii.

Cînd stăpînul şi doamna stau de vorbă în dormitor şi ai vreo bănuială că tu sau celelalte slugi ați fi cumva la mijloc, pentru obştescul vostru bine, trage cu urechea şi, împreună cu toți ceilalți, ia măsuri potrivite pentru zădărnicirea oricăror înnoiri ce ar putea lovi în obşte.

La belşug nu fi fălos: ai auzit şi tu că norocul se învîrte de-a rostogolul; dacă ai o slujbă bună înseamnă că te afli sus în vîrful roţii. Adu-ţi aminte de cîte ori ai fost dezbrăcat şi azvîrlit în stradă, fără a vedea leţcaie din leafa ta, amanetată pe pantofi cu tocul roşu, pe cîte un moţ de perucă ponosit, pe horboţele de la haine vechi, ca să nu mai spun nimic de faptul că erai dator vîndut la nevasta cîrciumarului, ca şi la rachierie. Cîrciumarul de peste drum, cel puţin înainte, îţi făcea semn de dimineaţă să vii să iei la el o bucăţică din friptura cea gustoasă, şi ţi-o dădea fără parale, punîndu-ţi la socoteală doar băutura; de îndată ce te-ai pomenit exoflisit s-a şi grăbit cu o jalbă către stăpîn cerîndu-i să-ţi ia din leafa din care nu mai aveai nimica de luat, ba, mai apoi, urmărindu-te şi cu jandarmii prin toate cîrciumile. Adu-ţi aminte cît de repede te-ai pomenit în zdrenţe, fără pingele şi jerpelit, silit să împrumuţi o livrea ca să poţi arăta mai omeneşte pe unde umblai după slujbă; intrînd smerit prin casele unde o veche cunoştinţă putea să-ţi mai întindă pe furiş cîte un blid de hrană, cu ce să-ţi mai ţii zilele; mai presus de toate, adu-ţi aşadar aminte că te-ai aflat pe treapta cea mai de jos a stării omeneşti care, vorba baladei de demult, e cea a trepăduşului rămas pe drumuri; îţi spun să-ţi aminteşti de astea toate acuma, cînd o duci bine. Nu uita deci să împarţi tain fîrtaţilor tăi mai mici rămaşi în voia soartei; ia pe unul din aceştia de cirac ca să-l trimiţi cu răvaşele coniţei ori de cîte ori ai chef să te abaţi pe la cîrciumă; strecoară-i din cînd în cînd o felie de pîine cu cîte o bucată de carne rece — nu se face gaură în buzunarul stăpînului de atîta lucru; iar dacă n-a găsit încă loc la vreun azil de noapte, culcă-l în grajd sau subt şopron, ori sub scara din dos, şi recomandă-l tuturor musafirilor cu stare ce vin pe la voi drept o slugă cum nu se poate mai nimerită.

Ultimul sfat ce ţi-l dau priveşte purtarea ta cînd te vei duce la spînzurătoare; fie că ai furat de la stăpîn sau că ai făcut vreo spargere, fie că ai ieşit la drumul mare sau că te-ai amestecat la beţie într-o harţă, ucigînd pe primul ce ţi-a căzut subt mînă — se prea poate, zic, ca soarta ta să fie ştreangul; şi asta datorită uneia din însuşirile de mai jos: multă inimă în tovărăşiile cele bune, o gîndire mărinimoasă, ori spiritul prea viu din tine. Buna purtare de care vei da dovadă în acele clipe de judecată priveşte deopotrivă pe toţi cei din breasla ta: tăgăduieşte fapta, jurîndu-te sus şi tare pe tot ce ai mai scump: dacă au unde să încapă, o sută de fîrtaţi se vor afla la bară, gata la cerere a da mărturie înaintea Curţii cum că eşti om de ispravă: nu te lăsa înduplecat sub nici un chip să faci mărturisiri, — afară doar de făgăduinţa ce ţi s-ar

face de a fi iertat dacă-ți pîrăști tovarășii; socotesc însă că asta ar fi cu desăvîrșire zadarnic, căci, chiar de vei scăpa atunci, soarta ta va fi tot asta într-o bună zi, mai tîrziu; caută să te învîrți de o cuvîntare scrisă de cel mai iscusit condeier al pușcăriei *Newgate*[1], una din bunele-tale prietene o să-ți facă rost de o cămașă din olandă, precum și de o scufie albă cu moț din fundă neagră ori stacojie; desparte-te cu veselie de toți tovarășii tăi de temniță; urcă în căruță cu bărbăție; cazi în genunchi, ridică-ți ochii către cer; ține în mînă o carte, deși nu știi citi o iotă; tăgăduiește fapta sub spînzurătoare; dă gîdelui o sărutare și iertarea, și așa, la revedere: vei fi îngropat cu alai pe spezele breslei; hirurgul nu se va atinge de nici un mădular de-al tău[2]; iar numele-ți va rămîne viu pînă ce un urmaș cu aceeași vază va veni să-ți ia locul.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE LACHEU

Ești cel de care depinde pe de-a întregul bunul nume al stăpînului atunci cînd pornește la drum: aripa ta e singura lui ocrotire. Cînd călătorind la țară, trage pe la hanuri, nu uita că fiece dușcă băută pe deasupra — ți-o de rachiu sau țap de bere — dă creștere bunului său nume; așadar faima lui trebuie să-ți fie scumpă; nădăjduiesc că n-o să-ți dai în petec cu de-alde astea. Potcovarul, ajutorul șelarului, bucătarul hanului, grăjdarul și lustragiul, cu toții — mulțumită ție — se bucură de mărinimia stăpînului tău; în chipul acesta numele lui va deveni faimos dintr-un ținut în altul; și ce ți-e un clondir de bere, ori două-trei ocale de rachiu, la un buzunar ca al măriei sale? Și chiar dacă stăpînul s-ar număra printre cei ce prețuiesc banul mai presus de faimă, îngrijește-te cu precădere de cea de-a doua. Potcoavele bidiviului călărit de stăpîn au trebuit schimbate în două rînduri; sau: calul tău și-a pierdut cuiele, sau: drumul fiind mai scurt, bobul ori ovăzul se întîmplă într-adevăr să prisosească; taie atunci a treia parte și prefă-o în bere sau rachiu; astfel, datorită cuviinței tale, cinstea stăpînului rămîne neatinsă, și asta cu cheltuială mult mai puțină; de asemeni, de nu mai sînt și alte slugi însoțitoare, treaba o poți face cu ușurință măsluind soeotelile împreună cu birtașul.

---

[1] Vestită închisoare londoneză, demolată, după o istorie multiseculară, în anul 1902.

[2] Aluzie la practica disecției pe cadavrele oamenilor nevoiași și ale osîndiților la moarte.

Aibi în vedere sănătatea stăpînului şi, mai curînd decît să-l laşi să gonească cale lungă, spune-i că bidiviii au ostenit şi par vlăguiţi de drum; povesteşte-i apoi de un han foarte primitor, de fapt, cale de o jumătate de poştă de ţinta călătoriei voastre; sau, încă de la plecare, potcoveşte de mîntuială o copită din faţă la calul călărit de tine; ori fă în aşa chip încît oblîncul şelei să-i ciupească; sau ţine-l nemîncat toată noaptea şi dimineaţa, ca să osteneaască; ori prinde-i o tăblie de fier între copită şi potcoavă ca să-l faci să se tot priponească în drum; toate acestea, din bunătate faţă de iubitul tău stăpîn.

Un lacheu iscusit cruţă fînul şi ovăzul prefăcîndu-le în bere bună şi rachiu; dar asta nu-i decît o povaţă.

La drum lung, cere stăpînului îngăduinţă de a adăpa caii cu bere; ia cu tine în grajd cam o jumătate de clondir şi toarnă într-o strachină o oca, două; dacă vezi că nu catadicsesc, descurcă-te şi tu cum poţi, cu ajutorul grăjdarului; e de nădăjduit că dobitoacele se vor pomeni mai cu chef la popasul următor, căci, după părerea mea, nu trebuie pierdut nici un prilej pentru a face o asemenea încercare.

Dacă se desprinde o potcoavă de la copita din faţă a calului tău, descalecă pe loc şi culege-o de pe drum; apoi goneşte cît poţi de tare (cu potcoava în mînă, ca tot trecătorul să te vadă cît eşti de grijuliu) şi, ajungînd la primul făurar, pune-l neîntîrziat să-ţi potcovească dobitocul, aşa fel ca stăpînul să nu stea după tine în aşteptare, iar sărmanul cal să-şi vadă cît mai curînd copita repotcovită.

Din cînd în cînd — doar pentru o scurtă raită — poţi da cu împrumut trăpaşul stăpînului tău altei slugi de prin casă sau chiar jupînesei tale favorite; îl poţi de asemeni închiria cu ziua, căci calul se rebegeşte cînd stă prea mult; iar dacă stăpînul are nevoie de cal tocmai atunci, sau dă semne c-ar avea de gînd să dea pe la grajd, ocăreşte-l din timp cu înjurături pe pezevenghiul acela de rîndaş care şi-a îngăduit s-o şteargă cu cheile de la staul.

Cînd ai chef să petreci un ceas, două, la cîrciumă împreună cu tovarăşii tăi, şi nu prea ştii ce ai avea de spus stăpînului la întoarcere, ieşi pe uşa grajdului, sau pe poartă din dos, luînd cu tine în buzunar o curea veche de la hăţuri, scări, sau oblînc; la întoar-

care intră în casă pe ușa mare, legănînd în mînă aceeași curea de la hățuri, sau scări ori oblînc, ca și cînd te-ai întoarce cu ele meremetisite de la meșterul șelar; dacă nu ți s-a simțit lipsa, cu atît mai bine, iar de te întîlnești cu conașul, vei trece drept o slugă chibzuită. M-am convins că în acest fel se pot asigura sorți buni de izbîndă.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE FATA DIN CASĂ

Felul muncii ce îndeplinești depinde mult de calitatea, mîndria, sau bunăstarea doamnei căreia se întîmplă să-i slujești; cît privește acest îndreptar, el urmează a fi de folos în familii felurite; iată de ce îmi vine foarte greu să spun de-a fir a păr care sînt treburile anume pentru cari ai fost tocmită. În familiile mai cu dare de mînă e sigur că te deosebești de îngrijitoare; tocmai cu gîndul la cele ce te despart de aceasta din urmă aștern acum către tine îndrumările mele.

Ținutul stăpînirii tale e odaia coniței, unde tu faci patul și toată rînduiala; de se întîmplă să stați la moșie, în grija ta intră și camerele pentru oaspeți, unde trag musafirele casei, ceea ce-ți aduce întreaga pleașcă cuvenită. De nu mă înșel, amorezul tău e îndeobște vizitiul; dacă însă — fiind îndeajuns de frumușică — n-ai împlinit douăzeci de ani, se prea poate ca un valet să-și arunce și el ochii pe tine.

Pe valetul ce-ți e mai drag ia-l cu tine să te ajute la făcutul patului din dormitorul coniței; dacă stăpînii sînt tineri, în timp ce deredicați așternutul, tu și prietenul tău faceți neapărat cele mai nostime observațiuni cu putință: șoptite din gură în gură, ele vor face apoi hazul tuturor alor casei, ajungînd chiar pe la urechile vecinilor.

Să nu duci jos la deșertat oala de noapte, ca s-o vadă servitorimea toată, ci deșart-o pe fereastră, ca să păstrezi numele doamnei nepătat. E cît se poate de nepotrivit ca servitorimea de parte bărbătească să aibă cunoștință de faptul că distinsele domnițe se folosesc de atari vase; și nu spăla țucalul, întrucît mirosul lui e bun. Dacă se întîmplă să spargi vreun văscior din porțelan atunci cînd dai cu pămătuful de praf peste scrin sau prichiciul căminului, ai grijă să strîngi toate cioburile și să le așezi la loc cît se poate de bine, ceva mai în spate, ca atunci cînd conița o să descopere

isprava, să poți fără teamă să-i spui că erau sparte de multă vreme, încă dinainte să fi intrat tu în slujbă. Vei cruța astfel stăpînei tale multe clipe de supărare.

Unge cleștii, vătraiul și fărașul de sus pînă jos, nu numai spre a le apăra de rugină, dar și spre a împiedica pe nepoftiți să facă risipă din cărbunii stăpînului, sub cuvînt că înviorează focul.

Ori de cîte ori ești grăbită, adună praful mușuroi într-un ungher al odăii, dar pune deasupra mătura ca nu cumva să se vadă, căci asta ți-ar putea aduce neplăceri.

În răstimpul cînd geamurile rămîn deschise pentru aerisirea odăilor, lasă și niște cărți sau alte niscai lucruri pe pervazul ferestrei ca să fie aerisite așijderi.

Pe vreme călduroasă, făcutul paturilor e un adevărat chin, și se prea poate să te cuprindă nădușelile; prin urmare, atunci cînd broboanele încep să curgă, șterge-ți fruntea cu un colț al cearceafului, spre a nu lăsa să se prelingă pete pe așternut.

Atunci cînd conița te trimite să speli o ceașcă de porțelan, și aceasta se întîmplă să-ți cadă din mîini, adu-i-o înapoi jurîndu-te că n-ai făcut decît s-o atingi puțin, dar că ți s-a frînt în mîini desfăcîndu-se *în trei jumătăți:* aici deopotrivă, cu toți ceilalți tovarăși ai tăi, trebuie să te încunoștințez că o slugă n-are voie să rămînă niciodată fără scuză; acest fapt nu aduce nici o daună stăpînului și în schimb îți ușurează vina: ca de pildă în cazul de care vorbeam; n-am să te laud pentru faptul de a fi spart ceașca; e sigur că n-ai spart-o anume, și, de bună seamă, nu e cu neputință ca o ceașcă să se spargă în chiar mîna ta.

Cînd ungi pîine pentru ceai, ai grijă să astupi cu unt toate găurile din codrul de pîine, spre a păstra umezeala în miez pînă la ceasul cinei; și lasă-ți pecetea degetului la un capăt al fiecărei felii, ca să arăți că ești fată curată.

Cînd ți se cere să descui sau să încui vreo broască de la ușă, cufăr sau scrin, și nu nimerești cheia sau n-o zărești îndată pe inel, bagă prima cheie la întîmplare și răsucește-o voinicește pînă deschizi ori se rupe cheia; căci conița te-ar crede toantă dacă te-ai întoarce fără să fi făcut nici o ispravă.

Două nefericite întîmplări au venit să micşoreze din foloasele şi mîngîierile slujbei ce îndeplineşti; întîi afurisitul obicei răspîndit de curînd printre cucoane de a-şi da rochiile vechi pe porţelan de China — sau pentru a servi de acoperitoare la jeţuri — sau, încă, pentru a fi făcute bucăţi şi cusute petec lîngă petec spre acoperirea paravanelor, scaunelor, pernelor şi altora de-alde acestea; al doilea, născocirea acelor besactele şi cufăraşe — cu zăvor şi cheie — în cari se ţin acum zahărul şi ceaiul, adică tocmai acele două lucruri fără de care cameristelor le e cu neputinţă să trăiască; asta înseamnă de fapt că eşti silită să-ţi cumperi zahăr brun din cel ieftin şi să opăreşti pentru ceai frunze ce şi-au pierdut de mult aroma şi gustul; îmi vine greu să găsesc un leac în adevăratul înţeles al cuvîntului faţă de aceste două rele. Cît priveşte pe cel dintîi, cred că ar fi cazul să întemeiaţi o sfîntă frăţie a slugilor din toate familiile, ca, în numele binelui obştesc, telalii ce umblă din casă în casă cu porţelanuri după haine vechi[1] să fie împiedicaţi de a mai da tîrcoale pe la porţi; cît priveşte pacostea cealaltă, nu văd alt metod decît de a vă descurca singure, dar cu ajutorul unui speraclu, ceea ce-i o treabă pe cît de primejdioasă pe atît de greu de înfăptuit; cît priveşte latura necinstei în faptul de a face rost de o atare sculă, fii fără nici o grijă, întrucît stăpîna e cea care te sileşte la aşa ceva, prin faptul că-ţi tăgăduieşte acest străvechi şi legiuit tain. Negustorcasa ţi-ar putea da şi ea din an în Paşte cîte un vîrf de cuţit de ceai, dar asta e cît un strop la o căldare: iată de ce mă tem că va trebui — precum alte tovarăşe de ale tale — să intri şi tu în beleaua datoriilor, pe cari să încerci să le plăteşti apoi din leafă, cît ajunge; poţi însă lesne găsi şi alte căi, dacă stăpîna ta e galantoană, iar fiicele ei n-o duc nici ele mai prost. Dacă slujeşti la casă mare, fiind camerista unei doamne mari, s-ar prea putea ca măria sa conaşul să te placă — şi asta în pofida faptului că nu eşti nurlie nici pe sfert cît coniţa. În cazul acesta ai grijă să storci de la domnul cît poţi mai mult, să nu-i îngădui nici cea mai mică atingere, nici chiar o strîngere de mînă, decît dacă îţi pune în palmă o guinee;[2] în felul acesta, treptat, treptat, sileşte-l să plătească potrivit cu fiece nouă încercare, cerînd de cîte două ori mai mult

[1] Un obicei surprinzător de asemănător acestuia e cel observat la noi în zilele noastre, cumpărători ambulanţi de haine vechi oferind adeseori în schimb cratiţi şi oale policrome.

[2] Veche monedă britanică din aur în valoare de 21 şilingi (1 liră şi 1 şiling).

după fiece nou hatîr îndeplinit; şi mereu prin luptă şi sub ameninţarea că începi să ţipi sau că te duci să te plîngi la conița, — cu toţi banii primiţi de la el, cinci guinee pentru pipăirea pieptului e un adevărat chilipir, tu însă împotrivește-te cu îndîrjire; iar cît privește favoarea ta de pe urmă, nici în ruptul capului nu i-o îngădui subt mai puţin de o sută de guinee, sau de o pensie viageră de douăzeci de lire sterline pe an.

E de datoria mea să te previn în chip deosebit împotriva fiului mai mare al domniei sale stăpînului tău; chiar dacă ai fi fată deșteaptă, e greu de spus dac-ai putea izbuti să-l silești vreodată să te ia de soție şi să devii o *lady*; dar dacă vezi că nu-i decît un craidon de rînd (şi dacă nu-i unul de rînd, înseamnă că-i de altul), fugi de el ca dracul de tămîie; căci mai puţin se teme de maică-sa, decît conașul de doamna. Şi după zeci şi sute de făgăduieli, n-ai să te alegi cu nimic altceva de la el, decît poate cu o burtă mare şi o pereche de palme, sau chiar cu amîndouă odată.

Dacă stăpîna pe care-o slujești se întîmplă să fie întrucîtva rea de muscă, vei avea nevoie de multă înțelepciune ca s-o poți scoate la capăt. Trei lucruri îţi sînt de trebuinţă: întîi, să ştii cum să intri stăpînei în voie; al doilea, cum să preîntîmpini bănuielile soţului şi ale celorlalţi ai casei; în sfîrşit şi mai cu seamă, în al treilea rînd, să te pricepi a trage cele mai mari foloase din treaba asta. Dacă ar fi să te povăţuiesc cu amănuntul în această însemnată afacere, ar trebui să scriu un ceaslov întreg. Orice întîlnire acasă e lucru primejdios, atît pentru stăpînă cît şi pentru tine; fă tot ce crezi de cuviinţă, ca acestea, pe cît e cu putinţă, să aibă loc într-altă parte; mai cu seamă că, mai mult decît sigur, conița întreține legături cu mai mulţi amorezi decît unul, fiecare din ei fiind adeseori mai zuliar decît o mie de soţi laolaltă; unde mai pui că s-au mai văzut întîlniri cu bucluc chiar atunci cînd s-a avut grijă de toate cele, şi pînă la cel mai mic amănunt. Nu e nevoie să te mai povăţuiesc că trebuie cu precădere să mi te arăţi îndatoritoare faţă de cei ce se dovedesc mai largi la pungă; cu toate acestea, dacă s-ar întîmpla ca stăpîna să facă ochi dulci unui valet mai chipeş, va trebui să te arăţi mărinimoasă şi să-i treci cu vederea acest chef; n-are la urma urmei, nimic surprinzător în sine, fiind doar o prea firească poftă; din toate intrigile casnice, aceasta este totuşi cea mai sigură: măcar pînă nu de mult, ea dădea cel mai puţin de bănuit; dar e drept că în ultima vreme a început să de-

vină un obicei ceva mai răspîndit. Primejdia mare ce vă pîndește e ca valetul, acest crai al țopîrlanilor, umblînd ades prin locuri dubioase, să se fi garnisit întîmplător cu o boală; atunci atît tu cît și stăpîna veți fi dat într-o belea deosebit de neplăcută, cu toate că nu lipsită de ieșire. Dar ca să fiu sincer trebuie să mărturisesc că-i o mare cutezanță din partea mea să mă încumet a-ți da aci povețe cu privire la felul cum să îndrumi legăturile amoroase ale stăpînei tale, căci întreaga breaslă a suratelor voastre e cît se poate de pricepută și învățată în toate dedesubturile acestor treburi; cu toate că recunosc că acestea-s mult mai greu de cuprins în cîteva cuvinte decît acel neprecupețit ajutor dat de frații mei lachei stăpînilor lor în împrejurări asemănătoare; tocmai de aceea, las aceste lucruri pe seama penei vreunui alt condeier mai iscusit.

Cînd închizi într-un cufăr sau ladă o rochie de atlaz, ori o găteală pentru cap din dantelă, lasă să atîrne o bucată în afară ca atunci cînd deschizi cufărul data viitoare să știi dinainte tot ce-ai băgat în el.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE JUPÎNEASĂ

Dacă stăpînii sînt plecați la țară pentru o săptămînă sau mai multă vreme, nu cumva să faci curățenie prin dormitoare și sufragerie, decît cu un ceas înainte de reintoarcerea lor: astfel vor putea găsi casa lună, iar tu nu vei trebui să trudești iarăși cu curățenia atît de curînd.

Socotesc jignitor obiceiul acelor doamne care, pe cît de mîndre pe atît de puturoase, își ostenesc picioarele ca să meargă pînă în grădină să culeagă cîte un trandafir, dar țin în schimb adesea în odaie și, în cel mai bun caz, în cămăruța neacrisită de alăturea, o grețoasă sculă de care se folosesc pentru a se ușura de nevoile lor cele mai nesuferite; iar voi, jupînesele, sînteți îndeobște cărăușele vasului ce face nu numai camera, dar pînă și hainele lor urît mirositoare tuturor celor ce i se nimerește prin apropiere. Așadar, întrucît a voastră e această sarcină, vă voi sfătui cum să vă lecuiți stăpînele de scîrbosul obicei și să scăpați de această oală: făcîndu-vă anume treaba pe față, de pildă scoțînd țucalul pe scara mare, de față cu valeții, sau atunci cînd cineva bate la intrare, deschizînd ușa la stradă cu oala plină la vedere; aceasta, între toate, e mijlocul negreșelnic de a o face pe conița să-și ostenească pașii

spre locul potrivit unde să-şi uşureze nevoile şi să nu-şi mai arate în faţa servitorimii de parte bărbătească gunoiul la vedere prin casă.

Lasă un şomoltoc într-o găleată cu zoaie, o cutie de cărbuni, o sticlă, o mătură, un ţucal, şi alte cîteva asemenea lucruri urîcioase, fie într-un intrînd întunecos, fie sub latura cea mai puţin luminoasă a scării din dos, ca să fie la adăpostul privirilor; iar dacă unii sau alţii îşi rup picioarele împleticindu-se în ele, este vina lor.

Lasă la aerisit toată ziua ţucalul coniţei, aşezîndu-l pe pervazul ferestrei de la dormitor.

Pentru focul din sufragerie şi din dormitorul coniţei să nu aduci decît bulgări de cărbuni foarte mari: ei dau căldura cea mai bună; şi, dacă vezi că nu vor să intre, îi poţi sparge uşor de marmura căminului.

Atunci cînd se întîmplă să faci curăţenie seara într-o cameră ce dă către stradă, azvîrle apele murdare în dreptul uşii de la intrare; dar nu te uita împrejur înainte, ca nu cumva cel stropit să te creadă necioplită sau să-şi închipuie că ai făcut-o anume. Dacă pătitul sparge geamurile în semn de răzbunare, iar coniţa te mustră şi dă poruncă ca, de acum încolo, să duci găleata jos şi s-o deşerţi la hazna, tu ai la îndemînă altă cale. Cînd speli o încăpere la catul de sus, coboară treptele ţinînd găleata în aşa fel ca zoaiele să se prelingă pînă jos la bucătărie; astfel făcînd, nu numai că-ţi vei deşerta treptat sarcina pe drum, dar o vei convinge şi pe coniţă că e mai bine să azvîrli apa pe fereastră sau pe treptele de la intrare; unde mai pui că ţie, şi tuturor ai casei, acest din urmă mijloc vă va da prilej să vă veseliţi în serile geroase, cînd poleiul va face ca zeci şi zeci de trecători să alunece căzînd în nas sau în fund, pe dinaintea casei.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE UNTĂREASĂ

Osteneala bătutului la putină: toarnă apă clocotită — chiar în toi de vară — şi bate cît mai aproape de gura plitei; smîntîna să fie de o săptămînă. Caimacul păstrează-l pentru amorezul tău.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE DOICĂ

Dacă se întîmplă să-ți cadă copilul din brațe și să se schilodească, nu cumva să-ți mărturisești fapta; și dacă moare, ai scăpat cu bine.

Fă așa fel ca să rămîi însărcinată neîntîrziat, cît timp mai alăptezi încă, spre a fi gata să intri pe loc în altă slujbă de îndată ce copilul va muri sau va fi înțărcat.

Cînd unul din copii este bolnav, dă-i să mănînce și să bea tot ceea ce-ți cere, chiar dacă sînt lucruri oprite de doctor cu desăvîrșire; căci ceea ce poftim la boală nu poate să ne facă decît bine; și aruncă pe fereastră doctoria; copilul va ține cu atît mai mult la tine; dar poruncește-i să nu sufle o vorbă despre asta nimănui. Fă la fel și cu conița atunci cînd, durînd-o inima, tînjește după ceva; și asigur-o că-i va face bine.

Dacă doamna vine la copii cu gîndul de a da vreo două la fund unuia din ei, aprinzîndu-te de mînie, tu smulge-i nuiaua din mîini și spune-i de la obraz că n-ai mai pomenit mamă atît de nemiloasă; ea te va mustra, însă va ține la tine cu atît mai mult. Cînd vezi că copiii vor să țipe, povestește-le basme cu stafii ș.a.m.d.

Nu uita să-i înțarci ș.a.m.d.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE ÎNGRIJITOARE

Trebuie să ai întotdeauna un om de-al tău printre feciori și să te poți bizui pe el; cînd felul doi pornește spre sufragerie, cere-i să fie îndatoritor, abătîndu-se din drum pînă la tine, așa fel ca tu și cu valetul să vă puteți înfrunta liniștiți din bucățile mai alese.

ÎNDRUMĂRI CĂTRE SPĂLĂTOREASĂ

Dacă se întîmplă să pîrlești vreo rufă la călcat, freacă bine locul cu făină, cu tibișir sau cu pudră albă; dacă tot nu iese, spală pata mult și bine pînă ori piere ori faci rufa zdreanță. Cu privire la ruperea rufelor la spălat. Atunci cînd ai întins rufele pe sfoară ori pe gard, ca să se usuce, și vezi că vine ploaia, smulge-le cu nădejde, chiar de se rup, ș.a.m.d. Dar cel mai bine e să pui rufele la uscat pe lăstarii pomilor roditori, mai cu seamă cînd sînt în floare: nu-i nici o primejdie ca rufele să se rupă, ba mai iau și un miros plăcut de la pomi.

Spune că pe copii îi dor ochii; că domnișoara Betty n-are nici un chef de carte ș.a.m.d.

Pune fetele să citească romanțuri și povești, englezești și franțuzești, precum și toate comediile scrise în timpul domniilor lui Carol al II-lea și William al III-lea — asta spre a le domoli pornirile, dînd inimilor lor delicatețe[1] ș.a.m.d.

[1] Comediile scrise în timpul celor doi monarhi (1660—1685 și 1688—1702) poartă în general pecetea unei mari licențiozități.

ÎNSĂILĂRI PENTRU UN ESEU DESPRE CONVERSAȚIE

Îmi dau seama că puține învederate subiecte au fost luate în considerație atît de rar, iar de nu, atît de superficial, ca acesta; și, în fapt, puține sînt temele ce se dovedesc atît de greu de tratat cumsecade — puține cele în legătură cu care să nu rămînă mereu încă atîtea și atîtea lucruri de spus.

Cea mai mare parte a țelurilor urmărite de om în vederea fericitei îndestulări a vieții obștești sau private au fost — prin inteligența ori nebunia noastră — rafinate atît de mult, încît dintr-însele abia dacă s-a ales pînă la urmă altceva decît o idee; pentru un prieten adevărat, o căsnicie fericită, forma desăvîrșită de guvernămînt, și încă altele cîteva, au ajuns să fie trebuincioase atît de numeroase ingrediente, — unele mai bune decît celelalte și, pe de altă parte, atît de multă migală întru împletirea lor, — încît de vreo cîteva mii de ani încoace, omenirea s-a cam lăsat păgubașă de a mai aduce atari scheme la perfecțiune; dar în privința conversației, lucrurile stau — sau cel puțin ar putea sta — și altcumva; căci aci nu este vorba de nimic mai mult decît de a nu cădea într-o mulțime de rătăciri, ceea ce, deși nu tocmai treabă lesnicioasă, socot că ar putea totuși foarte bine sta și în puterea fiecărnia; altminteri ar însemna că și aceasta, precum cele de mai sus, rămîne doar o simplă idee. Iată de ce sînt de părere că cea mai potrivită cale de a înțelege conversația este de a cunoaște greșelile și rătăcirile care îndeobște o pasc, — fiecare vorbitor trăgînd apoi pentru sine învățămintele grație cărora cuvîntarea să-i fie îndreptată; căci așa ceva presupune puține talente din cele cu care cei mai mulți oameni să nu fi fost înzestrați din născare, — sau cel puțin, pe care să nu le poată lesne dobîndi și fără cine-știe-ce geniu ori învățătură. Într-adevăr, natura a dăruit fiecărui ins putința de a fi plăcut semenilor săi, — chiar dacă nu și darul de a străluci în societate; și întîlnești sute de inși îndeajuns de înzestrați în anîndonă privințele care datorită unui foarte mic număr de greșeli — de care s-ar putea de altfel dezbăra într-o jumătate de ceas — se dovedesc, pînă una alta, de nesuferit.

M-am simțit îmboldit din pură indignare, să-mi aștern pe hîrtie aceste cugetări, văzînd că o desfătare atît de trebuincioasă și nevi-

novată, atît de potrivită oricărei vîrste și stări omenești, atît de la îndemîna orișicui, — este totuși într-atîta de nesocotită și batjocorită.

Așadar, în cele ce urmează va trebui luat seama nu numai la rătăcirile strigătoare, dar și la celelalte, — mai arareori observate — căci puține sînt greșelile lesne de văzut ori de recunoscut, care să nu pască, mai devreme sau mai tîrziu, pe orișicine.

De pildă: nimic nu-i îndeobște mai hulit decît năravul de-a îndruga vorbe fără șir; cu toate acestea nu-mi amintesc să fi văzut prea des cinci inși laolaltă, fără ca vreunul din dînșii să nu strălucească tocmai prin această însușire, spre mai marea silă și dezgustul tuturor celorlalți de față. Dar printre cei ce își bat gura cu noianuri de cuvinte nici unul nu se poate asemui cu acel vorbitor tabietliu și cumpătat, ce purcede cu migăloasă doxă și prevedere, întocmindu-și cuvîntul-înainte, răsfirîndu-se apoi într-o mulțime de digresiuni, descoperind cîte un ic care-i deșteaptă amintirea vreunei alte istorii, — pe care făgăduiește să ți-o povestească de îndată ce isprăvește cu cea dintîi; se reîntoarce rînduit la cele ce spunea, dar nu-și mai poate aminti pe dată numele cuiva; ținînd însă morțiș la firul istorisirii, începe să ți se plîngă de memorie; între timp toți ceilalți stau cu sufletul la gură în așteptare; în cele din urmă, zice că n-are nici o însemnătate, și astfel merge mai departe. Iar la sfîrșit, ca o încununare a tărășeniei, întreaga poveste se dovedește, poate, a fi fost repovestită de cincizeci de ori mai înainte; ori, în cel mai bun caz, a nu fi altceva decît o întîmplare nesărată de-a istorisitorului.

Altă greșeală foarte răspîndită în convorbire este a celor ce țin morțiș să povestească despre ei înșiși: unii fără alte fasoane, au obiceiul de istorisesc de-a fir în păr întreaga lor viață; din gura lor iei cunoștință de hronicul tuturor bolilor de care au suferit, cu feluritele împrejurări și simptome; numeroasele nedreptăți și oropsiri la care au fost supuși din partea stăpînirii, a parlamentului, în dragoste, în judecăți și procese. Mai sînt alții care se dovedesc mult mai iscusiți și destoinici, avînd obiceiul de-a priveghia spre-a pescui de pe la ceilalți întru propria laudă: pe cutare îl roagă să dea mărturie cum că dintotdeauna el a fost cel ce prevăzuse tot ce avea să se întîmple pînă la sfîrșit în cutare ori cutare caz, — dar că nimeni nu voise să-i dea atunci ascultare; că pe cutare îl prevenise de la bun început, spunîndu-i care aveau să fie și urmările, — întocmai cum s-a și întîmplat; dar s-a încăpățînat să-i dea înainte așa cum a crezut de cuviință. Mai sînt alții, a căror mîndrie este de a-și istorisi păcatele; aceștia sînt cei mai stranii oameni

de pe fața pămîntului: nu sînt în stare să țină ascuns nimica; recunosc ei înșiși că-i nebunie curată; au pierdut și o mulțime de avantagii tocmai datorită acestui năravˇ; dar chiar dacă le-ai pune lumea la picioare în dar, tot nu s-ar putea dezbăra de el; în firea lor este un *ce* care se împotrivește hotărît nesincerității și constrîngerii; cu numeroase alte pilde de aceeași înălțime.

Atîta-i de însemnat fiece ins în proprii ochi, și gata a-și închipui c-ar putea fi la fel și în ai altora, fără să-i treacă vreodată prin minte gîndul — de altfel lesnicios și limpede — cum că treburile dînsului n-au cum să prețuiască mai mult în ochii celorlalți oameni, decît prețuiesc treburile lor în ochii dumisale: și, ca atare, cît de prost stă cu înțelepciunea.

Mi s-a întîmplat să observ adeseori cum într-o societate doi inși descoperă dintr-o dată în chip întîmplător că au urmat aceleași școli ori universități; într-acestea, toți cei de față rămîn osîndiți la tăcere, fiind siliți să asculte, în timp ce perechea în cauză își reîmprospătează amintirile despre nemaipomenitele șotii ale anilor de ucenicie, făptuite de dînșii și de tovarășii lor de învățătură.

Cunosc apoi un mare ofițer la oștire al cărui obicei este să-și stăpînească în tăcere, un timp, nerăbdarea și îngîmfarea, plin de parapon și de dispreț față de cei ce stau de vorbă; după un timp însă, îl vezi că cere dintr-o dată cuvîntul, lămurind pe scurt toate lucrurile într-un chip dogmatic; se retrage apoi iarăși întru sine, ne mai catadicsind să scoată un singur cuvînt, pînă ce spiritele dumisale se întorc din nou către același vad.

Sînt și unele greșeli de conversație la care nimeni nu pare mai lesne supus decît tocmai oamenii scăpărători la minte, mai cu seamă cînd se nimeresc mai mulți laolaltă. Dacă li s-ar întîmpla să rostească vreun cuvînt fără a încerca totodată să facă din el spusă duhlie, dînșii socot că și-au bătut gura de poamnă: e o adevărată caznă pentru ascultători — ca și pentru ei înșiși — să-i vezi scremîndu-se după cîte una bună, de-a pururi chinuiți, și totuși cu reușite atît de slabe. Se simt datori să scoată într-una la iveală lucruri cu totul nemaipomenite, spre a se dovedi la înălțime și a răspunde într-un fel așteptărilor, — căci altminteri ascultătorii s-ar socoti dezamăgiți și înclinați ca să-i privească drept niște simpli muritori de rînd. Am avut prilejul să fiu de față într-o împrejurare, cînd doi bărbați de duh fuseseră anume poftiți într-o adunare ca să aducă tuturora încîntare — dar întîmplarea făcu că se dovediră tusdoi foarte caraghioși, tot rîsul celorlalți pornindu-se de fapt pe socoteala lor.

Mai cunosc pe unul din aceştia, niciodată în apele lui dacă n-are prilejul de a porunci şi a face pe călăuzul; nu nutreşte de fel dorinţa de a afla lucruri noi, ori de a se veseli în rînd cu toată lumea, singura lui rîvnă fiind aceea de a-şi scoate la iveală talentele. Treaba dînsului e de a fi tovarăş de societate, nicidecum însă de convorbire; iată de ce preferă să calce pragul celor ce se mulţumesc cu ascultatul, proclamîndu-se admiratorii săi. Din cîte îmi amintesc, convorbirea de cea mai proastă calitate pe care mi-a fost dat să o aud vreodată era ceea ce se purta la cafeneaua *Will*[1], unde «mintile scăpărătoare» (cum li se spunea) aveau obiceiul să-şi ţină întrunirile; vreau să spun, cîte cinci şase inşi din cei care scriseseră vreo piesă de teatru sau, în cel mai rău caz, un prolog, ori care colaboraseră la vreo culegere miscelanee, şi care-şi dădeau acolo întîlniri spre a se întreţine cu fleacurile lor de alcătuiri literare, cu nişte ifose atît de mari, încît ai fi zis că era vorba cel puţin de cele mai nobile dintre strădaniile naturii omeneşti, ori că soarta împărăţiilor ar fi atîrnat de-a dreptul de scrisa lor; smeritul auditoriu era îndeobşte alcătuit din tineri ciraci de pe la căminele înaltei şcoli de Drept, ori de pe la Universitate; de la distanţă respectuoasă, aceştia trăgeau cu urechea la asemenea oracole, întorcîndu-se pe la casele lor cu sufletul plin de dispreţ faţă de studiul legii şi al filosofiei, cu capetele împuiate de mofturi având numele de politeţe, critică, şi *belles-lettres*.

Aşa se face că mulţi ani de-a rîndul, poeţii ne-au fost cu toţii covîrşiţi de povara pedanteriei. De altfel, după cîte mă pricep, acest cuvînt nu-i folosit cum se cuvine; pedanterie se numeşte prea deasa şi nesăbuita scoatere la vedere a cunoştinţelor noastre în vorbirea de toate zilele, ca şi prea marele preţ pus pe acestea; în lumina acestei definiţii, ipochimeni de pe la Curte, ca şi din rîndul oştirii, deopotrivă cu filosoful ori cu teologul, se pot face vinovaţi de pedanterie; acelaşi cusur se întîlneşte la femei atunci cînd depăşesc măsura în sporovăiala lor despre jupoane, evantalii, ori porţelanuri. Iată de ce, în pofida faptului că a pune pe oameni să vorbească despre subiectele la care se pricep mai bine ar putea părea o dovadă de cumînţenie şi de bună creştere, — aceasta-i de fapt o libertate pe care omul înţelept nu şi-o poate decît cu greu îngădui; căci, lăsînd la o parte învinuirea de pedanterie, —

[1] *Will's Coffee-House*, celebră cafenea londoneză, situată la răscrucea dintre *Bow Street* şi *Russell Street*, proprietatea unui oarecare William Unwin: în decursul secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea, fruntaşi ai intelectualităţii londoneze, ca Dryden, Wycherley, Addison, Pope sau Congreve, precum şi o mulţime de aspiranţi chibiţi, obişnuiau s-o frecventeze cu regularitate.

o tocmai calea prin care nu se poate ajunge în niciun chip la vreo lărgire a zestrei cugetului.

Marele oraș nu duce îndeobște lipsă de cîte un comediant, mai-mulți ori bufon, avînd tacîm întins la orice masă cumsecade; se simte om de-al casei cu persoane de cea mai bună calitate, prezența sa fiind dorită la fiece sindrofie, întru eglendisirea cinstitei adunări; fapt împotriva căruia nu am de ridicat nici-un fel de obiecție. Te duci acolo așa cum te-ai înființa la un spectacol cu pehlivani sau păpușari; singura ta îndatorire, fie că-ți stă în fire, fie că o faci din politeță, este să rîzi la timpul potrivit, în timp ce veselul tovarăș își îndeplinește rolul. E sarcina pe care a luat-o asupră-și, și presupunem că-i și plătit, cu ziua, pentru munca sa. Cu un singur lucru nu mă împac, cu faptul anume ca în sindrofii mai alese — și de cere închis, unde musafiri sînt oameni învățați și luminați la minte, unui atare marțafoi să i se îngăduie să sară peste cal cu glumele dumisale, făcînd cu neputință ducerea unei alte convorbiri, — lăsînd la o parte fapta rușinoasă prin care se zăticnește talentul unor oameni într-un chip atîta de nevrednic.

Zeflemeaua e caimacul oricărei conversații; dar, după obiceiul nostru de a contrafăce și poci cam tot ce ni se pare prea limpede, am purces și în privința ei într-un fel asemănător, prefăcînd-o adică într-un joc de împunsături sau răspunsuri istețe; așa cum ivirea modelor noi și costisitoare, pe cei ce nu-s în stare să și le însușească îi face să se mulțumească cu niscaiva imitații de doi bani. Astăzi se socotește că zeflemeaua ar fi faptul de a știchiui pe cineva prin vorbe de ocară, făcîndu-l să-și piardă cumpătul și batjocorindu-l, sau, uneori, de a da în vileag cusururi ce țin de persoană ori de judecată; în atari împrejurări cel în cauză n-are totuși voie s-o ia drept jignire, spre a nu da prilej învinuirii că n-ar ști cumva de glumă. E de neînchipuit cum cîte un iscusit mînuitor al acestei arte își alege întîi prada în făptura celui mai pîrpiriu dintre potrivnici, cucerind rîsetele de partea sa, iar apoi lovindu-l în pleasnă ca să-l și facă una cu pămîntul.

Francujii, de la care am împrumutat cuvîntul, păstrează însă o cu totul altă idee despre acest lucru — ca de altfel și noi înșine, pe vremurile cu moravuri mai subțiri ale părinților noștri. Zeflemea însemna pe atunci a spune cîte ceva care, la prima vedere, suna a mustrare ori dojană, dar care mai apoi, datorită unei neașteptate și surprinzătoare întorsături de duh, se încheia întotdeauna printr-un compliment, și acesta în avantajul persoanei avute în vedere. Și, într-adevăr, una din cele mai bune rînduieli într-o conversație este aceea de a nu scoate niciodată vreun cuvînt despre care unul din cei de față să-și poată pe drept dori să nu fi fost rostit nicio-

dată, căci nimic nu-i mai potrivnic țelurilor pentru care oamenii se adună îndeobște laolaltă, decît să se depărtă în cele din urmă nemulțumiți unii de ceilalți, ori de ei înșiși.

Sînt două greșeli în conversație care, deși foarte osebite în aparență, își trag de fapt obîrșia dintr-unul și același izvor, fiind deopotrivă vrednice de osîndă; vreau să spun, nerăbdarea cu care așteptăm să tăiem vorba altuia și neplăcerea pe care o resimțim atunci cînd noi înșine sîntem întrerupți. Căci cele două țeluri de căpetenie ale unei conversații sînt fie de a întreține și îmbogăți cunoștințele celor cu care stăm de vorbă, fie de a ne împărtăși noi înșine din aceleași foloase; faptă ce nu se poate în niciun chip împăca cu greșelile sus pomenite, căci atunci cînd cineva ia cuvîntul într-o societate, e presupus că o face în vederea celor ce-l ascultă, iar nu pentru sine însuși; așa încît o firească cuviință ne va învăța să nu siluim luarea-aminte a ascultătorilor, atunci cînd nu se mai arată dornici să aplece urechea la cele ce spunem; de asemeni, să nu tăiem vorba nimănui, căci acesta e felul cel mai grosolan de a arăta că ne pasă în primul rînd de propria noastră judecată. Sînt unii pe care bunele purtări îi împiedică să-ți taie vorba, dar — cecace nu-i mai puțin urît — au obiceiul de a-și arăta pe față marele lor neastîmpăr, așteptînd ca pe ace-să isprăvești cît de curînd. Întrucît ard de nerăbdare să-și rostească neîntîrziat cugetarea ce le-a încolțit estimp în minte, și de care sînt dornici să se slobozească. În aceste clipe, ei sînt firește departe de a urmări cele ce se petrec în jur, închipuirea fiindu-le de-a întregul întoarsă asupra celor clocite în minte, ca nu cumva să le scape din memorie; în acest fel își mărginesc lucrarea cugetului care, altminteri, ar fi în stare să cuprindă sute de alte lucruri bune și cu temei, pe care, mult mai firește, le-ar putea apoi, pe rînd, aduce rostire.

Mai e și soiul de-a vorbi pe șleau obicinuit între anumiți prieteni de care unii înșiși se folosesc și stînd de vorbă cu toată lumea, dînd a înțelege că l-ar socoti cumva vreo toană slobodă și nevinovată; acesta e un experiment primejdios, avînd în vedere clima noastră de la miazănoapte, în care puțina frumusețe și cioplire a moravurilor nu e decît curată spoială, scornită și-așa anevoie și cu meșteșug, gata cu cel dintîi prilej a recădea din nou în grosolănia de la început. La vechii romani acesta era felul de zeflemea obișnuit între sclavi, așa cum aflăm în nenumărate pilde de la Plaut[1]. La noi năravul pare a fi fost încetățenit de către Cromwell.

[1] Comediograful latin Titus Maccius Plautus (cca 254—184 î.e.n.) a consemnat pregnante exemple de grosolănie și necioplire lingvistică în dialogurile personajelor sale.

care, dînd precădere plevei societății, făcu din treaba asta o îndeletnicire curtenească — în legătură cu care mi-a fost dat să aud sumedenie de lucruri; dar avînd în vedere că totul fusese oricum întors cu dosul în sus, aceasta dovedea la urma urmei doxă, și chiar scaun la cap; era măcar o politică nimerită spre a dezveli caraghioslîcul punctului de onoare umbrit la cealaltă extremă, pentru care cel mai mic cuvînt rostit alături de un gentilom se pecetluia de obicei cu un duel.

Sînt unii oameni neîntrecuți la povestit întîmplări — cu sacul de altfel doldoa de astfel de istorisiri — gata oricînd a le împărtăși la țanc, după prilej și în orice fel de societate; avînd în vedere cît de prost se stă în ultimul timp cu conversația pe la noi, acesta n-ar fi la urma urmei un talent de lepădat; dar suferă, cu toate acestea, de două cusururi de neînlăturat — deasa repetare și grabnica epuizare; așa încît, orice ins care pune preț pe acest dar pentru el însuși, este dator să fie înzestrat cu o memorie bună și — nu mai puțin — să schimbe cît de des de societate, spre a nu își da de gol sărăcia, căci cei cu astfel de daruri se bizuie arareori și pe altfel de bunuri, mulțumindu-se îndeobște cu ceea ce cară în traistă.

Cei ce sînt mari vorbitori în public, arareori se dovedesc plăcuți în conversația de la om la om — fie că înzestrarea lor e de la fire, fie dobîndită prin practică, și nu o dată riscantă. Oricît ar părea de paradoxal, elocuția naturală izvorăște îndeobște dintr-o sărăcie a judecății și cuvintelor; așa se face că inșii înzestrați cu cîte un singur soi de noțiuni în legătură cu orice subiect, și cu un singur rînd de cuvinte prin care să le exprime — filfîie într-una pe deasupra lucrurilor, dîndu-se lesne în vileag cu cel dintîi prilej; iată de ce oamenii cu învățătură de carte, ce cunosc cuprinderea unei limbi, se dovedesc îndeobște cei mai nestrăluciți vorbitori, atunci cînd sînt luați prin surprindere, afară de cazul cînd prin îndelungă practică s-ar fi deprins din vreme cu mai multă cutezanță; căci altminteri sînt stînjeniți de bogăția materialului, ca și de felurimea de noțiuni și de cuvinte din care nu le vine lesne să aleagă, șovăind ca atare încurcați în fața belșugului prea mare; în convorbirea de la om la om, acest fapt nu e supărător; în schimb, talentul de a ține predici e, dintre toate, cel mai nesuferit în astfel de împrejurări.[1]

Nimic nu a adus mai multă vătămare conversației unora, decît faptul de a se fi socotit înzestrați cu minți scăpărătoare; în sprijinul acestei credințe ei nu pierd un singur prilej de a-și struni cît

[1] Ideea apare sub formă lapidară și în *Cugetări*.

mai mulți ciraci și admiratori, ce le fac alai spre îndoita plăcere deșartă a unora ca și a celorlalți. Datorită acestui fapt, cei dintîi au ajuns atît de plini de ifose, iar ceilalți atît de înfumurați, încît cu greu îi mai înghite cineva. Nu vorbesc aici de strechea arțăgului și gîlcevii, ori de mincinună, după cum nu zic nimic nici de ipochimenii tulburați de suferințele cunoscute sub numele de rătăciri ale minții și datorită cărora gîndul nu le stă niciodată la cele ce trec întru vorbire; căci toți cei atinși de asemenea boale sînt nepotriviți pentru conversație precum nebunii de la *Bedlam*.

Cred că am pomenit aci mai toate cusururile de conversație pe care le-am întîlnit și de care-mi aduc aminte, afară de unele ce-mi sînt cu totul proprii, și de altele, prea țipătoare ca să mai aibă nevoie de a fi înfierate: ca de pildă măscările și vorbirea destrăbălată; dar gîndul meu e să tratez aci despre cusururile convorbirilor în general, nicidecum despre feluritele subiecte de conversație, care ar fi de altfel nesfîrșite. Vedem așadar cum firea omenească e cel mai vîrtos înjosită prin abuzul de acea însușire în care se zice că ar sta tocmai marea deosebire dintre om și dobitoace: și cît de prost ne folosim de cea ce-ar putea fi cea mai măreață, cea mai de nădejde, cea mai nevinovată precum și cea mai folositoare dintre plăcerile vieții; în afara căreia ne rămîne doar să ne apucăm de sărăcăcioasele eglendisiri aduse de îmbrăcăminte, de vizite, ori de cele, și mai dăunătoare încă, ale cărților de joc, băuturii și dragostelor păcătoase; mulțumită cărora nobilimea și tîrgoveții de ambe sexe au ajuns cu desăvîrșire stricați atît la trup cît și la minte, pierindu-le din cuget pînă și noțiunile înseși de iubire, cinste, prietenie, mărinimie: de la o vreme încoace batjocorite pe toate drumurile sub numele de farafastîcuri.

Decăderea conversației, cu tot alaiul ei de urmări dăunătoare asupra umorilor și toanelor omului, se datorează, printre altele, și obiceiului înțepătenit de la un timp, potrivit căruia femeile au fost îndepărtate din societatea noastră, — rămînînd să ne fie doar tovarășe de joc, de dans ori de crailîcuri. După mine, vremea celei mai înalte politeți în Englitera (și, în același timp, în Franța) au fost zilele de pace ale domniei regelui Carol I, — și, din cîte citim despre acel timp, ca și din amintirile ce mi-au ajuns la urechi mai de mult, de pe la oamenii trăiți la Curte, metodurile folosite atunci întru creșterea și propășirea conversației se deosebeau tare mult de cele cunoscute de noi astăzi: mai multe domnițe, ale căror laude au fost de altfel cîntate de poeții timpului, adunau prin casele lor felurite sindrofii, prilejuri pentru persoane de ambe sexe, cu minți din cele mai luminate, de a-și petrece astfel serile în cuvîntări despre felurite subiecte, după cum venea vorba. Și, deși ne simțim

înclinați să luăm în derîdere noțiunile platonice sublime pe care le nutreau ori le întruchipau în dragoste și prietenie, — sînt de părere că rafinamentul lor își avea temeiul în rațiune, și că un grăunte de idealism nu e de fel nepotrivit spre a păstra și înălța demnitatea naturii omenești, lucru fără de care aceasta din urmă e gata oricînd să decadă înspre cele pîngăritoare, josnice și păcătoase. De-n-ar fi nici un alt folos în conversația doamnelor, ar ajunge și faptul că prin ea s-ar pune frîu palavrelor dezmățate și necuviincioase, unul din năravurile pășcînd neîncetat grosolănia spiritului nostru nordic. Aceasta se vede și în aceea că unii domni zarpalagii de prin tîrg, deosebit de destoinici cînd e vorba de a sta la șotii cu cîte o patachină cu obrăzar, prin parc sau la teatru, amuțesc descumpăniți, cu totul afară din apele lor, de îndată ce se află în societatea unor doamne cinstite și onorabile. Mai sînt unii care-și închipuie că îndeplinesc cu vîrf și îndesat îndatoririle față de ceilalți, dacă îndrugă despre fapte lipsite de însemnătate, ori despre întîmplări obicinuite, cu care vrînd nevrînd te întîlnești zilnic la tot pasul; acest lucru l-am observat cu precădere la scoțieni, care, din toate neamurile, se arată cei mai grijulii a nu da cumva uitării nici cel mai mic amănunt de loc și timp; acest fel de-a sta de vorbă, dacă n-ar fi din fericire presărat și cu vorbe și expresii mai neobicinuite, cu graiul și gesturile lor caracteristice, ar fi cu totul de nesuferit. Nu-i nici un păcat să vorbești mult într-o societate; dar să-i dai înainte multă vreme, e fără îndoială vină grea; căci dacă cei mai mulți din cei de față sînt din fire tăcuți ori chibzuiți, conversația lîncezește — de n-ar mai fi și cîte unul care să se bage s-o rîmprospătoze, cînd și cînd, strunind subiecte noi, cu condiția s-o n-o lungească prea mult, ci să lase loc la întrebări și la răspunsuri.

ATOTCUPRINZĂTOARE CULEGERE DE POLITICOASE ŞI CULTIVATE CONVERSAŢII

POTRIVIT FELULUI ŞI METODULUI EVGHENISIT ÎNTRE TOATE, OBICINUIT LA CURTE ŞI ÎN SOCIETĂŢILE CELE MAI ALESE DE PE CUPRINSUL ENGLITEREI:
ÎN TREI DIALOGURI, DE CĂTRE DOMNIA SA SIMON WAGSTAFF[1]

INTRODUCERE

Mi-am închinat mai bine de patruzeci de ani din viaţă cinstei şi propăşirii neamului acestuia — şi nu fără izbînzi; şi, deşi n-am fost linguşit de lume şi amici, pot spune că privinţa în care am trudit cel mai mult a fost în şlefuirea şi îmbunarea părţilor alcătuitoare ale conversaţiilor purtate între persoanele de calitate, la feluritele întîlniri ale domniilor lor — fie întîmplătoare, fie urmare a unor invitaţii la masă, la ceai, ori în vizite, dimineaţa la prînz şi seara.

Mai abitir poate decît orice alt ins de vîrsta mea din această ţară, mi-a fost dat să petrec mult timp în vizite şi sindrofii, unde persoane subţiri de ambe sexe, obicinuiesc să arate la vedere darurile cu care sînt înzestrate; prilej pentru mine de a vedea cu tristeţe cît de ades, atît domnilor cît şi cucoanelor, li se întîmplă să rămînă bătînd din buze din lipsă de întrebări, răspunsuri, replici şi riposte. Mîhnirea mea a scăzut însă mult atunci cînd mi-am dat seama că aceste popriri nu erau prilejuite de vreo lipsă de materiale, ci doar de faptul că aceste materiale nu stăteau întotdeauna la îndemîna fiecăruia: spre o pildă, cutare doamnă poate mai curînd dă un răspuns decît pune o întrebare; cutare domn e bucuros să trebuiască să răspundă; altul e neîntrecut la replicat: un altul poate da înviorare unei conversaţii ce lîncezeşte prin cine ştie ce spusă surprinzătoare; al doilea se dovedeşte mai priceput în a ţine hangul; un al treilea e iscusit să astupe un gol prin rîs, ori lăudînd cele spuse mai înainte: în acest fel vedem încropindu-se noi avînturi, iar mingea convorbirii zboară mai departe pe sus.

Dar, din păcate, acesta e cazul foarte rar, chiar şi în societăţile cele mai alese. De cîte ori nu ni se întîmplă să vedem într-adevăr la Curte, la zilele de primire, la recepţiile oferite de oamenii mari, precum şi în alte împrejurări de întrunire publică, — cum conversaţia cade şi se stinge, — precum un foc din lipsă de surcele! Avem aci într-adevăr de ce să ne mîhnim; tocmai împotriva acestei primejdioase racile, îmi iau aici răspunderea să vă vestesc că, în cele ce urmează, am să aduc la cunoştinţă lumii un leac neîntrecut:

[1] Patronimic glumeţ însemnînd, în traducere aproximativă, *Alai-Hîtru*.

Era în anul 1695, al şaselea al domnici răposatului rege William al III-lea, — de glorioasă şi nepieritoare amintire, — cel ce-a mîntuit trei regate de sub jugul papistăşiei şi sclaviei; aveam pe atunci vreo treizeci şi şase de ani, judecata mea era coaptă, mă bucuram de un nume bun în lume, fiind cunoscut în toate familiile mai răsărite de prin oraş, — cînd am luat hotărîrea să petrec cîte cinci dimineţi, să cinez de cîte patru ori, şi iarăşi să petrec cîte trei după amieze şi cîte şase seri pe săptămînă în casele celor mai cultivate familii al căror număr avea să se mărginească pentru mine la cincizeci; nu aveam de gînd să le schimb cu altele, decît cînd stăpînul sau stăpîna aveau să moară, ori să se mute în alt oraş, ori să nu mai fie socotiţi la modă, ori să devină faliţi, ori (ceea ce, din punctul meu de vedere era de cea mai mare însemnătate) — să cadă în dizgraţia cîrmuirii; acest obicei l-am urmat neabătut, de atunci pînă în ziua de astăzi, cu excepţia zilelor cînd m-am simţit suferind, sau rînzos de pe urma vremii rele, şi cu excepţia împrejurărilor cînd, la rîndul meu, primeam cîte opt musafiri — patru de fiecare sex — la mine acasă, şi asta o singură dată pe lună, în chip de răzbunare.

Din buzunarul meu era nelipsită o anume cărţulie de însemnări, în care, de cum mă despărţeam de ceilalţi, mă şi grăbeam să trec cele mai alese expresii aflate de pe la musafiri în timpul vizitei: şi, odată ajuns acasă, le puneam pe curat, cu scriitură citeaţă, adăugînd puţin şi de la mine; grosul culegerii mele s-a încropit astfel vreme de doisprezece ani, fără însă ca s-o fi sistematizat după metodă, căci mi-am dat seama că aşa ceva ar fi însemnat o trudă din cale afară de mare, cerînd o judecată din cele mai ascuţite, şi, care nu s-ar fi putut aduce cît de cît la desăvîrşire în mai puţin de şasesprezece ani.

În cele ce urmează m-am încumetat să merg dincolo de povaţa lui Horaţiu, un poet roman pe care l-am citit în admirabila tălmăcire a lui Mr. Creech, şi potrivit căreia un scriitor se cuvine să-şi ţină alcătuirile vreme de nouă ani ferecate într-un sipet, mai înainte de a pregeta să le scoată la iveală; şi dîndu-mi seama că, între timp m-am mai îmbogăţit şi datorită înfloririi cîtorva noi boboci de deşteptăciune şi rostire aleasă, — deşi nu prea numeroşi, ce-i drept, — am hotărît să amîn publicarea, să-mi duc deci mai departe cele ce-mi pusesem în gînd, şi să epuizez (de-i cu putinţă) întregul subiect, spre a putea pune la îndemîna lumii o sistimă întreagă: căci rămîn încredinţat, prin îndelungă experienţă, că criticii se vor arăta necruţători cu mine — pe măsura străvechei pizme ce mi-o poartă; prevăd de pe acum că mă vor învinui de a fi trecut aci o mulţime de întrebări şi de răspunsuri ce nu-s de fel nici duhlii,

nici scăpărătoare, nici politicoase, nici autentice; şi de a fi lăsat la o parte altele, — care-ar fi fost pe cît de trebuincioase, pe atît de încintătoare. Dar n-au decît să intre, dacă vor, în amănunte, cu unul făgăduind că le voi zădărî fără cruţare tot veninul.

În ultimii şase şapte ani, n-am fost în stare să adaug mai mult de nouă propoziţii cumsecade întru îmbogăţirea pe mai departe a culegerii mele: de unde trag încheierea că ceea ce rămîne de adaos nu poate fi decît un fleac. Oricum, dacă după publicarea acestei lucrări vreun cititor sau vreo cititoare vor afla uitat pe undeva vreun lucru cît de mic, avînd careoare însemnătate, îi rog frumos să ajute nepriceperea mea, aducîndu-mi la cunoştinţă cele descoperite; scrisorile îmi pot fi trimise prin poştă pe numele: Simon Wagstaff, Esq. la reşedinţa dumisale, lîngă Gloucester Head, ulita Saint James, în plic francat. Drept recunoştinţă pentru bunăvoinţă, numele lor vor fi pomenite la loc de cinste în scurta precuvîntare la ediţia a doua a acestei lucrări.

Între timp, însufleţit de o deosebită mîndrie şi de multă încîntare, ţin să felicit din toată inima iubita mea ţară, aşezată în fruntea tuturor celorlalte neamuri ale Europei în cele ce privesc propăşirea artei conversaţiei, şi ridicarea ei pe culmile cele mai înalte; iată de ce, pe de-a întregul convins că alăturata culegere, acum închinată de mine publicului, e neştirbită şi completă, nu preget să mărturisesc şi că întreg geniul, umorul, subţirimea de moravuri şi elocinţa Engliterei se află înmănunchiate în ea; pe drept cuvînt, ar greşi cel ce-ar spune că poate fi lipsit de însemnătate un tezaur ca acesta, în care aflăm adunate la un loc, pe puţin, o mie de scăpărătoare întrebări, răspunsuri, replici, riposte şi isoane, — potrivite spre împodobirea oricărui soi de cuvîntare obicinuită în adunările de domn şi cuconiţe de pe cuprinsul regatului, împlinind astfel orice dorinţă de eglendisire, a unora ca şi a altora: mai cu seamă cînd ne gîndim că sumedenie de mărgăritare vor fi înălţate şi puse în lumină de către vorbitor, pe viu, cu fiece împrejurare precuvîntătoare şi circumlocuţiune pendinte, rostite în chipul cuvenit; însoţite de laude, de rîsete, ori semne de mirare.

O anume foarte firească şi involuntară distorsiune a muşchilor e îndeobşte cunoscută drept cauză anatomică a rîsului: dar se adaugă o altă pricină a acestuia, recerută de cuviinţă, şi purtînd pecetea neîndoielnică a bunului gust ca şi a purtărilor politicoase şi îndatoritoare; nici una nici cealaltă însă nu se pot dobîndi fără practică îndelungată şi observaţie, şi fără o judecată sănătoasă; iată de ce, spre a înlesni sarcina cititorului, gîndisem cu cale ca, de-a lungul dialogurilor ce urmează, să presar felurite semne,

steluțe și *nota bene* (pe limba noastră, *luați aminte bine*), după mai toate întrebările, replicile și răspunsurile; dînd astfel îndrumarea trebuincioasă pas de pas pentru a da de veste ori de cîte ori unul, doi sau, după caz, toți cei de față, trebuie să izbucnească în hohote de rîs; dar chibzuind totuși mai bine, mi-am dat seama că acest expediert ar duce la îngroșarea peste măsură a cărții și, prin urmare, și a prețului; gîndind pe de-altă parte că unele lucruri se cuvin lăsate și pe seama istețimii cititorului, am hotărît în cele din urmă să las toată această poveste — deși de mare însemnătate, — la bunul plac al alegerii dumisale.

Cititorul trebuie să se deprindă așadar, prin orice mijloc, a vedea deosebirea dintre zicale pe de o parte și vorbele cele subțiri, podoabă ale conversației, pe de altă parte; căci pe cele dintîi le resping cu hotărîre din convorbirile cultivate, ca fiind nepotrivite. Recunosc, e drept, că în noianul de prea isteațe întorsături de duh și de umor scoase la iveală de către mine, s-ar putea găsi strecurate și cîteva ziceri aducînd cumva a proverbe; nădăjduiesc însă că acestea vor fi socotite, așa cum au și fost, nu drept proverbe, ci ca alcătuiri izvodite de niște minți luminate, întru înfrumusețarea și spriJinul conversației; din această întîi stăre a lor, ele au fost însă în chip cu totul neconvenit și *plagiaristic* (iertați-mă cuvîntul), cu samavolnicie turnate întru ziceri proverbiale; ca atare, socot pe bună dreptate că ar fi cazul să fie acum smulse de sub încătușarea plebei, spre a sluji la împodobirea saloanelor princiare, locuri de întrunire a persoanelor de ambe sexe, ori la recepțiile oferite de marii dregători ai statului, ca și în budoar, la toaletă, — ori la sindrofia ceaiului, obicinuită în rîndul cuconițelor.

Țin să dau aici cititorului deplinele asigurări că în culegerea de față nu-i va fi dat să afle nici măcar un singur cuvînt de duh care să nu fi primit încuviințare pecetluită din partea tuturor vorbitorilor ce le-au folosit fără încetare de-a lungul ultimei sute de ani, — ba poate și mai mult, cu toate că nimeni n-ar putea spune de cînd anume; să fie așadar încredințat că tot ce va citi aci este necalp, adevărat și neaoș.

Dar, mai înainte ca acest deosebit de bine alcătuit tratat să poată deveni obștească podoabă și folos scumpei mele patrii, mai sînt două lucruri ce presupun multă osîrdie și pierdere de vreme, — și care rămîn de neapărată trebuință.

În primul rînd: tot cel ce va năzui să fie cu desăvîrșire inteligent, isteț, duhliu și cultivat, va trebui, prin trudă sîrguincioasă, să învețe pe de rost toate spusele cuprinse în lucrarea de față, așa fel că niciodată să nu rămînă bătînd din buză din lipsă de răspuns, de întrebare, ori de ripostă potrivită, ori de altele ca aces-

tea, — pe loc, fără zăbavă și fără timp de gîndire. În al doilea rînd: după ce fiecare domn și doamnă vor fi ajuns a stăpîni atît de bine aceste greutăți, încît să nu se pomenească niciodată descumpăniți, și asta în nici un fel de împrejurare, mai rămîne încă de neapărată trebuință ca dînșii să-și însușească deprinderea desăvîrșită a fiecărei trăsături și mișcări trupești însoțitoare; fără de care ar lua naștere o sumedenie de absurdități fără sfîrșit. De pildă: în dialogurile ce urmează, cu greu veți găsi o singură spusă cultivată care să nu ceară neapărat și o anume mișcare însoțitoare plină de grație, din priviri, sau din nas, sau din gură, sau din frunte, sau din bărbie, învîrtitura cea mai nimerită din cap, pe cînd fiecare mînă își va avea sarcina ei anume de îndeplinit; iar în privința doamnelor, se adaugă întreg exercițiul evantaliului mînuit răspicat, în pas cu cuvintele rostite; de fel nu sînt de dat apoi uitării feluritele întorsături și cadențe ale vocii, răsucirile, mișcările, și osebitele așezări ale trupului, multele soiuri și trepte ale rîsului, ce se cuvin zilnic practicate de conițe înaintea oglindei, sfetnice fiindu-le jupînesele din casă.

Cititorul își va da foarte curînd seama de vasta cuprindere de cunoștințe adevărate și folositoare, aflătoare în acest tratat; la acestea, e drept, natura ajutată de talent se poate dovedi instrumental folositoare, dar pe lîngă așa ceva, o memorie bună, osîrduitoare aplicații, îmbinate și cu pilde vii și cu povețe, rămîn de cea mai arzătoare trebuință. Cu gîndul la toate aceste pricini, am nutrit adeseori în sinea mea dorința ca anumiți instructori, de ambe sexe, avînd în degetul lor mic această știință, să întemeieze așezăminte de învățămînt întru pregătirea tinerilor domni și a tinerelor domnișoare.

Acum vreo treizeci de ani, îmi amintesc de o ființă tuciurie, — din cele îndeobște cunoscute sub numele de țigănci — venită la noi în țară de prin Franța, și al cărei obicei era de a privi cum dascălul de danțuri ISAAC preda domnițelor de calitate numita artă; și, în timp ce tinerele cuconițe erau cu totul cufundate întru treaba lor, țigăncuța, de la o oarecare depărtare, dar totuși la vedere, maimuțărea înaintea lor toate mișcările, cum ar fi, datul din cap, vînturarea brațelor, răsucirile trupului; bunele urmări ale acestor întîmplări se mai pot vedea și astăzi asupra unora din cuconițele noastre mai în vîrstă. În același fel socot că ar fi foarte de dorit ca unele iscusite domnițe scăpătate, să deschidă acumă școli unde tinerele domnișoare de calitate de prin familiile înstărite să poată primi dintru început învățătura trebuincioasă în privința sistimei conversației ce urmează, compilată de mine, cu atîta chin, ca mai apoi să-și poată potrivi fiece vînturare din mîini, fiece

răsucire din trunchi și fiece mișcare din evantai — cu toanele cuprinse în cuvintele ce le aud sau le rostesc în convorbire. Și, mai presus de orice, să le învețe toate soiurile și treptele de chicoteli — după clipa potrivită — menite a însoți fie scăpărătoarea lor spusă, fie pe a altora. Și dacă feciorii de nobili ori de tîrgoveți, în loc de a fi trimiși pe la școlile obștești ori dați pe mîna pedagogilor de casă, spre a nu învăța nimic altceva decît cuvinte, — ar fi, zic, încredințați într-un fel unor dascăli pricepuți în această artă, nu văd de ce trebuință ar mai fi cărțile, afară doar pentru folosul celor ce prin meseria lor predau altora învățătura, — faptă cu mult subt vrednicia celor ce se nasc moștenitori de titluri și moșii.

Un alt neprețuit avantaj e că, prin cultivarea acestei științe, am fi cu desăvîrșire scutiți și de zădărîtoarele obrăznicii ale pedanților, ce se zic a vorbi o limbă făcută spre a nu fi înțeleasă; aceștia, ori de cîte ori o persoană cultivată se încumetă întîmplător a întrebuința vreunul din cuvintele jargonului dumnealor, au cutezanța de a ne lua în derîdere pentru faptul că dînșii ar rosti, chipurile, aceleași cuvinte într-un chip cumva mai evghenisit decît noi. În legătură cu cele de mai sus mă folosesc de acest prilej spre a spune sus și tare că ori de cîte ori un gentilom sau o domniță catadicsesc a lăsa cuvinte grele să le iasă din gură, fiece silabă e totuși rostită gingirliu și mlădios, atunci cînd trece printre buze; tot astfel, e semnul negreșelnic al bunei creșteri, — în scris și în citire — faptul de a schimba scriitura slovei odată cu prefacerile din rostire; căci sîntem de o mie de ori mai îndrituiți a judeca cele ce-s pe placul urechilor cilibii, decît ar putea fi vreodată cei ce-și zic sieși cărturari; ar fi, ca atare, cazul ca dînșii să-și îndrepte cărțile ca și rostirea urmînd autoritatea pildei noastre, întrucît buzele noastre se rotunjesc de o mie de ori mai gingaș și mai cu noimă decît ale dumnealor.

Dar, pînă una alta, pînă să putem ajunge la înfăptuirea unui gînd atît de mare și de folositor (ceea ce, avînd în vedere buna dispoziție a țării noastre din prezent, găsesc cu cale a nădăjdui să pot vedea cu ochii mei mai înainte de a muri) — vă rog să-mi îngăduiți a vă povățui să duceți cu dumneavoastră prezentul tratat ca tovarăș de buzunar, ori de cîte ori sînteți poftiți undeva, fie la masă, fie la ceai; de asemeni, în cazurile cînd se întîmplă să petreceți seara fără să jucați cărți, așa cum am văzut că se întîmplă uneori, datorită lipsei unor musafiri sau a altor împrejurări neprevăzute; ar fi cazul să recitați părți întregi din carte în timp ce vă îndreptați, în lectică sau în trăsură, spre locul cu pricina, preîntîmpinînd astfel orice soi de conversație s-ar nimeri să vă aștepte la sosire.

Cu toate că, făcînd dreptate țării mele, am recunoscut și recunosc că rămîne neîntrecută între țările de pe pămînt, — aducînd în sprijinul acestui adevăr dovezi de netăgăduit, vreau să spun sumedenie de propoziții dubiii din dialogurile de mai jos, toate sprijinite pe o neîndoielnică autoritate, în fapt nimic altceva decît alcătuirile noastre; cu toate acestea, zic, e cazul să mărturisesc totodată că sîntem pe de-a întregul îndatorați pentru acestea înaintașilor noștri; căci, oricît de departe în trecut m-ar duce amintirea, nu-mi vine în gînd o singură expresie însemnată cu care să ne fi sporit vorbirea, și asta de foarte multă vreme încoace; acest modern cusur al nostru se trage, după părerea mea, din introducerea cuvintelor triviale, pe vremea domniei lui Carol al II-lea. Iar acestea s-au schimbat între timp de atîtea ori, încît după ce împlinesc anul, abia dacă mai poți pricepe boabă; dealtfel nu le mai poate afla omul de nicăieri, decît în mănunchiuri mărunte, îndesate ici și colo prin comedii, ori prin alte scrieri fantastice datînd din acel timp.

Tot așa s-a întîmplat și cu onorabilul colonel James Graham, bătrînul meu prieten și tovarăș, care, către sfîrșitul aceleiași domnii, încercase să născocească un rînd nemaiauzit de cuvinte și expresii ce-au dăinuit, e drept, pînă aproape de vremea cînd dumnealui s-a stins din viață. Dar întrucît acești termeni de meșteșug nu se potrivesc bine decît la curțile de justiție și la politicieni — circulînd foarte puțin în afara cercului dumisale de cunoștințe (din rîndul cărora am avut onoarea de-a face și eu parte) — s-au pierdut, fiind astfel date uitării aproape cu desăvîrșire.

Nici răposații D. de R — și E. de E — nu s-ar putea spune c-au izbutit mai bine, cu toate că nu scoteau la iveală decît cîte un singur cuvînt odată; din care, dacă s-au mai păstrat *bișțari*, *a trage în piept*, și încă vreo două, toate celelalte fiind de acum învechite.

Aceleiași soarte au fost de altfel hărăzite și celelalte minți sclipitoare ale orașului nostru care năzuie a ne dărui cu sumedenie de termeni noui, ce an de an se schimbă, — ceea ce e nou într-un an căzînd pradă uitării curînd după retirea anotimpului. Mai de mult mi s-a întîmplat să primesc și eu o listă completă dintr-acestea, din partea Prea Cinstitului Lord și a Doamnei H —, bucurîndu-mă astfel de prilejul de a deveni, pentru o vară, una din fețele cele mai de vază de la țară; dar întorcîndu-mă, odată cu sosirea iernii, la oraș, și încumetîndu-mă a le scoate iară din sac, am fost în parte întîmpinat cu fluierături, în parte răsplătit cu lipsă de înțelegere.

Cred că singura înnoire de oarecare folos cioplirii și subțierii vorbirii, adusă în timpul anilor din urmă, e cea a prescurtării și abrevierii cuvintelor cu mai multe silabe, ca lăsînd pe celelalte nerostite, să rămînă una singură. Întrucît acest rafinament a început cam pe vremea revoluției, am avut deosebita cinste de a juca și eu un rol în introducerea lui; și, spre marea mea mulțumire, văd că propășește mai departe zi de zi, ceea ce mă face să nădăjduiesc că, cu timpul, va ridica limba noastră la o desăvîrșire neîntrecută; deși trebuie să vă mărturisesc, că, pentru a evita obscuritatea, am fost mai curînd zgîrcit în folosirea acestui ornament în dialogurile ce urmează.

Dar cît privește expresiile inventate întru cultivarea conversației, desfid toate cluburile și cafenelele din acest oraș de a putea izvodi un lucru asemănător — la fel de plin de duh, umor, deșteptăciune și politețe, în măsură să rivalizeze chiar și cu părțile mai puțin izbutite din alcătuirile mele, fapt ce arată limpede din două una: fie că am degenerat de tot, fie că întreg materialul cu putință a și fost folosit. Aș dori să pot crede, — așa cum din toată inima îmi doresc — că adevărată e partea a doua; căci iată, timp de cîteva luni m-am străduit să-mi storc mintea spre a izvodi vreun adaos menit să îmbogățească, (de-ar fi fost cu putință) acest tezaur, cu cel mai mic spor de la mine (pe care, oricum, l-aș fi tipărit cu slovă osebită ca să nu fiu învinuit de a pune dintr-ale mele pe socoteala publicului); dar arătînd rodul scremerilor mele unor prieteni lipsiți de părtinire, aceștia s-au arătat deosebit de sinceri, recunoscînd cu toții că izvordirile minții mele erau de nii de ori mai proaste decît adevăratele străvechi ajutprinte date vorbirii de către înaintași și adunate ca atare în culegerea aceasta, întărind spusa lor și prin dovezi ce m-au convins cu totul, făcîndu-mă să mă rușinez de nemăsurata mea cutezanță.

Dar am descoperit de curînd un argument mult mai puternic, menit a-mi întări această convingere; căci, așa cum ne încunoștințează măritul ierarh Burnet, episcop de Salisbury[1] în prefața la admirabila sa lucrare *Istoria Vremurilor Mele*, — sfinția sa s-a aplecat zi de zi toată viața, cu multă osîrdie, spre a șlefui scriitura cărții cu pricina, (și într-adevăr, în felul ei, putem spune că-i aproape tot atît de bine șlefuită ca și alcătuirea mea) — la fel și eu, cu necurmată statornicie, de cîțiva ani încoace nu conte-

[1] E ironizat aici Gilbert Burnet (1643—1715), episcop și predicator anglican, apologet al Reformei: autorul unei *Istorii a Reformei Anglicane* în trei volume (1679—1714) și al unei *Expuneri asupra celor 39 de articole* (1699) — comentariu al compendiului doctrinal impus credincioșilor de Parlamentul englez în 1571.

nese să cercetez, cu cea mai încordată luare aminte, spre a vedea dacă nu cumva găsesc vreo cît de mică scăpare, de stil ori denumire, în toată această culegere a mea, — cu gîndul de a mă lua la întrecere cu prea sfinția-sa, și a putea la rîndul meu da drumul acestei alcătuiri, ca celei mai desăvîrșite dintre lucrările veacului.

Mi s-a întîmplat deunăzi să dejunez într-o aleasă societate, alcătuită din persoane de ambe sexe, fiind, potrivit obiceiului meu — cu ochii în patru la noile materiale de trecut în cărțulia mea de buzunar; toate cele merseseră destul de binișor, pînă ce, după masă, cuconițele ne părăsiră spre a-și lua ceaiul, iar noi, bărbații, rămaserăm la un pahar de vin. Și iată dintr-odată că nici unul din noi nu se mai dovedi în stare a scoate la iveală un singur material vrednic de a fi trecut pe cărțulie: tot ce se spunea acolo decăzuse jalnic, ajungînd o înlănțuire de ziceri istețe izvodite la fața locului, întru totul osebite de străvechiul și adevăratul lor tipar; într-acestea, desnădăjduit cu totul, m-am ridicat trecînd în încăperea unde conițele tocmai își sorbeau ceaiul; am tras de aici încheierea, și stărui mai departe în a crede, fie că vinul nu este cîtuși de puțin folositor politeței, fie că sexul nostru nu-i în stare să păstreze această însușire fără de tovărășia doamnelor, ce nu dau greș niciodată a ne îndruma pașii pe calea cea dreaptă, ajutîndu-ne totodată să stăruim pe ea.

Valoarea acestor apoftegme apare deosebit de mare dacă ne gîndim că lor le datorăm dăinuirea pe mai departe a limbii noastre timp de peste o sută de ani; și nici nu-i de mirare, căci într-adevăr, pe lîngă scăpărarea de duh și șfichiul cel subțire al zeflemelii, adevărul și tăria acestor rostiri se dovedesc atît de strașnice, încît de-a pururi nu pot fi schimbate, decît spre paguba făptașului, — lăsînd firește la o parte cazul prescurtărilor; nădăjduiesc neabătut că va sosi timpul cînd le vom vedea și pe acestea îmbrățișate de toată lumea, întrucît am și început să le întîlnim în unele din sindrofiile cele mai alese ale acestui oraș.

În pofida faptului că această lucrare a fost izvodită spre folosul tuturor persoanelor de calitate și înstărite, de ambe sexe, — cititorul își va putea da seama că am avut nu mai puțin în vedere pe ofițerii oștirii noastre, pe gentilomii de la palatul de justiție, și de la cele două așezăminte ale universității, așijderi, pe domnii și pe doamnele de pe la Curte, și, în chip deosebit, pe domnișoarele de onoare; am cunoscut douăzeci și două din acestea, una fiecare dovedindu-se neîntrecută în această nobilă chemare, pînă ce, nu știu cum se face, de vreo cîțiva ani încoace, au început să-și dea în petec vînturînd felurite dispute și îmbrățișînd apucături liber-cugetătoare; nu că aș avea ceva împotriva unuia din aceste desfătări,

— practicate la timpul potrivit, și la cererea persoanelor din jur; căci acestea din urmă ar putea într-adevăr vădi și gust pentru cuvîntări mai înălțătoare; sau ar putea avea memorie scurtă; ori mintea încă nu îndeajuns de coaptă spre a fi fără cusur la învățătură; ori (ceea ce-mi vine mai greu să cred) să nu nutrească dorința citirii și însușirii îndrumărilor mele. Pe lîngă toate acestea, domnițele de pe la Curte sînt păscute de o foarte puternică ispită de a cădea în sus-pomenitele apucături și prin aceea că doresc a nu da cumva prilej învinuirii că s-ar împotrivi, din îngîmfare, curentului public și modei îmbrățișate de toată lumea; oricum însă nu văd cine ar putea susține că gîlcevile ori hula, ce sînt podoabele de căpetenie ale liberei-cugetări, — ar fi cu ceva mai puțin folositoare conversațiilor cultivate, decît ceea ce am adunat eu în această culegere. Căci, în privința gîlcevilor, rare sînt cele ce par desăvîrșite în felul lor, deosebirile dintre ele sînt destul de mici, — toate luînd sfîrșit într-unul și același chip; a le înmulți numărul ar presupune mai multă invențiune decît aflăm în mod obicinuit la oameni. Cît privește hula, altfel spus libera-cugetare, vreau să menționez că mi-a fost dat să întîlnesc anumiți cîrciogari, de ambe sexe, care, datorită unei educații pline de prejudecăți, se temeau de Sarsailă. Trebuie să adaug însă că domnișoarele de onoare nu intră aci, deoarece au și fost pe deplin lămurite de către un vestit capelan de-al Curții, cum că locul numit iad nu e decît o născocire.

Mi-este, desigur, cu neputință a dezbate cazul dacă libera-cugetare e lucru legiuit sau nu, de vreme ce toată lumea s-a învoit să recunoască că cugetarea *este* liberă. Cu toate acestea, recunoscînd că ar putea cuprinde un nesfîrșit cîmp de dezbatere, n-aș zice, — după smerita mea părere — că dă prilej la cine știe ce scăpărări de umor și istețime, deoarece nu-i încetățenită printre noi decît de puțin timp, și n-a dat încă naștere unor expresii neaoșe și consacrate: vreau să spun din acelea care se cad a primi blagoslovirea lumii subțiri, mai înainte de a putea fi îmbrățișate ca autoritate; pe de altă parte arta hulei, ori liberei cugetări, n-a fost izvodită la Curte, ori de către personalități de vază: atari inși au fost la drept vorbind mai curînd oblăduitori decît izvoditori ai ei; la început fusese răspîndită de către secta fanaticească[1], în anii de pe urmă ai puterii de care s-a bucurat; după Restaurație, fu mînată mai departe în chiar sînul guvernămîntului de către rămășițele parlamentarilor sectanți, și pe drept cuvînt, deoarece știau că regele Carol II, — urmare a educației greșite ce-și avea rădăcinile în tulburările de care suferise tatăl său — avea timp berechet de

[1] Cf. *Lucrarea mecaniceasca a spiritului.*

a pune și în practică toate cele: așa încît entuziasmul fanaticesc duse de-a dreptul la ateism; aceasta se potrivea de altfel și cu apucăturile destrăbălate de care vodă dăduse dovadă în tinerețele sale; s-ar putea totodată ca asemenea principii să fi fost hrănite mai departe de către rege prin înrîurirea hughenoților francezi, — adeseori învinuiți de răspîndirea năravului pe la noi; oricum, nu văd la ce bun să băgăm în convorbire subiecte venetice și noui, atîta vreme cît dispunem de subiecte berechet, dintr-ale noastre.

De asemeni, pornind de la motive tot atît de temeinice, am fost nu mai puțin măsurat și în privința cuvintelor cu *perdea;* căci, de cele mai multe ori, acestea silesc pe cuconițe să se prefacă că nu pricep, ori că s-ar simți, chipurile, stînjenite. Scurt spus, împiedică sau îngrădesc desfășurarea conversației; pe de altă parte nici nu sînt foarte priceput în a da reguli de cum se cuvine ca domnițele să schimbe fețe, fețe în atari împrejurări; prin urmare, mă mărginesc să recomand ca asemenea cuvinte cu perdea să fie șoptite la ureche, și doar domnișoarelor subt douăzeci de ani, care, simțindu-se ținute să roșească, sînt în măsură să dea naștere și unor alte noui subiecte de sporovăială.

S-ar putea ca domnii critici să învinuiască sistima mea de conversație cultivată de un anumit cusur; că adică una din podoabele de căpetenie ale vorbirii lipsește cu desăvîrșire din tratatul meu; într-adevăr, am lăsat-o anume de o parte datorită unor pricini pe care am să le lămuresc pe dată; iar, în cazul cînd lămuririle mele n-ar fi pe placul părții bărbătești, această lipsă va putea fi suplinită într-un anume fel mulțumită unui apendice, adaos celei de-a doua ediții; numitul apendice va fi tipărit, se-nțelege, separat, și vîndut la prețul de șase *penny*, legat în scoarțe marmorate, în așa chip ca cititorii mei să nu se poată plînge de a fi fost trași pe sfoară de librar.

Cusurul despre care vă vorbesc e cel de a nu fi pomenit în cartea mea nici-o iotă din sumedenia de înjurături atît de obicinuite în zilele noastre la împodobirea cuvîntării: am făcut acest lucru în primul rînd pentru a nu da prilej de sminteală clericilor, care sînt primiți la aceste sîndrofii ale oamenilor cultivați, arareori sau niciodată. Trebuie să recunoaștem că, bine culese, aceste înjurături, sînt nu numai deosebit de folositoare pentru întărirea spuselor, ci și că alcătuiesc niște alese flori de stil.

Nădăjduiesc însă că ceea ce voi adăuga aici întru dezvinovățirea mea cu privire la acest prea însemnat articol, va avea totuși darul de a face ca, într-o oarecare măsură, să mi se treacă cu vederea vina.

În primul rînd, am chibzuit eu în sinea mea, o culegere frumoasă de înjurături, — presărate la tot pasul pe măsura obiceiului, — ar fi îngroșat volumul meu de cel puțin două ori pe-atît, de unde ar fi decurs nu numai un preț de două ori mai ridicat, dar și faptul neputinței de a face cartea lesne de purtat în buzunar.

În al doilea rînd, am primit asigurări din partea unor amici cu scaun la cap cum că, din cele cunoscute de dînșii, anumite cuconițe s-ar simți jignite (de-adevăratele ori nu) în fața unei prea mari mulțimi de înjurături și sudalme, — și asta chiar în cazul cînd acest ornament nu-i introdus în vorbire tam-nisam; trebuie să vă mărturisesc să acest fapt m-a nedumerit destul de mult, întrucît, din cîte am putut vedea pe la numeroasele mele cunoștințe, vreme de mai bine de douăzeci de ani, nu mi-a fost dat să bag de seamă una ca asta. Totuși, m-am simțit dator să mă plec în fața hotărîrii unor oameni cu judecata mai înțeleaptă decît a mea.

În al treilea rînd, avînd în vedere faptul că acest prea trebuincios tratat a fost chibzuit cu gîndul la viitorime, mi-am dat seama — eu însumi fiind acum un om cu mintea coaptă — că o puzderie de înjurături au tot avut timpul să-mi pătrundă în urechi, din clipa cînd întîia oară am început să iau aminte la cele din jur, și să cunosc moravurile și oamenii. În legătură cu toate acestea am înțeles și mai bine că drept a glăsuit poetul cînd a zis:

Căci omul astăzi schimbă de sudalme
La fel de des ca și de haine.

Într-un cuvînt, este un adevăr că înjurăturile sînt vlăstarele modei; într-un anume sens ele se schimbă odată cu anul, cam în felul în care am băgat de seamă că se întîmplă și cu vorbele triviale; eu unul îmi amintesc de vreo patruzeci de rînduri, osebite unele de celelalte. Cît privește cele vechi, nu cred să fi fost mai mult de patruzeci și cinci, cincizeci, la obîrșie; dar felul de a le îmbina și împleti întrolaltă s-a dovedit aproape tot atît de felurit ca și al literelor alfabetului.

Cel dintîi om de calitate care s-a pomenit să fi înjurat de *Rănile Domnului* rămîne Sir John Perrot[1]. A trăit pe timpul reginei Elisabeta și se crede c-ar fi fost copil din flori al regelui Henric al VIII-lea, ce se prea poate să-i fi fost și instructor. Într-adevăr,

[1] John Perrot (cca 1527—1592) bastard al regelui Henric al VIII-lea, intrat în istorie pentru violența și cruzimea cu care a condus operațiile de supunere și exacțiune a Irlandei în calitatea sa de «Lord Deputat» al acestei provincii.

această înjurătură se folosește mai departe și acum, fiind una din sudalmele de temelie pînă în zilele noastre, împreună cu altele cîteva, ce și-au păstrat neîntinată simplitatea de la început; dar noianul celorlalte a fost atît de mult și des întreschimbat, încît dacă ivoditorii ar mai trăi și azi să le audă, cu greu le-ar mai putea pricepe.

Avînd în vedere cele de mai sus, am început să înțeleg că dacă m-aș apuca să trec înjurăturile acum în uz în cartea mea, lucrarea ar fi în primejdie de a se învechi pe nepusă masă, în clipa primei schimbări de modă, devenind pe loc la fel de inutilă ca un dicționar antic; or, cu totul alta e menirea culegerii mele de conversații cultivate; căci, așa cum spuneam și mai sus, tipicul conversației cultivate s-a păstrat neștirbit prin tradiție preț de cel puțin un veac. Așa încît am ajuns de unul singur la încheierea că-i mai nimerit să las pe dinafară întreaga sistimă a sudalmelor, cu atît mai mult cu cît înjurăturile folosite azi sînt perfect de bine cunoscute și prețuite de vorbitorii ambelor sexe; cele noui se pot învăța fără greutate și, cu ajutorul unui grăunte de cuvenită înțelegere, se folosesc în chipul și la locul potrivit, după împrejurare. În legătură cu problema aceasta a suduitului rămîne totuși să adaug aci o povață de mare însemnătate pentru cititorii mei de sex bărbătesc, și anume: să aibă bunătatea de a studia întrucîtva aspectul varietății. Căci părerea împărtășită de cei mai rafinați rostitori de înjurături susține că una și aceeași sudalmă sau vorbă tare nu se poate împăca cu cerințele politeței, dacă e repetită mai mult de nouă ori într-o singură societate, sau de către aceeași persoană, sau la una și aceeași sindrofie.

Sînt departe de a nutri dorința sau nădejdea că spilcuitele și cultivatele conversații cuprinse în lucrarea mea vor putea să pătrundă iute în vorbirea de zi cu zi, fiind însușite deopotrivă de domni și de conițe, așa cum le-am înșiruit eu aici. Nici gînd: ba dimpotrivă, socot că s-ar cuveni să fie mai întîi bine drămuite și subțiate încă. Dacă am o modestă pretenție, aceasta ar fi doar aceea ca, — grație unei orînduiri plină de cuviință și de chibz, pildele mele de conservație să poată sluji plăcerilor sindrofiilor dintr-un singur an, unei persoane care nu obicinuiește să facă vizite prea lungi și nici prea dese într-o singură familie. Florile de înțelepciune, fantezie, duh, umor și politețe presărate de-a lungul acestui volum, se ridică la una mie șaptezeci și patru. Socotind așadar cîte treizeci de familii de vizitat pentru fiecare domn și doamnă (nu insistăm asupra fracțiilor, — pe zi vor fi trebuincioase poate ceva mai mult de o sută de întrebări, răspunsuri, replici, riposte, isoane și alte observații, — de rostit cu prospețime

în una fiecare din suspomenitul număr de familii, timp de douăsprezece luni solare bătute pe muche; dar pînă și asta mi se pare un țel greu de atins, avînd în vedere cele asupra cărora stăruie lumea și cele la care se așteaptă.

Cît despre mine unul, împărtășesc mai departe părerea că această știință se cere înălțată neabătut către culmile desăvîrșirii.

O altă obiecție ar fi aceea că publicarea cărții mele ar putea, cu timpul, să ducă la prostituarea acestei nobile arte, odată cu punerea ei la îndemîna păturii de jos și a plebei; răspunsul meu este că a-ți însuși acest tratat nu-i treabă lesnicioasă, așa cum par să-și închipuie unii necunoscători cu ifose. E drept că un lacheu poate sudui: nu va sudui însă niciodată ca un lord. Poate sudui la fel de des, dar poate oare sudui cu aceeași delicatețe, acuratețe și bun simț? Nu, de bună seamă, afară de cazul cînd s-ar nimeri să fie un tînăr din cale-afară de înzestrat, cu memorie bună, spirit de observație ascuțit, ureche fină, o brumă de cunoștințe muzicale, și gust sigur — ceea ce se potrivește să fie un caz dintr-o mie în tagma lor, unde mai curînd e întîlnit darul de a intra în înaltele grații ale stăpînelor. Nici un lacheu din șase nu poate avea o minte atît de rafinată încît să guste și să aplice înaltele cugetări cuprinse în acest volum, dedicate de mine lumii. E însă drept că n-aș îndrăzni să spun că lucrurile stau la fel de prost și cu privire la cameristă: aceasta, mai ales dacă s-a obicinuit cu citirea romanțurilor, s-ar prea putea să deprindă o brumă de politețe de mîna a doua și de îndoielnic aluat; servind într-una ceaiul la sindrofiile conițelor, — și trăgînd cum se cade cu urechea, — ar putea chiar, în cîțiva ani, să se schimbe într-atîta, încît să-și însușească o purtare bunicică, putîndu-i pînă la urmă sluji — cine știe — ca să-l îmbrobodească pe vreun capelan mai tînăr ori pe bătrînul valet. Dar totuși ce păcat! căci la sfîrșit, cum ar putea totuși izbuti să dobîndească și zecile de grații, de mișcări și schime, întreaga ordine de bătaie a evantaliului, tresărirea celor mai mici trăsături a feței, suișurile și coborîșurile, repezeala și tărăgănarea glasului, feluritele întorsături și cadențe ale vocii; potrivita cumpănă dintre zîmbet și încruntare, ori,—cît de des și cît de tare trebuie rîs, cînd să zeflemisești și cînd să faci pe bosumflata, precum și toate celelalte ramuri ale doctrinei și disciplinei sus pomenite?

Așadar, nu am nici cea mai mică temere că această artă ar putea ajunge vreodată în primejdia de-a încăpea pe mîinile vulgului, căci e nevoie de mult timp, studiu, practică și geniu spre a putea ajunge la desăvîrșire; iată de ce mă văd nevoit să reiau aci propunerea mea de adineaori, ca să se înființeze școli publice

în care, pe spezele națiunii, să poată preda cei mai pricepuți și mai destoinici dintre dascălii și dăscălițele acestui meșteșug.

Lucrarea mea a fost izvodită sub formă de dialog după pilda altor vestiți scriitori de istorie, drept, politică, ca și de mai toate celelalte arte și științe; și nădăjduiesc să se bucure de un succes tot atît de deplin: căci cine ar putea pune la îndoială faptul că-i de o mult mai mare însemnătate pentru fericirea neamurilor, decît toate celelalte științe luate laolaltă? Dialogul e socotit metodul cel mai bun de a împărtăși altora cunoștințe; și nu mă îndoiesc că, nu peste mult, vor fi deschise școli obștești pentru predarea deșteptăciunii și politeței, potrivit schemei mele, — tineretului de calitate și cu stare. Am luat hotărîrea să depun, în sesiunea viitoare, o petițiune în Camera Lorzilor, cerînd să fie dat un act parlamentar în temeiul căruia cartea mea să fie proclamată manual unic pentru toate orașele acestui regat, unde sus amintita artă urmează a fi predată de către magiștri iscusiți — aceștia trebuind să fie încuviințați și recomandați, firește, de către mine; atare înfăptuire nu va fi cu nimic mai prejos decît ceea ce Lilly[1] a dobîndit, fără alt țel decît de a preda cuvinte goale într-un limbaj cu desăvîrșire netrebnic. E de la sine înțeles că nu-mi voi nesocoti interesele pînă acolo încît să nu cer să mi se acorde o patentă, — pe care o voi ține desigur la dispoziția tuturor celor interesați; vreau adică să spun că mie singur îmi va fi rezervat privilegiul de a da licență de predare după manualul meu tuturor școlilor, și asta pe timp de patrusprezece ani.

Cititorul își dă desigur seama cît am trudit șlefuind la stilul acestei cărți, scriind-o în cea mai desăvîrșită limbă cu putință; osîrdia mea a mers pînă acolo încît am îmbunătățit ortografia, trecînd literele întocmai după cum le auzim rostite la Curte, la recepții, la adunări, la teatre, în saloanele cele mai răsărite, de către tinerii studenți ai înaltei școli de Drept, de către cei ce urmează cursurile celor două așezăminte universitare, precum și de către toate persoanele avînd un stagiu de cel puțin douăsprezece luni la oraș, — petrecute în societăți din cele mai alese. În cele ce urmează noile ortografii vor fi întîlnite de cititor sub forma a numeroase pilde. De pildă: *can't*, *han't*, *shan't*, *didn't*, *cou'dn't*, *wou'dn't*, *isn't*, *en't*[2], și multe altele; mai sînt apoi unele cuvinte despre care

---

[1] E vorba aparent de *William Lilly* (1602—1681), astrolog și autor de almanahuri, cunoscut pentru faptul de a fi fost stipendiat cu generozitate de autorități.

[2] Swift surprinde aici fenomenul contragerii unor forme verbale care ulterior aveau să fie consacrate prin uz; poziția scriitorului este conserva

cărturarii spun că ar veni din limba greacă și latină, dar care acum, răsvîrtite întru rostirea cultivată a cuconițelor, ofițerașilor, curtenilor și studenților în Drept, au ajuns să sune cam așa: *jommetry* pentru *geometry*, *vardi* pentru *verdict*, *lard* pentru *lord*, *learnen* pentru *learning:* mai sînt și unele abrevieri încîntătoare, ca *pozz* pentru *positive;* *mob* pentru *mobile;* *phizz* pentru *physiognomy;* *rep* pentru *reputation;* *plenipo* pentru *plenipotentiary;* *incog* pentru *incognito;* *hypps* sau *hyppo* pentru *hippocondriacs;* *bam* pentru *bamboozle;* și *bamboozle* pentru *Dumnezeu știe ce;*[1] prin aceasta se cruță o mulțime de timp, iar lungile leghe din drumul conversației se prefac în lesnicioase scurtături.

După cum se va vedea, am trudit din greu, și, nădăjduiesc, nu fără bune rezultate, spre a face ca fiecare personaj din dialoguri să fie, pînă la un punct, consecvent cu sine însuși, așa fel încît, ori de cîte ori, spre desfătarea și învățătura unei societăți alese, o persoană cu cîntar la cap se va apuca să citească din carte cu glas tare, — nu va mai fi nevoie să pomenească mereu numele fiecărui personaj, căci de-a lungul feluritelor convorbiri, fiecare rămîne credincios tiparului său, neputînd fi luat drept un altul; las însă această treabă pe seama cumpănitei și chibzuitei înțelegeri a cititorului.

S-ar prea putea ca modul însuși de a aduce vorba despre feluritele subiecte de deșteptăciune și umor să se dovedească cu nimic mai prejos decît lucrurile înseși discutate, — mai cu seamă din punctul de vedere al plăcerii și învățăturii ce cuprind. Cît privește lucrurile înseși, vă pot mărturisi că n-am aproape nici-un merit: le-am consemnat doar pentru că am memorie bună, avînd și fericirea de a mă fi aflat vreme îndelungată în compania unor oameni subțiri; în schimb, cît privește meșteșugul de a izvodi punerea cap în cap a acestor cuvîntări, aducînd deci vorba într-un chip cît mai firesc cu putință, ca despre niște simțăminte decurgînd din sumedenia însăși a subiectelor, — iată un talent întrucîtva puțin obicinuit, și o trudă în care puțini inși ar fi putut nădăjdui să izbîndească, afară de cazul cînd ar fi fost binecuvîntați în această privință cu un dar anume, — dimpreună cu o sinceră și dezinteresată tragere de inimă întru cauza propășirii obștei.

Deși cutare curioasă întrebare, isteață replică, și duhliu răspuns s-ar prea putea să nu fie îndeajuns de bine cunoscut multora

---

toare și academică, dar irelevantă pentru direcția esențială a ascuțișului său satiric.

[1] Ultimul termen, deosebit de socant pentru Swift, care-l menționează de mai multe ori în opera sa, pare să se fi încetățenit în argou chiar în acel timp; sensul ar fi «a trage pe sfoară», «a duce cu preșul».

din cititori, e bine de ştiut că nu-i propoziţie în întreaga mea culegere de care să nu pot da socoteală aducînd cu prisosinţă dovezi de netăgăduit, de va fi nevoie; şi asta chiar în cazul anumitor expresii care, pentru un mic număr de urechi gingaşe, ar putea suna întrucîtva din topor, — pînă şi pentru acestea, zic, sînt gata a aduce probe mai presus de îndoială: autorităţi de pe la Curte, din cafenele, teatre, adunări, saloane, de pe la recepţii, din jurul meselor de joc, de la baluri şi baluri mascate, — din partea multor persoane de ambe sexe şi de cea mai înaltă condiţie, aş spune aproape regească. Dar, ca să fim drepţi, m-am arătat totuşi destul de zgîrcit atunci cînd a fost vorba de a menţiona unele simţăminte îndeobşte cam slobod date în vileag; asta pentru că în clipa cînd am început să-mi întocmesc culegerea, atari soiuri de convorbiri se aflau aproape în faşă, neintrînd încă sub oblăduirea cinstitei mele proteguitoare de la Curte, subt al cărei gir şi stemă au ajuns în cele din urmă floare aleasă între toate, în salba nestematelor de duh scăpărător şi cultivat.

Se vor găsi poate unii care să obiecteze că atunci cînd îmi aduc musafirii la masă, pomenesc o mulţime prea mare de feluri de mîncare, şi nu întotdeauna potrivite cu arta bucătăritului, ori cu anotimpurile; că, spre o pildă, parte din felul întîi vine încălecat pe felul al doilea; sau, — o şi mai mare lipsă de bună creştere, — că pomenesc de caltaboşi la ospăţul domnesc al unui lord, ori la o mare sindrofie; dar aş dori să ştiu, de-aş fi lăsat caltaboşii la o parte, ce s-ar mai fi ales din prea subţirele răspuns dat de Miss Notable atunci cînd a vrut să explice de ce nu s-a înfruptat din numitul fel de cîrnat? Omenirea ar fi pierdut astfel poate pe veci acest răspuns, iar eu m-aş fi făcut pe drept cuvînt vinovat de a-l fi lăsat nepomenit în culegere. Nu pot aşadar decît să nădăjduiesc că asemenea cititori hiper-critici vor avea bunăvoinţa de a ţine socoteală de faptul că menirea mea a fost aceea de a izvodi un mănunchi cît de bogat, de îndesat şi de desăvîrşit din zicerile rafinate, cu singura grijă de a le înşirui în chipul cel mai firesc şi mai puţin curios cu putinţă, spre a-mi putea astfel îndruma cititorii înspre gustarea miezului şi a măduvei însăşi a acestei atît de admirabile şi prea folositoare arte.

Sînt în adîncul inimii îndurerat şi am fost nespus de dezamăgit descoperind că o atît de plăcută, universală şi cultivată desfătare, precum jocul de cărţi, s-a dovedit a nu fi fost în măsură să contribuie decît prea puţin la întregirea lucrării mele. Mi s-a întîmplat de sute de ori să pîndesc cu ochii în patru, cu cărţulia pregătită, fără să reuşesc totuşi ca, vreme de opt ceasuri, să pot culege materie pentru o singură propoziţie. Dar cred că acest fapt se datorează

pînă la urmă aprinderii tonatice și pătimașe pricinuite de feluritele și neașteptatele întorsături, întîmplări, răsturnări, noroace și ghinioane care pîndesc pe jucători de-a lungul unei seri prelungi petrecute în jurul mesei de joc; mintea le e într-adevăr covîrșită de gînduri, căci orice scăpare poate deveni fatală.

Jocul de cărți se sprijină pe cei doi stîlpi de nădejde: fapta și deliberarea. Arta jocului cunoaște puțini termeni proprii, aceștia fiind îndeobște statoriți prin obicei și lege; cu cărțile în mînă, nu-i timp de digresiuni și de întreceri duhlii. Cadrilul, îndecsebi, se aseamănă destul de mult cu o stare naturală, numită stare de război, — fiecare femeie fiind vrăjmașa unei fiecărei femei; aliantele încheiate sînt scurte, nestatornice, curînd desfăcute; pactul se face pe loc, fără a-ți cunoaște mai înainte aliatul, iar în clipa următoare este rupt. Așa se face că, la cadril, creierul femeiesc e mereu folosit la stratagemă, iar mîinile pentru acțiune. Alt obicei de pe urma căruia n-aș îndrăzni să spun că arta conversației a cîștigat prea mult, e fericita reîncetățenire a balurilor mascate; tot dialogul acestor împrejurări se poate într-adevăr rezuma într-o (e drept, ageră, dar) singulară întrebare, ca și într-un singur răspuns: Mă cunoști?! — Desigur!. Și: — Mă cunoști?! — Desigur!. Din acest motiv n-am socotit de cuviință să-l mai încurc pe cititor introducînd în tratat balul mascat, de dragul unei singure întrebări și a unui singur răspuns; mai cu seamă, că pentru a-l înfățișa cum se cade, ar fi trebuit să adun laolaltă o sută de persoane de ambe sexe, învestmîntîndu-le în straie nemaipomenite, ca îndată după aceea să trebuiască să le trimit la plimbare.

Pe de altă parte nu mi se pare deloc cuminte a ne închipui că știința noastră s-ar putea alege cu cine știe ce îmbunătățiri de pe urma balurilor mascate, care nu sînt îndeobște decît un prilej dat agerimei de duh de ambe sexe adunate la un loc, spre a născoci cele mai stranii și hazlii straie cu putință; cugetul fiindu-le consfințit pe de-a întregul ducerii la bun și fericit sfîrșit a urzelilor și aluziilor galante.

Cititorul judecat își va putea curînd da seama că eroina mea se cheamă Miss Notable, erou fiind Mr. Thomas Neverout. M-am căznit tare mult la încondeierea acestor două personagii, folosind în acest scop întreaga mea pricepere. M-am străduit să le pun în gură cele mai sprințare întrebări, răspunsuri, replici și riposte, căci am avut în vedere să fac din ele niște modele după care să se poată lua orice bărbat burlac și orice domnișoară. Nădăjduiesc că, în acest fel, conversațiile cultivate dintre persoanele de ambe sexe se vor bucura de o nouă înflorire, atingînd o treaptă de desăvîrșire cum n-a fost încă dat regatelor noastre să cunoască.

Pentru unele trăsături m-am inspirat și din personajul lui Sir John Linger, cavaler de loc din Derbyshire, așezat de mine în cumpănă și în contrast cu ceilalți: într-acestea, țin să asigur pe cititor că nu am avut cîtuși de puțin de gînd să arunc vreo rază de lumină asupra ținutului Derbyshire, unde m-am născut. Intenția mea a fost doar aceea de a scoate la iveală starea nenorocită a acelor persoane ce n-au avut norocul de a se fi născut și viețuit în cercul bunei-creșteri, ale cărui graniți, după judecata mea, nu trec de urbea Londrei cu zece leghe jur împrejurul ei; în pofida credinței împărtășită de unii, cum că s-ar afla consemnate în catastifele cu răposați. Comparînd vorbirea domnilor și cuconițelor mele cu cea a lui Sir John, vă va veni destul de greu să credeți că a fost totuși educat sub același cer, aceleași legi, în aceeași limbă, religie și ocîrmuire cu cealaltă lume: dacă l-am pus și pe dînsul, cu graiul său necioplit, în cartea mea, am făcut-o doar spre a atrage luarea-aminte a învățăceilor mei ca să știe de ce să se ferească.

Curiosul cititor își va da desigur seama că atunci cînd conversația începe să lîncezească — fapt redat de subsemnatul cu iscusit meșteșug în anume locuri — am avut întotdeauna grijă să întorc vorba dintr-odată cu cîte-o întrebare sau altă duhlie spusă, menită a o reînsufleți; ca de pildă: — la te uită! Să juri că ne aflăm la o adunare de muți! Hai, domniță, spune-mi unde-ți zboară gîndul!, precum și altele asemănătoare. N-am admis nici un fel de țărănisme ori provincialisme în vorbe de duh și fantezie, întrucît nu le cunosc decît într-o măsură foarte mică; și mai ales, — pentru că le găsesc cu mult inferioare celor obișnuite la Curte, printre măriile lor domnii ușieri, madamele cameriste, precum și în rîndul domnișoarelor de onoare; mă simt așadar dator să pomenesc și capătul celălalt al nobilei noastre metropole.

În ziua cînd fericita artă a conversației cultivate va fi din temelii ameliorată, cercurile înalte nu vor mai îndura pacostea acestor palavragii plicticoși, sarbezi și nesărați, ori a sfadnicilor țanțoși; căci un învățăcel sau o învățăcică, bine pregătiți în știința noastră, se vor găsi întotdeauna să le taie vorba pe loc cu cîte o surprinzătoare pildă de deșteptăciune, ce va face pe toată lumea să izbucnească în hohote de rîs; iar dacă după scurta întrerupere, nedescrețit la frunte, ipochimenul va stărui să-și reia firul istorisirii, zicînd de pildă: — Așadar, ca să revenim la cele ce spuneam..... — noi hohote de rîs din dreapta și din stînga îl vor sili să se lase pînă la urmă păgubaș.

Am schițat de asemeni cîteva încercări în legătură cu susținerea disputelor, dînd îndrumări celor ce se complac în această îndeletnicire, — întru aceasta bucurîndu-mă de deplina încuviințare

a prietenelor mele de la Curte. Cu toate acestea, nu m-am ținut întocmai după tipic în această privință, întrucît am înfățișat treburile într-un chip cumva mai rezervat decît e practica zilelor noastre la Saint James[1]. Pe de altă parte n-aș îndrăzni să socot această îndeletnicire drept o ramură propriu-zisă a desăvîrșitei conversații cultivate, ce face obiectul prezentului tratat; am arătat de altfel mai sus și care sînt temeiurile în această privință. Îngrijindu-mă totodată a lăsa loc gol, în cele ce urmează, la punctul critic al fiecărei dispute, așa fel încît pătrunzătorul cititor să-l poată umple de fiecare dată cu ceea ce, cu mintea sa, va socoti de cuviință a spune. Cît despre mine, mă mîndresc cu faptul că, — în afara unei brume de franceză, — nu sînt decît, ceea ce pedanții și belferii numesc, un om fără de carte, cu alte cuvinte un ins cu totul neînvățat. Dar în privința limbii ce-o vorbesc sînt departe de-a recunoaște c-aș putea fi socotit mai prejos decît alții. Pot spune că am citit cele mai multe din piesele și feluritele poeme publicate în decursul ultimelor douăzeci de ani, și mai bine. Am citit din scoarță în scoarță întreaga operă scrisă de Mr. Thomas Brown[2], avînd chiar deosebita cinste de a fi bunul său prieten, — știut fiind că lumea întreagă a recunoscut în el pe mintea cea mai strălucită a veacului nostru.

Despre raporturile mele cu celelalte minți mai sclipitoare ale timpului de față, cititorul va afla totul din înșeși versurile închinătoare pe care dînșii mi le-au oferit spre a fi așezate la loc de cinste, în deschidere la această carte. Am fost și rămîn deosebit de bun prieten cu Mr. Charles Gildon[3] cu Mr. Ward[4], cu Mr. Dennis, — acel admirabil critic și poet, precum și cu mulți alții. Toate aceste eminente personaje (vreau să spun cele ce sînt încă în viață) mi-au făcut onoarea de a citi prezenta lucrare de cîte cinci ori unul fiecare, aruncîndu-și asupra ei un ochi pe cît de prietenesc și sincer, pe atît de necruțător și de sever: dînșii mi-au propus și cîteva îmbunătățiri, de altfel foarte puține, pe care le-am primit cu toată recunoștința, exprimîndu-mi acum în public gratitudinea pentru acest favor atît de osebit.

---

[1] Palatul regal.

[2] Thomas Brown (1663—1704), modest literator satiric și traducător, autor al unei serii de descrieri și schițe din viața cotidiană londoneză (*Amusements, Serious and Comical*), publicate la 1700.

[3] Charles Gildon, personaj ridiculizat în satira lui Alexander Pope *The Dunciad*

[4] Ned Ward (1667—1731) cîrciumar și versificator londonez, autor al unor bucăți de proză neșlefuită.

Apoi, ar fi cea mai mare dintre nerecunoștințe să nu pomenesc aci nimic despre neprețuitul ajutor primit din partea lui Mr. Ozell și a Căpitanului Stevens, — acești iluștri scriitori. Pe dînșii, și pe alții, la fel de eminenți ca ei, — în tovărășia cărora am petrecut nenumărate ceasuri pline de desfătare, mari dătători de rafinament acestei limbi a noastre, pe dînșii, zic, am nutrit suprema ambiție de a-i imita. Cît privește pe de-alde ipochimeni ca Pope, Gay, Arbuthnot, Young, și toată seminția lor de cîrcotași, nu au decît să crape de invidie văzînd laudele pe care noi, aceștia, le primim din partea Curții și întreg regatului.

Dar să revenim de unde plecasem.

Cititorul va descoperi că alcătuirea de mai jos, cuprinzînd expresii cultivate, se potrivește de minune tuturor subiectelor vieții civilizate și la modă de zi cu zi. Cele ce sînt potrivite la ceai, adică dimineața, se vor dovedi la fel de potrivite și cu prilejul aceleiași plăcute împrejurări de după masă, — chiar dacă de față vor fi aceleași persoane: va trebui numai ca feluritele întrebări, răspunsuri, și replici să fie cumva trecute de la unul la celălalt; iar cele ce au legătură cu mesele, vor sluji fără osebire și la prînz și la cină, singura măsură de prevedere fiind aceea de a înlocui lumina zilei cu cea a lumînărilor. Mulțumită acestui metod, o persoană înzestrată cu o memorie cît de cît bună, nu va putea niciodată rămîne lipsită de acoperire.

Am împărtășit dintotdeauna părerea că orice ins înzestrat din fire cu un talent deosebit al minții, ar trebui să se simtă obligat, — prin toate legămintele onoarei și dreptății datorate neamului — a găsi cu cale săvîrșirea — o dată în viață — a unei fapte memorabile închinate binelui obștesc: în legătură cu asta, sînt gata să recunosc deschis că o lucrare atît de măreață și atît de însemnată ca cea întreprinsă și — pe cît m-au ținut puterile — dusă la bun sfîrșit de către mine aci, ar fi fost vrednică, fără doar și poate, de o pană cu mult mai iscusită decît a mea, — precum și de mărinimoasa încurajare a Tronului. Mă folosesc însă de acest prilej pentru a-mi face datoria și a mărturisi că, din toată inima și nu o singură dată, m-am rugat de cei cîțiva amici pe care-i pomeneam mai sus, — recunoscuți de omenirea întreagă ca fiind caimacul însuși al inteligenței și bunei creșteri — stăruind pe lîngă dînșii ca să fie atît de buni și să ia asupra lor această sarcină, atît de potrivită cinstei dumnealor, și atît de binefăcătoare pentru țară; iată însă că atît de mare le-a fost smerenia, încît n-a fost unul singur care să nu găsească cu cale a-și cere iertare zicînd că nu, și azezînd ca atare acest jug pe umerii mei; dar în cuvinte atît de îndatoritoare, și însoțit de complimente atît de măgulitoare față

de sărmana mea înzestrare, încît nici nu mă încumet să le mai repet. Şi, astfel, stăruinţele — sau mai bine zis, poruncile dumnealor, adăugate neabătutei dragoste ce o port acestei palme de pămînt pe care m-am născut, m-au convins în cele din urmă şi m-au făcut că cutez a îmbrăţişa o muncă atît de îndrăzneaţă.

Mi-aş îngădui să afirm aici, — fără cea mai mică umbră de atingere adusă modestiei — că, de departe, nimeni dintre cei vii n-ar fi mai îndreptăţit decît mine, a pretinde înaltele încurajări ale coroanei, parlamentului şi clerului — în legătură cu ducerea acestei lucrări la cuvenita desăvîrşire. Mi s-au dat asigurări că mai multor eroi vestiţi ai antichităţii oamenii li s-au închinat ca unor zei, pe bunul temei că izbutiseră a subţia moravurile unor neamuri barbare şi sălbatice. E de la sine înţeles că intenţiile mele sînt aceleaşi; şi cutez să fac aici apel la înşişi cei ce-mi sînt duşmani, ca să-i întreb dacă un tratat ca tratatul meu ar fi fost publicat nu acum, ci în urmă cu cîţiva ani, — bucurîndu-se atunci de un succes tot atît de mare ca cel de care nu mă îndoiesc că se va bucura acum, — prin aceea, vreau să spun, că mintea întregii nobilimi ca şi a tîrgoveţilor se va fi aplecat asupra studiului şi practicii conversaţiilor cultivate — întreb: condeieri atît de mărunţi şi de tîmpiţi ca belferii aceia cu ciracii lor cu tot, ar mai fi izbutit ei oare să strice pînă la măduvă atîtea sute de mii de supuşi ai regatului, aşa cum — spre ruşinea şi mîhnirea oricărui membru al partidei whig şi a oricărei drepte şi cinstite inimi Protestante, — e din păcate limpede că s-a întîmplat între timp în această ţară? Aş ruga pe cinstitul şi înţeleptul cititor un singur lucru: după ce va fi citit din scoarţă în scoarţă această cioclopedie*[1] (dacă-mi este îngăduit s-o numesc astfel) a politeţei şi moravurilor subţiri, după ce, zic, îşi va fi însuşit cu grijă întreg şiragul dialogurilor de mai jos, să fie bun şi să mărturisească sincer dacă a întîlnit o singură expresie legată de politică; slujba preoţească nu-i pomenită nici o singură dată; cuvîntul rege de cel mult două sau trei ori, şi atunci doar întru cinstea Maiestăţii Sale; căci într-atîta de prevăzători şi de cuminţi s-au dovedit înaintaşii noştri, atunci cînd statorîră rînduieli pentru conversaţie, încît au ocolit orice prilej de jignire capetelor încoronate, şi n-au încuviinţat nici-un amestec, în vorbire, a luptelor din stat între partide. Într-adevăr, în pofida faptului că cele două cuvinte, politeţe şi politică, par îndeaproape înrudite după sunet, natura celor două idei e tot ce poate fi pe lume mai deosebit. Vrînd totuşi să evit o aparentă lipsă de interes

*[1] Latiniştii scriu acest cuvînt *Encyclopaedia;* dar înţeleptul autor preferă rostirea cultivată, celei pedante.

în această privință, am avut grijă să dau credinței față de ocîrmuire sprijinul următorului argument invincibil, scos din însuși izvorul nesecat al acestei nobile științe, prin următoarea lozincă ce s-ar cuveni înscrisă cu literă de aur: «MUST is for the King»[1]: incontrolabilă maximă pe care am avut deosebita grijă de a o așeza în chiar prima filă a cărții mele, ca mulțumită ei să pun în față cititorului, de la bun început, cea mai sfîntă și dreaptă dintre credințele Protestante. Nu sînt de altfel singurul care împărtășește părerea cum că politețea e cel mai de nădejde sprijin al credinței față de ocîrmuire; căci iată, de pildă, ce fericit inspirat a fost Mr. Tilbalds, sau Theobalds[2], în următoarele stihuri închinătoare de aniversară:

Nu-s cărturar, dar sînt evghenisit:
Deci, prin urmare, nu sînt Jacobit[3]

Ascultați de asemeni ceea ce spune, cu același gînd, marele staroste al corului de poeți, prea ilustrul nostru laureat, Mr. Colley Cibber[4]:

Supusul ce vorbește ca un modîrlan
Nu poate fi leal față de George[5]*-al Angliei Suveran*

Aș mai putea cita o sumedenie de bucăți și mai strălucite, culese de prin alcătuirile marilor noștri poeți de ambe sexe, întru sprijinul acestui adevăr de covîrșitoare însemnătate: de aici socot că putem trage liniștiți încheierea că tot cel ce va pune un umăr de nădejde întru răspîndirea prin regatele Marei Britanii și Irlandei a științei aflătoare în aceste coli, se cuvine a avea tot dreptul de a cere și primi din partea prea înțeleptei curți domnești, ca și a

---

[1] «TREBUIE e pentru rege». Am păstrat întocmai această caustică deviză, bazată pe un joc de cuvinte cu neputință de redat în română; lozinca lui Swift e parafraza unei reflexii celebre a Elisabetei I care, într-o împrejurare, ar fi spus: «Must! Is must a word to be addresed to princes?» adică «Trebuie! Să fie acesta un cuvînt de adresat unor capete princiare?». Swift, în consecință rezervă aparent acest cuvînt gurilor regești, de fapt sugerînd sensul secund al lui MUST, adică *vin acrit* și *poșircă*.

[2] Este vorba de Lewis Theobald (1688—1744), poetastru, eseist și dramaturg englez, stigmatizat de Pope în poemul satiric *The Dunciad*.

[3] Partidul Jacobit (Lat., *Jacobus* pentru James) se împotrivise «Glorioasei Revoluții» prin care James II Stuart fusese răsturnat de la tron.

[4] Colley Cibber (1671—1757), poet și comediograf mediocru ridiculizat de Pope în *The Dunciad*.

[5] George I de Hanovra (1714—1727), după Jacobiți, uzurpator al tronului.

foarte judecatului sfat al țării, orice favor hărăzit a răsplăti pe supușii cei mai merituoși ai Maiestății Sale.

Aceasta-i așadar lucrarea ce-am cutezat să întreprind, fără-a nutri cît mă privește, nici cel mai mic gînd de înavuțire. De altfel nu mă îndoiesc cîtuși de puțin de faptul că îmi voi vedea dorința inimii împlinită, — cu excepția doar a celor din partida Tory și a ciracilor lor, care fiind cu toții Jacobiți, — deci papistași în adîncul sufletului lor, — din lipsă de bun gust, poate și datorită ifoselor ce își dau, s-ar putea să prefere să n-o citească, alegînd mai curînd a fi văduviți de plăcerea și cinstea de a sclipi în sînul unor companii civilizate, laolaltă cu cele mai vestite genii de ambe sexe de pe întreg cuprinsul regatului, — mai curînd decît să-și împodobească cugetul cu această prea nobilă artă; simțind pe semne și pe undeva (după părerea mea, e tot ce poate fi de altfel mai firesc) că tratatul meu strecoară în suflete spiritul dreptei credințe față de tron și de dinastia Protestantă.

Dacă bunul și binevoitorul cititor și-ar putea închipui neîncetatul meu priveghi, nenumăratele mele chinuri, desele mele deșteptări în toi de noapte, — cu gîndul doar de a trece pe hîrtie multele frumoase propoziții de care, dintr-odată sau din întîmplare, îmi aduceam într-una aminte: fără de vigilența mea de-a pururi trează, aceasta s-ar fi pierdut pe veci; de bună seamă, și iarăși, de și-ar putea cititorul meu închipui osîrdia fără de pereche cu care, zi și noapte, am frecventat acele case unde persoane de ambe sexe și de incontestabil merit obicinuiau a-și da întîlnire spre a-și scoate în vileag talentele; luarea aminte cu care ciuleam urechile la tot ce se spunea, spre a nu scăpa nimic și ca, la clipa nimerită, să mă pot face nevăzut spre a trece în cărțulia mea toate cele, pe cînd sindrofia bătea în toi mai departe, fără ca cineva să bănuiască ce nobilă lucrare se odrăslea atuncea chiar, întru ascuns: spun deci, de toate aceste lucruri ar fi cunoscute în lume, nu cred că ar fi prea mult să mă aștept ca, la timpul cuvenit, să primesc mulțumiri publice din partea celor două Camere ale Parlamentului, pentru cinstita muncă a acestui condei al meu, închinată binelui întregului popor.

Deși nimeni vreodată nu mi-a adus învinuirea că sufletul mi-ar fi cumva pătat de cel mai mic grăunte de mîndrie, nădăjduiesc că cititorul îmi va îngădui aci ca să ridic o cît se poate de firească întrebare: ce s-a ales, mă rog, pînă la urmă din toate izbînzile regelui Suediei pe cîmpul de luptă? Ce s-a ales astăzi din roadele lor? la ce au folosit ele urmașilor? Și oare nu-i adevărat că multe din faptele lui cele mai răsărite s-au datorat, măcar în parte, noroculuí? nu-i drept că mulțumită vitejiei oștirii, mai curînd decît

purtării sale, i-au fost cîștigate bătăliile? De n-ar fi avut decît puterea brațului său, ar mai fi putut el oare birui pe regele Poloniei ori pe Țarul Moscovei? Departe de mine gîndul de a încerca prin pizmă să-i întunec slava; dar, totodată, am să mă încumet să spun, — fără a încălca prin asta modestia — că eu, de unul singur, cu dreapta mea ținînd acest condei, am subjugat barbaria, necioplirea și grosolănia; eu, cel ce am statorit și rînduit pe totdeauna întreaga sistimă a politeței și cultivării conversațiilor, m-aș socoti pe drept cuvînt rău terfelit de către-ai mei concetățeni, — resimțind aceasta ca cea mai înaltă jignire — dacă, din punctul de vedere al faimei, ei m-ar așeza, după moarte, pe aceeași treaptă cu răposatul Carol al XII-lea, rege al Suediei.

Dar iată că patima defăimării se arată a fi o racilă greu de lecuit, — poate chiar mai mult decît e înclinat s-o creadă bunul cititor: căci am fost asigurat de mai multe persoane vrednice de toată încrederea, cum că unii dintre vrăjmașii mei s-au și apucat să vînture cu stăruință zvonul potrivit căruia un oarecare Isaac Newton, meseriaș de instrumente, care pe vremuri locuia lîngă Leicester Fields, iar mai apoi a devenit meșter la monetăria de lîngă Turnul Londrei, ar nutri, chipurile, năzuința de a se măsura cu mine în privința faimei față cu viitorimea. Se pare că acest ins a fost înălțat cavaler pentru isprava de a fi reușit să facă niște clepsidre solare mai bune decît ale altor meseriași ceasornicari: ba, la un moment dat, s-a crezut despre dînsul c-ar fi solomonar, întrucît se pricepea să cresteze dungi și cercuri pe o tăblie de ardezie, ceea ce nimeni nu era în stare să înțeleagă. Dar ne putem lua rămas bun de la orice nobilă strădanie după nemurire, dacă e vorba ca stafia unui obscur mehanic să fie înălțată atît de sus încît să se măsoare cu mine, și asta doar pentru faptul c-ar fi destoinic în a desemna pirostrii și toarte cu plaivasul, — ceea ce mii de domni și de domnițe, în adevăratul înțeles al cuvîntului, pot foarte bine face ca și dînsul, cu toc și cu cerneală pe o coală albă de hîrtie, și într-un fel tot atît de anevoios la înțeles, pe cît sînt dungile lui Sir Isaac.

Prea sclipitorul meu prieten de care vă vorbeam mai sus, Mr. Colley Cibber, neostoit în rîvna dumisale de a face cinste cununii de lauri cu care, vrednicește, a fost încoronat[1] (așa cum a făcut de altfel, și față de numeroase alte diademe împărătești, ce i-au fost așezate deseori în frunte) — amicul meu, zic, mi-a făcut plăcerea de a-mi mărturisi că, dacă tratatul acesta ar fi turnat în

[1] Poet mediocru, Colley Cibber, primise în 1730 distincția supremă din partea autorităților engleze, fiind declarat «poet laureat».

formă de comedie, reprezentarea ei[1], deosebit de avantajoasă pentru teatrul englez, ar putea însemna foarte mult întru răspîndirea conversației cultivate în rîndul persoanelor subțiri de pe întreg cuprinsul țării.

Recunosc cît de inteligentă a fost această cugetare și cît de bună intenția prietenului meu: dar totodată nu-i pot împărtăși părerea; căci așa cum Mr. Cibber însuși, o spunea, subiectele din lucrarea mea sînt atît de numeroase și de necuprinse, încît ar fi cu neputință să încapă într-una, două și chiar în șase comedii: de unde ar urma că numeroase admirabile și esențiale reguli ale conversației cultivate ar trebui lăsate de o parte.

Și aci, să-mi fie îngăduit a da dreptate prietenului meu Mr. Tibbalds, care a spus-o de altfel răspicat și de față cu Mr. Cibber, că un atare proiect ar umbri foarte mult faima numelui meu, de-vreme ce mi-ar încurca schema, năruind totodată și țelul în vederea căruia lucrarea a fost gîndită, anume cel de a alcătui un corpus desăvîrșit, sau o sistimă, cuprinzînd toate părțile acestei prea trebuincioase științe: iată de ce Mr. Tibbalds, a cărui cumpănită judecată n-a fost niciodată pusă la îndoială de către nimeni, a preferat să cadă de acord cu propunerea mea de adineaori privind întemeierea de școli publice și seminarii de-a lungul și de-a latul întregului regat, ca tinerii de ambe sexe să fie instruiți în această artă, potrivit rînduielilor mele și metodului enunțat tot de mine aici în scris.

Voi încheia această lungă dar necesară predosloyie cu o cerere, sau mai curînd cu o îndreptățită și întemeiată rugăminte, pe care o adresez acum tuturor lorzilor, doamnelor și domnilor, — ca în timp ce se vor desfăta întrolaltă, subțiindu-și vorbirea cu aceste cultivate întrebări, răspunsuri, replici, riposte și isoane, adunate vreme de mai bine de treizeci și șase de ani, prin trudă nesfîrșită și neostoită osîrdie, spre binele și propășirea dumnealor, — în semn de recunoștință, să aibă bunătatea să-mi pomenească cu fiece prilej numele, cam în felul următor: «Da, doamna mea, așa cum ne învață Maestrul Wagstaff». «Desigur, Înălțimea-voastră, după cum citim și la prietenul nostru Wagstaff.» Totodată, nădăjduiesc că zi de zi, toți învățăceii mei vor închina pahare în sănătatea mea, la prînz și seara, cît timp voi fi în viață; iar mai apoi, după ce voi răposa, tot dînșii, sau de nu, urmașii lor, vor ține mai departe cu sfințenie acest rit, întru pomenirea mea slăvită, pe totdeauna.

---

[1] Propunerea aceasta, făcută în glumă, a fost înfăptuită la Dublin, după 1738.

ÎNTÎIUL DIALOG

(fragment)

Domnii	*Doamnele*
Lordul SPARKISH	Lady SMART
Lordul SMART	Miss NOTABLE
Sir JOHN LINGER	Lady ANSWERALL
Mr. NEVEROUT	
Colonelul ATWIT	

ARGUMENT

Lordul Sparkish şi colonelul Atwit se întîlnesc dimineaţa pe *Mall*[2]: li se alătură Mr. Neverout: tustrei merg să dejuneze la lady Smart. Conversaţia la ceai; se despart; lordul şi cei doi gentilomi sînt însă poftiţi şi la cină; un alt musafir este Sir John Linger, care soseşte cu oarecare întîrziere. Întreaga conversaţie din timpul mesei; după masă, doamnele se retrag alături pentru ceai. Conversaţia doamnelor între ele, pe cînd bărbaţii stau şi beau vin; după un timp se duc şi ei în camera coniţelor unde iau ceaiul. Conversaţia de acolo. Urmează o partidă de cadril pînă la trei dimineaţa; fără conversaţie. Se despart şi pornesc către casă.

Parcul Saint James.
Lordul Sparkish întîlnind pe colonelul Atwit

COLONELUL: Bun găsit, măria-ta.

SPARKISH: Bună, şi să trăieşti. Un popă ar fi spus: « Nădăjduiesc că ne vom întîlni şi-n ceruri ». Pe Tom Neverout nu l-ai zărit?

COLONELUL: Uite-l că vine. Pomeneşti de dracu, şi...

---

[1] Într-o traducere aproximativă, patronimicele personajelor masculine ar putea suna: SCĂPĂRĂTORESCU, ISTEŢESCU, ZĂBAVĂ, PURURIGATA, DUHLESCU; iar ale celor feminine: ISTEŢEANU, FRUNTĂŞESCU, TURUIE-RĂSPUNS. Intenţia satirică e transparent marcată prin această onomastică grotescă.

[2] *Mall*, stradă londoneză grupînd numeroase cluburi.

COLONELUL: Ce faci Tomo?

NEVEROUT: Nu atît de bine ca matale.

COLONELUL: Văd totuşi că n-o duci aşa de prost; dar ia spune, bună ziua ţi-ai uitat-o în pălărie? Nu vezi că-s cu lordul Sparkish?

NEVEROUT: Iertare, măria-ta.

SPARKISH: Bine Tom, ai ajuns să nu mai vezi pădurea de copaci? Ia spune, ce vînt mi te-aduce?

NEVEROUT: Deh, măria-ta, suflă vînt prost pentru toată lumea; nu vedeţi că-mi aduce cinstea de-a mă întîlni cu înălţimea-voastră?

COLONELUL: Să ştii Tom că trebuie să vii să dejunezi cu noi la lady Smart.

NEVEROUT: Trebuie! Na-ţi-o bună, domnule colonel; *trebuie* e dreptul regelui.

Colonelul se face că-şi scoate sabia din teacă

COLONELUL: N-ai să-ţi mai vezi prietenii: ai vorbit cu ei pentru ultima oară?

NEVEROUT: Te rog, colonele, pe cît eşti de spătos, arată-te şi cruţător.

SPARKISH: Hai, hai, lăsaţi glumele astea, că legea-i aspră.

Colonelul slăbeşte mînerul săbiei

COLONELUL: Aferim Tom, mă bucură că-mi ştii de frică. Haideţi, să mergem!

NEVEROUT: Asta-i bună!! Ce-ţi închipui, că-s născut în codru, ca să mă sperii de un huhurez? De venit cu voi, vin. Îmi place să cred că o voi întîlni şi pe miss Notable; pe cinstea mea, ce fiinţă încîntătoare, şi deşteaptă peste poate.

COLONELUL: Deh, fiecare cum i-e placul, vorba femeii care-şi pupa vaca.

Reşedinţa lordului Smart: cei trei bat la uşă; în prag iese portarul.

SPARKISH: Dumneavoastră sînteţi portarul?

PORTARUL: Pînă una alta, da.

SPARKISH: Conița-i acasă?

PORTARUL: Adineaori era, dar încă n-a ieşit pe uşă.

NEVEROUT: Nu se-încurcă în cuvinte derbedeul, ia uitaţi-vă la el.

Anticamera lui lady Smart

LADY SMART *și* LADY ANSWERALL *la mesuța de ceai.*

LADY SMART: Fiți binevenit, înălțimea-voastră, sluga dumneavoastră prea supusă.

SPARKISH: Cinstită doamnă, ați glăsuit cu întîrziere; am fost a dumneavoastră slugă încă de mai înainte.

LADY SMART: Oh! Colonele, erai și dumneata aici?

COLONELUL: Precum vedeți cu ochii, stimată doamnă.

LADY SMART: O, Mr. Neverout! Mai trăiești, mai trăiești?

NEVEROUT: Vai de mine, domniță, păi se poate, sînt viu și sănătos, dorința mea e să vă fiu ascultătoare slugă.

LADY SMART: Păi, cred că-i cazul să crestez cu cuțitul pe răboj că Mr. Neverout ne-a făcut cinstea să mai calce pe la noi. Dar ia spune Mr. Neverout, ce mai e nou, ce vești ne mai aduci?

NEVEROUT: Nu știți? regina Elisabeta a murit.

LADY SMART: Bată-te norocul! nu te-ai schimbat de loc, Mr. Neverout.

Intră mis Notable

NEVEROUT: Domniță, sluga dumneavoastră prea supusă: îmi place să cred că această sculare matinală n-o să vă cauzeze. Dacă nu mă înșel, veniți de la bogasierie.

MIS NOTABLE: Să știi că întotdeauna sînt în picioare la ceasurile unsprezece, — fie din zi, fie din noapte.

COLONELUL: Nădăjduiesc domniță, că pentru ziua întreagă.

MISS NOTABLE: Da, de nu recad la pat mai înainte de căderea nopții.

COLONELUL: Am auzit, domniță, că ați fost puțin nițel suferindă; spuneți-mi, cum vă simțiți acum?

MISS NOTABLE: Mulțumesc frumos, colonele, foarte bine.

COLONELUL: Foarte și bine! două lucruri minunate, domnișoară.

MISS NOTABLE: Voiam să spun că mi-e mult mai bine decît acum cîteva zile.

NEVEROUT: Înseamnă deci că-i bine c-ați fost suferindă.

MIS NOTABLE Ei, domnul meu, văd că nici n-am apucat să stau jos și mă și luați pe sus.

LADY SMART: Haideți, gata cu joaca, să trecem la leapșa!

MISS NOTABLE *(către lady Smart):* Fiți bună și mai puneți-mi nițel zahăr în ceai.

COLONELUL: Ce-mi aud urechile, domniță! Trebuie că sînteți în toane de zile mari: trageți la dulce, chehei, nevoie mare!

NEVEROUT: Mestecați, domnița mea, așa, cît mai la fund! acolo-i tot ce poate fi mai dulce!

LADY SMART: Ei domnișoară, trebuie să vă spun că domnul colonel v-a făcut aci un compliment de toată frumusețea!

MISS NOTABLE: Să știți că nu mă-încîntă; se spune că orice compliment ar fi minciună.

LADY SMART *(către Sparkish)*: Îmi dau seama cît de binefăcătoare e pentru ochii voștri vederea măriei-tale; de-am fi știut că veniți, v-am fi pregătit o primire împărătească; ce-ați mai făcut de cînd nu ne-am mai văzut?

COLONELUL: Fiți sigură doamna mea, că-i mai degrabă sănătos decît tun!

SPARKISH: Ia te uită, ce prieten mi-am adus aci cu mine! E drept că nu sînt primul om să intru în pădure cărînd și coada de topor cu mine.

NEVEROUT: Oh, sărăcuța domnișoară, uitați-vă cum a amuțit chitic. Hai, domniță; spune-ne: la ce ți-e gîndul!

MISS NOTABLE: La nimic: deci la matale!

Colonelul se ridică în picioare

LADY SMART: Colonele, dar încotro așa curînd? Îmi place să cred că n-ai venit pe-aci doar ca să ne superi?

COLONELUL: Stimată doamnă, trebuie neapărat să mă reped pînă acasă pentru o jumătate de ceas.

MISS NOTABLE: Se spune, dom'le colonel, că acasă-i Necuratu'!

LADY ANSWERALL: Foarte bine, dar pînă pleci ia loc, că nu te costă nimic!

COLONELUL: Nu, doamna mea: stînd în picioare înseamnă c-am și luat-o cumva din loc.

MISS NOTABLE: N-are decît să plece: făgăduiesc că n-am să-i sfîșii hainele ca să-l împiedic să iasă pe ușă.

LADY SMART: Îmi închipui, colonele, că, la urma urmii, te-mpiedicăm să te bucuri de o societate mai aleasă: vreau să spun, decît mine.

COLONELUL: Doamna mea, renunț. *(Stă jos.)*

LADY SMART: Vai, domnul meu, și dumneata domniță, cum de puteți să beți ceaiul așa fierbinte! Parc-ați avea limbi de struț. Cum ți se pare ceaiul, colonele?

COLONELUL: Destul de bunicel, stimată doamnă, poate puțintel cam chioraliu.

LADY SMART: Oh! te înțeleg, dragă domnule, Betty, adu iute besacteaua cu ceai. Mi-a mai rămas puțin ceai dintr-ăsta; să știți că nu-mi place să-i duc de două ori lipsa: o dată cînd

îl mai am și a doua oară cînd s-a isprăvit. Ha, ha, ha! *(Rîde)*

LADY ANSWERALL *(către jupîneasă)*: Betty dragă, ce-i cu tine? La ce visezi? Poftim: ai ars și crema.

BETTY: Păi să vedeți, coniță, nu-i arsă; sfinția-sa a pus din greșeală piciorul în strachină...

LADY SMART: Păi ce mai stai? Du-te și adu repede alta proaspătă.

BETTY: Păi să vedeți, coniță, s-a termenat; a mîncat-o pisica.

LADY SMART: Poate o pisică pe două picioare.

MISS NOTABLE: Colonele, de ce nu iei unt cu pîine la ceai?

COLONELUL: Iau, cum să nu; dar să știți că numai dimineața: se spune că untul e aur dimineața, argint la prînz și plumb seara!

NEVEROUT: Domniță dragă, e-atît de cald, că untul mi se topește pe felia de pîine.

LADY ANSWERALL: Zicea unii că untu'ăsta îl scoate de la putini la șase lumi o dată.

SPARKISH *(către jupîneasă)*: Madam Betty, ia spune-ne, ce-ți mai face Statul trupesc?

COLONELUL: Las-o în pace, măria-ta, o faceți pe madam Betty să roșească.

LADY SMART: Să roșească. Asta-i bună: de ce nu să se'ngălbenească?

NEVEROUT: Spuneți-mi, vă rog, madam Betty, nu-i așa că sînteți fiica lui Tom Johnson?

BETTY: Mama spune că da, sir.

SPARKISH Dar, madam Betty, pentru că veni vorba: gurile rele zic că iubești.

BETTY: Slavă Domnului, măria-ta, să știți că nu dușmănesc pe nimeni: pot spune că iubesc pe toată lumea!

LADY SMART: Pe cîte văd, îți merge gura strună, pe ziua de astăzi. Dar ia spune, cum de te-ai învîrtit de zgîrtietura aia pe nas? Te-ai ciondănit cu pisicile?

COLONELUL *(către miss Notable)*: Spuneți-mi, duduie, cînd aveți de gînd să vă măritați?

MISS NOTABLE: Într-una din zilele cu soare, fără soț, din vara viitoare.

NEVEROUT: Da, păi se zvonise că măritișu-i ca și încheiat. Fudulachele atîta așteaptă, dar duduia încă nu s-a hotărît!

MISS NOTABLE: Presupun că junele a și primit încuviințare.

LADY ANSWERALL: Spuneți-mi, lord Sparkish, v-a prins adineaori ploaia în parc, pe cînd veneați încoace?

SPARKISH: Sigur că da, stimată doamnă; dar nu sîntem din zahăr sau din sare ca să ne topim; nu ne-a trecut prin gînd c-am putea fi topiți de ploaie. Ha, ha, ha! *(Rîde)*

COLONELUL: Ploua, dar era și soare.

NEVEROUT: Semn că Necuratu'și ciomăgea nevasta! *(Rîde)*

COLONELUL: Asta s-o spui lui mutu'.

LADY SMART: Mr. Neverout, pe cîte văd ești luminat din plin!

NEVEROUT: Ah, doamna mea! De cînd mă știu nu fac decît să atrag asupra mea luminile!

SPARKISH: Pînă una alta, uite-l că-mi stă mie în lumină. Fii bun, Tom, și așază-te puțin mai încolo; îmi place să cred că tat-tu n-a fost geamgiu.

LADY SMART: Fetiță scumpă, toarnă-mi și mie o ceașcă de ceai, — nu știu ce-i cu mine, mă simt azi atît de afanisită!

Miss Notable umple ceașca cu ceai, pune zahăr, gustă.

LADY SMART: Văd că și guști pentru mine!

MISS NOTABLE: Nu doamna mea: dar se spune că orice bucătăreasă destoinică trebuie să se lingă pe degete.

NEVEROUT: Rogu-vă, domniță, mai turnați-mi și mie o ceașcă.

MISS NOTABLE: Doriți chiar acuma, nu cumva mai așteptați puțin?

LADY ANSWERALL: Dar colonele, se spune că v-ați fi înfățișat aseară la Curte, beat criță. Sînt sigură că nu-s decît scorneli dușmănoase; dar: prinde orbul, scoate-i ochii!

COLONELUL: Într-adevăr, doamna mea, nu sînt decît gogoși.

LADY ANSWERALL: Gogoșile sînt bune, dar nu ca să-ți pierzi bunul nume pe ele; de altfel, eu una nu mănînc gogoși: acu' servesc ceaiul!

NEVEROUT: Ei, dar totuși, colonele, de ce nu vrei să recunoști că erai nițeluș cam cherchelit; cînd ne-am despărțit începusesi să fii tare vesel.

SPARKISH: Vai de mine, mi-e frică că lady Answerall a intrat în anul morții: ia uitați-vă cît e de duhlie!

NEVEROUT: Ba mai are zile berechet, dar o să și le ducă ca cînele prin apă! poate încă treizeci, patruzeci de ani, de-acum încolo.

MISS NOTABLE: Ce-i aia să ai zile? Să trăiești mai mult ca, virgulă, cînii și cotoii, sau ca ce?

LADY ANSWERALL: Ei, dom'șoară, n-auziți? sînteți chemate să vă dați cu părerea!

SPARKISH: Să vă mai torn o ceașcă de ceai, dom'șoară?

MISS NOTABLE: Nu-i cazul, mulțumesc; am băut destul.

SPARKISH: Hai, hai, n-are cum să-ți facă rău, te rog, poftește; hai înc-o ceașcă!

MISS NOTABLE: Nu, vă rog să mă credeți, mulțumesc frumos: ce-i prea mult strică.

SPARKISH: Dac-ai să spui într-una așa, să știi că te văd măritată cînd o să treacă baba cu colaci!

LADY ANSWERALL: Ia dă-i acolo o ceașcă plină ochi! Mereu dom'-șoarele zic nu, dar pîn'la urmă o iau cu plăcere!

SPARKISH: Sigur; și îndrăznesc să spun că miss Notable e domnișoară nu numai cu gîndul, ci și cu vorba, și cu fapta.

NEVEROUT: Eu unul n-aș pune mîna în foc.

MISS NOTABLE: Fii bun, și vezi-ți lungul nasului.

LADY SMART: Ei nu, domniță, nici așa: o domnișoară e făcută spre a fi privită, nu doar ca să-i auzim glasul, zău!

LADY ANSWERALL: Fii bună, dom'șoară, atîță nițel tăciunii, văd că apa aceea nu mai vrea să dea în clocot. Așa, foarte bine: ian, ce frumos mai sfîrîie! Ascultați la mine: ăsta-i semn c-o să aibă parte de bărbat bun!

MISS NOTABLE: Ce să spun, matale l-ai fi atîțat cu mult mai bine!

LADY ANSWERALL: Las', las', că știu eu ce spun: doar nu se-apucă nimeni să vînză castraveți la grădinar!

NEVEROUT: Vai, da-mi pare c-așa ceva vă cam cauzează, nu, dom'șoară?

MISS NOTABLE: Cîtuși de puțin; poate dumitale? după cîte spunea doamna...

NEVEROUT: Dar, duduie, nu vi se pare totuși... ar fi poate cazul: o ieșire...

MISS NOTABLE: Vezi-ți dom'le de treabă, doar n-o să mă supăr ca văcarul pe sat! Mi-e cît se poate de bine!

LADY ANSWERALL: Da, ... ei, ... dom'șoară...

NEVEROUT: Oh, scumpă doamnă, haideți s-o lăsăm baltă, fie-vă milă de biata domnișoară, n-o mai obidiți, că-i și-așa destul de obidită!

MISS NOTABLE: Ce să spun, Mr. Neverout! pe ziua de astăzi parc-ai fi iarbă de leac: dacă mai spui două vorbe, așa cred că ești gata bun de opărit cu apă clocotită!

SPARKISH: Miss Notable, fiți, vă rog, atît de bună și încîntați-ne auzul cu o cîntare.

MISS NOTABLE: Îmi pare îngrozitor de rău, *My lord*, dar n-am să pot: sînt cam răcită.

COLONELUL: Ei lasă, dom'șoară, știm noi că toți marii cîntăreți suferă din cînd în cînd de guturai!

SPARKISH: Nu-i așa că miss Notable are o voce foarte frumoasă?

LADY ANSWERALL: Cîntă așa cum alții latră!

MISS NOTABLE: Din cîte știu, și Mr. Neverout are un glas foarte frumos.

COLONELUL: Da; Tom cîntă bine, dar n-a avut parte de noroc.

NEVEROUT: O să-ți iasă pe urechi tutunul, cu tabacheră cu tot, colonele!

COLONELUL: Îmi dați voie să vă ofer tabac, domnișoară?

MISS NOTABLE: Nu, mulțumesc, domnule colonel: nu servesc tutun decît cînd mă simt inervată.

LADY ANSWERALL: Da, sigur, nu zice nu, dar n-are tabacheră.

MISS NOTABLE: Fiți bun, dom'colonel, pot să văd și eu tabachera aceea?

COLONELUL: N-are nici un monogram pe ea.

MISS NOTABLE: Nu că nu asta voiam să văd!

COLONELUL: Nucă'n perete nu văd pe-aci prin jur, scumpă domniță.

NEVEROUT: Ei, domnule colonel, ce-o cicăliți atîta pe sărmana domnișoară? Nu vă mai puneți mintea cu o șezătoare. Dați-mi o palmă Miss Notable! Iar eu o să-l plesnesc drept răzbunare.

MISS NOTABLE: Așa spunea să spun.

SPARKISH: Pentru că veni vorba, lady Smart, ce neam sînteți cu lord Pozz?

LADY SMART: Păi, bunica ei și cu bunica mea aveau laolaltă patru coate.

LADY ANSWERALL: Ia te uită ce tăcere, parc'am fi la o șezătoare de muți! Hai dom'șoară, sus fruntea, nu vezi cum toți pun acuma preț pe mătăluță?

Miss Notable tresare cu parapon

MISS NOTABLE: Vă rog! *My lord!* Doamna Answerall! Gata! Mă scoateți din fire.

SPARKISH: Bun, eu cred că ar fi cazul s-o șterg.

LADY ANSWERALL: Am văzut eu oameni mai grăbiți ca matale, care-au rămas pînă la urmă toată noaptea!

COLONELUL *(către lady Smart)*: Tom Neverout și cu mine pornim de mîine la vînat dulăi cu covrigi în coadă!

MISS NOTABLE: Pe cîte mi se pare, Mr. Neverout e mai priceput la asta decît dumneata.

NEVEROUT: Domniță, s-ar părea că v-o ia gura pe dinainte; nimic n-ar fi mai potrivit pentru sufletelul dumitale decît un bărbătuș!

MISS NOTABLE: Tăcere! Parcă sună clopotele de la parohie...

NEVEROUT: Da, firește, parcă și cu dacă...

LADY SMART: Mr. Neverout, v-a picat din buzunar batista!

MISS NOTABLE: Lăsați-l să-și pună piciorul pe ea, nu cumva să-și ia zborul! Poate i se așează în cap.

NEVEROUT: Dom'șoară, dacă...

MISS NOTABLE: Dacă și cu Parcă se plimbau odată'n barcă!

NEVEROUT: Păi dacă... mă luați în tărbacă...

MISS NOTABLE: Bagă de seamă: vezi că rimează!

NEVEROUT: Ia te uită! Așadar sînteți poetă!

MISS NOTABLE: Da, măcar de-aș avea și un dram de duh să-mi pot da darul în vileag!

NEVEROUT: Fiți bună, vă rog, și mai turnați-mi puțin ceai.

MISS NOTABLE: Fii bun și așteaptă ca cei mai vrednici ca'mneata să fie serviți întîi: ce, nu vezi că tocmai îmi torn mie? Știi bine că odrasla popii e botezată cea dintîi!

NEVEROUT: Dar adineaori am văzut c-ați umplut ceașca colonelului; deci merge ca la pupat: după favoruri!

MISS NOTABLE: Pentru că veni vorba, ia spune-mi, Mr. Neverout, cine era cuconița cu care stăteai de vorbă în lojă la teatru, marțea trecută?

NEVEROUT: Domnișoară, mă întreb dacă sînteți în stare să păstrați o taină.

MISS NOTABLE: Firește că da!

NEVEROUT: Ei, și eu la fel!

COLONELUL: Fir-ar al naibii! M-am tăiat la deget cu blestematul ăsta de cuțit!

LADY ANSWERALL: Vezi, e vina mamei dumitale, că ți-a spus doar să bagi de seamă să nu te tai la mînă!

LADY SMART: Lasă prostiile: vorba-i că doar nebunii se taie la mînă: oamenii deștepți se taie la deget!

MISS NOTABLE: Îmi pare foarte rău, dar în cazul acesta nu pot să plîng.

COLONELUL: Nu sînteți de părere că miss Notable s-a făcut peste noapte domnișoară în toată firea?

LADY ANSWERALL: Ce să-i faci? Buruiana crește repede!

O bufnitură de fum iese din cămin

LADY ANSWERALL: Spuneți-mi, căminul dumneavoastră fumează?

COLONELUL: Cîtuși de puțin, doamna mea! da'să știți că fumul trage la blonde, iar mătăluță mi te-ai așezat cel mai aproape de cămin!

LADY SMART: Spuneți, doamnă, vă place ceaiul *Wu-i*[1]?

LADY ANSWERALL: Pot să vă mărturisesc că-mi place: numai că el nu mă prea place pe mine!

MISS NOTABLE: *(către lady Smart)*: Într-adevăr, doamnă, vă arătați foarte chivernisită cu ceaiul ăsta: aș îndrăzni să spun că ultima ceașcă pe care v-am servit-o era ca apa chioară!

COLONELUL: V-aș întreba ceva duduie, dacă nu vă supărați, care iubit v-a dăruit acest *etî* atît de șic?

MISS NOTABLE Chiar habar n-aveți?... Atunci de ce nu vă țineți gura?

LADY ANSWERALL: Am să-ți spun eu, coloncle, cine i l-a dăruit: bărbatul care ține la ea cel mai mult pe lumea asta, scumpul ei tătic!

NEVEROUT: Poate să mă'nșel duduie, dar coloarea acelei funte nu mă prea încîntă.

MISS NOTABLE: În acest caz, domnul meu, nu vă pot sfătui decît să vă plimbați privirile într-altă parte!

SPARKISH: Desigur c-ați auzit, doamna mea, că sir John Brisk a căpătat de curînd o slujbă la Curte.

LADY SMART: Da, și pot pune rămășag, că-i tare umflat în pene, nu?

NEVEROUT: Da, doamna mea; unii zic că-i om deștept.

LADY SMART: Ei, sigur, nevoie mare, unii-s deștepți, alții-s dăștepți.

LADY SMART: L-ați cunoscut desigur, nu, Mr. Neverout?

NEVEROUT: Ba bine că nu! Îl știu ca pe un cal breaz!

COLONELUL: Tot ce pot să spun e că are parte de noroc mai bun decît alții mai cinstiți ca el. Da, dacă-mi dați voie, cum de s-a învîrtit de așa slujbă?

SPARKISH: Asta-i bună, cu totu'întîmplător: la fel cum dracu' l-a găsit pe ta'su-n praznic!

NEVEROUT: Ei, dom'șoară, parcă vi s-au înecat corăbiile! Dar ce se întîmplă? Parc'ați fi Mutu' din poveste, dus la spînzurătoare fără să fi scos o vorbă!

MISS NOTABLE: Aș dori să vă intre bine în cap că vorbele dumneavoastră îmi intră pe o ureche și-mi ies pe cealaltă.

NEVEROUT: S-ar părea deci că sîntem într-o ureche!

MISS NOTABLE: Norocul meu că n-ai gura spurcată! Poftim, ce să-ți mai răspund? Nu poate omul să fie într-una la țanc cu răspunsurile!

NEVEROUT: Deci cereți pîua, duduiță, nu?! Și nădăjduiesc că fără supărare!

---

[1] Ceai chinezesc de calitate inferioară.

Lady Smart sparge o ceașcă

LADY ANSWERALL: Vai de mine, cum ați făcut s-o spargeți?

LADY SMART: Ei, acum și voi; ce vreți să-i mai fac! Credeți că dacă încep să plîng o dreg la loc?

MISS NOTABLE: Nu, dar puteți să vindeți cioburile și, cu parte din bani, cumpărați una nouă!

COLONELUL: Lăsați-o baltă: mortul de la groapă nu se întoarce!

LADY SMART: De altfel, dacă lucrurile nu s-ar sparge, nu s-ar strica, nu s-ar uza, din ce-ar mai trăi negustorii?

MISS NOTABLE: Poate-s cu nebună, dar pe cine-o să-l doară tocmai de negustori?

NEVEROUT: Într-o doară să ne doară, apoi țin'te: domnișoară!

MISS NOTABLE: Du-te dracului, Neverout! Și zi mersi că nu te-njur mai rău!

LADY ANSWERALL: Doamne sfinte, ce vorbe-s astea? Cum adică, *Neverout!* Bagă de seamă c-ai uitat un *Mr.* în gușă!

LADY SMART: Hai, hai, că nu-i nici-o nenorocire! Vă pot asigura că domnișoara o să scuipe pe «domnia sa» în farfurie, și că se ține bine mai departe. Spuneți-mi, colonele, vă plac pesmeții?

COLONELUL: Sînt ca orice nebun: îmi place tot ce-i bun!

LADY SMART: Ei, și nu-i așa că-s buni?

COLONELUL: Mai buni ca cei ne-buni!

Valetul aduce colonelului o scrisoare

LADY ANSWERALL: S-ar părea colonele, că primești răvaș de dragoste de la o iubită!

COLONELUL: Să fiu al naibii dacă știu de la cine-i; dar cin' l-a scris l-a scris cu picioarele! Etc. etc.

1

Religia pe care o împărtășim ne ajunge cît să putem dușmăni prin ea, iar nu să ne iubim unii pe alții.

2

Mă gîndesc la cele trecute, — războaie, negocieri, dezbinări ș.a. Toate ne mișcă astăzi atît de puțin, că ne mirăm cum de alții s-au putut lăsa prinși în mrejele unor rîvne atît de vremelnice; privind la cele ce se desfășoară astăzi subt ochii noștri văd aidoma aceleași porniri: nimeni însă nu se miră de nimic.

3

Cum să-ți închipui că oamenii se vor lăsa povățuiți, cînd nu binevoiesc nici măcar să primească învățătura de minte.

4

Nu-mi amintesc dacă printre lucrurile pierdute și redescoperite pe Lună, Ariosto numără și poveștele[2]; oricum locul lor s-ar cuveni să fie acolo, laolaltă cu Timpul.

5

Timpul e singurul predicator căruia omul e dispus să-i dea ascultare: el ne dă învățătura de minte pe care, la vremea lor, cei vîrstnici s-au străduit zadarnic să ne-o împărtășească.

---

[1] Scrise în 1706.

[2] În epoceea lui Ariosto, *Orlando Furioso* (tălmăcită în limba engleză din porunca reginei Elisabeta I, la puțin timp după apariția originalului italian), un personaj de naționalitate britanică, cavalerul Astolfo, ajunge, după peripeții multiple, în lună, unde într-o vale descoperă maldărul tuturor lucrurilor pierdute pe pămînt, printre care și mintea lui Orlando.

Aruncînd din cînd în cînd cîte o lopată de cărbune peste foc, sticlarul pare a-i înăbuși flacăra, — dar de fapt aceasta se înviorează. Așa și cu ușoara răscolire, cînd și cînd, a pasiunilor din om, — ca mintea să nu lîngăvească.

7

S-ar zice că, odată cu trecerea timpului, religia noastră a dat în mintea copiilor, cerînd din nou a fi hrănită cu minuni, ca pe vremea cînd era în fașă.

8

Orice dram de desfătare e plătit cu dramul lui de suferință sau durere; e ca și cînd omul și-ar cheltui anul acesta parte din venitul de pe anul viitor.

9

Cînd un geniu adevărat pășește în lume, poate fi recunoscut de oricine după semnul următor: toți nătărăii se înhăitează să i se pună împotrivă.

10

Scriitorii s-au obicinuit să spună «criticii epocii noastre» — așa cum din amvon auzim într-una «fărădelegile epocii noastre».

11

E nostim cum oamenii veacului nostru se grăbesc să dijmuiască pe spezele generației viitoare: *urmașii noștri ne vor pomeni pentru cutare sau cutare lucru; cutare sau cutare lucru va rămîne nesters în amintirea posterității:* atunci cînd de fapt, în vîrtejul clipei ce trece, mintea nu le va sta nici lor decît la treburile vremii de atuncea.

12

Nu sînt decît trei căi spre a ține piept clevetirilor lumii: să le disprețuiești; să le răspunzi cu aceeași monedă; ori să te străduiești

a trăi în așa fel încît să nu le dai în nici un chip apă la moară. Cei mai mulți se laudă de obicei cu prima cale, cea de-a treia e peste puterile omului: toată lumea îmbrățișează așadar pe cea de-a doua.

13

Herodot spune că animalele cu coarne sînt mai puțin răspîndite în țările cu climă rece; în ținuturile calde asemenea vietăți ar fi în schimb mult mai trupeșe. O foarte nostimă apropiere ar fi aici cu putință.

14

Dacă omul și-ar putea însemna toate părerile împărtășite de-a lungul anilor cu privire la dragoste, politică, religie, învățătură, precum și la multe altele, — ce maldăr de nepotriviri și nestatornicii ar ieși la iveală în cele din urmă.

15

Ceea ce fac fericiții în cer nu știm; ni se spune însă limpede ceea ce nu fac: nici nu se mărită, nici nu se căsătoresc.[1]

16

Din aceleași motive pentru care, în cazurile de viață și de moarte, casapii n-au drept de cuvînt ca jurați, medicii n-ar trebui să aibă dreptul să-și dea cu părerea cu privire la religie.

17

Pricina pentru care căsătoriile fericite sînt atît de rare e că tinerele doamne își petrec vremea mai mult împletind plase decît durînd colivii.

18

Ambiția împinge nu o dată pe om să îmbrățișeze pînă și slujbele cele mai puțin înalte: așa cum aceleași sînt mișcările celui ce se cațără și ale celui care se tîrăște.

---

[1] Aluzie la o învățătură a Noului Testament (Luca, XX, 34-37).

Prietenia netrebnică e ca un cîine mînjind de spurcăciune pe cei la care ține cel mai mult.

20

Vorbirea de rău este un bir plătit lumii de tot omul eminent.

21

Cu toate că oamenii sînt îndeobște învinuiți că nu-și cunosc slăbiciunile, e poate tot atît de adevărat că puțini sînt cei ce-și cunosc cu adevărat puterea. Se întîmplă cu omul ca și cu pămîntul în străfundul căruia zace cîteodată ascunsă o vînă de aur, nebănuită de proprietar.

22

Satira ar fi după unii cel mai lesnicios tăiș al vorbei de duh; eu însă socot că poate fi și altcumva, mai cu seamă la vremuri grele: căci a satiriza bine pe un ticălos cu purtări subțiri, e tot atît de greu ca și să lauzi cum se cuvine pe un om înzestrat cu virtuți alese. E adevărat că și una și alta merg strună ori de cîte ori e vorba de unii ce nu strălucesc prin nimic aparte.

23

Tinerețea e vîrsta noutăților, bătrînețea vîrsta judecății; așa se face că judecățile noastre devin tot mai puțin pe placul celorlalți, pe măsură ce și noutățile devin mai rare; în toate întîmplările și legăturile vieții lucrul acesta e lege. Cînd ajungem la bătrînețe, prietenilor li se pare greu să ne mai intre în voie, — păsîndu-le totodată și mult mai puțin dacă ne sînt pe plac ori nu.

24

Nici un înțelept n-a nutrit dorința de a fi mai tînăr.

25

E greu să lămurești amănunțit cum încolțește imboldul ce duce pe om la săvîrșirea faptelor bune. Se spune că îndeobște izvorul

celor mai multe fapte, — bune sau rele — ar fi iubirea de sine: dar iată că pe unii iubirea de sine îi mînă să facă pe plac celorlalți, în timp ce pe alții îi mînă să-și fie pe plac lor înșile doar. Aceasta face de altfel și deosebirea dintre virtute și viciu. Religia e cel mai temeinic dintre imboldurile faptei omenești, și e lucru știut că tot în ea aflăm și cea mai bună pildă a iubirii de sine.

26

E mult pînă ce lumea se încumetă a ne face de ocară o dată, — mai departe treaba merge înainte cu tot mai puține scrupule și fără de ceremonie, — ca purtările bărbaților față de femeia tîrfă.

27

Plîngerea este prinosul cel mai însemnat primit de ceruri de la om, — și partea cea mai sinceră a rugilor noastre.

28

Obișnuita ușurință în vorbire a multora dintre bărbați, și a celor mai multe femei, izvorăște după mine din sărăcia de gînduri și de cuvinte; căci cine mînuiește limba cu măiestrie, avînd și mintea plină de idei, e mai curînd gata să șovăie decît să se repeadă atunci cînd este vorba de a rosti un lucru cu înțeles; vorbitorul de rînd are în schimb o mînă de cuvinte cu care-și îmbracă și singurul său mănunchi de gînduri; iar cînd e vorba de rostire, e și firesc ca acestea să nu se lase așteptate: precum ieșirea din biserică, mai grabnică cînd sfîntul locaș este aproape gol, decît atunci cînd se îmbulzește mulțimea la uși.

29

Toată lumea năzuiește să trăiască mult; nimeni însă n-ar dori să îmbătrînească.

30

Dorința de măgulire izvorăște de cele mai multe ori la bărbați din proasta părere ce o au despre ei înșiși; la femei dimpotrivă.

31

Venera, domniță nurlie și bună la inimă, era zeița dragostei; Junona, cumplită zgripțuroaică — a căsniciei; între ele, vrăjmășie de moarte.

Un dram de minte ageră e lucru de preț la femeie, — precum puținele cuvinte rostite bine de un papagal.

33

Precum cometele, bătrînii au fost dintotdeauna respectați pentru barba lor în plete[1] și pentru darul așa-zis al prevestirii celor viitoare.

34

Găsim la Pausanias[2] istorisirea unei urzeli de trădare descoperită cetății prin rînchezul unui asin; găgăitul unor gîște mîntui Capitoliul; iar trădarea lui Catilina fu dată în vileag mulțumită unei tîrfe. După cîte îmi pot aminti, acestea trei sînt singurele viețuitoare pomenite de istorie ca destăinuitoare de pomină și de veste dătătoare.

35

Mai toate felurile de joacă, la bărbat ca la copil, precum și la alte viețuitoare, sînt în fapt imitații ale luptei.

36

Ieșindu-i în cale un măgar cu nume de bun augur, August, împăratul, își prevesti sieși mult noroc. Și mie îmi ies în cale numeroși măgari, nici unul însă nu poartă nume norocoase.

37

«Are foarte mare dreptate», spun eu, ori de cîte ori întîlnesc la un scriitor o părere înrudită cu a mea. Cînd părerile diferă, zic «greșește».

38

Universală, cum este, și lesnicioasă, cum pare, practica minciunii nu mi-a dat încă prilej niciodată să aud cu urechile mele

---

[1] În limba engleză, imaginea plastică a cometei e sugerată deopotrivă de o stea cu *coadă* ori cu *barbă* — de unde jocul de cuvinte din aforismul lui Swift.

[2] *Pausanias*, geograf, călător și istoric grec din secolul al II-lea.

trei minciuni ca lumea de cînd mă știu, nici măcar de la marii meșteri, procopsiți în acest meșteșug.

39

Oamenii sînt mulțumiți dacă se face haz de mintea lor cea sclipitoare, — nu însă de prostia lor.

40

Întrebare: bisericile sînt oare dormitoare și pentru vii[1], precum pentru cei morți?

41

Uneori citesc cu plăcere o carte, dar mi se întîmplă să nu-l pot suferi pe autor.

42

Nu mă mimesc niciodată de răutatea oamenilor, dar mă mir adesea de nerușinarea lor.

43

Elocința curgătoare și tăioasă e ca briciul ascuțit pe piatră cu ulei.

44

Gelozia, precum focul, poate pîrpăli pe dinafară coarnele, dar le face să miroasă.

45

Bărbatul care zice că iubește, dar curtează pentru bani, se aseamănă cu pehlivanul ce-ți șterpelește șilingul punînd subt pălărie lucru scîrbelnic.

---

[1] Jocul de cuvinte din original este bazat pe îndoitul înțeles al cuvîntului *dormitory* în engleza din secolul al XVIII-lea: pe de o parte *dormitor*, pe de alta *similir*.

46

Viziunea e arta vederii celor nevăzute.

47

Pe cei ce locuiesc la celălalt capăt al orașului îi socotesc în afara lumii: numai eu cu cele dimprejurul meu sîntem buricul pămîntului.

48

Împreunarea dumnezeirii cu omenia fiind învățătura cea mare a religiei noastre, e straniu să descoperi cum în scrierile lor, unii teologi dau dovadă de o desăvîrșită lipsă de omenie.

49

Lumea îndeobște se sinchisește atît de puțin de moartea unui om simplu, încît s-ar zice că-i un fapt lipsit în sine de orice importanță; pe de altă parte însă, nici filosofia, nici natura, nici practica omenirii nu văd să ne fi înarmat cît de cît împotriva spaimei de moarte. Și iarăși, nu văd nimic care să ne poată împăca cu gîndul ei, — afară doar de caznele foarte mari, de rușine ori de deznădejde; căci sărăcia, temnița, lipsa de noroc în viață, necazul, boala, și chiar bătrînețea nu ajută de obicei la nimic.

CUGETĂRI DESPRE RELIGIE

1

Oricare ar fi părerile, credința mea trebuie să fie întemeiată pe propria mea rațiune, ferită de părtinire; în măsura în care puterile și împrejurările mi-o îngăduie, pe aceasta am datoria s-o cultiv și s-o fac cît mai bună.

2

Uneori e poate mai prudent să acționez întemeiat pe rațiunea altora; dar de gîndit nu pot gîndi decît cu rațiunea mea proprie.

3

Cînd rațiunea altuia mă convinge deplin, devine propria mea rațiune.

4

A spune că cineva e nevoit să creadă, nu este nici adevărat nici cuminte.

5

Îmboldindu-l cu foloase sau amenințîndu-l prin pedepse, poți sili un om să mărturisească și să jure a crede, ba chiar să facă ca și cînd ar crede: mai departe decît atît nu poți merge.

6

Ca membru al societății, orice om ar trebui să fie mulțumit de a fi stăpînul propriilor sale păreri, și să nu-și mai nedumerească aproapele, răscolind întreaga omenire.

7

Rîvna violentă pentru adevăr izvorăște, în nouăzeci și nouă la sută din cazuri, din neobrăzare, ambiție sau trufie.

8

Lipsa credinței e un defect ce s-ar cuveni ascuns, în cazul cînd nu poate fi remediat.

9

Milostivirea lui Dumnezeu grăiește pretutindeni în toată lucrarea sa, însă clericii de toate soiurile se străduiesc prea mult s-o ascundă sub obroc.

10

Ca preot, mă socotesc intrat în slujba providenței spre apărarea acelui loc ce mi-a fost încredințat pe cîmpul de luptă, întru cîștigarea cît mai multor dușmani cu putință. Convins de dreptatea cauzei mele, socotesc drept un mare har faptul de a mă putea supune bunului ei plac, și nu mai puțin, legilor țării.

11

Nu sînt vinovat înaintea lui Dumnezeu de dubiile ce-mi încolțesc în suflet, căci ele izvorăsc din rațiunea cu care am fost înzestrat chiar de el: am însă datoria de a le ascunde față de ceilalți, dîndu-mi toată silința să le înfrîng, și făcînd în așa fel ca să nu aibă vreo înrîurire asupra faptelor și a vieții mele.

12

N-am văzut, n-am auzit și n-am citit nicăieri ca preoțimea să fi fost iubită într-un loc unde creștinismul a ajuns religia țării. Pe clerici nimic nu-i face populari, decît, poate, persecuțiile, într-o oareeare măsură.

13

Gentilomii plini de finețe ce-și bat gura zeflemisitori împotriva preoților, ar trebui, cred eu, să-și facă o datorie de onoare din a primi ei înșiși sfînta hirotonisire spre a ne putea da pilde mai bune.

14

E cu neputință ca un lucru atît de firesc, atît de necesar și de universal ca moartea, să fi fost gîndit ca un rău pentru omenire de către providență.

15

Deși rațiunea a fost gîndită de providență ca să ne ocîrmuiască pasiunile, s-ar părea că în cel puțin două împrejurări, de cea mai mare însemnătate pentru ființa și supraviețuirea lumii, Dumnezeu a dorit totuși ca acesata să ne fie covîrșită de pasiuni. Prima privește propagarea speciei, — nici un om cuminte necăsătorindu-se din porunca rațiunii; cealaltă, dragostea de viață, pe care, de-ar fi fost ca omul să urmeze poruncile rațiunii, ar disprețui-o, dorind să se sfîrșească cît de curînd, și chiar să nu fi început niciodată.

HOTĂRÎRI PENTRU BĂTRÎNEȚE[1]
CÎND VOI ÎMBĂTRÎNI:

Să nu mă însor cu o femeie tînără.

Să nu mă întovărășesc cu cei tineri decît în cazul cînd compania mea e cu adevărat dorită de ei.

Să nu fiu arțăgos, ursuz ori neîncrezător.

Să nu disprețuiesc înfățișările noului în inteligență; modă, oameni, război ș.a.

Să nu fug după copii; să-i las cît de rar să se apropie de mine.

Să nu povestesc mereu același lucru la toată lumea.

Să nu fiu hrăpăreț.

Să nu nesocotesc buna-cuviință și curățenia și să ajung cuprins de îngălare.

Să nu mă arăt aspru cu tinerii, ci să mă port cu îngăduință față de nebuniile și slăbiciunile vîrstei.

Să nu mă las influențat și să nu aplec urechea la bîrfele viclene ale servitorimii și ale altora.

Să nu fiu prea săritor cu povețele, neplictisind decît pe cei care mi-ar cere sfatul.

Să rog pe cîțiva prieteni buni să-mi spună care e hotărîrea de care nu mă țin, ori cea pe care o nesocotesc, și în ce anume; și să mă îndrept în consecință.

Să nu vorbesc mult, sau despre mine.

Să nu mă laud cu frumusețea mea de altădată, cu puterea ori trecerea mea din tinerețe la femei ș.c.

---

[1] Scrise în 1699 cînd Swift împlinise 32 de ani.

Să nu dau crezare măgulirilor, sau să-mi închipui că pot fi iubit de o femeie tînără; *et eos qui hereditatem captant odisse ac vitare*[1].

Să nu fiu încăpățînat și îndărătnic.

Să nu pretind a îndeplini toate aceste hotărîri, ca nu care cumva să nu îndeplinesc nici una.

[1] Iar pe cei care umblă după moșteniri să-i urăsc și să-i ocolesc.

CUPRINS

CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER traducere și note de Leon Levițchi

Prefață de Leon Levițchi 7

Repere cronologice: *Swift și fundalul epocii* de Andrei Brezianu.. 14

Indicații bibliografice selective de Andrei Brezianu 22

Editorul către cititor 25

O scrisoare a căpitanului Gulliver către prietenul său Sympson 27

PARTEA I CĂLĂTORIA ÎN LILLIPUT 33

PARTEA A II-a CĂLĂTORIA ÎN BROBDINGNAG 90

PARTEA A III-a CĂLĂTORIA ÎN LAPUTA 148

PARTEA A IV-a CĂLĂTORIA ÎN ȚARA HOUYHNHNM-ILOR 206

POVESTEA UNUI POLOBOC ȘI ALTE SATIRE traducere și note de Andrei Brezianu

Dincolo de GULLIVER: câteva jaloane în abordarea satirei swiftiene de Andrei Brezianu 275

POVESTEA UNUI POLOBOC 309

ISTORISIREA AMĂNUNȚITĂ ȘI ADEVĂRATĂ A BĂTĂLIEI DINTRE CĂRȚILE ANTICE ȘI CELE MODERNE 435

DISCURS PRIVIND LUCRAREA MECANICEASCĂ A SPIRITULUI 462

MEDITAȚIE DESPRE SOARTA UNEI COZI DE MĂTURĂ.. 483

ARTA MINCIUNII POLITICE 485

SCRISOARE A POSTĂVARULUI CĂTRE ÎNTREG POPORUL IRLANDEI 491

CARTE CĂTRE O TÎNĂRĂ DOMNIȚĂ CU PRILEJUL CĂSĂTORIEI SALE. 507

CARTE POVĂȚUITOARE CĂTRE UN TÎNĂR POET 516

CARTE CĂTRE UN JUNE DOMN DE CURÎND PRIMIT LA SFÎNTA HIROTONIE 536

ÎNDREPTĂRI SPRE FOLOSUL SLUGILOR 554
ÎNSĂILĂRI PENTRU UN ESEU DESPRE CONVERSAȚIE.... 587
ATOTCUPRINZĂTOARE CULEGERE DE POLITICOASE ȘI CULTIVATE CONVERSAȚII 596
ÎNTÎIUL DIALOG 622
CUGETĂRI 633

Lector : DENISA COMĂNESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar : 27.05.1985

*

Comanda nr. 50 043
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România